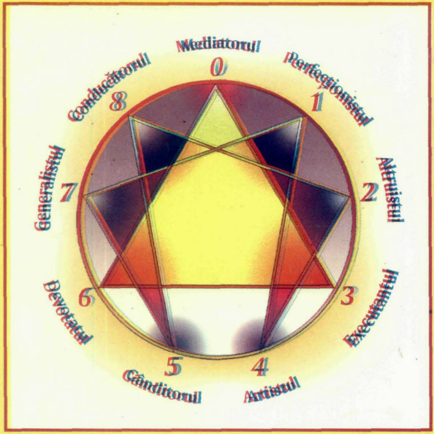
P. D. USPENSKY

FRAGMENTE DINTR-O ÎNVĂȚĂTURĂ NECUNOSCUTĂ

RAM

P.D.Uspensky

Fragmente dintr-o învățătură necunoscută

Editura RAM
1995

Fragmente dintr-o învăţătură necunoscută

În timpul călătoriilor sale în Europa, în Egipt şi în Orient, în căutarea unei învăţături care i-ar fi explicat problema relaţiilor Omului cu Universul, P.D.Uspensky a ajuns să-l cunoască pe Georges Gurdjieff căruia i-a devenit elev. Despre Gurdjieff este vorba de-a lungul întregii cărţi, desemnat cu iniţiala "G".

"*Fragmente dintr-o învăţătură necunoscută*" este povestea a opt ani de muncă petrecuţi de Uspensky lângă Gurdjieff.

P.D.Uspensky a murit la Londra în octombrie 1947. G.I. Gurdjieff a murit în octombrie 1949 la Paris, după ce şi-a dat deplinul consimţământ pentru publicarea simultană a acestei cărţi la New-York, Londra, Paris, Viena.

PREFAȚĂ

P.D. Uspensky, matematician și cunoscut ziarist rus, este unul dintre cei mai de seamă discipoli ai lui Gurdjieff care, prin intermediul lucrărilor sale: *Fragmente dintr-o învățătură necunoscută* și *A patra cale*, a expus învățătura maestrului său, aceasta ajungând să fie cunoscută și apreciată în întreaga lume. Chiar înainte de a-l cunoaște pe Gurdjieff, Uspensky era pasionat de ezoterism, fiind puternic influențat de lucrările teozofilor. Această preocupare s-a materializat într-o carte ce a avut un mare succes, atât în cercurile ezoterice cât și în mediile științifice, intitulată *Tertium Organum* - lucrare în care argumentează ideea abordării timpului ca a patra dimensiune. În 1914 Uspensky face o călătorie în jurul lumii dorind să găsească o învățătură care să-i împlinească aspirațiile de descoperire a Adevărului, dar călătoria va fi din acest punct de vedere un eșec, fiind în final nevoit să se reîntoarcă în Rusia. Paradoxul a făcut ca la întoarcere să găsească la el în țară ceea ce a căutat foarte mult timp în alte părți.

Din primele zile ale întâlnirii sale cu Gurdjieff este fascinat de înțelepciunea și originalitatea sistemului ezoteric conceput de el și pe care acesta îl numise a patra cale. La baza sistemului lui Gurdjieff stau următoarele idei: că omul este într-o stare de adormire, în care nu-și folosește decât o infimă parte a forței sale afective, mentale și spirituale, motiv pentru care trebuie ajutat să se trezească; că omul este atât de condiționat de obiceiurile și prejudecățile sale încât toate reacțiile îi sunt previzibile, el funcționând asemenea unui robot, ceea ce l-a determinat să introducă conceptul de om-mașină.

Dacă alți maeștri spirituali au pus accentul în scrierile lor pe importanța conștientizării existenței Sinelui Suprem, a Scânteii Divine ce este prezentă în fiecare ființă, Gurdjieff a considerat că, având în vedere starea de adormire și opacizare a omului modern, este mult mai eficient și important, în prima etapă, să găsească metode concrete, bazate pe o practică susținută și pe o disciplină riguroasă, pentru a-l face pe om conștient de ignoranța și mecanicitatea sa. Legat de această idee rămâne celebră următoarea frază a lui Gurdjieff: «Pentru a înțelege comportamentul omului obișnuit nu trebuie să studiem psihologia ci mecanica». Acesta este motivul pentru care omul-mașină este condus de influențe exterioare, el nereușind încă să fie propriul său stăpân. Astfel, deși toate tradițiile înțelepciunii explică clar că nu există întâmplare în viața noastră, ci doar pură necesitate, Gurdjieff, raportându-se la omul-mașină, arată cum lui toate lucrurile i "se întâmplă", cum el cu adevărat in această stare de adormire nu poate să "facă" nimic, deoarece pentru "a face" trebuie "să fie", să devină conștient de sine însuși. Acesta este motivul pentru care Gurdjieff nu vorbește elevilor săi despre reîncarnare, explicând că unui om care doarme pe tot parcursul acestei existențe nu i-ar fi de nici un folos dacă i s-ar arăta că își va putea relua somnul și în altă existență. Chiar Gurdjieff, legat de aceasta, spune: "Dacă îi veți vorbi despre reîncarnare

unui om care nu face nimic ca să se transforme, asta nu va face decât să-i adâncească somnul. De ce să facă atâtea eforturi astăzi, când are încă atâta timp şi atâtea posibilităţi in faţa lui - o adevărată eternitate?"

Este important să nu uităm că Gurdjieff a avut forţa şi curajul de a expune aceste idei inovatoare şi pline de înţelepciune cu fermitate şi fără menajamente la începutul secolului, în mediile aristocraţiei ruse, explicându-le clar că nu pot depăşi starea de adormire şi închistare în care se află şi că nu pot evolua spiritual decât prin eforturi proprii. Dar, deşi cartea i se adresează în mod special omului-maşină, urmărind să îl ajute să realizeze ignoranţa în care se complace şi care îi generează atâta suferinţă, datorită faptului că prin vălul ignoranţei percepe realitatea disparată şi deformată, cititorul care o va parcurge cu maximă atenţie va sesiza că Gurdjieff vorbeşte de existenţa unei Raţiuni Superioare, care exclude existenţa intâmplării, a aleatorului, a haoticului în viaţa noastră. Şi Uspensky scrie în această carte legat de înţelegerea sistemului cosmologic creat de Gurdjieff că: «Tot ceea ce mai înainte părea anormal, neaşteptat şi accidental dispărea treptat. Începea să iasă la iveală un imens plan al Universului, foarte riguros gândit, perfect logic şi coerent.»

Sistemul ezoteric al lui Gurdjieff explică existenţa ca având la bază o întreagă cosmologie structurată pe două legi fundamentale: Legea lui Trei şi Legea lui Şapte. Un simbol fundamental, care condensează,într-o formă sintetică aceste legi fundamentale ale Universului este *eneagrama*, simbol nelipsit în explicarea sistemului său ezoteric, Gurdjieff susţinând că: «Un om nu poate să înţeleagă ceea ce nu poate integra în eneagramă».

Spre sfârşitul vieţii Gurdjieff ajunge la concluzia că nu îşi va putea pune toate ideile în practică, motiv pentru care trebuie să se asigure că măcar din punct de vedere teoretic aceste învăţături vor rămâne posterităţii. Din această perioadă datează cele trei cărţi scrise de el, în ciclul Tot şi Toate: *Povestirile lui Belzebut către nepotul său, Întâlniri cu oameni remarcabili, Viaţa este adevărată numai când eu exist.*

Marea parte a ideilor pe care se bazează sistemul său ezoteric au fost preluate din tradiţia milenară orientală şi occidentală, dar meritul incontestabil al lui Gurdjieff constă în dorinţa sa de a actualiza şi a adapta această învăţătură străveche la necesităţile omului modern, limbajul pe care l-a folosit fiind acela al unui om de ştiinţă.

Angela Mayer

CAPITOLUL I

M-am întors în Rusia la începutul primului război mondial, în noiembrie 1914, după o călătorie relativ lungă prin Egipt, Ceylon şi India. Războiul m-a găsit lângă Colombo, de unde m-am îmbarcat pentru a reveni în Anglia.

Spusesem la plecarea mea din St.Petersburg că plec în căutarea Adevărului, a "miraculosului", cum îi spuneam eu. De mult timp ajunsesem la concluzia că pentru a ne smulge din labirintul contradicţiilor în care trăim trebuie găsită o cale complet nouă, diferită de tot ceea ce am cunoscut sau urmat până în prezent. Dar, unde începea această cale nouă sau pierdută eram incapabil să spun. Recunoscusem deja ca pe un fapt incontestabil că dincolo de această fină peliculă de aparentă realitate există o alta pe care nu o cunoşteam. Adevărul însemna cunoaşterea acestei realităţi. Şi mi se părea că drumul spre acest adevăr spiritual ar putea fi găsit în Orient. De ce în Orient? Era greu de spus. Poate că în această idee era un pic de romantism; în orice caz, în mine exista convingerea că nu aş putea găsi nimic aici, în Europa.

În timpul călătoriei de întoarcere şi în cele câteva săptămâni pe care le-am petrecut la Londra, toate concluziile pe care le trăsesem din cercetarea mea au fost bulversate de absurditatea sălbatică a războiului şi de toate emoţiile care pluteau în aer invadând conversaţiile, ziarele şi care, împotriva voinţei mele, m-au afectat adesea.

Însă imediat ce m-am întors în Rusia mi-am regăsit gândurile cu care plecasem, am simţit că cercetarea mea şi cele mai mărunte lucruri privitoare la ea erau mai importante decât tot ceea ce se petrecuse sau se putea petrece într-o lume a "absurdităţii evidente" (1). Mi-am spus deci că războiul trebuia considerat ca una din aceste condiţii catastrofice de existenţă, în mijlocul cărora noi trebuie să trăim, să muncim şi să căutăm răspuns la întrebările şi îndoielile noastre. Războiul, marele război european, posibilitate în care eu nu am vrut să cred şi căruia mult timp nu i-am recunoscut realitatea, devenise un fapt.

Am ajuns aici şi am înţeles că trebuia luat ca un uriaş "memento mori", arătând că era bine să ne luptăm să găsim răspunsuri şi că era imposibil să crezi într-o "viaţă" care nu ducea nicăieri.

Războiul nu putea să mă atingă personal, cel puţin nu înainte de catastrofa finală care mi se părea de altfel inevitabilă pentru Rusia şi poate

pentru toată Europa, dar nu încă iminentă.

Totuşi, la acea epocă, natural, catastrofa părea doar temporară şi nimeni nu putea să conceapă amploarea totală a ruinei, a dezintegrării şi distrugerii, simultan interioară şi exterioară în care am ajuns să trăim.

Rezumând impresiile mele din Orient şi în particular acelea din India, trebuie să admit că la întoarcere problema mea părea şi mai complicată decât la plecare. Nu numai că India şi Orientul nu pierduseră nimic din farmecul lor miraculos pe care-l intuiam înainte de plecare, din contra, acest farmec s-a îmbogăţit cu noi nuanţe pe care nu puteam să le bănuiesc înainte. Am văzut clar că ceea ce căutam eu putea fi găsit în Orient, ceva care încetase de mult timp să mai existe în Europa şi consideram ca atare că direcţia în care mă îndreptasem era cea bună. Dar am căpătat în acelaşi timp şi convingerea că secretul era ascuns mult mai profund şi mai bine decât aş fi putut să prevăd.

La plecare, ştiam că merg în căutarea uneia sau mai multor şcoli ezoterice. Aveam această dorinţă de mult timp, dându-mi seama că doar efortul personal indepen-dent nu poate fi suficient şi că este necesar să întâlnesc fiinţe cu adevărat spirituale, dar despre a căror existenţă noi europenii am uitat complet, sau aproape complet.

Aceasta o înţelegeam dar însăşi ideea pe care mi-o făcusem despre aceste şcoli avea să se modifice mult de-a lungul căutărilor mele; într-un sens a devenit mai simplă şi mai concretă; în altul, mai rece şi mai distantă. Vreau să spun că şcolile îşi pierduseră caracterul de basm pe care-l aveau în imaginaţia mea. În momentul plecării spre Orient aveam multe idei fanteziste în legătură cu şcolile spirituale. Sau, mai exact spus, visam la posibilitatea unui contact, nu neapărat fizic, ci într-un alt plan, cu una dintre aceste şcoli spirituale. Nu puteam să explic clar, dar mi se părea că primul contact cu o şcoală trebuia să aibă deja un caracter miraculos. Îmi imaginam de exemplu posibilitatea de a intra în contact cu şcoli ezoterice care au existat într-un trecut îndepărtat, ca şcoala lui Pitagora sau şcolile egiptene, sau şcoala acelor călugări care au construit Notre Dame şi aşa mai departe. Mi se părea că barierele spaţiului şi timpului ar dispare cu ocazia unui astfel de contact. Deşi tot ceea ce gândeam provenea numai din propria imaginaţie, nimic din ceea ce le privea nu mi se părea prea îndrăzneţ. Astfel, nu vedeam nici o contradicţie între ideile şi eforturile mele de a găsi în India astfel de şcoli. Căci mi se părea că în India voi găsi în mod sigur posibilitatea să stabilesc un astfel de contact, care ar putea deveni apoi permanent şi independent de orice interferenţă exterioară.

De-a lungul călătoriei de întoarcere, plină de întâlniri şi de impresii de tot felul, părerea despre şcolile spirituale a devenit mult mai realistă. Şi aceasta deoarece, după cum mi-am dat mai apoi seama, o "şcoală" nu cere numai o căutare ci şi o "selecţie" sau o alegere din partea noastră.

Că existau asemenea şcoli spirituale nu mă puteam îndoi, dar mai rămânea să mă conving că şcolile de care am auzit vorbindu-se şi cu care

aş fi putut intra în contact erau potrivite pentru mine. Ele erau de natură cert religioasă, sau semi-religioasă şi de un ton net devoţional, motiv pentru care nu mă atrăgeau, mai ales că o cale religioasă de acest fel puteam găsi şi in Rusia. Un alt gen de şcoli pe care le-am intâlnit erau de un tip filozofic uşor sentimental, moralizator, cu o tentă de ascetism, ca cea a urmaşilor lui Ramakrishna; printre aceştia din urmă am întâlnit oameni minunaţi dar am avut impresia că le lipsea totuşi adevărata cunoaştere. Alte şcoli, care se autointitulau "şcoli de yoga" şi care erau bazate pe crearea stării de transă mi se păreau un pic cam apropiate de genul spiritist. Nu puteam să am încredere în ele căci conduceau în mod inevitabil la o păcăleală a ta însuţi sau la ceea ce misticii ortodocşi în literatura monastică rusă numesc "seducţie".

Existau un alt tip de şcoli, cu care nu puteam însă să iau contact şi de care am auzit doar vorbindu-se. Aceste şcoli promiteau mult, dar ele cereau la fel de mult; cereau totul, dintr-o dată. Ar fi trebuit deci să rămân în India şi să abandonez pentru totdeauna orice gând de întoarcere în Europa; ar fi trebuit să renunţ la toate ideile mele, la toate proiectele mele, la toate planurile mele şi să mă angajez pe o cale despre care nu putem şti nimic dinainte. Aceste şcoli mă interesau mult şi persoanele care fuseseră în relaţie cu ele şi care îmi vorbiseră despre ele mă impresionaseră prin cunoştinţele de care dădeau dovadă.

Eu îmi doream însă atunci o cale mai raţională şi mi se părea că ar fi trebuit să ştiu de la început, măcar până la un anumit punct, încotro mă voi îndrepta.

În acelaşi timp am ajuns la concluzia că o şcoală - nu contează cum i se spune, de ocultism, ezoterism, yoga - trebuie să fie structurată în planul terestru obişnuit ca orice alt tip de şcoală: de pictură, de dans sau de medicină. Îmi dădeam seama că ideea de şcoală "într-un alt plan" era doar un semn de slăbiciune în care visele luaseră locul cercetării reale. Am înţeles astfel că visele nerealiste sunt unul dintre cele mai mari obstacole pe drumul nostru spre miraculos, spre Adevăr.

La întoarcerea din India îmi făceam planuri pentru următoarele călătorii. De această dată doream să încep cu Orientul musulman. Eram atras mai ales de Asia Centrală rusească şi de Persia. Dar nimic din toate acestea nu era destinat să se realizeze.

De la Londra, prin Norvegia, Suedia şi Finlanda am sosit la St.Petersburg care fusese deja rebotezat "Petrograd" şi unde patriotismul şi speculaţia erau în floare. Puţin după aceea am plecat spre Moscova, pentru a-mi relua munca la ziarul al cărui corespondent am fost în India. Eram aici de aproximativ şase săptămâni, când se produse un fapt care avea să fie mai apoi punctul de plecare a numeroase evenimente.

Într-o zi, când mă aflam la redacţia ziarului pregătind numărul următor, am descoperit în "Vocea Moscovei" un comunicat de presă referitor la scenariul unui balet intitulat "Lupta Magilor" care era, se spunea

acolo, opera unui hindus. Acţiunea baletului se producea in India şi dădea o impresie foarte pregnantă şi completă a magiei Orientului, cu miracolele fachirilor, dansurile sacre, etc. Nu mi-a plăcut tonul lăudăros al acelei note, dar cum autorii baletelor hinduse erau atât de rari la Moscova, am decupat acel paragraf şi l-am inserat în articolul meu adăugând o mică precizare şi anume, că puteau vedea în acel balet tot ceea ce nu putea fi văzut în India în realita-te, dar ceea ce mulţi dintre noi am porni să căutăm acolo.

Puţin după aceea, din motive diverse, am fost nevoit să părăsesc ziarul şi să mă întorc la Petersburg.

În februarie şi martie 1915 am ţinut conferinţe publice despre călătoriile mele în India. Titlurile acestor conferinţe erau cam de genul: "În căutarea miraculosului", "Problema morţii". În aceste conferinţe, care trebuiau să servească drept introducere la o carte pe care proiectasem să o scriu despre călătoriile mele, spuneam că în India "miraculosul" nu era acolo unde am fi crezut noi că trebuie să fie; că toate căile spirituale cunoscute îşi pierduseră vigoarea şi că India îşi păstra secretele mult mai bine decât s-ar fi putut crede; dar că existenţa "miraculosului" era un fapt cert şi că sunt, printre altele, multe lucruri pe lângă care treceai fără să le sesizezi conţinutul real şi semnificaţia ascunsă sau fără să ştii cum să ţi le apropii. Era vorba despre "şcolile" pe care le visam.

În ciuda faptului că ţara se afla în plin război, conferinţele mele treziră un interes considerabil. Fiecare dintre ele atrăgea mai mult de o mie de persoane în Holul Alexandrowski al Dumei municipale din St.Petersburg. Am primit numeroase scrisori, au venit să mă vadă mai mulţi oameni şi am simţit că, pornind de la o "cercetare a miraculosului" ar fi posibil să reuneşti un număr foarte mare de oameni care nu mai puteau suporta structurile socio-morale ale acelor vremuri.

După Paşti, am mers pentru a ţine aceleaşi conferinţe la Moscova. Printre persoanele intâlnite cu ocazia acestor conferinţe, un muzician şi un sculptor au venit să-mi vorbească de un grup din Moscova, angajat în diverse cercetări şi experienţe "oculte", sub conducerea unui oarecare G, un grec din Caucaz; după cum înţelesesem eu, acest "hindus" era autorul scenariului baletului menţionat în ziarul care-mi căzuse în mână cu trei sau patru luni mai înainte. Trebuie să mărturisesc că tot ceea ce aceşti doi oameni mi-au spus despre acest grup şi ceea ce se petrecea acolo: tot felul de miracole ale autosugestiei - mă interesa destul de puţin. Auzisem prea des povestiri de acest gen şi aveam o opinie clară în privinţa lor.

... Femei care văd deodată plutind în camerele lor ochi care le fascinează şi care îi urmăresc din stradă în stradă până la casa unui oarecare oriental căruia îi aparţineau aceşti ochi. Sau persoane care, în prezenţa aceluiaşi oriental, au brusc impresia că îi pătrunde cu privirea şi că le percepe toate sentimentele, gândurile şi dorinţele; şi că ele simt o senzaţie stranie în gambe, nu se mai pot mişca şi cad cu totul în puterea lui astfel încât el poate face cu ele tot ceea ce doreşte, chiar şi de la distanţă...

Astfel de istorii mi s-au părut întotdeauna asemenea subiectelor unor romane proaste. Oamenii inventează miracole şi apoi ajung să creadă în propriile lor invenţii. Este un melanj de superstiţie, autosugestie şi debilitate intelectuală; dar aceste povestiri, din câte am putut eu observa, nu prind niciodată contur fără colaborarea oamenilor la care ele se raportează.

Prevenit astfel de experienţele mele precedente, doar în faţa insistenţelor uneia dintre noile mele cunoştinţe, M., am acceptat să-l întâlnesc pe G. şi să am o conversaţie cu el. Prima mea întâlnire cu G. mi-a schimbat însă complet ideea preconcepută pe care mi-o formasem deja.

Îmi amintesc foarte bine. Ajunseserăm într-o mică cafenea, situată în afara centrului, pe o stradă zgomotoasă. Aici am întâlnit un bărbat care nu mai era tânăr, de tip oriental, cu mustăţi negre şi ochi sfredelitori; primul sentiment a fost de uimire, deoarece nu părea a fi la locul lui într-un astfel de decor şi într-o astfel de atmosferă; eram încă plin de impresiile mele din Orient şi acest bărbat cu faţa de rajah hindus sau de şeic arab, cu pardesiul său negru cu guler de velur şi cu melonul negru producea, în această mică cafenea a buticarilor şi comisionarilor, o impresie neaşteptată, stranie şi aproape alarmantă, a unui om într-un travesti nereuşit. Era aici un spectacol jenant, ca atunci când te găseşti în faţa unui om care nu este ceea ce pretinde că este şi cu care trebuie totuşi să vorbeşti şi să te comporţi ca şi cum nu ai observa asta. G. îmi vorbea ruseşte incorect, cu un puternic accent caucazian şi acest accent, cu care noi avem obiceiul de a asocia orice idee filozofică, întărea şi mai mult stranietatea şi caracterul surprinzător al acestei impresii.

Nu îmi amintesc începutul conversaţiei noastre; cred că am vorbit despre India, despre ezoterism şi despre diferite sisteme de yoga. Am reţinut că G. a călătorit mult, că a mers în numeroase locuri despre care auzisem vorbindu-se şi pe care doream să le vizitez. Nu numai că întrebările mele nu îl incomodau, dar aveam senzaţia pregnantă că fiecare dintre răspunsurile sale îmi dădea mai mult decât cerusem eu. Îmi plăcea modul său de a vorbi, care era totodată prudent şi precis.

Noul meu prieten M. ne părăsi aşa că am rămas singur cu G. care mă informă în legătură cu activitatea sa din Moscova. Nu l-am înţeles prea bine, dar reieşea din ceea ce spunea că, în munca sa, care avea mai degrabă un caracter psihologic, chimia juca un rol foarte important. Cum eu îl ascultam pentru prima dată, natural, am luat vorbele sale *ad literam*.

— Ceea ce îmi spuneţi îmi aminteşte de o întâmplare despre o şcoală din sudul Indiei, la Travancore, care mi-a fost relatată.

Un brahman, bărbat excepţional din mai multe puncte de vedere, vorbea unui tânăr englez, elev al unei şcoli care studia chimia corpului uman şi care experimenta, spunea el, că adăugând sau eliminând diverse substanţe se putea schimba natura morală şi psihologică a omului. Aceasta seamănă mult cu ceea ce-mi spuneţi dumneavoastră.

— Da, spuse G., este posibil, dar poate că nu este deloc acelaşi lu-

cru. Numeroase şcoli folosesc aparent aceleaşi metode, dar ele le înţeleg complet diferit. O similitudine de metode, sau chiar de idei, nu dovedeşte nimic.

— Mai există o altă problemă care mă interează mult. Yoghinii se folosesc de diverse substanţe pentru a provoca anumite stări. Nu este vorba totuşi de narcotice? Am făcut eu însumi numeroase experienţe de acest gen şi tot ceea ce am citit despre magie îmi dovedeşte clar că şcolile tuturor timpurilor şi din toate ţările au folosit prea mult narcoti-cele pentru crearea acestor stări care fac posibilă "magia".

— Da, răspunse G. În multe cazuri aceste substanţe sunt cele pe care le numiţi narcotice. Dar ele pot fi folosite, o repet, în cu totul alte scopuri. Numeroase şcoli folosesc narcoticele în mod pozitiv. Elevii lor le iau deci pentru a se studia pe ei înşişi mai bine, pentru a explora posibilităţile lor şi a cunoaşte dinainte rezultatele pe care le-ar putea atinge efectiv după o muncă îndelungată. Atunci când un om a putut astfel să întrevadă punerea în practică a ceea ce a învăţat teoretic, va munci de atunci conştiincios, căci va şti încotro merge. Pentru a se convinge de existenţa reală a posibilităţilorpe care un om intuieşte că la are deja în el, aceasta este calea cea mai uşoară. În aceste scopuri există o chimie specială. Există anumite substanţe pentru fiecare funcţie. Fiecare funcţie poate fi amplificată sau atenuată, trezită sau adormită cu ajutorul anumitor substanţe. Dar o cunoaştere profundă a maşinii umane şi a acestei chimii speciale este indispensabilă. În toate şcolile care urmează această metodă, experienţele nu sunt efectuate decât atunci când ele sunt cu adevărat necesare şi numai sub controlul experimentat şi complet al oamenilor care pot prevedea toate rezultatele şi lua măsurile necesare contra riscurilor consecinţelor nedorite. Substanţele care sunt folosite în aceste şcoli nu sunt deci simple "narcotice" cum le numiţi dumneavoastră.

"Alte şcoli folosesc anumite substanţe nu în scopuri experimentale sau pentru studiu ci pentru a atinge, chiar şi pentru puţin timp, rezultatele dorite. O utilizare iscusită a unor astfel de substanţe poate face ca, pe moment, un om să fie foarte inteligent sau foarte puternic. După aceea, bineînţeles, revine la starea lui iniţială dar poate rămâne uneori cu anumite tulburări. Vedeţi deci că trebuie să vorbim cu prudenţă despre şcolile ezoterice, deoarece astfel de şcoli chiar există; ele pot practica aceleaşi tehnici, dar cu rezultate complet diferite."

Tot ceea ce G. îmi spunea mă interesa profund. El avea în această direcţie, simţeam aceasta, puncte de vedere noi, care nu semănau cu nimic din ceea ce întâlnisem până astăzi. Mă invită să-l însoţesc într-o casă unde trebuia să se întâlnească cu câţiva dintre elevii săi. Ca atare, am luat o maşină pentru a ajunge la Sokolniki. Pe drum, G. mi-a povestit cum prezentul război i-a dat peste cap planurile: un mare număr de elevi erau plecaţi de la prima mobilizare, aparate şi instrumente foarte scumpe comandate in străinătate se pierduseră. Apoi el îmi vorbi despre cheltuielile

mari pe care le cerea opera sa, apartamentele foarte scumpe pe care le închiriase şi spre care am înţeles că ne îndreptam acum.

El îmi explică apoi că opera sa interesează pe numeroase personalităţi ale Moscovei, "profesori" şi "artişti". Dar în clipa când l-am întrebat cine erau aceste personalităţi nu mi-a putut da nici un nume.

— Vă pun această întrebare pentru că eu sunt născut la Moscova; pe de altă parte, am lucrat acolo zece ani ca ziarist şi deci cunosc, mai mult sau mai puţin, pe toată lumea.

G. nu răspunse nimic.

Am ajuns într-un apartament complet gol, deasupra unei şcoli municipale; el aparţinea în mod evident directorului acestei şcoli. Cred că era pe locul vechii Bălţi Roşii. Acolo se adunaseră mai mulţi elevi de-ai lui G.: trei sau patru bărbaţi tineri şi două femei care păreau a fi profesoare ale acelei şcoli. Mai fusesem în astfel de localuri. Însăşi absenţa mobilierului îmi confirma ideea, deoarece nu se dă mobilier profesoarelor de la şcoala municipală. La acest gând am încercat un sentiment ciudat cu privire la G. De ce mi-a povestit această istorie cu apartamentele foarte scumpe? Mai întâi acesta nu era al său; apoi, era scutit de chirie şi, în sfârşit, n-ar fi putut fi închiriat pe mai mult de zece ruble pe lună. Era aici o păcăleală prea evidentă. Mi-am spus atunci că aceasta trebuie să însemne ceva.

Îmi este dificil să reconstitui debutul conversaţiei cu elevii lui G. Am auzit mai multe cuvinte care m-au surprins: m-am chinuit să descopăr în ce consta munca lor dar nu mi-au dat nici un răspuns direct, folosind cu insistenţă, în numeroase cazuri, o terminologie bizară şi neinteligibilă pentru mine.

Au propus cu toţii citirea unei povestiri care era scrisă de unul din elevii lui G., absent din Moscova în acel moment. Unul dintre ei a început să citească cu voce tare dintr-un manuscris. Autorul povestea cum a făcut cunoştinţă cu G. Atenţia mea a fost atrasă de faptul că la începutul povestirii autorul citea aceeaşi notă pe care o citisem în "Vocea Moscovei" iarna trecută, referitoare la baletul "Lupta Magilor". În continuare - şi asta mi-a plăcut infinit deoarece o aşteptam - autorul povesti cum, la prima sa întâlnire cu G. acesta îl punea, într-un anume fel, în palma mâinii sale, îl cântărea şi apoi îl lăsa să cadă. Povestirea era intitulată "Licăriri" şi fusese scrisă de un om lipsit de orice experienţă literară. Dar, trecând peste acestea, ea făcea impresie pentru că lăsa să se întrevadă un sistem al unei gândiri în care simţeam ceva foarte interesant, ceva ce aş fi fost incapabil să-l formulez. Anumite idei ciudate şi totodată neaşteptate despre artă găsiră de asemenea în mine o foarte puternică rezonanţă.

Mult mai târziu am aflat că autorul era o persoană imaginară şi că povestirea fusese scrisă de doi dintre elevii lui G. prezenţi la lectură, în intenţia de a da ideilor lor o formă literară şi că, de fapt, însăşi ideea acestei povestiri îi aparţinea lui G.

Lectura se opri la sfârşitul primului capitol. G. ascultase tot timpul

cu atenție. Era așezat pe o sofa, cu un picior îndoit sub el; din când în când, îmi arunca câte o privire. Îmi plăceau mișcările lui, amprente ale unui gen de siguranță și grație felină, liniștea sa; chiar avea ceva care îl deosebea de ceilalți. Am simțit atunci că aș fi preferat să-l întâlnesc nu la Moscova, nu în acest apartament ci în unul din acele locuri pe care tocmai le vizitasem, în piața din fața uneia din moscheile din Cairo, printre ruinele unui oraș din Ceylon sau într-unul din templele din sudul Indiei - Tanjore, Trichinopoly sau Madura.

— Ei bine, cum vi se pare această povestire? mă întrebă G. după o scurtă liniște, atunci când ea luă sfârșit.

Am răspuns că am ascultat cu interes, dar că, după părerea mea, avea defectul de a nu fi clară. Nu se înțelegea exact despre ce anume era vorba. Autorul vorbea despre impresia foarte puternică produsă asupra lui de o învățătură nouă, dar nu dădea nici o idee satisfăcătoare despre această învățătură.

Elevii lui G. mi-au spus că nu am înțeles partea cea mai importantă a povestirii. G. nu spunea nimic. Atunci când l-am întrebat ce era acest sistem pe care ei îl studiau și care erau trăsăturile sale distincte, răspunsul lor a fost dintre cele mai vagi. Apoi au vorbit despre "lucrul cu sine" dar au fost incapabili să mă facă să înțeleg în ce constă această muncă. În general, conversația mea cu elevii lui G. era mai curând dificilă și simțeam la ei ceva calculat și artificial, ca și cum jucau un rol învățat în prealabil. Pe de altă parte, elevii nu mi se păreau nici pe departe de talia maestrului. Aparțineau cu toții unei pături specifice de "inteligență", mai curând "săracă", din Moscova, pe care o cunoșteam foarte bine și de la care nu puteam aștepta nimic interesant. Mă gândeam chiar că era într-adevăr ciudat să-i întâlnesc în drumul spre Adevăr. În același timp îi găseam însă pe toți generoși și amabili. Povestirile pe care mi le relatase M. nu veneau evident din această sursă și nu avea nimic de-a face cu ei.

— Aș vrea să te întreb ceva, spuse G. după un moment de liniște. Acest articol poate fi publicat într-un ziar? Ne gândim să atragem astfel atenția publicului asupra ideilor noastre.

— Este complet imposibil, am răspuns. Mai întâi, acesta nu este un articol, vreau să spun nu este ceva cu un început și un sfârșit; nu este decât începutul unei povestiri și este prea lung pentru un cotidian. Vedeți dv., noi socotim pe rânduri. Lectura ia pe puțin două ore - aceasta înseamnă aproximativ 3000 de rânduri. Știți ce numim noi un foileton într-un cotidian - un foileton obișnuit ia cam 300 de rânduri. Această parte a povestirii ar lua deci 10 foiletoane. În ziarele din Moscova un foileton care are o continuare nu este niciodată publicat mai mult de o dată pe săptămână, ceea ce ar face zece săptămâni. Ori, aici este vorba despre o conversație dintr-o singură noapte. Aceasta nu ar fi preluată decât de o revistă lunară, dar nu știu nici una a cărei tematică să corespundă. În orice caz, vi se va cere întreaga povestire înainte de a vi se da răspunsul.

G. nu răspunse nimic și conversația luă sfârșit. Dar în continuare am încercat, în prezența acestui om, un sentiment extraordinar și, pe măsură ce întâlnirea se prelungea, această impresie se amplifica. În momentul de rămas bun acest gând îmi traversă spiritul ca o lumină: trebuia cât mai curând, fără întârziere, să aranjez să-l revăd și dacă nu o făceam riscam să pierd complet contac-tul cu el. L-am întrebat deci dacă nu-l mai puteam vedea o dată înainte de a pleca la St.Petersburg. Îmi spuse că se va afla în aceeași cafenea în ziua următoare, la aceeași oră.

Am ieșit împreună cu unul dintre tineri. Aveam o stare stranie - o lectură lungă pe care o înțelesesem puțin, oameni care nu răspundeau întrebărilor mele; chiar G. cu modul său de a fi neobișnuit și influența puternică pe care o avea asupra elevilor săi și pe care o resimțeam constant - toate acestea produceau în mine o dorință insolită să râd, să strig, să cânt, ca și cum tocmai aș fi scăpat de la o oră de curs sau din cine știe ce detenție ciudată.

Simțeam nevoia să-mi comunic impresiile acestui tânăr și de a glumi pe seama lui G. și a acestei povestiri destul de pretențioase și plictisitoare. Din fericire, m-am oprit la timp gândind: "Dar el se va repezi la telefon pentru a le povesti totul. Doar sunt prieteni cu toții. M-am străduit deci să mă stăpânesc și, fără să spun un cuvânt, l-am însoțit până la tramvaiul care trebuia să ne ducă în centrul Moscovei. După un traseu relativ lung am ajuns la piața Okhotny Wad în apropierea căreia locuiam și aici, tot în liniște, ne-am strâns mâinile și ne-am despărțit.

A doua zi mă aflam în aceeași cafenea unde îl întâlnisem pe G. pentru prima dată și aceasta se repetă și in zilele următoare. În timpul săptămânii pe care am petrecut-o la Moscova l-am văzut pe G. în fiecare zi. Mi-a fost repede clar că știa multe răspunsuri la problemele cu care mă confruntam. De exemplu, îmi explică câteva fenomene pe care avusesem ocazia să le observ în India și despre care nu mi se putuseră da lămuriri, nici pe loc, nici mai târziu. În explicațiile sale simțeam siguranța specialistului, o foarte fină analiză a faptelor și un sistem pe care nu puteam să-l înțeleg dar căruia îi simțeam prezența, căci cuvintele sale mă făceau să mă gândesc nu numai la faptele despre care discutasem ci la multe alte lucruri pe care le observasem deja sau le prevedeam existența.

Nu m-am mai întâlnit cu acel grup al lui G. Despre el însuși, G. vorbea puțin. O dată sau de două ori a amintit despre călătoriile lui în Orient. M-ar fi interesat să aflu unde anume fusese, dar mi-a fost imposibil să-l determin să-mi povestească aceste călătorii.

În ceea ce privea munca sa la Moscova, G. spunea că are două grupe de elevi, fără legătură unul cu celălalt și ocupate cu munci diferite "după forțele și gradul lor de pregătire", pentru a reda propriile sale cuvinte. Fiecare membru al acestui grup plătea 1000 de ruble pe an și putea lucra cu el continuând totodată activitățile obișnuite ale vieții.

I-am spus că din punctul meu de vedere, 1000 de ruble pe an mi se

pare un preţ cam mare pentru cei cu situaţie materială precară.

G. îmi răspunse că nu avea nici un alt aranjament, pentru că nu putea avea elevi numeroşi chiar din cauza naturii muncii. Pe de altă parte, el nu dorea şi *nu trebuia* - şi accentuă acest cuvânt - să cheltuiască banii proprii pentru organizarea lucrului. Opera sa nu era, nu putea fi de gen caritabil şi elevii trebuiau să găsească singuri fondurile indispensabile pentru chiria apartamentelor unde puteau să se întâlnească pentru diferite experienţe şi pentru restul activităţilor realizate împreună. În plus, spu-nea el, experienţa a demonstrat că oamenii slabi în viaţă se dovedesc a fi la fel de slabi şi când este vorba de muncă.

"Această idee prezintă mai multe aspecte" spuse G. Munca fiecăruia poate solicita cheltuieli, călătorii, cine ştie? Dacă viaţa unui om este atât de prost organizată că o sumă de 1000 de ruble poate să-l oprească, este bine să nu întreprindă nimic cu noi. Imaginaţi-vă că într-o zi munca sa i-ar cere să meargă la Cairo sau în altă parte, trebuie să aibă mijloacele s-o facă. Prin cererea noastră vedem dacă este capabil să lucreze cu noi sau nu.

"În legătură cu asta, am într-adevăr prea puţin timp pentru a-l sacrifica altora fără să fiu sigur că asta îi va ajuta cu ceva. Apreciez mult timpul meu pentru că am nevoie de el pentru ceea ce intenţionez să realizez şi pentru că nu pot, după cum am mai spus-o, să-l cheltuiesc neproductiv. Şi mai există o ultimă raţiune: trebuie ca un lucru să aibă un preţ pentru a fi apreciat."

Ascultasem aceste cuvinte cu un sentiment ciudat. Pe de o parte, tot ceea ce îmi spunea G. îmi plăcea, eram atras de această absenţă a oricărui sentimentalism, a oricărei vorbării convenţionale despre "altruism" şi "binele umanităţii", etc, dar, pe de altă parte, eram surprins de dorinţa vizibilă pe care o avea de a mă convinge în această problemă a banilor, când nu era nici o nevoie să fiu convins.

Dacă era un punct cu care nu eram de acord, era această manieră de a strânge banii, deoarece nici unul dintre elevii pe care îi văzusem nu putea plăti 1000 de ruble pe an. Dacă G. descoperise cu adevărat în Orient urme vizibile şi tangibile ale unei ştiinţe oculte şi dacă el continua cercetările în această direcţie, atunci era clar că opera sa necesită nişte fonduri, la fel ca orice altă muncă ştiinţifică, pentru că o expediţie în vreo parte necunoscută a lumii, săpături arheologice pe ruinele unui oraş dispărut sau orice altă investigaţie, de ordin fizic sau chimic, necesită numeroase experienţe minuţios pregătite. Nu era deloc necesar să caute să mă convingă de asta. Din contra, credeam că dacă G. îmi dădea posibilitatea să ştiu mai bine ce făcea aş fi fost, probabil, în măsură să-i găsesc toate fondurile de care ar fi putut avea nevoie pentru a pune solid pe picioare opera sa şi gândeam de asemenea să-i aduc oameni pregătiţi mai bine. Dar, natural, nu aveam încă decât o idee foarte vagă despre munca sa.

Fără să o spună deschis, G. îmi dădea de înţeles că m-ar fi acceptat ca elev dacă mi-aş fi exprimat dorinţa. I-am spus că, în ceea ce mă privea,

cel mai mare obstacol venea din faptul că actualmente îmi era imposibil să locuiesc la Moscova deoarece mă angajasem faţă de un editor din St.Petersburg şi că pregăteam mai multe opere literare. G. îmi spuse că el venea uneori la St.Petersburg; mi-a promis că va veni cât de curând şi că mă va anunţa când va sosi.

— Dar dacă mă alipesc grupului vostru, mă voi găsi în faţa unei probleme foarte dificile. Nu ştiu dacă cereţi elevilor să păstreze secretul în legătură cu tot ceea ce învaţă; eu nu aş putea face o astfel de promisiune. De două ori în viaţa mea aş fi putut să mă alipesc unor grupuri a căror muncă era analoagă cu a dv., după câte cred eu că înţeleg, şi aceasta mă interesa foarte mult, dar în amândouă cazurile adeziunea mea era condiţionată de angajamentul de a păstra secretul despre tot ceea ce aş fi putut învăţa. Şi în amândouă cazurile am refuzat, pentru că eu sunt scriitor: doresc să fiu absolut liber să hotărăsc eu însumi ce scriu şi ce nu scriu. Dacă eu promit să păstrez secretul despre ceea ce mi se va spune poate îmi va fi mult mai dificil după aceea să separ ceea ce mi s-a spus de ceea ce îmi va putea veni mie în minte despre acest subiect. De exemplu, nu ştiu încă aproape nimic astăzi despre ideile dv. totuşi sunt sigur că atunci când vom începe să vorbim vom ajunge foarte repede la problemele spaţiului şi timpului, a dimensiunilor de ordin superior, ş.a.m.d. Acestea sunt probleme la care lucrez de mulţi ani. Nu am, de altfel, nici o îndoială că ele trebuie să ocupe în sistemul dumneavoastră un loc foarte important.

G. încuviinţă.

— Bine, vedeţi că dacă am vorbi acum sub consemnul secretului, nu aş mai şti ce pot şi ce nu pot scrie.

— Dar atunci cum vedeţi dumneavoastră această problemă? îmi spuse G. Nu trebuie vorbit prea mult. Există lucruri care nu sunt spuse decât pentru elevi.

— Nu aş putea accepta această condiţie decât cu titlu momentan. Natural, ar fi ridicol să încep imediat să scriu ceea ce aş învăţa de la dv. Dar dacă dv. nu vreţi în principiu să faceţi un secret din ideile dv., dacă vă preocupaţi doar ca ele să nu fie transmise sub o formă denaturată, atunci pot subscrie la o astfel de condiţie şi să aştept să dobândesc o înţelegere mai bună a învăţăturii dv. Mi s-a întâmplat să frecventez un grup de persoane care urmau o serie de experienţe ştiinţifice pe o scară foarte mare. Ei nu făceau un mister din munca lor. Dar puseseră această condiţie astfel ca nici unul dintre ei să nu aibă dreptul să vorbească sau să scrie despre vreuna din experienţe, până când el insuşi nu era capabil să repete experienţa.

— Nu cred că există o formulă mai bună, spuse G. şi dacă vreţi să observaţi bine o astfel de lege, această problemă nu se va pune niciodată între noi.

— Există şi alte condiţii pentru a intra în acest grup? Un om care face parte din acest grup este de acum înainte legat de dv.? Cu alte cuvinte, vreau să ştiu dacă este liber să se retragă şi să abandoneze munca sau dacă

obligaţiile luate sunt definitive. Şi cum acţionaţi în privinţa lui dacă nu şi le îndeplineşte?

— Nu există nici o condiţie, spuse G., şi nici nu poate exista. Plecăm de la faptul că omul în acest moment nu se cunoaşte pe el însuşi, că el nu este (accentuă acest cuvânt), cu alte cuvinte că el nu *este* ceea ce poate fi şi ceea ce ar trebui să fie. Din acest motiv, el nu poate să-şi ia nici un angajament şi nici să-şi asume vreo obligaţie. El nu poate decide nimic în legătură cu viitorul. Astăzi este o persoană şi mâine este alta. El nu este legat de noi în nici un mod şi, dacă doreşte, poate oricând să abandoneze munca şi să plece. Nu există nici o obligaţie nici în relaţia noastră cu el, nici în a sa cu noi.

"Dacă îi place, poate studia. Va avea mult de muncit şi de studiat. Dacă într-o zi a înţeles suficient atunci va fi altfel. Va vedea chiar el dacă îi place sau nu munca noastră. Dacă doreşte poate lucra cu noi în continuare dar dacă nu, poate pleca oricând.

"Să luăm un exemplu. Un om se poate găsi, nu la început, ci mai târziu, într-o situaţie în care trebuie să păstreze secretul, cel puţin câtva timp, despre un lucru pe care el îl va învăţa. Cum ar putea un om care nu se cunoaşte pe el însuşi să promită să păstreze secretul? Natural, el poate promite, dar poate el să-şi ţină promisiunea? Căci el nu este *unul*, sunt o mulţime de oameni în el. Unul dintre ei promite şi crede că vrea să păstreze secretul. Dar a doua zi un altul din el îi va spune soţiei lui sau unui amic la un pahar de vin sau chiar se va lăsa tras de limbă de un şmecher oarecare şi va spune tot chiar fără să-şi dea seama. Sau se va striga la el chiar când nu se aşteaptă şi, intimidându-l, vei putea să faci din el tot ceea ce vrei. Ce fel de obligaţie ar putea deci să-şi asume? Nu, cu un astfel de om noi nu vorbim serios. Pentru a fi capabil să păstreze un secret un om trebuie să se cunoască şi trebuie să *fie*. Ori, un om ca toţi oamenii este departe de asta.

"Uneori fixăm pentru oameni condiţii temporare. Este un test. De obicei ei încetează repede să le mai bage în seamă, dar nu-i nimic căci nu încredinţăm niciodată un secret important unui om în care nu avem încredere. Vreau să spun că pe noi nu ne afectează cu nimic deşi aceasta distruge relaţia noastră cu el şi acest om pierde şansa de a învăţa ceva de la noi în ipoteza că ar avea ceva de învăţat de la noi."

Îmi amintesc că în una din conversaţiile mele cu G., în cursul acestei prime săptămâni în care am făcut cunoştinţă, i-am împărtăşit intenţia de a mă reîntoarce în Orient.

— Este o greşeală că gândesc astfel? l-am întrebat. Şi credeţi că aş putea găsi acolo ceee ce caut?

— Este bine să mergeţi acolo pentru odihnă, în vacanţă, spuse G. Dar nu trebuie să mergeţi acolo pentru ceea ce căutaţi. Învăţătura pe care o căutaţi poate fi găsită aici.

Am înţeles că vorbea de munca cu el. L-am întrebat:

— Dar şcolile care sunt în Orient, în inima tuturor tradiţiilor, nu oferă numeroase avantaje?

În răspunsul său, G. dezvoltă mai multe idei pe care eu nu le-am înţeles decât mult mai târziu.

— Să presupunem că aţi găsi şcolile; ceea ce aţi găsi dumneavoastră nu ar fi decât şcolile "filozofice". Lucrurile au fost astfel aranjate acum mult timp: în India "filozofia"; în Egipt, "teoria" şi în această regiune care corespunde astăzi Persiei, Mesopotamiei şi Turkestanului, "practica".

— Este la fel şi acum?

— Parţial da, răspunse el, dar nu sesizaţi clar ceea ce vreau eu să spun prin "filozofie", "teorie", "practică". Aceste cuvinte nu trebuie înţelese în sensul obişnuit.

"Astăzi în Orient nu veţi găsi decât şcoli speciale; nu există şcoli generale. Fiecare maestru sau *guru* este specialist într-o materie. Unul este astronom, altul sculptor, altul muzician. Şi elevii trebuie să studieze mai întâi toată materia care este specialitatea maestrului lor, după care trec la o altă materie, ş.a.m.d. Ar trebui mii de ani pentru a studia totul."

— Dar cum aţi studiat dumneavoastră?

— Nu eram singur, erau tot felul de specialişti printre noi. Fiecare studia după metoda ştiinţei sale particulare. După care, atunci când ne întâlneam, ne împărtăşeam rezultatele pe care le obţinusem.

— Şi unde sunt acum colegii dumneavoastră?

G. rămase tăcut, apoi, privind în depărtare, spuse încet:

— Unii sunt morţi, alţii continuă munca lor, alţii s-au retras din viaţa socială.

Această expresie a lumii monastice, auzită într-un moment în care mă aşteptam atât de puţin, mă făcu să încerc un sentiment straniu de jenă.

Şi deodată mi-am dat seama că G. se juca cu mine, ca şi cum încerca să-mi arunce deliberat din când în când câte un cuvânt care m-ar fi putut interesa şi îmi orienta gândurile într-o direcţie bine definită.

Atunci când l-am întrebat mai clar unde a găsit ceea ce ştia, de la ce sursă erau inspirate cunoştinţele sale şi până unde se întindeau ele, nu mi-a răspuns direct:

— Ştiţi, îmi spuse el, atunci când eraţi plecat în India ziarele au relatat despre călătoria şi cercetările dumneavoastră. Am dat elevilor mei sarcina de a vă citi cărţile pentru a-şi da seama cine sunteţi şi să stabilească pe această bază ceea ce veţi fi capabil să găsiţi. Astfel, dumneavoastră eraţi încă pe drum când noi ştiam deja ceea ce veţi găsi.

Într-o zi l-am întrebat pe G. despre baletul care fusese menţionat în ziare sub numele de "Lupta magilor" şi de care vorbea povestea intitulată "Licăriri de adevăr". L-am întrebat dacă acest balet a avut într-adevăr ceva de natură misterioasă.

— Baletul meu nu este un mister, spuse G. Doream să realizez un spectacol în acelaşi timp semnificativ şi magnific. Dar nu am intenţionat să

pun în evidență sensul ocult, nici să-l subliniez. Un loc important este ocupat de anumite dansuri. Vă voi explica pe scurt de ce. Imaginați-vă că pentru a studia mișcările corpurilor celeste, ale planetelor din sistemul solar de exemplu, a fost construit un mecanism special, destinat să reproducă la o scară foarte mică aceste mișcări și să ne ajute să le înțelegem mai bine. În acest mecanism, fiecare planetă, reprezentată printr-o sferă de mărime corespunzătoare, este plasată la o anumită distanță de o sferă centrală, reprezentând Soarele. Mecanismul odată pus în mișcare, toate sferele încep a se învârti în jurul lor propriu, deplasându-se de-a lungul traiectoriilor care le-au fost fixate, reproducând într-o formă vizibilă legile care guvernează mișcările planetelor. Acest mecanism vă reamintește tot ceea ce știți despre sistemul solar. Există ceva analogic în ritmul unor dansuri. Prin mișcările strict definite ale dansatorilor și prin combinațiile lor, anumite legi devin clare și inteligibile pentru cei care doar le intuiesc. Acestea sunt dansurile denumite "sacre". În timpul călătoriilor mele în Orient, am fost de nenumărate ori martor la astfel de dansuri executate în vechile temple în timpul slujbelor religioase. Câteva dintre ele sunt reproduse în baletul meu.

"În plus, există trei idei de bază la "Lupta Magilor". Dar dacă prezint acest balet pe o scenă obișnuită, publicul nu-l va înțelege niciodată."

Ceea ce G. îmi spuse în continuare mă făcu să înțeleg că nu ar fi un balet în sensul strict al cuvântului, ci o serie de scene dramatice și mimate, o intrigă făcând legătura între ele, totul acompaniat de muzică și presărat cu cântece și dansuri. Pentru a descrie această suită de scene, cuvântul cel mai potrivit ar fr fost "Revistă", dar fără nici un element comic. Scenele importante reprezentau școala unui "Mag negru" și cea a unui "Mag alb", cu exercițiile elevilor lor și episoadele unei lupte între cele două școli. Acțiunea trebuia să se situeze în mijlocul unui oraș oriental și cuprindea o poveste de dragoste care avea un sens alegoric - totul presărat cu diverse dansuri naționale asiatice, dansuri ale dervișilor și dansuri sacre.

Am fost deosebit de interesat când G. spuse că aceeași actori ar trebui să joace și să danseze în scena cu "Magul alb" și în cea cu "Magul negru"; și că ar trebui să fie pe cât de frumoși și atractivi prin mișcările lor în prima scenă, pe atât de diformi și hidoși în a doua.

— Înțelegeți, spunea G., în acest mod ei ar putea vedea și studia toate fațetele propriilor lor personalități; acest balet ar prezenta deci un imens interes pentru studiul de sine.

Eram atunci departe de a putea înțelege, mai ales pentru că eram frapat de o contradicție.

— În articolul din ziar se spunea că acest balet va fi prezentat la Moscova și că anumiți dansatori celebri vor lua parte la el. Cum se potrivește asta cu ideea studiului de sine? Aceștia nu vor juca și nu vor dansa pentru a se cunoaște pe ei.

— Nimic nu este încă stabilit și autorul notei pe care ați citit-o nu era

bine informat. Noi vom face poate complet altfel. Totuşi, rămâne adevărat că cei care vor juca în acest balet trebuie să se înţeleag mai întâi pe ei înşişi.

— Şi cine scrie muzica?

— Nici asta nu este stabilit.

G. nu adăugă nimic şi eu nu am mai auzit vorbindu-se nimic despre acest balet timp de cinci ani.

Într-o zi, la Moscova, vorbeam cu G. despre Londra unde făcusem cu câteva luni mai înainte o scurtă excursie. Îi povesteam despre teribila mecanicizare care invada marile oraşe europene şi fără de care era probabil imposibil de a trăi şi de a munci în vârtejul acestor enorme "jucării mecanice".

— Oamenii sunt pe cale să se transforme în maşini şi nu mă îndoiesc că într-o zi vor deveni maşini perfecte. Dar sunt ei capabili încă să gândească? Nu cred. Dacă ar încerca să gândească, nu ar mai fi nişte maşini atât de frumoase.

— Da, răspunse G., este adevărat, dar numai în parte. Adevărata problemă este următoarea: ce fel de gândire folosesc în munca lor? Dacă folosesc o gândire corectă, ar putea chiar gândi mai bine în viaţa lor activă în mijlocul maşinilor. Dar încă o dată, cu condiţia ca ei să folosească o gândire corectă.

Atunci nu am înţeles ce vroia să spună G. prin "gândire corectă" dar am reuşit să înţeleg acest termen cu mult mai târziu.

— În al doilea rând, continuă el, mecanizarea de care vorbeşti nu este complet periculoasă. Un om poate fi un *om* - şi accentuă acest cuvânt - lucrând în acelaşi timp cu maşinile. Există un alt fel de mecanicizare mult mai periculoasă: a fi el însuşi o maşină. V-aţi gândit vreodată la faptul că toţi oamenii sunt ei înşişi nişte maşini?

— Da, dintr-un punct de vedere strict ştiinţific, toţi oamenii sunt maşini guvernate de influenţele exterioare. Dar problema este de a şti dacă punctul de vedere ştiinţific poate fi în întregime acceptat.

— Ştiinţific sau neştiinţific, este acelaşi lucru pentru mine, spuse G. Vă cer să înţelegeţi ceea ce vă spun. Priviţi! Toţi oamenii pe care îi vedeţi - şi arătă spre stradă - sunt doar maşini, nimic mai mult.

— Cred că înţeleg ce vreţi să spuneţi. Şi m-am gândit adesea cât de puţină lume rezistă la această formă de mecanicizare şi îşi aleage propria cale.

— Chiar asta este cea mai gravă eroare a dv.! spuse G. Credeţi este posibil ca cineva să-şi aleagă propria sa cale sau să reziste mecanicizării; credeţi că nu este totul la fel de mecanic.

— Evident, am strigat. Arta, poezia, gândul, sunt fenomene de o cu totul altă natură.

— Sunt exact de aceeaşi natură. Aceste activităţi sunt la omul obişnuit exact la fel de mecanice ca toate celelalte. Oamenii sunt maşini şi din

partea maşinilor nu te poţi aştepta la nimic altceva decât ca acţiuni automate.

— Foarte bine, i-am spus, dar nu există oameni care să nu fie maşini?

— Se poate să existe, dar nu-i puteţi întâlni. Nu-i recunoaşteţi. Iată ce vreau eu să vă fac să înţelegeţi.

Mi se părea mai degrabă ciudat că insista atât asupra acestui punct. Ceea ce spunea mi se părea evident şi incontestabil. Totuşi, nu mi-au plăcut niciodată frazele cu două sensuri, care pretind a spune totul. Ele omit întotdeauna *diferenţele*. Ori, am susţinut întotdeauna că diferenţele sunt cele care contează cel mai mult şi că, pentru a înţelege lucrurile, trebuiau mai întâi luate în consideraţie punctele în care ele diferă. Mi se părea bizar, prin urmare, că G. insista atât asupra unui adevăr care îmi părea incontestabil cu condiţia totuşi de a nu face din el o lege şi de a accepta şi posibilele excepţii.

— Oamenii seamănă atât de puţin, am spus. Cred că este imposibil să-i pui pe toţi în acelaşi sac. Există sălbatici, oameni mecanizaţi, intelectuali, genii.

— Nimic mai exact, spuse G. Oamenii sunt foarte diferiţi, dar adevărata diferenţă dintre oameni încât nu o cunoaşteţi şi nu puteţi s-o percepeţi. Vorbiţi despre diferenţe care în mod real nu există. Aceasta ar trebui înţeles. Toţi aceşti oameni pe care-i vedeţi, pe care-i cunoaşteţi, cu care puteţi face cunoştinţă sunt maşini; adevărate maşini lucrând doar sub presiunea influenţelor exterioare, după cum aţi spus-o chiar dumneavoastră. S-au născut maşini şi maşini vor muri. Ce legătură au cu asta sălbaticii şi intelectualii? Chiar acum, fix în acest moment, în timp ce noi vorbim, mai multe milioane de maşini se străduiesc să se distrugă unele pe altele. Prin ce diferă deci ele? Unde sunt sălbaticii şi intelectualii? Toţi sunt la fel...

"Dar este posibil să încetezi să mai fii maşină. La aceasta ar trebui să vă gândiţi şi nu la diferitele tipuri de maşini. Bineînţeles, maşinile diferă: un automobil este o maşină, un gramofon este o maşină şi o puşcă este o maşină. Dar ce schimbă asta? Este acelaşi lucru - sunt toate maşini."

Această conversaţie îmi aminteşte de o altă conversaţie avută cu G.:

— Ce credeţi despre psihologia modernă? I-am întrebat într-o zi pe G. cu intenţia de a ridica problema psihanalizei de care mă îndoisem încă din prima zi.

Dar G. nu mi-a permis să ajung atât de departe.

— Înainte de a vorbi despre psihologie, spuse el, trebuie să înţelegem clar cu ce se ocupă această ştiinţă şi ce anume tratează. Psihologia are ca obiect de studiu oamenii, fiinţele umane. Despre ce psihologie - sublinie acest cuvânt - poate fi vorba atunci când nu avem de-a face decât cu maşini? Este necesară mecanica şi nu psihologia pentru studiul maşinilor. Iată de ce trebuie să începem cu studiul mecanicii. Drumul care duce la psihologie este foarte lung.

Am întrebat:

— Un om poate înceta să mai fie o maşină?

— Ah! Asta este toată problema, spuse G. Dacă aţi fi pus-o mai devreme poate conversaţia noastră ar fi putut să ne conducă undeva. Da, este posibil să încetezi să mai fii o maşină, dar pentru aceasta trebuie înainte de toate să cunoşti maşina. O maşină, o maşină adevărată nu se cunoaşte pe ea însăşi şi nici nu poate să se cunoască. Când o maşină se autocunoaşte, ea încetează din acel moment să mai fie o maşină; cel puţin nu mai este aceeaşi maşină ca înainte. Ea începe deja să fie responsabilă de acţiunile sale.

— Aceasta înseamnă, după părerea dumneavoastră, că omul nu este responsabil de acţiunile sale?

— Un *om* - şi subliniε acest cuvânt - este responsabil, o maşină nu este responsabilă.

Cu altă ocazie l-am întrebat:

— Care este, după părerea dumneavoastră, cea mai bună pregătire pentru studiul metodei dv.? De exemplu, este util de studiat ceea ce se numeşte literatură "ocultă" sau "mistică"?

Spunându-i aceasta aveam în mod special în vedere tarotul şi toată literatura privind tarotul.

— Da, spuse G. Se pot afla multe prin lectură. De exemplu, să luăm cazul dv.: aţi putea cunoaşte deja multe lucruri dacă aţi şti să citiţi. Să mă explic: dacă aţi fi înţeles tot ceea ce aţi citit de-a lungul vieţii, aţi avea deja cunoaşterea pe care o căutaţi acum. Dacă aţi fi înţeles tot ceea ce este scris în cartea dv., care este titlul său? - şi denatură într-un mod imposibil cuvintele "Tertium Organum" - eu aş fi fost cel care ar fi venit în faţa dv. să mă înclin şi să vă rog să mă învăţaţi. Dar dv. nu înţelegeţi nici ceea ce scrieţi şi nici ceea ce citiţi. Nu înţelegeţi nici măcar ce înseamnă cuvântul "a înţelege". Înţelegerea este totuşi esenţială şi lectura nu este folositoare decât cu condiţia de a înţelege ceea ce citeşti. Dar, este de la sine înţeles, nici o carte nu poate da cunoaşterea adevărată. Este deci imposibil să spui care cărţi sunt cele mai bune. Ceea ce un om cunoaşte bine - accentuă cuvântul bine - constituie o pregătire pentru el. Dacă un om ştie bine să facă ceai, sau să facă pantofii, atunci deja poţi să vorbeşti cu el. Nefericirea este că nimeni nu ştie bine ceva. Totul este cunoscut, într-un mod complet superficial."

Era încă una dintre acele întorsături neaşteptate pe care G. o dădea explicaţiilor sale. Cuvintele sale, în afară de sensul lor obişnuit, conţineau întotdeauna un altul, complet diferit. Dar întrevedeam deja că pentru a descifra acest sens ascuns, trebuia să încep prin a sesiza sensul uzual şi simplu. Cuvintele lui G., luate în mod firesc, erau întotdeauna pline de sens, dar ele aveau de asemenea alte semnificaţii. Însă semnificaţia cea mai largă şi cea mai profundă rămânea ascunsă pentru mult timp.

O altă conversaţie a rămas întipărită în memoria mea. L-am întrebat

pe G. ce trebuia să facă un om pentru a asimila învăţătura sa.

— Ce trebuie să facă? strigă el ca şi cum această întrebare l-ar fi surprins. Dar el este incapabil să facă ceva. El trebuie, înainte de toate, să înţeleagă anumite lucruri. Are mii de idei şi concepţii false, mai ales despre el însuşi, şi trebuie să înceapă prin a se elibera de cel puţin unele dintre ele, dacă vrea vreodată să primească ceva nou. Altfel, noul va fi construit pe o bază falsă şi rezultatul va fi încă şi mai rău.

— Cum se poate elibera un om de ideile false? Depindem de percepţiile noastre. Ideile false sunt determinate de modul nostru de a percepe realitatea.

G. negă, dând din cap:

— Iar vorbiţi despre un alt lucru. Vorbiţi despre erori care provin din percepţie, dar nu este vorba despre asta. În cazul percepţiilor, se poate greşi mai mult sau mai puţin. După cum v-am spus deja, suprema iluzie a omului este convingerea sa că poate să facă ceva. Toţi oamenii cred că ei pot face, toţi oamenii vor să facă, şi prima lor întrebare priveşte întotdeauna ce au de făcut. Dar, ca să spunem drept, nimeni nu face nimic şi nimeni nu poate să facă nimic. Este primul lucru care trebuie înţeles. Totul *se petrece*. Tot ceea ce se petrece in viaţa unui om, tot ceea ce se face în legătură cu el, tot ceea ce vine de la el toate acestea sunt determinate. Şi totul se produce exact aşa cum plouă pentru că temperatura s-a modificat in straturile superioare ale atmosferei, cum se topeşte zăpada sub razele soarelui, cum praful este ridicat de vânt.

"Omul este o maşină. Tot ceea ce face, toate acţiunile sale, toate cuvintele sale, gândurile sale, sentimentele sale, convingerile sale, opiniile sale, obiceiurile sale, sunt rezultatul influenţelor exterioare sau a celor din trecut care toate sunt doar impresii exterioare. El nu poate fi sursa nici unui gând, nici unei acţiuni. Tot ceea ce spune, face, gândeşte, simte, toate acestea ii sunt induse. Omul nu poate descoperi nimic, nu poate inventa nimic. Toate acestea ii vin.

"Dar pentru a deveni conştient de acest fapt, pentru a-l înţelege, pentru a se convinge de adevărul său, trebuie să se elibereze de mii de iluzii despre om, despre aspectul său de creator, despre capacitatea sa de a-şi organiza conştient viaţa proprie ş.a.m.d. Nimic din asta nu există. Totul vine - mişcările populare, războaiele, revoluţiile, schimbările de guverne, toate acestea se produc. Şi aceasta se produce în acelaşi mod în care se succed evenimentele în viaţa individuală a omului. Omul se naşte, trăieşte, moare, construieşte case, scrie cărţi, nu după cum doreşte el ci guvernat de anumite energii subtile. Totul este indus. Omul nu iubeşte, nu urăşte, nu doreşte - toate acestea ii sunt induse.

Dar nici un om nu vă va crede vreodată dacă ii spuneţi că el se află în prezent in situaţia în care nu poate să facă nimic. Omul s-ar simţi imediat ofensat. Este deosebit de neplăcut că acesta este adevărul dar de fapt nimeni nu vrea să cunoască adevărul.

Dacă îl vei pricepe ne va fi mai uşor să vorbim şi să ne înţelegem. Dar este una să sesizezi intelectual că omul nu poate face nimic şi alta este să simţi "cu intreaga fiinţă", să fii într-adevăr convins că este astfel, şi să nu uiţi asta niciodată.

Problema *acţiunii* (G. accentua de fiecare dată acest cuvânt) ridică de altfel o alta. Oamenilor li se pare mereu că ceilalţi nu fac niciodată nimic cum ar trebui, că ceilalţi fac totul de mântuială. Invariabil, fiecare gândeşte că el ar putea să facă mai bine. Nimeni nu înţelege, nimeni nu simte nevoia să înţeleagă că ceea ce se face acum - şi mai ales ceea ce deja a fost făcut - dintr-un anumit punct de vedere, nu putea să se facă şi într-un alt mod. Aţi remarcat cum vorbesc toţi despre război? Fiecare are propriul său plan, propria sa teorie. Fiecare este de părere că nu se face nimic cum trebuie. În realitate totuşi, totul este făcut in singura manieră posibilă. Dacă un singur lucru ar putea fi făcut altfel, totul ar putea fi altfel. Şi atunci poate că acest război nu ar mai fi existat deloc.

Încercaţi să înţelegeţi ceea ce spun: totul depinde de tot, toate lucrurile se leagă, nu există nimic separat. Toate evenimentele urmează deci singurul drum pe care îl pot lua. Dacă oamenii ar putea schimba ceva, atunci ar putea schimba totul. Dar ei din păcate sunt ceea ce sunt şi prin urmare lucrurile sunt de asemenea ceea ce sunt."

Era foarte dificil de acceptat.

— Nu este nimic, absolut nimic care ar putea fi făcut? am insistat.

— Absolut nimic.

— Şi nimeni nu poate face nimic?

— Aceasta este o altă problemă. Pentru a face, trebuie să fii. Şi trebuie mai intâi să înţelegi ce înseamnă asta: *a fi*. Dacă vom continua aceste intâlniri veţi vedea că folosim un limbaj special şi că pentru a putea dialoga cu noi trebuie să învăţaţi acest limbaj. Nu are sens să vorbeşti în limbajul obişnuit pentru că în acest limbaj este imposibil să te faci înţeles. Poate vă miră, dar acesta este adevărul. Pentru a ajunge să înţelegi este necesar să înveţi un alt limbaj. Oamenii nu se pot înţelege unii pe alţii cu limbajul pe care ei il utilizează. Veţi vedea mai târziu de ce este astfel.

"Mai departe trebuie să învăţaţi să spuneţi adevărul. Şi acest lucru vi se pare ciudat. Nu vă daţi seama că trebuie să vă străduiţi să spuneţi adevărul. Vi se pare că este suficient să doreşti sau să te decizi să-l spui. Şi eu vă spun că se întâmplă relativ rar ca oamenii să mintă deliberat. În cea mai mare parte a cazurilor, ei cred că spun adevărul. Şi totuşi, ei mint tot timpul, şi atunci când vor să mintă şi atunci când vor să spună adevărul. Ei mint continuu, se mint pe ei înşişi şi îi mint pe ceilalţi. Prin urmare, nimeni nu îi înţelege pe ceilalţi şi nici nu se înţelege pe sine însuşi. Gândiţi-vă la asta - ar putea exista atâtea discordii, dezacorduri profunde şi atâta ură împotriva punctului de vedere sau opiniei altuia dacă oamenii ar fi capabili să se înţeleagă unii pe alţii? Dar ei nu pot să se înţeleagă pentru că nu pot să nu se mintă. A spune adevărul este cel mai dificil lucru

din lume; trebuie un efort îndelungat pentru ca oamenii să poată spune adevărul. Dorința singură nu este suficientă. Pentru a spune adevărul, trebuie să fi devenit capabil de a discerne între ceea ce este adevărat și ceea ce este fals - și înainte de toate referitor la propria persoană. Ori, nimeni nu vrea să cunoască adevărul.

Conversația cu G. și întorsătura neprevăzută pe care o dădea fiecărei idei mă interesa din zi în zi mai mult, dar trebuia să plec la St.Petersburg.

Îmi amintesc ultima întâlnire cu el. I-am mulțumit pentru atenția pe care mi-o acordase și pentru explicațiile sale care, îmi dădeam deja seama, mă transformaseră mult.

— Nu încape îndoială, i-am spus că cele mai importante sunt faptele. Dacă aș putea vedea fapte reale, autentice, cu un caracter nou și necunoscut, ele ar putea singure să mă convingă că sunt pe calea cea bună.

Mă gândeam încă la "miracolele" pe care le căutasem în Orient.

— Vor fi fapte, îmi spuse G. V-o promit. Dar nu poate începe cu asta.

Nu am înțeles atunci ceea ce voia să spună și nu am înțeles decât mult mai târziu, atunci când G, ținându-și cuvântul, m-a pus realmente în fața "faptelor". Dar aceasta nu avea să se producă decât un an și jumătate mai târziu, în august 1916.

De la ultimele noastre întâlniri din Moscova păstrez încă amintirea anumitor vorbe rostite de G. și care nu-mi deveniră inteligibile, de asemenea, decât mult mai târziu.

El îmi vorbi despre un om pe care îl întâlnisem în același timp cu el și despre relațiile sale cu anumite persoane.

— Este un om slab, îmi spuse el. Oamenii se folosesc de el, inconștient, bineînțeles. Și aceasta pentru că el îi ia *în considerație*. Dacă nu i-ar lua *în considerație* totul ar fi altfel și ei înșiși s-ar transforma.

Mi s-a părut ciudată această idee, anume că un om nu trebuie să acorde atenție aproapelui său.

— Ce vreți să spuneți prin acest cuvânt: *a considera*? I-am întrebat. Vă înțeleg și nu vă înțeleg. Acest cuvânt are înțelesuri foarte diferite.

— Din contra, spuse G. Acest cuvânt nu are decât o singură semnificație. Încercați să reflectați asupra acestui subiect.

Mai târziu am înțeles ceea ce înțelegea G. prin considerație și mi-am dat seama de locul enorm pe care îl ocupa în viața noastră și tot ceea ce decurgea din asta. G. numea "considerație" această atitudine care creează binecunoscuta stare de implicare și de dependență interioară. Am avut mai târziu numeroase ocazii să mai vorbim despre aceasta.

Îmi amintesc și o altă conversație, despre război. Eram așezați la o masă de la cafeneaua Phillipoff de pe Tverskaya. Era aglomerat și foarte mult zgomot. Specula și războiul întrețineau o atmosferă agitată, neplăcută. Din acest motiv chiar refuzasem să intru în această cafenea. Dar G. a insistat și, ca întotdeauna, am cedat. Înțelegeam atunci că el crea în mod

deliberat situaţii care trebuiau să facă conversaţia mai dificilă, ca şi cum ar fi vrut să-mi ceară un efort suplimentar şi un act de resemnare faţă de condiţiile penibile sau neconfortabile pentru plăcerea de a vorbi cu el.

Dar de această dată rezultatul nu fu strălucit; zgomotul era aşa de puternic, încât nu auzeam cele mai importante pasaje din conversaţie. La început, înţelegeam cuvintele, dar apoi pierdeam şirul puţin câte puţin. După mai multe tentative de a urmări remarcile sale din care nu auzeam decât cuvinte disparate, am încetat în cele din urmă să-l mai ascult şi am continuat doar să-l privesc cum vorbea.

Conversaţia debutase prin întrebarea mea:

— Poate fi oprit războiul?

Şi G. răspunse:

— Da, este posibil.

Credeam că am căpătat de la precedentele noastre întâlniri certitudinea că-mi va spune: "Nu, asta este imposibil."

— Dar toată problema este: "Cum?" reluă el. Trebuie multă ştiinţă pentru a o înţelege. Ce este războiul? Războiul este un rezultat al influenţelor planetare. Undeva, acolo sus, două sau trei planete s-au apropiat şi rezultă o tensiune. Aţi remarcat cum vă iritaţi dacă sunteţi atins pe un trotuar strâmt? Aceeaşi tensiune se produce între planete. Pentru ele, asta nu durează decât o secundă sau două, poate. Dar aici, pe Pământ, oamenii încep să se masacreze şi continuă aceasta ani de zile. Şi se pare că în astfel de situaţii se urăsc unii pe alţii; sau poate că este datoria lor să se masacreze pentru un scop sublim; sau poate trebuie să apere pe cineva sau ceva şi este foarte nobil să facă asta; sau orice altceva de acest gen. Pentru că ei sunt incapabili să-şi dea seama in ce măsură nu sunt decât nişte pioni pe tabla de şah. Se cred importanţi; se cred liberi de a merge şi de a veni după cum vor; pot chiar crede că pot decide dacă să facă un anumit lucru sau altul. Dar, in realitate, toate mişcările lor, toate acţiunile lor sunt rezultatul influenţelor planetare. Şi importanţa lor proprie este nulă. Rolul major il joacă Luna. Dar vom vorbi ulterior despre Lună. Este suficient să înţelegem că nici împăraţii, nici generalii, nici miniştrii, nici parlamentarii nu înseamnă nimic şi nu fac nimic. La scară mare, tot ceea ce se petrece este generat din exterior, fie prin anumite combinaţii de influenţe, fie de legi cosmice generale.

Aceasta a fost tot ceea ce am inţeles. Mult mai târziu am inţeles că a vrut să-mi explice cum influenţele planetare pot fi deturnate sau transformate în ceva inofensiv. Era aici o idee intr-adevăr interesantă care se referea la semnificaţia ezoterică a sacrificiilor. Dar, în orice caz, această idee nu avea acum decât o valoare istorică şi psihologică. Ceea ce era cel mai important - şi ceea ce spusese deja, oarecum în trecere, atât de bine încât nu i-am acordat nici o atenţie in acel moment şi nu mi-am amintit decât mult mai târziu încercând să reconstitui conversaţia - era diferenţa între efectele anumitor energii asupra planetelor şi asupra oamenilor.

Dar, chiar şi după ce mi-am amintit, mult timp nu am reuşit să înţeleg deplina semnificaţie a acestei idei. Mai târziu mi-am dat seama că era una fundamentală. Puţin după aceasta am avut o conversaţie despre Soare, planete şi Lună. Deşi m-a impresionat puternic discuţia purtată, am uitat cum a început. Dar îmi amintesc că G., desenând o mică diagramă, încerca să-mi explice ceea ce numea "corelaţia forţelor în diferitele lumi". Aceasta se raporta la ceea ce se spusese anterior despre influenţele care se răsfrâng asupra umanităţii. În mare, ideea era următoarea: omenirea, sau mai exact viaţa organică de pe pământ, este supusă influenţelor simultane provenind de la surse variate şi din diverse lumi: influenţele planetelor, influenţele Lunii, Soarelui, stelelor. Ele acţionează toate în acelaşi timp, dar cu predominanţa uneia sau alteia, după moment. Şi pentru om există posibilitatea de a selecta influenţele; astfel spus, de a trece de la o influenţă la alta.

— A explica cum, ar necesita demonstraţii mult prea ample, spuse G. Vom vorbi despre asta altă dată. Pentru moment aş vrea să înţelegeţi asta: este imposibil să te eliberezi de o influenţă fără a te supune alteia. Toată dificultatea constă în a alege influenţa căreia vreţi să vă supuneţi şi să realizaţi controlul acestei energii. Pentru aceasta este necesar să intuieşti influenţa care te va ajuta cel mai mult să progresezi.

Ceea ce mă interesase cel mai mult în această conversaţie era că G. vorbise despre planete şi despre Lună ca despre nişte fiinţe vii, având o vârstă definită, o perioadă de viaţă definită şi posibilităţi de evoluţie şi de a trece spre alte planuri de existenţă. Din cuvintele sale reieşea că Luna nu este o "planetă moartă", după cum se admite în general, ci, din contră, o "planetă în stare născândă", o planetă în primul său stadiu de dezvoltare care nu atinsese încă "gradul de inteligenţă pe care îl are Pământul", pentru a reda propriii săi termeni.

— Luna creşte şi se dezvoltă, spuse G., şi într-o zi ea va ajunge, poate, la acelaşi nivel de dezvoltare cu Pământul. Atunci lângă ea va apare o Lună nouă şi Pământul va deveni Soarele pentru amândouă. A fost o vreme când Soarele era ca Pământul de astăzi, iar Pământul, ca Luna actuală. În timpuri şi mai îndepărtate, Soarele era o Lună.

Aceste lucruri mi-au atras atenţia. Nimic nu mi se păruse vreodată mai artificial, mai incert, mai dogmatic, decât toate teoriile pe care le auzisem până atunci despre originea planetelor şi sistemelor solare, începând cu cea a lui Kant-Laplace şi până la cea mai recentă teorie emisă de ştiinţă, cu toate schimbările şi ajustările care s-au făcut. "Marele public" consideră aceste teorii, sau cel puţin ultima de care am luat cunoştinţă, "dovedite ştiinţific." Dar, în realitate, nimic nu este mai puţin ştiinţific, nimic nu este mai puţin dovedit. De aceea, faptul că sistemul lui G. admitea o teorie în totalitate diferită, o teorie organică bazându-se pe principii complet noi şi revelând o ordine universală diferită, mi s-a părut foarte interesant şi important.

— Care este raportul dintre inteligenţa Pământului şi cea a Soarelui?

am întrebat.

— Inteligenţa Soarelui este divină, răspunse G. Totuşi, Pământul poate ajunge la acelaşi nivel; dar aici, bineînţeles, nu este nimic sigur; Pământul poate "muri" înainte de a ajunge undeva.

— De ce depinde asta?

Răspunsul lui G. a fost foarte vag.

— Există o perioadă definită, spuse el, în timpul căreia anumite lucruri pot fi îndeplinite. Dacă, la capătul timpului prescris, ceea ce trebuia făcut nu a fost făcut, atunci Pământul poate muri fără să fi ajuns la gradul pe care ar fi putut să-l atingă.

— Această perioadă este cunoscută?

— Este cunoscută, spuse G., dar oamenii n-ar fi avantajaţi s-o cunoască. Ar fi chiar mai rău. Unii ar crede-o, alţii nu ar crede-o, iar alţii vor cere dovezi. Apoi se vor încăiera. Aşa se întâmplă întotdeauna în cazul oamenilor.

La Moscova, în aceeaşi epocă, au avut loc mai multe conversaţii interesante despre artă. Ele se raportau la povestirea care fusese citită în prima seară când l-am cunoscut pe G.

— Pentru moment, spuse el, încă nu înţelegeţi că oamenii pot aparţine unor nivele foarte diferite, fără să pară câtuşi de puţin diferiţi. Ori, există diferite nivele de artă după cum există diferite nivele ale conştiinţei. Dar dv. nu vă daţi seama acum că diferenţa dintre aceste nivele este mult mai mare decât aţi putea crede; dv. puneţi totul pe acelaşi plan, suprapuneţi lucrurile cele mai diferite şi vă imaginaţi că vă este accesibil orice nivel.

"Tot ceea ce numiţi artă nu este decât reproducerea mecanică, imitarea naturii; dacă nu fac asta, artiştii realizează doar simple fantezii. Chiar şi încercările de originalitate, toate acestea nu reprezintă pentru mine artă. Arta veritabilă este cu totul altceva. În unele opere de artă, în special în operele mai vechi, sunteţi frapaţi de anumite lucruri pe care nu vi le puteţi explica şi pe care nu le întâlniţi în operele de artă moderne. Dar cum nu înţelegeţi în ce constă diferenţa, uitaţi foarte repede şi continuaţi să încadraţi totul în aceeaşi rubrică. Şi totuşi, diferenţa dintre arta voastră şi cea despre care vă vorbesc este enormă. În arta voastră totul este subiectiv - percepţia pe care o are artistul despre o anumită senzaţie, modul în care caută să o exprime şi impresia pe care o produce în ceilalţi. Confruntându-se cu acelaşi fenomen, un artist poate simţi într-un anumit mod iar un alt artist într-un mod complet diferit. Acelaşi apus de soare poate provoca o senzaţie de fericire cuiva şi de tristeţe altcuiva. Şi ei pot urmări să exprime aceeaşi percepţie prin metode sau în forme fără legătură între ele; sau chiar percepţii foarte diverse sub o aceeaşi formă - după învăţătura pe care au primit-o sau în opoziţie cu ea. Şi spectatorii, auditorii sau cititorii vor percepe nu ceea ce artistul ar fi vrut să le comunice, sau ceea ce a simţit, ci ceea ce formele prin care el şi-a exprimat senzaţiile îi vor face să simtă prin asociere. Totul este subiectiv şi totul este accidental, cu alte cuvinte bazat pe

asociații - impresiile accidentale ale artistului. "creația" sa (el accentuă cuvântul creație) și percepțiile spectatorilor, auditorilor sau cititorilor.

În arta veritabilă, din contra, nimic nu este accidental, totul este matematic. Totul poate fi calculat și prevăzut dinainte. Artistul știe și înțelege mesajul pe care vrea să-l transmită și opera sa nu poate produce o anumită impresie unui om și o impresie complet diferită altuia - asta în cazul unor persoane de același nivel. Opera sa va produce întotdeauna, cu o certitudine matematică, aceeași impresie - repet, unor persoane aflate la un același nivel de conștiință.

Evident, aceeași operă de artă va produce efecte diferite asupra oamenilor de diferite nivele. Iar cei aflați pe un nivel inferior nu vor înțelege niciodată la fel de mult ca cei de pe un nivel mai elevat. Iată arta adevărată, obiectivă. Luați de exemplu o operă științifică - o carte de astronomie sau de chimie. Ea nu poate fi înțeleasă în mai multe moduri: toți cititorii suficient de pregătiți înțeleg ceea ce autorul a vrut să fie înțeles. O operă de artă obiectivă este perfect asemănătoare cu una din aceste cărți cu singura diferență că ea se adresează emoțiilor unui om, nu capului său.

— Există în zilele noastre opere de artă de acest gen[1]?

— Desigur, există, răspunse G. Marele Sfinx egiptean este una, la fel ca anumite opere arhitectonice cunoscute, anumite statui ale divinităților și încă multe altele. Anumite chipuri de zeități sau de eroi mitologici pot fi citite ca niște cărți, nu cu gândul, o repet, ci emoțional, cu condiția ca latura emoțională a ființei să fie suficient de dezvoltată. În cursul călătoriilor noastre în Asia Centrală, am găsit în deșert, la poalele lui Hindu Kush, o sculptură curioasă despre care am crezut la început că reprezintă un străvechi zeu sau demon. Nu ne dădea la început decât o impresie de stranietate. Dar curând am început să simțim conținutul acestei figuri: era un mare și compex sistem cosmologic. Puțin câte puțin, pas cu pas, am descifrat acest sistem: era inscripționat pe corpul său, pe picioarele sale, pe brațele sale, pe cap, pe față, în ochi, pe urechi și peste tot. În această statuie nimic nu fusese lăsat la voia întâmplării, nimic nu era lipsit de semnificație. Și, gradat, ni s-a clarificat intenția oamenilor care îl creaseră. Puteam de acum să percepem gândurile, sentimentele lor. Unii dintre noi chiar aveau impresia că le văd chipurile și le aud vocile. În orice caz, sesizasem sensul a ceea ce voiau să ne transmită peste mii de ani; și nu numai acest sens, ci și toate sentimentele și emoțiile care erau legate de asta.

Eram foarte interesat de ceea ce-mi spunea G. despre artă. Principiul său de clasificare în artă obiectivă și subiectivă era foarte elocvent pentru mine. Nu înțelegeam încă tot ce ascundea el sub aceste cuvinte, dar simțisem întotdeauna în artă anumite diviziuni și gradații pe care nu

[1] Exemple de artă obiectivă se găsesc în operele lui Brâncuși: Coloana Infinitului, Poarta Sărutului, etc.

putusem de altfel nici să le definesc, nici să le formulez, şi pe care nimeni altcineva nu le formulase vreodată. Totuşi, ştiam că aceste diviziuni şi gradaţii există. Astfel, în general, eu nu eram de acord cu toate discuţiile despre artă care se purtau, mi se păreau fraze goale, lipsite de sens şi inutile. Mulţumită indicaţiilor pe care G. mi le dăduse despre diferitele niveluri ale existenţei pe care cei mai mulţi dintre noi nu ajungem nici să le vedem, nici să le înţelegem, simţeam că trebuia să existe o cale de acces la aceste planuri subtile pe care eu o simţisem dar pe care nu o puteam defini.

În general, multe lucruri spuse de G. mă uimeau. G. vedea că eu nu sunt întotdeauna de acord cu tot ceea ce spunea el. Dar, din contra, teoria lui despre lume coincidea cu ceea ce uneori gândisem chiar eu. Eram interesat mai ales de "ansamblul" din care făcea parte ceea ce spusese. Simţeam deja că sistemul său nu era un colaj, cum sunt toate textele filozofice şi ştiinţifice, ci un tot indivizibil din care nu văzusem, de altfel, până în prezent decât câteva aspecte.

Acestea erau gândurile mele în trenul de noapte care mă ducea de la Moscova la St.Petersburg. Mă întrebam dacă găsisem într-adevăr ceea ce căutam. Era oare posibil ca G. să fi cunoscut efectiv ceea ce era indispensabil pentru a trece de la cuvinte sau idei la acţiuni, la "fapte"? Nu eram încă sigur de nimic şi nu aş fi putut formula nimic cu precizie. Dar aveam această convingere intimă că ceva se transformase deja în mine şi că acum totul lua o întorsătură diferită.

CAPITOLUL II

La. St.Petersburg vara se scurgea cu muncile literare obişnuite. Pregăteam noi ediţii ale cărţilor mele, corectam şpalturile... Era in vara teribilului an 1915, cu atmosfera sa din ce în ce mai deprimantă de care nu reuşeam să mă detaşez, in ciuda tuturor eforturilor mele. Se duceau acum lupte pe pământ rusesc şi războiul se apropia de noi cu fiecare zi. Totul începea să se clatine. Această tendinţă ascunsă spre sinucidere, care a fost atât de determinantă în viaţa rusească, era din ce în ce mai evidentă. O "etalare de forţe" intra in joc. Tipografii făceau continuu grevă. Munca mea era stopată şi ajusesem să nu mă indoiesc că s-ar fi putut produce catastrofa înainte să-mi fi putut realiza proiectele. Totuşi, gândurile imi reveneau adesea la întâlni-rile de la Moscova. De câte ori nu mi-am spus, atunci când lucrurile deveneau foarte dificile: "O să las totul baltă şi voi merge să-l întâlnesc pe G. la Moscova." La acest gând încercam întotdeauna un sentiment de uşurare.

Timpul trecea. Într-o zi - era deja toamnă - am fost chemat la telefon şi am auzit vocea lui G. Venise pentru câteva zile la St.Petersburg. Am fost imediat lângă el şi, intre două conversaţii cu vizitatorii, imi vorbi despre ceea ce făcuse la Moscova.

La plecare imi spuse că va reveni curând.

În cursul celei de a doua vizite, atunci când i-am spus despre un anumit grup din St.Petersburg pe care il frecventasem şi unde discutasem toate subiectele imaginabile, de la război până la psihologie, îmi spuse că ar putea fi util să intre in legătură cu astfel de grupuri căci işi propunea să desfăşoare la St.Petersburg o muncă asemănătoare celei pe care o conducea la Moscova.

Plecă la Moscova promiţându-mi să se intoarcă peste două săptămâni. Am vorbit prietenilor mei despre el şi aşteptam cu toţii venirea sa.

După câteva săptămâni s-a întors la St.Petersburg pentru puţin timp. Am reuşit totuşi să strâng câţiva prieteni. În ceea ce privea intenţiile şi planurile sale, el dorea să-şi organizeze munca la o scară mai mare, să ţină conferinţe publice; să aranjeze o serie de conferinţe, de demonstraţii, pentru a atrage spre opera sa oameni a căror pregătire era mai vastă şi mai variată.

Toate acestea imi aminteau puţin de ceea ce auzisem la Moscova. Dar nu inţelegeam bine de care "experienţe" şi "demonstraţii" vorbea:

acestea nu aveau să se clarifice decât mai târziu.

Îmi amintesc de o intâlnire - evident, cu G., care a avut loc într-o mică cafenea din "Perspective Nevsky".

G. îmi dădu câteva detalii asupra organizării noastre în grupuri şi rolul lor în munca sa. O dată sau de două ori a folosit cuvântul "ezoteric", pe care nu-l pronunţase încă niciodată în faţa mea. Aş fi vrut să ştiu ce înţelegea prin asta. Dar atunci când am încercat să-l întrerup pentru a-l întreba sensul pe care îl dădea acestui cuvânt, a ocolit răspunsul.

— Este fără importanţă; numiţi-o cum vreţi. Problema nu este aici. Iată esenţialul: un grup este "începutul" a tot. Un om singur nu poate face nimic, nu poate ajunge la nimic. Un grup bine condus poate face multe. Cel puţin are o şansă de a ajunge la rezultate pe care un om singur nu va fi niciodată capabil să le obţină.

"Nu sunteţi conştienţi de situaţia în care vă aflaţi. Sunteţi în închisoare. Tot ceea ce puteţi dori, dacă sunteţi cu judecată, este să evadaţi. Dar cum se poate evada? Trebuie să găuriţi pereţii, să săpaţi un tunel. Un singur om nu poate face nimic. Dar să presupunem că sunt zece sau douăzeci şi că lucrează cu rândul: ajutându-se unii pe alţii, ei pot termina tunelul şi pot eventual evada.

În plus, nimeni nu poate scăpa din închisoare fără ajutorul celor care deja au scăpat. Doar ei pot spune în ce mod este posibilă evadarea şi pot face să ajungă la captivi uneltele de care au nevoie. Un prizonier izolat nu poate găsi aceşti oameni liberi sau să intre în contact cu ei. Este necesară o organizaţie. Nimic nu poate fi finalizat fără o organizaţie.

G. avea să revină adesea asupra acestui exemplu al "închisorii" şi al "evadării din închisoare". Era câteodată punctul de plecare a tot ceea ce spunea şi îi plăcea să sublinieze că fiecare prizonier poate să întâlnească într-o zi şansa de a evada, cu condiţia să-şi dea seama că este în închisoare. Dar atât timp cât un om nu-şi dă seama de asta, atât timp cât se crede liber, ce şansă ar putea avea? Nimeni nu poate să ajute să se elibereze cu forţa o fiinţă care vrea exact contrariul. Eliberarea este posibilă, dar ea nu va putea să apară decât ca rezultat al unui efort prelungit şi, mai presus de tot, un efort conştient spre un scop bine definit.

Am adus încet-încet tot mai multe persoane în jurul lui G. De fiecare dată când venea la St.Petersburg organizam la prieteni, sau cu grupe deja existente, întâlniri şi conferinţe la care el lua parte.

Treisprezece sau patrusprezece persoane căpătaseră obiceiul de a fi permanent la aceste reuniuni. Începând cu ianuarie 1916, G. a început să vină regulat la St.Petersburg, o dată la două săptămâni; aducea uneori pe câte unul din elevii săi de la Moscova.

G. avea un mod aparte de a aranja aceste întâlniri, pe care eu nu-l înţelegeam prea bine. De exemplu, foarte rar mă autoriza să le fixez dinainte o dată precisă. Aflam de obicei la sfârşitul unei întâlniri că se întorcea la Moscova a doua zi. Dar în dimineaţa următoare spunea că se

decisese să rămână până seara şi-şi petrecea ziua întreagă prin cafenele în care dorea să întâlnească tot felul de oameni.

Doar cu puţin timp înainte de ora întâlnirilor noastre obişnuite îmi spunea:

— De ce nu ne întrunim în seara aceasta? Chemaţi-i pe cei care ar vrea să vină şi spuneţi-le că vom fi în cutare loc.

Mă repezeam spre telefon, dar la ora şapte sau şapte şi jumătate seara, natural, toată lumea era ocupată şi nu puteam reuni decât un număr mic de persoane. Celor care locuiau în afara St.Petersburgului, la Tsarkoye, etc., le era de obicei imposibil să ni se alăture.

Pe atunci nu înţelegeam de ce G. procedează astfel. Motivele îmi scăpau, dar intuiam pe cel mai important dintre ele: G. nu voia, în nici un mod, să faciliteze apropierea de învăţătura sa. Din contra, el credea că doar trecând peste dificultăţile accidentale sau chiar arbitrare, oamenii ar putea să înveţe să aprecieze valoarea sa.

— Nimeni nu apreciază, spunea el, ceea ce vine fără efort. Şi dacă un om a simţit deja ceva, credeţi-mă, va rămâne toată ziua lângă telefon pentru cazul că va fi invitat. Sau chiar va suna el însuşi, se va deplasa, va căuta veşti. Şi dacă un om se aşteaptă să fie chemat în mod special, lăsaţi-l să aştepte în continuare. Bineînţeles, pentru cei care nu locuiesc în St.Petersburg este dificil. Dar nu putem face nimic pentru ei. Trebuie ca oamenii să se deschidă şi noi să putem vedea cum apreciază ceea ce au auzit.

Toate aceste puncte de vedere şi încă multe altele, rămâneau pentru mine, atunci, pe jumătate neînţelese.

Dar, în general, tot ceea ce spunea G., fie la întruniri, fie în afara lor, mă interesa din ce în ce mai mult.

În timpul unei anumite conferinţe, cineva a pus o întrebare despre reîncarnare; întreba, de asemenea, dacă trebuie să credem în cazurile de comunicare cu morţii.

— Există mai multe posibilităţi, spuse G. Dar trebuie să înţelegeţi că sufletul unui om, atât în timpul vieţii cât şi după moarte, face parte dintr-o anumită categorie funcţie de nivelul său de conştiinţă.

"Omul maşină" pentru care totul depinde de influenţele exterioare, pentru care totul "se întâmplă", care acum este un om şi în momentul următor este un altul, nu are nici un fel de viitor: el este ca şi îngropat şi asta este totul. Nu este decât pământ şi se întoarce în pământ. Pentru a avea un viitor, indiferent care, este necesară o anumită cristalizare, o anumită fuziune a calităţilor interioare ale omului; trebuie să existe o anumită autonomie faţă de influenţele exterioare.

Dacă un om trăieşte fără conflicte interioare, dacă nu intervine cu nimic asupra proceselor sale interioare, dacă se lasă tot timpul "dus de val" după cum bate vântul, atunci el nu se va transforma decât foarte, foarte lent. Dar dacă în fiinţă se declanşează o luptă interioară şi mai ales dacă.

in această luptă, el doreşte să evolueze atunci, gradat, anumite realizări spirituale încep să se contureze in el, să se cristalizeze. Totuşi, dacă cristalizarea este posibilă pe baza unor principii corecte, nu este câtuşi de puţin la fel pornind de la o bază falsă. De exemplu, frica de păcat sau o încredere fanatică intr-o idee oarecare pot provoca o luptă foarte intensă intre diferitele aspecte ale personalităţii şi un om se poate cristaliza pe o astfel de bază. Dar cristalizarea se va face prost, va fi incompletă. Un astfel de om va pierde in felul acesta orice posibilitate de dezvoltare ulterioară. Pentru a-i reda posibilitatea unei dezvoltări ulterioare, el va trebui să fie "retopit" şi aceasta nu poate avea loc fără suferinţe teribile.

Cristalizarea este posibilă pe orice bază. Luaţi de exemplu un brigand de soi, un brigand autentic. Am cunoscut unul în Caucaz. Un astfel de brigand, cu puşca in mână, se ascundea pe lângă un drum, in spatele unei stânci, timp de opt ore fără să facă nici o mişcare. Aţi putea face asta? Înţelegeţi, in el se dă o luptă in fiecare moment. Îi este cald, îi este sete, muştele il chinuie, dar el nu se mişcă. Un altul este călugăr; îi este frică de diavol; stă toată noaptea cu capul plecat şi se roagă. Astfel, el obţine un anumit control asupra propriei fiinţe. Prin astfel de metode, oamenii pot trezi în ei înşişi o forţă interioară enormă; pot suporta torturile, pot obţine tot ceea ce vor. Aceasta înseamnă că acum există în ei ceva solid, permanent. Astfel de oameni pot deveni nemuritori. Dar care este folosul? Un astfel de om poate deveni un "inconştient" nemuritor, dar el este un "inconştient", deşi un anumit fel de conştienţă este uneori trezită in el. Totuşi, trebuie să ne amintim, este vorba aici de cazuri excepţionale."

În conversaţiile care urmară după această seară mă frapă un fapt: din tot ceea ce spusese G., nimeni nu înţelesese acelaşi lucru; unii nu-şi canalizaseră atenţia decât spre afirmaţii secundare, neesenţiale şi nu-şi aminteau nimic altceva. Principiile fundamentale expuse de G. scăpaseră celor mai mulţi. Foarte puţini au fost aceia care au pus întrebări referitoare la esenţa a ceea ce fusese expus. Una dintre aceste întrebări mi-a rămas în memorie:

— Cum se poate provoca lupta dintre "da" şi "nu".

— Este necesar sacrificiul, spuse G. Dacă nu este sacrificat nimic, nu se obţine nimic. Şi este absolut necesar să sacrificaţi ceea ce vă este preţios in acest moment, să sacrificaţi mult şi pentru mult timp. Totuşi, nu pentru totdeauna. De obicei acest lucru este înţeles mai puţin - şi totuşi nimic nu este mai important. Sunt necesare sacrificii, dar atunci când procesul de cristalizare este încheiat, renunţările şi privaţiunile, sacrificiile, nu mai sunt necesare. Un om poate avea atunci tot ceea ce vrea. Nu mai există legi pentru el, el este pentru el însuşi propria sa lege.

Printre oamenii care veneau la reuniunile noastre se detaşară progresiv un mic număr de persoane care nu pierdeau niciodată o ocazie de a-l intâlni pe G. şi care se reuneau şi singure, in absenţa sa. Acesta a fost inceputul primului grup din St.Petersburg.

În această epocă îl vedeam des pe G. şi am început să-l înţeleg din ce în ce mai bine. Frapa prin marea sa simplitate interioară şi aerul său natural cu care ne făcea să uităm complet că reprezenta pentru noi lumea miraculosului şi a necunoscutului. Se simţea de asemeni în el, foarte puternic, absenţa totală a oricărui fel de afectare sau dorinţă de a impresiona în vreun fel pe cei din anturajul său. În plus, îl simţeam complet dezinteresat, total indiferent faţă de lux, faţă de confortul său şi capabil de a nu precupeţi nici un efort în munca sa, indiferent care ar fi fost aceasta. Îi plăcea să se găsească într-o companie plină de viaţă, veselă; îi plăcea să organizeze cine planturoase, unde se îngurgitau tone de băuturi şi de mâncăruri din care el nu bea şi nu mânca, de altfel, practic nimic. Mulţi oameni rămâneau cu impresia că ar fi gurmand, că iubea viaţa bună în general; dar nouă ne părea mai degrabă că voia doar să creeze această impresie; înţelesesem deja toţi că "juca un anume rol".

Sentimentul acestui "joc" era extraordinar de puternic la el. Adesea ne spuneam că nu-l înţelegem şi că nu-l vom înţelege niciodată. La orice alt om, un astfel de "joc" ar fi produs o impresie de fals. La el, "jocul" dădea o impresie de forţă - deşi, după cum am spus-o, nu a fost întotdeauna aşa: i se întâmpla uneori să exagereze.

Îmi plăcea în special umorul său şi completa absenţă a oricărei pretenţii de "sfinţenie" sau a posedării puterilor miraculoase, deşi, după cum m-am convins ulterior, poseda ştiinţa şi capacitatea de a genera fenomene neobişnuite. Dar râdea întotdeauna de oamenii care aşteptau miracole de la el. Talentele acestui om erau extrem de variate: ştia totul şi putea face orice. Mi-a spus într-o zi că a adus din călătoriile sale în Orient o colecţie de covoare printre care multe dubluri şi altele fără valoare artistică particulară. Pe de altă parte, descoperise că preţul covoarelor era mai ridicat la St.Petersburg decât la Moscova şi aducea, la fiecare din călătoriile sale, câte un balot întreg.

După o altă versiune, el cumpăra pur şi simplu covoarele sale din Moscova de la "Toloretchka" şi venea să le vândă la St.Petersburg.

Nu înţelegeam prea bine motivele acestei manevre dar simţeam că era legată de ideea de "joc".

Vânzarea acestor covoare era prin ea însăşi remarcabilă. G. dădea un anunţ în ziare şi soseau tot felul de oameni. În astfel de ocazii lua aerul unui simplu vânzător caucazian de covoare. Mi s-a întâmplat să petrec ore în şir privindu-l cum vorbea cu oamenii şi am remarcat cum îi respecta fiecăruia punctul de vedere ales, indiferent de problema discutată.

Într-o zi în care era grăbit sau obosit să mai joace rolul unui vânzător de covoare, a oferit unei doamne vizibil bogate dar avide de câştig, care alesese o duzină de piese drăguţe pentru care se tocmise ca o disperată, toate covoarele din cameră pentru aproximativ un sfert din preţul celor pe care ea le alesese. Pe moment se arătă surprinsă, dar după aceea a început din nou să se tocmească. G. surâse şi îi spuse că se va gândi şi îi va da

răspunsul a doua zi, dar a doua zi a părăsit St.Petersburgul şi femeia a rămas fără nimic. Episoade de genul acesta se repetau adesea.

În rolul său de vânzător de covoare, G. dădea impresia unui om mascat într-un fel de Harun-al-Rashid sau Ivan Turbincă, al unui personaj din poveste a cărui "căciulă" te face invizibil.

Într-o zi în care nu eram acolo un "ocultist" şarlatan veni să-l caute. Omul era mai mult sau mai puţin cunos-cut în cercurile spiritiste din St.Petersburg; mai târziu, sub bolşevici, avea să fie promovat la gradul de profesor. A început spunând că auzise vorbindu-se mult despre G. şi despre ştiinţa sa şi că dorea să facă cunoştinţă cu el.

G., după cum mi-a spus chiar el, a intrat în rolul de vânzător de covoare. Cu cel mai puternic accent caucazian şi într-o rusească stricată, începu să-l convingă pe "ocultist" de eroarea sa, afirmând că nu a făcut altceva decât să vândă covoare toată viaţa sa, fapt pentru care dorea să-l facă chiar şi pe el să cumpere.

"Ocultistul" o şterse numaidecât, fiind convins că a fost păcălit de către prietenii săi.

— Canalia n-avea nici un ban, evident! îmi povestea G. Altfel, i-aş fi plasat cel puţin o pereche din covoarele mele.

Un persan venea la el ca să repare covoarele. Într-o zi l-am surprins pe G. privindu-l foarte atent cum lucra.

— Aş vrea să înţeleg cum face şi nu reuşesc încă. Vedeţi acest croşet de care se foloseşte? Tot secretul constă în el. Am vrut să i-l cumpăr dar a refuzat să mi-l vândă.

Am venit a doua zi mai devreme ca de obicei. G. era aşezat pe covor reparând un covor exact ca persanul. În jurul său era răspândită lână de diverse culori şi se folosea de acelaşi fel de croşet pe care-l văzusem în mâinile persanului. Se vedea că era confecţionat de el însuşi, cu o pilă, plecând de la lama unui briceag... şi o dimineaţă întreagă a explorat misterele reparării covoarelor.

Am învăţat de la el multe despre covoare, care reprezentau, îmi spunea, una dintre cele mai vechi forme de artă. Îmi vorbea despre vechi obiceiuri privind fabricarea lor, încă existente în anumite localităţi din Asia. Tot satul lucrează la acelaşi covor: toţi, tineri şi bătrâni, se adună în timpul lungilor şezători de iarnă într-o casă mare unde se împart pe grupe, aşezaţi sau in picioare, după o ordine cunoscută în prealabil şi fixată prin tradiţie. Fiecare grupă îşi începe atunci munca. Unii extrag pietricelele sau aşchiile de lemn din lână; alţii înmoaie fibrele cu bastoane-le; un al treilea grup o scarmănă, al patrulea o toarce, al cincilea o vopseşte; al şaselea, sau poate al douăzeci şi şaselea ţese adevăratul covor. Bărbaţi, femei, copii, toţi au îndeletnicirea lor proprie, tradiţională. Şi de la un capăt la celălalt munca este însoţită de muzică şi cântece.

Torcătoarele, mânuind fusele, dansează un dans special şi, deşi mişcările lor sunt diverse, gesturile tuturor compun o singură şi aceeaşi

mişcare, pe un singur şi acelaşi ritm. În plus, fiecare localitate are genul său de muzică, propriile sale cântece, propriile sale dansuri asociate din timpuri imemoriale cu fabricatul covoarelor.

Şi, în timp ce îmi vorbea, îmi trecu prin minte gândul că desenul şi culorile covoarelor nu erau fără legătură cu muzica, că erau expresia sa în linie şi culoare: că aceste covoare puteau fi înregistrări ale acelei muzici, partituri care permiteau reproducerea stărilor. Nu era nimic ciudat pentru mine în această idee, deoarece mi se întâmpla adesea când ascultam muzică să văd anumite forme şi energii luminoase colorate.

După mai multe conversaţii cu G., am putut să-mi fac o idee despre viaţa sa.

Îşi petrecuse copilăria la frontiera Asiei Mici, în condiţii ciudate de existenţă, arhaice, aproape biblice. Turme cu nenumărate oi, rătăciri din loc în loc, întâlniri cu seminţii extraordinare. Imaginaţia sa fusese în special frapată de yezizi, "Adoratorii necuratului", de obiceiurile lor de neînţeles şi de dependenţa lor insolită de legi necunoscute. Îmi spunea de exemplu că observase, copil fiind, cum copilaşii yezizi erau incapabili să iasă dintr-un cerc trasat în jurul lor pe pământ.

Primii săi ani s-au scurs într-o atmosferă de poveşti, de legende şi tradiţii. În jurul lui, "miraculosul" fusese un fapt real. Predicţii pe care le auzise şi cărora anturajul său le acorda încredere totală se realizaseră şi îi deschiseseră ochii spre multe alte lucruri.

Împletirea tuturor acestor influenţe crease astfel în el, de la cea mai fragedă vârstă, o gândire orientată spre misterios, incomprehensibil şi magic. Îmi spunea că a călătorit mult în Orient atunci când era încă foarte tânăr.

Ce era adevărat în poveştile sale? Nu am putut niciodată să aflu. Dar în cursul călătoriilor sale se confruntase de unul singur cu mii de fenomene care evocaseră pentru el existenţa unei anumite cunoaşteri, a anumitor puteri, a anumitor posibilităţi ale omului şi cunoscuse personal oameni care aveau darul clarviziunii şi alte puteri miraculoase. Puţin câte puţin, călătoriile sale în Orient şi căutările sale începură să urmeze o direcţie bine definită: mergea în căutarea cunoaşterii şi a persoanelor care o deţineau. După multe căutări şi dificultăţi, a descoperit în sfârşit sursele acestei cunoaşteri, în compania mai multor camarazi, plecaţi de asemenea în căutarea "Adevărului".

În toate povestirile pe care le relata despre el însuşi, erau multe elemente contradictorii şi puţin credibile. Dar îmi dădusem deja seama că nu trebuia să mă aştept de la el la nimic obişnuit. El nu se lăsa redus la nici una din unităţile noastre de măsură. Cu el nu puteai fi sigur de nimic. Putea să-ţi spună astăzi un lucru şi mâine un altul, complet diferit, fără să-l fi putut, în vreun sens, acuza vreodată de contradicţie; trebuia să înţelegi şi să descoperi legătura care unea totul.

Chiar despre şcoli iniţiatice şi despre locurile unde a găsit

cunoaşterea pe care o poseda indubitabil, el vorbea foarte puţin şi întotdeauna într-un mod evaziv. Menţiona mânăstiri tibetane, Chitral-ul, Muntele Athos, şcolile sufite din Persia, din Bukhara şi din Turkestanul oriental; mai amintea şi dervişi de diverse ordine pe care îi cunoscuse - dar fără să aducă vreodată precizări clare.

La St. Petersburg începea să se formeze un grup permanent. Într-o zi, în care mă aflam alături de G. l-am întrebat: "De ce cunoaşterea este ţinută secretă cu atâta grijă? Dacă vechea cunoaştere a fost păstrată şi dacă există o cunoaştere diferită de ştiinţa şi filozofia noastră, sau chiar depăşindu-le, de ce nu este făcută publică? De ce deţinătorii săi refuză să o lase să intre în circuitul general al vieţii în vederea unei lupte mai fericite şi mai eficiente contra minciunii, a răului şi ignoranţei?"

Această întrebare, cred, trebuie să apară în orice spirit care întâlneşte pentru prima dată ideea de ezoterism.

— Există două răspunsuri, mi-a spus. Mai întâi, această cunoaştere nu este ţinută secretă; al doilea, îi este interzis chiar prin propria sa natură de a deveni vreodată bun public. Vom examina mai întâi cel de al doilea aspect. Vă voi dovedi în continuare cum cunoaşterea - accentuă acest cuvânt - este mult mai accesibilă decât se crede în general celor care sunt capabili să o asimileze; nefericirea vine din faptul că oamenii fie nu vor asta, fie nu pot să o primească. Dar înainte de toate trebuie să înţelegeţi că cunoaşterea nu poate aparţine tuturor, nu poate aparţine unei mulţimi. Aceasta este legea.

Este evident că marea majoritate a oamenilor nu au dorinţa de a cunoaşte; refuză partea lor de cunoaştere, neglijează chiar să ia, la distribuirea generală, partea care le este necesară pentru a evolua spiritual. Aceasta devine evident în perioadele de nebunie colectivă, de războaie, de revoluţii, atunci când oamenii par să piardă până şi acest dram de bun simţ pe care îl au de obicei şi în care devin nişte simple maşinaţii, se dedau la masacre gigantice, ca şi cum le-ar dispare instinctul de conservare. Cantităţi enorme de cunoaştere se pierd astfel, într-un anume fel, nereclamate.

Există, în viaţa umanităţii, perioade care coincid în general cu începutul declinului civilizaţiilor, în care masele îşi pierd iremediabil raţiunea şi se apucă să distrugă tot ceea ce fusese creat de-a lungul a secole şi milenii de cultură. Astfel de perioade demenţiale, în concordanţă adesea cu cataclisme geologice, perturbări climatice, şi alte fenomene naturale cu caracter planetar, se produce o scădere a nivelului de conştiinţă al maselor, ceea ce necesită o muncă de recuperare, fără de care ele vor fi pierdute. Astfel, munca de regenerare spirituală apare întotdeauna după un moment de declin şi ruină a civilizaţiei.

Acest aspect al problemei este clar. Masele nu se preocupă de cunoaştere, nu o vor, iar şefii lor politici - este în interesul lor - nu fac decât să le întărească aversiunea, frica de tot ceea ce este necunoscut.

Starea de sclavie a umanităţii are drept fundament această frică. Este chiar dificil să-ţi imaginezi cât de profunde sunt rădăcinile sale. Dar oamenii nu înţeleg valoarea a ceea ce pierd. Şi pentru a înţelege cauza unei astfel de stări este suficient să observi cum trăiesc oamenii, care este scopul lor în viaţă, obiectul pasiunilor sau aspiraţiilor lor, la ce se gândesc, despre ce vorbesc, ce anume servesc şi ce adoră. Vedeţi unde merg banii unei societăţi cultivate a epocii noastre; lăsând la o parte războiul, priviţi cu atenţie unde sunt cele mai mari preţuri, unde se duce cea mai mare parte a banilor. Dacă reflectaţi un moment la toată această risipă, atunci devine clar că umanitatea, aşa cum este ea acum, cu interesele cu care trăieşte, nu poate să se aştepte la altceva decât la ceea ce are.

Iată un aspect. Celălalt, după cum am spus-o deja, afirmă că nimeni nu ascunde nimic; nu există nici cel mai mic mister. Dar primirea sau transmiterea adevăratei cunoaşteri necesită o mare muncă şi mari eforturi atât din partea celui care primeşte cât şi din partea celui care dăruie. Şi cei care posedă această cunoaştere fac tot ce pot pentru a o transmite şi a o comunica celui mai mare număr de oameni posibil, pentru a le facilita apropierea de ea şi a-i face capabili de a se pregăti pentru a cunoaşte Adevărul. Dar cunoaşterea nu poate fi impusă cu forţa celor care nu o vor şi, după cum vom vedea, o examinare imparţială a vieţii omului mediu, a intereselor sale, a modului cum se desfăşoară zilele sale, va demonstra practic că este imposibil să acuzi oamenii care posedă cunoaşterea că o ascund, că nu doresc să o transmită, sau că nu doresc să-i înveţe pe alţii ceea ce ştiu ei înşişi.

Cel care doreşte cunoaşterea trebuie să facă el însuşi eforturi pentru a găsi sursa ei, pentru a şi-o apropia, ajutându-se de indicaţiile care se oferă tuturor, dar pe care oamenii, ca regulă generală, nu doresc să le vadă, nici să le recunoască. Cunoaşterea nu poate veni gratuit, fără eforturi personale. Ei înţeleg foarte bine atunci când nu este vorba decât de lucruri obişnuite, dar în cazul marii cunoaşteri, atunci când ei admit posibilitatea existenţei sale, se cred îndreptăţiţi să aştepte ceva diferit. Toată lumea ştie foarte bine, spre exemplu, că un om trebuie să muncească intens, timp de mai mulţi ani, dacă vrea să înveţe limba chineză; nimeni nu neagă că şase ani de studii sunt indispensabili pentru a înţelege principiile medicinei şi de două ori mai mult pentru studiul muzicii sau al picturii. Şi totuşi, anumite teorii afirmă că cunoaşterea poate veni fără un efort personal, că poate veni chiar în somn. Singurul motiv pentru care există astfel de teorii îl constituie faptul că oamenii nu doresc să facă nici un efort pentru a dobândi cunoaşterea. Totuşi, este important de înţeles că doar eforturile pe care le face omul pentru a dobândi cunoaşterea nu sunt suficiente. Un om nu poate atinge cunoaşterea decât cu ajutorul celor care o posedă. Aceasta trebuie înţeles mai înainte de toate. Trebuie să învăţaţi de la cei care ştiu.

Într-una din reuniunile următoare, ca răspuns la o întrebare despre nemurire, G. dezvoltă unele idei pe care le expusese deja, despre

reîncarnare şi vieţile viitoare.

La începutul întâlnirii cineva întrebase:

Se poate spune că omul este nemuritor?

— Nemurirea este una din acele calităţi pe care omul şi le atribuie fără să aibă o înţelegere suficientă a semnifi-caţiei sale profunde. Alte calităţi de acest gen sunt "indivi-dualitatea" în sensul de unitate interioară, "Eu-l perma-nent şi imuabil, conştiinţa, voinţa". Toate aceste calităţi pot aparţine omului - şi accentuă cuvântul "pot" - dar aceasta nu înseamnă desigur că ele îi aparţin deja efectiv.

Pentru a înţelege ce este omul în prezent, nivelul actual al dezvoltării sale, este indispensabilă schiţarea a ceea ce ar putea fi, adică ceea ce el poate atinge. Căci devenind conştient de idealul dezvoltării sale posibile el poate înceta să-şi mai atribuie ceea ce nu posedă încă.

Conform unei învăţături străvechi, din care mai există urme în numeroase sisteme de ieri şi de azi, atunci când omul atinge dezvoltarea cea mai completă care îi este accesibilă, el este conştient de existenţele celor patru corpuri subtile ale sale. Aceste patru corpuri sunt alcătuite din substanţe care sunt din ce în ce mai rafinate, mai fine, care se întrepătrund şi formează patru organisme având între ele o relaţie bine definită, fiind fiecare independent, capabil de acţiuni independente.

Ceea ce permite existenţa celor patru corpuri subtile este faptul că organismul uman, corpul fizic, are o organizare atât de complexă încât permite existenţa în paralel a corpului astral, independente, oferind conştiinţei un instrument mult mai adecvat şi mai sensibil decât corpul fizic. Conştiinţa manifestată în al doilea corp, corpul astral, este în măsură să-l guverneze şi ea are întreaga putere şi deplinul control asupra corpului fizic. Dincolo de acest al doilea corp, există un al treilea corp, corpul mental având de asemenea caracteristici proprii. Conştiinţa manifestată în acest al treilea corp are putere completă şi control deplin asupra primelor două; şi corpul mental poate dobândi cunoştinţe inaccesibile atât corpului astral cât şi corpului fizic. În cel de-al treilea corp, există un al patrulea care diferă de al treilea la fel ca al treilea de al doilea şi al doilea de primul. Conştiinţa manifestată în al patrulea corp, corpul cauzal, are control deplin asupra acestui corp cât şi asupra primelor trei. Aceste patru corpuri sunt definite în diverse moduri de către diverse şcoli.

G. a desenat tabelul prezentat mai jos şi a spus:

— După terminologia creştină, primul este corpul fizic, corpul "carnal", al doilea este corpul "natural", al treilea este corpul "spiritual" şi al patrulea este corpul "divin". După terminologia teozofică, primul este corpul fizic, al doilea este corpul "astral", al treilea este corpul "mental"

şi al patrulea este "corpul cauzal"[2].

Primul corp	*Al II-lea corp*	*Al III-lea corp*	*Al IV-lea corp*
carnal	*natural*	*spiritual*	*divin*
"Maşină" (corp)	*"Cal" (sentimente, dorinţe)*	*"Vizitiu" (gândire)*	*"Maestru" (Conştiinţă, voinţă)*
fizic	*astral*	*mental*	*cauzal*

În limbajul plin de imagini al anumitor învăţături orientale, primul este maşina (corpul), al doilea este calul (sentimente, dorinţe), al treilea este vizitiul (gândirea) şi al patrulea este Maestrul (Eul, conştiinţa, voinţa).

Găsim paralele sau comparaţii de acest gen în cea mai mare parte a sistemelor care recunosc în om ceva mai mult decât corpul fizic. O învăţătură orientală descrie funcţiile celor patru corpuri, conştientizarea lor gradată şi condiţiile acestei conştientizări în felul următor:

Imaginaţi-vă un vas sau o retortă umplute cu diverse pulberi metalice. Între aceste pulberi, care sunt în contact unele cu altele, nu există relaţii definite. Fiecare schimbare accidentală a poziţiei retortei modifică poziţia relativă a pulberilor. Dacă se agită retorta, atunci pulberea care se găsea jos poate să apară sus, la mijloc, sau invers. Nu există nimic permanent în organizarea acestei pulberi şi, în astfel de condiţii, nu poate fi nimic permanent. Este o imagine fidelă a vieţii noastre psihice. În orice moment, noi influenţe pot modifica poziţia particulelor care se găsesc sus şi să aducă în locul lor alte particule, de natură complet opusă. Ştiinţa numeşte această stare relativă a particulelor stare de dezordine mecanică. Dar ele pot fi topite; natura lor metalică face operaţia posibilă. Pentru aceasta, poate fi aprins un foc special sub retortă; încălzindu-le, ele vor fuziona unele cu altele. Astfel topite, pulberile se găsesc în starea de aliaj. De acum înainte nu mai pot fi agitate aşa de uşor, ca în starea de amestec mecanic, când era suficient un bobârnac pentru a le separa şi a le face să-şi schimbe locul. Compoziţia conţinutului retortei nu mai este evidentă. Este o analogie a naturii celui de al doilea corp care este mai subtil şi mai omogen decât corpul fizic. Focul, graţie căruia este obţinută fuziunea, este produsul unei "tensiuni" care este la rândul său produsul luptei din om dintre "pozitiv" şi "negativ".

Dacă un om nu rezistă niciodată nici uneia dintre dorinţele sale, dacă

[2] Corpul care posedă el însuşi cauzele acţiunilor sale şi este independent de acţiunile exterioare (acesta este corpul voinţei).

este indulgent cu ele, se desfată cu ele, dacă le încurajează chiar, atunci nu va exista în el nici un conflict interior sau "tensiune". Dar dacă, pentru a atinge un scop propus, el combate dorinţele care apar de-a lungul drumului, creează în felul acesta un foc care va transforma gradat lumea sa interioară într-un Tot Unitar.

Să revenim la exemplul nostru. Aliajul obţinut prin topire posedă anumite calităţi, o anumită greutate specifică, o anumită conductibilitate electrică şi aşa mai departe. Aceste calităţi constituie caracteristicile aliajului în cauză. Dar dacă se lucrează într-un anume fel, numărul caracteristicilor poate fi crescut, adică se pot da aliajului calităţi superioare. Va fi posibil să-l magnetizăm, să-l facem radioactiv, etc.

Procesul prin care pot fi conferite noi proprietăţi aliajului corespunde procesului de rafinare a celui de-al treilea corp, astfel încât se capătă o nouă cunoaştere şi noi puteri.

Atunci când al treilea corp este conştientizat, fiinţa dobândind toate proprietăţile, puterile şi cunoştinţele care îi sunt caracteristice, mai rămâne problema de a le fixa; toate aceste noi proprietăţi care i-au fost implementate printr-un anumit gen de influenţe, pot într-adevăr să-i fie luate la fel de bine prin aceleaşi influenţe cât şi prin altele. Dar, printr-o muncă specială pe care cele trei corpuri o fac împreună, caracterele dobândite pot deveni aptitudini permanente şi nealterabile ale celui de-al treilea corp.

Procesul de fixare al acestor caracteristici dobândite corespunde procesului de conştientizare a celui de-al patrulea corp.

Într-adevăr, nici un om, atât timp cât cele patru corpuri ale sale nu sunt deplin conştientizate, nu are dreptul de a fi numit Om în adevăratul sens al cuvântului. Astfel, omul adevărat posedă numeroase calităţi pe care omul obişnuit nu le are. Una dintre aceste calităţi este nemurirea. Toate religiile, toate învăţăturile străvechi vehiculează ideea că, prin trezirea celui de-al patrulea corp, corpul divin, fiinţa atinge nemurirea.

Din aceste motive unele învăţături compară omul cu o casă cu patru camere. Omul trăieşte în cea mai mică şi cea mai mizerabilă fără să bănuiască câtuşi de puţin, până nu descoperă prin experienţă proprie existenţa celorlalte trei, care sunt pline de bogăţii. Atunci când aude vorbindu-se despre ele începe să caute cheile acestor camere şi în special pe a celei de a patra, cea mai importantă. Şi atunci când un om a găsit calea de a pătrunde acolo, el devine cu adevărat stăpânul casei sale, pentru că doar atunci casa îi aparţine complet şi pentru totdeauna.

A patra cameră dă omului nemurirea, pentru care toate învăţăturile religioase se străduiesc să-i arate calea. Există un număr foarte mare de căi, mai mult sau mai puţin lungi, mai mult sau mai puţin dure, dar toate fără excepţie duc sau urmăresc să ducă în aceeaşi direcţie - nemurirea.

La întâlnirea următoare G. a reluat acest subiect:

— Spuneam, ultima dată, că nemurirea nu este o calitate cu care

omul se naşte, dar este o calitate care poate fi dobândită. Toate căile care conduc la nemurire - cele care sunt de obicei cunoscute şi altele - pot fi grupate în trei categorii:

1. Calea fakirilor
2. Calea călugărilor
3. Calea yoghinilor.

Calea fakirilor este cea a luptei cu corpul fizic, este calea lucrului asupra primei camere. Ea este lungă, dificilă şi incertă. Fakirul se străduieşte să controleze funcţiunile corpului fizic. El ajunge la aceasta prin suferinţe teribile, torturându-şi corpul. Toată munca fakirului constă din exerciţii fizice incredibil de grele. Se poate, spre exemplu, să stea în picioare, în aceeaşi poziţie, fără nici o mişcare, timp de ore, zile, luni sau ani; sau aşezat direct pe o piatră, în soare, în ploaie, pe zăpadă, ţine braţele întinse; sau, practică supliciul focului, sau cel al furnicarului în care stă cu picioarele goale pe un muşuroi de furnici şi aşa mai departe. Dacă nu se îmbolnăveşte, sau nu moare, se dezvoltă în el ceea ce poate fi numită "voinţă fizică" şi atinge atunci cea de-a patra cameră. Dar celelalte funcţii ale sale - emoţionale, intelectuale - rămân nedezvoltate. El a dobândit o mare voinţă, dar nu ştie cum să o folosească pentru a dobândi cunoaşterea sau pentru a se perfecţiona. De regulă, este prea bătrân pentru a începe o nouă muncă.

Dar acolo unde există şcoli ale fakirilor există de asemenea şi şcoli ale yoghinilor iar aceştia au uneori grijă ca un fakir care a atins anumite puteri să fie instruit în continuare. Un fakir trebuie uneori să fie reînvăţat să meargă şi să vorbească exact ca un bebeluş, dar el posedă acum o voinţă care a depăşit dificultăţi incredibile şi care îl va putea ajuta să depăşească dificultăţile care îl mai aşteaptă în a doua parte a drumului său, unde va fi vorba de dezvoltarea funcţiilor sale intelectuale şi emoţionale.

Nici nu vă puteţi imagina probele la care se supun fakirii. Nu ştiu dacă aţi văzut vreodată un fakir, dar eu am întâlnit mulţi. Îmi amintesc de unul dintre ei, care trăia în curtea interioară a unui templu din India; chiar am dormit în apropierea lui. Timp de douăzeci de ani, zi şi noapte, a stat sprijinit doar în vârfurile degetelor de la mâini şi de la picioare. Nu mai era capabil să se redreseze, nici să se deplaseze. Discipolii săi îl purtau pe braţe, îl duceau la râu unde îl spălau ca pe un obiect. Gândiţi-vă la tot ceea ce a trebuit să indure, torturile la care s-a supus.

Un om nu devine însă fakir din anumite sentimente religioase sau pentru că înţelege posibilităţile şi rezultatele acestei căi. În toate ţările din Orient în care există fakiri, oamenii gregari au obiceiul de a dedica acestei căi copiii născuţi în urma unui eveniment fericit. Se întâmplă de asemenea ca fakirii să adopte orfani sau să cumpere copiii săracilor. Aceştia devin elevii lor şi îi imită cu fidelitate; unii nu o fac decât în aparenţă, dar alţii devin fakiri adevăraţi.

Alţii urmează această cale doar pentru că au fost frapaţi de

spectacolul vreunui fakir. Pe lângă toți fakirii care pot fi văzuți in temple se găsesc oameni care îi imită, așezați sau în picioare, în aceeași postură ca cea a fakirului. Ei nu o fac pentru mult timp, bineînțeles, dar sunt totuși în stare să stea ore în șir într-o poziție foarte dificilă. Și se poate întâmpla ca un om, intrat accidental într-un templu in zi de sărbătoare, după ce a început să imite vreun fakir care îl impresionase, să nu se mai întoarcă niciodată acasă și să se alipească mulțimii discipolilor săi; mai târziu va deveni el însuși fakir. Trebuie să înțelegeți că, în astfel de situații, nu mai dau cuvântului "fakir" sensul său obișnuit. În Persia, termenul "fakir" desemnează doar un cerșetor; in India, jongleurii, saltimbacii, se numesc adesea, de unii singuri, fakiri. Uneori europenii neștiutori dau adesea în mod greșit numele de fakiri yoghinilor, ca și călugărilor pelerini din diverse ordine. Dar, in realitate, calea fakirilor, calea călugărilor și calea yoghinilor sunt complet diferite. Până aici nu am vorbit decât despre fakiri. Este prima cale.

A doua cale este cea a călugărilor. Este calea credinței, a sentimentului religios și a sacrificiilor. Un om care nu are emoții religioase foarte puternice și o imaginație religioasă foarte intensă nu poate deveni "călugăr" în adevăratul sens al cuvântului. Calea aceasta este de asemenea foarte dură și foarte lungă. Călugărul petrece zeci de ani luptând cu el însuși, dar toată munca sa este concentrată asupra celei de a doua "camere", asupra celui de al doilea corp, adică asupra sentimentelor. Subordonând toate celelalte emoții uneia singure, credința, el dezvoltă în sine unitatea, controlul emoțiilor și prin această cale atinge a patra cameră. Dar corpul său fizic și capacitățile sale intelectuale pot rămâne nedezvoltate iar dezvoltarea lor nu se poate realiza decât prin noi sacrificii, noi austerități, noi renunțări. Un călugăr trebuie să devină și un yoghin. Foarte puțini sunt cei care merg atât de departe; și mai puțini sunt cei care depășesc dificultățile. Cei mai mulți părăsesc planul fizic înainte de a fi ajuns la capăt sau nu sunt călugări decât în aparență.

Cea de-a treia cale este cea a yoghinilor. Este calea cunoașterii, calea intelectului. Yoghinul lucrează atât asupra celei de-a treia "camere" pentru a ajunge să intre într-a patra prin intermediul intelectului cât și asupra celorlalte două sus menționate. El are avantajul de a ști unde se află pe drumul spre perfecțiune și ceea ce mai are nevoie. Dar, ca și pe celelalte două căi, foarte puțini sunt cei care reușesc să atingă scopul ultim; cea mai mare parte dintre ei se opresc la un anumit nivel și nu merg mai departe.

Școlile spirituale diferă, de asemenea, mult unele față de altele, în funcție de maestrul sau ghidul spiritual.

Pe calea fakirilor omul nu are maestru în adevăratul sens al acestui cuvânt. Maestrul, în acest caz, nu învață, el servește doar ca exemplu. Munca elevului se limitează în a imita maestrul.

Omul care urmează calea călugărilor are un maestru și una dintre obligațiile sale este de a avea o credință absolută în maestrul său, trebuind

să i se supună pe deplin. Însă esențială pe această cale (a călugărilor) este credința în Dumnezeu, dragostea pentru Dumnezeu, eforturile neîntrerupte pentru a face voia lui Dumnezeu și a-l servi, deși în eforturile sale de a-l servi pe Dumnezeu și a înțelege ideea de Dumnezeu poate avea o mare doză de subiectivitate și multe contradicții.

Pe calea yoghinului nu trebuie să faci nici un pas fără un maestru. Omul care alege această cale trebuie, la început, să-și asculte maestrul, la fel ca și fakirul, și să creadă în el precum călugărul. Dar, pe măsură ce evoluează, devine propriul său maestru. Totuși, aceasta nu se petrece decât la grade foarte mari de evoluție spirituală.

Toate căile au însă un punct comun: încep toate prin ceea ce este cel mai dificil, o schimbare totală a vieții, o renunțare la tot ceea ce aparține lumii. Un om care are o casă, o familie, trebuie să le abandoneze, trebuie să renunțe la toate plăcerile, atașamentele și obligațiile vieții și să plece în deșert, să intre într-o mănăstire sau într-o școală de yoghini. Încă din primele zile, de la primii pași pe cale trebuie să "moară" pentru lume; doar în acest mod poate spera să obțină ceva pe una din aceste căi.

Pentru a sesiza esența acestei învățături este indispensabil să-ți dai seama că o cale spirituală este singura metodă capabilă să asigure trezirea capacităților latente ale omului. Aceasta arată de altfel cât de dificilă este o astfel de evoluție. În starea obișnuită omul este supus influențelor mecanice, este în starea de "om-mașină". Calea dezvoltării posibilităților ascunse ale ființei este o cale aparent contra naturii. Aceasta explică dificultățile și caracterul exclusiv al căilor spirituale. Ele sunt stricte și înguste. Totuși, nimic nu poate fi atins fără ele. În oceanul vieții obișnuite și în special al vieții moderne, căile spirituale nu apar decât ca un fenomen minor, de abia perceptibil, care, din punctul de vedere al ființei limitate nu are nici cea mai mică rațiune de a exista. Dar acest fenomen minor conține în el tot ceea ce ar fi necesar omului pentru dezvoltarea posibilităților sale ascunse. Căile spirituale transformă viața obișnuită, bazată pe prejudecăți și supusă dogmelor de orice fel. În aceasta constă secretul puterii și al semnificației lor. Într-o viață obișnuită, fie că este ghidată de interese filozofice, științifice, religioase sau sociale nu există nimic și nu poate fi nimic care să ofere posibilitățile oferite de căi, deoarece ele duc sau ar putea să ducă omul spre nemurire. Viața mondenă, chiar cea mai reușită, conduce ființa doar către moarte.

De regulă, este greu pentru un om să se împace cu ideea că nu poate evolua decât urmând o cale spirituală: ea îi va părea prea dură, nedreaptă și absurdă. Omul își imaginează că, dacă ființa sa are potențialități, ele trebuie să fie dezvoltate și că trebuie desigur să aibă mijloace de dezvoltare pe nivelul său de înțelegere. Plecând de la refuzul de a recunoaște în ființa sa orice fel de potențialitate, el rămâne în stadiul în care se află, de subdezvoltare, și nu este dispus să depună eforturi prodigioase și perseverente. La modul general, dacă considerăm un om obișnuit, suntem

în măsură să afirmăm cu o certitudine absolută că posibilitățile lui de evoluție nu pot fi dezvoltate și că nu vor fi niciodată dezvoltate dacă nu urmează o cale spirituală.

În condițiile obișnuite ale vieții așa-zis civilizate, situația unui om, chiar inteligent, care caută cunoașterea, este fără speranță pentru că el nu are nici cea mai mică șansă de a găsi în jurul lui ceva care să semene cu o școală de fakiri sau de yoghini; cât despre religiile din Occident, ele au degenerat într-un asemenea grad încât de mult timp nu mai există nimic viu în ele. Pe scurt, din punct de vedere "ocult" sau "spiritual" nu te poți aștepta decât la experiențe sterile. Și situația ar fi cu adevărat disperată dacă nu ar exista o altă posibilitate, cea a unei a patra căi.

A patra cale nu cere să te retragi din lume, nu cere să abandonezi tot ceea ce ai realizat până atunci. Ea începe dintr-un punct asemănător cu punctul de plecare al yoghinului. Aceasta înseamnă că trebuie să fii pregătit pentru a te angaja pe această cale și că această pregătire, dintre cele mai serioase, trebuie să fie dobândită în viața obișnuită și trebuie să fie orientată spre multe aspecte diferite. În plus, omul care vrea să urmeze a patra cale trebuie să reunească în viața sa de zi cu zi condițiile favorabile muncii spirituale, sau cel puțin care nu o face imposibilă. Căci este bine de știut că atât în viața exterioară cât și în cea interioară, anumite condiții pot constitui, pentru cea de-a patra cale, bariere insurmontabile. Să adăugăm că această cale, contrar celei a fakirului, a călugărului sau a yoghinului, nu are o formă definită. Înainte de orice trebuie să o întâlnești. Și este destul de dificil, deoarece a patra cale este departe de a fi cunoscută ca celelalte trei căi tradiționale. Numeroși sunt oamenii care nu au auzit niciodată vorbindu-se despre ea, numeroși sunt cei care neagă pur și simplu existența ei sau chiar posibilitatea ei.

Totuși începutul celei de-a patra căi este mai ușor decât începutul căilor fakirului, a călugărului sau a yoghinului. Este posibil să urmezi a patra cale și să lucrezi pe ea continuându-ți ocupațiile cotidiene ale vieții obișnuite, fără să rupi relațiile pe care le ai cu oamenii. Această cale nu cere renunțare. Din contră, condițiile vieții în care un om se găsește atunci când începe munca spirituală sunt cele mai bune posibile pentru el pentru a învăța, cel puțin la început. Deoarece ele sunt naturale pentru el, pentru că viața unui om și condițiile în care trăiește corespund nivelului său. Viața le-a creat pe măsura sa; prin urmare, orice alte condiții vor fi artificiale și munca nu va putea, în acest caz, să atingă imediat toate laturile ființei sale.

Astfel, a patra cale atinge simultan toate laturile ființei umane. Este o muncă rapidă asupra celor trei corpuri deodată.

A patra cale diferă deci de celelalte în aceea că ea pune în fața omului, înainte de toate, condiția unei înțelegeri. Omul nu trebuie să facă nimic fără să înțeleagă - exceptând cazurile cu titlu de experiență sub controlul și conducerea maestrului său. Cu cât un om va înțelege mai mult ceea ce face, cu atât rezultatele eforturilor sale vor fi mai autentice. Este

un principiu fundamental al celei de a patra căi. Rezultatele obţinute sunt proporţionale cu eforturile depuse. Omul trebuie să se convingă singur de adevărul lucrurilor care i se spun. Şi atâta vreme cât nu a obţinut această certitudine nu trebuie să facă nimic.

Pe această cale trebuie să lucrăm simultan pentru dezvoltarea tuturor corpurilor: asupra corpului fizic, a emoţiilor şi a minţii. Aceasta este posibil deoarece poţi să utilizezi o anumită ştiinţă care îţi permite să lucrezi în cele trei direcţii deodată. În plus, pe cea de a patra cale este posibil să particularizezi munca fiecăruia; altfel spus, fiecare nu trebuie să facă decât ceea ce îi este necesar şi nimic din ceea ce este fără utilitate pentru el, deoarece a patra cale se debarasează de tot ceea ce este inutil şi care este menţinut prin simplă rutină pe celelalte căi. Astfel, când un om a dobândit voinţa prin cea de-a patra cale el poate să o utilizeze în mod constructiv pentru că el a dobândit controlul tuturor funcţiilor sale fizice, emoţionale şi intelectuale. Şi, în plus, el a economisit mult timp lucrând simultan, paralel, asupra celor trei aspecte ale fiinţei sale.

A patra cale este numită adeseori "calea omului dibaci". "Omul dibaci" cunoaşte un secret pe care ceilalţi nu-l cunosc. De unde îl cunoaşte nu ştie nimeni; poate că l-a găsit în vreo carte veche, poate l-a moştenit, poate l-a cumpărat, poate l-a furat de la cineva; nu contează. "Omul dibaci" cunoaşte secretul şi, cu ajutorul său, el îi lasă în urmă pe ceilalţi.

Fakirul este, dintre cei patru, cel care procedează în modul cel mai grosier; el ştie şi înţelege foarte puţin. Să presupunem că ajunge, după o lună de torturi intensive, să-şi controleze o anumită energie care produce în el schimbări vizibile. El o face complet inconştient. Călugărul ştie mai bine ceea ce vrea; el este ghidat de sentimentul său religios, de tradiţia religioasă, de o dorinţă de realizare, de salvare, etc., are încredere în maestrul său care îi spune ce trebuie să facă şi el crede că eforturile şi sacrificiile sale "plac Domnului". Să presupunem că într-o săptămână de posturi, rugăciuni continue, privaţiuni şi penitenţe ajunge să atingă ceea ce fakirul nu a putut dezvolta în el decât printr-o lună de torturi.

Yoghinul ştie mult mai mult; el ştie ce vrea, ştie de ce vrea şi cum să obţină şi obţine totul mult mai repede decât fakirul sau călugărul. Dar pe cea de a patra cale cunoaşterea este încă şi mai exactă şi mai perfectă.

— Trebuie remarcat, spuse G., că în afară de aceste căi juste şi legitime, există de asemenea căi artificiale care nu dau decât rezultate temporare precum şi căi de-a dreptul greşite, care pot da rezultate permanente, dar nefaste. Şi pe aceste căi omul caută cheia celei de-a patra camere şi uneori chiar o găseşte. Dar ceea ce găseşte în a patra cameră nimeni nu ştie. Se întâmplă de asemenea ca uşa celei de-a patra camere să fie deschisă artificial, cu un şperaclu, dar în aceste ultime cazuri camera poate fi găsită goală.

În cursul uneia din întâlnirile care urmară, problema căilor avea să fie abordată încă o dată.

— Pentru un om cu o cultură occidentală, este desigur dificil, am spus eu, să creadă şi să accepte ideea că un fakir ignorant, un călugăr naiv sau un yoghin retras din lume pot urma o cale evolutivă în timp ce un european cultivat, inarmat cu "ştiinţa sa exactă" şi ultimele metode de investigare, n-are nici o şansă şi se învârte într-un cerc din care nu poate spera să scape.

— Da, deoarece occidentalii cred în progres şi în cultură. Dar, de fapt, nu există nici un progres, de nici un fel. Nimic nu s-a schimbat de mii de ani. Doar forma exterioară este cea care se schimbă. În esenţă nu se schimbă nimic. Omul rămâne exact acelaşi. Oamenii "cultivaţi" şi "civilizaţi" trăiesc pentru aceleaşi scopuri ca cei mai ignoranţi sălbatici. Civilizaţia modernă este bazată pe violenţă, sclavaj şi fraze frumoase. Dar toate ideile frumoase despre civilizaţie şi progres nu sunt decât vorbe.

Aceasta nu putea să nu producă asupra noastră o impresie deosebit de profundă, pentru că era spusă în 1916 atunci când ultima binefacere a "civilizaţiei" sub forma unui război cum lumea nu văzuse niciodată, nu făcea decât să crească şi să se amplifice, antrenând din săptămână în săptămână noi milioane de oameni pe orbita sa.

Îmi amintesc că văzusem, cu câteva zile mai înainte, pe Liteyny, două camioane enorme încărcate până la înălţimea primului etaj cu cârje noi de lemn şi care fuseseră chiar vopsite. Nu ştiu de ce, dar aceste camioane m-au impresionat în mod deosebit. În aceşti munţi de cârje pentru picioare care nu fuseseră încă distruse era, în legătură cu toate aceste iluzii cu care oamenii se amăgesc, o ironie deosebit de cinică. M-am gândit fără voia mea că asemenea camioane circulau şi la Berlin, Paris, Viena, Londra, Roma şi Constantinopol. Şi în prezent toate aceste oraşe pe care le cunoşteam şi îmi plăceau, îmi deveniseră ostile, după cum erau de acum înainte ostile unele cu altele, separate de noi ziduri de ură şi crimă.

Într-o zi în care eram împreună cu ceilalţi am vorbit despre aceste camioane şi încărcătura lor de cârje şi despre gândurile pe care mi le stârniseră.

— Ce vreţi, spuse G., oamenii sunt maşini. Maşinile sunt în mod obligatoriu oarbe, inconştiente, nu pot fi altfel. Şi toate acţiunile lor trebuie să corespundă naturii lor. Totul este în voia soartei, nimeni nu face nimic. "Progresul" şi "civilizaţia", în adevăratul sens al acestor cuvinte, nu pot să apară decât în urma unor eforturi conştiente. Nu pot să apară la capătul unor acţiuni inconştiente şi mecanice. Ce eforturi conştiente ar putea face o maşină? Şi dacă o maşină este inconştientă, atunci o sută de maşini sunt de asemenea inconştiente, şi o mie de maşini şi o sută de milioane de maşini sunt tot inconştiente. Ori, activitatea inconştientă a milioane de maşini trebuie neapărat să se soldeze cu exterminare şi ruină. Inconştientul şi involuntarul generează tot răul în manifestare. Nu înţelegeţi încă şi nu vă puteţi imagina toate consecinţele acestui flagel. Dar va veni vremea când veţi înţelege.

CAPITOLUL III

În noiembrie 1915 sesizasem deja unele dintre punctele fundamentale ale învăţăturii spirituale ale lui G. Primul, cel asupra căruia insista cel mai mult, era absenţa unităţii în om.

— Cea mai mare eroare este să crezi într-o unitate permanentă a omului. Omul nu este invariabil acelaşi. El se schimbă continuu. Rareori rămâne identic, chiar şi pentru o jumătate de oră. Credem că un om numit Ivan este întotdeauna Ivan. Complet neadevărat. Acum el este Ivan, un minut mai târziu este Petru şi mai târziu Nicolae, Sergiu, Matei, Simion. Dar voi toţi credeţi că este Ivan. Ştiţi că Ivan nu poate comite anumite acte. El nu poate minţi, de exemplu. Acum descoperiţi că Ivan a minţit şi sunteţi complet surprins că el, Ivan, a putut face aşa ceva. Este adevărat, Ivan nu poate minţi - Nicolae este cel care a minţit. În fiecare ocazie Nicolae va minţi din nou pentru că Nicolae nu se poate stăpâni să nu mintă. Veţi fi miraţi atunci când vă veţi da seama de multitudinea acestor Ivan şi acestor Nicolae care trăiesc într-un singur om. Dacă învăţaţi să-i observaţi nu veţi mai simţi nevoia să mergeţi la cinema.

— Nu este vreo legătură cu conştiinţa diferitelor părţi şi organe ale corpului? am întrebat eu. Cred că înţeleg ce aţi spus, căci am simţit adesea realitatea acestor conştiinţe. Eu ştiu că nu numai fiecare organ ci fiecare parte a corpului, având o funcţie distinctă, are o conştiinţă distinctă. Mâna dreaptă are o conştiinţă, mâna stângă o alta. Aceasta este ideea dumneavoastră?

— Nu în întregime, spuse G. Aceste conştiinţe există de asemenea, dar ele sunt relativ inofensive. Fiecare dintre ele îşi cunoaşte locul şi ştie ceea ce are de făcut. Mâinile ştiu că trebuie să lucreze şi picioarele că trebuie să meargă. Dar aceşti Ivan, Petru, Nicolae, sunt complet diferiţi; ei se numesc cu toţii "Eu". Ei se consideră cu toţii ca Stăpâni şi nici unul dintre ei nu vrea să recunoască un altul. Fiecare dintre ei este Calif pentru o oră, face tot ceea ce vrea fără să se gândească la consecinţe; prin urmare, ceilalţi vor trebui să plătească. Nu există nici o ordine între ei. Cel care învinge este stăpânul. El împrăştie lovituri de bici în toate părţile şi nu ţine cont de nimic. Dar în momentul următor, când un altul a luat biciul, el va fi cel biciuit. Şi astfel merg lucrurile toată viaţa. Imaginaţi-vă o ţară unde fiecare ar putea fi rege cinci minute şi timp de cinci minute să facă din tot regatul exact ceea ce ar vrea. Aşa este viaţa noastră.

G. avea să revină încă o dată asupra ideii despre cele patru corpuri ale ființei umane.

— Faptul că omul are mai multe corpuri, spuse el, poate fi înțeles doar ca idee, ca principiu. Dar noi știm doar că avem un corp fizic și nimic altceva. Corpul fizic este cel pe care știm că putem să-l studiem. Trebuie să ne amintim însă că problema nu se limitează doar la corpul fizic și să devenim conștienți de existența celorlalte corpuri. Faptul că alții le percep plenar și le controlează nu ne ajută cu nimic. Rockefeller are milioane de dolari, dar asta nu mă ajută cu nimic dacă nu am nimic de mâncare. Este exact același lucru. Fiecare trebuie să se ajute pe el însuși; este ridicol și lipsit de sens să te bazezi pe alții, sau să te consolezi cu mintea la bogățiile pe care nu le ai.

— Cum ne putem conștientiza corpul astral?

— Există modalități foarte precise pentru aceasta; în anumite condiții poate chiar să fie văzut, se poate separa de corpul fizic, poate chiar să fie fotografiat ca un halou în jurul corpului fizic. Dar este mult mai simplu să-l percepem prin analiza funcțiilor sale. Corpul astral are funcții bine defînte, dar nu este încă momentul să vorbim despre asta. Acum trebuie să ne îndreptăm întreaga atenție spre studiul corpului fizic. Este indispensabil să înțelegeți structura mașinii umane. Greșeala noastră principală este că ne bazăm toate acțiunile doar pe domeniul conștient, uitând că există și unul inconștient și unul subconștient.

Este eroarea noastră majoră. Vom vorbi mai târziu despre conștient și inconștient. În acest moment vreau să vă explic că activitatea mașinii umane, adică a corpului fizic, nu este dirijată doar de o singură personalitate, ci de mai multe, complet independente unele de altele, având funcții distincte și domenii de manifestare distincte. Aceasta trebuie înțeles în primul rând pentru că tot ceea ce vom examina mai târziu va depinde de asta.

G. explică în continuare diferitele funcții ale omului și centrii care le dirijează în maniera în care sunt expuse în *Conferințe psihologice.*

Aceste explicații și toate conversațiile în legătură cu ele au luat un timp destul de lung, pentru că noi reveneam de fiecare dată asupra ideii fundamentale a mecanicității omului, a lipsei sale de unitate, de imposibilitatea alegerii, de incapacitatea de a face ceva și așa mai departe. Desigur, este imposibil să redăm aceste conversații exact așa cum s-au derulat ele. Din acest motiv am împărțit tot materialul psihologic și tot materialul cosmologic în două serii distincte de "Conferințe".

În legătură cu aceasta trebuie notat că ideile nu ne-au fost date în forma în care ele sunt expuse în "conferințele" mele. G. dezvăluia ideile puțin câte puțin, ca și cum le-ar fi apărat de noi. Atunci când atingea teme noi, nu schița decât linii generale omițând adesea esențialul. Uneori indica chiar el ceea ce părea contradictoriu în ideile pe care le expusese; motivul era întotdeauna că el trecuse anumite puncte sub tăcere. Data următoare,

reluând acelaşi subiect, pe cât posibil dintr-un unghi diferit, ne dezvăluia şi mai mult. Şi a treia oară şi mai mult. Atunci când a fost vorba despre funcţii şi centri subtili de forţă, nu a vorbit prima dată decât despre trei centri subtili de forţă: intelectual, emoţional şi volitiv; el încerca mai întâi să ne înveţe să distingem aceste funcţii, să găsim exemple şi aşa mai departe. Abia mai târziu a adăugat centrul instinctual despre care ne-a vorbit ca despre o maşină independentă, oprindu-se doar la el; apoi despre centrul sexual. Îmi amintesc că unele dintre remarcile sale mi-au atras atenţia în mod deosebit. De exemplu, vorbind despre centrul sexual, el spunea că acesta nu lucrează niciodată în mod autonom, pentru că el depinde întodeauna de ceilalţi centri, intelectual, emoţional, instictiv şi volitiv.

În legătură cu energia acestor centri de forţă el revenea adesea la ceea ce numea "munca grea" asupra centrilor de forţă şi asupra rolului centrului sexual în această muncă. Ne vorbea mult despre modul în care centrii superiori de forţă preiau energia din centrul sexual şi apoi ea este folosită în diverse moduri inutile, cum ar fi exerciţiile fizice. Îmi amintesc cuvintele sale:

"Este ceva deosebit atunci când centrul sexual lucrează cu energia sa proprie, dar aceasta nu se petrece decât foarte rar."

Îmi amintesc de asemenea o observaţie care mai târziu m-a făcut să sesizez cauza unui mare număr de raţionamente false şi concluzii eronate. El spunea că cei trei centri inferiori, instinctual, sexual şi volitiv; lucrează unul în legătură cu celălalt, ca trei forţe - şi că centrul sexual joacă, în mod normal, în raport cu centrul instinctiv şi volitiv care acţionează ca forţe activă şi pasivă, rolul de forţă neutralizantă.

Metoda de expunere despre care vorbesc şi reţinerea de care a dat dovadă G. în primele sale expuneri au dat loc la multiple neînţelegeri, mai ales în grupurile de după aceea şi cu care eu nu aveam contacte.

Numeroase persoane găseau contradicţii între prima expunere a unei idei şi explicaţiile care veneau după aceea şi uneori, încercând să se menţină cât mai aproape posibil de prima explicaţie, elaborau teorii fantastice care nu aveau nici cea mai mică legătură cu ceea ce spusese G. Astfel, ideea celor trei centri era reţinută in mod eronat de anumite grupuri cu care, repet, nu aveam nici un fel de legătură. Şi această idee o legau, într-un mod fantezist, cu cea a celor trei forţe, deşi aceste idei n-au avut nimic în comun.

Această conjuncţie a două noţiuni complet diferite, situate pe o altă scară şi având o cu totul altă semnificaţie, deformau radical întregul sistem. Ideea că cei trei centri (intelectual, emoţional şi volitiv) sunt o expresie a celor trei forţe, este născută poate din această remarcă a lui G., prost înţeleasă şi prost repetată, despre natura centrilor din etajul inferior al fiinţei.

Încă de la primele şedinţe despre centrii de forţă, G. adăuga o idee

nouă aproape la fiecare reuniune. După cum am spus la început, el vorbise mai întâi despre trei centri, apoi despre patru, de cinci şi în sfârşit despre şapte centri.

Nu se vorbea aproape deloc despre subdiviziunile centrilor. G. spunea că aceşti centri de forţă au un aspect emisiv, cu încărcătură energetică pozitivă, şi unul receptiv, cu încărcătură energetică negativă. Mai spunea că fiecare centru are un număr diferit de diviziuni, dar nu dădea exemple şi nici nu ne spunea că lucrul asupra acestor centri poate fi făcut în mod distinct, pentru a conştientiza fiecare diviziune în parte. Toate acestea aveam să le aflăm mai târziu, la fel ca multe alte lucruri. De exemplu, deşi ne dăduse incontestabil principiile fundamentale pentru studiul emoţiilor negative, a rolului şi semnificaţiei lor, ca şi metodele de luptă împotriva acestor emoţii - metode care se referă la non-identificare, rezonanţă cu energiile benefice corespunzătoare şi non-manifestare a acestor emoţii negative - el nu a dezvoltat această teorie mai mult decât era necesar pentru a evita rezonanţa cu aceste energii negative.

Mă strădui să reconstitui tot ceea ce s-a spus în grupurile de la St. Petersburg şi în grupurile ulterioare, exact cum îmi aminteam, încercând totodată să nu revin asupra ceea ce fusese deja expus în "Conferinţe psihologice". Totuşi este foarte greu să eviţi repetiţiile în anumite cazuri şi, de altfel, o expunere fidelă a ideilor învăţăturii sale, aşa cum o dădea G., prezintă pentru mine un interes deosebit.

Cineva a întrebat în cursul unei întruniri:

— Cum trebuie să fie înţeleasă evoluţia spirituală?

— Evoluţia spirituală omului, răspunse G. poate fi înţeleasă ca trezirea în el a acestor facultăţi şi puteri spirituale care nu se trezesc niciodată singure, adică mecanic. Singur, acest mod de dezvoltare, sau creştere, marchează evoluţia spirituală reală a omului. Nu există şi nu poate exista în afara unui efort constant nici un fel de evoluţie spirituală.

Să considerăm omul la nivelul său actual de dezvoltare. Anumite transformări care sunt superioare exigenţelor generale ale naturii nu se pot produce decât în anumiţi indivizi.

Pentru a înţelege legea evoluţiei generale a omului este indispensabil să înţelegeţi că această evoluţie, peste un anumit nivel, are un ritm extrem de lent. În termeni mai precişi, evoluţia umanităţii corespunde evoluţiei planetelor, dar procesul evolutiv al planetelor se derulează pentru noi după cicluri de timp infinit de lungi. În perioada de timp pe care mintea umană poate să o cuprindă, nu poate apărea nici o schimbare esenţială în viaţa planetelor şi drept urmare nu poate apare nici o schimbare esenţială în viaţa oamenilor.

Umanitatea nu progresează; ceea ce ni se pare a fi progres sau evoluţie este o modificare parţială, care poate fi imediat contrabalansată printr-o modificare corespunzătoare în direcţia opusă.

Numai o gândire teoretizantă, precum cea europeană ar putea să

conceapă posibilitatea unei evoluţii a omului independent de natura ambiantă, sau să privească evoluţia omului ca o cucerire gradată a naturii. Este absolut imposibil. Fie că trăieşte, moare, evoluează sau decade, omul serveşte in mod egal scopurile naturii, sau mai degrabă natura se foloseşte in mod egal - deşi pentru motive diferite poate - fie de rezultatele evoluţiei, fie de rezultatele degenerării sale. Umanitatea considerată ca un tot nu poate niciodată scăpa legilor naturii deoarece, chiar în lupta sa contra naturii, omul acţionează în conformitate cu scopurile ei. Evoluţia rapidă a maselor mari de oameni este contrară ritmului de evoluţie al naturii. Evoluţia rapidă a unui mic procent de oameni se poate acorda cu scopurile naturii. În fiecare om există aspiraţia de a evolua. Dar evoluţia umanităţii in ansamblu, adică valorificarea acestei posibilităţi de către oameni, sau de către cea mai mare parte dintre ei, sau de către un mare număr dintre ei, nu este dictată de evoluţia Pământului sau universului manifestat şi aceasta ar putea, in realitate, să-i facă rău sau chiar să-i fie fatal. Există, prin urmare, forţe speciale (cu caracter planetar) care se opun evoluţiei rapide a marilor mase de oameni şi care le menţin la nivelul la care ele trebuie să rămână.

Dar posibilităţi de evoluţie există şi ele pot fi valorificate de anumite fiinţe prin metode adecvate. O astfel de dezvoltare nu poate avea loc decât in interesul omului, opunându-se forţelor şi intereselor lumilor inferioare. Omul trebuie să înţeleagă bine: evoluţia sa spirituală depinde doar de el. Nimeni altcineva nu o poate face in locul său, deci nu trebuie să se bazeze pe ajutorul nimănui. Căci nimeni nu este obligat să il ajute. Din contră, forţele care se opun evoluţiei marilor mase de oameni se opun de asemenea evoluţiei fiecărui individ. Veţi înţelege mai târziu că toate aceste obstacole sunt foarte utile deoarece doar triumfând peste obstacole omul poate amplfica in el calităţile de care are nevoie.

Acestea sunt bazele unei concepţii corecte a evoluţiei omului. Nu există evoluţie obligatorie, mecanică. Evoluţia este rezultatul unui efort conştient, care apare în momentul in care omul îşi dă seama că are posibilităţi pe care nu le foloseşte şi că in interiorul fiinţei sale sunt ascunse bogăţii a căror existenţă nu o bănuia.

Faptul că un om doreşte sau nu să evolueze nu are aproape deloc insemnătate pentru colectivitate. Un individ este prea mic în comparaţie cu umanitatea; ca să ne facem o idee despre ordinul de mărime putem să-l comparăm cu cel dintre o celulă umană şi corp. Prezenţa sau absenţa unei celule nu schimbă cu nimic viaţa corpului. Exact în acelaşi mod, un individ luat separat este prea mic pentru a influenţa viaţa organismului cosmic din care face parte. Iată deci ceea ce îi poate permite să evolueze, iată deci pe ce se bazează "posibilităţile" sale.

În privinţa evoluţiei, este indispensabil să se convingă încă de la început că nu este posibilă o evoluţie mecanică. Evoluţia omului este evoluţia conştiinţei sale. Şi "conştiinţa nu poate evolua inconştient".

Evoluţia omului depinde de evoluţia "voinţei" sale iar voinţa nu se poate dezvolta involuntar. Evoluţia omului este evoluţia puterii sale de "a face" şi "a face" nu poate fi rezultatul întâmplării.

Oamenii nu ştiu ce înseamnă omul. Ei au de a face cu o maşină foarte complicată, mult mai complicată decât o locomotivă sau un avion - dar ei nu ştiu nimic, sau aproape nimic despre structura, evoluţia şi posibilităţile acestei maşini; ei nu înţeleg nici chiar cele mai simple funcţii ale sale pentru că ei nu cunosc scopul acestor funcţii. Îşi imaginează doar vag că omul ar trebui să înveţe să-şi conducă propria maşină umană, după cum trebuie să înveţe să conducă o locomotivă, un automobil sau un avion şi că o manevră incompetentă a maşinii umane este la fel de periculoasă ca o manevră greşită a oricărei maşini. Acest lucru este foarte clar atunci când este vorba despre un avion, un automobil sau o locomotivă. Dar foarte rar se ia în consideraţie acest lucru când este vorba despre un om în general sau despre propria fiinţă în particular. Credem că este just şi legitim că gândim că natura a dat omului cunoaşterea necesară privitoare la maşina proprie; şi totuşi oamenii trebuie să fie de acord că o cunoaştere instinctivă a acestei maşini este departe de a fi suficientă. De ce studiază ei medicina şi au recurs la serviciile ei? Evident, pentru că îşi dau seama că nu îşi cunosc propriile maşini. Dar ei nu bănuiesc că o pot face mult mai bine decât ştiinţa şi că ar putea atunci să obţină un rezultat complet diferit.

Foarte adesea, aproape la fiecare întâlnire, G. se rezuma la a discuta despre absenţa unităţii omului.

— Una dintre cele mai grave erori ale omului, spunea el, cea care trebuie să-i fie reamintită mereu, este iluzia sa cu privire la propriul său "eu".

Omul, aşa cum îl cunoaştem, omul maşină, omul care nu poate "să facă" (să acţioneze), omul cu care şi prin care "totul se întâmplă" nu poate avea un "eu" permanent şi unic. Eu-l său se schimbă la fel de repede ca şi gândurile sale, sentimentele sale, toanele sale, şi el face o eroare profundă atunci când se consideră ca fiind tot timpul o singură şi aceeaşi persoană; în realitate, el este în permanentă schimbare; nu este niciodată cel care era cu un moment mai devreme.

Omul nu are un "ego" permanent şi imuabil. Fiecare gând, fiecare toană, fiecare dorinţă, fiecare senzaţie spune "eu". Şi de fiecare dată pare să fie sigur că acest "eu" aparţine Esenţialului din om, omului complet, şi că un gând, o dorinţă, o aversiune sunt expresia acestei Esenţe. De fapt, nu se poate aduce nici o dovadă în sprijinul acestei afirmaţii. Fiecare gând al omului, fiecare din dorinţele sale se manifestă şi trăiesc complet independente şi separate de Esenţa Sa. Şi Esenţa din om nu se manifestă niciodată, pentru simplul motiv că ea nu există în planul fizic, ca un lucru, sau în mod abstract, ca un concept. Omul nu are un "eu" individual; în locul său există sute şi mii de "eu"-ri separate, care de cele mai multe ori se ignoră reciproc, nu au nici o legătură sau, din contră, sunt ostile unele

altora, exclusive şi incompatibile. În fiecare minut, în fiecare moment, omul spune sau gândeşte "eu". Şi de fiecare dată eu-l său este diferit. La un moment dat este un gând, acum manifestă o dorinţă, apoi o senzaţie, apoi un alt gând, şi aşa mai departe, fără sfârşit. Omul este o pluralitate. Numele său este "legiune".

Alternanţa "eu"-rilor, luptele lor pentru supremaţie sunt comandate de influenţele exterioare. Căldura, soarele, timpul frumos, trezesc un anumit grup de "eu"-ri. Frigul, ceaţa, ploaia, trezesc o altă grupă de "eu"-uri, alte asociaţii, alte sentimente, alte acţiuni. Şi nu există nimic în omul obişnuit care să fie în stare să controleze schimbările "eu"-rilor, în primul rând pentru că omul nu le remarcă, sau nu are nici o idee despre ele; el trăieşte întotdeauna în ultimul său "eu". Unii, desigur, sunt mai puternici decât alţii; dar nu este vorba despre propria lor forţă conştientă. Ei nu au fost creaţi prin forţa accidentelor sau prin excitaţii mecanice externe. Educaţia, imitaţia, lectura, hipnotismul religiei, al castelor şi tradiţiilor, sau seducţia ultimelor slogane dau naştere în personalitatea unui om la "eu"-uri foarte puternice şi care domină serii întregi de alte "eu"-uri mai slabe. Dar forţa lor nu este decât cea a rulourilor[3] în centrii de forţă. Şi toate aceste "eu"-ri care constituie personalitatea omului au aceeaşi origine ca şi inscripţiile rulourilor: şi unele şi altele sunt rezultatul influenţelor exterioare, ele sunt puse în mişcare şi comandate de ultimele venite.

Omul nu are un mare "Eu" unic, ci este scindat într-o mulţime de "eu"-ri. Dar fiecare dintre ele este capabil să se autoproclame ca fiind "Esenţa", să acţioneze în numele Esenţei, să facă promisiuni, să ia decizii, să fie sau nu de acord cu ceea ce un alt "eu" ar avea de făcut. Aceasta explică de ce oamenii iau atât de des decizii pe care le îndeplinesc atât de rar. Un om decide să se trezească devreme începând chiar cu a doua zi. Un "eu" sau un grup de "eu"-uri iau această decizie. Dar trezitul devreme este treaba unui alt "eu", care nu este deloc de acord şi care se poate să nici nu fi fost informat. Natural, omul nu va dormi mai puţin dimineaţa şi seara următoare va decide din nou să se trezească devreme. Aceasta poate să antreneze puternice consecinţe dezagreabile. Un mic "eu" accidental poate face într-un anumit moment o promisiune, nu lui însuşi, ci oricui altcuiva doar din vanitate, sau pentru a se amuza. Apoi el va dispare. Dar omul, adică ansamblul celorlalte "eu"-uri care sunt perfect nevinovate, va trebui poate să plătească toată viaţa pentru această glumă. Aceasta este tragedia fiinţei umane, ca oricare "eu" micuţ să aibă astfel puterea de a semna

[3] Rulourile sunt descrise în *Conferinţe psihologice* ca aparate înregistratoare ale fiecărui centru pe care se gravează impresiile. Ansamblul inscripţiilor acestor rulouri, analoage discurilor fonografului, constituie materialul de asociere pentru un om.

tratate, ca după aceea omul, adică Esenţa, să fie cel care trebuie să facă faţă. Vieţi întregi se petrec astfel pentru a plăti datorii contracarate de mici "eu"-uri accidentale.

Învăţăturile orientale sunt pline de alegorii care se străduiesc să descrie, din acest punct de vedere, natura fiinţei umane. După unele dintre ele omul este comparat cu o casă fără stăpân sau intendent, ocupată de o mulţime de servitori. Aceştia şi-au uitat complet datoriile; nimeni nu îşi mai îndeplineşte munca sa; fiecare se chinuie să fie stăpân, fie şi doar pentru un minut, şi, în acest gen de anarhie casa este ameninţată de cele mai mari pericole. Singura şansă de salvare este ca un grup de servitori mai cu judecată să se unească şi să aleagă un intendent temporar, adică un intendent deputat. Acest intendent deputat poate atunci să-i pună la punct pe ceilalţi servitori şi să-l constrângă pe fiecare să-şi facă munca: bucătăreasa la bucătărie, vizitiul la grajd, grădinarul la grădina de zarzavaturi ş.a.m.d. În acest mod, "casa" poate fi pregătită pentru sosirea adevăratului intendent care, la rândul său, va pregăti sosirea adevăratului stăpân.

Compararea omului cu o casă în aşteptarea stăpânului este frecventă în învăţăturile Orientului, care au păstrat urmele cunoaşterii străvechi şi, după cum ştiţi, această idee apare de asemenea, sub forme variate, în numeroase parabole din Evanghelii.

Chiar dacă omul va înţelege clar posibilităţile sale, nu va putea progresa nici măcar un pas spre realizarea lor. Pentru a fi în măsură să realizeze aceste posibilităţi, trebuie să aibă o dorinţă foarte ardentă de eliberare, el trebuie să fie gata să sacrifice totul, să rişte totul pentru eliberarea sa.

De această perioadă se leagă încă două conversaţii interesante. Îi arătasem lui G. o fotografie pe care o făcusem la Benares unui "fachir pe un pat de cuie".

Acest fachir nu era un simplu jongleur abil ca cei pe care îi văzusem în Ceylon, era indubitabil un "profesionist". Mi se spusese că într-o curte a moscheii Aurangzeb, pe malul Gangelui, era un fachir culcat pe un pat de cuie. Aceasta suna foarte misterios şi terifiant. Dar atunci când am ajuns, nu era dcât patul gol, fără fachir. Fachirul era plecat, mi s-a spus, să se plimbe. Atunci când am venit pentru a doua oară, fachirul era acolo, dar nu era culcat pe patul său şi, după cât am înţeles, el nu se aşeza acolo decât la sosirea vizitatorilor. Pentru o rupie, el mi-a arătat toată arta sa. S-a culcat într-adevăr, aproape gol, pe patul care era acoperit cu cuie lungi de fier toate cu vârfurile în sus. Şi, deşi avea grijă să nu facă nici o mişcare bruscă, el s-a aşezat şi s-a răsucit pe cuie, lăsându-se cu toată greutatea pe ele, pe spate, pe lateral, pe burtă. Era evident că ele nu pătrundeau în el şi nici nu îl zgâriau. Am făcut două fotografii personajului, dar nu puteam să îmi explic semnificaţia fenomenului. Acest fachir nu dădea impresia de a fi un om inteligent sau religios, faţa sa avea o expresie obişnuită, plictisită şi indiferentă: nimic din înfăţişarea lui nu vorbea despre aspiraţia

spre sacrificiu sau suferinţă.

I-am povestit toate acestea lui G., arătându-i fotorgafia şi întrebându-l ce credea despre asta.

- Este dificil să explici în două cuvinte, a răspuns G. Mai întâi, evident, omul acela nu era un fachir în sensul în care folosesc eu acest cuvânt. Totuşi, aveţi dreptate să credeţi că nu este vorba de un truc. Totuşi, el nu ştie cum reuşeşte această performanţă. Dacă i-aţi fi dat un bacşiş, poate că l-aţi fi convins să vă povestească ceea ce ştie; atunci el v-ar fi spus, fără îndoială, că ştie un anumit cuvânt care trebuie rostit mental, după care se poate culca pe cuie. Poate chiar ar consimţi să vă spună acest cuvânt. Dar aceasta nu v-ar face să avansaţi, deoarece cuvântul respectiv nu ar avea nici o semnificaţie; asupra dumneavoastră nu ar fi avut nici cel mai mic efect. Acest om venea dintr-o şcoală, dar în această şcoală el nu era un elev, ci un practicant. Acolo se realizau numeroase experimente. Desigur fusese hipnotizat de multe ori şi, sub hipnoză, pielea sa devenise insensibilă la vârfuri ascuţite şi capabilă să le reziste. Lucrul este de altfel posibil într-o oarecare măsură chiar şi pentru hipnotizatorii europeni obişnuiţi. Apoi, insensibilitatea pielii a fost menţinută permanent în el, printr-o sugestie posthipnotică. Ştiţi ce este sugestia posthipnotică? Un om este adormit şi, în timp ce doarme, i se spune că timp de cinci ore după ce se va trezi va trebui să execute o anumită acţiune sau să pronunţe un anumit cuvânt, că la un moment precis îi va fi sete sau va crede că este mort, sau ceva de acest gen. După care este trezit. La ora fixată, el resimte o irezistibilă dorinţă de a face ceea ce i s-a sugerat; sau chiar, amintindu-şi cuvântul care i-a fost spus, îl pronunţă şi cade imediat în transă. Este exact istoria "fachirului" dumneavoastră. A fost obişnuit prin hipnoză să se culce pe cuie; apoi i s-a spus că de fiecare dată când va pronunţa un anumit cuvânt va fi din nou capabil să o facă. Acest cuvânt îi induce o stare de hipnoză. Iată, fără îndoială, de ce el are privirea atât de inexpresivă, atât de apatică. Acest lucru se întâmplă adesea în astfel de cazuri. Poate că s-a lucrat asupra lui timp de mulţi ani, după care a fost pur şi simplu lăsat să plece pentru a trăi cum va putea. Atunci el a instalat acest pat de cuie - fără îndoială, câştigă astfel câteva rupii pe săptămână. Astfel de oameni sunt numeroşi în India. Şcolile îi iau pentru experienţele lor. În general, ei sunt cumpăraţi atunci când încă sunt copii, de la părinţi care vor să profite în felul acesta. Dar se vede clar că omul nu înţelege ceea ce face, nici modul în care o face.

Aceste explicaţii mă interesau mult, pentru că niciodată nu citisem sau nu auzisem ceva asemănător.

În toate tentativele de explicaţii pe care le auzisem despre "miracolele fachirilor", ele erau "explicate" fie ca jonglerii, fie se pretindea că executantul ştia foarte bine ceea ce face şi că, dacă nu îşi spunea secretul, era pentru că nu dorea sau îi era frică să o facă. În cazul de faţă, punctul de vedere era complet diferit. Explicaţia lui G. îmi părea, nu doar singura

probabilă, dar, îndrăznesc să o spun, singura posibilă. Fachirul nu ştia cum producea "miracolul" său şi, natural, nu ar fi putut să-l explice.

Am discutat cu o altă ocazie despre budismul din Ceylon. Mi-am exprimat opinia că budiştii trebuie să aibă o magie căreia ei nu îi recunosc existenţa, şi a cărei posibilitate chiar este negată de budismul oficial. Fără nici o legătură cu această remarcă, în timp ce, dacă îmi amintesc bine, îi arătam fotografiile mele lui G., i-am vorbit despre o mică raclă pe care o văzusem în casa unor prieteni din Colombo, care avea, ca de obicei, o statuie a lui Buddha şi, la picioarele acestui Buddha, un mic *dagoba* din fildeş în formă de clopot, adică o mică replică cizelată a unui adevărat *dagoba*, gol în interior. Gazdele mele l-au deschis în prezenţa mea şi mi-au arătat ceva ce era privit ca o relicvă - o mică bulă rotundă, de mărimea unui glonţ al unei puşti de calibru mare, cizelat, după părerea mea, dintr-un fel de fildeş sau de sidef.

G. mă asculta atent.

- Nu v-au explicat semnificaţia acestei bule? întrebă el.

- Mi-au spus că era un fragment de os de la unul din discipolii lui Buddha; că era o relicvă sacră, foarte veche.

- Da şi nu, spuse G. Omul care v-a arătat fragmentul de os, după cum spuneţi, nu ştia nimic sau nu dorea să vă spună nimic. Acela nu era un fragment de os, ci o formaţiune osoasă specială care apare în jurul gâtului ca un gen de colier, ca urmare a unor experienţe speciale. Aţi auzit expresia "colierul lui Buddha"?

- Da, am spus eu, dar sensul este complet diferit. Prin "colierul lui Buddha" se înţelege lanţul reîncarnărilor lui Buddha.

- Este adevărat că acesta este unul dintre sensurile acestei expresii, dar eu vorbesc despre un alt sens. Acest colier de os care încercuieşte gâtul, sub piele, este direct legat de ceea ce se numeşte "corpul astral". Corpul astral este într-un anume fel legat de el sau, pentru a fi mai explicit, acest "colier" leagă corpul fizic de corpul astral. Corpul astral continuă să trăiască după moartea corpului fizic, iar persoana care posedă un os din acest "colier" va putea întotdeauna să comunice cu corpul astral al mortului. Aceasta este magia lor. Dar ei nu o spun niciodată deschis. Aveţi deci dreptate să spuneţi că ei au o magie, şi acesta este un exemplu în acest sens. Aceasta nu înseamnă că osul pe care l-aţi văzut aparţinuse într-adevăr lui Buddha. Veţi găsi obiecte similare aproape în fiecare casă; eu vă vorbesc doar de credinţa care stă la baza acestui obicei.

Şi trebuia încă o dată să admit că nu mă gândisem niciodată la astfel de explicaţii. G. a schiţat pentru mine un desen arătând poziţia oscioarelor sub piele; ele formau la baza cefei un semicerc începând un pic mai înainte de urechi.

Acest desen mi-a amintit imediat de amplasarea obişnuită a ganglionilor limfatici ai gâtului, aşa cum sunt ei reprezentaţi pe planşele anatomice. Dar nu am putut înţelege nimic mai mult.

CAPITOLUL IV

Expunerile lui G. provocau numeroase discuţii în grupurile noastre.

Nu îmi era încă totul clar, totuşi multe lucruri se legaseră deja şi adesea, într-un mod cu totul neaşteptat, un lucru limpezea pe un altul care nu părea să aibă nici cea mai mică legătură cu el. Anumite părţi ale sistemului au început să capete vag formă la fel cum o figură sau un peisaj apar din ce în ce mai clar pe o placă fotografică în curs de developare. Dar erau încă multe pete albe sau aproape goale. Şi ceea ce se revela era uneori complet diferit de ceea ce aşteptam. Dar mă străduiam să nu trag o concluzie şi să aştept. Adesea un cuvânt nou, sau pe care nu-l remarcasem încă, modifica complet tabloul şi eram obligat să reclădesc totul. Astfel, trebuia să mă supun evidenţei: îmi mai trebuia încă mult timp pentru a fi capabil să-mi formez un punct de vedere corect asupra întregului sistem.

Eram întotdeauna surprins să constat cum oamenii, veniţi doar la una din întâlniri, înţeleseseră totul dintr-o dată. Le explicam anumite lucruri şi îşi formau, nu numai despre ceea ce ne fusese spus, ci despre noi înşine, opinii "clare". Trebuie să mărturisesc că în această epocă rememoram adesea prima mea întâlnire cu G. şi seara petrecută cu grupul din Moscova. Şi eu, în timpul care trecuse, îmi formasem despre G. şi elevii săi o impresie definitivă. Dar ceva mă frământa. Acum, când începusem să-mi dau seama de valoarea imensă a acestor idei, eram aproape terifiat de gândul că aş fi putut să nu ajung niciodată să le cunosc. Cât de uşor aş fi putut să ignor existenţa lui G. sau să-i pierd urma, dacă nu l-aş fi întrebat când mai pot să-l revăd. G. revenea aproape în toate expunerile sale aspura unei teme pe care el o considera evident ca fiind de cea mai mare importanţă, dar pe care mulţi dintre noi nu îşi dădeau osteneala să o înţeleagă.

- Evoluţia omului, spunea el, are loc după două linii: "cunoaştere" şi "experienţă". Pentru ca evoluţia să se realizeze în mod corect, cele două direcţii trebuie să avanseze împreună, paralele una cu cealaltă şi susţinându-se una pe cealaltă. Dacă linia cunoaşterii o depăşeşte pe cea a experienţei directe sau dacă cea a experienţei directe o depăşeşte pe cea a cunoaşterii dezvoltarea omului nu se poate realiza constant; mai devreme sau mai târziu ea stagnează. Cunoaşterea poate fi reală sau falsă. Dar mulţi oameni nu caută cunoaşterea reală în existenţa lor. Pentru ei existenţa este doar opusul non-existenţei. Ei nu înţeleg că existenţa se poate situa la nivele foarte diferite. Luaţi, de exemplu, existenţa unui mineral şi existenţa unei

plante. Sunt două nivele ale existenţei foarte diferite. Existenţa unei plante şi cea a unui animal sunt, de asemenea, foarte diferite, la fel cum existenţa animalului este diferită de cea a omului. Dar şi doi oameni pot fi foarte diferiţi în existenţa lor şi această diferenţă poate fi mult mai mare decât cea dintre un mineral şi un animal. Acesta este lucrul pe care oamenii nu-l sesizează. Ei nu înţeleg că cunoaşterea depinde de existenţă. Şi nu numai că nu îl sesizează, dar nici nu îşi doresc să sesizeze. În special în civilizaţia occidentală, se admite că omul poate să aibă o cunoaştere vastă, că poate fi, de exemplu, un savant eminent, autorul unor mari descoperiri, un om care face să progreseze ştiinţa şi că în acelaşi timp el poate fi, şi are dreptul să fie, un biet omuleţ egoist, cârcotaş, meschin, invidios, vanitos, naiv şi distrat.

Fiinţele aşa-numite intelectuale îşi neglijează adeseori "existenţa". În Occident oamenii acordă o mare importanţă cunoaşterii, dar nu acordă existenţei o importanţă egală şi nu le este ruşine de nivelul scăzut al trăirilor lor. Ei nu înţeleg semnificaţia profundă a situaţiilor reale trăite în viaţa de zi cu zi. Nimeni nu înţelege că nivelul cunoaşterii unui om depinde de nivelul de înţelegere a existenţei sale. Atunci când cunoaşterea surclasează prea mult existenţa, ea devine teoretică, abstractă, inaplicabilă în viaţă; poate chiar deveni nocivă, pentru că, în loc să servească viaţa şi să ajute oamenii în lupta lor contra dificultăţilor care îi asaltează, o astfel de cunoaştere începe să complice totul; din acel moment, ea nu mai poate să mai aducă decât noi dificultăţi, noi frământări şi tot felul de calamităţi care nu existau înainte.

Motivul este că cunoaşterea care nu este corelată cu experienţa directă nu poate fi niciodată suficient de vastă sau, pentru a spune mai bine, suficient adaptată nevoilor reale ale omului. Cunoaşterea unui lucru este legată de ignorarea altuia; cunoaşterea detaliilor este legată de ignorarea întregului; cunoaşterea formei de ignorarea esenţei.

O astfel de predilecţie a cunoaşterii sterile asupra existenţei poate fi constatată în cultura actuală. Ideea valorii şi a importanţei nivelului de existenţă a fost complet uitată. Oamenii nu mai sunt conştienţi de faptul că nivelul cunoaşterii este determinat de nivelul existenţei. De fapt, fiecărui nivel de existenţă îi corespund anumite posibilităţi ale cunoaşterii bine definite. În limitele unei "existenţe date", calitatea cunoaşterii nu poate fi modificată şi acumularea de informaţii de la o singură şi aceeaşi sursă, în cadrul acestor limite, rămâne singura posibilitate. O modificare a naturii cunoaşterii este imposibilă fără o modificare a naturii existenţei. Luată ca atare, existenţa unui om prezintă multiple aspecte. Cea a omului modern se caracterizează mai ales prin absenţa unităţii din el şi prin absenţa completă a acestor proprietăţi pe care lui îi place să şi le atribuie: "conştiinţă lucidă", "voinţă liberă", "individualitate" şi "capacitatea de a face". Da, oricât de surprinzător v-ar părea aceasta, vă voi spune că trăsătura principală a existenţei omului modern, cea care explică tot ce îi lipseşte, este somnul.

Omul modern trăieşte dormind. Se naşte dormind şi moare dormind. Despre somn, despre semnificaţia sa şi despre rolul său în viaţă vom discuta mai târziu. Acum reflectaţi doar la asta: ce poate şti un om care doarme? Dacă vă gândiţi la asta, amintindu-vă în acelaşi timp că somnul este trăsătura principală a existenţei noastre, curând va deveni evident pentru dvs. că un om, dacă vrea cu adevărat să ştie, trebuie să reflecteze înainte de toate la modalităţile de a se trezi, adică de a-şi transforma existenţa. Existenţa exterioară a omului are multe aspecte diferite: activitate sau pasivitate; încredere sau rea credinţă; sinceritate sau falsitate; curaj, laşitate; stăpânire de sine, desfrânare; iritabilitate, egoism, înclinarea spre sacrificiu, orgoliu, vanitate, înfumurare, stăruinţă, lene, depravare, simţ moral; toate aceste trăsături şi multe altele alcătuiesc existenţa unui om. Dar toate acestea la om sunt complet mecanice. Dacă minte, aceasta înseamnă că nu se poate abţine să nu mintă. Dacă spune adevărul, asta înseamnă că nu se poate stăpâni să nu spună adevărul - şi la fel este cu totul. Totul se "întâmplă"; un om ignorant nu poate face nimic, nici interior, nici exterior.

Există totuşi limite. De regulă existenţa omului modern este de o calitate foarte joasă. De o calitate atât de joasă uneori, încât nu sunt posibile schimbări pentru el. Trebuie să nu uităm niciodată asta. Cei a căror existenţă poate fi încă schimbată, pot să se socotească fericiţi. Există cei care sunt definitiv bolnavi, maşini de casat pentru care nu se mai poate face nimic. Aşa este enorma majoritate. Rari sunt oamenii care pot primi adevărata cunoaştere; dacă veţi reflecta la asta, veţi înţelege de ce ceilalţi nu pot să o primească: modul lor de a exista îi împiedică. În general, echilibrul dintre existenţă şi cunoaştere este chiar mai important decât dezvoltarea separată a uneia sau a celeilalte. O dezvoltare separată a existenţei sau a cunoaşterii nu este de dorit în nici o împrejurare. Deşi, chiar această dezvoltare unilaterală pare să atragă în mod deosebit oamenii.

Atunci când cunoaşterea depăşeşte experienţa proprie, omul ştie, dar nu are putere să facă. Este o cunoaştere inutilă şi, invers, atunci când experienţa directă depăşeşte cunoaşterea, omul are puterea de a face, dar nu ştie ce să facă. Astfel, existenţa pe care o duce nu-i poate servi la nimic, şi toate eforturile sale au rămas inutile. În istoria umanităţii găsim numeroase exemple de civilizaţii întregi care au pierit fie pentru că ştiinţa a surclasat existenţa, fie pentru că existenţa a surclasat cunoaşterea lor.

- La ce duce o dezvoltare unilaterală a ştiinţei sau o dezvoltare unilaterală a experienţei? a întrebat unul dintre auditori.

- Dezvoltarea liniei cunoaşterii fără o dezvoltare corespunzătoare a liniei existenţei, a răspuns G., creează un teoretician şubred, vreau să spun un om care ştie mult, dar care nu poate face nimic, un om care **nu trăieşte** (a accentuat aceste cuvinte) ceea ce ştie, un om care nu poate aprecia, care este: incapabil să evalueze diferenţele între un gen de cunoaştere şi altul. Şi dezvoltarea liniei existenţei fără o dezvoltare corespunzătoare a cunoaşterii creează dogmaticul stupid. Acesta este un om care poate face mult, care

nu ştie ce să facă şi nici cu ce; şi dacă face ceva, el acţionează ca sclav al sentimentelor subiective care pot să-l deruteze şi să-l facă să comită erori grave, cu alte cuvinte, contrariul la ceea ce el vrea. Şi într-un caz şi în celălalt, prin urmare, atât teoreticianul şubred, cât şi dogmaticul stupid, ajung într-un punct mort. Ei au devenit incapabili de orice dezvoltare ulterioară.

Pentru a sesiza această distincţie şi, la modul general, diferenţa naturii cunoaşterii şi a existenţei şi interdependenţa lor, este indispensabil să înţelegeţi raportul dintre cunoaştere şi existenţă luate împreună cu înţelegerea. Cunoaşterea este un lucru, înţelegerea este altul. Dar oamenii confundă adesea aceste două concepte, sau nu văd clar care este diferenţa.

Doar cunoaşterea nu duce la înţelegere. Înţelegerea nu poate fi mărită doar prin acumularea de informaţii. Înţelegerea depinde de relaţia dintre cunoaştere şi existenţă. Înţelegerea rezultă din conjuncţia cunoaşterii şi a existenţei. Prin urmare, existenţa şi cunoaşterea nu trebuie să fie în dezacord prea mare, altfel înţelegerea se va îndepărta de una şi de cealaltă. Am spus mai devreme că relaţia dintre cunoaştere şi existenţă nu se schimbă datorită unei dezvoltări unilaterale a cunoaşterii. Ea se schimbă doar atunci când existenţa se dezvoltă paralel cu cunoaşterea. Cu alte cuvinte, înţelegerea nu se dezvoltă decât în funcţie de dezvoltarea existenţei.

Cu gândirea lor obişnuită, oamenii nu pot face distincţie între cunoaştere şi înţelegere. Ei cred că dacă ajung să ştie mai mult, trebuie să şi înţeleagă mai mult. De aceea, ei acumulează cunoaştere, sau ceea ce numesc ei astfel, dar nu ştiu cum să dobândească înţelegere şi nu se preocupă de asta. Totuşi, o persoană exersată în auto-observare ştie cu certitudine că în diferite perioade din viaţa sa, ea a înţeles o una şi aceeaşi idee, un unul şi acelaşi gând, în moduri complet diferite. I se pare adesea ciudat că a putut să înţeleagă atât de prost ceea ce acum, crede ea, înţelege atât de bine. Şi îşi dă seama, totuşi, că nivelul său de cunoaştere a rămas acelaşi; că nu ştie nimic în plus astăzi faţă de ieri. Cine s-a schimbat, deci? Existenţa sa este cea care s-a schimbat. Îndată ce existenţa se schimbă, înţelegerea se schimbă de asemenea. Între cunoaştere şi înţelegere, diferenţa devine clară atunci când realizăm că cunoaşterea poate fi funcţia unui singur centru. Înţelegerea, din contră, este funcţia a trei centri. Astfel, aparatul gândirii poate şti ceva. Dar înţelegerea va apare doar când un om are sentimentul şi intuiţia a tot ce este legat de cunoaşterea sa.

Am vorbit mai înainte de mecanicism. Un om nu poate spune că înţelege ideea mecanicismului atunci când el o cunoaşte doar intelctual. El trebuie să o simtă în toată fiinţa sa, cu întreaga sa existenţă.

Pe tărâmul activităţilor practice, oamenii ştiu foarte bine să facă diferenţa între simpla cunoaştere şi înţelegere. Ei îşi dau seama că ştiinţa şi "ştiinţa de a face" sunt două lucruri complet diferite. Şi că "ştiinţa de a face" nu este doar fructul cunoaşterii. Dar, scoşi din acest câmp al activităţilor practice, oamenii nu mai înţeleg ce înseamnă: "a înţelege".

De regulă, atunci când oamenii îşi dau seama că nu înţeleg un lucru,

încearcă să-i găsească un nume, şi atunci când găsesc un nume, ei spun repede: "Înţeleg". Dar "a găsi un nume" nu înseamnă că înţelegi. Din nefericire, oamenii se mulţumesc de obicei cu nume. Şi un om care cunoaşte un mare număr de nume, adică o mulţime de cuvinte, are reputaţia de a avea o mare putere de înţelegere - exceptând lucrurile practice, unde ignoranţa sa nu întârzie să devină evidentă.

Unul din motivele divergenţei dintre linia cunoaşterii şi linia existenţei din viaţa noastră, cu alţi termeni lipsa înţelegerii, care este în parte cauza şi în parte efectul acestei divergenţe, se găseşte în limbajul pe care îl folosesc oamenii. Acest limbaj este plin de concepţii false. Şi iată rezultatul: caracteristicile esenţiale ale gândirii obişnuite, neclaritatea şi imprecizia sa fac ca fiecare cuvânt să poată avea mii de semnificaţii diferite, după bagajul de noţiuni de care dispune cel care vorbeşte şi după jocul de cuvinte asociat acelui moment. Oamenii nu realizează cât de subiectiv este limbajul lor, cât de diferite sunt lucrurile pe care le spun, deşi folosesc aceleaşi cuvinte. Ei nu văd că fiecare dintre ei vorbeşte limba sa proprie, fără să o înţeleagă deloc - sau atât de vag - pe cea a altora, fără să aibă cea mai mică idee că celălalt vorbeşte întotdeauna într-o limbă care le este necunoscută. Oamenii sunt absolut convinşi că au un limbaj comun şi că se înţeleg unii pe ceilalţi. De fapt, această convingere nu are nici cel mai mic fundament. Cuvintele pe care le folosesc sunt adaptate nevoilor vieţii practice. Ei îşi pot comunica astfel informaţii cu caracter practic dar de îndată ce trec la un domeniu un pic mai complex ei sunt pierduţi şi nu se mai înţeleg, deşi sunt inconştienţi de asta. Oamenii cred adesea că se înţeleg, dacă nu întotdeauna, în orice caz îşi imaginează că ar putea să se înţeleagă dacă şi-ar da doar silinţa; ei îşi imaginează de asemenea că-i înţeleg pe autorii cărţilor pe care le citesc, şi că nu sunt singurii în stare de asta. Aceasta este încă o iluzie pe care şi-o fac oamenii şi în mijlocul căreia trăiesc. De fapt nimeni nu înţelege pe nimeni. Doi oameni pot spune acelaşi lucru cu o convingere profundă, dar să-i dea nume diferite şi să discute atunci degeaba în contradictoriu fără să-şi dea seama că gândesc exact la fel. Sau, chiar invers, doi oameni pot folosi aceleaşi cuvinte şi să-şi imagineze că sunt de acord, că se înţeleg, în timp ce în realitate ei spun lucruri complet diferite şi nu se înţeleg câtuşi de puţin.

Să luăm cuvintele cele mai simple, cele care revin mereu pe buzele noastre şi să căutăm să analizăm sensul pe care îl capătă: vom vedea că în fiecare moment omul alocă fiecărui cuvânt un sens special pe care alt om nu l-ar bănui niciodată. Să luăm exemplul cuvântului "om" şi să ne imaginăm o conversaţie în care acest cuvânt apare des. Fără să exagerăm, vom avea pentru cuvântul "om" atâtea semnificaţii câte persoane sunt prezente şi aceste semnificaţii vor avea foarte puţine puncte comune.

Pronunţând cuvântul "om", fiecare îl va vedea involuntar din punctul de vedere din care el priveşte de obicei omul sau din care îl priveşte acum, pentru cutare sau cutare motiv. Astfel, o persoană poate fi preocupată de

problema sexuală. Atunci pentru ea cuvântul "om" va pierde sensul general şi, auzindu-l, se va întreba imediat: "Ce e? Bărbat sau femeie?" Un altul poate fi devot, aşa că prima sa întrebare va fi: creştin sau necreştin? Un al treilea este, poate, medic şi conceptul de "om" se va reduce pentru el la sănătos sau bolnav... şi, bineînţeles, din punctul de vedere al specialităţii sale! Un spiritist se va gândi la om din punctul de vedere al "corpului său astral" şi al "vieţii de dincolo" etc., şi va spune, dacă este întrebat, că există două feluri de oameni: mediumici şi nemediumici. Pentru un naturalist, centrul de gravitaţie al gândurilor sale va fi ideea omului privit ca tip zoologic, el va avea în mod special în vedere structura craniană, distanţa interoculară, unghiul facial... Un om al legii va vedea în om o unitate statistică sau un subiect pentru aplicarea legilor, un mare criminal sau un posibil client. Un moralist, când va pronunţa cuvântul "om", nu va pierde ocazia de a introduce ideea binelui şi răului. Şi aşa mai departe, fără sfârşit.

Oamenii nu remarcă toate aceste contradicţii, ei nu văd că vorbesc întotdeauna de lucruri diferite, că nu se înţeleg niciodată. Este desigur evident că pentru studii cu un scop precis, pentru o direcţionare precisă a gândurilor, este necesar un limbaj exact, un limbaj care să facă posibil să exprimi efectiv ceea ce vrei să spui, care permite să incluzi de fiecare dată o precizare a punctului de vedere din care priveşti un concept dat, pentru ca centrul de gravitaţie al acestui concept să fie bine determinat. Această idee este perfect clară şi fiecare ramură a ştiinţei se străduieşte să elaboreze şi să stabilească un limbaj exact. Dar nu există limbaje universale. Oamenii nu încetează să confunde limbajele diferitelor ştiinţe şi nu pot niciodată să găsească adevăratele raporturi dintre ele. Chiar în fiecare ramură a ştiinţei luată separat, apar mereu noi terminologii, noi denumiri. Şi cu cât merg mai departe lucrurile, cu atât e mai rău. Neînţelegerea reciprocă, departe de a se diminua, nu face decât să crească, şi există toate motivele să credem că aceasta se va amplifica întotdeauna în acelaşi sens. Oamenii se vor înţelege din ce în ce mai puţin.

Pentru o înţelegere exactă este necesar un limbaj exact. Studiul străvechilor sisteme de cunoaştere începe prin studiul unui limbaj care va permite să se înţeleagă cu adevărat ceea ce este spus, din ce punct de vedere este spus, şi sub ce raport. Acest nou limbaj nu conţine, pentru a spune altfel, termeni noi, nici noi denumiri, dar structura sa se bazează pe un principiu nou: principiul relativităţii. Cu alte cuvinte, el introduce relativitatea în toate conceptele şi face astfel posibilă o determinare precisă a gândurilor - căci ceea ce îi lipseşte cel mai mult limbajului obişnuit sunt termenii care să exprime relativitatea. Când un om a asimilat acest nou limbaj, atunci, cu ajutorul său îi pot fi transmise toate cunoştinţele şi informaţiile care nu pot fi transmise prin limbajul obişnuit, chiar folosind o mulţime de termeni filozofici şi ştiinţifici.

Proprietatea fundamentală a acestui nou limbaj este că toate conceptele se concentrează în jurul unei singure idei: cu alte cuvinte, ele

sunt toate privite în relaţiile lor reciproce din punctul de vedere al unei idei unice. Această idee este ideea evoluţiei. Natural, nu din punctul de vedere al evoluţiei mecanice, pentru că aceasta nu există, ci în sensul unei evoluţii conştiente şi voluntare. Este singura posibilă.

Nu există nimic în lume, de la sistemul solar până la om, şi de la om până la atom, care nu se ridică sau coboară, care nu evoluează sau nu degenerează, care nu se dezvoltă sau nu decade. Dar nimic nu evoluează şi nici nu involuează mecanic. Ceea ce nu poate evolua conştient, degenerează. Ajutorul din exterior nu este posibil decât în măsura în care el este apreciat şi acceptat, chiar dacă el nu este acceptat la început decât din afecţiune. Limbajul care permite înţelegerea se bazează pe cunoaşterea raportului obiectului examinat cu evoluţia sa posibilă, pe conoaşterea locului său pe scara evolutivă. În acest scop, un mare număr din ideile noastre obişnuite sunt divizate conform etapelor acestei evoluţii. Să luăm încă o dată ideea de om. În limbajul de care vorbesc, în locul cuvântului "om" se folosesc şapte cuvinte, fie ele: omul nr.1, omul nr.2, omul nr.3, omul nr.4, omul nr.5, omul nr.6 şi omul nr.7. Cu aceste şapte idei vom fi în măsură să ne înţelegem atunci când vorbim de om.

Omul nr.7 a ajuns la dezvoltarea cea mai înaltă care este posibilă şi posedă tot ceea ce omul poate poseda, cum ar fi voinţa, conştiinţa, un "Eu" permanent şi imuabil, individualitate, nemurire şi multe alte însuşiri pe care, în ignoranţa şi orbirea noastră, noi nu ni le atribuim. Nu putem înţelege omul nr.7 şi însuşirile sale decât până la un anumit grad, conform etapelor gradate prin care noi putem să ni-l apropiem pe măsură ce evoluăm spiritual.

Omul nr.6 urmează imediat după nr.7. El nu diferă de acesta decât prin aceea că unele din însuşirile sale nu au devenit încă permanente. Omul nr.5 este de asemenea pentru noi un tip de om inaccesibil, căci a atins unitatea.

Omul nr.4 este un grad intermediar: voi vorbi despre el în continuare.

Oamenii nr.1, 2 şi 3 formează umanitatea mecanică: ei rămân la nivelul la care s-au născut. Omul nr.1 are centrul de gravitaţie al vieţii sale psihice în centrul motor. Acesta este omul corpului fizic, la care instinctul şi mişcarea sunt întotdeauna mai importante decât sentimentul şi gândirea.

Omul nr.2 este la acelaşi nivel de dezvoltare, dar centrul de gravitaţie al vieţii sale psihice este în centrul emoţional; acesta este deci omul la care funcţiile emoţionale sunt mai importante decât toate celelalte, el este omul sentimentelor, omul emoţional.

Omul nr.3 este de asemenea la acelaşi nivel de dezvoltare, dar centrul de gravitaţie al vieţii sale psihice este în centrul intelectual, cu alte cuvinte, este un om la care funcţiile intelectuale sunt mai importante decât funcţiile emoţionale, instinctive şi motrice; acesta este omul chibzuit, care are o teorie pentru tot ce face, care pleacă întotdeauna de la consideraţii

mentale.

Fiecare om se naşte nr.1, nr.2 sau 3, şi nu devine 4 decât ca urmare a unor eforturi cu caracter foarte precis. Omul nr.4 este întotdeauna produsul adoptării unei discipline spirituale. El nu se poate naşte aşa, nici nu poate evolua "accidental"; influenţele obişnuite ale educaţiei, culturii etc., nu pot să producă un om nr.4; el are un centru de gravitaţie permanent, care este format din ideile sale, din aprecierea sa asupra căii spirituale urmate şi din relaţia sa aceasta. În plus, centrii săi psihici au început deja să se echilibreze; nu poate fi un centru mai important ca altul în el, ca în cazul oamenilor din primele trei categorii. Omul nr.4 începe deja să se cunoască, el începe să ştie încotro merge.

Omul nr.5 este deja produsul unei cristalizări; el nu se mai poate schimba continuu ca oamenii nr.1, 2 şi 3. Dar trebuie remarcat că omul nr.5 poate fi fie adeptul unei căi spirituale autentice, fie al unei căi false. El poate să fi devenit nr.5 după ce a fost nr.4, şi el poate să fi devenit nr.5 fără să fi fost nr.4. În acest caz, el nu va putea să se dezvolte mai mult, el nu va putea să devină nr.6 şi nr.7. Pentru a deveni nr.6, va trebui mai întâi să topească complet ceea ce este, deja cristalizat, va trebui să renunţe de bună voie la existenţa de om nr.5. Ori acest lucru nu poate fi dus la bun sfârşit decât trecând prin suferinţe teribile. Din fericire, astfel de cazuri de falsă dezvoltare sunt destul de rare.

Împărţirea omului în şapte categorii ne permite să ne dăm seama de mii de particularităţi, care altfel n-ar putea fi înţelese. Această împărţire este o primă aplicare în cazul omului a conceptului relativităţii. Lucruri aparent identice pot fi complet diferite în funcţie de categoria de oameni pe care ele o relevă de fapt sau pe care o vizează.

După această concepţie, toate manifestările interioare şi exterioare ale omului, tot ce îi este propriu, toate creaţiile sale sunt împărţite corespunzător în şapte categorii.

Putem spune deci acum că există o cunoaştere nr.1, bazată pe imitaţie, instincte, sau învăţată pe de rost, repetată, orală. Omul nr.1, primeşte toată cunoaşterea ca o maimuţă sau un papagal.

Cunoaşterea omului nr.2 este doar cunoaşterea a ceea ce îi place. Omul nr.2 nu vrea să ştie nimic despre lucrurile care nu-i plac. Totdeauna şi în toate, el vrea ceva care să îi placă. Sau chiar, dacă este bolnav, din contră, el este atras de tot ceea ce îi displace, este fascinat de lucrurile care îi repugnă, de tot ce îi provoacă oroare, groază şi greaţă.

Cunoaşterea omului nr.3 este o cunoaştere bazată pe o gândire logică, subiectivă, pe cuvinte, pe o înţelegere literală. Este cunoaşterea şoarecilor de bibliotecă, a scolasticilor. Oamenii nr.3 sunt cei care, de exemplu, au numărat de câte ori apare fiecare literă a alfabetului arab în Coran şi au fundamentat pe aceasta un sistem de interpretare.

Cunoaşterea omului nr.4 este de un gen complet diferit. Este o cunoaştere care vine de la omul nr.5, care a primit-o de la omul nr.6, care

s-a inspirat de la sursa reprezentată de omul nr.7. Totuşi, este de la sine înţeles că omul nr.4 nu asimilează din această cunoaştere decât corespunzător puterilor lui. Dar, în comparaţie cu cunoaşterea oamenilor nr.1, 2 şi 3, cunoaşterea omului nr.4 a început să se debaraseze de elementele subiective. Omul nr.4 este în drum spre cunoaşterea obiectivă.

Cunoaşterea omului nr.5 este o cunoaştere totală şi indivizibilă. Omul nr.5 posedă un Eu indivizibil, şi toată cunoaşterea sa aparţine acestui Eu. El nu poate să mai aibă un "eu" care să ştie ceva fără ca un alt "eu" să fie informat. Ceea ce ştie, o ştie cu totalitatea fiinţei sale. Cunoaşterea sa este cu mult mai apropiată de cunoaşterea obiectivă decât ar putea fi cunoaşterea omului nr.4.

Cunoaşterea omului nr.6 reprezintă cunoaşterea integrală accesibilă omului; dar ea poate fi încă pierdută. Cunoaşterea omului nr.7 este complet a lui şi nu-i mai poate fi luată; este cunoaşterea obiectivă a tot ceea ce există în univers. În cazul existenţei, lucrurile stau exact la fel. Avem existenţa omului nr.1, adică a aceluia care trăieşte prin instinctele şi senzaţiile sale; existenţa omului nr.2 care trăieşte din sentimentele şi emoţiile sale; şi existenţa omului nr.3, omul raţiunii, teoreticianul, ş.a.m.d. Înţelegem astfel de ce cunoaşterea nu poate fi niciodată prea depărtată de existenţă. Oamenii nr.1, 2 şi 3 nu pot, datorită existenţei lor, să posede cunoaşterea oamenilor 4 şi 5 şi mai sus. Ceea ce le veţi da, vor interpreta în modul lor, *nu vor putea să facă altfel decât să aducă totul la nivelul lor inferior.*

Acelaşi gen de împărţire în 7 categorii este aplicabil la tot ce are legătură cu omul. Există o artă nr.1, care este arta omului nr.1, o artă a imitării, a simulacrului foarte primitivă şi senzuală, ca muzica şi dansurile popoarelor sălbatice. Există o artă nr.2, o artă a sentimentului; o artă nr.3 care este intelectuală, inventată; şi trebuie să existe o artă nr.4, nr.5 etc.

Exact în acelaşi mod există o religie a omului nr.1, adică o religie alcătuită din rituri, din manifestări exterioare, sacrificii şi ceremonii grandioase, care pot fi uneori de o splendoare impozantă sau din contră cu un caracter lugubru, sălbatic, crud etc. Şi există o religie a omului nr.2: religia credinţei, a iubirii, a elanurilor, a adoraţiei şi entuziasmului, care se poate transforma intr-o religie a persecuţiilor, a zdrobirii şi exterminării "ereticilor" sau "păgânilor". Există o religie a omului nr.3, intelectuală şi teoretică, o religie a probelor şi argumentelor, fondată pe raţionamente, interpretări şi deducţii logice. Religiile nr.1, 2 şi 3 sunt singurele pe care le cunoaştem cu adevărat: toate mărturiile cunoscute de noi aparţin uneia sau alteia dintre aceste trei categorii. Cât despre religiile oamenilor nr.4, nr.5, nr.6 şi nr.7, noi nu le cunoaştem şi nu putem să le cunoaştem atât timp cât rămânem ceea ce suntem. Dacă in loc de a lua religia in general vom lua creştinismul, atunci vom vedea că există un creştinism nr.1, altfel spus un păgânism cu nume creştin. Creştinismul nr.2 este o religie a sentimentului, câteodată foarte pur, dar lipsit de forţă, câteodată setos de sânge şi atroce, ducând la inchiziţie, la războaie religioase. Creştinismul nr.3, din

care se pot enumera ca exemple diferite forme de protestantism, se bazează pe teorii, pe argumente, pe o dialectică etc. Apoi există un creştinism nr.4 despre care oamenii nr.1, 2 şi 3 nu au nici cea mai mică idee.

De fapt, creştinismul nr.1, 2 sau 3 este doar de faţadă, superficial. Singur omul nr.4 se străduieşte să devină un creştin, şi doar omul nr.5 poate într-adevăr să fie un creştin. Deoarece pentru a fi un creştin trebuie să ai starea unui creştin, adică să trăieşti conform perceptelor lui Christos; dar pentru ei totul "se întâmplă". Astăzi este un lucru, mâine este altul. Astăzi ei sunt gata să-şi dea şi ultima cămaşă şi mâine să facă bucăţi un om pentru că a refuzat să le dea cămaşa sa. Ei sunt antrenaţi de hazard, merg în derivă. Ei nu sunt proprii lor stăpâni şi, prin urmare, chiar dacă se decid să fie creştini, ei nu pot fi cu adevărat creştini.

Ştiinţa, filozofia şi toate manifestările vieţii şi activităţile umane pot fi împărţite exact în aceeaşi manieră, în şapte categorii, dar limbajul obişnuit al oamenilor este departe de a ţine cont de aceste clasificări şi de aceea este foarte dificil pentru ei să se înţeleagă. Analizând diferitele sensuri subiective ale cuvântului "om", noi am văzut cât de variate şi contradictorii sunt ele, şi, mai ales, cât de ascunse şi imperceptibile, chiar pentru cel care vorbeşte, sunt sensurile şi nuanţele acestor sensuri - create prin asociaţiile obişnuite - care pot fi puse într-un cuvânt.

Să luăm un alt cuvânt, de exemplu "lume". Fiecare îl înţelege în felul său. Fiecare, atunci când spune sau aude cuvântul "lume", are asociaţiile sale particulare, aproape incomprehensibile pentru un altul. Fiecare "concepţie asupra lumii", fiecare formă de gândire obişnuită, are propriile sale asociaţii, propriile sale idei.

Pentru un om având o concepţie religioasă asupra lumii, un creştin de exemplu, cuvântul "lume" desemnează desigur o serie de idei religioase şi ele se asociază neapărat cu ideea de Dumnezeu, cu ideea de creaţie sau de sfârşit al lumii, al acestei lumi păcătoase, ş.a.m.d.

Pentru un adept al filozofiei Vedanta, lumea, înainte de toate, va fi iluzie, *Maya*. Un teozof va gândi la diferitele "planuri", fizic, astral, mental etc. Un spiritist va gândi la lumea de "dincolo", la lumea spiritelor. Un fizician va privi lumea din punctul de vedere al structurii materiei, aceasta va fi o lume a moleculelor, atomilor, electronilor. Pentru astronom, lumea va fi o lume de stele şi galaxii.

Oamenii au despre lume mii de idei diferite, dar le lipseşte această idee generală care le-ar permite să se înţeleagă reciproc şi să determine imediat din ce punct de vedere înţeleg ei să privească lumea.

Este imposibil să studiezi un sistem al universului fără să studiezi omul. În acelaşi timp, este imposibil să studiezi omul fără să studiezi universul. Omul este o imagine a lumii. El a fost creat chiar din legile care au creat ansamblul lumii. Dacă un om s-ar cunoaşte şi s-ar înţelege pe el însuşi, ar cunoaşte şi ar înţelege întreaga lume, toate legile după care a fost şi este guvernată lumea. Şi invers, din studiul lumii şi al legilor care o

guvernează, el ar învăţa şi ar înţelege legile care îl guvernează pe el însuşi. Din acest punct de vedere, anumite legi sunt înţelese şi asimilate mai uşor prin studiul lumii obiective şi altele nu pot fi înţelese decât prin studiul îndreptat asupra propriei. Studiul lumii şi studiul omului trebuie să fie deci dezvoltate paralel, ajutându-se unul pe altul.

Pentru ceea ce reprezintă sensul cuvântului "lume", trebuie înţeles mai întâi că există o mulţime de lumi şi că noi nu trăim într-o lume unică, ci în mai multe lumi. Această idee este greu de înţeles pentru că, în limbajul obişnuit, cuvântul "lume" este folosit în general la singular. Şi dacă este folosit pluralul - "lumi" - aceasta nu este decât pentru a sublinia cumva aceeaşi idee, sau de a exprima ideea unor lumi diferite, existând în paralel unele cu altele. Limbajul obişnuit nu conţine ideea de lumi conţinute unele în altele. Şi totuşi, ideea că noi trăim în lumi diferite implică cu siguranţă lumi conţinute unele în altele, cu care noi suntem în diferite relaţii.

Dacă noi căutăm un răspuns la întrebarea: ce este lumea sau lumile în care trăim, trebuie să ne întrebăm înainte de toate care este lumea care ne influenţează în modul cel mai intim sau mai rapid.

La aceasta putem răspunde că noi dăm adesea numele de lume existenţei fiinţei umane terestre, umanităţii din care noi facem parte. Dar umanitatea face parte integrantă din viaţa organică de pe Pământ, care este formată şi din lumea plantelor, animalelor şi a mineralelor. Viaţa organică este şi ea în "lume". Ce este deci lumea pentru viaţa organică? Lumea, pentru viaţa organică, este planeta noastră, Pământul. Dar Pământul, de asemenea, este în "lume". Ce este deci "lumea" pentru Pământ?

"Lumea" pentru pământ este lumea planetelor din sistemul solar din care pământul face parte. Ce este "lumea" pentru toate planetele luate împreună? Soarele, sau sfera de influenţă solară, sau sistemul solar din care planetele fac parte.

Pentru soare, la rândul său, "lumea" este lumea noastră de stele sau Calea Lactee, o îngrămădire enormă de sisteme solare. Şi încă mai departe, dintr-un punct de vedere astronomic, este posibil să presupunem existenţa unei mulţimi de lumi la distanţe enorme unele de altele, în spaţiul "tuturor lumilor". Aceste lumi luate împreună vor fi "lumea" pentru Calea Lactee.

Şi acum, trecând la concluzii filozofice, putem spune că "toate lumile" trebuie să formeze, într-un mod necunoscut de noi şi neînţeles, o Totalitate sau o Unitate (după cum un măr este o unitate). Această Totalitate sau această Unitate, acest Tot - care poate fi numit "Absolut" sau "Independent", deoarece incluzând totul în el însuşi el nu depinde de nimic - este "lumea" pentru "toate lumile". Logic, este desigur posibil să concepem o stare a lucrurilor unde Totul formează o singură Unitate. O astfel de Unitate va fi desigur Absolutul, ceea ce înseamnă Independentul, pentru că, fiind Totul, el nu poate să fie divizibil şi finit.

Absolutul, adică această stare a lucrurilor în care ansamblul constituie un tot, este într-un anume fel starea primordială din care, prin

diferenţiere, apare diversitatea fenomenelor pe care le observăm.

Omul trăieşte în toate lumile, dar fiecare dintre ele are un mod specific de manifestare. Aceasta înseamnă că înainte de toate el este influenţat de lumea cea mai apropiată, cu care se află în contactul cel mai deplin. Lumile mai îndepărtate influenţează de asemenea omul, fie direct, fie indirect, trecând prin lumile intermediare, dar acţiunea lor este diminuată direct proporţional cu depărtarea lor sau diferenţierea lor faţă de om. Influenţa lumii imediat următoare, cea a lumii stelelor, este deja evidentă în viaţa omului - deşi "ştiinţa", desigur, nu este capabilă să identifice şi să controleze aceste influenţe.

Cu aceste cuvinte, G. îşi termină expunerea.

La întâlnirea următoare, aveam toţi multe întrebări de pus, mai ales despre influenţele diferitelor lumi.

- Înainte de a aborda aceste probleme, a început G., şi legile de transformare a Unităţii în Pluralitate, trebuie să examinăm legea fundamentală care creează toate fenomenele în toată diversitatea sau unitatea tuturor universurilor.

Aceasta este "Legea lui Trei", legea celor Trei Principii sau a celor Trei Forţe. În conformitate cu această lege, orice fenomen, pe o anumită scară şi într-o anumită lume în care are loc, de la planul moleculelor până la planul cosmic, este rezultatul combinării sau interacţiunii a trei forţe. Gândirea contemporană recunoaşte existenţa a două forţe şi necesitatea acestor două forţe pentru producerea unui fenomen: forţă şi rezistenţă, magnetism pozitiv şi negativ, celule masculine şi feminine ş.a.m.d. Ea încă nu constată întotdeauna şi peste tot existenţa acestor două forţe. Cât despre a treia forţă, ea nu s-a preocupat niciodată de aceasta, sau dacă va sosi o zi în care va fi ridicată această problemă, nimeni nu a întrevăzut-o deocamdată.

După cunoaşterea adevărată, exactă, o forţă sau două forţe nu pot niciodată să producă un fenomen. Este necesară prezenţa unei a treia forţe, pentru că doar cu ajutorul său primele două pot produce un fenomen pe oricare plan.

Concepţia despre existenţa celor trei forţe stă la rădăcina tuturor sistemelor străvechi. Prima forţă poate fi numită activă sau pozitivă; a doua pasivă sau negativă; a treia neutră. Dar acestea sunt simple nume. În realitate, aceste trei forţe sunt la fel de active; ele apar ca activă, pasivă şi neutralizantă doar în punctele lor de întâlnire, adică doar în momentul în care ele intră în relaţie unele cu altele. Primele două forţe se lasă mai mult sau mai puţin înţelese, şi a treia poate fi descoperită uneori fie în punctul de aplicare a forţelor, fie în "mijlocul" lor, fie în "rezultatul" lor. Dar este dificil în general de a observa şi înţelege a treia forţă. Motivul acestei dificultăţi trebuie căutat în limitările funcţionale ale activităţii noastre psihologice obişnuite şi în categoriile fundamentale ale percepţiei noastre despre lumea fenomenelor, adică în senzaţiile noastre despre spaţiu şi timp, care rezultă

din aceste limitări. Omul nu poate nici să perceapă, nici să observe direct a treia forță, la fel cum nu poate percepe spațial "a patra dimensiune".

Dar studiindu-se pe el însuși, studiind manifestarea gândirii sale, a conștiinței sale, a activității sale, a obiceiurilor sale, a dorințelor sale etc., poate învăța să observe și să vadă în el însuși acțiunea celor trei forțe. Să presupunem de exemplu că un om se focalizează asupra lui însuși pentru a-și elimina anumite obiceiuri nu tocmai bune, pentru a evolua spiritual. Dorința sa, inițiativa sa, va fi forța activă. Inerția din întreaga sa viață obișnuită, care se opune acestei inițiative, va fi forța pasivă sau negativă. Cele două forțe se vor contrabalansa și dacă una vrea s-o anihileze complet pe cealaltă, ea va deveni mult mai slabă pentru orice acțiune ulterioară. Astfel, cele două forțe vor trebui cumva să se învârtă una in jurul celeilalte, absorbindu-se una pe cealaltă și neproducând nici un rezultat, de nici un fel. Aceasta se poate prelungi o viață întreagă. Un om poate simți o dorință de inițiativă. Dar toată forța inițiativei sale poate fi absorbită de eforturile de a învinge inerția vechilor lui obiceiuri, a vieții, nelăsându-i nimic pentru a atinge scopul spre care trebuia să-și îndrepte inițiativa. Și aceasta poate să continue astfel până când cea de-a treia forță își face apariția sub forma, de exemplu, a unei noi învățături, demonstrând clar avantajul sau necesitatea unui efort prelungit pentru a se transforma, susținând și întărind în acest mod inițiativa. Atunci, inițiativa susținută de a treia forță va putea învinge inerția și omul va deveni activ în direcția dorită.

Exemple ale acțiunii celor trei forțe și ale momentelor în care cea de-a treia forță intră în joc pot fi descoperite în toate manifestările vieții cotidiene, în toate fenomenele vieții comunităților umane, a umanității considerate în ansamblu, și in toate fenomenele naturii din jurul nostru.

La început va fi suficient să înțelegem principiul general: fiecare fenomen, cât de mare ar fi, necesită manifestarea celor trei forțe: una sau două forțe nu pot să producă un fenomen și, dacă observăm un blocaj, sau o ezitare fără sfârșit în același loc, putem spune că in acest loc lipsește o a treia forță. Pentru a încerca să o înțelegem trebuie în continuare să ne amintim că nu putem vedea fenomenele ca manifestări ale celor trei forțe, deoarece, în stările noastre subiective de conștiință, lumea obiectivă scapă observațiilor noastre. Și în lumea fenomenală subiectiv observată noi nu vedem în fenomene decât manifestarea a uneia sau a două forțe. Dacă am putea vedea manifestarea celor trei forțe în orice acțiune, atunci am vedea lumea așa cum este (lucrurile în sine). Trebuie să ne amintim aici că un fenomen în aparență foarte simplu poate fi in realitate complicat, adică poate fi o combinație foarte complexă de trinități. Dar știm că nu putem vedea lumea așa cum este, și asta ar trebui să ne ajute să înțelegem de ce nu putem să vedem a treia forță. A treia forță este o proprietate a lumii reale. Lumea subiectivă sau fenomenală a observațiilor noastre nu este decât relativ reală, in orice caz nu este completă.

Revenind la lumea, in care trăim, putem spune acum că in Absolut -

la fel ca în orice alt lucru, prin analogie - sunt active trei forțe: forța numită activă, forța numită pasivă și forța numită neutră. Dar deoarece în Absolut, chiar prin natura sa, fiecare lucru este în echilibru, cele trei forțe de asemenea sunt în echilibru. În plus, formând un tot independent, cele trei forțe posedă o voință completă și independentă, o conștiință completă, o înțelegere completă de sine și a tot ceea ce fac. Ideea unității celor trei forțe în Absolut formează baza multor învățături străvechi - Trinitate omogenă și indivizibilă, Trimurti: *Brahma* - *Vishnu* - *Shiva*, ş.a.m.d.

Cele trei forțe ale Absolutului, constituind un tot, separate și unite prin propria lor voință și decizie, creează în punctele lor de joncțiune fenomene, "lumi". Aceste "lumi" create prin voința Absolutului, depind complet de această voință în tot ceea ce privește propria lor existență. În fiecare dintre ele, cele trei forțe există de asemenea. Totuși, deoarece acum fiecare dintre aceste lumi nu mai este totul, ci doar o parte a întregului, atunci cele trei forțe încetează să mai fie în echilibru. Există acum trei voințe, trei conștiințe, trei unități. Fiecare dintre cele trei forțe conține în ea însăși posibilitatea celor trei, dar în punctul lor de întâlnire fiecare dintre ele nu manifestă decât un principiu: activ, pasiv sau neutralizant. Cele trei forțe constituie împreună o trinitate care produce fenomene noi. Dar această trinitate este diferită, ea nu este cea care era în Absolut, în care cele trei forțe, constituind o totalitate indivizibilă, aveau o singură voință și o singură conștiință. În lumile de ordinul doi, cele trei forțe sunt acum divizate și punctele lor de intersecție sunt de o altă natură. În Absolut, momentul și punctul intersecției lor sunt determinate doar prin voința lor. În lumile de ordinul doi, în care nu mai există o voință unică, ci trei voințe, punctele de manifestare sunt deteminate de o voință separată, independentă de celelalte și, prin urmare, punctul de intersecție devine într-o anumită măsură accidental sau mecanic. Voința Absolutului creează și guvernează lumile de ordinul al doilea, dar ea nu guvernează munca lor creatoare, deoarece un element mecanicist și-a făcut apariția.

G. a trasat o diagramă:

- Să ne imaginăm Absolutul ca un cerc, și în el o mulțime de alte cercuri; acestea vor fi lumile de ordinul doi. Să luăm primul cerc. Absolutul este desemnat de numărul unu, deoarece în Absolut cele trei forțe sunt în echilibru. Cât despre micile cercuri, le vom desemna cu numărul trei, deoarece, într-o lume de ordinul doi cele trei forțe sunt deja divizate.

În fiecare din aceste lumi de ordinul doi, cele trei forțe divizate creează, întâlnindu-se, lumi noi de ordinul trei. Să considerăm una din aceste lumi. Lumile de ordinul trei create de cele trei forțe care acționează semimecanic, nu mai depind doar de voința Absolutului, ci de trei legi mecanice. Aceste lumi sunt create de cele trei forțe. Și, odată create, ele manifestă trei forțe noi ale ordinului lor propriu. Prin urmare, forțele acționând în lumile de ordin trei vor fi în număr de șase. Pe diagramă, cercul de ordinul trei este desemnat de numărul șase (3+3). În aceste lumi

sunt create lumi de un nou ordin, al patrulea ordin. În lumile de ordinul patru acţionează cele 3 forţe ale lumii de ordinul doi, cele 6 forţe ale lumii de ordinul trei şi 3 forţe ale propriului ordin, în total 12 forţe. Să luăm una din aceste lumi şi să o desemnăm prin numărul 12 (3+6+3). Supuse unui număr mai mare de legi, aceste lumi sunt şi mai depărtate de Voinţa Unică a Absolutului şi ele sunt şi mai mecanice. Lumile create după aceste lumi vor fi guvernate de 24 de forţe (3+6+12+3). La rândul lor, lumile create după aceste noi lumi vor fi guvernate de 48 de forţe, numărul 48 fiind constituit astfel: 3 forţe ale lumii cea mai apropiată de Absolut, 6 forţe ale lumii consecutive, 12 forţe ale următoarei, 24 ale celei care urmează şi 3 ale ordinului propriu (3+6+12+24+3) - în total 48. Lumile create după lumile 48 vor fi guvernate de 96 de forţe (3+6+12+24+48+3). Lumile de ordinul următor, dacă există, vor fi guvernate de 192 de forţe, ş.a.m.d.

Lanţul lumilor, Toate lumile, Toţi sorii, Soarele nostru, Toate planetele, Pământul şi Luna, formează "raza creaţiei" în care ne găsim. Raza creaţiei este pentru noi "lumea" în sensul cel mai cuprinzător al acestui termen. Dar raza creaţiei, natural, nu este decât pentru noi lumea deoarece Absolutul dă naştere unui număr infinit de lumi de acelaşi şi pentru fiecare emite o nouă rază a creaţiei. În plus, fiecare din aceste lumi conţine la rândul său un număr de lumi reprezentând o nouă refracţie a razei şi, acolo, dintre toate aceste lumi, noi nu vom alege decât Calea Lactee a noastră. Calea Lactee este formată dintr-un număr de sori, dar dintre ei noi nu vom alege decât un soare, cel care este cel mai apropiat de noi şi de care depindem direct, sistemul nostru solar, în care trăim, ne mişcăm şi ne desfăşurăm existenţa. Fiecare din celelalte sisteme solare reprezintă o altă refracţie a razei, dar noi nu putem studia aceste raze în acelaşi mod ca pe a noastră, raza în care suntem noi situaţi. În plus, lumea planetară cea mai apropiată de noi este Pământul, planeta pe care trăim. N-avem nevoie să studiem celelate planete în acelaşi mod în care studiem Pământul; este suficient să le considerăm pe toate împreună, adică la o scară considerabil mai mică decât pentru Pământ. Numărul de forţe din fiecare lume, 1, 3, 6, 12 etc., indică numărul de legi căruia îi este supusă lumea respectivă. Cu cât sunt mai puţine legi într-o lume dată, cu atât ea este mai apropiată de voinţa Absolutului; cu cât există mai multe legi într-o lume dată, cu atât este mai mare mecanicitatea sa, cu atât este mai depărtată de voinţa Absolutului. Noi trăim într-o lume supusă la 48 de ordine de legi, adică mult îndepărtată de voinţa Absolutului, într-un colţ foarte îndepărtat, foarte sumbru al universului.

În acest fel, raza creaţiei ne ajută să determinăm şi să înţelegem locul nostru in lume. Dar, după cum vedeţi, n-am răspuns încă la întrebarea despre influenţe. Pentru a putea înţelege diferenţa dintre influenţele diverselor lumi, va trebui mai întâi să aprofundăm Legea lui Trei, după care va trebui să studiem o altă lege fundamentală - Legea lui Şapte sau Legea Octavei.

CAPITOLUL V

Să considerăm universul tridimensional. Să-l luăm ca pe o lume de materie şi de forţă, în sensul cel mai simplu şi mai elementar al acestor cuvinte. Vom discuta mai târziu despre dimensiunile de ordin superior, de noile teorii despre materie, spaţiu şi timp, şi alte categorii de învăţături din lume pe care ştiinţa le ignoră. Acum, trebuie să reprezentăm universul sub forma schematică a razei creaţiei, de la Absolut la Lună.

- Absolut
- Toate lumile
- Toţi sorii
- Soarele
- Toate planetele
- Pământul
- Luna

"Raza creaţiei" pare, la prima vedere, ca o schemă foarte simplistă a universului, dar în realitate, atunci când o studiem, devine clar că utilizând această primă schemă este posibil să corelăm şi să facem sinteza multor concepţii din lume, filozofice, religioase şi ştiinţifice, aflate în momentul de faţă în conflict. Ideea razei creaţiei aparţine învăţăturii străvechi şi un mare număr dintre naivele sisteme geocentrice care ne sunt cunoscute, nu sunt în realitate decât expuneri imperfecte ale creaţiei, sau deformări ale acestei idei datorate unei înţelegeri literale.

Să remarcăm: ideea razei creaţiei şi a dezvoltării sale plecând de la Absolut contrazice câteva teorii moderne - care nu sunt de altfel deloc ştiinţifice. Să considerăm, de exemplu, secvenţa: Soare, Pământ, Lună. După concepţiile obişnuite, Luna este un corp celest, rece şi mort, care ar fi posedat altă dată, precum Pământul, un foc intern şi care, în timpuri încă şi mai îndepărtate, ar fi fost o masă în fuziune, precum Soarele. Pământul, după aceleaşi concepţii, a fost altă dată ca Soarele, şi este în curs de a se răci gradat: mai devreme sau mai târziu el va deveni o masă îngheţată, ca Luna.

Trebuie remarcat, natural, că o astfel de teorie nu are nici un drept de a fi numită ştiinţifică în sensul strict al acestui cuvânt, deoarece, în ştiinţă, adică în astronomie, sau mai exact în astro-fizică, există o mulţime de teorii şi ipoteze diferite şi contradictorii despre acest subiect şi nici una dintre ele nu are o bază serioasă. Dar această teorie este una dintre cele

mai răspândite şi a devenit concepţia omului obişnuit din timpurile moderne în ceea ce priveşte lumea în care trăim. O repet, ideea razei creaţiei şi a dezvoltării sale plecând de la Absolut contrazice, în general, toate punctele de vedere ale contemporanilor noştri.

După această idee, Luna este o planetă care încă nu s-a născut, ca să spunem aşa, pe cale de a se naşte. Ea se încălzeşte progresiv şi, la timpul său (în cazul unei dezvoltări favorabile a razei creaţiei), ea va deveni precum Pământul şi va avea propriul său satelit, o nouă Lună. O nouă verigă va fi adăugată lanţului razei creaţiei. Pământul nu se va răci puţin câte puţin, din contră, el se va încălzi şi va putea, la timpul său, să devină ca soarele. Observăm o dezvoltare analogică, de exemplu, în sistemul lui Jupiter, care este un soare pentru sateliţii săi.

Pentru a rezuma tot ce am spus mai sus despre raza creaţiei, care coboară de la lumea guvernată de o lege până la lumea guvernată de 96 de legi, să ne amintim că cifrele prin care sunt desemnate lumile indică numărul de forţe sau al ordinului de legi care guvernează lumile în cauză. În Absolut nu există decât o singură forţă şi o singură lege - unica şi independenta voinţă a Absolutului. În lumea următoare există trei forţe sau trei ordine de legi. În următoarea 6 ordine de legi; în cea de după ea 12 ş.a.m.d. În lumea noastră, adică pe Pământ, suntem supuşi la 48 de ordine de legi care guvernează toată viaţa noastră. Dacă am fi trăit pe Lună, am fi fost supuşi la 96 ordine de legi, adică viaţa şi activitatea noastră ar fi fost şi mai mecanice, şi noi n-am fi avut posibilităţile pe care le avem acum de a scăpa de mecanicism.

După cum am spus-o deja, voinţa Absolutului se manifestă plenar în lumea care a fost creată imediat după el însuşi, adică în lumea guvernată de 3 legi; voinţa imediată a Absolutului este percepută mai puţin în lumea guvernată de 6 legi. Mai departe, în lumile guvernate de 12, 24, 48 şi 96 de legi, voinţa Absolutului este din ce în ce mai slab percepută. Asta înseamnă că în lumea guvernată de 3 legi Absolutul creează, într-un anume fel, un plan general pentru tot restul universului, care, după aceea, se dezvoltă "mecanic". Ideea unui miracol în sensul unei violări a legilor de către voinţa care le-a făcut nu se opune numai sensului obişnuit, ci chiar ideii de voinţă. Un miracol nu poate fi decât manifestarea anumitor legi ignorate în general de oameni sau rar cunoscute. Un miracol este, în această lume, manifestarea legilor altei lumi.

Pe Pământ suntem foarte "îndepărtaţi" de voinţa Absolutului; suntem separaţi de ea de 48 de ordine de legi mecanice. Dacă am putea să ne eliberăm de jumătate din aceste legi, ne-am găsi supuşi doar la 24 de ordine de legi, adică legilor lumii planetare şi am fi cu o treaptă mai aproape de Absolut şi de voinţa sa. Dacă am putea atunci să ne eliberăm de o jumătate din aceste legi, am fi supuşi legilor Soarelui (12 legi) şi, prin urmare, cu o treaptă şi mai aproape de Absolut. Şi dacă am putea încă o dată să ne eliberăm de o jumătate de aceste legi, am fi atunci supuşi legilor lumii

stelelor şi separaţi doar de o treaptă de voinţa imediată a Absolutului. Posibilitatea omului de a se elibera gradat de legile mecanice există deci.

Studiul celor 48 de ordine de legi cărora le este supus omul, nu poate fi abstract, ca studiul astronomiei; nu există decât un mod de a le studia, acesta constând in a observa modul cum acţionează legile in cazul propriei fiinţe şi a ajunge să se elibereze de ele. La inceput, un om trebuie doar să inţeleagă că nu este deloc necesar să rămână sclavul a o mie de mici legi plictisitoare, pe care alţi oameni le-au creat pentru el, sau pe care şi le-a creat chiar el. Dar chiar dacă va incerca să se elibereze de ele, va vedea că nu poate. Oricât de lungi şi de persistente vor fi eforturile în această direcţie, nu va intârzia să se convingă de starea sa de sclavie. Aceste legi, care ţin omul subordonat lor, nu pot fi studiate decât luptând contra lor, decât forţându-te să te eliberezi de ele. Dar trebuie multă cunoaştere pentru a ajunge să te eliberezi de o lege fără a te supune alteia.

Ordinele legilor şi forţele lor variază conform punctului de vedere din care noi considerăm raza creaţiei. În sistemul nostru, capătul "razei creaţiei", lăstarul crengii, cum am putea spune, este Luna.

Energia necesară creşterii Lunii, adică dezvoltării sale şi formării de noi lăstare, vine de la Pământ, unde este susţinută de acţiunea conjugată a Soarelui, a tuturor celorlalte planete din sistemul solar şi a Pământului insuşi. Această energie este primită şi conservată intr-un gigantic acumulator situat la suprafaţa Pământului. Acest acumulator este viaţa organică de pe Pământ. Viaţa organică alimentează Luna. Tot ceea ce trăieşte la suprafaţa Pământului, oamenii, animalele, plantele, servesc drept hrană pentru Lună. Luna este o fiinţă vie, gigantică, ce se hrăneşte cu tot ceea ce respiră şi tot ceea ce creşte pe Pământ. Luna nu ar putea exista fără viaţa organică de pe Pământ, aşa cum viaţa organică de pe Pământ nu ar putea exista fără Lună. În plus, Luna, in raportul său cu viaţa organică de pe Pământ este un electromagnet formidabil. Dacă acţiunea electromagnetului s-ar intrerupe, viaţa organică s-ar reduce curând la zero.

Procesul de încălzire şi de creştere al Lunii este în strânsă legătură cu viaţa şi moartea de pe Pământ. Toate fiinţele vii eliberează în momentul morţii o anumită cantitate de energie care le-a animat; această energie - sau ansamblul "sufletelor" tuturor fiinţelor vii plante, animale, oameni - este atrasă spre Lună ca de un electromagnet uriaş şi îi aduce căldura şi viaţa de care depinde creşterea sa, adică creşterea razei creaţiei. În economia universului nu se pierde nimic niciodată, şi atunci când o energie şi-a terminat "treaba" pe un plan, ea trece pe un alt plan.

Sufletele care merg pe Lună, având un anumit nivel de conştiinţă şi memorie, sunt supuse la 96 de legi în condiţiile vieţii minerale sau, cu alte cuvinte, în astfel de condiţii încât nu mai există salvare pentru ele în afară de o evoluţie generală in cicluri de timp incomensurabil de lungi. Luna este "la extremitate", "la capătul lumii"; ea este această "tenebră" exterioară a doctrinei creştine în care va fi plânsul şi regretul greşelilor făcute.

Influenţa Lunii asupra tuturor fiinţelor vii se manifestă în tot ceea ce se întâmplă pe Pământ. Luna este forţa dominantă sau, mai exact, forţa motrice cea mai apropiată, a tot ceea ce se produce în viaţa organică de pe Pământ. Toate mişcările, toate acţiunile şi manifestările oamenilor, animalelor şi plantelor, depind de Lună şi sunt comandate de ea. Pelicula fină şi sensibilă de viaţă organică ce acoperă globul terestru, este complet dependentă de acest formidabil electromagnet, care se polarizează din vitalitatea sa. Omul, ca orice altă fiinţă, nu poate, în condiţiile obişnuite ale vieţii, să se elibereze de Lună. Toate mişcările şi acţiunile sale, prin urmare, sunt influenţate de Lună. Toate acţiunile rele, toate crimele, toate sacrificiile, toate faptele eroice, la fel ca şi cele mai mici fapte şi gesturi ale vieţii obişnuite, toate acestea sunt comandate de Lună.

Eliberarea care vine cu creşterea puterilor şi facultăţilor mentale este o eliberare de sub jugul Lunii. Partea mecanică a vieţii noastre depinde de Lună, este subjugată Lunii. Dar dacă dezvoltăm în noi înşine conştiinţa şi voinţa şi le supunem lor toată viaţa noastră mecanică, vom scăpa de sub puterea Lunii.

O altă idee pe care trebuie s-o asimilăm este ideea materialităţii Universului considerată din perspectiva "razei creaţiei". Dar conceptul de "materialitate" este la fel de relativ ca oricare altul. Dacă ne amintim cum conceptul "om" şi tot ce ţine de el, bine, rău, adevăr, minciună etc., este divizat în diferite categorii (omul nr.1, omul nr.2 etc.) va fi uşor pentru noi să înţelegem că conceptul "lume" şi tot ceea ce este legat de el este divizat de asemenea în diferite categorii. Raza creaţiei stabileşte 7 planuri în lume, 7 lumi una în alta. Tot ceea ce se referă la lume este de asemenea divizat în 7 categorii, una în alta. "Materialitatea" Absolutului este o materialitate de un ordin diferit de cea a «Tuturor lumilor». "Materialitatea" «Tuturor lumilor» este de un ordin diferit de cea a «Tuturor sorilor». "Materialitatea" «Tuturor sorilor» este de un ordin diferit de cea a Soarelui nostru. "Materialitatea" Soarelui nostru este de un ordin diferit de cea a «Tuturor planetelor». "Materialitatea" «Tuturor planetelor» este de un ordin diferit de cea a Pământului şi "materialitatea" Pământului este de un ordin diferit de cea a Lunii. Această idee este la prima vedere greu de înţeles. Oamenii sunt obişnuiţi să creadă că materia este peste tot la fel. Fizica, astro-fizica, chimia, metode ca analiza spectrală etc., toate sunt bazate pe această aserţiune. Şi este adevărat că materia este întotdeauna aceeaşi, dar materialitatea sa este diferită. Şi diferitele grade de materialitate depind direct de calităţile şi proprietăţile energiei manifestate într-un anumit punct.

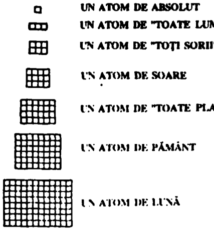
Materia sau substanţa presupune neapărat existenţa forţei sau a energiei. Aceasta nu înseamnă deloc că trebuie adoptată o concepţie dualistă a universului. Conceptele de materie şi forţă sunt la fel de relative ca oricare altele. În Absolut, unde totul este unul, materia şi forţa sunt de asemenea unul. Dar, de obicei, materia şi forţa nu sunt luate ca principii reale ale lumii fenomenale pe care o observăm. Pentru a întreprinde studiul

universului este suficient de a avea o idee elementară despre materie şi energie, cea care ne este dată de observaţiile imediate prin intermediul organelor noastre de simţ. Ceea ce este "permanent" este considerat ca material, ca materie, şi "schimbările" care intervin în starea a ceea ce este permanent, sau a materiei, sunt numite manifestări ale forţei sau energiei. Toate aceste schimbări pot fi privite ca rezultantă a vibraţiilor sau mişcărilor ondulatorii care pleacă din centru, adică de la Absolut şi care merg în toate direcţiile, încrucişându-se, intrând în coeziune sau fuzionând unele cu altele până la sfârşitul razei creaţiei unde se opresc toate.

Din acest punct de vedere, deci, lumea este formată din mişcări ondulatorii sau vibraţii şi din materie sau din materie în stare de vibraţie, din materie vibratorie. Viteza vibraţiilor este invers proporţională cu densitatea materiei.

Cele mai rapide vibraţii şi "materia" cea mai puţin densă sunt în Absolut. În lumea imediat următoare vibraţiile sunt mai lente şi materia este mai densă; după aceea, materia este şi mai densă şi vibraţiile mai lente.

"Materia" poate fi privită ca fiind alcătuită din "atomi". Atomii sunt consideraţi aici ca rezultatul diviziunii finale a materiei. În orice ordin al materiei atomii pot fi consideraţi doar ca particule infinitezimale ale materiei date, care sunt indivizibili doar în planul dat. Singuri atomii Absolutului sunt cu adevărat indivizibili. Atomul planului următor, adică al lumii guvernate de 3 legi, este alcătuit din 3 atomi de Absolut; cu alte cuvinte, el este de trei ori mai mare şi de trei ori mai greu, iar mişcările sale sunt încetinite corespunzător.

Atomul lumii guvernate de 6 legi este alcătuit din 6 atomi de Absolut fuzionaţi într-un anumit mod şi formând un singur atom. Mişcările sale sunt de asemenea încetinite corespunzător. Atomul lumii următoare este alcătuit din 12 particule fundamentale şi cei ai lumilor următoare din 24, din 48 şi din 96. Atomul lumii 96 este enorm în comparaţie cu atomul lumii 1; mişcările sale sunt de asemenea încetinite corespunzător şi materia alcătuită din astfel de atomi este mult mai densă.

Cele 7 lumi ale razei creaţiei reprezintă 7 ordine de materialitate. Materialitatea Lunii este diferită de cea a Pământului; materialitatea Pământului este diferită de cea a lumii planetare, materialitatea lumii planetare este diferită de cea a Soarelui etc. Astfel, în locul unui singur concept de materie, avem şapte feluri de materie, dar concepţia noastră obişnuită despre materialitate nu cuprinde decât materialitatea lumilor guvernate de 96 şi 48 de legi, şi încă cu dificultate.

Materialitatea lumii guvernate de 24 de legi este mult prea rafinată pentru a putea fi privită ca materie din punctul de vedere ştiinţific al fizicii şi chimiei noastre; o astfel de materie este practic ipotetică. Materia şi mai fină a lumii guvernate de 12 legi nu mai posedă deloc, pentru cercetarea obişnuită, vreun caracter de materialitate. Toate aceste materii, aparţinând unor ordine diferite ale Universului, nu sunt dispuse în categorii separate, ci ele se întreţes, sau mai degrabă se întrepătrund unele cu altele. Putem să ne facem o idee a unei astfel de întrepătrunderi a materiilor de diferite densităţi plecând de la experienţa pe care o putem avea prin pătrunderea unei materii cunoscute de noi într-o alta, de asemenea cunoscută. O bucată de lemn poate fi saturată de apă, această apă poate la rândul său să conţină gaze. Se poate observa exact aceeaşi relaţie între diferitele feluri de materie în întreg universul; materiile mai fine penetrează materiile mai grosiere.

Materia având caracteristicile materialităţii pe care noi o putem înţelege este împărţită în concepţia noastră, în funcţie de densitate sa, în diferite stări: solidă, lichidă, gazoasă şi are în plus gradaţii cum ar fi: energie radiantă sau electricitate, lumină, magnetism ş.a.m.d. Pe fiecare plan, adică în fiecare ordin de materialitate, pot fi găsite relaţii analoage de împărţire a materiei date în diferite stări; dar, după cum am spus deja, materia unui plan superior nu este deloc "materială" pentru planurile inferioare.

Toată materia lumii care ne înconjoară, hrana pe care o mâncăm, apa pe care o bem, aerul pe care îl respirăm, pietrele din care sunt construite casele noastre, propriile noastre corpuri - fiecare lucru este traversat de toate materiile care există în univers. Nu este nevoie să studiem ştiinţific Soarele pentru a descoperi materia lumii solare: această materie există chiar în noi, ea este rezultatul divizării atomilor noştri. În acelaşi mod, avem în noi materiile tuturor celorlalte lumi. Omul este, în cel mai puternic sens al acestui cuvânt, un "univers în miniatură". Toate materiile din care este constituit universul sunt în el. Aceleaşi forţe, aceleaşi legi care guvernează viaţa universului fac parte din el. De aceea, studiind omul putem studia întreg

universul, exact în acelaşi mod în care, studiind lumea, putem studia omul.

Dar singurul om care poate cu adevărat să fie pus în paralel cu lumea este omul în toată accepţiunea acestui termen, adică omul total, la care puterile interioare au fost complet dezvoltate. Un om nedezvoltat, un om care nu a ajuns încă la capătul evoluţiei sale, nu poate fi considerat ca o imagine perfectă a universului - el este o lume potenţială.

Repetăm, studiul propriei fiinţe trebuie să meargă în paralel cu studiul legilor fundamentale ale universului. Legile sunt aceleaşi peste tot şi pe toate planurile. Dar cum se manifestă în diferite lumi, adică în condiţii diferite, produc fenomene diferite. Studiul relaţiei legilor cu planurile pe care ele se manifestă ne conduce la studiul relativităţii.

Ideea relativităţii ocupă un loc foarte important în această învăţătură şi mai târziu vom reveni la ea. Dar, înainte de toate, trebuie să înţelegem relativitea fiecărui lucru şi a fiecărei manifestări după locul pe care îl ocupă în ordinea cosmică.

Suntem pe Pământ şi depindem complet de legi care operează la nivelul său. Pământul ocupă un loc foarte defavorizat din punct de vedere cosmic - el este comparabil cu regiunile cele mai îndepărtate din îngheţata Siberie, ea este departe de toţi, este rece; viaţa acolo este foarte dură. Tot ce în alte lumi vine spontan sau este obţinut fără eforturi, nu poate fi dobândit pe Pământ decât după un efort prelungit; totul trebuie câştigat, atât în viaţa de fiecare zi, cât şi în munca asupra propriei fiinţe. Se întâmplă uneori în viaţă ca un om să capete o moştenire şi să trăiască în continuare fără să facă nimic. Dar în cazul evoluţiei spirituale asta nu se întâmplă niciodată. Toţi sunt egali aici, şi toţi sunt la fel: călugări-cerşetori.

Să revenim la Legea lui Trei. Trebuie să învăţăm să recunoaştem manifestările sale în tot ceea ce facem şi în tot ceea ce studiem. În orice domeniu, aplicarea acestei legi ne va revela curând multe lucruri noi, pe care nu le-am fi intuit niciodată înainte. Să luăm chimia de exemplu. Ştiinţa obişnuită n-are habar de Legea lui Trei şi ea studiază materia fără să ia în considerare proprietăţile sale cosmice. Dar pe lângă chimia obişnuită există o alta, o chimie specială sau o alchimie, dacă vreţi, care studiază materia luând în considerare proprietăţile sale cosmice. După cum s-a spus mai înainte, proprietăţile cosmice ale fiecărei substanţe sunt determinate mai întâi de lumea în care se găseşte, apoi de forţa care se manifestă prin ea la un moment dat. Chiar rămânând în acelaşi loc, natura unei substanţe date suferă mari transformări, corespunzător forţei care se manifestă prin ea. Fiecare substanţă poate fi conducătoare pentru una sau alta din cele 3 forţe, şi în consecinţă ea poate fi activă, pasivă sau neutră. Şi ea poate să nu fie nici activă, nici pasivă, nici neutră, dacă nu există forţa care să se manifeste prin ea la momentul dat sau, dacă ea este privită independent de relaţia sa cu manifestarea forţelor. În acest mod, fiecare substanţă apare cumva sub patru aspecte sau stări diferite. Şi sub acest raport, trebuie remarcat că, atunci când vorbim de materie nu vorbim de elemente

chimice. Chimia specială de care vorbesc consideră fiecare substanţă ca având o funcţie separată. Doar aşa este posibil să studiem proprietăţile cosmice ale materiei, deoarece toţi compuşii complecşi au propria lor semnificaţie, sau propriul lor scop cosmic. Din acest punct de vedere, un atom al unei substanţe date este cea mai mică cantitate din această substanţă care păstrează toate proprietăţile chimice, fizice şi cosmice. În consecinţă, "mărimea" atomului diferitelor substanţe nu este aceeaşi. Şi, în anumite cazuri, un atom poate fi o particulă vizibilă chiar cu ochiul liber.

Cele patru aspecte sau stări ale oricărei substanţe au nume definite. Când o substanţă este conducătoare a primei forţe, adică a forţei active (n.n. *rajas guna*), ea este denumită "Carbon" şi, precum carbonul din chimie, ea este desemnată prin litera C. Când o substanţă este conducătoare a celei de-a doua forţe, sau forţa pasivă (n.n. *tamas guna*), ea este denumită "Oxigen" şi, ca şi oxigenul din chimie, este desemnată prin litera O. Când o substanţă este conducătoare a celei de-a treia forţe, sau forţa neutră (n.n. *satva guna*), ea este denumită "Nitrogen" sau "Azot" şi, precum azotul din chimie, este desemnată de litera N.

Când o substanţă este privită fără relaţia cu forţa care se manifestă prin ea, ea este denumită "Hidrogen" şi, ca şi hidrogenul din chimie, este desemnată cu litera H.

Forţele activă, pasivă şi neutră sunt desemnate prin cifrele 1, 2 şi 3, iar substanţele prin literele C, O, N şi H. Trebuie să înţelegeţi această notaţie.

- Aceste 4 elemente corespund celor 4 vechi elemente ale chimiei, focul, apa, aerul, pământul? a întrebat unul dintre noi.

- Da, ele corespund, a spus G., dar noi nu vom ţine cont de asta. Veţi înţelege mai târziu de ce.

Ceea ce auzisem mă interesa mult, deoarece aceasta punea sistemul lui G. în legătură cu tarotul, care îmi apăruse la un moment dat ca o cheie posibilă a învăţăturii ezoterice. În plus, îmi era arătată astfel o relaţie între trei şi patru care era nouă pentru mine şi pe care nu fusesem capabil să o înţeleg atunci când am studiat tarotul. Tarotul este bazat clar pe legea celor patru principii. Până acum G. nu vorbise decât de legea celor trei principii. Dar vedeam acum cum trei trecea în patru şi înţelegeam necesitatea acestei diviziuni, pentru că diviziunea forţei şi a materiei se impunea observaţiei noastre imediate. "Trei" se referă la energie şi "Patru" la materie. Desigur, exista un sens mai profund care rămânea obscur pentru mine; totuşi, cele câteva indicaţii date de G. promiteau mult pentru viitor.

Aş adăuga că eram foarte interesat de numele elementelor: "Carbon", "Oxigen", "Azot" şi "Hidrogen". Trebuie să remarc aici că G., deşi a promis să ne explice de ce au fost alese aceste nume şi nu altele, n-a făcut-o niciodată. Voi reveni mai târziu încă o dată asupra acestor denumiri. Eforturile pe care le-am făcut pentru a stabili originea lor m-au făcut să înţeleg multe aspecte ale sistemului lui G. precum şi povestea sa.

La o întâlnire unde fuseseră invitate un număr destul de mare de persoane care nu-l auziseră încă pe G., a fost pusă această întrebare: "Este omul nemuritor sau nu?"

- Voi încerca să răspund la această întrebare, a spus G., dar vă avertizez că asta nu poate fi făcut într-un mod complet satisfăcător cu elementele pe care ştiinţa şi limbajul obişnuit ni le pun la dispoziţie. Aţi întrebat dacă omul este nemuritor sau nu. Voi răspunde deopotrivă da şi nu.

Această problemă are numeroase aspecte. Mai întâi, ce înseamnă nemuritor? Vorbiţi despre nemurirea absolută sau admiteţi anumite grade? Dacă, de exemplu, după moartea corpului fizic subzistă ceva care mai trăieşte un anumit timp conservând conştiinţa sa, asta poate fi numită nemurire, sau nu? Cu alte cuvinte, cât timp, după dvs., trebuie să dureze o astfel de existenţă pentru a fi numită nemurire? Aceasta nu implică atunci posibilitatea unei imortalităţi "diferite" corespunzătoare fiecărui om? Şi multe astfel de întrebări. Nu spun aceasta cu scopul de a arăta cât de vagi sunt cuvintele ca "nemurire", şi cât de uşor putem să abuzăm de ele. De fapt, nimic din ceea ce este manifestat nu este nemuritor, întregul Univers este "muritor". Dar diferenţa este mare între Univers şi om şi, desigur, Universul este "muritor" într-un alt mod decât omul. Ar fi desigur preferabil să înlocuim cuvântul "nemurire" cu cuvintele "existenţă după moarte". Voi răspunde atunci că omul are posibilitatea unei continuităţi a conştiinţei după moarte. Dar posibilitatea este un lucru, şi realizarea posibilităţii este un altul. Să examinăm acum de ce depinde această posibilitate şi ce înseamnă realizarea sa.

G. a reluat in câteva cuvinte tot ce spusese deja despre structura omului şi a lumii. El a reprodus schema razei creaţiei (*pg. 74*) şi cea a celor patru corpuri ale omului (*pg. 79-80*). Dar referitor la corpurile omului, el a introdus un detaliu pe care nu îl dăduse înainte. El a recurs încă o dată la comparaţia orientală a omului cu o trăsură, un cal, un vizitiu şi un stăpân şi, reluând schema, a adăugat: Omul este o organizaţie complexă. El este format din patru părţi care pot fi unite, nelegate sau prost legate. Trăsura este unită cu calul prin brancarde, calul de vizitiu prin hăţuri şi vizitiul de stăpânul său prin vocea stăpânului. Dar vizitiul trebuie să audă şi să înţeleagă vocea stăpânului, trebuie să ştie cum se conduce trăsura; şi calul trebuie să fie dresat şi obişnuit cu hăţurile. Cât despre relaţia calului cu trăsura, el trebuie să fie înjugat corect. Astfel, între cele patru părţi ale acestei organizaţii complexe există trei relaţii, trei legături (*vezi fig. de la pag. 79*). Dacă una singură dintre ele prezintă vreun defect, ansamblul nu se poate comporta ca un tot. Legăturile nu sunt deci mai puţin importante decât "corpurile". Lucrând asupra lui insuşi, omul lucrează simultan şi asupra "corpurilor", şi asupra "legăturilor". Dar este vorba aici de două feluri de lucru.

Lucrul asupra lui trebuie să înceapă prin vizitiu. Vizitiul este intelectul (n.n. *budhi*). Pentru a putea auzi vocea stăpânului (n.n. Sinele Suprem), vizitiul, înainte de orice, nu trebuie să fie adormit - el trebuie să

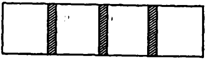
se trezească. Apoi, se poate întâmpla ca stăpânul să vorbească o limbă pe care vizitiul nu o înțelege. Vizitiul trebuie să învețe această limbă. Când o va ști, îl va înțelege pe stăpân. Dar aceasta nu ajunge, el trebuie de asemenea să învețe să conducă calul, să-l înhame, să-l hrănească, să-l adape, să întrețină bine trăsura - pentru că nu ar folosi la nimic dacă el ar înțelege stăpânul și n-ar fi în stare să facă nimic. Stăpânul dă ordinul de plecare. Dar vizitiul este incapabil să pornească deoarece calul n-a fost hrănit, n-a fost înhămat și vizitiul nu știe unde sunt hățurile. Calul reprezintă emoțiile. Trăsura este corpul. Intelectul trebuie să învețe să comande emoțiile. Emoțiile trag întotdeauna corpul după ele. Aceasta este ordinea în care trebuie să se desfășoare lucrul. Dar remarcați: lucrul asupra "corpurilor", adică asupra vizitiului, calului, trăsurii este ceva. Și lucrul asupra "legăturilor", adică asupra "înțelegerii vizitiului", care îl leagă de stăpânul său, asupra "hățurilor" care îl leagă de cal, asupra "brancardelor" și "harnașamentului" care cuplează trăsura la cal - este cu totul altceva.

Corpurile pot să fie uneori în stare excelentă, dar ființa să nu fie conștientă de ele și să nu le poată controla. Atunci, la ce bun tot ansamblul? La fel în cazul corpurilor care nu sunt trezite, întreg ansamblul este atunci comandat inevitabil de jos. Cu alte cuvinte, nu de voința stăpânului, ci de "întâmplare".

La omul care este conștient de existența a două dintre corpurile sale, cel de-al doilea corp este activ în raport cu corpul fizic pe care-l controlează; aceasta înseamnă că în corpul astral, conștiința are control deplin asupra corpului fizic. G. a pus semnul (+) pe corpul astral și semnul (-) pe corpul fizic (*fig.c*).

La omul care este conștient de existența a trei dintre corpurile sale, cel de-al treilea, adică "corpul mental", este activ în raport cu "corpul astral" și corpul fizic; asta vrea să spună că în corpul mental conștiința are control complet asupra "corpului astral" și asupra corpului fizic. G. a pus semnul (+) pe "corpul mental" și semnul (-) pe "corpul astral", reunite printr-o acoladă.

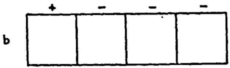
La omul care este conștient de cele patru corpuri ale sale, corpul activ este cel de-al patrulea. Asta înseamnă că în cel de-al patrulea corp conștiința are control deplin asupra "corpului mental", "corpului astral", și corpului fizic.

a

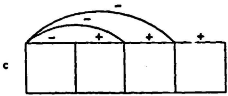
G. a pus semnul (+) pe cel de-al patrulea corp și semnul (-) pe celelalte trei reunite (*fig.c*)

După cum vedeți, spuse el, există patru situații complet diferite. Într-un caz, toate funcțiile sunt comandate de corpul fizic. El este activ; în

raport cu el, tot restul este pasiv (*fig.b*). Într-un alt caz, cel de-al doilea corp are controlul asupra corpului fizic.

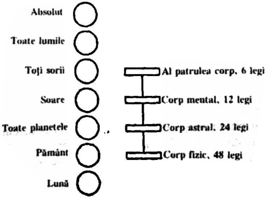

În cel de-al treilea caz, "corpul mental" are controlul asupra "corpului astral" şi asupra corpului fizic.

Şi în ultimul caz, cel de-al patrulea corp are control asupra primelor trei. Am văzut deja că, la omul care nu este conştient decât de corpul fizic se poate stabili, între diversele sale funcţii, exact acelaşi gen de relaţie ca între diferitele corpuri. Sentimentul poate comanda funcţiile fizice. Gândirea poate comanda funcţiile fizice şi sentimentul. Şi conştiinţa poate comanda funcţiile fizice şi sentimentul. Şi conştiinţa poate comanda funcţiile fizice, sentimentele şi gândirea. La omul conştient de două, trei şi patru corpuri, corpul cel mai activ trăieşte de asemenea cel mai mult, cu alte cuvinte, el este "nemuritor" în raport cu un corp inferior.

El a desenat din nou diagrama razei creaţiei şi lângă Pământ a plasat corpul fizic al omului.

- Acesta este omul obişnuit, a spus el, omul nr.1, 2, 3 şi 4. El nu îşi percepe decât corpul fizic. Atunci când acest corp moare, el se proiectează automat într-o lume astrală corespunzătoare frecvenţei sale proprii de vibra-

ţie. Corpul fizic este alcătuit din elemente terestre şi la moarte se întoarce în pământ. El este ţărână şi se întoarce în ţărână. Este imposibil să vorbeşti despre orice fel de nemurire pentru un om de acest gen. Dar dacă un om este conştient de cel de-al doilea corp (era plasat al doilea corp pe diagramă, paralel cu planetele), acest al doilea corp este format din elemente ale lumii planetare şi el poate supravieţui morţii corpului fizic. El nu este nemuritor în adevăratul sens al acestui cuvânt pentru că după un anumit timp moare la rândul său. Dar, în orice caz, el nu moare cu corpul fizic.

Pentru un om care şi-a trezit cel de-al treilea corp (era plasat al treilea corp pe diagramă, paralel cu Soarele), acest corp alcătuit din elementele Soarelui poate exista după moartea "corpului astral".

Cel de-al patrulea corp este format din elementele lumii stelelor, adică a elementelor care nu aparţin sistemului solar şi, prin urmare, dacă el s-a cristalizat în limitele sistemului solar, nu există nimic în interiorul acestor limite care să poată să-l distrugă. Asta înseamnă că un om care posedă al patrulea corp este nemuritor în raport cu sistemul solar.

Iată de ce este imposibil să răspunzi cu uşurinţă la întrebarea: este omul nemuritor sau nu? Un om este conştient de faptul că este nemuritor, un altul nu este, un al treilea se îndreaptă spre nemurire, un al patrulea îşi imaginează că este nemuritor.

Atunci când G. mergea la Moscova, grupul nostru se reunea fără el. Păstrez amintirea mai multor conversaţii.

Ele se învârteau în jurul ideii de miracol şi al faptului că Absolutul nu-şi manifestă voinţa în lumea noastră oricând şi oricum, că această voinţă se manifestă în general sub forma legilor mecanice şi nu se poate manifesta violând aceste legi. Nu ştiu care dintre noi şi-a amintit primul o anecdotă binecunoscută, dar oarecum profană, în care am văzut imediat o ilustrare a acestei legi.

Era vorba despre povestea bătrânului seminarist care la examenul său final nu înţelege complet ideea de omnipotenţă divină.

- Bine, daţi-mi un exemplu de ceva pe care Domnul nu poate să-l facă, spune episcopul examinator.

- Nu va fi greu, Eminenţa voastră, răspunde seminaristul, orice om ştie că nici chiar Domnul Dumnezeu nu poate să bată asul de atu cu un doi de treflă.

Nimic nu putea fi mai clar.

Existau mai multe sensuri în această ridicolă istorioară decât într-o mie de tratate de teologie. Legile unui joc sunt esenţa acelui joc. O violare a acestor legi ar distruge întreg jocul. Absolutul nu se poate amesteca în viaţa noastră şi să substituie cu alte rezultate rezultatele naturale ale cauzelor accidentale create de noi sau din afara noastră aşa cum nu poate bate asul de atu cu un doi de treflă. Turgheniev a scris undeva că toate rugăciunile obişnuite pot fi reduse la următoarea: "Doamne, fă ca doi şi cu doi să nu facă patru." Este acelaşi lucru cu asul de atu al seminaristului.

Altă dată am vorbit despre Lună şi despre raportul ei cu viaţa organică de pe Pământ. Şi unul dintre noi a găsit din nou un exemplu excelent pentru a ilustra această relaţie. Luna este reprezentată de greutăţile orologiului. Viaţa organică corespunde mecanismului său, care este pus în mişcare de greutăţi. Greutăţile trag de un lanţ care trece peste o roată de angrenaj care pune în mişcare rotiţele orologiului şi acele sale. Dacă se îndepărtează greutăţile, orologiul se va opri imediat. Luna este astfel o greutate gigantică suspendată de viaţa organică pe care o face să existe. Oricare ar fi actele noastre, bune sau rele, inteligente sau stupide, toate mişcările roţilor şi acelor organismului nostru depind de aceste greutăţi, care işi exercită continuu presiunea asupra noastră.

Personal, eram foarte interesat de problema relativităţii privită sub raportul locului, vreau să spun al locului în lume. Ajunsesem deja de mult timp la ideea unei relativităţi depinzând de o legătură între mărimi şi viteze. Dar ideea locului în ordinea cosmică era complet nouă pentru toţi ceilalţi. Cât de straniu a fost pentru mine atunci când m-am convins, puţin după aceea, că era acelaşi lucru; cu alte cuvinte, atunci când am înţeles că mărimea şi viteza determinau locul şi că locul determina mărimea şi viteza.

Îmi mai amintesc de o altă conversaţie care a avut loc în aceeaşi perioadă. G. fusese întrebat despre posibilitatea existenţei unei limbi universale.

- Ar putea exista o limbă universală, a spus G., dar oamenii nu o vor inventa niciodată.

- De ce? a fost întrebat.

- Mai întâi pentru că ea a fost inventată de mult timp, spuse G. Apoi, deoarece capacitatea de a înţelege şi de a exprima ideile în această limbă nu depinde doar de cunoaşterea acestei limbi, ci şi de nivelul spiritual al fiinţei care o utilizează. Aş spune chiar mai mult. Nu există una, ci trei limbi universale. Pe prima o putem vorbi şi scrie, rămânând în limitele propriei noastre limbi. Singura diferenţă constă în aceea că oamenii, atunci când vorbesc în limba lor obişnuită, nu se înţeleg unii cu alţii, dar în această altă limbă ei se înţeleg. În a doua limbă, limba scrisă este aceeaşi pentru toate popoarele: vedeţi, de exemplu, cifrele şi formulele matematiice: oamenii vorbesc încă limba lor proprie, totuşi, fiecare dintre ei îl înţelege pe celălalt, deşi celălalt vorbeşte o limbă necunoscută pentru el. A treia limbă, scrisă sau vorbită, este aceeaşi pentru toţi. Diferenţa dintre limbi dispare complet la acest nivel.

- Nu este acelaşi lucru care a fost descris în Scripturi ca fiind coborârea Sfântului Duh peste Apostoli, atunci când ei au început să înţeleagă toate limbile? a întrebat cineva.

G. nu a răspuns la întrebare.

Cu alte ocazii, alte câteva întrebări oportune duceau la explicaţii noi şi neaşteptate.

La o întâlnire a fost întrebat dacă ar putea exista ceva care să

faciliteze o înţelegere autentică a învăţăturilor şi a riturilor religiilor existente.

- Da şi nu, a răspuns G. Imaginaţi-vă că am fi într-o zi aici vorbind despre religii şi că servitoarea Masha aude conversaţia noastră. Ea o va înţelege desigur în modul ei şi va repeta ceea ce a reţinut portarului Ivan; Ivan o va înţelege de asemenea în modul său şi va repeta ceea ce a reţinut lui Piotr, vizitiul casei de alături; Piotr se duce la ţară şi povesteşte despre ce vorbesc aceşti domni de la oraş. Credeţi că ceea ce va povesti el va păstra ceva care să semene cu ceea ce am spus noi? Exact acesta este raportul între religiile existente şi ceea ce stă la originea lor. Noi căpătăm învăţăturile, tradiţiile, rugăciunile şi riturile nu la a 5-a, ci la a 25-a mână şi, natural, aproape totul a fost desfigurat încât a devenit de nerecunoscut; esenţialul s-a pierdut de mult timp. De exemplu, în toate cultele creştine, un rol important revine tradiţiei Cinei de taină, ultima cină a lui Christos cu discipolii săi. Liturghiile şi o întreagă serie de dogme, de rituri şi taine îşi au originea în asta. Această tradiţie a generat schisme, separări de biserici, formări de secte. Câţi oameni au murit pentru că au refuzat să accepte cutare sau cutare interpretare. Dar este cert că nimeni nu înţelege cu adevărat ce a făcut Christos cu discipolii săi în acea seară. Nu există explicaţie care să semene, măcar aproximativ, cu adevărul, mai întâi pentru că chiar textul Evangheliilor a fost foarte denaturat de copiatori şi traducători, apoi, pentru că el fusese scris pentru cei care ştiu. Pentru cei care nu ştiu, Evangheliile nu pot explica nimic. Cu cât se străduiesc mai mult să se înţeleagă, cu atât mai mult se afundă în eroare. Pentru a înţelege ce s-a petrecut la Cina cea de taină, este indispensabil să fie cunoscute mai întâi anumite legi.

Vă amintiţi ce am spus despre corpul astral? Să rezumăm pe scurt. Oamenii care au controlul asupra "corpului astral" pot comunica unul cu altul la distanţă, fără să recurgă la metode fizice. Dar pentru ca astfel de comunicaţii să fie posibile, ei trebuie să stabilească o "legătură" între ei. În acest scop, dacă se despart, cei care pleacă iau uneori cu ei un obiect aparţinând persoanei cu care ei doresc să rămână în legătură, de preferinţă un obiect care a fost în contact cu corpul său şi care a fost impregnat cu vibraţiile sale specifice. În acelaşi mod, pentru a întreţine o relaţie cu o persoană moartă, prietenii săi au obiceiul să îi păstreze obiecte care i-au aparţinut. Acestea le facilitează punerea în rezonanţă cu fiinţa respectivă, deoarece vibraţiile specifice leagă obiectul dat de persoana - vie sau moartă - căruia i-a aparţinut acest obiect. Oamenii au această învăţătură din timpurile cele mai îndepărtate şi au întrebuinţat-o în cele mai variate moduri.

Se poate regăsi folosirea urmelor în obiceiurile multor popoare. Ştiţi de exemplu că multe dintre ele practică ritul fraternizării prin sânge. Doi sau mai mulţi oameni îşi amestecă sângele lor in aceeaşi cupă şi beau din această cupă. Ei sunt priviţi după aceea ca fraţi de sânge. Dar originea acestui obicei trebuie căutată pe un plan mult mai profund. La origine, era

vorba de o ceremonie magică pentru a stabili o legătură între «corpurile astrale». Sângele are calităţi speciale. Anumite popoare, de exemplu evreii, atribuiau sângelui o semnificaţie specială şi proprietăţi magice. Înţelegeţi acum că după mentalităţile anumitor popoare, dacă s-a stabilit o legătură între două «corpuri astrale», ea nu este distrusă de moarte.

Christos ştia că trebuie să moară. Aceasta fusese hotărât dinainte. El o ştia şi discipolii săi de asemenea o ştiau. Şi fiecare dintre ei cunoştea rolul pe care-l avea de jucat. Dar în acelaşi timp, ei doreau să stabilească cu Maestrul lor o legătură permanentă. Şi în acest scop, Christos le-a dat să bea "sângele" său şi să mănânce "carnea" sa. Prin asta trebuie să înţelegem că el a încărcat subtil cu propria sa vibraţie pâinea şi vinul care s-au servit la masă.

Sfânta Cină de taină a fost un ritual magic care a urmărit stabilirea legăturilor între «corpurile astrale». Dar care este cel care, în religiile actuale, ar şti să înţeleagă sensul? Este mult timp de când totul a fost uitat şi interpretări complet diferite au înlocuit sensul iniţial. Cuvintele au rămas, dar semnificaţia lor s-a pierdut de secole.

Această instruire, şi mai ales sfârşitul ei, au generat multe discuţii în gupul nostru. Numeroşi erau cei care au fost şocaţi de ceea a spus G. despre Christos şi despre Cina cea de taină; alţii, din contră, simţeau în asta un adevăr pe care nu l-ar fi putut înţelege niciodată singuri.

CAPITOLUL VI

La una dintre înâlnirile următoare i-a fost pusă această întrebare: *Care este scopul învăţăturii sale?*

- Am fără îndoială scopul meu, spuse G., dar îmi veţi da voie să nu vorbesc despre el. Căci scopul meu nu semnifică încă nimic pentru voi. Pentru voi, ceea ce contează acum este că puteţi să vă definiţi propriul scop. Cât despre învăţătura însăşi, nu se ştie să aibă vreun scop. Nu trebuie decât să li se indice oamenilor cel mai bun mijloc de a-şi atinge scopurile, oricare ar fi ele. Chestiunea scopurilor este de primă importanţă. Atâta timp cât un om nu şi-a definit propriul scop, el nu este nici măcar capabil să înceapă "să facă ceva". Cum ar putea "face", dacă nu există un scop? Înainte de orice, "a face" presupune un scop.

- Dar problema scopului existenţei este una dintre cele mai dificile, a replicat una dintre persoanele prezente. Dumneavoastră ne cereţi să o rezolvăm dintr-o dată. Poate că am venit aici chiar pentru a căuta un răspuns la această întrebare. Dvs. vă aşteptaţi ca noi să îl cunoaştem deja. Dar în acest caz ar trebui ca noi să ştim într-adevăr totul.

- M-aţi înţeles greşit, a spus G. Nu vorbeam despre scopul existenţei, într-un sens filozofic. Omul nu îl cunoaşte şi nu l-ar putea cunoaşte atâta timp cât rămâne aşa cum este. De altfel, toate încercările de a rezolva această problemă prin mijloace obişnuite sunt lipsite de orice speranţă şi inutile. Vă voi pune acum o cu totul altă întrebare. Vă voi întreba despre scopul dumneavoastră *personal* despre ceea ce vreţi să atingeţi, şi nu despre raţiunea de a fi a existenţei dumneavoastră. Fiecare trebuie să-şi aibă propriul scop: un om doreşte bogăţie, un altul sănătate, al treilea Împărăţia Cerurilor, al patrulea vrea să fie genial etc. Despre astfel de scopuri vă voi întreba. Dacă îmi veţi spune care este scopul dvs., aş putea să vă spun dacă mergem pe acelaşi drum sau nu. Gândiţi-vă la modul în care v-aţi formulat voi înşivă scopurile înainte de a veni aici.

- Eu mi-am formulat scopul foarte clar încă de acum câţiva ani, am răspuns eu. Îmi spuneam atunci că vreau *să cunosc viitorul*. Printr-un studiu teoretic al problemei, ajunsesem la concluzia că viitorul *poate* fi cunoscut, şi am reuşit chiar de mai multe ori să obţin experimental o cunoaştere exactă a viitorului. Am ajuns astfel la concluzia că noi trebuie să cunoaştem viitorul şi că avem acest drept, pentru că altfel nu ne-am putea organiza vieţile. Această problemă mi se părea foarte importantă.

Consideram de exemplu că un om poate şti şi are dreptul de a şti exact cât timp îi rămâne de trăit, timpul de care încă dispune - ziua şi ora morţii sale. Mi s-a părut întotdeauna umilitor să trăiesc în această stare de ignoranţă şi am decis, într-un anumit moment, să nu întreprind nimic, în nici un sens, înainte de a şti acest lucru. La ce foloseşte, într-adevăr, să faci un lucru oarecare, atunci când nici măcar nu ştii dacă îţi va mai rămâne timp să-l duci la bun sfârşit?

- Foarte bine, a spus G. Cunoaşterea viitorului este pentru dvs. primul scop. Altcineva îşi poate formula scopul?

- Mi-ar place să fiu convins că voi supravieţui morţii corpului meu fizic şi, dacă asta ar depinde de mine, mi-ar place să lucrez pentru a exista după moartea mea, a spus unul dintre noi.

- Cunoaşterea sau ignorarea viitorului, certitudinea sau incertitudinea unei supravieţuiri, mă interesează la fel de puţin, a spus un altul, dacă voi rămâne aşa cum sunt acum. Ceea ce simt cel mai puternic, este că eu nu sunt stăpânul meu şi dacă ar trebui să-mi formulez scopul, aş spune că eu vreau să fiu *propriul meu stăpân*.

- Mi-ar place să pot *să-i ajut pe ceilalţi*.

- Mi-ar place să ştiu cum se pot opri războaiele.

- Bine, ajunge, a spus G. Avem acum destule elemente. Printre dorinţele formulate, cea mai bună este aceea de a fi propriul tău stăpân. Fără acest lucru, nimic altceva nu este posibil, nimic altceva nu ar putea reprezenta vreo valoare oarecare. Dar să începem prin a examina primul scop.

Pentru a cunoaşte viitorul, trebuie mai întâi să cunoşti în toate detaliile prezentul, ca şi trecutul. Astăzi este ceea ce este pentru că ieri a fost ceea ce a fost, şi dacă astăzi este la fel ca ieri, mâine va fi ca azi. Dacă vreţi ca mâine să fie diferit, trebuie să vă transformaţi chiar de astăzi. Dacă astăzi nu este decât o consecinţă a zilei de ieri, mâine la rândul său nu va fi decât o consecinţă a zilei de azi. Şi dacă cineva a studiat în profunzime ceea ce s-a petrecut ieri, alaltăieri, acum o săptămână, un an, zece ani, poate, fără a risca să greşească, să spună ceea ce se va întâmpla şi ceea ce nu se va întâmpla mâine. Dar astăzi noi nu avem destule elemente la dispoziţia noastră pentru a discuta serios această problemă. Ceea ce se întâmplă sau ceea ce nu se poate întâmpla depinde de una sau de alta dintre aceste trei cauze: "accidentul", destinul sau propria noastră voinţă. Aşa cum suntem noi, ne aflăm aproape în întregime dependenţi de "accident". Nu putem avea destin în adevăratul sens al acestui cuvânt, pentru că nu putem avea voinţă. Dacă am avea voinţă, am fi capabili să cunoaştem viitorul, să-l modelăm aşa cum vrem noi. Dacă am avea un destin, am putea cunoaşte viitorul, pentru că destinul corespunde individului. Dacă individul este cunoscut, atunci destinul său - adică în acelaşi timp trecutul şi viitorul său - poate fi cunoscut. Dar "accidentele" rămân imprevizibile. Astăzi un om este într-un fel, mâine este altfel; astăzi i se întâmplă ceva, mâine altceva.

- Dar cum puteţi prevedea ceea ce ni se va întâmpla? a întrebat

cineva. Dvs. nu vedeţi dinainte rezultatele pe care fiecare dintre noi le va obţine lucrând asupra propriei fiinţe şi dacă merită efortul să facă această muncă?

- Este imposibil de spus, a răspuns G. Viitorul nu poate fi prezis pentru *maşinile scăpate de sub control*. Direcţia lor se schimbă în fiecare moment. La un moment dat, o maşină de acest fel merge într-o direcţie şi dvs. puteţi calcula locul în care poate ea să ajungă, dar cinci minute mai târziu ea se precipită într-o direcţie complet diferită şi toate calculele dvs. se dovedesc false. Tot aşa trebuie, înainte de a prezice viitorul, să ştii de ce? Dacă un om vrea să-şi prezică viitorul, trebuie mai înainte să se cunoască pe el însuşi. Apoi va vedea dacă merită să-şi dea osteneala să-şi cunoască viitorul. Câteodată, poate va fi preferabil pentru el să nu îl cunoască.

Acest lucru pare paradoxal, dar noi avem toate drepturile să spunem că ne cunoaştem viitorul: va fi complet identic cu ceea ce a fost trecutul nostru. Nimic nu se poate schimba de la sine.

Şi, în practică, pentru a studia viitorul, trebuie să învăţăm să remarcăm şi să ne amintim momentele în care cunoşteam cu adevărat viitorul şi în care acţionam în acord cu această cunoaştere. Astfel se poate demonstra că noi cunoaştem de fapt viitorul. Este chiar ceea ce se întâmplă în afaceri, de exemplu. Toţi bunii comercianţi cunosc viitorul. Dacă nu, afacerea lor va da faliment. În lucrul asupra propriei fiinţe, trebuie să fii un bun comerciant, un om de afaceri avizat. Şi cunoaşterea viitorului nu merită osteneala decât atunci când un om poate fi propriul său stăpân.

Există de asemenea o întrebare asupra vieţii viitoare: Cum să devii conştient de ea, cum să eviţi "moartea" finală, cum să nu "mori"?

Ca să obţii acest lucru este indispensabil "să fii". Dacă un om se schimbă cu fiecare moment, dacă nu există nimic în el care să reziste influenţelor exterioare, asta înseamnă că nimic în el nu poate rezista morţii. Dar dacă devine independent de influenţele exterioare, dacă apare în el "ceva" care poate trăi *prin el însuşi*, acest lucru nu mai "moare" niciodată. În situaţii normale, murim în fiecare moment. Influenţele exterioare se schimbă, şi noi ne schimbăm odată cu ele; asta înseamnă că multe din "eu"-rile noastre mor. Dacă un om dezvoltă în el însuşi un "Eu" permanent, care poate supravieţui unei schimbări a condiţiilor exterioare, acest "Eu" va putea de asemenea supravieţui morţii corpului fizic. Tot secretul este că nu se poate lucra asupra vieţii viitoare, fără a lucra asupra vieţii actuale. Lucrând pentru viaţă, omul lucrează pentru moarte, sau mai degrabă pentru nemurire. Obţinând pe una dintre ele, îl obţinem şi pe celălalt. Un om se poate strădui *să fie*, doar din dragoste pentru propria sa viaţă. Doar prin aceasta el poate deveni nemuritor. Noi nu vorbim în mod special despre o viaţă viitoare şi noi nu căutăm să înţelegem dacă ea există sau nu, căci legile sunt pretutindeni aceleaşi. Studiind pur şi simplu propria viaţă şi pe a altora, de la naştere şi până la moarte, un om studiază toate legile care

guvernează viaţa, moartea şi nemurirea. Dacă devine stăpânul vieţii sale, poate deveni stăpânul morţii sale.

A fost pusă o altă intrebare: "Cum să devii un creştin autentic?"

Mai inainte de toate, trebuie înţeles că un om nu este creştin pentru că işi spune creştin sau pentru că a fost botezat. Un creştin este un om care trăieşte in acord cu perceptele lui Christos. Aşa cum suntem noi azi, noi nu putem fi numiţi creştini. Pentru a fi creştini trebuie să fim capabili "să facem". Noi nu putem "face"; cu noi, totul "se întâmplă". Christos zice "Iubiţi-vă duşmanii". Dar cum să ne iubim duşmanii, când nici măcar nu ne putem iubi prietenii? Câteodată "ceva din noi iubeşte", şi câteodată "ceva din noi nu iubeşte". Aşa cum suntem, noi nici măcar nu putem dori în mod constant să fim buni creştini, pentru că, şi aici, câteodată "ceva din noi doreşte" şi câteodată "ceva din noi nu doreşte". Şi un om nu poate dori un timp îndelungat doar acest lucru, pentru că uneori, în loc să vrea să devină creştin, işi aminteşte de un covor foarte frumos, dar foarte scump pe care l-a văzut într-un magazin şi pe care şi-l doreşte foarte mult. Şi în loc să dorească să fie creştin, va începe să se gândească la mijloacele de a cumpăra acest covor, uitând tot ceea ce priveşte creştinismul. Sau dacă un altul refuză să creadă că el este un excelent creştin, va fi gata să-l mănânce sau să-l ardă de viu. Pentru a fi creştin, trebuie "să fii". A fi inseamnă: a fi propriul tău stăpân. Omul modern nu poate fi un creştin autentic. El este pur şi simplu o maşină, un automat. O maşină nu poate fi un creştin. Gândiţi-vă, este posibil pentru un automobil, o maşină de scris sau un fonograf să fie creştin? Sunt pur şi simplu lucruri supuse legii "întâmplării". Ele nu sunt responsabile. Sunt maşini. A fi creştin înseamnă a fi responsabil. Responsabilitatea nu apare decât mai târziu, dacă un om, chiar şi parţial, incetează să fie o maşină şi începe într-adevăr să dorească să fie un creştin autentic.

- Care este raportul în care se află învăţătura dvs. cu creştinismul, aşa cum îl cunoaştem noi? a întrebat cineva.

- Nu ştiu ceea ce ştiţi dvs, despre *creştinism*, a răspuns G., accentuând acest cuvânt. Ar trebui să vorbim mult timp pentru a clarifica ceea ce înţelegeţi prin aceasta. Dar pentru cei ce ştiu deja, vă voi spune, dacă vreţi, că *acesta este creştinismul ezoteric*. Vom vorbi la momentul potrivit despre semnificaţia acestor cuvinte. Pentru moment, să discutăm în continuare problemele noastre.

Dintre scopurile exprimate, cel mai just este fără îndoială acela de a fi *propriul tău stăpân*, pentru că, fără aceasta, nimic altceva nu ar fi posibil. Şi, în comparaţie cu acest scop, toate celelalte nu sunt decât vise de copii, dorinţe de pe urma cărora un om nu ar putea obţine nici cel mai mic folos, chiar dacă le-ar duce la îndeplinire.

Cineva a zis, de exemplu, că ar vrea să îi ajute pe ceilalţi. Pentru a fi capabil *să-i ajuţi pe alţii*, trebuie mai întâi să înveţi să te ajuţi pe tine insuţi. Un mare număr de persoane, cu scopul de a-i ajuta pe alţii, se lasă

luate de tot felul de gânduri şi de sentimente, pur şi simplu din lene. Ei sunt prea leneşi ca să lucreze asupra lor înşişi; dar le este foarte uşor să creadă că îi por ajuta pe ceilalţi. Aceasta înseamnă a fi fals şi ipocrit faţă de tine însuţi. Când un om se vede într-adevăr aşa cum este, nu îi vine în minte să îi ajute pe alţii - i-ar fi ruşine să se gândească la asta. Dragostea pentru umanitate, altruismul, sunt cuvinte foarte frumoase, dar nu au sens decât atunci când un om este capabil, urmându-şi propria alegere şi propria decizie, să iubească sau să nu iubească, să fie altruist sau egoist. Atunci alegerea sa are o valoare. Dar dacă nu are nici o posibilitate de alegere, dacă nu poate face altfel, dacă este doar ceea ce întâmplarea l-a făcut sau este pe cale să-l facă, un altruist astăzi, un egoist mâine, şi din nou un altruist poimâine, ce valoare mai poate avea acest lucru? Pentru a-i ajuta pe ceilalţi, un om trebuie să înveţe mai întâi să fie atent cu el însuşi. Doar un astfel de om îi poate ajuta pe alţii. Aşa cum suntem noi, nu putem face nimic.

Pentru a face ceea ce este dificil, trebuie mai întâi să învăţăm să facem ceea ce este mai uşor. Nu putem începe cu ceea ce este mai greu.

Mi s-a pus o întrebare: "Cum să împiedicăm războaiele?" Războaiele nu pot fi împiedicate. Războiul este rezultatul sclaviei în care trăiesc oamenii. Ca să fim riguroşi, războaiele nu se produc doar din cauza greşelii oamenilor. **Influenţele cosmice** sunt la originea lor. Dar oamenii nu opun nici o umbră **de rezistenţă faţă de această** influenţă şi ei nu pot să facă acest lucru pentru că sunt sclavii ei. Dacă ei ar fi *oameni*, dacă ar fi capabili "să facă", ar fi capabili să reziste la aceste influenţe, şi să se abţină să se omoare între ei.

- Dar cei care înţeleg aceasta, pot desigur şi să facă ceva? a întrebat cel care pusese întrebarea despre război. Dacă un număr suficient de oameni ar ajunge la concluzia categorică că nu trebuie să existe război, nu ar putea să-i influenţeze pe alţii?

- Cei cărora nu le place războiul au încercat încă de la creaţia lumii să i se opună, a spus G. Şi totuşi, nu a fost niciodată un război comparabil cu acesta. Războaiele nu se diminuează, ele cresc, şi nu pot fi oprite prin mijloace normale. Toate aceste teorii despre pacea universală, conferinţele de pace etc., nu sunt decât lene şi ipocrizie. Oamenii nu vor să se transforme, şi nu se gândesc decât la mijloacele prin care să-i facă pe alţii să le servească capriciile. Dacă un grup suficient de mare de oameni doritci să oprească războaiele s-ar constitui într-adevăr, ei ar începe mai întâi să se lupte cu cei care nu sunt de părerea lor. Şi este chiar şi mai sigur că s-ar lupta cu oamenii care de asemenea doresc să împiedice războiul, dar în alt mod. În aşa fel încât va exista un alt conflict. Războiul are multe cauze care ne sunt necunoscute. Unele sunt chiar în interiorul oamenilor, altele sunt în exterior. Trebuie început prin eliminarea cauzelor care sunt în interiorul omului. Cum poate fi el independent de influenţe exterioare, de marile influenţe cosmice, când el este sclavul a tot ceea ce il inconjoară?

El este în puterea tuturor lucrurilor din jurul lui. Dacă ar fi capabil să se elibereze de lucruri, ar putea deci să se elibereze de influenţele planetare.

Libertate, eliberare. Acesta trebuie să fie scopul omului. Să devină liber, să nu mai fie un sclav - iată pentru ce trebuie să lupte un om atunci când a devenit câtuşi de puţin conştient de situaţia sa. Pentru el, este singura scăpare, căci nimic altceva nu este posibil atâta timp cât el rămâne un sclav, interior şi exterior. Dar el nu va înceta să fie sclav exterior, atâta timp cât rămâne sclav interior. De asemenea, pentru a deveni liber, trebuie să-şi cucerească libertatea interioară.

Primul motiv al sclaviei interioare a omului este ignoranţa sa şi, mai mult, ignoranţa cu privire la el însuşi. Fără cunoaşterea de sine, fără înţelegerea mersului şi funcţionării mecanismului său interior, omul nu poate fi liber, nu se poate conduce, şi va rămâne pentru totdeauna un sclav, şi jucăria forţelor care acţionează asupra lui.

Iată de ce, în vechile învăţături, prima cerinţă adresată celui care se angaja pe calea eliberării era: *Cunoaşte-te pe tine însuţi.*

La întâlnirea următoare, G. a comentat această maximă: *Cunoaşte-te pe tine însuţi.*

- Această formulă, atribuită în general lui Socrate, se găseşte de fapt la baza multor doctrine şi şcoli mult mai vechi decât şcoala socratică. Dar, deşi gândirea modernă cunoaşte existenţa acestui principiu, ea nu are decât o idee foarte vagă despre semnificaţia şi despre sensul ei profund. Omul obişnuit al timpurilor noastre, chiar dacă se interesează de filozofie sau de alte ştiinţe, nu înţelege că principiul *Cunoaşte-te pe tine însuţi* se referă la necesitatea de a cunoaşte propriul mecanism, "maşina umană". Structura maşinii este mai mult sau mai puţin aceeaşi la toţi oamenii: deci această structură trebuie să o studieze omul mai întâi, adică funcţionarea şi legile organismului său. În maşina umană totul este legat, un lucru depinde atât de mult de altul, încât este cu totul imposibil să studieze o funcţie oarecare, fără să le studieze pe toate celelalte. Cunoaşterea unei părţi necesită cunoaşterea ansamblului. Să cunoşti ansamblul în om este posibil, dar aceasta necesită mult timp şi muncă, aceasta necesită mai ales aplicarea metodei corecte şi, lucru nu mai puţin necesar, îndrumarea corectă a unui maestru.

Principiul *Cunoaşte-te pe tine însuţi* are un conţinut foarte bogat. El necesită, în primul rând, de la omul care vrea să se cunoască, ca el să înţeleagă ce vrea să spună aceasta, în ce ansamblu de relaţii se înscrie această cunoaştere, şi de ce depinde ea în mod special.

Cunoaşterea de sine este un scop foarte înalt, dar pentru omul obişnuit foarte vag şi foarte îndepărtat. Omul, în starea sa prezentă, este foarte îndepărtat de cunoaşterea de sine. De aceea, pentru noi cel mai mare scop trebuie să fie studiul propriei fiinţe. Acesta trebuie să fie scopul omului, să înceapă să se studieze pe el însuşi, *să se cunoască pe el însuşi*, în modul pe care el îl consideră adecvat.

Dar pentru a se studia pe sine însuşi, trebuie mai întâi să înveţe *cum*

să se studieze, de unde să înceapă, ce mijloace să folosească. Un om trebuie să înveţe să studieze metodele auto-analizei.

Metoda fundamentală pentru studiul propriei fiinţe este auto-observarea. Fără o auto-observare corect orientată, un om nu va înţelege niciodată conexiunile şi corespondenţele diverselor funcţiuni ale maşinii sale, şi nu va înţelege niciodată cum, nici de ce, în el "totul se întâmplă". Dar aprofundarea metodelor de auto-observare şi de studiu al propriei fiinţe cere o înţelegere precisă a funcţiilor şi a caracteristicilor maşinii umane. Astfel, pentru a observa funcţiile maşinii umane este necesar să le înţelegem în diviziunea lor corectă, şi să putem să le definim exact şi imediat; mai mult, definiţia nu trebuie să fie verbală, ci interioară: prin gust, prin senzaţie, în acelaşi mod prin care noi ne definim nouă înşine tot ceea ce simţim în adâncul fiinţei noastre.

Există două metode de observare a propriei fiinţe: prima este *analiza*, sau încercările de analiză, adică încercările de a găsi un răspuns la aceste întrebări: de ce depinde un anumit lucru, din ce cauză se întâmplă el? - Şi a doua metodă este *constatarea*, care constă în a fi conştient şi a memora, chiar în acel moment, tot ceea ce se observă.

Observarea propriei fiinţe, mai ales la început, nu trebuie sub nici un pretext să devină analiză sau tentativă de analiză. Analiza nu este posibilă decât mult mai târziu, atunci când se cunosc deja toate funcţiile maşinii proprii şi toate legile care o guvernează.

Încercând să analizeze un anumit fenomen care l-a frapat, un om se întreabă: "Ce este asta? De ce se întâmplă aşa şi nu altfel?" Şi începe să caute răspuns la aceste întrebări, ignorând tot ce ar putea să-i aducă observaţiile ulterioare. Absorbit din ce în ce mai mult de ele, el pierde complet firul propriei observaţii şi chiar uită această idee. Observaţia se opreşte. Este clar faptul că un singur lucru poate avea succes: sau observaţia sau tentativele de analiză.

Dar, dincolo de asta, orice încercare de analiză a fenomenelor izolate fără o cunoaştere a legilor generale este o pierdere totală de timp. Înainte de a putea analiza chiar cele mai elementare fenomene, un om trebuie să acumuleze destul material sub formă de "constatări", adică rezultatele unei observaţii directe şi imediate a ceea ce se petrece în el. Este elementul cel mai important în studiul propriei fiinţe. Atunci când un număr suficient de "constatări" au fost acumulate şi dacă în acelaşi timp legile au fost studiate şi înţelese până la un anumit punct, atunci analiza devine posibilă.

Încă de la început, observaţia şi "constatarea" trebuie să fie bazate pe cunoaşterea principiilor fundamentale ale funcţionării maşinii umane. Auto-observarea nu poate fi condusă corect dacă nu se înţeleg aceste principii şi dacă nu le avem mereu clare în minte. De aceea, auto-observarea obişnuită, aşa cum o practică unii oameni, este complet inutilă şi nu poate duce la nimic.

Observaţia trebuie să înceapă prin divizarea funcţiilor. Întreaga

activitate a maşinii umane este divizată în patru grupe de funcţii clar definite. Fiecare este condusă de propriul său "creier" sau "centru". Observându-se pe sine, un om trebuie să diferenţieze cele patru funcţii fundamentale ale maşinii proprii: funcţiile intelectuale, emoţionale, motrice şi instinctive. Fiecare fenomen pe care un om îl observă în el însuşi se raportează la una sau alta din aceste funcţii. De aceea, înainte de a începe să observe, un om trebuie să înţeleagă prin ce diferă funcţiile, ce înseamnă activitatea intelectuală, ce înseamnă activitatea emoţională, activitatea motrice şi activitatea instinctivă.

Observaţia trebuie să înceapă cu începutul. Toate experienţele anterioare oricărei auto-observări trebuie lăsate la o parte. Se poate să avem acolo elemente de mare valoare. Dar tot acest material este bazat pe divizări eronate ale funcţiilor observate şi deci este şi el divizat în mod incorect. De aceea nu poate fi utilizat; în orice caz, este inutilizabil la începutul studiului propriei fiinţe. Ceea ce există valoros în el, va fi, la timpul potrivit, luat şi utilizat. Dar este necesar şi să se înceapă cu începutul, adică cu auto-observarea, ca şi cum nu s-ar cunoaşte deloc, ca şi cum nu s-ar fi observat niciodată.

Atunci când începe să se observe, omul trebuie să să determine cărei grupe, cărui centru aparţin fenomenele pe care le observă. Unora li se pare dificil să sesizeze diferenţa între gândire şi sentiment, alţii fac greu distincţii între sentiment şi senzaţie sau între gândire şi impulsul motor.

Se poate spune, în mare, că funcţia gândirii acţionează întotdeauna prin comparaţie. Concluziile intelectuale sunt întotdeauna rezultatul comparaţiei a două sau mai multe impresii.

Senzaţia şi emoţia nu gândesc, ele nu compară, ele doar definesc o impresie dată prin aspectul său plăcut sau neplăcut. Într-un sens sau altul, prin culoarea sa, prin gustul sau mirosul său. În plus, senzaţiile pot fi indiferente: nici cald, nici rece, nici plăcut, nici neplăcut: "hârtie albă", "creion roşu". În senzaţia de alb şi de roşu nu există nimic plăcut sau neplăcut. Cel puţin nimic de genul acesta nu este legat strict de percepţia uneia sau alteia din aceste două culori. Aceste senzaţii, care provin din ceea ce numim "cele cinci simţuri", sunt instinctive. Funcţiile sentimentului sau emoţiilor sunt întotdeauna plăcute sau neplăcute; emoţii indiferente nu există.

Dificultatea de a distinge între funcţii este accentuată de faptul că oamenii le percep in mod foarte diferit. Este un lucru pe care în general nu-l înţelegem. Noi considerăm oamenii mult mai asemănători între ei decât sunt în realitate. De fapt, totuşi, există mari diferenţe de la unul la altul în ceea ce priveşte formele sau modalităţile de a percepe. Unii percep realitatea în principal prin gândire, alţii prin emoţiile lor. Este foarte dificil, dacă nu chiar imposibil, pentru oameni din diverse categorii şi cu diverse moduri de percepţie să se înţeleagă unul cu altul deoarece ei dau nume diferite unuia şi aceluiaşi lucru şi acelaşi nume lucrurilor celor mai diferite. În plus, sunt posibile tot felul de combinaţii. Un om percepe

trecând prin gândurile şi senzaţiile sale, un altul trecând prin gândurile şi sentimentele sale ş.a.m.d. Şi fiecare mod de percepţie, oricare ar fi, este imediat pus în relaţie cu un gen particular de reacţie faţă de evenimentele exterioare. Aceste diferenţe în percepţia şi reacţia faţă de evenimentele exterioare produc două rezultate: oamenii nu se înţeleg unii cu alţii şi nu se înţeleg pe ei înşişi. Un astfel de om ia foarte des gândurile sau percepţiile intelectuale drept sentimente şi numeşte sentimentele sale gânduri; senzaţiile sale, sentimente. Acest ultim caz este cel mai frecvent. De exemplu, două persoane percep acelaşi lucru diferit, să spunem că una îl percepe trecând prin sentimentele sale, şi cealaltă trecând prin senzaţiile sale: ele pot discuta toată viaţa şi să nu înţeleagă niciodată care este de fapt diferenţa atitudinilor lor în prezenţa unui anumit obiect. De fapt, prima persoană îl vede sub unul din aspectele sale, a doua sub un alt aspect.

Pentru a găsi metoda discriminativă trebuie să înţelegem că fiecare funcţie psihică normală este un mijloc sau un instrument de cunoaştere. Cu ajutorul gândirii noi vedem un aspect al lucrurilor şi evenimentelor, cu ajutorul emoţiilor un alt aspect, cu ajutorul senzaţiilor un al treilea aspect. Cunoaşterea cea mai completă pe care am putea s-o avem despre un anumit subiect nu poate fi obţinută decât dacă îl examinăm simultan trecând prin gândurile, sentimentele şi senzaţiile noastre. Orice om care se străduieşte să atingă adevărata cunoaştere trebuie să se îndrepte spre posibilitatea unei astfel de percepţii. În condiţiile obişnuite, omul vede lumea printr-un geam deformat, neuniform. Şi chiar dacă îşi dă seama de asta, nu poate schimba nimic. Modul său de percepţie, oricare ar fi, depinde de activitatea întregului său organism. Toate funcţiile sunt interdependente şi se echilibrează una cu cealaltă, toate funcţiile tind să se menţină una pe cealaltă în starea în care sunt. De aceea, un om care începe să se studieze pe sine însuşi, dacă descoperă în el ceva care nu îi place, trebuie să înţeleagă că nu va fi capabil să modifice acel aspect fără să modifice în acelaşi timp şi alte aspecte. A studia este un lucru, a transforma este altceva. Dar studiul este primul pas spre posibilitatea unei transformări viitoare. Şi, încă de la inceputul studiului propriei fiinţe, trebuie să fie conştient că mult timp toată munca lui va consta doar în a se studia.

În condiţiile obişnuite nici o schimbare nu este posibilă deoarece de fiecare dată când un om vrea să schimbe un lucru, el nu vrea să schimbe decât acel lucru. Dar în mecanism totul este interconectat, şi fiecare funcţie este inevitabil contrabalansată printr-o alta sau printr-o serie de alte funcţii, deşi noi nu ne dăm seama de această interdependenţă a diverselor funcţii în noi înşine. Maşina este echilibrată în toate detaliile sale în fiecare moment al activităţii sale. Dacă un om constată în el însuşi ceva care nu-i place şi începe să facă eforturi pentru a modifica acel aspect, el poate ajunge la un anumit rezultat. Dar, în acelaşi timp cu acest rezultat, el va obţine inevitabil un altul, pe care n-ar fi putut să-l bănuiască. Străduindu-se să distrugă şi să nimicească tot ceea ce nu îi place în el, făcând eforturi în

acest scop, el compromite echilibrul mecanismului său interior. Maşina se străduieşte să-şi găsească echilibrul, şi îl restabileşte creând o nouă funcţie pe care omul nu ar fi putut s-o prevadă. De exemplu, un om poate observa că este foarte distrat, că uită tot ceea ce i se spune, că pierde lucruri etc. El începe să lupte contra acestui obicei şi este destul de metodic şi hotărât. După un anumit timp, reuşeşte să obţină rezultatul dorit: încetează să mai uite sau să mai piardă lucrurile. Acest lucru este evident; totuşi există un lucru pe care nu îl remarcă, dar care este evident pentru ceilalţi, de exemplu: că el a devenit iritabil, pedant, cârcotaş, dezagreabil. Împrăştierea sa a dispărut, dar în locul ei a apărut iritabilitatea. De ce? Este imposibil să o spunem. Doar o analiză detaliată a calităţilor particulare a centrilor unui om poate să arate de ce pierderea unei caracteristici a cauzat apariţia alteia. Asta nu înseamnă că pierderea împrăştierii trebuie neapărat să dea naştere la iritabilitate. O cu totul altă caracteristică, neavând nici cea mai mică legătură cu împrăştierea, de exemplu, meschinăria, invidia sau orice altceva ar putea să apară la fel de bine.

Atâta timp cât un om lucrează asupra lui însuşi într-un mod corect, el trebuie să prevadă schimbările compensatorii care pot interveni şi să le ia în calcul dinainte. Doar în acest mod el va putea evita schimbările nedorite sau apariţia unor atitudini complet opuse scopului sau direcţiei muncii sale.

Dar există anumite puncte în sistemul general de activitate şi de funcţii a maşinii umane în care o transformare se poate realiza fără nici un rezultat parazit. Este necesar să se ştie ce sunt aceste puncte critice şi cum să le găsim deoarece, dacă nu se începe prin a le cunoaşte, nu se va obţine nici un rezultat, dacă nu cumva se obţin rezultate rele, nedorite.

Având fixată în gândirea sa diferenţa dintre funcţiile intelectuale, emoţionale şi motrice, atunci când se observă pe sine însuşi un om trebuie să raporteze imediat impresiile sale la categoria corespunzătoare. Şi mai întâi el trebuie să marcheze în mintea sa doar constatările în privinţa cărora nu există nici cea mai mică îndoială, adică cele cărora le recunoaşte imediat categoria. El trebuie să dea deoparte toate cazurile vagi sau dubioase şi să şi le amintească doar pe cele care sunt incontestabile. Dacă această muncă este făcută corect, numărul constatărilor indubitabile va creşte rapid. Şi ceea ce îi părea dubios la început se va clarifica curând ca relevant pentru primul, al doilea sau al treilea centru energetic.

Fiecare centru energetic are memoria sa proprie. De fapt, fiecare centru cuprinde trei părţi: intelectuală, emotivă şi motrice. Noi nu ştim aproape nimic despre acest aspect al naturii noastre energetice subtile. Noi nu cunoaştem decât o parte a fiecărui centru energetic al nostru. Dar introspecţia atentă ne va arăta rapid că viaţa centrilor noştri este mult mai bogată sau că, în orice caz, are mai multe aspecte decât credeam.

La un om armonios fiecare centru îşi face munca sa proprie, adică munca pentru care el este anume destinat şi pe care este calificat să o facă.

Există situaţii în viaţă din care nu putem să ieşim decât cu ajutorul raţiunii şi doar cu al ei. Dacă, într-un astfel de moment, centrul emoţional începe să funcţioneze în locul celui intelectual, nu va rezulta decât o degringoladă generală şi consecinţele unei astfel de intervenţii vor fi dintre cele mai penibile. La un om neechilibrat, substituirea continuă a unui centru cu un altul este ceea ce se numeşte "dezechilibru" sau "nevroză". Fiecare centru caută cumva să paseze munca sa altui centru şi în acelaşi timp el încearcă să facă munca altui centru, muncă pentru care el nu este pregătit.

Centrul emoţional, atunci când munceşte pentru centrul intelectual aduce cu el o nervozitate, o febră şi o grabă inutilă în situaţiile în care ar fi necesare, din contră, o judecată şi o deliberare calmă. Centrul intelectual, la rândul său, atunci când lucrează pentru centrul emoţional, începe să delibereze în situaţii care cer decizii rapide. Gândirea este prea lentă. Ea elaborează un anumit plan de acţiune şi continuă să-l urmărească chiar când circumstanţele s-au schimbat şi un cu totul alt mod de a acţiona a devenit necesar. În anumite cazuri, de altfel, intervenţia centrului intelectual dă naştere la reacţii complet greşite pentru că centrul intelectual este incapabil să înţeleagă nuanţele şi subtilităţile numeroaselor evenimente. Situaţii care sunt complet diferite pentru centrul motor şi centrul emoţional lui îi apar identice. Deciziile sale sunt mult prea generale şi nu corespund celor pe care centrul emoţional le-ar fi luat. Aceasta devine perfect clar atunci când ne reprezentăm intervenţia gândirii, adică a spiritului teoretic, pe tărâmul sentimentului, sau al senzaţiei, sau al mişcării; în fiecare din aceste trei cazuri intervenţia gândirii duce la rezultate complet nedorite.

Gândirea nu poate înţelege nuanţele sentimentului. Vom înţelege perfect dacă ne imaginăm un om raportându-se la emoţiile altuia. Cum el însuşi nu simte nimic, ceea ce simte celălalt nu există pentru el. Un om sătul nu înţelege pe omul flămând. Dar pentru acesta din urmă foamea este cu adevărat reală. Şi deciziile primului, adică ale gândirii, nu pot în nici un caz să-l satisfacă.

În acelaşi fel gândirea nu poate aprecia senzaţiile. Pentru ea acestea sunt lucruri moarte. Cât despre mişcări, ea nu este capabilă să le controleze mai mult. În această direcţie este foarte uşor să găsim exemple. Oricare ar fi munca pe care un om o are de făcut, să încerce deci să facă fiecare din gesturile sale deliberat, cu gândirea sa, urmărind fiecare mişcare şi va vedea cum calitatea muncii sale se va schimba imediat. Dacă bate la maşină, degetele sale, comandate de centrul său motor găsesc singure literele necesare, dar dacă încearcă să se întrebe înainte de fiecare literă: "Unde este C? Unde este virgula? Cum se desparte în silabe acest cuvânt?" El va greşi în curând sau va scrie foarte încet.

Centrul motor, atunci când face munca centrului intelectual, are ca rezultat lectura mecanică sau audiţia mecanică, cea a unui cititor sau auditor care nu percepe decât cuvintele şi rămâne complet inconştient de ceea ce citeşte sau aude. Asta se întâmplă în general atunci când atenţia,

adică direcţia de activitate a centrului intelectual este ocupată cu altceva şi atunci când centrul motor încearcă să suplinească centrul intelectual absent; dar asta devine foarte uşor un obicei pentru că centrul intelectual este în general preocupat nu de o muncă utilă, gândire sau contemplaţie, ci pur şi simplu de reverie sau imaginaţie.

Imaginaţia excerbată este una din principalele cauze ale proastei activităţi a centrilor. Fiecare centru are propria sa formă de imaginaţie şi reverie dar, ca regulă generală, centrul motor şi centrul emoţional se folosesc amândoi de centrul intelectual, întotdeauna gata să le cedeze locul său şi să se pună la dispoziţia lor în acest scop pentru că reveria corespunde propriilor sale înclinaţii. Reveria este contrarul absolut al unei activităţi mentale "utile". "Util", în acest caz, înseamnă: dirijat spre un scop definit. Reveria nu urmăreşte nici un scop, ea nu se îndreaptă spre nici un ţel. Impulsul spre reverie se găseşte întotdeauna în centrul emoţional sau în centrul motor. Cât despre procesul efectiv, el este încărcat din centrul intelectual. Tendinţa de a visa este datorată pe de o parte lenei centrului intelectual, adică tentativelor sale de a se menaja de orice efort legat de o muncă orientată spre un scop definit şi mergând într-o direcţie definită şi - pe de altă parte - de tendinţa centrilor emoţional şi motor de a se repeta, de a păstra vii sau de a reproduce experienţele plăcute sau neplăcute deja trăite sau "imaginate". Fanteziile penibile, morbide, sunt caracteristici ale unui dezechilibru al maşinii umane. În sfârşit, putem înţelege reveria atunci când ea prezintă un caracter agreabil şi i se poate găsi o justificare logică. Dar reveria de genul penibil este curată absurditate. Şi totuşi, mulţi oameni petrec nouă zecimi din existenţa lor visând la tot felul de evenimente dezagreabile, la toate nenorocirile care se pot abate asupra lor şi asupra familiei lor, la toate maladiile pe care le pot contacta, la toate suferinţele pe care ar fi posibil să le îndure. "Imaginaţia" şi "reveria" sunt exemple de proastă funcţionare a centrului intelectual. Observarea activităţii de imaginaţie şi de reverie constituie o parte foarte importantă a studiului de sine.

Apoi, observaţia trebuie să se îndrepte în general spre obiceiuri, spre ticuri. Orice om adult este o urzeală de obiceiuri, deşi cel mai adesea el nu îşi dă deloc seama şi poate chiar afirma că nu are nici un obicei, dar acest lucru este aproape imposibil. Toţi cei trei centri sunt plini de obiceiuri şi un om nu poate niciodată să se cunoască înainte de a fi studiat toate obiceiurile sale. Observarea şi studiul lor sunt deosebit de dificile deoarece, pentru a le vedea şi a le "constata" trebuie să te detaşezi de ele, fie doar şi pentru un moment. Atât timp cât un om este guvernat de un anumit obicei, el nu poate să îl observe detaşat; dar chiar de la prima sa tentativă, cât de slabă ar fi ea, de a-l combate, el îl simte şi îl remarcă. De aceea, pentru a observa şi studia obiceiurile, omul trebuie să lupte contra lor. Asta ne deschide o cale practică de observare a propriei fiinţe. Am spus mai înainte că un om nu poate schimba nimic în el însuşi, că el poate doar să

observe şi "să constate". Este adevărat. Dar este la fel de adevărat că un om nu poate observa şi "constata" dacă nu încearcă să lupte contra lui însuşi, adică împotriva obiceiurilor sale. Această luptă nu poate da rezultate imediate; ea nu poate conduce la nici o schimbare permanentă sau durabilă. Dar ea ne permite să ştim spre ce ţintim. Fără luptă, un om nu poate să vadă despre ce este vorba. Lupta contra micilor obiceiuri este foarte dificilă şi foarte plictisitoare, dar, fără ea, auto-cunoaşterea este imposibilă.

Încă de la prima tentativă de studiu al activităţii sale motrice elementare, omul se ciocneşte de obiceiuri. De exemplu, el poate dori să studieze mişcările sale, poate dori să studieze cum merge. Dar nu va reuşi niciodată aceasta mai mult de un moment dacă continuă să se comporte în maniera obişnuită. Din contră, dacă el înţelege că modul său de a merge este alcătuit dintr-un anumit număr de ticuri, că face paşi de o anumită lungime, într-o anumită cadenţă etc., şi dacă încearcă să le schimbe, adică să meargă mai mult sau mai puţin repede, să lungească mai mult sau mai puţin paşii, va fi capabil să se observe pe el însuşi şi să studieze mişcările sale în timp ce merge. Dacă un om vrea să se observe în timp ce scrie, el trebuie să remarce modul în care ţine stiloul şi să încerce să îl ţină altfel. Atunci îi va fi posibil să se observe. Pentru a se observa, un om trebuie să nu meargă în modul obişnuit, să se aşeze într-o manieră nouă, neobişnuită, trebuie să rămână în picioare când de obicei se aşeza, să se aşeze când avea obiceiul să stea în picioare, să facă cu mâna stângă mişcările pe care avea obiceiul să le facă cu mâna dreaptă şi invers. Toate acestea îi vor permite să se observe şi să studieze obiceiurile şi asociaţiile centrului motor.

În domeniul emoţiilor este foarte util să lupte contra obiceiului de a manifesta emoţiile dezagreabile. Multor oameni le este foarte dificil să-şi stăpânească sentimentele când timpul este urât. La fel şi atunci când consideră că ordinea sau dreptatea, în ceea ce-i priveşte, au fost violate.

Lupta contra exprimării emoţiilor dezagreabile nu este doar o excelentă metodă de auto-observare, ea are şi o altă semnificaţie deosebit de importantă. Aceasta este una din rarele direcţii în care un om se poate schimba sau poate schimba obiceiurile sale fără să creeze altele nedorite. De aceea, observarea şi studiul propriei fiinţe trebuie să fie acompaniate de o luptă împotriva exprimării emoţiilor dezagreabile.

Dacă urmează toate aceste reguli observându-se pe sine însuşi, omul va descoperi o mulţime de aspecte foarte importante în fiinţa sa. Pentru început, el va constata cu o claritate indubitabilă faptul că acţiunile sale, sentimentele şi cuvintele sale sunt rezultatul influenţelor exterioare şi că nimic nu vine de la el. Va înţelege şi va vedea că de fapt este un automat acţionând sub influenţa stimulilor exteriori. Va deveni conştient de mecanicitatea sa completă. Totul se "întâmplă", omul nu poate "să facă" nimic. El este o maşină comandată din exterior prin şocuri. Fiecare şoc aduce la suprafaţă unul din "eu"-rile sale. La un nou şoc, acest "eu" dispare, un altul îi ia locul. O altă mică schimbare în lumea încojurătoare,

şi iată încă un "eu" nou.

Omul va începe atunci să înţeleagă că el nu are nici cea mai mică putere asupra lui însuşi, că nu ştie niciodată ceea ce va spune sau ceea-ce va face în minutul următor, că nu poate răspunde pentru el însuşi nici pentru câteva momente. El se va convinge că, dacă îşi păstrează un anumit timp echilibrul, nu face nimic extraordinar, aceasta se întâmplă doar pentru că nu se produce nici o schimbare exterioară extraordinară. El se va convinge că acţiunile sale sunt complet comandate de condiţiile exterioare şi că nu există în el nimic permanent de unde ar putea veni un control, nici o singură funcţie permanentă, nici o singură stare permanentă.

Existau mai multe puncte în teoria psihologică a lui G. care suscitau interesul meu în mod deosebit.

Primul era posibilitatea unei transformări interioare, cunoaşterea faptului că omul, atunci când începe să se observe într-un mod corect, începe totodată să se transforme şi nu mai poate fi mulţumit de el.

Al doilea punct era necesitatea de "a nu exprima emoţiile dezagreabile". Am bănuit imediat că aici se ascundea un lucru foarte important. Şi viitorul mi-a dat dreptate pentru că studiul emoţiilor şi controlul emoţiilor a devenit baza dezvoltării ulterioare a întregului sistem. Dar aceasta nu mi-a fost clar decât mult mai târziu.

Al treilea punct care mi-a atras atenţia şi asupra căruia am început imediat să reflectez, era ideea centrului motor. Ceea ce mă interesa în mod deosebit era relaţia pe care G. a stabilit-o între funcţiile motrice şi funcţiile instinctive. Erau ele identice sau diferite? În plus, care era raportul între clasificările făcute de G. şi clasificările obişnuite ale psihologiei? Cu anumite rezerve şi adăugiri, până aici, estimasem ca fiind posibilă acceptarea vechilor clasificări a acţiunilor omului în acţiuni "conştiente", acţiuni "automate" (care trebuie la început să fie conştiente), acţiuni "instinctive" (oportune, dar fără scop conştient) şi acţiuni "reflexe", simple şi complexe, care nu sunt niciodată conştiente şi care pot fi, în anumite cazuri, inoportune. În plus, existau acţiunile îndeplinite sub influenţa dispoziţiilor emoţionale ascunse şi a impulsurilor interioare ascunse. G. a schiţat de sus în jos toată această structură.

Mai întâi a înlăturat complet acţiunile "conştiente" deoarece, după cum a reieşit din tot ceea ce a spus, nimic nu era conştient. Termenul de "subconştient", care joacă un rol atât de mare în teoriile altor autori, devenea în acest fel complet inutil şi chiar înşelător, pentru că fenomene din categorii complet diferite erau întotdeauna clasate în categoria "subconştient".

Împărţirea acţiunilor după centrii care le comandă a înlăturat orice incertitudine şi îndoială posibilă în legătură cu justeţea acestei clasificări. În sistemul lui G. era deosebit de importantă ideea că acţiuni aparent identice pot avea originea în centri diferiţi. Un bun exemplu este cel al tânărului recrut şi al bătrânului soldat, la instrucţie. Primul trebuie să

manevreze pușca cu centrul său intelectual, celălalt o face cu centrul său motor cu mult mai mare ușurință și siguranță.

Dar G. nu numea "automate" acțiunile guvernate de centrul motor. El desemna astfel doar acțiunile pe care omul le îndeplinește într-un mod imperceptibil pentru el însuși. Aceleași acțiuni, îndată ce sunt observate, nu mai pot fi numite "automate". El acorda un loc important automatismului, dar nu confunda funcțiile motrice și funcțiile automate și, ce era cel mai important, găsea acțiuni antrenate în toți centrii: el vorbea, de exemplu, despre "gânduri automate" și despre "sentimente automate". Atunci când l-am întrebat despre reflexe, el le-a numit "acțiuni instinctive". Și, după cum am înțeles după ceea ce a urmat, dintre toate mișcările exterioare, el considera doar reflexele ca fiind acțiuni instinctive. Eram foarte interesat de descrierea sa privind raportul dintre funcțiile motrice și instinctive și am revenit adesea la acest subiect în dialogurile mele cu el.

Înainte de toate, G. mi-a atras atenția asupra abuzului continuu de cuvintele "instinct" și "instinctiv". Din ceea ce spunea, reieșea că acești termeni nu se puteau aplica de fapt decât funcțiilor interne ale organismului. Respirația, circulația sângelui, digestia, acestea erau funcțiile instinctive. Singurele funcții externe aparținând acestei categorii erau reflexele. Diferența dintre funcțiile instinctive și cele motrice era următoarea: funcțiile motrice ale omului, ca și cele ale animalelor, trebuie să fie învățate; dar funcțiile instinctive sunt înnăscute. Omul are foarte puține mișcări exterioare înnăscute; animalele au mai multe, deși de grade diverse: unele au mai multe, altele mai puține; dar ceea ce este de obicei desemnat ca "instinct" se referă foarte adesea la o serie de funcții motrice complexe pe care tinerele animale le învață de la cele mai în vârstă. Una dintre proprietățile principale ale centrului motor este capacitatea sa de a imita. Centrul motor imită ceea ce vede, fără să gândească. Aceasta stă la originea legendelor care există despre minunata "inteligență" a animalelor, sau despre "instinctul" care ar lua locul inteligenței pentru a le permite să îndeplinească o serie întreagă de acțiuni complexe și perfect adaptate.

Ideea unui centru motor independent - care nu depinde de gândire, nu necesită gândirea, și care este prin el însuși o gândire, dar, pe de altă parte, nu depinde nici de instinct și trebuie, înainte de toate, să fie educat - ridică un număr foarte mare de probleme, pe o bază complet nouă. Existența unui centru motor lucrând prin imitare ar explica păstrarea "ordinii existente" în stupi, cuiburile de termite și furnicare. Dirijată prin imitare, o generație trebuie să se formeze absolut după modelul generațiilor precedente. Nu poate exista aici nici o schimbare, nici o derogare de la model. Dar imitarea nu explică cum s-a stabilit o astfel de ordine la origine. Eram adesea tentat să pun tot felul de întrebări asupra acestui subiect. Dar G. eluda astfel de conversații, conducându-le întotdeauna spre om și spre problemele reale care apar în studiul propriei ființe.

Astfel, multe lucruri s-au clarificat pentru mine după ideea că fiecare

centru nu este doar o forţă de impulsionare, ci, de asemenea, un "aparat receptor" lucrând să capteze diferitele influenţe, uneori foarte îndepărtate. Atunci când mă gândeam la ceea ce fusese spus despre războaie, revoluţii, migraţiile popoarelor, atunci când îmi reprezentam modul în care masele umane puteau să se mişte sub comanda influenţelor planetare, întrevedeam eroarea noastră fundamentală în determinarea acţiunilor individuale. Noi considerăm acţiunile unui individ ca avându-şi sediul în el însuşi. Noi nu ne-am imaginat că "masele" pot fi formate de automate ascultând de stimuli exteriori şi putând să se mişte, nu sub influenţa voinţei, a conştiinţei sau a tendinţelor individuale, ci sub influenţa unor stimuli exteriori, venind câteodată de foarte departe.

- Funcţiile instinctive şi motrice pot fi guvernate de doi centri distincţi? - l-am întrebat într-o zi pe G.

- Da - a spus el - şi trebuie să le adăugăm centrul sexual. Aceştia sunt cei trei centri ai etajului inferior. Centrul sexual joacă rolul de centru neutralizator în raport cu centrul instinctiv şi cu cel motric. Etajul inferior poate exista prin el însuşi, pentru că în el cei trei centri sunt conducători a trei forţe. Centrul intelectual şi cel emoţional nu sunt indispensabile vieţii.

- Dintre centrii etajului inferior, care este activ şi care este pasiv?

- Aceasta se schimbă - a zis G. Câteodată, centrul motor este activ şi centrul instinctiv este pasiv. Altădată, este centrul instinctiv în activitate şi centrul motor este pasiv. Trebuie să găsiţi exemple ale acestor stări în dvs. înşivă. Dar, separat de aceste stări, există de asemenea diferenţe de tipuri. La unii, centrul motor este mai activ, la alţii centrul instinctiv.

Dar, pentru a uşura raţionamentul, mai ales la început, atunci când se explică principiile cele mai importante, o să le considerăm ca un singur centru, având diferite funcţii şi lucrând pe acelaşi nivel. Centrii intelectuali, emoţional şi motor lucrează pe nivele diferite. Centrul motor şi centrul instinctiv: pe acelaşi nivel. Mai târziu veţi înţelege ce semnifică aceste nivele şi de ce anume depind ele.

CAPITOLUL VII

Într-o zi, l-am întrebat pe G. dacă crede că este posibil să se atingă conştiinţa cosmică, nu doar pentru un moment, ci pentru o anumită durată. Prin termenul de "conştiinţă cosmică" înţelegeam - cum am spus deja în cartea mea *Tertium Organum* - cea mai înaltă stare de conştiinţă accesibilă omului.

- Nu ştiu ce numiţi dvs. "conştiinţă cosmică" - a spus G. "Este un termen vag şi nedefinit; fiecare poate numi astfel ceea ce vrea. În cea mai mare parte a cazurilor, ceea ce se numeşte "conştiinţă cosmică" nu este decât fantezie, reverie, asociaţie, însoţite de o muncă intensă a centrului emoţional. Aceasta poate să ajungă până la pragul extazului, dar cel mai adesea nu este vorba decât de o experienţă emoţională subiectivă (la nivelul viselor).

De altfel, înainte de a vorbi de conştiinţa cosmică, trebuie să definim în general *ce este conştiinţa*. Cum definiţi dvs. conştiinţa?

- Conştiinţa este considerată ca nedefinibilă - am spus. Şi într-adevăr, cum ar putea să fie definită dacă este o "calitate" interioară? Cu mijloacele normale aflate la dispoziţie este imposibil să percepi nivelul conştiinţei unui alt om. Nu o putem percepe decât în noi înşine.

- Harababură ştiinţifică obişnuită! - a spus G. Este timpul să scăpati de toată această sofistică. Nu este decât un singur lucru adevărat în ceea ce aţi spus: acela că nu puteţi descoperi conştiinţa decât în dvs. înşivă. Dar fiţi atent! Nu o puteţi cunoaşte decât dacă ea este "trezită". Şi când nu este "trezită", nu o puteţi recunoaşte - doar mai târziu veţi putea să faceţi aceasta.

Vreau să zic că, atunci când se va trezi, veţi putea să vedeţi că ea a fost "adormită" timp îndelungat şi să vă amintiţi momentul în care ea "a adormit" sau în care "s-a trezit". Puteţi, de asemenea, să determinaţi momentele în care eraţi mai aproape sau mai departe de conştiinţă.

Dar, observând în dvs. înşivă trezirea şi adormirea conştiinţei, veţi vedea inevitabil un fapt pe care nu l-aţi văzut niciodată şi de care nu v-aţi dat seama niciodată: acela că momentele de trezire a conştiinţei sunt foarte scurte şi sunt separate unele de altele prin lungi perioade de completă inconştienţă, în timpul cărora maşina dvs. lucrează automat.

Veţi vedea că puteţi gândi, simţi, acţiona, vorbi, munci *fără a fi conştient* de toate acestea. Şi dacă învăţaţi *să vedeţi* în dvs. înşivă

momentele de trezire a conștiinței și lungile perioade de mecanicitate, veți vedea la alții, cu aceeași precizie, în care momente sunt conștienți de ceea ce fac și în care momente nu sunt.

Greșeala dvs. principală este de a crede că *dvs. sunteți întotdeauna conștient*, de a crede, în general, că *conștiința este întotdeauna prezentă* sau că *ea nu este niciodată prezentă*. În realitate, conștiința nu este o proprietate care se schimbă în mod continuu. Câteodată este trează, câteodată nu, dar ea există permanent.

De fapt, există diferite grade, diferite nivele de conștiință. Conștiința și diferitele nivele de conștiință trebuie înțelese ca diferite grade de percepție și manifestare a naturii noastre ultime.

Nici o definiție nu ne poate ajuta și nici o definiție nu este posibilă, atâta timp cât noi nu înțelegem ce trebuie să definim.

Știința și filozofia nu pot să definească conștiința, pentru că ele vor să o definească în mod logic.

Este necesar să distingem *conștiința* de *posibilitatea de a fi conștienți*. Noi nu avem decât posibilitatea trezirii conștiinței și rare licăriri de conștiință. În consecință, nu putem defini ce este conștiința.

N-am înțeles imediat ce spunea G. despre conștiință. Totuși, principiile de bază ale învățăturii sale mi-au devenit clare în cursul convorbirilor următoare.

Într-o zi, la începutul unei reuniuni, G. ne-a cerut să răspundem pe rând la această întrebare: "Ce am remarcat noi mai important în timpul observațiilor noastre?"

Câțiva au spus că, în timpul tentativelor de auto-observație, ceea ce au simțit mai puternic era o mulțime neîncetată de gânduri pe care le-au găsit imposibil de oprit. Alții au vorbit despre dificultatea lor de a distinge activitatea unui centru de activitatea altui centru.

Cât despre mine, eu n-am înțeles complet întrebarea sau poate mi-am răspuns la propriile gânduri. Am explicat că ceea ce m-a frapat cel mai mult în sistem era interdependența tuturor elementelor - ele erau legate între ele în așa fel încât să formeze un singur tot "organic" - și semnificația, în întregime nouă, pe care o lua cuvântul "a cunoaște", care nu mai spunea doar a cunoaște un aspect sau altul, ci relația între aceste aspecte și toate celelalte.

G. era vizibil nemulțumit de răspunsurile noastre. Începusem deja să ghicesc că, în asemenea circumstanțe, el aștepta de la noi să spunem un anumit lucru care ne scăpa sau pe care n-am știut să-l înțelegem.

- Până aici - zise el - nimeni dintre voi nu a sesizat importanța capitală a acestui lucru asupra căruia, totuși, v-am atras atenția. Uitați întotdeauna, *nu vă amintiți niciodată de esența voastră divină* (a pronunțat aceste cuvinte cu o insistență deosebită). Voi nu vă simțiți *voi înșivă*, voi nu sunteți conștienți de *voi înșivă*. În voi "cineva observă" sau mai degrabă "cineva vorbește", "cineva gândește", "cineva râde"; voi nu simțiți "sunt

eu cel care observă, eu observ, eu remarc, eu văd". Totul se remarcă singur, totul se vede singur...

Pentru a ajunge într-adevăr să observăm, trebuie mai întâi *să ne amintim de noi înşine* (G. a insistat din nou). Încercaţi să vă amintiţi de esenţa voastră divină atunci când vă observaţi şi mai târziu îmi veţi spune ce s-a petrecut, care a fost rezultatul. Doar rezultatele obţinute în timp ce ne amintim de noi sunt valoroase. Altfel, nu sunteţi nişte fiinţe lucide. Şi în cazul acesta, care ar putea să fie valoarea observaţiilor voastre?

Aceste cuvinte ale lui G. mi-au dat mult de gândit. Mi-am dat seama imediat că ele erau cheia a tot ceea ce spusese anterior despre conştiinţă. Totuşi, am decis să nu trag nici un fel de concluzie, ci să urmăresc doar *să-mi amintesc de mine însumi*, observându-mă. Încă de la primele încercări, am putut să văd cât era de dificil. Tentativele de *amintire de sine* nu au dat la început nici un rezultat, dar ele mi-au arătat că de fapt noi nu ne amintim niciodată de noi înşine.

- Ce vă trebuie mai mult? - a spus G. A înţelege aceasta în sine este de o importanţă capitală. *Cei care ştiu aceasta* ştiu deja mult. Nenorocirea este că nimeni nu o ştie. Dacă veţi întreba pe cineva dacă poate să-şi amintească de el însuşi, vă va răspunde că poate. Dacă îi ziceţi că nu poate să-şi amintească de el însuşi, atunci ori se supără, ori va gândi că sunteţi nebun. Întreaga viaţă este bazată pe această falsă impresie, întreaga existenţă umană este fundamentată pe această iluzie. Dacă un om ştie într-adevăr că nu poate să-şi amintească de el însuşi, atunci el este deja aproape de o înţelegere a esenţei sale divine. Tot ceea ce spunea G., tot ceea ce gândeam şi mai ales ceea ce tentativele mele de "a-mi aminti de mine însumi" mi-au arătat m-au convins foarte rapid că mă găseam în prezenţa unei *probleme în întregime noi, pe care ştiinţa şi filozofia o neglijaseră până acum*. Dar, înainte de a face deducţia, am încercat să descriu tentativele mele de "a-mi aminti de mine însumi".

Prima mea impresie a fost că încercările de amintire a sinelui sau de a fi conştient de sine, de a zice: "Eu merg, sunt eu cel care face aceasta", urmărind în continuu să trăiesc senzaţia acestui *Eu* - opreau *gândurile*. Atunci când aveam senzaţia de eu, nu mai puteam nici să gândesc, nici să vorbesc; însăşi senzaţiile deveneau obscure. Din cauza aceasta nu putem *să ne amintim de noi înşine* în acest fel, decât câteva momente.

Făcusem deja câteva experienţe de "oprire a gândirii" de genul acelora care sunt menţionate în cărţile de YOGA, de exemplu în cartea lui Edward Carpenter *From Adam's peak to Elephanta*, în care însă era vorba doar de o descriere foarte generală. Şi primele încercări de "amintire a sinelui" mi-au readus în memorie tentativele mele anterioare.

Într-adevăr, aceste două experienţe sunt aproape identice, cu singura deosebire că, oprind gândurile, atenţia este îndreptată în întregime către efortul de a nu admite gânduri, în timp ce în actul de "a-mi aminti de mine", atenţia se divizează: o parte este dirijată către acelaşi efort, alta

către percepţia sinelui.

Această ultimă experienţă mi-a permis să ajung la o anumită definire, poate foarte incompletă, a "conştiinţei de sine", dar care se va dovedi foarte utilă în practică.

Vorbesc de amintirea de sine din punctul de vedere al disrtibuirii atenţiei: aceasta este trăsătura ei caracteristică. Atunci când observ ceva, atenţia mea este orientată spre ceea ce observ.

Eu-------> fenomenul observat.

Atunci când, în acelaşi timp, încerc să-mi amintesc de mine însumi, atenţia mea este îndreptată în acelaşi timp către obiectul observat şi către mine însumi.

Eu <-------> fenomenul observat.

Aceasta fiind definiţia, am văzut că problema rămânea în a-mi orienta atenţia asupra mea, fără a lăsa să slăbească sau să dispară atenţia asupra fenomenului observat. Mai mult, acest "fenomen" poate la fel de bine să fie în mine sau în afara mea.

Primele tentative pe care le-am făcut pentru a obţine o asemenea distribuire a atenţiei mi-au demonstrat că este posibil. În acelaşi timp, am făcut alte două constatări.

În primul rând, am văzut că starea de conştiinţă obţinută astfel nu avea nimic comun cu "introspecţia" sau cu "analiza". Era vorba de o stare nouă şi absolut fascinantă, a cărei savoare era, în mod straniu, familiară.

În al doilea rând, am înţeles că momentele de amintire a sinelui apar de fapt în cursul vieţii, dar rar, şi că doar producerea deliberată a acestor momente creează senzaţia de noutate. Aveam, de altfel, experienţa unor asemenea momente din timpul copilăriei; se întâmplă, în circumstanţe noi sau neaşteptate, într-un loc neobişnuit, printre persoane străine, în cursul unei călătorii, de exemplu; privim în jurul nostru şi spunem: "Cât este de ciudat! *Eu, şi în acest loc!*"; sau în momente de emoţie, de pericol, în care nu trebuie să ne pierdem luciditatea, în care ne auzim propria voce, în care ne vedem şi ne auzim din afară.

Am văzut cu perfectă claritate că amintirile mele cele mai vechi - şi în cazul meu aceste amintiri ajungeau până la vârste foarte mici - fuseseră momente de "amintire a sinelui". Şi, în acelaşi timp, am avut revelaţia a o mulţime de alte lucruri. Am putut să-mi dau seama, in acest fel, că nu-mi aminteam de fapt decât momentele în care *mi-am adus aminte de mine însumi*. De altfel, *ştiam doar că avuseseră loc*. Nu eram capabil să le evoc în întregime, nici să le retrăiesc. Dar momentele în care "îmi aminteam de mine însumi" erau încă vii şi nu se deosebeau cu nimic de prezent. Credeam că trag concluzii prea repede. Dar îmi dădeam seama că mă găseam în pragul unei mari descoperiri.

Am fost întotdeauna mirat de slăbiciunile şi insuficienţele memoriei noastre. Atâtea lucruri dispar, sunt uitate! Mi se părea că toată absurditatea vieţii noastre avea ca fundament această uitare. La ce bun atâtea experienţe,

dacă le uităm imediat?

Mi se părea, de altfel, că exista în acest lucru ceva degradant. Un om încearcă un sentiment care lui i se pare foarte mare, crede că nu îl va uita niciodată. Trec unul sau doi ani şi nu mai rămâne nimic din el.

Dar îmi dau seama acum de ce este astfel şi de ce nu ar putea să se întâmple altfel. Dacă memoria noastră nu păstrează vie decât momentele de amintire a sinelui, fără îndoială că ea trebuie să fie foarte slabă.

Acestea erau experienţele mele din primele zile. Mai târziu, învăţând să-mi divizez atenţia, am văzut că "amintirea sinelui" dădea senzaţii minunate, care nu apăreau spontan decât foarte rar şi în condiţii excepţionale.

Astfel, în această perioadă, îmi plăcea foarte mult să mă plimb noaptea in St. Petersburg şi "să simt prezenţa" caselor şi a străzilor. Aceste senzaţii ciudate abundă la St. Petersburg. Casele, mai ales casele vechi, erau vii pentru mine şi nu încetam să le vorbesc. Nu exista aici nici un fel de imaginaţie. Nu mă gândeam la nimic, mă plimbam pur şi simplu şi priveam în jurul meu, încercând "să-mi amintesc de mine însumi"; senzaţiile apăreau singure. Prin urmare, trebuia să fac astfel mai multe descoperiri. Dar despre acestea, voi vorbi la timpul potrivit. Uneori, "amintirea sinelui" eşua; alteori, era însoţită de observaţii curioase.

Într-o zi, mergeam pe strada Liteymy, în direcţia Perspective Nevski şi, în ciuda tuturor eforturilor mele, eram incapabil să-mi menţin atenţia asupra "amintirii sinelui". Zgomotul, mişcarea, totul mă distrăgea. În fiecare clipă, îmi pierdeam firul atenţiei, îl regăseam şi îl pierdeam iar.

Într-un sfârşit, am simţit în mine un fel de iritare ridicolă şi am cotit pe stradă la stânga, ferm hotărât, de această dată, *să-mi amintesc de mine însumi*, cel puţin pentru câtva timp, în orice caz, până aş fi ajuns la strada următoare. Am ajuns la Nadejdinskaya fără a-mi pierde firul atenţiei, poate în afară de câteva scurte momente.

Atunci, dându-mi seama că-mi era mai uşor pe străzile liniştite să nu-mi pierd firul gândirii şi dorind să încerc străzile mai zgomotoase, am hotărât să mă întorc la Nevsky, continuând să-mi amintesc de mine însumi. Am ajuns acolo fără să încetez să mă gândesc la mine însumi şi am început să trăiesc acea neobişnuită stare emoţională de pace interioară şi de încredere care urmează marilor eforturi de acest fel.

Chiar la colţul străzii Nevsky se afla magazinul din care obişnuiam să-mi cumpăr ţigări. Continuând să-mi amintesc de mine însumi, mi-am zis să intru şi să iau câteva pachete. Două ore mai târziu, m-am trezit în Tavrichskaya, adică foarte departe. Am mers cu sania la tipograf. Senzaţia de vis era extraordinar de vie. Aproape că puteam să spun că eu *reveneam la mine*. Mi-am amintit imediat totul: cum am mers pe Nadejdinskaya, cum mi-am păstrat starea de luciditate, cum mi-am amintit de ţigări şi în ce mod, la acest gând, am căzut, istovit, într-un somn profund.

Totuşi, cât timp am fost căzut în somn, am continuat să execut

acţiuni coerente şi oportune. Am părăsit magazinul de ţigări, am telefonat la apartamentul meu de la Liteyny, apoi la tipograf, am scris două scrisori. Apoi m-am întors acasă. Am urcat din nou la Nevsky, pe trotuarul din stânga, până la Port Gostiny, cu intenţia de a ajunge la Offitzerskaya, Răzgândindu-mă, pentru că se făcuse târziu, am luat o sanie ca să merg la tipograful meu, pe strada Kavalergardskaya. Pe parcursul drumului, în lungul străzii Tavricheskaya, am început să simt o nelinişte ciudată, ca şi cum aş fi uitat ceva. *Şi deodată, mi-am adus aminte că am uitat să-mi amintesc de mine însumi.*

Am vorbit de observaţiile şi reflexiile mele colegilor din grupul nostru, ca şi prietenilor mei scriitori şi altora. Le-am spus că acesta era centrul de greutate al întregii învăţături şi al întregului proces de auto-transformare; că acum auto-transformarea nu mai era doar un cuvânt, ci un fapt real, plin de semnificaţii, mulţumită căruia psihologia devenea o ştiinţă exactă şi în acelaşi timp practică.

Le-am spus că un fapt de o importanţă capitală a scăpat psihologiei occidentale, şi anume acela de a şti că *noi nu suntem conştienţi de esenţa noastră divină*, că noi trăim, acţionăm şi raţionăm într-un somn profund, într-un somn care nu are nimic metaforic şi care este absolut real; şi totuşi, *putem să ne amintim de esenţa noastră divină*, dacă facem eforturi suficiente. Am fost surprins de diferenţa nivelului de înţelegere între grupele noastre şi oamenii din afară. În general, ai noştri înţelegeau imediat că acolo este vorba de un "miracol", ceva nou care nu mai existase niciodată nicăieri. Ceilalţi nu înţelegeau acest lucru; luau totul cu uşurinţă şi chiar încercau uneori să mă convingă că asemenea teorii existau de foarte mult timp.

A.L.Volinsky, pe care l-am întâlnit adeseori, cu care am avut numeroase discuţii începând din anul 1909 şi ale cărui opinii le apreciam foarte mult, nu a găsit în această idee a "amintirii sinelui" nimic pe care să nu-l fi ştiut deja.

- Este o apercepţie - mi-a spus el. Aţi citit *Logica* lui Wundt? Veţi găsi acolo ultima sa definiţie a apercepţiei. Este exact ceea ce spuneţi dvs. "Simpla observaţie" este o apercepţie. "Observaţia însoţită de amintirea sinelui", cum o definiţi dvs. este o apercepţie. Wundt nu o ignora, bineînţeles.

Nu vroiam să discut cu Volinsky. Citisem Wundt. Şi natural că ceea ce Wundt scrisese nu avea nimic comun cu ceea ce îi spusesem eu lui. Wundt era aproape de această idee, dar alţii se apropiaseră de ea poate şi mai mult, dar se depărtaseră de ea după aceea. El nu înţelesese grandoarea acestei idei, care era ascunsă în spatele a ceea ce credea el despre diferitele forme de *percepţie*. Şi, nevăzând valoarea acestei idei, nu putea bineînţeles să vadă poziţia centrală pe care trebuia să o ocupe în gândirea noastră ideea absenţei conştientizării şi aceea a unei posibilităţi de trezire a conştiinţei. Totuşi, mi se părea ciudat că Volinsky nu putea să o vadă, chiar *atunci când i-o arătam*.

M-am convins, prin ceea ce avea să urmeze, că pentru multe persoane, foarte inteligente de altfel, un voal impenetrabil ascundea această idee ochilor lor - şi, mai târziu, mi-am dat seama de ce se întâmpla astfel.

Atunci când G. a venit de la Moscova, ne-a găsit cufundaţi în experienţe de "amintire a sinelui" şi în discuţii asupra acestor experienţe. Dar, la prima noastră întâlnire, el ne-a vorbit despre altceva.

- După adevărata cunoaştere, studiul omului trebuie să urmărească în acelaşi timp studiul lumii şi studiul lumii trebuie să fie paralel cu studiul omului. Legile sunt pretutindeni aceleaşi, atât în lume, cât şi în om. Odată înţelese principiile a nu contează care lege, trebuie să îi căutăm manifestarea simultan în lume şi în om.

Mai mult, anumite legi sunt mai uşor de observat în lume, altele sunt mai uşor de observat în om. De aceea, este preferabil, în anumite cazuri, să începem cu lumea şi să trecem apoi la om, şi, în alte cazuri, să începem cu omul şi să trecem apoi la lume.

Acest studiu paralel al omului şi al lumii îi arată celui care îl face unitatea fundamentală a ceea ce există şi îl ajută să descopere analogii între toate fenomenele de diferite ordine. Numărul de legi fundamentale care conduc toate procesele, atât în lume, cât şi în om, este foarte restrâns. Diferite combinaţii numerice ale unui mic număr de forţe elementare creează toată aparenta diversitate de fenomene.

Pentru a înţelege mecanica universului, trebuie să descompunem fenomenele complexe în aceste forţe elementare.

Prima lege fundamentală a universului este legea celor trei forţe, a celor trei principii sau, cum este numită adeseori, *legea lui trei*. După această lege, în toate lumile, fără excepţie, toate acţiunile, toate fenomenele sunt rezultatul acţiunii simultane a trei forţe - pozitivă, negativă şi neutră. Am mai vorbit deja despre aceasta şi vom reveni la această lege de fiecare dată când vom începe o nouă serie de studii.

A doua lege fundamentală a universului este *legea lui şapte* sau *legea octavei*. Pentru a înţelege semnificaţia acestei legi, trebuie să ne dăm seama că universul *este alcătuit din vibraţii*. Aceste vibraţii au loc în toate tipurile de materie, indiferent de aspect sau densitate, începând de la cea mai subtilă, până la cea mai grosieră; ele provin de la surse variate şi merg în toate direcţiile, încrucişându-se, ciocnindu-se, amplificându-se, diminuându-se, oprindu-se una pe cealaltă şi aşa mai departe.

După conceptele obişnuite ale Occidentului, vibraţiile sunt continue. Aceasta înseamnă că vibraţiile sunt în general considerate ca efectuându-se în mod neîntrerupt, urcând sau coborând, atâta timp cât durează impulsul originar şi că ele înving rezistenţa mediului în care se manifestă. Atunci când impulsul este epuizat şi rezistenţa mediului le învinge, normal că vibraţiile scad ca frecvenţă şi se opresc. Dar până atunci, adică până la începutul declinului lor natural, vibraţiile se dezvoltă uniform şi gradat şi, în absenţa oricărei rezistenţe, ele se pot prelungi chiar la infinit.

Astfel, unul din principiile fundamentale ale fizicii contemporane este *continuitatea vibraţiilor* - deşi acest principiu nu a fost încă formulat într-un mod precis. Anumite teorii mai recente încep într-adevăr să îl discute. Totuşi, fizica contemporană este încă foarte departe de o înţelegere corectă a naturii vibraţiilor sau de ceea ce corespunde concepţiei noastre despre vibraţii în lumea reală.

În această privinţă, punctul de vedere al vechii cunoaşteri se opune ştiinţei contemporane, pentru că ea pune la baza înţelegerii vibraţiilor principiul de *discontinuitate*.

Principiul de *discontinuitate a vibraţiilor* se referă la faptul că o caracteristică necesară şi bine definită a tuturor vibraţiilor din natură, fie că ele sunt ascendente sau descendente, este aceea că ele se dezvoltă *în mod neuniform*, cu perioade de accelerare şi de încetinire.

Acest principiu poate fi formulat cu o precizie încă şi mai mare, spunând că forţa impulsului iniţial al vibraţiilor nu acţionează într-un mod uniform, ci, într-un anumit fel, el se măreşte sau se micşorează alternativ. Impulsul acţionează fără să-şi schimbe natura şi vibraţiile, şi se dezvoltă după un model regulat doar un anumit timp, care este determinat de natura impulsului, de mediu, de condiţiile înconjurătoare şi aşa mai departe. Dar, la un anumit moment, intervine un fel de modificare: vibraţiile încetează, ca să zicem aşa, să asculte de el şi, timp de o scurtă perioadă, frecvenţa lor scade, vibraţiile schimbându-şi, până la un anumit punct, natura sau direcţia de propagare. Astfel, începând dintr-un anumit moment, frecvenţa şi amplitudinea vibraţiilor scad. După această încetinire temporară în urcare sau în coborâre, vibraţiile îşi reiau cursul anterior, urcând sau coborând din nou regulat, până când se produce o nouă oprire în propagarea lor.

Sub acest raport, este important să remarcăm că perioadele de acţiune uniformă a impulsului nu sunt egale si că perioadele de încetinire a vibraţiilor nu sunt simetrice. Una este mai scurtă, alta mai lungă.

Pentru a determina aceste perioade de încetinire, sau cel mai bine, opririle în urcarea şi coborârea vibraţiilor, se divizează liniile dezvoltării vibraţiilor în secţiuni corespunzând *dublului* sau *jumătăţii* numărului de vibraţii într-un interval de timp dat.

Să ne imaginăm o linie de vibraţii crescătoare. Să le considerăm în momentul în care frecvenţa lor este de 1000. După un anumit timp, numărul de vibraţii este dublu: el atinge 2000.

```
1000                    2000
|------------------------|
```

A fost stabilit că, în acest interval între numărul de vibraţii dat şi numărul de două ori mai mare, există două momente în care se produce o *încetinire în progresia vibraţiilor*. Una este la mică distanţă de punctul de plecare, alta aproape de sfârşit.

```
1000                    2000
|----------|----------|---|
```

Legile care determină încetinirea vibrațiilor sau devierea direcției inițiale erau bine cunoscute de știința străveche. Aceste legi erau bine încorporate într-o formulă sau o diagramă, care s-a păstrat până în zilele noastre. În această formulă, perioada la capătul căreia vibrațiile sunt duble era divizată în opt trepte inegale, corespunzând rației progresiei vibrațiilor. A opta treaptă era repetiția primei, cu un număr dublu de vibrații. Această perioadă, adică linia dezvoltării vibrațiilor, măsurată plecând de la un număr dat de vibrații până la momentul în care acest număr este dublu, este numită *octavă* sau *serie de opt*.

Principiul divizării în opt intervale inegale a procesului la capătul căruia vibrațiile sunt duble este bazat pe studiul progresiilor neuniforme ale vibrațiilor în octava întreagă și diversele trepte ale octavei arată accelerația și încetinirea dezvoltării sale, în diferite momente.

Sub aspectul acestei formule, ideea octavei a fost transmisă de la maestru la discipol, de la o școală la alta. Cu foarte mult timp în urmă, una din aceste școli a descoperit posibilitatea aplicării acestei formule în muzică. Astfel, a fost obținută gama muzicală de șapte tonuri, care a fost cunoscută în antichitatea cea mai îndepărtată, apoi uitată și regăsită sau "descoperită" din nou.

Gama de șapte tonuri este o formulă a legii cosmice, care a fost elaborată de școlile străvechi și care a fost aplicată în muzică. Totuși, dacă studiem manifestarea legii octavei în vibrațiile de alte tipuri, vom vedea că aceste legi sunt pretutindeni aceleași. Lumina, căldura, vibrațiile chimice, magnetice și altele sunt supuse la aceleași legi ca vibrațiile sonore; de exemplu, spectrul luminos cunoscut în fizică; în chimie, sistemul periodic al elementelor, care este legat, fără nici un dubiu, de principiul octavei, deși această corespondență nu a fost încă complet elucidată de către știință.

Un studiu al structurii gamei muzicale oferă o bază excelentă pentru înțelegerea legii cosmice a octavei.

Să luăm încă o dată octava ascendentă, adică octava în care crește frecvența vibrațiilor. Să presupunem că această octavă începe de la 1000 de vibrații pe secundă. Să desemnăm aceste 1000 de vibrații prin nota DO. Vibrațiile cresc, frecvența lor se mărește. Punctul în care frecvența lor atinge 2000 de vibrații pe secundă va fi al doilea DO, adică DO din octava următoare:

do ------------------------------ do

Perioada între un DO și DO-ul următor, fiind o octavă, este divizată în șapte părți inegale, pentru că frecvența vibrațiilor nu se mărește uniform.

do re mi fa sol la si do

|---|---|---|---|---|---|---|

Raportul de înălțime al diferitelor note sau a frecvenței lor de vibrație se va stabili după cum urmează:

Dacă atribuim lui DO o valoare 1, RE va fi 9/8, MI 5/4, FA 4/3, SOL 3/2, LA 5/3, SI 15/8 și DO va avea valoarea 2.

1 9/8 5/4 4/3 3/2 5/3 15/8 2

----

do re mi fa sol la si do

Diferenţa în acceleraţia vibraţiilor sau progresia ascendentă a notelor sau diferenţa de ton va fi următoarea:

DO faţă de RE 9/8 : 1 = 9/8
RE faţă de MI 5/4 : 9/8 = 10/9
MI faţă de FA 4/3 : 5/4 = 16/15 (progresie încetinită)
FA faţă de SOL 3/2 : 4/3 = 9/8
SOL faţă de LA 5/3 : 3/2 = 10/9
LA faţă de SI 15/8 : 5/3 = 9/8
SI faţă de DO 2 : 15/8 = 16/15 (progresie iar încetinită)

Diferenţele între note sau diferenţele de înălţime ale notelor sunt numite *intervale*. Observăm că sunt trei feluri de intervale în octavă: 9/8, 10/9 şi 16/15, ceea ce în numere întregi dă 405, 400 şi 384. Cel mai mic interval, 16/15, se găseşte între MI şi FA şi între SI şi DO. Acestea sunt cu precizie cele două locuri de încetinire în octavă.

În gama muzicală de şapte tonuri, se consideră teoretic că există două semitonuri între două note succesive, cu excepţia intervalelor MI-FA şi SI-DO, care au *un* singur semiton şi între care al doilea semiton este considerat lipsă.

În acest mod, se obţin douăzeci de note: opt fundamentale - DO, RE, MI, FA, SOL, LA, Si, DO - şi douăsprezece intermediare:

- două între fiecare din cuplurile de note următoare:

DO - RE
RE - MI
FA - SOL
SOL - LA
LA - SI

- unul între fiecare din cele două cupluri de note care urmează:

MI - FA
SI - DO.

Dar în practica muzicală, în loc de douăsprezece note intermediare, doar cinci sunt reţinute, adică un semiton între:

DO - RE
RE - MI
FA - SOL
SOL - LA
LA - SI

Între MI şi FA şi între SI şi DO semitonul lipseşte.

În acest mod, structura gamei muzicale dă o schemă a legii cosmice a intervalelor sau a semitonurilor lipsă. De altfel, să spunem că atunci când vorbim de octave într-un sens "cosmic" sau "mecanic", doar intervalele MI - FA şi SI - DO sunt numite *semitonuri*.

Dacă am înţeles-o în întregime, legea octavelor ne dă o nouă explicaţie a întregii vieţi, a producerii şi a propagării fenomenelor pe toate

planurile din univers aflate în câmpul nostru de observaţie.

Această lege explică de ce nu există linii drepte în natură şi de asemenea de ce noi nu putem nici să gândim, nici să facem, pentru că totul în noi *este gândit*, pentru că totul în noi *se întâmplă*, şi se întâmplă, în general, într-un mod contrar aceluia pe care îl dorim sau îl aşteptăm. Acest lucru este în întregime efectul imediat al intevalelor sau al încetinirii propagării vibraţiilor.

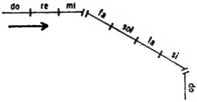
Ce se întâmplă mai exact atunci când încetinesc vibraţiile? Are loc o deviaţie, direcţia originală nu mai este urmată. Octava începe în direcţia indicată de săgeată:

```
do  re  mi
|---|---|---|
------>
```

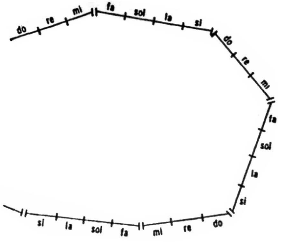
Dar are loc o deviaţie între MI şi FA; linia începută de DO îşi schimbă direcţia.

Şi între FA, SOL, LA şi SI ea coboară, făcând un anumit unghi faţă de direcţia sa originară, indicată de primele trei note.

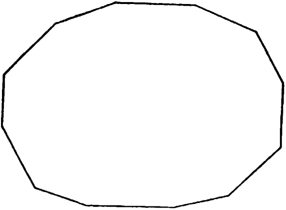
Între SI şi DO se găseşte al doilea interval: o nouă direcţie, o altă schimbare a direcţiei.

La fiecare octavă, deviaţia este mai accentuată, in aşa fel încât linia octavelor formează un semicerc şi merge într-o direcţie opusă direcţiei originare.

În evoluţia sa ulterioară, linia octavelor sau linia propagării vibraţiilor poate să revină la direcţia sa iniţială - altfel spus, să formeze un cerc complet.

Această lege demonstrează de ce nimic nu merge niciodată în linie dreaptă în activităţile noastre; de ce, începând să facem un lucru, noi facem apoi un altul, în întregime diferit, care este adesea complet opus primului, deşi noi nu ne dăm seama şi continuăm să credem că noi urmăm întotdeauna aceeaşi linie.

Toate acestea şi multe altele nu se pot explica decât prin legea octavei şi mai ales printr-o înţelegere clară a rolului şi a semnificaţiei "intervalelor", care obligă constant linia de propagare a vibraţiilor să-şi modifice direcţia, să se îndoaie, să se curbeze, să ajungă "propriul său contrariu", şi aşa mai departe. Lucrurile se derulează întotdeauna astfel şi putem să constatăm pretutindeni astfel de schimbări de direcţie. După o anumită perioadă de activitate energică, de emoţie intensă sau de înţelegere justă, intervine o atitudine opusă, munca devine plictisitoare şi obositoare, momentele de oboseală şi de indiferenţă devin din ce în ce mai copleşitoare. În loc să gândim corect, căutăm compromisuri; suprimăm sau ascundem problemele dificile.

Dar linia continuă să se dezvolte, deşi nu mai suntem pe aceeaşi direcţie ca la început. Munca devine mecanică, participarea, din ce în ce mai slabă, decade la nivelul evenimentelor vieţii obişnuite. Gândirea devine dogmatică, literală. Totul se petrece astfel pentru un anumit timp, apoi are loc din nou o reacţie, o nouă deviaţie.

Dezvoltarea forţei poate să mai continue încă, dar munca ce a fost începută cu ardoare şi entuziasm a devenit o formalitate obligatorie şi rigidă. Numeroase elemente străine modifică starea noastră: consideraţie, vexare, iritare, ostilitate. Gândirea se roteşte în cerc, repetând ceea ce ştia deja şi se rătăceşte din ce în ce mai mult.

Acelaşi fenomen se repetă în toate sferele activităţii umane. În literatură, în ştiinţă, în artă, în filozofie, în religie, în viaţa individuală şi mai mult chiar, în viaţa socială şi politică, putem observa cum linia dezvoltării forţelor deviază de la direcţia sa originară şi, după un anumit timp, se îndreaptă într-o direcţie diametral opusă, *păstrându-şi (întrutotul) acelaşi nume*.

Un studiu de istorie, întreprins din acest punct de vedere, scoate la iveală faptele cele mai frapante, dar "umanitatea mecanică" nu doreşte să le vadă. Poate câteva exemple mai izbitoare ale unor asemenea schimbări ale direcţiei pot fi găsite în istoria religiilor, în mod special în istoria religiei creştine, dacă este studiată detaşat.

Gândiţi-vă câte inconjururi a trebuit să facă linia dezvoltării forţelor pentru a ajunge de la predicile ce peldează pentru dragoste ale Evangheliei, până la Inchiziţie; sau pentru a ajunge de la ascetismul primelor secole, unde era studiat creştinismul *ezoteric*, la scolastica ce calcula numărul îngerilor ce pot fi ţinuţi pe vârful unui ac.

Legea octavei explică mai multe fenomene din viaţa noastră, care, fără ajutorul ei, ar rămâne de neînţeles.

Primul este cel al devierii forţelor.

Apoi, apare faptul că nimic în lume nu rămâne în acelaşi loc sau nu rămâne identic. Totul se deplasează, se schimbă şi, *inevitabil, urcă sau coboară*, se fortifică sau slăbeşte, se dezvoltă sau degenerează, adică se găseşte fie pe o linie ascendentă, fie pe o linie descendentă a octavei.

Şi al treilea punct este că, chiar în dezvoltarea octavelor, ascendente sau descendente, se produc continuu fluctuaţii ale creşterii şi ale descreşterii.

Până acum, am vorbit mai ales de *discontinuitatea vibraţiilor* şi de *devia*ţ*ia forţelor*. Acum, trebuie să sesizăm clar alte două principii: cel al inevitabilităţii, fie a urcări, fie a coborârii, pe toată linia dezvoltării forţelor şi cel al fluctuaţiilor periodice, adică al creşterilor şi descreşterilor, pe toată linia, fie ascendentă, fie descendentă.

Nimic nu poate să se dezvolte rămânând la acelaşi nivel. Urcarea sau coborârea este condiţia cosmică inevitabilă a oricărei acţiuni. Noi nu înţelegem şi nu vedem niciodată ce se întâmplă în jurul nostru şi în noi, fie că nu ţinem cont de inevitabilul coborârii, atunci când nu există urcare, fie că preferăm coborârea în locul urcării.

Acestea sunt cele două cauze ale decepţiilor noastre. Nu ne dăm seama de prima, pentru că ne gândim întotdeauna că lucrurile pot rămâne mult timp pe acelaşi nivel şi nu ne dăm seama de a doua, pentru că *urcările* sunt de fapt imposibile acolo unde noi le vedem - la fel de imposibile ca trezirea conştiinţei prin mijloace mecanice.

Înainte să învăţăm să distingem octavele ascendente sau descendente în viaţă, trebuie să învăţăm să distingem urcarea sau coborârea chiar în interiorul octavelor.

Indiferent ce domeniu al vieţii noastre analizăm, putem vedea că nimic nu rămâne acolo egal şi constant. Pretutindeni şi în toate lucrurile, este reprodusă oscilaţia pendulului, pretutindeni şi în toate lucrurile, valurile se ridică şi coboară.

Energia noastră, într-o direcţie sau alta, se măreşte brusc, apoi slăbeşte la fel de rapid. Dispoziţia noastră se ameliorează sau se înrăutăţeşte fără vreun motiv vizibil. Sentimentele, dorinţele, intenţiile, deciziile noastre, totul trece, din timp în timp, prin perioade de urcare sau de coborâre, de invigorare sau de slăbire.

Există în om poate o sută de pendule în mişcare. Aceste urcări şi coborâri, aceste fluctuaţii ale dispoziţiilor noastre, ale gândurilor noastre, ale sentimentelor noastre, ale energiei şi ale determinărilor noastre corespund fie perioadelor de dezvoltare a forţelor de la un interval la altul, fie chiar intervalelor în sine.

Această lege a octavei, în cele trei manifestări principale ale sale condiţionează numeroase fenomene, fie de natură psihică, fie de natură organică, adică legate direct de viaţa noastră. De legea octavei depind imperfecţiunea şi îngustimea ştiinţei noastre în toate domeniile, fără excepţie, pentru că noi începem într-o direcţie, pentru ca apoi, fără să ne dăm seama, să ne îndreptăm către o alta, de cele mai multe ori.

Cum am mai spus deja, legea octavei, în toate manifestările sale, era cunoscută de ştiinţa antică.

Chiar diviziunea timpului, adică zilele săptămânii, împărţite în şase de zile de muncă şi o duminică, este în raport cu proprietăţile şi condiţionările interioare ale activităţii noastre, care depind de legea octavei.

Mitul biblic al creaţiei lumii in şase zile şi o a şaptea, in timpul căreia Dumnezeu se odihneşte după munca sa, este în mod egal o expresie a legii octavei sau un indiciu al acestei legi, însă incomplet.

Observaţiile bazate pe o înţelegere a legii octavei arată că vibraţiile pot să se dezvolte în diferite moduri. În octavele întrerupte, ele apar şi dispar, sunt antrenate şi înghiţite de vibraţii mai puternice, care le întretaie sau care merg intr-o direcţie opusă. În octavele care deviază de la direcţia originară, vibraţiile îşi schimbă natura şi dau rezultate opuse celor care ar fi putut fi aşteptate la început.

Doar în octavele de ordin cosmic, ascendente sau descendente, vibraţiile se dezvoltă în mod consecvent şi ordonat, păstrând întotdeauna direcţia luată la plecare.

De altfel, observaţia arată că dezvoltarea corectă şi constantă a octavelor, deşi rară, este posibilă în orice ocazie, atât în activitatea naturii, cât şi în activitatea umană.

Dezvoltarea corectă a acestor octave este bazată pe ceea ce pare a fi *un "accident"*.

Se întâmplă uneori ca octavele care progresează paralel unei octave date, care le intretaie sau care le întâlneşte ii *umplu*, într-un fel sau altul,

"golurile" acesteia şi îi permit astfel vibraţiei date să evolueze liber şi fără opriri.

Observaţia acestei dezvoltări corecte a octavelor stabileşte faptul că, dacă la momentul necesar, adică la momentul în care octava dată trece printr-un semiton, îi este dat un "şoc adiţional" de forţă şi de caracter corespunzător, ea se va dezvolta apoi fără piedici, urmându-şi direcţia originară, fără să-şi schimbe natura sa iniţială.

În asemenea cazuri, este o diferenţă esenţială între octavele ascendente şi octavele descendente.

Într-o octavă ascendentă, primul semiton se găseşte între MI şi FA. Dacă o energie adiţională intră în acest loc, octava se va dezvolta fără piedici până la SI, dar între SI şi DO îi trebuie un *"şoc" suplimentar mult mai puternic* decât cel între MI şi FA pentru ca ea să se dezvolte corect, pentru că în acest loc vibraţiile octavei sunt la un nivel mult mai elevat şi astfel, pentru a evita o oprire în dezvoltarea octavei, este necesară o intensitate mai mare.

Într-o octavă descendentă, dimpotrivă, semitonul mai mare se găseşte la începutul octavei, imediat după primul DO şi elementele care îi permit să îl umple se găsesc foarte adesea chiar în DO sau in vibraţiile laterale emise de DO.

Din acest motiv, o octavă descendentă se dezvoltă mult mai uşor decât o octavă ascendentă: după ce trece de SI, ea ajunge fără obstacole la FA. Aici, este necesar un "şoc" suplimentar, deşi *considerabil mai slab* decât primul "şoc" dintre DO şi SI.

În marea octavă cosmică, care se întoarce la noi sub forma *razei creaţiei*, putem vedea primul exemplu complet al legii octavei. Raza creatoare pleacă din Absolut. Absolutul este *totul*. *Totul*, posedând unitatea deplină, voinţa deplină şi conştiinţa deplină, creată de liniile de după el însuşi, îşi începe astfel octava cosmică descendentă. Absolutul este DO-ul acestei octave. Lumile pe care Absolutul le creează în el însuşi sunt SI. Semitonul dintre DO şi SI este umplut, în acest caz, de *voinţa Absolutului*.

Procesul creaţiei se desfăşoară datorită impulsului iniţial şi sub efectul unui "şoc" adiţional. SI ajunge la LA, care este, pentru noi, lumea astrelor, *Calea Lactee*. LA ajunge la SOL. Soarele nostru, sistemul solar. SOL ajunge la FA, lumea planetară. Şi aici, între lumea planetară, luată ca un tot, şi Pământul nostru se găseşte un "semiton". Aceasta înseamnă că radiaţiile planetare care duc diferite influenţe la Pământ nu pot să îl atingă sau ca să ne exprimăm mai corect, nu sunt primite: Pământul le reflectă.

Pentru a umple semitonul, în acest loc al razei creaţiei, a fost creat un dispozitiv special pentru recepţia si transmisia influenţelor venind de la planete. Acest dispozitiv este *viaţa organică pe Pământ*.

Viaţa organică transmite Pământului toate influenţele care îi sunt destinate şi face posibilă dezvoltarea ulterioară şi creşterea Pământului. MI-ul octavei cosmice, apoi cea a Lunii, sau RE-ul, după care vine un alt DO:

Nimicul.

Raza creaţiei trece între *Tot* şi *Nimic.*

Cunoaşteţi rugăciunea care începe cu aceste cuvinte: "Dumnezeu Sfântul, Dumnezeu Atotputernicul, Dumnezeu Nemuritorul". Această rugă este o urmă a cunoaşterii străvechi. *Dumnezeu Sfântul* înseamnă Absolutul sau Totul. *Dumnezeu Atotputernicul* înseamnă Absolutul sau Nimicul. *Dumnezeu Nemuritorul* înseamnă ceea ce se găseşte între ei, adică cele şase note ale razei creaţiei, cu "viaţa organică". Cele trei luate împreună fac una. Este Trinitatea coexistentă şi indivizibilă.

Acum, trebuie să ne oprim asupra ideii de "şoc adiţional", care permite liniior de forţă să ajungă la scopul plănuit. Cum am mai spus, "şocurile" pot avea loc accidental. Un accident este bineînţeles ceva foarte nesigur.

Dar aceste linii de dezvoltare a forţelor, care sunt redresate accidental şi pe care omul poate câteodată să le vadă sau să le presupună sau să le spere, întreţin în el, mai mult decât orice altceva, iluzia de linii drepte. Altfel spus, noi considerăm că liniile drepte sunt regula şi că liniile frânte sau întrerupte sunt excepţia.

Aceasta trezeşte în noi iluzia că poţi să faci, că este posibil să atingi un scop proiectat.

În realitate, un om nu poate să facă nimic. Dacă, accidental, activitatea sa dă un rezultat oarecare, semănând doar în aparenţă sau cu numele scopului iniţial, omul îşi confirmă lui însuşi şi confirmă şi altora că şi-a atins scopul pe care şi-l propusese. El afirmă astfel că fiecare este capabil să-l atingă - şi ceilalţi il cred.

Cea mai mare insultă pentru un "om-maşină" este să ii spui că nu poate să facă nimic, că nu poate ajunge la nimic, că el nu va putea niciodată să se apropie de un scop şi că străduindu-se pentru un scop, se va indrepta inevitabil către un altul.

De fapt, aceasta nu poate fi altfel. "Omul-maşină" este în puterea accidentului, a hazardului. Activităţile sale se pot inscrie, prin hazard, într-un canal trasat de forţele cosmice sau mecanice şi ele pot să-l susţină întâmplător câtva timp, dându-i iluzia că un anumit scop a fost atins.

O asemenea corespondenţă acccidentală a rezultatelor şi a scopurilor care ne-au fost descrise sau, altfel spus, reuşita în anumite lucruri insignifiante *care nu pot avea nici o consecinţă spirituală* produc omului mecanic convingerea că el are puterea de a atinge orice scop, că el "este capabil să cucerească natura", aşa cum pretinde, că este capabil "să-şi hotărască viaţa", etc.

De fapt, el este bineînţeles incapabil să facă ceva, pentru că el nu are nici un fel de control, nu doar asupra lucrurilor care sunt în jurul lui, ci şi asupra acelora care sunt în el însuşi.

Această ultimă idee trebuie să fie bine înţeleasă şi bine asimilată. În acelaşi timp, trebuie să înţelegem că controlul lucrurilor exterioare începe

prin controlul a ceea ce este în noi, prin *controlul nostru asupra noastră înşine*. Un om care nu poate să se controleze, adică nu poate să controleze ceea ce se petrece în el, nu poate să controleze nimic.

Prin ce metodă poate fi obţinut controlul?

Partea tehnică a acestei metode poate fi explicată prin legea octavei. Octavele se pot dezvolta într-un mod consecvent şi continuu în direcţia dorită, dacă "şocurile adiţionale" intervin la momentul oportun, adică atunci când se produce o încetinire a vibraţiilor.

Dacă "şocurile adiţionale" nu intervin la momentul dorit, octavele îşi schimbă direcţia. Normal că nici nu se pune problema ca "şocurile adiţionale" să vină singure la momentul dorit.

Omului îi rămân următoarele variante:

- pentru activităţile sale, să-şi găsească o direcţie care să corespundă liniei mecanice a evenimentelor momentului; altfel spus, "să meargă încotro bate vântul" sau "să înoate în direcţia curentului", chiar dacă aceasta îi contrazice propriile înclinaţii, convingeri, simpatii.
- să se împace cu ideea eşecului în tot ceea ce întreprinde.

Dar mai există şi altă soluţie: omul poate învăţa să recunoască momentele semitonurilor în toate liniile activităţii lui şi *să creeze* "şocurile adiţionale"; altfel spus, poate să înveţe să-şi aplice propriilor activităţi metoda pe care o folosesc forţele cosmice atunci când *creează "şocuri adiţionale"*, de fiecare dată când ele sunt necesare.

Posibilitatea şocurilor adiţionale artificiale, adică special create, dă un sens practic studiului legii octavei şi face acest studiu obligatoriu şi necesar pentru omul care vrea să iasă din rolul de spectator pasiv.

"Omul maşină" nu poate să facă nimic. Pentru el, ca şi în jurul lui, totul *se întâmplă*. Pentru *a face*, omului îi este necesar să cunoască legea octavei, să cunoască momentele intervalelor şi să fie capabil să creeze şocurile adiţionale necesare.

Nu putem învăţa aceasta decât într-o *şcoală*, adică într-o şcoală organizată pe baze corecte, conform tuturor tradiţiilor ezoterice. Fără ajutorul unei şcoli, un om nu poate niciodată să înţeleagă singur legea octavei, locul intervalelor, ordinea în care sunt create "şocurile".

Omul nu poate să le înţeleagă, pentru că sunt neapărat necesare anumite condiţii pentru a ajunge la această înţelegere şi aceste condiţii nu pot fi create decât într-o şcoală *organizată ea însăşi pe aceste principii*.

În cele ce urmează, va fi explicat în mod elocvent cum poate fi creată o şcoală pe principiile legii octavei. Şi aceasta vă va lămuri unul din aspectele raporturilor dintre *legea lui şapte* şi *legea lui trei*.

În această direcţie, se poate spune că, prin învăţătura şcolii, îi sunt date omului: pe de o parte, exemple de octave cosmice descendente (creatoare) şi, pe de altă parte, exemple de octave ascendente (evolutive).

Gândirea occidentală, care habar n-are de nimic, nici de octave, nici de legea lui trei, confundă liniile ascendente şi descendente şi nu înţelege

că linia evoluţiei se opune liniei creaţiei, adică merge împotriva ei, împotriva curentului.

Studiind legea octavei, trebuie să ne amintim că, pentru a defini relaţiile între octave, le împărţim în *fundamentale* şi *subordonate*. Octava fundamentală poate fi comparată cu trunchiul unui arbore ale cărui crengi vor fi octavele subordonate. Cele şapte note fundamentale ale octavei şi cele două semitonuri *deschizătoare de noi direcţii* dau noile verigi ale unui lanţ, trei grupe de câte trei verigi fiecare.

Octavele fundamentale sunt reunite într-un mod precis cu octavele secundare sau subordonate. Din octavele secundare ale primului ordin se obţin octavele secundare de ordinul doi, etc.

Structura octavelor poate fi comparată cu structura unui arbore. Din trunchiul fundamental ies, în fiecare direcţie, ramuri care se divizează, la rândul lor, în rămurele, care devin din ce în ce mai mici şi la sfârşit se acoperă cu frunze. Acelaşi proces are loc în frunze, pentru formarea nervurilor, a zimţilor, etc.

Ca orice lucru din natură, corpul uman, care reprezintă un întreg, prezintă aceleaşi corelaţii, atât în interior, cât şi în exterior. După numărul de note ale octavei şi după "semitonurile" sale, corpul uman are nouă măsuri de bază, exprimate prin numere definite.

Este clar că aceste numere diferă mult de la un individ la altul, dar între anumite limite. Aceste nouă măsuri de bază, dând o octavă întreagă de prim ordin, combinânu-se într-un mod special, ajung la o categorie de octave subordonate care, la rândul lor, dau naştere la alte octave subordonate etc.

În acest mod, este posibil să se obţină măsura oricărei părţi a corpului uman, ţinând cont că ele sunt toate într-o relaţie definită unele în raport cu celelalte.

Legea octavei ne-a lăsat perplecşi şi bineînţeles că a generat numeroase conversaţii în grupul nostru. G. nu înceta să ne pună în gardă împotriva excesului de teorie.

«Trebuie să înţelegeţi şi să simţiţi această lege în voi înşivă - spunea el - şi numai atunci veţi descoperi manifestarea sa în jurul vostru.»

Era evident. Dar dificultatea nu era doar aici. O simplă înţelegere "tehnică" a legii octavei cerea ea însăşi destul timp. Şi ajungeam întotdeauna la asta, fie ca urmare a descoperirilor neaşteptate, fie pentru că tocmai pierdeam încă o dată ceea ce mi se părea deja bine stabilit.

Astăzi, îmi este dificil să regăsesc ideile pe care s-a axat activitatea noastră, în cutare sau cutare perioadă, care au atras cel mai mult atenţia noastră atunci, care au generat un număr mai mare de conversaţii. Dar ideea legii octavei a devenit, într-un fel, centrul lor permanent de gravitate. La fiecare reuniune, i-am discutat aspectele variate; gradat, am ajuns să privim toate lucrurile din acest punct de vedere.

Prima dată când a expus această idee, G. nu a dat decât legile ei

generale. Întotdeauna, el a revenit la ea, pentru a-i sublinia diversele aspecte.

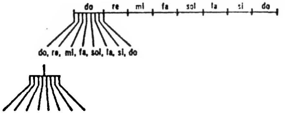
La una dintre reuniunile următoare, el a revelat, într-un mod foarte interesant, o altă semnificaţie a legii octavei, care avea un înţeles profund.

- Pentru a înţelege cel mai bine sensul legii octavei, trebuie să aveţi o idee clară despre o altă proprietate a vibraţiilor, şi anume aceea de a se diviza în "vibraţii interioare".

Într-adevăr, în toate vibraţiile se produc alte vibraţii şi fiecare octavă poate fi alcătuită dintr-un număr mare de octave interioare.

Fiecare notă a oricărei octave poate fi considerată ca o octavă întreagă, pe un alt plan.

Fiecare notă a acestor octave interioare conţine, la rândul său, o octavă întreagă şi aşa mai departe de un mare număr de ori, *dar nu la infinit*, pentru că există o limită în dezvoltarea octavelor interioare.

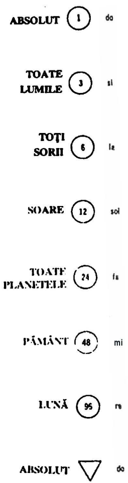
Aceste vibraţii interioare, care au loc simultan în "medii" de densităţi diferite, se întrepătrund, se reflectă şi se generează reciproc, se antrenează, se opresc sau se modifică unele pe altele.

Să ne imaginăm vibraţiile într-o substanţă sau într-un mediu de densitate definită. Să presupunem că această substanţă sau mediu ar fi formată din atomi relativ grosieri ai lumii guvernate de 48 de legi şi că fiecare dintre ei ar fi, ca să zicem aşa, o generaţie de 48 de atomi primordiali. Vibraţiile care se produc în acest mediu sunt divizibile în octave şi octavele sunt divizibile în note.

Să presupunem că noi am ales o octavă a acestor vibraţii, cu scopul de a face anumite cercetări. Trebuie să ne dăm seama că, în limitele acestei octave, au loc vibraţii ale unei substanţe mai fine. Substanţa lumii 48 este saturată de substanţa lumii 24. Vibraţiile substanţei lumii 24 sunt într-o relaţie bine definită cu vibraţiile substanţei lumii 48. Pentru a fi mai precis: în vibraţiile substanţei lumii 48, fiecare notă conţine o octavă întreagă a substanţei lumii 24.

Acestea sunt octavele interioare.

Substanţa lumii 24 este, la rândul ei, pătrunsă de substanţa lumii 12. Şi această substanţă este animată de vibraţii şi fiecare dintre notele octavei de vibraţii din lumea 24 conţine o octavă întreagă de vibraţii ale lumii 12.

Substanţa lumii 12 este pătrunsă de substanţa lumii 6. Substanţa lumii 6 este pătrunsă de substanţa lumii 3. Substanţa lumii 3 este pătrunsă de substanţa lumii 1.

În fiecare din aceste lumi, există vibraţii corespunzătoare şi ordinea rămâne întotdeauna aceeaşi, adică fiecare notă a unei octave de vibraţii dintr-o substanţă mai grosieră conţine o octavă întreagă de vibraţii dintr-o substanţă mai subtilă.

Dacă începem cu vibraţiile lumii 48, putem spune că o notă a unei octave de vibraţii a acestei lumi conţine o octavă de şapte note de vibraţii a lumii planetare. Fiecare notă a octavei de vibraţii a lumii planetare conţine o octavă de şapte note a lumii Soarelui. Fiecare notă a octavei de vibraţii a lumii Soarelui va conţine şapte note ale octavei de vibraţii a lumii stelare, etc.

Studiul octavelor interioare, studiul relaţiilor lor cu octavele exterioare şi posibila influenţă a primelor asupra celorlalte constituie o parte foarte importantă a studiului lumii şi al omului.

Altădată, G. a repetat şi a dezvoltat ceea ce a spus despre raza creaţiei.

- Raza creaţiei, ca orice alt proces, poate fi privită ca o octavă. Ea va fi o octavă descendentă, în care DO ajunge la SI, SI-ul la LA şi aşa mai departe. Absolutul sau *Totul* (lumea 1) va fi DO; toate lumile (lumea 3) vor fi SI; toţi sorii (lumea 6) vor fi LA; Soarele nostru (lumea 12) va fi SOL; toate planetele (lumea 24) vor fi FA; Pământul (lumea 48) va fi MI; Luna (lumea 96) va fi RE.

Raza creaţiei începe cu Absolutul. Absolutul este *Totul*. El este DO.

Raza creaţiei se termină la Lună. Dincolo de Lună, nu mai este *Nimic*. Şi acesta este tot Absolutul - DO.

Examinând "raza creaţiei" sau "octava cosmică", observăm că vor exista două semitonuri în dezvoltarea acestei octave: primul între DO şi SI, adică între lumea 1 şi lumea 3, între Absolut şi toate lumile; al doilea, între FA şi MI, adică între lumea 24 şi lumea 48, adică între toate planetele şi Pământ.

Dar primul semiton este umplut de voinţa Absolutului. Una din manifestările voinţei Absolutului constă desigur în umplerea acestui semiton, prin apariţia conştientă a forţei neutralizatoare care umple, până

la refuz, "semitonul" dintre forța activă și forța pasivă.

La al doilea "semiton", situatia este mai complexă. Ceva lipsește între planete și Pământ. Influențele planetare nu pot să ajungă la Pământ imediat și in intregime. Un "șoc" adițional este indispensabil; este necesară crearea unor condiții noi pentru a asigura o propagare adecvată a forțelor.

Condițiile care permit să se asigure propagarea forțelor sunt create prin stabilirea unui dispozitiv special între planete și Pământ. Acest dispozitiv special, această "stație de transmitere a forțelor" este *viața organică de pe Pământ*. Viața organică de pe Pământ a fost creată pentru a umple semitonul dintre planete și Pământ.

Viața organică reprezintă, ca să zicem așa, *organul de percepție al Pământului*. Viața organică formează un fel de peliculă sensibilă acoperind tot globul terestru și primind influențele sferei planetare, care altfel nu ar putea să ajungă aici.

Din acest punct de vedere, regnul mineral, regnul vegetal și regnul uman sunt de egală importanță pentru Pământ. O simplă pajiște absoarbe influențele planetare de un anumit fel și le transmite Pământului. Aceeași pajiște acoperită de lume va absorbi și va transmite alte influențe. Populația Europei absoarbe anumite influențe planetare și le transmite Pământului. Populația Africii absoarbe alte influențe planetare și așa mai departe.

Toate marile evenimente ale vieții maselor de oameni sunt cauzate de influențe planetare. Ele sunt rezultatul absorbției acestor influențe. Societatea umană este o masă foarte sensibilă la recepționarea influențelor planetare. Și orice mică tensiune accidentală în sferele planetare poate să se repercuteze timp de ani de zile, cu o influență crescândă, într-un domeniu oarecare al activității umane.

Se produce un "accident" temporal în spațiul planetar; el este imediat simțit de masele umane și oamenii încep să se urască și să se ucidă unii pe alții, justificându-și acțiunile prin cine știe ce teorie a fraternității, egalității, dragostei sau dreptății.

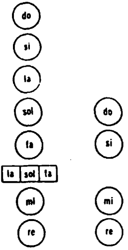
Viața organică este organul de percepție al Pământului și, în același timp, este un organ de radiație. Mulțumită vieții organice, toate părțile suprafeței terestre emit, în fiecare moment, raze de un anumit tip, în direcția Soarelui, a planetelor și a Lunii.

Din acest punct de vedere, Soarele are nevoie de un anumit tip de radiații, planetele, de alt tip și Luna, de altul. Tot ceea ce se întâmplă pe Pământ creează radiații de acest gen. Și multe lucruri se întâmplă adeseori, pentru singurul motiv că, din anumite părți ale suprafeței Pământului, sunt cerute anumite tipuri de radiații. De altfel, G. ne-a atras atenția, în mod special, asupra neconformității timpului - sau a duratei evenimentelor - în lumea planetară sau în viața umană. Motivul insistenței sale asupra acestui punct nu mi-a fost clar decât mai târziu.

În același timp, el a subliniat constant faptul că orice eveniment, oricare ar fi el, chiar cel care se produce in cea mai firavă peliculă de

materie organică, serveşte întotdeauna intereselor Pământului, ale Soarelui, ale planetelor şi ale Lunii. Nimic inutil sau independent nu ar putea să se producă în viaţa organică, pentru că ea a fost creată pentru un scop bine determinat, căruia ea îi va rămâne fidelă.

Într-o zi, dezvoltând această temă, G. ne-a dat o diagramă a structurii octavelor, în care una dintre verigi era "viaţa organică de pe Pământ".

- Această octavă suplimentară sau laterală în raza creaţiei începe la Soare - a zis el. Soarele, care este SOL în octava cosmică, sună, la un anumit moment, la fel ca DO.

Este necesar să ne dăm seama că fiecare notă din orice octavă - în cazul nostru, fiecare notă a octavei cosmice - poate reprezenta DO-ul unei octave laterale apărute din prima. Am spune chiar, mai exact, că orice notă din octavă poate fi, în acelaşi timp, orice notă din altă octavă care o intersectează.

În cazul de faţă, SOL începe să sune ca DO. Coborând la nivelul planetelor, această nouă octavă trece în SI. Coborând şi mai jos, ea dă trei note: LA, SOL, FA, care creează şi constituie viaţa organică de pe Pământ sub forma sub care o cunoaştem noi. MI-ul acestei octave fuzionează cu MI-ul octavei cosmice, adică cu *Pământul* şi RE-ul cu RE-ul octavei cosmice, adică cu *Luna*."

Am simţit imediat că această octavă laterală avea o mare semnificaţie. La început, aceasta arăta că viaţa organică, reprezentată în diagramă prin trei note, conţinea două note superioare: una pe nivelul planetelor şi alta la nivelul Soarelui şi că *ea începea cu Soarele*.

Acesta era punctul cel mai important, pentru că, încă o dată, aceasta contrazicea ideea că viaţa îşi trage originea *de jos*. După explicaţiile lui G., viaţa venea *de sus* de la nivelul lumii Soarelui.

Au fost încă multe discuţii asupra notelor MI, RE ale octavei laterale. Bineînţeles că noi nu am putut să definim ceea ce reprezenta RE. Dar acest RE era legat evident de ideea de hrană pentru Lună. Anumite produse ale dezintegrării vieţii organice merg la Lună; aceasta trebuie să însemne RE.

În ceea ce îl priveşte pe MI, se putea vorbi cu precizie despre el. Viata organică dispare, fără nici o îndoială, în interiorul Pământului.

Rolul vieţii organice în structura suprafeţei Pământului era indiscutabil. În această direcţie, se pot aminti: creşterea insulelor de corali şi a munţilor calcaroşi, formarea zăcămintelor de gaze şi a terenurilor petrolifere, schimbările solului sub influenţa vegetaţiei, creşterea vegetaţiei în lacuri, formarea humusului foarte bogat mulţumită viermilor din pământ, schimbările climatice datorate drenajului mlaştinilor şi distrugerii pădurilor şi multe alte lucruri cunoscute şi necunoscute.

Mai mult, octava laterală arată cu claritate cât de uşor şi de corect se poate explica totul în sistemul pe care tocmai îl discutam. Tot ceea ce părea anormal, neaşteptat şi accidental dispărea. Începea să iasă la iveală un imens plan al universului, foarte riguros gândit.

CAPITOLUL VIII

La una din întâlnirile următoare, G. a revenit la problema conştiinţei.

- Funcţiile psihice şi fizice, a spus el, nu pot fi înţelese atâta timp cât nu s-a înţeles că ele pot lucra, şi una şi cealaltă, fiind controlate de stări de conştiinţă diferite.

Există patru stări de conştiinţă accesibile *omului* (a accentuat cuvântul "om"). Dar omul maşină nu trăieşte decât în cele două stări de conştiinţă cele mai joase. Celelalte două stări de conştiinţă superioare îi sunt inaccesibile şi, deşi le-ar putea cunoaşte prin străfulgerări, el este incapabil să le înţeleagă şi le judecă prin prisma celor două stări de conştiinţă inferioare cu care este familiarizat.

Prima, *somnul*, este starea pasivă în care oamenii petrec o treime, uneori chiar şi o jumătate din viaţă. Şi a doua, în care îşi petrec cealaltă jumătate a vieţii, este acea stare în care ei circulă pe străzi, scriu cărţi, discută diferite subiecte considerate de ei de "extremă" importanţă, fac politică, se ucid între ei: este starea pe care ei o consideră ca activă şi o numesc "conştiinţă lucidă" sau "stare de veghe". Aceste expresii "conştiinţă lucidă" sau "stare de veghe" par a fi date în bătaie de joc, mai ales dacă se înţelege ceea ce trebuie să fie "conştiinţa lucidă" şi ce este în realitate această stare în care oamenii trăiesc şi acţionează.

A treia stare de conştiinţă este conştiinţa de sine, conştiinţa eului propriu. Este în general acceptat că noi avem această stare de conştiinţă sau că putem să o avem la voinţă. Ştiinţa şi filozofia noastră nu au văzut că noi *nu posedăm această stare de conştiinţă* şi că doar dorinţa noastră nu este capabilă să o creeze în noi, oricât de hotărâţi am fi.

A patra stare de conştiinţă este conştiinţa obiectivă. În această stare omul poate vedea lucrurile *aşa cum sunt ele*. Câteodată, în stările sale inferioare de conştiinţă, el poate avea străfulgerări ale acestei conştiinţe superioare. Religiile tuturor popoarelor conţin mărturii asupra posibilităţii atingerii unei asemenea stări de conştiinţă, pe care o numesc "iluminare" sau în diverse alte moduri, spunând despre ea că este idealul către care trebuie să aspire orice fiinţă. Dar singura cale corectă către conştiinţa obiectivă trece prin trezirea conştiinţei de sine. Un om obişnuit, ridicat în mod artificial la o stare de conştiinţă obiectivă şi readus apoi în starea sa obişnuită, nu îşi va mai aminti nimic şi va gândi pur şi simplu că şi-a pierdut conştienţa un anumit timp. Dar în starea de trezire a conştiinţei de

sine omul poate avea străfulgerări ale conştiinţei obiective şi îşi poate aminti de ele.

A patra stare de conştiinţă reprezintă o stare cu totul deosebită de cea precedentă; ea este rezultatul unei transformări interioare şi al unei munci îndelungate şi dificile asupra propriei fiinţe.

Totuşi, a treia stare de conştiinţă constituie starea naturală a omului *aşa cum este el*. Şi dacă omul nu o are, este doar din cauza acţiunilor sale trecute şi prezente. Fără nici o exagerare, se poate spune că în epoca actuală a treia stare de conştiinţă nu apare în om decât ca foarte scurte şi foarte rare străfulgerări şi că este imposibil să o menţii mai mult sau mai puţin fără un antrenament special.

Pentru marea majoritate a oamenilor, chiar cultivaţi şi inteligenţi, principalul obstacol pe calea obţinerii conştiinţei de sine este că *ei cred că o posedă*; altfel spus, sunt cu totul convinşi că au deja conştiinţa de sine, şi că posedă tot ceea ce le aduce această tare: individualităţile, în sensul unui "eu" permanent şi imuabil, voinţă, capacitate de *a face* şi aşa mai departe. Ori, este absolut evident că un om nu va vedea nici un interes în a obţine printr-o muncă lungă şi dificilă un lucru pe care, în opinia sa, îl are deja. Dimpotrivă, dacă îi veţi spune că se înşeală, el se va gândi fie că sunteţi nebun, fie că încercaţi să-i exploataţi credulitatea pentru profitul vostru personal.

Cele două stări de conştiinţă superioară, "conştiinţa de sine" şi "conştiinţa obiectivă", sunt legate funcţional de *centrii superiori ai omului*.

Căci, în afară de centrii despre care am vorbit deja, mai există încă doi, "centrul emoţional superior" şi "centrul intelectual superior". Aceşti centri există în noi: ei sunt în întregime dezvoltaţi şi lucrează tot timpul, dar munca lor nu ajunge niciodată până la conştiinţa obişnuită. Motivul trebuie căutat în proprietăţile speciale ale pretinsei noastre "lucidităţi".

Pentru a înţelege diferenţa între diferitele stări de conştiinţă, trebuie să revenim asupra primeia, care este somnul. Este o stare de conştiinţă în întregime subiectivă. Omul este acaparat de visele sale - nu contează dacă şi le mai aminteşte sau nu. Chiar dacă câteva impresii reale ajung la cel care doarme, aşa cum ar fi voce, căldură, frig, senzaţia propriului corp, ele nu trezesc în el decât imagini fantastice. Apoi omul se trezeşte. La prima vedere este o stare de conştiinţă în întregime diferită. Se poate mişca, poate vorbi cu alte persoane, poate face proiecte, poate vedea pericolele, le poate evita şi aşa mai departe. Pare acceptabil să considerăm că se găseşte într-o situaţie mai bună decât atunci când doarme. Dar dacă privim ceva mai profund, dacă aruncăm o privire asupra lumii interioare, asupra gândurilor sale, asupra cauzelor acţiunilor sale, vom înţelege că el se găseşte aproape în aceeaşi stare ca atunci când doarme. Este chiar mai rău, pentru că în somn el este pasiv, ceea ce înseamnă că nu poate face nimic. În starea de veghe, dimpotrivă, poate să acţioneze tot timpul şi rezultatul acţiunilor sale se repercutează asupra lui şi asupra anturajului său. *Şi el nu este nici pe de-*

parte conştient. Este o maşină, totul *i se "întâmplă"*. Nu-şi poate opri avalanşa gândurilor, nu-şi poate controla imaginaţia, emoţiile, atenţia. Trăieşte într-o lume subiectivă de "eu iubesc", "eu nu iubesc", "asta îmi place", "asta nu-mi place", "am chef", "n-am chef", adică într-o lume din ceea ce crede el că-i place sau nu-i place, că doreşte sau nu doreşte. El nu percepe lumea reală. Lumea reală îi este ascunsă de un zid de imaginaţie. *Trăieşte în somn*. Doarme. Şi ceea ce numeşte el "conştiinţă lucidă" nu este decât somn - şi un somn mult mai periculos decât somnul obişnuit, în patul său.

Să analizăm câteva experimente din viaţa omenirii. De exemplu, războiul. Există război în acest moment. Ce înseamnă asta? Asta înseamnă că mai multe milioane de adormiţi încearcă să distrugă mai multe milioane de alţi adormiţi. Dacă s-ar trezi, n-ar face acest lucru. Tot ceea ce se petrece în aceste momente se datorează acestui somn.

Aceste două stări de conştiinţă, somnul şi starea de veghe sunt ambele la fel de subiective. Doar începând *să-şi amintească de esenţa sa divină* omul poate într-adevăr să se trezească. Doar atunci viaţa sa capătă o formă şi un sens bine definite. El o vede ca pe *o viaţă de oameni adormiţi*, o viaţă a somnului. Tot ceea ce spun oamenii, tot ceea ce fac, spun şi fac în somn. Nimic dintre acestea nu poate avea nici cea mai mică valoare. Doar trezirea, şi ceea ce duce la trezire, are o valoare reală.

De câte ori m-aţi întrebat dacă n-ar fi posibil să oprim războaiele? Desigur, acest lucru ar fi posibil. Ar fi suficient ca oamenii să se trezească. Pare un lucru minor. Dimpotrivă, nimic nu ar putea fi mai dificil, pentru că somnul este provocat şi menţinut de întreaga lume înconjurătoare, de toate condiţiile existenţei.

Cum să te trezeşti? Cum să scapi de somn? Acestea sunt cele mai importante, cele mai vitale întrebări pe care un om trebuie să şi le pună. Dar, înainte să şi le pună trebuie să se convingă el însuşi de somnul său. Şi nu va fi posibil să se convingă de acest lucru decât încercând să se trezească. Atunci când va fi înţeles că nu îşi aminteşte de esenţa sa divină şi că amintirea sinelui înseamnă o trezire şi, atunci când va fi văzut prin experienţă cât îi este de dificil să-şi amintească de el însuşi, va înţelege că nu este suficient pentru a te trezi doar să doreşti aceasta. Mai exact, spunem că un om nu poate să se trezească *singur*. Dar dacă douăzeci de oameni hotărăsc că primul dintre ei care se va trezi îi va trezi şi pe ceilalţi, ei au deja o şansă în plus. Totuşi şi acest lucru este insuficient, pentru că aceşti oameni pot să doarmă şi să viseze că se trezesc. Deci nu este suficient. Trebuie mai mult. Aceşti douăzeci de oameni trebuie supravegheaţi de un om care el însuşi nu este adormit sau al cărui somn nu este fel de "greu" ca al celorlaţi, sau care va dormi conştient atunci când este posibil, atunci când nu poate să apară nici un rău nici pentru el nici pentru ceilalţi. Ei trebuie să găsească un astfel de om şi să-l angajeze pentru a-i trezi şi a nu le permite să adoarmă din nou. Fără aceasta, este imposibil să se trezească. Acest lucru trebuie înţeles.

Este posibil să gândeşti timp de un miliard de ani, este posibil să scrii biblioteci întregi, să inventezi teorii cu milioanele, şi toate acestea în somn, fără nici o posibilitate de trezire. Dimpotrivă, aceste teorii şi aceste cărţi scrise sau fabricate de adormiţi, au pur şi simplu efectul de a menţine pe ceilalţi oameni adormiţi.

Nu este nimic nou în ideea de somn. Aproape de la crearea lumii li s-a spus oamenilor că sunt adormiţi şi că trebuie să se trezească. De câte ori nu citim noi, de exemplu, în Evanghelie: "Treziţi-vă", "Vegheaţi", "Nu dormiţi". Discipolii lui Christos, chiar în grădina Ghetsimani, în timp ce Maestrul lor se ruga pentru ultima dată, dormeau. Aceasta spune totul. Dar oare oamenii înţeleg asta? Ei iau asta ca pe o figură de stil, ca pe o metaforă. Ei nu văd deloc că aceste cuvinte trebuie luate la modul propriu. Şi aici încă este uşor de înţeles de ce. Pentru a înţelege corect, ar trebui să se trezească, sau să încerce cât de puţin să se trezească. Am fost întrebat de multe ori de ce Evangheliile nu vorbesc niciodată despre somn... Dar vorbesc despre asta în fiecare pagină. Asta arată pur şi simplu că oamenii citesc Evangheliile dormind. Atâta timp cât un om doarme profund, copleşit în întregime de visele sale, nu poate nici măcar să se gândească că este adormit. Dacă ar putea să se gândescă că este adormit, s-ar trezi. Şi astfel merg lucrurile, fără ca oamenii să aibă cea mai vagă idee despre ceea ce pierd din cauza somnului lor.

Cum am spus deja, omul, aşa cum este el, aşa cum l-a creat natura, poate deveni o fiinţă conştientă de sine. Este creat cu acest scop, se naşte cu acest scop. Dar se naşte printre adormiţi, şi, natural, cade la rândul său într-un somn profund chiar în momentul în care ar trebui să înceapă să fie conştient de el însuşi. Aici toate lucrurile îşi au rolul lor: imitaţia involuntară a adulţilor de către copii, sugestiile lor voluntare sau involuntare şi aşa-zisa "educaţie". Orice tentativă de trezire din partea copilului este imediat frântă. Şi câte eforturi trebuie să facă mai târziu pentru a se trezi; de ce ajutor avem nevoie atunci când s-au acumulat mii de obiceiuri care ne menţin în starea de somn. Eliberarea are loc foarte rar. Şi, chiar din copilăria sa, omul îşi pierde, în cea mai mare parte a cazurilor, posibilitatea de a se trezi; îşi petrece toată viaţa în somn şi moare tot în somn. Mai mult chiar, mulţi oameni mor cu mult timp înainte de moartea lor fizică. Dar n-a venit încă momentul să vorbim despre asta.

Acum, amintiţi-vă de ceea ce v-am spus deja. Un om complet dezvoltat, o fiinţă matură spiritual, ceea ce eu numesc *un om în adevăratul sens al cuvântului* trebuie să aibă patru stări de conştiinţă. Oamenii obişnuiţi nu trăiesc decât în două stări de conştiinţă. Ei ştiu, sau cel puţin ar putea şti despre existenţa celei de-a patra stări. Toate aceste "stări mistice" şi altele sunt prost definite. Totuşi, atunci când nu este vorba de fraudă sau simulacru, găsim acolo străfulgerări a ceea ce numim stare a conştiinţei obiective.

Dar omul nu ştie nimic despre a treia stare de conştiinţă şi nici măcar

nu bănuiește. Este aproape imposibil ca el să o poată bănui, pentru că, dacă i-o veți explica, dacă îi veți spune în ce constă, va spune că această stare este starea lui obișnuită. Nu se consideră el însuși o ființă conștientă, care își guvernează propria viață? Faptele îl contrazic, dar el le privește ca accidentale sau momentane, destinate să se aranjeze de la sine. Imaginându-și astfel că posedă cunoașterea de sine, într-un fel ca pe un drept din naștere, nu îi va veni ideea să încerce să se apropie de ea sau să o obțină. Și totuși, în absența conștiinței de sine sau a celei de-a treia stări de conștiință, a patra este imposibilă, dacă nu apare prin străfulgerare. Cunoașterea, în orice caz, adevărata cunoaștere *obiectivă* - la care oamenii aspiră să ajungă, nu este posibilă decât în a patra stare de conștiință. Cunoașterea obținută în starea normală de conștiință este amestecată cu visuri în mod permanent. Astfel aveți un tablou complet al existenței omului.

La întâlnirea următoare a reluat:

- Posibilitățile omului sunt imense. Voi nici măcar nu puteți să vă faceți o idee de ceea ce este capabil să atingă un om. Dar în somn nimic nu poate fi atins. În conștiința omului adormit, iluziile sale, "visele" sale se amestecă cu realitatea. Omul trăiește într-o lume subiectivă din care îi este imposibil să scape. Și iată de ce el nu poate niciodată să-și folosească toate puterile pe care le are și nu trăiește decât într-o mică parte a lui însuși.

A fost deja spus că studiul propriei ființe și auto-observarea, bine făcute, îl fac pe om să-și dea seama că este "ceva defect" în mecanismul său interior și în modul său de funcționare, în starea lui obișnuită. El înțelege că acest lucru se întâmplă, cu siguranță, pentru că este adormit și pentru că nu trăiește și nu muncește decât la un sfert din capacitatea lui reală. Înțelege că din același motiv majoritatea posibilităților sale rămân nerealizate și cea mai mare parte a puterilor sale rămân neutilizate. El simte cum ia de la viață tot ceea ce ar putea să-i dea, și că incapacitatea sa ține de defectele funcționale ale mașinii sale, ale aparatului său receptor.

Ideea studiului propriei ființe capătă în ochii săi o nouă semnificație. El simte că nu merită osteneala de a se studia așa cum este acum. El vede fiecare funcție în starea sa actuală, și ceea ce ar putea și ar trebui să devină. Auto-observarea îl conduce pe om la a recunoaște necesitatea schimbării. Și practicând-o, el își dă seama că această observare a propriei ființe aduce ea însăși anumite schimbări în procesele sale interioare. El începe să înțeleagă că ea este un mijloc de transformare, un instrument de trezire. Observându-se, el proiectează, într-un anume fel, o rază de lumină asupra proceselor sale interioare care se realizau până acum într-un întuneric deplin. Și, sub influența acestei lumini, acestea încep să se schimbe. Există un mare număr de procese chimice care nu pot avea loc decât în absența luminii. La fel, un mare număr de procese psihice nu pot avea loc decât în întuneric. Chiar o ușoară priză de conștiință este suficientă pentru a schimba complet caracterul proceselor obișnuite și pentru a face un mare număr dintre ele complet imposibile. Procesele

noastre psihice (alchimia noastră interioară) au multe puncte comune cu procesele chimice cărora lumina le schimbă caracterul, şi ele sunt conduse de legi asemănătoare.

Atunci când un om ajunge să-şi dea seama nu doar de necesitatea studiului şi a observării propriei fiinţe, dar şi de necesitatea unui efort în vederea transformării, atunci caracterul auto-observării trebuie să se schimbe, de asemenea. Până aici el n-a studiat decât detalii ale activităţii centrilor, încercând doar să constate un fenomen sau altul şi străduindu-se să fie un martor imparţial. El a studiat modul de funcţionare al maşinii. De acum, trebuie să înceapă să se vadă pe sine însuşi, adică să vadă nu numai detaliile izolate, nu numai munca rotiţelor sau a micilor pârghii, ci toate aceste lucruri luate împreună - acest ansamblu pe care el îl reprezintă pentru ceilalţi.

În acest scop, un om trebuie să exerseze să ia, ca să zicem aşa, "fotografii" mentale ale lui însuşi în diferite momente ale vieţii sale şi în diverse stări emoţionale: nu doar "fotografii" detaliate, ci şi imagini globale. Altfel spus, aceste "fotografii" trebuie să conţină simultan tot ceea ce nu poate să vadă în el însuşi la un moment dat. Emoţii, dispoziţii, gânduri, senzaţii, atitudini, mişcări, tonalitatea vocii, expresiile feţei, şi aşa mai departe. Dacă un om ajunge să ia instantanee interesante, el nu va întârzia să obţină o veritabilă colecţie de portrete ale lui însuşi care, luate împreună, îi vor arăta clar ceea ce este. Dar este dificil să ajungi să iei aceste fotografii în momentele cele mai interesante, este dificil să sesizezi atitudinile, expresiile feţei, emoţiile şi gândurile cele mai relevante. Dacă un om reuşeşte să surprindă bine aceste fotografii şi în număr suficient, nu va întârzia să vadă că ideea pe care o avea despre el însuşi, şi cu care continua să trăiască an de an, era foarte departe de realitate.

În locul omului care credea el că este, va vedea un cu totul altul. Acest "altul" este el însuşi şi, în acelaşi timp, nu este el însuşi. Este el, aşa cum îl cunosc ceilalţi, aşa cum îşi imaginează şi aşa cum reiese din acţiunile sale etc.; dar nu este chiar el, aşa cum este el în realitate. Pentru că el însuşi ştie că există o mare parte de irealitate, de invenţie şi de artificial în acest om aşa cum îl cunosc alţii, şi aşa cum se consideră el însuşi. Trebuie să învăţaţi să separaţi realul de imaginar. Şi pentru a începe observaţia şi studiul propriei fiinţe, este indispensabil să aveţi discernământ. Omul trebuie să-şi dea seama că de fapt este format din doi oameni.

Unul este omul pe care îl numeşte "eu" şi pe care alţii îl numesc Uspensky, Zacharoff sau Petroff. Altul este adevăratul EU, care apare în viaţa sa doar în scurte momente, şi care nu poate deveni stabil şi permanent decât după o lungă perioadă de muncă.

Atâta timp cât omul se consideră el însuşi ca *o persoană*, va rămâne întotdeauna aşa cum este. Munca sa interioară începe în momentul în care el este capabil să simtă în el însuşi prezenţa a *doi oameni*. Unul este pasiv şi tot ceea ce poate face este să observe şi să înregistreze ceea ce i se

întâmplă. Altul, care îşi spune "eu", care este activ şi vorbeşte la persoana întâia, nu este în realitate decât Uspensky, Petroff sau Zacharoff.

Aceasta este prima realizare pe care un om poate să o obţină. Imediat ce el începe să gândească corect, îşi dă seama că este în întregime sub puterea lui Uspensky, Petroff sau Zacharoff. Orice intenţionează sau se gândeşte să facă sau să spună, nu este "El", nu este "Eu"-l său acela care va spune sau va face, ci Uspensky, Petroff sau Zacharoff ai săi, şi ceea ce vor spune sau vor face, natural, nu va avea nimic comun cu ceea ce "Eu"-l lor ar fi spus sau ar fi făcut; pentru că ei au propriul lor mod de a simţi sau de a înţelege lucrurile, care poate uneori să devieze sau să schimbe în întregime intenţiile iniţiale ale "Eu"-lui.

Din acest punct de vedere, un pericol clar pândeşte omul încă din primul moment al auto-observării. "Eu"-l este cel care începe observarea, dar Uspensky, Petroff sau Zacharoff o acaparează imediat şi o continuă. Astfel, încă de la început, Uspensky, Zacharoff sau Petroff fac ceva, introduc o schimbare care pare lipsită de importanţă, dar care în realitate alterează radical totul.

Să presupunem că, de exemplu, un om numit Ivanoff aude descrierea acestei metode de observare a propriei fiinţe. I s-a spus că un om trebuie să se împartă: "El" sau "Eu" de o parte, şi Uspensky, Petroff sau Zacharoff de cealaltă parte. Deci el se divizează *exact aşa cum i s-a spus*. Acesta este "eu" îşi zice el, şi acesta este Uspensky, Petroff sau Zacharoff. Nu va spune niciodată Ivanoff. El găseşte acest lucru neplăcut; aşa că va folosi inevitabil alt nume sau prenume. Mai mult, el va numi "eu" ceea ce îi place în el, sau, în orice caz, ceea ce găseşte mai puternic în el, în timp ce va numi Uspensky, Petroff sau Zacharoff ceea ce nu îi place sau consideră ca fiind slăbiciunile lui. El începe deci să gândească pe o asemenea bază, complet greşit, bineînţeles, din moment ce el abuzează deja de punctul cel mai important refuzând să privească în faţă ceea ce este el de fapt, adică Ivanoff, dând atenţie doar imaginarilor Uspensky, Petroff sau Zacharoff.

Este chiar dificil să-ţi imaginezi cât detestă un om să-şi folosească propriul nume atunci când se gândeşte la el la persoana a III-a. Face totul pentru a evita, îşi atribuie un alt nume, cum tocmai am spus, sau îşi inventează un nume fals, un nume prin care nimeni nu l-a cunoscut niciodată şi nici nu îl va cunoaşte vreodată; sau îşi spune pur şi simplu "el" şi aşa mai departe. Din acest punct de vedere, oamenii care sunt obişnuiţi în conversaţiile lor să se cunoască prin prenume, porecle sau diminutive nu fac excepţie de la această regulă. Atunci când aceştia încep observarea propriilor fiinţe, ei preferă să se autonumească Uspensky, sau să spună "Uspensky din mine", ca şi cum ar putea avea un Uspensky în ei înşişi. Există destui Uspensky chiar şi pentru Uspensky însuşi!

Dar atunci când un om îşi înţelege neputinţa în faţa lui Uspensky, atitudinea lui faţă de el însuşi şi faţă de "Uspensky din el" încetează a fi

indiferentă sau lipsită de griji. Observarea propriei ființe devine o observare a lui Uspensky. Omul înțelege că el nu este Uspensky, că Uspensky nu este decât masca pe care o poartă, rolul pe care îl joacă inconștient și pe care, din nefericire, nu se poate împiedica să-l joace, un rol care îl domină și îl face să spună și să facă mii de lucruri stupide, mii de lucruri pe care el nu le-ar face sau nu le-ar spune niciodată.

Dacă este sincer cu el însuși, simte că este în puterea lui "Uspensky" și în același timp simte că nu este "Uspensky". Începe să-i fie frică de Uspensky, începe să simtă că Uspensky este dușmanul lui. Orice vrea să facă, totul este interceptat și schimbat de Uspensky; Uspensky este dușmanul său. Dorințele, gusturile, simpatiile, antipatiile, gândurile, opiniile lui "Uspensky" se opun propriilor sale idei, sentimente, dispoziții, sau n-au nimic în comun cu ele. Și totuși, "Uspensky" este stăpânul său. El îi este sclav. El nu are o voință proprie. Nu este capabil să-și exprime dorințele, pentru că tot ceea ce ar vrea să spună sau să facă va fi întotdeauna făcut în locul său de "Uspensky".

La acest nivel de auto-observare, acest om nu trebuie să aibă decât un singur scop: să se elibereze de "Uspensky". Este ușor de înțeles că nu poate să se elibereze de fapt, pentru că el este "Uspensky", trebuie prin urmare să-l domine și să învețe să facă nu ceea ce vrea Uspensky, ci ceea ce vrea *el însuși* să facă. "Uspensky" care este astăzi stăpân trebuie să devină sclavul adevăratului Eu.

Acesta este primul pas pe calea transformării interioare: omul trebuie să scape de Uspensky, nu doar în gând, ci și în fapte, și să ajungă să simtă că n-are nimic în comun cu el. Dar trebuie să țină bine minte că toată atenția trebuie să-i rămână fixată asupra lui Uspensky. Într-adevăr, un om este incapabil să explice *ceea ce este el în realitate*; totuși, și-l poate explica pe "Uspensky" lui însuși, și prin asta trebuie să înceapă, amintindu-și în același timp că el nu este "Uspensky".

Nimic nu este mai periculos într-un asemenea caz decât să te încrezi în propria judecată. Dacă un om are noroc, poate avea alături de el pe cineva care să-i spună când se manifestă el și când se manifestă "Uspensky". Este necesar însă să aibă încredere în această persoană, deoarece altfel va începe să se gândească că el înțelege mai bine singur și că nu are de învățat când se manifestă "Uspensky" și când el. Și nu doar privitor la el însuși, dar și în raport cu alții, el își poate imagina că își dă seama când sunt ei înșiși și când manifestă o personalitate auxiliară. Problemă în care, bineînțeles, se înșeală. Căci o ființă aflată într-un asemenea stadiu nu poate să vadă nimic, nici în legătură cu el însuși, nici în legătură cu ceilalți. Și cu cât este mai convins că poate, cu atât greșește mai mult. Dimpotrivă, dacă este câtuși de puțin capabil de sinceritate față de sine însuși, dacă vrea cu adevărat să cunoască adevărul, atunci poate găsi o bază exactă și infailibilă, mai întâi pentru a se judeca pe sine însuși corect, apoi pentru a-i judeca pe ceilalți. Dar întreaga problemă constă în

a fi sincer faţă de tine însuţi. Şi este departe de a fi uşor. Oamenii nu înţeleg că sinceritatea trebuie să fie învăţată. Ei îşi imaginează că depinde de dorinţa lor sau de hotărîrea lor a fi sinceri sau a nu fi.

Dar cum poate un om să fie sincer faţă de el însuşi, atunci când acest om nu vede ceea ce trebuie să vadă în el însuşi? Trebuie ca cineva să-i arate acest lucru. Şi atitudinea sa faţă de cel care îi va arăta trebuie să fie cea bună, adică astfel încât ea să-l ajute să vadă ceea ce îi este arătat şi nu să-l împiedice, cum se întâmplă de fiecare dată când un om îşi închipuie că nu are nimic de învăţat de la nimeni.

În procesul auto-transformării întâlnim aici o fază critică. Un om care îşi pierde direcţia în acest moment nu o va mai găsi decât cu foarte mare greutate. Căci nu trebuie să uităm că omul, aşa cum este în acest moment, nu este în măsură să distingă între "Eu" şi "Uspensky". Cu toate eforturile sale în această direcţie, el nu va şti niciodată dacă nu cumva minte, dacă nu cumva inventează, şi niciodată nu se va putea vedea aşa cum este în realitate. Trebuie să fiţi profund convinşi de asta: fără un ajutor exterior, un om nu poate niciodată să se vadă aşa cum este.

De ce este astfel? Amintiţi-vă. Am spus că auto-observarea duce la constatarea că omul uită în permanenţă natura sa reală. Incapacitatea de a păstra în permanenţă legătura cu picătura divină din el este caracteristica definitorie a fiinţei umane şi adevărata cauză a întregului său comportament eronat. Această incapacitate se manifestă în mii de moduri. Nu-şi mai aminteşte ce hotărâri a luat, nu-şi mai aminteşte promisiunea făcută lui însuşi, nu-şi mai aminteşte ce a spus sau a simţit acum o lună, o săptămână, o zi sau chiar o oră. Începe să facă ceva şi imediat uită *de ce* a început, şi în procesul auto-transformării acest fenomen se întâmplă cu o frecvenţă deosebită. Un om nu poate să-şi amintească promisiunea făcută altuia decât cu ajutorul asociaţiilor artificiale, asociaţiilor *educate* în el, care, la rândul lor se asociază cu tot felul de concepţii, ele însăşi artificial create, ca acelea ale "onoarei", "onestităţii", "datoriei", şi aşa mai departe. Într-adevăr, se poate spune deci că pentru un lucru pe care un om şi-l aminteşte există întotdeauna zece, mult mai importante, pe care le uită. Dar omul nu uită nimic mai uşor ca propriile sale trăsături definitorii, de exemplu aceste "fotografii mentale" pe care a putut să le ia. Şi teoriile lui, opiniile lui, sunt din această cauză lipsite de stabilitate sau precizie. Omul nu îşi mai aminteşte ceea ce a gândit sau ceea ce a spus; el nu îşi mai aminteşte *cum* a gândit sau *cum* a vorbit.

Aceasta, la rândul său, este în legătură cu una dintre caracteristicile fundamentale ale atitudinii omului faţă de el însuşi sau faţă de anturajul său, reţineţi: constanta sa identificare cu tot ceea ce îi atrage atenţia, gândurile sau dorinţele şi imaginaţia.

Identificarea superficială este o trăsătură atât de obişnuită a omului modern încât, în procesul de auto-observare, este foarte dificil să o separăm de rest. Omul este tot timpul in stare de identificare: se schimbă

doar obiectul identificării sale.

Omul se identifică cu o mică problemă pe care o găseşte în calea sa şi uită complet de marile scopuri pe care şi le propunea la începutul muncii sale. El se identifică cu un gând şi uită de toate celelalte. El se identifică cu o emoţie, cu o dispoziţie, şi uită de toate celelalte sentimente mai profunde. Urmărind să se auto-transforme, oamenii se identifică în asemenea măsură cu scopurile izolate, încât pierd din vedere ansamblul. Doi sau trei arbori mai apropiaţi încep să reprezinte pentru ei întreaga pădure.

Identificarea este cel mai mare duşman al nostru pentru că ea pătrunde pretutindeni. Chiar atunci când credem că luptăm contra ei, noi suntem încă înşelaţi de ea. Şi, dacă ne este dificil să scăpăm de identificare, este din cauză că noi ne identificăm spontan cu lucrurile care ne interesează mai mult, cele cărora le acordăm timpul, munca şi atenţia noastră. Pentru a scăpa de această neinspirată identificare, omul trebuie deci să fie permanent atent şi ferm cu el însuşi. Adică nu trebuie să-i fie teamă să demaşte toate formele subtile şi ascunse ale ego-ului său.

Este indispensabil să studiem identificarea, trebuie să învăţăm să o vedem şi să o depistăm până în rădăcinile cele mai profunde pe care le are în noi. Dar dificultatea luptei contra identificării este amplificată şi de faptul că, atunci când oamenii işi dau seama de ea, o privesc ca pe o trăsătură excelentă şi îi dau nume ca "entuziasm", "zel", "pasiune", "spontaneitate", "inspiraţie" etc... Ei consideră că nu putem cu adevărat să facem o muncă bine decât într-o stare de identificare, indiferent de domeniul de activitate. În realitate, este o iluzie. Într-o astfel de stare, omul nu poate face nimic conştient şi, dacă oamenii ar putea să vadă ce înseamnă această stare de identificare până la completa uitare de sine, şi-ar schimba opinia. Omul identificat nu mai este decât un robot, o maşină. În Orient, unde se fumează haşiş sau alte droguri, se întâmplă uneori ca omul să se identifice cu pipa sa în aşa măsură încât să nu se mai considere decât o pipă. Nu este o glumă, este o realitate. Ei devin într-adevăr o pipă. Iată identificarea absurdă. Dar pentru a ajunge aici, haşişul şi opiumul nu sunt neapărat necesare. Priviţi oamenii în magazine, în restaurante sau în teatre. Uitaţi-vă cum se identifică cu cuvintele lor atunci când discută sau încearcă să demonstreze ceva, mai ales ceva ce ştiu. Ei nu mai sunt decât dorinţă, aviditate sau cuvinte: din ei înşişi nu mai rămâne nimic.

Identificarea cu aspectele efemere ale manifestării este principalul obstacol în calea conştientizării. Un om care se identifică este incapabil să fie lucid. Pentru a putea fi conştient, el trebuie mai întâi *să nu se identifice*. Dar pentru a învăţa să nu se identifice, omul trebuie înainte de toate *să nu se identifice cu personalitatea lui efemeră*, să nu-şi spună lui insuşi "eu" întotdeauna şi în toate ocaziile. El trebuie să-şi amintească că în el sunt doi, că există *el însuşi*, adică sinele nemuritor, şi celălalt, cu care trebuie să se lupte şi pe care trebuie să-l învingă dacă vrea să ajungă undeva. Atât timp cât un om se identifică cu ego-ul sau este susceptibil de a se identifica, este

scalvul a tot ceea ce poate să i se întâmple. Libertatea semnifică înainte de toate: a te elibera de identificarea cu efemerul.

După ce am studiat identificarea în general, trebuie să acordăm atenţie unuia dintre aspectele sale particulare: identificarea cu oamenii, care ia forma "consideraţiei".

Sunt mai multe feluri de consideraţie. În cele mai multe cazuri, omul se identifică cu ceea ce gândesc ceilalţi despre el, cu modul în care îl tratează, cu atitudinea lor în ceea ce-l priveşte. Omul se gândeşte întotdeauna că oamenii nu-l apreciază suficient, că nu sunt destul de curtenitori şi de politicoşi. Toate acestea îl tracasează, îl preocupă, îl îngrijorează: risipeşte în presupuneri şi în supoziţii o cantitate enormă de energie, dezvoltă astfel în el o atitudine neîncrezătoare şi ostilă în ceea ce-i priveşte pe ceilalţi. Cum este privit, ce credem despre el, ce se spune despre el, toate acestea capătă în ochii lui o importanţă enormă.

Şi el se raportează nu doar la persoane, ci şi la societate şi la condiţiile istorice. Unui asemenea om tot ceea ce nu-i place i se pare injust, ilegitim, fals şi ilogic. Şi punctul de plecare al judecăţilor sale este întotdeauna faptul că lucrurile pot şi trebuie să fie schimbate. "Nedreptatea" este unul dintre cuvintele care servesc adesea pentru a masca "consideraţia". Atunci când un om este convins că există o "nedreptate" care îl revoltă, nu mai consideră demn de el "să se împace cu nedreptatea".

Există oameni capabili nu doar "să considere" nedreptate puţina importanţă care li se acordă, dar să considere chiar că şi vremea are ceva împotriva lor. Aceasta pare ridicol, dar este un fapt: oamenii sunt capabili să considere vinovate climatul, căldura, frigul, zăpada, ploaia. Ei pot să se supere şi să se revolte împotriva vremii urâte. Omul ia totul la modul personal, ca şi cum totul în lume a fost aranjat pentru a-i face plăcere sau, dimpotrivă, pentru a-i produce neplăceri şi plictiseală.

Toată aceasta nu este decât "identificare" şi am putea aminti şi multe alte forme. Acest gen de consideraţii se fondează în întregime pe "pretenţii". Omul, în forul său interior "pretinde" ca toată lumea să îl consideră drept cineva remarcabil, căruia fiecare ar trebui să-i dovedească permanent respect, stimă şi admiraţie pentru inteligenţa sa, frumuseţea sa, îndemânarea sa, umorul său, prezenţa sa de spirit, originalitatea sa, şi toate celealte calităţi. Aceste "pretenţii" sunt fondate la rândul lor pe părerea fantastică pe care oamenii o au despre ei înşişi, ceea ce se întâmplă foarte adesea, chiar cu persoane aparent modeste. Cât despre scriitori, actori, muzicieni, artişti şi politicieni, ei sunt aproape fără excepţie bolnavi. Şi de ce suferă? Înainte de toate, de o părere extraordinară despre ei înşişi, apoi de pretenţii, şi, în sfârşit, de "consideraţii" adică de o dispoziţie predispusă să se ofenseze la cea mai mică lipsă de înţelegere sau de apreciere.

Mai există şi o altă formă de "consideraţie" care poate să îi răpească unui om o mare parte din energia sa. Are ca punct de plecare atitudinea care constă în a crede *că nu acordă destulă consideraţie unei alte persoane*

şi aceasta este ofensată din această cauză. Şi el începe să-şi spună că poate nu se gândeşte destul la cealaltă persoană, că nu îi acordă destulă atenţie şi că nu îi dă destulă importanţă. Toate acestea nu sunt decât slăbiciuni. Oamenii se tem unul de celălalt. Şi asta poate să meargă foarte departe. Am văzut deseori asemenea cazuri. Un om poate să meargă până la pierderea echilibrului, dacă l-a avut vreodată, şi să se comporte într-un mod cu totul lipsit de înţelepciune. El se supără pe el însuşi, îşi spune că este un prost, dar nu poate să se oprească, pentru că în această împrejurare toată problema este de "a nu considera".

Un alt exemplu, poate mai rău, este omul care consideră că "trebuie" să facă ceva şi că, după ce face un anumit lucru, nu mai are nimic de făcut. "Datorie" şi "nedatorie" este de asemenea o problemă dificilă; altfel spus, este dificil să înţelegi când un om "trebuie" într-adevăr să facă ceva şi când "nu trebuie". Această problemă nu poate fi abordată decât din punct de vedere "al scopului". Atunci când un om are un scop, trebuie să facă exclusiv doar ceea ce îi permite să se apropie de el.

Cum am spus deja, oamenii îşi imaginează deseori că, dacă încep să lupte împotriva "consideraţiei" din ei înşişi, îşi pierd sinceritatea, şi le este teamă, pentru că ei cred că în acest caz vor pierde ceva, o parte din ei înşişi. Exact acelaşi fenomen se produce în tentativele de a lupta contra exprimării emoţiilor dezagreabile. Singura diferenţă este că într-un caz omul luptă cu exprimarea "exterioară" a emoţiilor sale şi în altul cu manifestarea "interioară" a emoţiilor care sunt poate aceleaşi.

Teama de a-şi pierde sinceritatea este bineînţeles o păcăleală, una dintre acele formule mincinoase care fac loc slăbiciunii umane. Omul nu poate să se abţină să se identifice, nu poate să se abţină să-şi exprime emoţiile dezagreabile pentru singurul motiv că este slab. Identificarea, considerarea, exprimarea emoţiilor dezagrebile sunt manifestarea slăbiciunii sale, a neputinţei sale, a incapacităţii sale de a le domina. Dar, nedorind să-şi recunoască această slăbiciune, el o numeşte "sinceritate" sau "onestitate", şi el îşi spune că nu doreşte să lupte contra sincerităţii sale, fiind de fapt incapabil să lupte contra slăbiciunii sale.

Sinceritatea, onestitatea sunt în realitate cu totul altceva. Ceea ce în general numim "sinceritate" este pur şi simplu refuzul de a se contrazice. Şi în adâncul fiinţei sale orice om ştie bine acest lucru. În acest mod el se minte singur de fiecare dată când pretinde că nu vrea să-şi piardă sinceritatea.

Am vorbit până acum de consideraţia interioară. Am mai putea da multe alte exemple. Dar acest lucru trebuie să-l faceţi voi, adică vreau să spun că voi trebuie să căutaţi aceste exemple, în observaţiile voastre asupra propriei fiinţe şi asupra celorlalţi.

Contrariul analizei interioare - analiza exterioară - constituie pe de o parte un mijloc de luptă împotriva ei. Consideraţia exterioară se bazează pe un fel de relaţie cu oamenii complet diferită de analiza exterioară. Ea

este o adaptare faţă de oameni, la înţelegerea şi pretenţiile lor. Considerând exterior, un om face tot ceea ce este necesar pentru a-şi face viaţa mai uşoară lui şi celorlalţi. Analiza exterioară necesită o cunoaştere a oamenilor, o înţelegere a gesturilor, a obiceiurilor lor şi a prejudecăţilor lor. În acelaşi timp, analiza exterioară cere omului o mare putere asupra lui însuşi, o mare stăpânire de sine.

Se întâmplă foarte adesea ca un om să dorească *sincer* să-i spună sau să-i arate, într-un mod sau altul, cuiva ceea ce crede într-adevăr despre el sau ceea ce ar simţi dacă ar fi în locul lui. Şi, dacă este slab, bineînţeles că cedează dorinţelor sale, după care se justifică, zicând că nu vroia să mintă, că nu vroia să se prefacă, că vroia să fie sincer. Apoi se convinge pe sine însuşi că este greşeala celuilalt. El ar vrea într-adevăr să analizeze, ar fi chiar gata să renunţe, el nu ar vrea certuri etc... Dar *celălalt* refuză să analizeze, căci el n-are nimic de-a face cu el. Se întâmplă uneori ca un om să înceapă printr-o binecuvântare şi să termine printr-un afront. El se hotărăşte să nu ţină cont de ceilalţi, după care îi acuză că nu ţin cont de el.

Acest exemplu arată cum analiza exterioară degenerează în orgoliu şi egoism. Dar dacă un om este într-adevăr lucid, înţelege că celălalt este o fiinţă complexă, la fel cum şi el însuşi este una. Şi deci *el se va pune în locul celuilalt*. Făcând aceasta va fi într-adevăr capabil să înţeleagă ceea ce gândeşte şi ceea ce simte celălalt. Dacă poate să se comporte astfel, munca îi va deveni mult mai uşoară. Dar dacă abordează un om prin prisma propriilor sale pretenţii aberante, nu va obţine nimic, ci va rămâne închistat în orgoliul şi egoismul său.

O analiză exterioară corectă este foarte importantă pentru o fiinţă care doreşte să evolueze spiritual. Se întâmplă deseori ca oamenii care înţeleg forte bine necesitatea analizei exterioare în viaţă, să nu-i înţeleagă necesitatea în procesul auto-transformării; ei hotărăsc că, deoarece sunt focalizaţi asupra propriei fiinţe, au dreptul să nu se mai raporteze la ceilalţi. În realitate, pentru ca transformarea lui să fie reală, trebuie să se raporteze de zece ori mai mult la exterior decât un om obişnuit, pentru că *doar* trăind pentru ceilalţi ajungi să înţelegi că într-adevăr, rezultatele auto-analizei sunt întotdeauna proporţionale cu modul în care ceilalţi te percep prin modul tău de acţiona. Amintiţi-vă că procesul transformării interioare nu poate începe şi nu poate progresa pe un nivel inferior celui al "omului de pe stradă", adică pe un nivel inferior vieţii obişnuite. Este unul dintre cele mai importante principii, care este cu uşurinţă uitat. Dar despre asta vom vorbi mai târziu.

G. ne-a amintit altă dată faptul că noi uităm complet dificultatea situaţiei în care ne aflăm.

- Voi gândiţi deseori într-un mod foarte naiv, a spus el. Voi credeţi deja că puteţi "face". Dar a te debarasa de această convingere este lucrul cel mai greu din lume. Voi nu înţelegeţi toată complexitatea structurii voastre interioare, voi nu vă daţi seama că fiecare efort, în afară de

rezultatele dorite - pe care să presupunem că ni le oferă - produce mii de efecte neaşteptate, deseori nedorite. În sfârşit, voi uitaţi constant (este chiar greşeala voastră cea mai gravă) că voi nu începeţi cu începutul, cu un mecanism interior frumos, în întregime nouă şi curată. Există în spatele fiecăruia dintre voi ani de viaţă falsă sau stupidă. Întotdeauna cedaţi slăbiciunilor voastre. Întotdeauna închideţi ochii asupra greşelilor voastre, încercând să evitaţi adevărurile dezagreabile. Vă minţiţi mereu pe voi înşivă, justificându-vă, blamându-i pe ceilalţi, şi aşa mai departe. Toate acestea n-au putut decât să facă rău mecanismului vostru interior, fapt pentru care el este acum murdar şi ruginit prin unele locuri; proasta funcţionare a făcut să apară dispozitive artificiale. Aceste dispozitive artificiale merg în fiecare moment contrar bunelor voastre intenţii.

Ele sunt numite "tampoane". "Tampoane" este un termen care necesită o explicaţie specială. Fiecare ştie ce sunt tampoanele vagoanelor de cale ferată: dispozitive care amortizează şocul. În absenţa acestor tampoane, cele mai mici izbituri ale unui vagon de altul pot fi foarte neplăcute şi periculoase. Tampoanele atenuează efectele acestor şocuri şi le fac imperceptibile.

În om există dispozitive analoage. Ele nu sunt create de natură, ci chiar de om însuşi, deşi în mod involuntar. La originea lor se găsesc multiplele contradicţii ale opiniilor sale, ale sentimentelor sale, ale simpatiilor sale, a ceea ce spune, a ceea ce face. Dacă omul ar trebui să simtă întreaga sa viaţă toate contradicţiile care există în el, nu ar putea să mai trăiască sau să mai acţioneze aşa de liniştit ca până acum. Aceste fricţiuni s-ar produce în el fără încetare, neliniştile sale nu i-ar mai lăsa nici un moment de repaos. Noi nu ştim să vedem cât de contradictorii şi ostile unul faţă de altul sunt diferitele "eu"-ri care formează personalitatea noastră. Dacă omul ar putea simţi toate aceste contradicţii, ar simţi *ceea ce este el în realitate*. Ar simţi că este nebun. Nu este plăcut pentru nimeni să se simtă nebun. În plus, un astfel de mod de a gândi îi ia omului încrederea în el însuşi, îi consumă energia, îl frustrează de "respectul pentru el însuşi". Într-un fel sau altul, trebuie deci să controleze această gândire sau să o banalizeze. El trebuie sau să-şi distrugă contradicţiile sau să înceteze să le observe şi să fie preocupat de ele. Omul nu poate să-şi distrugă contradicţiile. Dar el nu le mai simte când în el se formează aceste tampoane. Din acel moment, el nu mai simte şocurile care rezultă în urma ciocnirilor punctelor de vedere, emoţiilor şi discuţiilor în contradictoriu.

"Tampoanele" se formează treptat, lent. Un mare număr sunt create artificial, prin "educaţie", altele îşi datorează existenţa influenţei hipnotice a vieţii înconjurătoare. Omul este înconjurat de oameni care vorbesc, gândesc, simt, trăiesc prin intermediul "tampoanelor" lor. Imitându-le opiniile, acţiunile şi cuvintele, el creează involuntar in el însuşi "tampoane" asemănătoare care îi fac viaţa mai uşoară. Pentru că este foarte greu să trăieşti fără "tampoane". Dar acestea împiedică total dezvoltarea interioară,

pentru că ele sunt făcute pentru a amortiza şocurile; dar doar şocurile pot să-l scoată pe om din starea în care trăieşte, adică să-l trezească. "Tampoanele" leagănă somnul omului, îi dau senzaţia agreabilă şi liniştită că totul va merge bine, că contradicţiile nu există, şi că poate dormi în pace. *"Tampoanele" sunt dispozitivele care îi permit omului să aibă întotdeauna dreptate*; îl împiedică să devină conştient.

"Conştiinţa" este încă un termen care are nevoie să fie explicat. În viaţa normală, conceptul de "conştiinţă" este explicat într-un mod foarte simplu. Ca şi cum noi am avea o conştiinţă! De fapt, conceptul de conştiinţă în domeniul emoţional echivalează conceptului de conştienţă în domeniul intelectual. Şi dacă nu avem conştienţă, nu avem nici conştiinţă.

Conştienţa este o stare în care omul *cunoaşte imediat şi total* tot ceea ce ştie în general, o stare în care fiecare este în măsură să vadă cât de puţin ştie şi ce este în contradicţie cu ceea ce ştie.

Conştiinţa este o stare în care omul *înţelege imediat şi total* tot ceea ce simte în general sau ar putea simţi. Şi cum fiecare are în el mii de sentimente contradictorii, care merg de la ignorarea propriei nulităţi, până la formele exagerate ale unei pseudo sfinţenii - şi de la toate felurile de frici, până la suspiciune, suficienţă şi autoidolatrie - a simţi toate acestea *simultan* nu ar fi doar dureros, ar fi insuportabil.

Dacă un om a cărui întreagă lume interioară nu este alcătuită decât din contradicţii, ar trebui să simtă în acelaşi timp toate aceste contradicţii în el, să simtă că iubeşte tot ceea ce urăşte şi că urăşte tot ceea ce iubeşte, că minte atunci când spune adevărul şi că spune adevărul atunci când minte; şi dacă ar putea simţi ruşinea şi oroarea unui asemenea ansamblu - ar cunoaşte deci acea stare care se numeşte "conştiinţă". Omul nu poate trăi într-o asemenea stare; trebuie fie să-şi distrugă contradicţiile, fie să-şi distrugă conştiinţa. El nu poate să distrugă conştiinţa, dar dacă nu şi-o poate distruge o poate în schimb adormi, ceea ce înseamnă că, prin bariere de nepătruns, îşi poate separa în el însuşi un sentiment de celălalt, poate să nu le vadă niciodată împreună, şi să nu simtă niciodată incompatibilitatea lor sau absurditatea coexistenţei lor.

Dar, din fericire pentru om, adică pentru liniştea şi somnul său, această stare de conştiinţă este foarte rară. De la cea mai fragedă vârstă, tampoanele încep să se dezvolte şi să se întărească în el, înlăturându-i progresiv orice posibilitate de a-şi percepe contradicţiile interioare; pentru el, deci, nu mai există nici cel mai mic pericol al unei treziri bruşte. Trezirea nu este posibilă decât pentru cei care o caută, care o doresc, şi sunt gata să lupte cu ei înşişi, să lucreze asupra lor înşişi timp îndelungat şi cu perseverenţă pentru a o obţine. În acest scop, trebuie neapărat să distugă "tampoanele", adică să-şi cunoască toate suferinţele interioare, care sunt legate de percepţia contradicţiilor. Mai mult, distrugerea "tampoanelor" presupune ea însăşi o muncă îndelungată şi omul trebuie să accepte această muncă, înţelegând bine că trezirea conştiinţei sale va fi

însoţită pentru el de toate felurile de suferinţe imaginabile.

Dar conştiinţa este singurul "foc alchimic" care poate "topi" toate "pulberile metalice" din "retortă" pentru a crea unitatea pe care omul nu o are în momentul în care începe studiul propriei fiinţe.

Conceptul de "conştiinţă" nu are nimic comun cu cel de "moralitate". Conştiinţa este un fenomen general şi *permanent*. Ea este aceeaşi pentru toţi oamenii şi nu poate exista decât în absenţa "tampoanelor". Din punctul de vedere al diferitelor categorii de oameni, putem spune că există o conştiinţă a omului care nu are contradicţii. Această conştiinţă oferă fiinţei o bucurie de un tip în întregime nou, şi pe care noi suntem incapabili să o înţelegem. O trezire chiar momentană a conştiinţei într-un om cu mii de "eu"-ri diferite implică obligatoriu suferinţă. Totuşi, dacă aceste momente de trezire a conştiinţei se repetă din ce în ce mai des şi durează de fiecare dată mai mult timp, dacă omul nu se teme de ele, ci dimpotrivă, cooperează cu ele şi urmăreşte să le păstreze şi să le prelungească, o scânteie de bucurie foarte subtilă, o anticipare a adevăratei "conştiinţe lucide" va pătrunde gradat în el.

Conceptul de moralitate nu este deloc un termen general. Moralitatea este alcătuită din "tampoane". Nu există morală comună: ceea ce este moral în China este imoral în Europa şi ceea ce este moral în Europa este imoral în China, ceea ce este moral în St. Petersburg este imoral în Caucaz, şi ceea ce este moral în Caucaz este imoral la St. Petersburg. Ceea ce este moral pentru o clasă a societăţii este imoral pentru alta şi invers. Morala este întotdeauna şi pretutindeni un fenomen artificial. Ea este constituită dintr-o mulţime de "tabu"-uri, adică restricţii şi diverse exigenţe, câteodată principiul lor având un sens, uneori pierzându-şi orice sens sau neavând niciodată unul, pentru că ele sunt stabilite pe o bază falsă, pe un teren al superstiţiilor şi al greşelilor imaginare.

Moralitatea este alcătuită din "tampoane". Şi pentru că există tampoane de toate felurile şi deoarece condiţiile de viaţă din diferite ţări, la diferite vârste şi printre diferite clase sociale, variază considerabil, morala astfel stabilită este şi ea foarte deosebită şi contradictorie. O morală comună tuturor nu există. Este chiar imposibil să spui că există o singură morală pentru toată Europa, de exemplu. Se spune câteodată că morala europeană este "morala creştină". Dar mai întâi ideea de "morală creştină" dă naştere ea însăşi unui mare număr de interpretări; ba mai mult, multe crime abominabile au fost justificate prin această "morală creştină". Astfel, Europa modernă nu are într-adevăr aproape nimic comun cu "morala creştină", indiferent ce interpretare i s-ar atribui. În orice caz, dacă "morala creştină" este aceea care a dus acum Europa în stare de război, nu ar fi preferabil respingem o asemenea morală?

- Mulţi oameni spun că ei nu înţeleg codul moral al învăţăturii dumneavoastră, a spus unul dintre noi.

- Şi alţii spun că învăţătura dumneavoastră nu comportă nici o

morală.

- Nu, bineînțeles! a spus G. Oamenilor le place mult să vorbească despre morală. Dar morala este o simplă autosugestie. *Ceea ce este necesar este conștiința.* Noi nu învățăm morală. Noi învățăm cum se poate descoperi conștiința. Oamenii nu sunt mulțumiți atunci când li se spune asta. Ei spun că noi suntem lipsiți de *iubire*. Pur și simplu pentru că noi nu încurajăm slăbiciunea și ipocrizia, că dimpotrivă, smulgem toate măștile. Cel care caută adevărul nu va vorbi despre dragoste sau creștinism, pentru că el știe cât sunt de departe de al aceste idealuri. Doctrina creștină este pentru creștini. Și creștinii adevărați sunt aceia care trăiesc urmând modelul lui Isus. Dar oare sunt capabili să trăiască după perceptele lui Isus cei care vorbesc despre dragoste și despre morală? Bineînțeles că nu sunt, dar vor exista mereu ființe care pretind că fac asta, și vor exista întotdeauna oameni pentru care cuvintele vor însemna mai mult decât faptele. Totuși există un semn care nu înșeală: cei care vorbesc astfel sunt oameni seci; ei nu merită să-ți pierzi timpul cu ei.

Morala și conștiința sunt lucruri foarte diferite. O conștiință nu poate niciodată să contrazică o altă conștiință. Dar o morală poate întotdeauna să contrazică și chiar să nege cu ușurință o altă morală. Moralele se distrug complet unele pe celelalte. Oamenii în care sunt constituite "tampoanele" pot fi foarte morali. Dar "tampoanele" lor pot fi diferite: doi oameni foarte morali pot deci să se considere unul pe celălalt foarte imorali. De regulă este aproape inevitabil. Cu cât un om este mai "moral", cu atât îi consideră mai "imorali" pe ceilalți oameni morali care nu sunt la fel ca el.

Ideea de morală se poate lega de ideea de bună sau proastă purtare. Dar noțiunea de bine sau rău diferă de la un om la celălalt: ea este întotdeauna subiectivă la omul nr.1, 2 sau 3 și depinde de fiecare dată de moment sau de situație. Omul subiectiv nu poate avea o concepție generală a binelui și a răului. Pentru omul subiectiv, răul este tot ceea ce se opune dorințelor sale, intereselor sale sau concepțiilor sale despre bine.

Putem spune că pentru omul subiectiv răul nu există deloc. Nu există pentru el decât diverse concepții despre bine. *Nici o ființă morală nu face niciodată nimic deliberat pentru a servi răul, de dragul răului.* Fiecare acționează pentru a servi binele *așa cum îl înțelege.* Dar fiecare îl înțelege în mod diferit. În consecință oamenii se sfâșie între ei și se masacrează *pentru a servi binele.* Motivul rămâne același: ignoranța și somnul profund în care trăiesc.

Este atât de evident încât pare chiar ciudat că oamenii nu se gândesc la asta. În orice caz, un fapt este cert: ei nu se pot ridica la această înțelegere, și fiecare consideră "*binele său*" ca singurul bine, și tot restul ca rău. Ar fi naiv și perfect inutil să speri că oamenii vor înțelege vreodată și vor dezvolta în ei o idee generală și identică a binelui.

- Dar binele și răul nu există în sine în afara omului? a întrebat una dintre persoanele prezente la întâlnire.

- Ba da, a spus G., doar că foarte departe de noi şi nu merită să pierdem timpul încercând să înţelegem asta acum. Amintiţi-vă pur şi simplu aceasta: singura idee permanentă a binelui şi a răului pentru un om este legată de ideea de evoluţie: nu doar de ideea de evoluţie mecanică, bineînţeles, ci de ideea dezvoltării omului prin eforturile sale conştiente, prin transformarea fiinţei sale, prin crearea unităţii în el, prin formarea unui EU permanent.

O idee permanentă a binelui şi a răului nu se poate forma în om decât dacă este pusă în legătură cu un scop şi o înţelegere permanentă. Dacă un om înţelege că este adormit şi vrea să se trezească, tot ceea ce îl va ajuta va fi *bine* şi tot ceea ce se va pune în calea sa, de natură să-i prelungească somnul, va fi *rău*. În acelaşi mod va putea discerne exact ceea ce este bine şi rău pentru ceilalţi. Ceea ce îl ajută să se trezească este bine, ceea ce îl împiedică este rău. Dar nu este aşa decât pentru cei care vor să se trezească, adică pentru cei care înţeleg că sunt adormiţi. Oamenii care nu îşi dau seama că sunt adormiţi şi care nu doresc să se trezească nu pot înţelege binele şi răul. Şi cum oamenii, în imensa lor majoritate, nu îşi dau seama că dorm, niciodată nu va exista pentru ei binele şi răul. Asta contrazice ideile acceptate în general. Oamenii sunt obişnuiţi să creadă că binele şi răul trebuie să fie *bine şi rău* pentru toată lumea, şi, mai ales, că binele şi răul pe care ei îl înţeleg există pentru toată lumea. În realitate binele şi răul nu există decât pentru un mic număr de oameni, pentru aceia care au un scop şi se îndreaptă către acest scop. Atunci, pentru ei, ceea ce se împotriveşte scopului lor este răul, iar ceea ce îi ajută este binele.

Dar majoritatea adormiţilor vor spune desigur că ei au un scop şi că urmează o direcţie definită. Pentru un om, a-şi da seama că n-are un scop şi că nu merge în nici o direcţie este semnul că se apropie de trezire: este un semn că trezirea devine într-adevăr posibilă pentru el. Trezirea unui om începe în momentul în care îşi dă seama că nu se îndreaptă în nici o direcţie şi că nu ştie unde să meargă.

Cum am spus deja, oamenii îşi atribuie un mare număr de calităţi care, în realitate, nu pot să aparţină decât acelora dintre ei care au atins un grad mai elevat de dezvoltare şi un grad mai înalt de evoluţie decât oamenii nr.1, 2 şi 3. Individualitatea, un "eu" unic şi permanent, conştiinţa, voinţa, *capacitatea de a face*, o stare de libertate interioară - nici una dintre aceste calităţi nu aparţin omului obişnuit. Ca să nu mai spunem că însăşi existenţa ideii de bine şi rău este legată de un scop *permanent*, de o direcţie *permanentă*, şi de un centru de greutate *permanent*.

Ideea de bine şi rău este câteodată legată de ideea de adevăr şi de minciună. Dar pentru omul obişnuit adevărul şi minciuna nu există mai mult decât binele şi răul. Adevărul permanent şi minciuna permanentă nu pot exista decât pentru un om permanent. Dacă un om este în permanentă schimbare, ceea ce consideră a fi "adevăr sau minciună" se va schimba pentru el în mod continuu. Şi dacă, în fiecare moment, oamenii sunt fiecare

într-o stare diferită, conceptele lor despre adevăr trebuie să fie la fel de diverse ca acelea despre bine. Un om nu observă niciodată în ce mod începe să considere ca fiind adevărat ceea ce până ieri considera ca fals şi invers. Nu observă aceste schimbări după cum nu observă transformarea unuia dintre "eu"-rile lui în altul.

În viaţa omului obişnuit, adevărul şi minciuna nu au nici o valoare morală, pentru că omul nu poate niciodată să se îndrepte spre un adevăr unic. Adevărul său se schimbă. Dacă un anumit timp el nu se schimbă, asta se întâmplă pur şi simplu din cauză că este reţinut de "tampoane". Şi un om obişnuit nu poate niciodată *să spună constant adevărul*. Câteodată "cineva din el" spune *adevărul*, câteodată "cineva din el" spune *o minciună*. În consecinţă adevărul său şi minciuna sa sunt în mod egal lipsite de valoare. Nici unul, nici celălalt nu depind de el. Şi acest lucru nu este mai puţin adevărat în ceea ce priveşte cuvintele oamenilor, gândurile lor, sentimentele şi conceptele lor despre adevăr şi minciună.

Pentru a înţelege interdependenţa adevărului şi minciunii în viaţă, un om trebuie să ajungă să înţeleagă minciuna sa interioară, neîncetatele minciuni pe care şi le spune lui însuşi.

Aceste minciuni sunt produse de "tampoane". Pentru a ajunge să oprească minciunile pe care şi le spune inconştient lui însuşi, la fel de bine ca minciunile pe care le spune inconştient altora, "tampoanele" trebuie distruse. Dar omul nu poate trăi fără "tampoane". Ele îi comandă automat toate acţiunile, toate vorbele, toate gândurile şi toate sentimentele. Dacă "tampoanele" ar trebui distruse, întregul control ar dispare. Un om nu poate exista fără control, chiar dacă nu este vorba decât de un control automat. Doar un om care posedă voinţă, adică un control conştient, poate trăi fără "tampoane". Prin urmare, dacă un om începe să-şi distrugă "tampoanele" din el însuşi, trebuie în acelaşi timp să-şi dezvolte voinţa. Şi cum voinţa nu poate fi creată la comandă, cum aceasta cere timp, omul riscă să se găsească abandonat, cu "tampoanele" distruse şi cu o voinţă care nu ar fi încă destul de puternică. Singura şansă pe care o poate avea în această fază critică este deci de a fi controlat de o altă voinţă deja fortificată.

Iată de ce, în metodele acestei şcoli, care presupune distrugerea "tampoanelor", un om trebuie să fie gata să se supună voinţei altuia, atâta timp cât propria sa voinţă nu a fost pe deplin dezvoltată.

În general, problema acestei subordonări a voinţei unui alt om este studiată prima. Folosesc cuvântul "a studia" pentru că omul trebuie să înţeleagă de ce este indispensabilă o asemenea supunere, şi el trebuie să înveţe să se supună. Aceasta nu este deloc uşor. Un om care începe munca de studiu asupra propriei fiinţe în scopul de a ajunge la un control asupra lui însuşi este încă obişnuit să creadă în valoarea propriilor decizii. Chiar şi faptul că el a văzut necesitatea de a se transforma îi arată că deciziile sale sunt corecte şi îi întăreşte încrederea în el. Dar atunci când începe procesul auto-transformării, un om trebuie să-şi abandoneze propriile

decizii, trebuie "să-şi sacrifice propriile decizii" până când se trezeşte şi ajunge să ia decizii corecte, pentru că în orice alt caz voinţa omului care îl ghidează nu ar putea să-i coordoneze acţiunile.

În şcolile căii religioase, prima exigenţă este *ascultarea*, adică supunerea totală şi absolută, dar fără înţelegere. Şcolile celei de-a patra căi pretind, înainte de toate, înţelegere. Rezultatele efortului sunt întotdeauna proporţionale cu înţelegerea.

Renunţarea la propriile decizii, supunerea voinţei altuia, pot prezenta dificultăţi de netrecut pentru un om care nu a reuşit în prealabil să-şi dea seama că de fapt nu sacrifică şi nu schimbă nimic în viaţa sa, din moment ce toată viaţa a slujit unei voinţe străine şi nu a luat niciodată o decizie el însuşi cu adevărat. Dar omul nu este conştient. El consideră că are dreptul de a alege în mod liber. Şi este greu pentru el să renunţe la această iluzie care îi conduce şi îi organizează viaţa. Totuşi, lucrul asupra propriei fiinţe nu este posibil, atâta timp cât nu a scăpat de această iluzie.

Omul trebuie să-şi dea seama *că el nu există*; trebuie să realizeze că el poate să piardă nimic, pentru că nu are nimic de pierdut; trebuie să devină conştient de propria nulitate în sensul cel mai real al acestui cuvânt.

Această conştientizare a propriei nulităţi, şi doar ea, poate să-l ajute pe om să scape de teama de a se supune voinţei altuia. Oricât de ciudat ar putea să pară, această teamă este de fapt unul dintre cele mai mari obstacole pe care omul le întâlneşte în cale. Omul se teme să nu facă lucruri contrarii perceptelor sale, concepţiilor, ideilor sale. În plus, această teamă produce imediat în el iluzia că are în realitate principii, concepţii şi convingeri care de fapt nu au fost niciodată ale sale sau pe care ar fi imposibil să le aibă. Un om căruia nu i-a păsat de morală niciodată încearcă brusc ideea că va fi îndemnat să facă ceva imoral. Un om căruia nu i-a păsat niciodată de sănătatea sa şi care a făcut totul ca să o ruineze începe să se teamă să nu i se facă ceva nefast. Un om care a minţit pe toată lumea, pretutindeni, întreaga viaţa, în modul cel mai sfruntat cu putinţă, tremură să nu-i cerem să mintă. Am cunoscut un beţiv care se temea cel mai mult să nu-l facem să bea. Foarte adesea, teama de a se supune voinţei altuia este atât de puternică încât nimic nu o poate înlătura. Omul nu înţelege că subordonarea voinţei sale faţă de altcineva, pe care îl va alege conştient, este singura cale se poate să-l conducă la dobândirea voinţei proprii.

Data următoare, G. a revenit asupra problemei voinţei.

Problema voinţei, a voinţei proprii şi a voinţei altui om, a spus el, este mult mai complexă decât pare la prima vedere. Un om nu are destulă voinţă pentru *a face*, adică pentru a se domina pe sine însuşi şi a-şi controla acţiunile, dar are destulă voinţă pentru a asculta de o altă persoană. Şi numai în acest mod el poate scăpa *legii "întâmplării"*. Nu există o altă cale.

Am vorbit deja despre *destin* şi despre *întâmplare* în viaţa omului. Vom examina acum sensul acestor cuvinte într-un mod detaliat. Şi destinul există, dar nu pentru toată lumea. Cea mai mare parte a oamenilor

sunt separaţi de destinul lor şi nu trăiesc decât sub influenţa legii "accidentului". Destinul este rezultaltul influenţelor planetare care corespund unui anumit tip de om. Vom vorbi despre tipuri mai târziu. Până atunci înţelegeţi aceasta: omul poate avea destinul care corespunde tipului său, dar practic nu-l are niciodată. Şi aceasta pentru că destinul nu priveşte decât o mică parte a omului, *esenţa sa*. Să ne amintim că omul este constituit din două părţi: *esenţă* şi *personalitate*. Esenţa omului este *ceea ce este el*. Personalitatea omului este "ceea ce nu este el". "Ceea ce nu este el" înseamnă: ceea ce este venit din afară, ceea ce a învăţat, sau ceea ce reflectă; toate urmele impresiilor exterioare lăsate în memorie şi în senzaţii, toate cuvintele şi toate mişcările care i-au fost inoculate, toate aceste sentimente create prin imitaţie, toate acestea "care nu sunt el", toate alcătuiesc personalitatea.

Din punct de vedere al psihologiei obişnuite, diviziunea omului în personalitate şi esenţă este dificil de înţeles. Ar fi mai exact spus că psihologia ignoră această diviziune în totalitate. Un copil mic nu are încă personalitate. El este ceea ce este în realitate. El este esenţă. Dorinţele, gesturile sale, ceea ce îi place, ceea ce nu îi place, exprimă exact ceea ce simte.

Dar imediat ce intervine ceea ce numim "educaţie", personalitatea începe să se dezvolte. Personalitatea se formează în parte prin acţiunea influenţelor intenţionate, adică educaţia şi în parte prin imitarea involuntară a adulţilor de către copilul însuşi. În formarea personalităţii, un mare rol este jucat de asemenea de "rezistenţa" copilului în faţa anturajului său şi de eforturile sale de a disimula ceea ce este "în el", ceea ce este "real".

Esenţa este adevărul în om; personalitatea este minciuna. Dar pe măsură ce creşte personalitatea, esenţa se manifestă din ce în ce mai rar, din ce în ce mai slab. Uneori esenţa chiar încetează să se mai manifeste la o vârstă foarte mică şi fiinţa încetează să mai crească spiritual. Se întâmplă deseori ca manifestarea esenţei unui om adult, chiar a unui intelectual sau, în sensul curent al cuvântului, a unui om cultivat, să se fi oprit la vârsta de 6 sau 7 ani. Aceasta înseamnă că nimic din ceea ce vedem în acest om *nu este el* în realitate. Ceea ce este el, ceea ce îi este propriu, adică esenţa sa, nu e manifestă în mod obişnuit decât în instinctele sale şi în emoţiile sale cele mai simple. În anumite cazuri, totuşi, esenţa se poate manifesta în paralel cu personalitatea. Asemenea cazuri reprezintă excepţii foarte rare, mai ales în condiţiile de viaţă ale oamenilor "cultivaţi". Instinctul are mai multe şanse să se manifeste în oamenii care trăiesc în contact direct cu natura, în condiţii dificile, unde trebuie să lupte mereu pentru a depăşi pericolele.

Dar ca regulă generală personalitatea unor asemenea oameni este foarte puţin dezvoltată. Ei au mult din "ceea ce este mult în ei", dar de "ceea ce nu este" în ei sunt aproape deposedaţi; altfel spus le lipseşte cultura. Cultura creează personalitatea; şi persolnalitatea creează civilizaţia. Noi nu ne dăm seama că întreaga noastră viaţă, tot ceea ce noi numim civilizaţie, ştiinţa, politica, arta, filozofia, sunt creaţii ale personalităţii, adică a tot ceea ce "nu îi aparţine" de fapt omului.

Elementul care, în om, nu este "al lui" diferă mult de ceea ce îi aparține "la propriu" prin faptul că poate fi pierdut, alterat sau înlăturat, prin mijloace artificiale.

Este posibil să obții experimental o confirmare a raportului dintre personalitate și esență. În școlile din Orient, se cunosc mijloace și metode cu ajutorul cărora se poate separa esența de personalitatea unui om. În acest scop, sunt utilizate anumite tipuri de exerciții sau anumite narcotice, iar în alte cazuri chiar și hipnoza. Dacă, prin unul sau altul dintre aceste mijloace, personalitatea și esența unui om sunt separate un anumit timp, descoperim două ființe, amândouă formate, coexistând într-un anume fel în el, care vorbesc limbi diferite, au gesturi, interese și scopuri în întregime diferite, și se descoperă adesea că unul dintre acestea două a rămas la nivelul unui copil mic. Dacă se prelungește experiența, este posibil să blocăm una dintre aceste manifestări, adică să adormim fie personalitatea, fie esența. Anumite narcotice au proprietatea de a adormi personalitatea, fără a afecta esența. După ce i-au fost date unui om, se poate vedea personalitatea sa dispărând pentru un anumit timp; nu îi rămâne decât esența. Și se întâmplă ca omul, plin de idei variate și exaltate, plin de simpatii și antipatii, de dragoste, ură, atașamente, patriotism, obiceiuri, de gesturi, dorințe, convingeri, să se trezească brusc complet gol, deposedat de toate gândurile, sentimentele, convingerile, și de toate punctele de vedere personale asupra lucrurilor. Tot ceea ce îl surescita altă dată îl lasă acum cu totul indiferent. Uneori, el poate să-și dea seama de caracterul artificial sau imaginar al stărilor sale de spirit obișnuite și a frazelor pompoase; ajunge chiar să le uite complet, ca și cum toate acestea nu ar fi existat niciodată. Asemenea lucruri, pentru care era dispus să-și dea viața, i se par acum ridicole, sau lipsite de sens, sau se indignează de atenția pe care le-a dat-o. Tot ceea ce poate găsi în el însuși este un mic număr de înclinații instinctive și de afinități. Îi plac bomboanele, căldura, nu îi place frigul, nu îi place să muncească, sau poate îi place, dimpotrivă, să facă exerciții. Și asta este totul.

În anumite cazuri foarte rare, și câteodată atunci când ne așteptăm mai puțin, esența se revelează în întregime; în asemenea circumstanțe, esența înglobează tot ceea ce este solid și real într-un om.

Dar aceasta se întâmplă foarte rar. De regulă, esența omului este cu totul acoperită, înăbușită de personalitate. Descoperirea esenței este fructul procesului de auto-transformare.

În procesul de auto-transformare, un moment foarte important este acela în care omul începe să facă distincție între personalitatea și esența sa. Adevăratul "Eu" al unui om, individualitatea sa, nu poate crește decât plecând de la esența sa. Se poate spune că individualitatea unui om este esența sa manifestată plenar. Dar pentru a permite esenței să se manifeste, este înainte de toate indispensabil să atenuăm presiunea constantă pe care personalitatea o exercită asupra ei, pentru că obstacolele în manifestarea

esenţei sunt conţinute în personalitate.

Considerând omul de cultură medie, noi vom vedea că, în imensa majoritate a cazurilor, personalitatea sa este un element activ, în timp ce esenţa sa este un element pasiv. Creşterea interioară a unui om nu poate începe atâta timp cât această ordine a lucrurilor rămâne neschimbată. Personalitatea trebuie să devină pasivă şi esenţa activă. Acest lucru nu se poate produce decât dacă "tampoanele" sunt înlăturate sau slăbite, pentru că "tampoanele", în ansamblul lor, constituie arma principală de care se slujeşte personalitatea pentru a ţine esenţa în pasivitate.

Cum am spus deja, esenţa omului mai puţin cultivat se poate manifesta în general mult mai uşor decât cea a oamenilor cultivaţi. Se pare deci că ei sunt mai aproape de posibilitatea unei transformări spirituale, dar în realitate nu este aşa, pentru că personalitatea lor s-a dezvoltat prea puţin. Pentru a creşte interior şi mai ales pentru a te transforma, este necesar un anumit grad de dezvoltare a personalităţii, care nu este mai puţin indispensabil ca o anume trezire a esenţei. Personalitatea este constituită din "rotiţe" şi din "tampoane" care rezultă dintr-o anumită activitate a centrilor. O personalitate insuficient dezvoltată semnifică o lipsă a acestor rotiţe, adică o lipsă de cunoaştere, o lipsă de informaţie, o lipsă a acestui material pe care se bazează procesul de auto-transformare. Fără o anumită sumă de cunoştinţe, fără o anumită cantitate din aceste elemente care "nu îi aparţin", un om nu poate începe să se transforme, el nu poate nici măcar să înceapă să studieze şi să constate obiceiurile sale mecanice. Asta nu înseamnă că toate căile îi sunt închise. Calea fachirului şi calea călugărului, care nu îi pretind nici o dezvoltare interioară, îi sunt deschise. Dar mijloacele şi metodele care pot fi urmate de un om al cărui intelect a fost dezvoltat nu îi sunt accesibile.

Astfel, evoluţia nu este mai puţin dificilă pentru un om necultivat decât pentru un om cult. Un om cult trăieşte departe de natură, departe de condiţiile naturale ale existenţei, în condiţii artificiale, care îi dezvoltă personalitatea în detrimentul esenţei. Un om mai puţin cultivat, trăind în condiţii mai naturale şi mai puţin mecanicizate, îşi dezvoltă mai puţin personalitatea. Pentru ca transformarea interioară să se producă în mod real, trebuie să existe o personalitate fără a se fi pierdut legătura cu esenţa. Într-o asemenea conjunctură, şansele de succes vor fi mult mai mari. Atunci când fiinţa este ruptă de esenţa sa, o lungă perioadă de lucru preparativ este absolut indispensabilă, dar tot acest lucru va rămâne complet steril, dacă fiinţa este putredă interior sau dacă a dobândit câteva defecte insurmontabile pentru ea. Cazuri de acest gen se întâlnesc foarte des. O dezvoltare anormală a personalităţii opreşte frecvent manifestarea esenţei încât aceasta devine un biet lucru infim. De la un biet lucru infim nu se poate aştepta nimic.

În plus, se întâmplă uneori ca fiinţa să-şi uite cu desăvârşire esenţa, continuând să existe doar personalitatea sa şi corpul său fizic. Oamenii pe

care noi îi vedem pe străzile unui mare oraş sunt astfel, aproape toţi, goi interior; în realitate, ei sunt *deja morţi*.

Este îmbucurător pentru noi că nu îi vedem şi că nu ştim nimic despre asta. Dacă am şti câţi oameni sunt deja morţi şi cât de numeroase sunt aceste cadavre care ne guvernează vieţile, spectacolul acestei orori ne-ar face să ne pierdem minţile. De fapt, mulţi oameni au înnebunit pentru că au întrevăzut această realitate fără o pregătire prealabilă care era absolut necesară - au văzut ceea ce nu erau pregătiţi să vadă. Pentru a fi capabil să înfrunţi această realitate îngrozitoare, trebuie să urmezi o cale spirituală. Dacă un om care nu poate face nimic ar vedea adevărul, aproape sigur ar înnebuni. Dar asta se întâmplă destul de rar. În mersul normal al lucrurilor, totul este aranjat într-un asemenea mod încât nimeni să nu poată vedea nimic prematur. Personalitatea nu vede decât ceea ce îi place să vadă şi ceea ce nu-i contrazice experienţa. Ea nu vede niciodată ceea ce nu-i place - acesta este în acelaşi timp un avantaj şi un inconvenient. Este un avantaj pentru omul care vrea să doarmă, este un obstacol pentru cel care vrea să se trezească.

- Dacă fiinţa este supusă influenţei destinului, a întrebat unul dintre noi, asta înseamnă că, în comparaţie cu accidentele, destinul va fi întotdeauna favorabil omului? Aş vrea să ştiu dacă un om se poate transforma prin forţa destinului său?

- Nu, a spus G. Nu este aşa deloc. Destinul este preferabil accidentului şi doar în acest sens este posibil să fie luat în consideraţie; destinul poate fi cunoscut dinainte şi este deci posibil să ne pregătim pentru ceea ce ne aşteaptă. Cât despre accident, dimpotrivă, nu se poate şti nimic. Dar destinul arareori este mai puţin neplăcut, sau mai puţin dificil. În acest caz, în ciuda acestor lucruri, există mijloace care îi permit omului să-şi transceandă destinul şi să se transforme spiritual.

Primul pas în această direcţie constă în a se sustrage legilor generale. Accidentul general sau colectiv se produce exact la fel ca şi accidentul individual şi, după cum există un destin individual, există de asemenea un destin individual sau colectiv. Accidentul colectiv sau destinul colectiv sunt guvernate de *legi generale*. Un om dornic să-şi creeze o individualitate trebuie deci să se elibereze de *legile generale*. Legile generale nu sunt obligatorii pentru om; el poate să se elibereze de un mare număr dintre ele, dacă ajunge să se elibereze de "tampoane" şi de imaginaţie. Toate acestea se reduc la o problemă fundamentală: cum să se elibereze de personalitate. Personalitatea îşi găseşte acoperirea în imaginaţie şi în minciună. Atunci când minciuna în care trăieşte va fi diminuată, şi când imaginaţia va fi slăbită, nici personalitatea nu va întârzia să scadă, şi omul va putea să treacă atunci sub controlul, fie al destinului său, fie al unei *linii de lucru* condusă la rândul său de voinţa unui alt om şi, în acest mod, omul poate fi dus până la punctul în care va fi posibil să îşi formeze propria voinţă, o voinţă capabilă să facă faţă în acelaşi timp accidentului şi,

dacă trebuie, *destinului*.

Aceste discuţii s-au întins pe o durată de câteva luni. Nu se pune problema, evident, de a le reda în ordinea lor exactă pentru că G. atingea foarte adesea 20 de subiecte diferite într-o singură seară. Multe lucruri erau repetate, în răspunsurile şi întrebările puse, multe idei erau atât de strâns legate între ele încât nu puteau fi separate decât artificial. În această perioadă anumiţi oameni de un tip bine definit luaseră deja o atitudine negativă cu privire la activitatea noastră. După ce ne reproşaseră absenţa "dragostei", numeroşi dintre ei se indignaseră că li se cereau bani, să plătească aceste întrevederi. Din acest punct de vedere, era edificator că cei mai revoltaţi nu erau aceia cărora le era dificil să plătească, ci aceia care aveau o situaţie materială foarte bună şi pentru care suma cerută era o simplă bagatelă.

Cei care nu puteau să plătească, sau cei care nu puteau plăti decât foarte puţin, înţelegeau întotdeauna că nu puteai obţine nimic pe degeaba şi că munca lui G., călătoriile sale la St. Petersburg şi timpul pe care el şi alţii îl acordau lucrului costa bani. Doar acei care aveau bani nu înţelegeau, şi nu vroiau să înţeleagă.

- Asta vrea să zică, din întâmplare, că Regele Ceresc poate fi cumpărat? ziceau ei. Dar nu s-au cerut niciodată bani pentru asemenea lucruri. Isus le spunea discipolilor săi "Nu primiţi nici pungi, nici traiste cu merinde" - şi voi cereţi o mie de ruble. În acest fel se pot face excelente afaceri. Imaginaţi-vă că sunt 100 de elevi. Asta face un venit de o sută de mii de ruble. Şi dacă sunt două sute, trei sute de elevi? Trei sute de mii de ruble pe an, este o rentă!

G. surâdea întotdeauna atunci când îi spuneam aceste comentarii.

- "Nu luaţi nici pungă, nici traistă cu merinde"! Dar nu trebuie să luăm totuşi un bilet de tren şi să plătim hotelul? Le vedeţi micimea şi ipocrizia lor! Nu, chiar şi dacă n-am avea deloc nevoie de bani, tot ar fi necesar să menţinem această cerere. Aceasta ne scapă de la bun început de o mulţime de oameni inutili. Nimic nu arată mai bine caracterul oamenilor decât atitudinea lor faţă de bani. Sunt gata să risipească sume fabuloase pentru fanteziile lor, dar nu au nici o apreciere pentru munca altuia. Poate că trebuie să lucrez pentru ei şi, gratuit, să le dau tot ceea ce binevoiesc să ia de la mine? "Cum se poate *face comerţ cu cunoaşterea*? Ea trebuie să fie dăruită!" zic ei. Tocmai din acest motiv trebuie să-i facem să o plătească. Sunt mulţi care nu vor trece niciodată de această barieră. Dar dacă nu o trec, asta înseamnă că pentru ei transformarea nu este posibilă. Şi nu sunt singurele motive. Mai târziu veţi vedea.

Aceste alte motive erau foarte simple. Erau numeroşi aceia care, de fapt, nu puteau să plătească. Şi chiar dacă G. a menţinut întotdeauna foarte strict acest principiu, în realitate nu refuza niciodată un elev pentru că acesta nu avea bani. Şi am descoperit mai târziu că el însuşi îşi întreţinea un mare număr dintre elevi. Aceia care plăteau o mie de ruble nu plăteau doar pentru ei, ci şi pentru alţii.

CAPITOLUL IX

La una din întâlnirile noastre, G. a trasat diagrama Universului într-un mod cu totul nou.

- Până astăzi, a spus el, am vorbit de forțe care creează lumi, de procesul creației așa cum se desfășoară el plecând de la Absolut. Vom vorbi acum de procesele care au loc în lumea deja creată și existentă. Nu uitați: procesul creației nu se oprește niciodată; totuși, la scară planetară el se derulează atât de lent, încât, dacă l-am măsura așa cum măsurăm noi timpul, am putea privi condițiile planetare ca permanente pentru noi.

Odată creat Universul, să luăm în considerație "raza creației".

Acțiunea Absolutului asupra lumii, asupra lucrurilor create de el, sau dincolo de el este continuă. La fel, acțiunea fiecăreia dintre aceste lumi asupra lumilor următoare este continuă. "Toți sorii" Căii Lactee influențează Soarele nostru. Soarele influențează planetele. "Toate planetele" influențează Pământul nostru și Pământul influențează Luna. Aceste influențe sunt transmise prin spațiile interstelare și interplanetare prin intermediul radiațiilor.

Pentru a studia aceste radiații, să luăm "raza creației" într-o formă prescurtată: Absolut - Soare - Pământ - Lună, sau mai precis să ne imaginăm raza creației sub forma a *trei octave de radiații*: prima octavă între Absolut și Soare, a doua octavă între Soare și Pământ, și a treia octavă între Pământ și Lună; și să examinăm trecerea radiațiilor între aceste patru puncte fundamentale ale universului.

Trebuie să găsim locul nostru și să înțelegem funcția noastră în acest univers, considerat sub forma a trei octave de radiații între patru puncte.

În prima octavă, Absolutul include două note, DO și SI, separate de un semiton.

semiton do/si Absolutul

Urmează notele LA, SOL, FA, adică:

semiton do/si Absolutul
la
sol

Apoi un "semiton" și ""șoc"ul" care îl compensează - necunoscut de noi, dar a cărui existență este totuși inevitabilă - apoi MI, RE.

semiton	do/si	Absolutul
	la	
	sol	
	fa	
semiton	□	primul "şoc"
	mi	
	re	

Radiaţiile ajung la Soare. Două note sunt incluse chiar în Soare, DO, un "semiton" apoi SI; urmează apoi LA, SOL, FA: radiaţiile merg către Pământ.

semiton	do/si	Absolutul
	la	
	sol	
	fa	
semiton	□	primul "şoc"
	mi	
	re	
semiton	do/si	Soare
	la	
	sol	
	fa	

semiton	do/si	Absolut
	la	
	sol	
	fa	
semiton	□	primul şoc
	mi	
	re	
	do/si	Soare
	la	
	sol	
	fa	
semiton	□	al doilea şoc
	mi	(viaţa organică
	re	pe Terra)
	do/si	Pământul
	la	
	sol	
	fa	
interval	□	al treilea şoc
	mi	
	re	
	do	Luna

Apoi un "semiton" şi ""şoc-ul" vieţii organice care îl umple; apoi MI şi RE. Pământul: DO, un "semiton", SI, apoi LA, SOL, FA - radiaţiile merg către Lună; apoi un alt «semiton», un "şoc" necunoscut de noi, apoi MI, RE şi Luna: DO.

Aceste trei octave de radiaţii, sub forma cărora încercăm acum să ne reprezentăm universul, ne vor permite să explicăm relaţia pe care materiile şi forţele, pe diferitele planuri ale lumii, o au cu propria noastră viaţă.

Să remarcăm acest lucru: deşi există şase "semitone" în aceste trei octave, doar trei dintre ele trebuie umplute din exterior. Primul "semiton" DO - SI este umplut de influenţa masei Soarelui asupra radiaţiilor care îl traversează. Al treilea "semiton" DO - SI este umplut de acţiunea masei terestre asupra radiaţiilor care o traversează. Doar "semitonele" între FA şi MI trebuie umplute prin "şoc"-

uri adiţionale". Aceste ""şoc"- uri adiţionale" pot veni, fie de la alte octave trecând printr-un punct dat, fie de la octave paralele plecând din puncte superioare. Nu ştiu nimic despre natura "şoc"- ului dintre MI şi FA din prima octavă Absolut - Soare. Dar, în octava Soare - Pământ, "şoc"ul între MI şi FA este *viaţa organică pe Pământ*, adică cele trei note LA, SOL, FA ale octavei care pleacă din Soare. Natura "şoc"ului între MI şi FA în octava Pământ - Lună ne este de asemenea necunoscută.

Trebuie să notăm că termenul "punct al universului" pe care l-am folosit, are un sens bine definit: un "punct" reprezintă o anumită combinaţie a hidrogenului cu care se operează într-un loc precis şi îndeplineşte o funcţie la fel de precisă într-un sistem sau altul. Conceptul de "punct" nu poate fi înlocuit prin conceptul de "hidrogen", pentru că termenul hidrogen semnifică doar materie nelimitată în spaţiu. Un punct este întotdeauna limitat în spaţiu. În acelaşi timp, un "punct al universului" poate fi desemnat prin *numărul* de hidrogen care predomină în el, sau care îi ocupă centrul.

Dacă examinăm acum prima din aceste trei octave de radiaţii, adică octava Absolut - Soare, din punct de vedere al Legii lui Trei, vom vedea că nota DO va fi conducătoare a forţei active desemnate prin numărul 1, în timp ce materia în care acţionează această forţă va fi "carbonul" (C). Forţa "activă" care creează nota DO în Absolut reprezintă maximul frecvenţei de vibraţie sau cea mai mare densitate a vibraţiilor.

Expresia "densitate" de vibraţii corespunde unei frecvenţe de vibraţie şi sensul ei este opus celei de densitate a materiei, adică cu cât densitatea materiei este mai mare, cu atât frecvenţa vibraţiilor este mai joasă şi invers. În general, cu cât "densitatea" vibraţiilor este mai mare, cu atât densitatea materiei este mai mică. Cea mai mare "densitate" de vibraţii se găseşte în materia cea mai subtilă, cea mai rarefiată. Şi în cea mai densă materie care poate exista, frecvenţa vibraţiilor scade foarte mult. Materia cea mai subtilă corespunde în consecinţă celei mai mari "densităţi" de vibraţie.

Forţa activă în Absolut reprezintă maximul de "densitate" de vibraţii, în timp ce materia în care se efectuează aceste vibraţii, adică primul "carbon" reprezintă minimul densităţii de materie.

Nota SI în Absolut va fi conducătoarea forţei pasive, desemnată prin numărul 2. Şi materia în care acţionează această forţă pasivă, sau în care răsună nota SI, va fi "oxigenul" (O).

Nota LA va fi conducătoarea forţei neutralizante desemnată de numărul 3, şi materia în care va răsuna nota LA va fi "azotul" (N).

Urmărind gradul lor de activitate, aceste forţe se menţin în ordinea succesiunii 1, 2, 3, adică ele corespund materiilor "carbon", "oxigen" şi "azot". Dar, urmărind densitatea lor de materie, se vor găsi în ordinea: "carbon", "azot", "oxigen", adică 1, 3, 2, pentru că "azotul", păstrând numărul 3, şi fiind conducător al forţei neutre, se găseşte plasat datorită densităţii materiei sale între "carbon" şi "oxigen", care apare ca cea mai densă dintre toate trei.

"Carbonul", "oxigenul", "azotul" luate împreună dau o materie de ordinul patru sau "hidrogen" (H) a cărui densitate o desemnăm prin numărul 6 (ca suma a 1, 2, 3) deci H6.

Prima triadă

do (C)	1	1	1	
si (O)	2	3	2	H6
la (N)	3	2	3	

C, O şi N îşi păstrează numărul 1, 2 şi 3. Carbonul este întotdeauna 1, oxigenul întotdeauna 2 şi azotul întotdeauna 3.

Dar fiind mai activ ca oxigenul, azotul intră ca pricipiu activ în triada următoare, şi apare cu densitatea 2. Cu alţi termeni, azotul are acum o densitate 2 şi oxigenul o densitate 3.

La fel, nota LA a primei triade este conducătoarea forţei active a triadei următoare, în care LA intră cu densitatea 2. Dacă noul carbon intră cu densitatea 2, azotul şi oxigenul trebuie să îi corespundă în densităţi, reproducând raportul densităţii primei triade. În prima triadă raporul densităţilor era 1, 2, 3; în o doua triadă el va fi deci 2, 4, 6, altfel spus în a doua triadă, carbonul va avea densitatea 2, azotul densitatea 4, oxigenul densitatea 6. Luate împreună ele vor da hidrogen 12 (H12).

A doua triadă:

la (C)	2	2	2	
sol (O)	4	6	4	H12
fa (N)	6	4	6	

Conform aceleiaşi scheme, triada următoare va fi constituită astfel: FA, "şoc", MI. Azotul celei de-a doua triade va intra ca un carbon în a treia cu densitatea 4. Azotul şi oxigenul care îi corespund trebuie să aibă densitatea 8 şi densitatea 12; împreună vor da hidrogen 24 (H24).

A treia triadă:

fa (C)	4	4	4	
- (O)	8	12	8	H24
mi (N)	12	8	12	

Triada următoare MI, RE, DO, după aceeaşi schemă va da hidrogen 48 (H48).

A patra triadă:

mi (C)	8	8	8	
re (O)	16	24	16	H48
do (N)	24	16	24	

Triada DO, SI va da hidrogen 96 (H96).

A cincea triadă:

do (C)	16	16	16	
si (O)	32	48	32	H96
la (N)	48	32	48	

Triada LA, SOL, FA - hidrogen 192 (H192)

A şasea triadă:

la (C)	32	32	32	
sol (O)	64	96	64	H192
fa (N)	96	64	96	

FA, SOL, MI - hidrogen 384 (H384)

A şaptea triadă:

fa (C)	64	64	64	
- (O)	128	192	128	H384
mi (N)	192	128	192	

MI, RE, DO - hidrogen 768 (H768)

A doua triadă:

mi (C)	128	128	128	
re (O)	256	384	256	H768
do (N)	384	256	384	

DO, SI, LA - hidrogen 1536 (H1536)

A noua triadă:

do (C)	256	256	256	
si (O)	512	768	512	H1536
la (N)	768	512	768	

LA, SOL, FA - hidrogen 3072 (H3072)

A zecea triadă:

la (C)	512	512	512	
sol (O)	1024	1536	1024	H3072
fa (N)	1536	1024	1536	

FA, SOL, MI - hidrogen 6144 (H6144)

A unsprezecea triadă:

fa (C)	1024	1024	1024	
- (O)	2048	3072	2074	H6144
mi (N)	3072	2048	3072	

MI, RE, DO - hidrogen 12288 (H12288)

A douăsprezecea triadă:

mi (C)	2048	2048	2048	
re (O)	4096	6144	4096	H12288
do (N)	6144	4096	6144	

Se obţin astfel doisprezece hidrogeni cu densităţi eşalonate între 6 şi 12288.

do	C	1	1	1							*do*	
si	O	2	3	2	H 6						*si*	H 6
la	N	3	2	3		C	2	2	2		*la*	
sol						O	4	6	4	H 12	*sol*	H 12
fa	C	4	4	4		N	6	4	6		*fa*	
—	O	8	12	8	H 24						—	H 24
mi	N	12	8	12		C	8	8	8		*mi*	
re						O	12	24	16	H 48	*re*	H 48
do	C	16	16	16		N	24	16	24		*do*	
si	O	32	48	32	H 96						*si*	H 96
la	N	48	32	48		C	32	32	32		*la*	
sol						O	64	96	64	H 192	*sol*	H 192
fa	C	64	64	64		N	96	64	96		*fa*	
—	O	128	192	128	H 384						—	H 384
mi	N	192	128	192		C	128	128	128		*mi*	
re						O	256	384	256	H 768	*re*	H 768
do	C	256	256	256		N	384	256	384		*do*	
si	O	512	768	512	H 1.536						*si*	H 1.536
la	N	768	512	768		C	512	512	512		*la*	
sol						O	1.024	1536	1.024	H 3.072	*sol*	H 3.072
fa	C	1.024	1.024	1.024		N	1.536	1.024	1.536		*fa*	
—	O	2.048	3.072	2.048	H 6.144						—	H 6.144
mi	N	3.072	2.048	3.072		C	2.048	2.048	2.048		*mi*	
re						O	4.096	6.144	4.096	H 12.288	*re*	H 12.288
do						N	3.144	4.096	6.144		*do*	

Aceşti doisprezece hidrogeni reprezintă douăsprezece categorii de materie care sunt eşalonate în Universul de la Absolut la Lună, şi ar fi posibil să se stabilească cu precizie care dintre aceşti hidrogeni alcătuiesc organismul uman şi acţionează în el; doar astfel s-ar putea determina locul ocupat de om în lume.

Dar în locul unde suntem noi situaţi, în limitele puterilor şi capacităţilor obişnuite, hidrogenul 6 este ireductibil; putem deci să-l considerăm ca hidrogen 1; hidrogenul următor 12 poate fi privit ca hidrogen 6. Dacă divizăm toţi hidrogenii următori prin 2, vom obţine o gamă care variază de la hidrogen 1 la hidrogen 6144. Totuşi hidrogenul 6 va rămâne întotdeauna ireductibil pentru noi. Deci putem să îl luăm la rândul lui ca hidrogen 1, să luăm hidrogenul următor ca hidrogen 6 şi din nou să divizăm tot ceea ce urmează cu 2.

Gradele obținute în acest mod, de la 1 la 3072, ne pot folosi pentru studiul omului (**Vezi tabelul cu hidrogenii**).

Toate materiile, de la hidrogen 6 la hidrogen 3072 se găsesc în organismul uman; fiecare joacă acolo rolul său. Fiecare dintre acești hidrogeni grupează un foarte mare număr de substanțe chimice cunoscute de noi, legate unele de altele prin câteva funcții relative la organismul nostru. Altfel spus, nu trebuie să uităm că termenul hidrogen are un sens foarte larg. Fiecare element simplu este un hidrogen de o anumită densitate; totuși, fiecare combinație de elemente având o funcție definită, fie în univers, fie în organismul uman, este de asemenea un hidrogen.

do		
si	H 6	H 1
la		
sol	H 12	H 6
fa		
—	H 24	H 12
mi		
re	H 48	H 24
do		
si	H 96	H 48
la		
sol	H 192	H 96
fa		
—	H 384	H 192
mi		
re	H 768	H 384
do		
si	H 1.536	H 768
la		
sol	H 3.072	H 1.536
fa		
—	H 6.144	H 3.072
mi		
re	H 12.288	H 6.144
do		

O asemenea definiție a materiilor ne permite să le clasificăm în ordinea relațiilor lor cu viața și cu funcțiile organismului nostru.

Să începem cu hidrogenul 768. El este definit ca *aliment*, altfel spus, prin hidrogenul 768 înțelegem toate substanțele care pot servi ca aliment omului. Substanțele care nu-i pot servi ca aliment, o bucată de lemn, de exemplu, se leagă de hidrogenul 1536; o bucată de fier de hidrogenul 3072. Pe de altă parte, o materie fină, dar săracă în proprietăți nutritive va fi mult mai aproape de hidrogenul 384. Hidrogenul 384 va fi definit ca *apă*.

Hidrogenul 192 este aerul pe care îl respirăm.

Hidrogenul 96 este reprezentat de gazele rarefiate pe care omul nu le poate respira, dar care joacă un rol foarte important în viața sa; este mai mult materia magnetismului animal, emanațiile corpului uman, razele X, hormonii, vitaminele etc.; altfel spus, hidrogenul 96 se află la limita a ceea ce noi numim materie, sau mai degrabă ceea ce fizica și chimia noastră numesc materie. Hidrogenul 96 conține de asemenea materiile care sunt aproape imperceptibile pentru chimia noastră, sau care sunt perceptibile doar prin numele și efectele lor -

anumiţi teoreticieni bănuiesc existenţa acestor materii, în timp ce alţii o neagă.

Hidrogenii 48, 24, 12 şi 6 sunt materii necunoscute de chimiştii noştri şi de fizicienii contemporani. Acestea sunt materiile vieţii noastre psihice şi spirituale cu diferitele sale grade.

Trebuie întotdeauna să ne amintim, studiind "tabelul hidrogenilor" că fiecare hidrogen conţine un număr imens de substanţe diferite, toate legate unele de altele printr-o singură şi aceeaşi funcţie în organismul nostru şi reprezentând un "grup cosmic" definit.

do si	H 6	H 1	
la sol	H 12	H 6	H 1
fa —	H 24	H 12	H 6
mi re	H 48	H 24	H 12
do si	H 96	H 48	H 24
la sol	H 192	H 96	H 48
fa —	H 384	H 192	H 96
mi re	H 768	H 384	H 192
do si	H 1.536	H 768	H 384
la sol	H 3.072	H 1.536	H 768
fa —	H 6.144	H 3.072	H 1.536
mi re	H 12.288	H 6.144	H 3.072
do			

Hidrogenul 12 corespunde hidrogenului din chimie (masă atomică 1). Carbonul, azotul şi oxigenul (din chimie) au masele atomice 12, 14 şi respectiv 16.

Mai mult, este posibil să se indice, în tabelul maselor atomice, elementele care corespund la anumiţi hidrogeni, adică elementele a căror masă atomică sunt între ele aproape într-un raport corect *de octavă*. Astfel, hidrogenul 24 corespunde Fluorului (F), cu masa atomică 19; hidrogenul 48 corespunde Clorului (Cl), cu masa atomică 35,5; hidrogenul 96 corespunde Bromului (Br), cu masa atomică 80. Şi hidrogenul 192 corespunde Iodului (I), cu masa atomică 127. Masele atomice ale acestor elemente sunt aproape în raport de o octavă, altfel spus, masa atomică a fiecăruia dintre ei este aproape dublul masei atomice a celuilalt. Uşoara inexactitate, adică, caracterul incomplet al relaţiei de octavă, vine din faptul că în chimia normală nu se iau în consideraţie toate proprietăţile unei substanţe, mai ales proprietăţile ei "cosmice". Chimia de care vorbim aici studiază materia pe o bază diferită de chimia obişnuită, şi ea ia în considerare nu doar proprietăţile fizice şi chimice, ci şi proprietăţile psihice

şi cosmice.

Această chimie sau alchimie ia în cosideraţie materia în primul rând din punct de vedere al funcţiilor sale, care îi determină locul în univers şi relaţiile cu celelalte materii, după care ea este privită din punct de vedere al relaţiei cu omul şi cu funcţiile omului. Prin "atom de substanţă" se înţelege cea mai mică cantitate dintr-o substanţă care-şi păstrează toate caracteristicile chimice cosmice şi psihice; într-adevăr, fiecare substanţă posedă, în afară de proprietăţile ei cosmice, proprietăţi psihice, adică un anumit grad de inteligenţă.

Conceptul de "atom" poate, în consecinţă, să fie explicat nu doar elementelor, ci şi tuturor materiilor compuse care au funcţii definite în univers sau în viaţa omului. Poate exista de exemplu un atom de apă, un atom de aer (adică aer atmosferic propriu respiraţiei umane); un atom de pâine, un atom de carne şi aşa mai departe. Un atom de apă va fi în acest caz a zecea zecime a unui milimetru cub de apă luată la o anumită temperatură cu un termometru special. Va fi o minusculă picătură de apă care în anumite condiţii va putea fi văzută cu ochiul liber.

Acest atom este cea mai mică cantitate de apă care păstrează toate proprietăţile apei. Dacă diviziunea este dusă mai departe, unele dintre aceste proprietăţi vor dispare; altfel spus nu vom mai avea apă, ci ceva apropiindu-se de starea gazoasă a apei, vaporii, care chimic nu diferă cu nimic de apă în stare lichidă, dar posedă funcţii diferite şi în consecinţă proprietăţi cosmice şi psihice de asemenea diferite.

"Tabelul hidrogenilor" face posibil studiul tuturor substanţelor care compun organismul uman din punct de vedere al relaţiei lor cu diferite planuri ale universului. Dar, cum fiecare funcţie a omului este rezultatul acţiunii unor substanţe definite şi cum fiecare substanţă este în relaţie cu un plan definit din univers, acest lucru ne permite să stabilim relaţia care există între funcţiile omului şi planurile universului.

Trebuie să spun acum că "cele trei octave de radiaţie" şi "tabelul hidrogenilor" care rezultă din ele au fost pentru noi mult timp o piatră de încercare. Cât despre principiul esenţial al tranziţiei triadelor şi al structurii materiei, nu le-am înţeles decât mai târziu şi voi vorbi despre ele la momentul potrivit.

În reconstituirea expunerilor lui G. urmăresc să respect în general ordinea cronologică, deşi nu este întotdeauna posibil, căci anumite lucruri erau repetate foarte des şi se găseau sub o formă sau alta în aproape tot ceea ce spunea.

"Tabelul hidrogenilor" a produs asupra mea o impresie foarte

puternică, ce nu avea să slăbească în continuare, ci dimpotrivă. Am simţit în faţa acestei "scări de la pământ la cer" ceva foarte asemănător cu senzaţiile pe care le-am avut cu câţiva ani mai înainte în cursul experienţelor neobişnuite pe care le-am descris în cartea mea *Un nou model al Universului* şi mulţumită cărora am simţit atât de puternic interdependenţa, integralitatea şi "matematicitatea" a tot ce există în lume. Acest model a fost adeseori repetat cu diferite variante, fie că a fost asociat unei explicaţii a "razei creaţiei", fie că a fost asociat unei explicaţii a "legii octavelor". Dar, în ciuda senzaţiilor unice pe care mi le-a dat de fiecare dată, eram departe de a le înţelege întreaga valoare prima dată când le-am întâlnit. Şi mai ales nu am înţeles că aceste idei sunt mult mai dificil de asimilat şi au un conţinut mai profund, ce nu poate fi bănuit atunci când le auzim pentru prima dată.

Iată un episod pe care mi-l amintesc. Se recitea un text asupra materiei considerată în raport cu mecanica universului. Lectura era făcută de P., un tânăr inginer aparţinând grupului de elevi ai lui G. din Moscova. Sosisem în plină lectură. Percepând cuvinte familiare, am tras concluzia că mai auzisem deja acest text; m-am aşezat deci într-un colţ în sala mare şi în tot timpul lecturii m-am gândit la altceva. G. era prezent.

- De ce nu aţi urmărit lectura? m-a întrebat el atunci când aceasta s-a sfârşit.

- Dar am mai auzit-o deja! am răspuns eu.

G. a clătinat din cap dezaprobator.

Şi cu toată sinceritatea nu am înţeles ceea ce aştepta el de la mine. De ce ar fi trebuit să ascult încă o dată un text pe care îl cunoşteam deja?

Nu am înţeles decât mult mai târziu, atunci când timpul lecturilor trecuse şi când am încercat să recapitulez în gând tot ceea ce auzisem. Adesea, gândindu-mă la o problemă, îmi aminteam foarte bine că fusese vorba despre ea într-una din aceste lecturi. Din ceea ce fusese citit nu păstrasem din nefericire nici o amintire şi aş fi dat mult pentru a auzi încă o dată anumite texte.

Aproape doi ani mai târziu, în noiembrie 1917, un mic grup de cinci persoane se găsea cu G. pe ţărmul Mării Negre la 40 de kilometri spre nord de Tuapse, într-o casă mică ţărănească, la mai mult de doi kilometri de aşezarea cea mai apropiată. Într-o seară ne-am adunat cu toţii şi am stat de vorbă. Era deja târziu, era o noapte cu vreme foarte rece; sufla un vânt din nord care aducea rafale în acelaşi timp de ploaie şi de zăpadă.

Tocmai mă gândeam la "Tabelul hidrogenilor" şi mai ales la o incompatibilitate pe care credeam că o discern între diagrama de care am

vorbit deja şi o alta pe care o învăţasem mai târziu. Ideea mea era legată de hidrogenii care se găsesc deasupra nivelului normal. Am povestit în detaliu despre ce era vorba şi ce a răspuns G. mai târziu la această întrebare care mă chinuia.

Dar în acea zi el nu a făcut acest lucru direct.

- Ar trebui să ştiţi, mi-a spus, că noi am mai vorbit deja despre asta la conferinţele din St. Petersburg. Bineînţeles că nu aţi ascultat. Vă mai amintiţi de un text pe care nu aţi avut chef să-l ascultaţi spunând că îl cunoaşteţi deja? El conţinea răspunsul exact la întrebarea pe care o puneţi acum.

După o scurtă tăcere, a adăugat:

- Ei bine, dacă aţi afla că în chiar acest moment cineva tocmai citeşte acest text la Tuapse, aţi pleca pe jos ca să-l auziţi?

- M-aş duce, am spus.

Şi deşi îmi dădeam seama cât de lung, de dificil şi de friguros ar fi fost acel drum, ştiam că asta nu m-ar fi putut opri.

G. a început să râdă.

- V-aţi duce într-adevăr? a spus el. Gândiţi-vă: 40 de kilometri, ploaie, întuneric, zăpadă, vânt...

- M-am gândit la toate! am spus eu. Ştiţi că am mai făcut deja acest drum când nu erau cai sau când nu aveam trăsură - şi fără speranţa unei recompense, doar pentru că nu aveam altceva de făcut. Bineînţeles că m-aş duce şi fără să crâcnesc, dacă aş şti că cineva urmează să recitească acest text la Tuapse.

- Ah, spuse G., dacă toţi oamenii ar gândi în acest mod! Dar în realitate ei gândesc exact invers. Fără să fie deloc nevoie, ei sfidează toate dificultăţile. Dar pentru ceva important din care ar putea obţine un profit real, nu ar mişca un deget. Aceasta este firea omului. Omul nu vrea niciodată să plătească, şi mai ales nu vrea să plătească pentru ceea ce este cu adevărat esenţial. Ştiţi acum că nimic nu poate fi obţinut degeaba, că totul trebuie plătit, în funcţie de ceea ce se primeşte. Dar omul gândeşte de obicei invers. Pentru nimicuri cu totul ridicole va plăti nu contează ce preţ. Dar pentru ceva cu adevărat important, niciodată. Acestea trebuie să-i pice din cer. Şi pentru a reveni la lectura pe care nu aţi ascultat-o la St. Petersburg, ea conţinea răspunsul exact la întrebarea pe care o puneţi acum. Dacă aţi fi fost atunci atent, aţi înţelege astăzi că nu este nici o contradicţie între diagrame şi că nu poate exista vreuna.

Dar să revenim la St. Petersburg. Acum când privesc înapoi nu pot să nu mă minunez de viteza cu care G. ne transmitea atunci principiile

fundamentale ale învăţăturii sale. Bineînţeles, aceasta se întâmpla în mare parte datorită modului său de a expune lucrurile, datorită capacităţii sale uimitoare de a sublinia toate punctele importante fără să intre niciodată în detalii inutile, atâta timp cât esenţialul nu fusese înţeles.

După "hidrogeni", G. a continuat:

- Vrem "să facem", a spus el, dar în tot ceea ce facem suntem legaţi şi limitaţi de cantitatea de energie produsă de organismul nostru. Fiecare funcţie, fiecare stare, fiecare gând, fiecare emoţie necesită o anumită energie, o anumită substanţă determinată.

Tocmai am ajuns la concluzia că trebuie să ne amintim de esenţa noastră divină. Dar noi nu putem să ne amintim de esenţa noastră divină decât dacă avem o anumită stare de trezire spirituală. Nu putem studia, înţelege sau simţi ceva decât dacă avem energia necesară pentru această înţelegere, acest sentiment, sau acest studiu.

Ce trebuie să facă un om atunci când începe să-şi dea seama că nu are destulă energie pentru a atinge scopurile pe care şi le fixează?

Răspunsul la această întrebare este că fiecare om normal are destulă energie pentru *a începe* să se transforme. Îi este doar necesar să înveţe să economisească în vederea unui lucru util energia de care dispune şi pe care, în cea mai mare parte a timpului, o risipeşte degeaba.

Energia este mai ales consumată de emoţiile inutile şi dezagreabile, de aşteptarea anxioasă a lucrurilor neplăcute, posibile sau imposibile, de glumele de prost gust, de ura inutilă, de nervozitate, iritabilitate, imaginaţie, de reverie şi aşa mai departe.

Energia este risipită de proasta activitate a centrilor; de tensiunea inutilă a muşchilor fără nici o legătură cu munca făcută; de vorbăria continuă, care absoarbe o cantitate enormă de energie; de "interesul pe care îl arătăm fără încetare lucrurilor care se întâmplă în jurul nostru sau oamenilor cu care nu avem niciodată de-a face, şi care nu merită nici o privire; de perpetua focalizare în scopuri gregare a "atenţiei"; şi aşa mai departe...

Din momentul în care începe să lupte împotriva tuturor acestor obiceiuri, omul economiseşte o cantitate enormă de energie şi, cu ajutorul acestei energii, poate cu uşurinţă să realizeze auto-observarea şi auto-transformarea.

Prin urmare, totuşi, problema devine mai dificilă. Un om care, până la un anumit punct, şi-a echilibrat mecanismul interior, şi care şi-a dovedit lui însuşi că acesta produce mai multă energie decât se aştepta, ajunge totuşi la concluzia că ea nu este suficientă şi că trebuie să-şi mărească

producţia dacă vrea să continue lucrul.

Studiul funcţionării organismului uman arată că acest lucru este posibil. Organismul uman este comparabil cu o uzină de produse chimice unde totul a fost prevăzut pentru un foarte mare randament. Dar în condiţiile obişnuite ale vieţii, ea nu dă niciodată tot ce poate, pentru că foloseşte doar o mică parte din resursele sale şi nu produce decât ceea ce ei îi este indispensabil propriei funcţionări.

A face să lucreze o uzină într-un asemenea mod este evident neeconomic în cel mai înalt grad. De fapt, uzina, cu toate mecanismele sale, cu toate instalaţiile sale perfecţionate, nu produce deci nimic, pentru că ea nu face decât să-şi menţină, şi încă cu dificultate, propria sa funcţionare.

Scopul uzinei este de a transforma un tip de materie în alt tip de materie, adică, din punct de vedere cosmic, substanţele mai grosiere în substanţe mai fine. Uzina primeşte din lumea exterioară, în acelaşi timp cu materia primă, o cantitate de "hidrogeni" mai fini, printr-o întreagă serie de procese *alchimice* complicate. Dar în condiţii obişnuite de viaţă, producţia de hidrogeni mai fini realizată de către uzina umană care, din punct de vedere al posibilităţilor stărilor superioare de conştiinţă, şi din punct de vedere al activităţii centrilor superiori, ne interesează în mod special, este insuficientă; şi aceşti hidrogeni mai fini sunt cu toţii risipiţi fără folos pentru a menţine existenţa uzinei. Dacă am putea creşte producţia uzinei la nivelul celui mai înalt randament posibil, am putea deci să începem să economisim hidrogenii fini. Atunci tot corpul, toate ţesuturile, toate celulele s-ar satura de aceşti hidrogeni fini, care s-ar fixa acolo gradat, cristalizându-se într-un anumit fel. Această cristalizare a hidrogenilor fini ar aduce puţin câte puţin în întreg organismul vibraţii din ce în ce mai elevate.

Dar acest lucru nu se poate întâmpla niciodată în condiţii obişnuite de viaţă, pentru că "uzina" consumă tot ceea ce a produs.

"Să înveţi să separi subtilul de grosier" - acest principiu al "Tablei de Smarald" se referă la modul de funcţionare a uzinei umane, şi dacă un om învaţă să separe subtilul de grosier, adică să dezvolte producţia de hidrogeni la cel mai înalt nivel posibil, el va crea pentru sine, doar prin aceasta, posibilitatea unei creşteri interioare, care nu poate fi realizată prin nici un alt mijloc. Creşterea interioară, trezirea corpurilor subtile ale omului (corpul astral, mental) este un proces fizic complet analog cu cel al creşterii corpului fizic. Pentru a creşte, un copil trebuie să fie bine hrănit, organismul lui trebuie să se bucure de condiţii sănătoase, astfel încât el să

poată prepara, plecând de la această hrană, materialele necesare pentru creşterea ţesuturilor. Acelaşi lucru este necesar şi "corpului astral" care cere, pentru a "creşte", substanţe pe care organismul trebuie să le producă plecând de la diverse feluri de hrană care intră în el. Mai mult, substanţele de care corpul astral are nevoie pentru creştere sunt identice cu cele care sunt indispensabile menţinerii corpului fizic, cu singura diferenţă că el are nevoie de o cantitate mai mare.

Dacă organismul fizic începe să producă o cantitate suficientă din aceste substanţe fine, şi dacă corpul astral va avea nevoie pentru a supravieţui doar de o cantitate mult mai mică din aceste substanţe comparativ cu perioada creşterii, surplusul va putea fi folosit pentru trezirea şi pentru dinamizarea "corpului mental", dar normal că acesta va necesita o cantitate mai mare de substanţe decât creşterea şi alimentarea corpului astral. Surplusul acestor substanţe neconsumate de corpul mental vor servi trezirii celui de-al "patrulea corp". Dar acest surplus va trebui să fie foarte mare. Toate substanţele fine necesare menţinerii şi hrănirii corpurilor superioare trebuie produse în corpul fizic, şi organismul fizic este capabil să le producă, atâta timp cât uzina umană lucrează convenabil şi economic.

Toate substanţele necesare supravieţuirii organismului, activităţii psihice, funcţiilor superioare ale conştiinţei şi ale creşterii corpurilor superioare, sunt produse de organism plecând de la hrana care este introdusă în el.

Organismul uman primeşte trei feluri de hrană:

1. Hrana normală pe care o mâncăm.
2. Aerul pe care îl respirăm.
3. Impresiile noastre.

Nu este greu de înţeles că aerul este un fel de hrană pentru organism. Dar poate părea dificil de înţeles, la prima vedere, cum ar putea impresiile să fie o hrană.

Trebuie oricum să ne amintim că, cu fiecare impresie exterioară, sonoră, vizuală sau olfactivă primim din afară o anumită cantitate de energie, o anumită vibraţie: această energie care, din exterior, intră în organism, este o hrană. Mai mult, cum am spus deja, energia nu poate fi transmisă fără materie. Dacă o impresie exterioară introduce cu ea în organism o energie exterioară, aceasta înseamnă deci că şi o materie exterioară intră în organism şi il "hrăneşte", în sensul cel mai complet al acestui cuvânt.

Pentru o existenţă normală, organismul are nevoie de trei feluri de

hrană: alimente fizice, aer şi impresii. Organismul nu poate exista numai cu ajutorul uneia sau chiar a două dintre acestea, toate trei fiind necesare. Dar relaţiile între acestea trei, şi semnificaţiile lor pentru organism, nu sunt aceleaşi.

Organismul poate exista o perioadă relativ lungă fără hrană fizică proaspătă. Cazuri de privare de hrană mai mult de 60 de zile sunt cunoscute, după care organismul nu-şi pierde nimic din vitalitate, după care îşi poate reface foarte rapid forţele, atunci când reîncepe să se alimenteze. Bineînţeles, o asemenea privare de alimente nu poate fi considerată completă, atâta timp cât, în acest caz de înfometare artificială, subiecţii au continuat să bea apă. Totuşi, chiar fără de apă şi fără hrană, un om poate trăi mai multe zile.

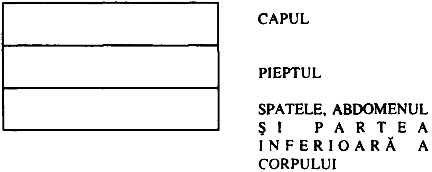
Fără aer nu poate rezista decât câteva minute, nu mai mult de două sau trei; în mod normal, moartea apare obligatoriu după o privare de aer mai mare de patru minute.

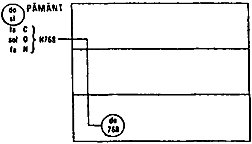
Fără impresii, un om nu poate trăi nici un minut. Dacă mulţimea de impresii ar trebui să se oprească în cine ştie ce fel, sau dacă organismul ar trebui lipsit de capacitatea sa de a primi impresii, ar muri instantaneu. Mulţimea de impresii care ne vin din exterior este ca o curea de transmisie prin care este comunicată mişcarea. Motorul principal este, pentru noi, natura, lumea înconjurătoare. Natura ne transmite prin intermediul impresiilor energia prin care noi trăim şi ne mişcăm şi prin care există fiinţa noastră. Dacă acest flux energetic ar înceta o clipă să mai ajungă până la noi, maşina noastră ar înceta imediat să mai funcţioneze. Astfel, din cele trei feluri de hrană, cel mai important este constituit din impresii, deşi este evident că omul nu poate trăi prea mult timp numai cu impresii. Impresiile şi aerul permit omului să reziste ceva mai mult. Impresiile, aerul şi hrana fizică permit omului să trăiască până la termenul normal al vieţii sale, şi să producă substanţe necesare nu doar pentru menţinerea vieţii, dar şi pentru trezirea şi dinamizarea corpurilor superioare.

Procesul transformării în substanţe mai fine a substanţelor care intră în organism este condus de legea octavei.

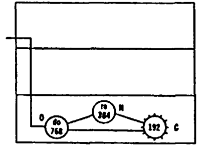
Să ne închipuim organismul uman sub forma unei uzine cu trei etaje. Etajul superior al acestei uzine este capul omului; etajul de la mijloc este pieptul; şi etajul inferior conţine spatele, abdomenul şi partea inferioară a corpului.

Hrana fizică este H768, sau LA, SOL, FA în a treia octavă cosmică a radiaţilor. Acest hidrogen intră în etajul inferior al organismului în acelaşi timp cu "oxigenul", DO768.

Intrarea hranei H_{768} în organism

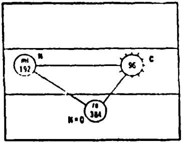

Începutul digestiei elementului H_{768} în organism

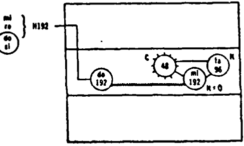
Oxigenul 768 întâlneşte carbonul 192 care este prezent în organism[4]. Din unirea O768 cu C192 rezultă azotul N384. N384 este nota următoare RE. RE384, care devine oxigenul triadei următoare, întâlneşte în organism carbonul 96 şi ei produc împreună un nou azot, N192, care este nota MI_{192}.

După cum ştim din legea octavei, MI nu poate trece la FA într-o octavă ascendentă fără un "şoc" adiţional. Dacă nu este primit un "şoc", substanţa MI192 nu poate trece complet singură la nota FA completă.

[4] Carbonii prezenţi în organism sunt marcaţi cu:

Continuarea digestiei alimentului în organism

Intrarea aerului H_{192} în organism şi şocul dat de aer intervalului mi-fa al octavei alimentului

Din momentul în care, în organism, MI192 ar trebui să ajungă în aparenţă la un punct mort, intră "al doilea element" - aerul, sub forma lui DO192, fie MI, RE, DO al celei de-a doua octave cosmice a radiaţiei. Nota DO conţine semitonurile necesare, adică toată energia necesară pentru a trece la nota următoare, şi ea dă, într-un anumit fel, o parte din energia sa notei MI, care are aceeaşi densitate. Energia acestui DO dă lui MI192 suficientă forţă ca el să poată, unindu-se cu carbonul 48 deja prezent în organism, să treacă la azotul 96. Azotul 96 va fi nota FA (conform schemei prezentate anterior).

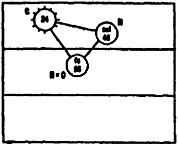
FA96, unindu-se cu carbonul 24, prezent în organism, trece la azot 48 - nota SOL.

Nota SOL48, unindu-se cu carbon 12, prezent în organism, trece la azot 24 - nota LA24.

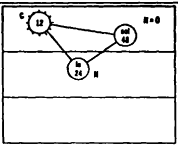
LA24 se uneşte cu carbon 6, prezent în organism, şi se transformă în azot 12, sau SI12.

SI12 este cea mai înaltă substanţă pe care o poate produce organismul, plecând de la alimentele fizice, cu ajutorul "şocului" adiţional produs de aer.

DO192 (aerul), intrând în etajul intermediar al uzinei cu caracteristicile oxigenului şi dând o parte din energia sa lui M192, se uneşte la rândul său, la un anumit punct, cu carbon 48, prezent în organism, şi trece la RE96.

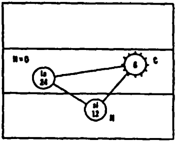

Continuarea octavei alimentelor: trecerea produselor de nutriţie la SOL_{48}

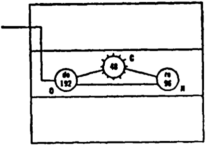

Continuarea octavei alimentelor: trecerea produselor de nutriţie la LA_{24}

RE96 trece la MI48 cu ajutorul carbonului 24 şi, cu aceasta, dezvoltarea celei de-a doua octave se opreşte. Pentru trecerea de la MI la FA, un "şoc" adiţional este indispensabil, dar în acest loc, natura nu a pregătit nici un "şoc" adiţional, şi a doua octavă, adică octava aerului, nu se mai poate dezvolta în continuare şi, în condiţii obişnuite de viaţă, nu se dezvoltă mai mult.

Continuarea octavei alimentelor: trecerea produselor de nutriţie la SI_{12}

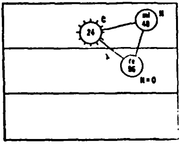

Începutul digestiei aerului în organism

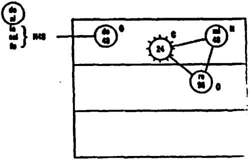
A treia octavă începe cu DO48.

Impresiile intră în organism sub forma oxigenului 48, adică LA, SOL, FA al celei de-a doua octave cosmice "Soare - Pământ".

DO48 are destulă energie pentru a trece la nota următoare, dar în momentul în care DO48 intră în organism, carbonul 12 necesar acestei tranziţii lipseşte. În acelaşi timp DO48 nu intră în contact cu MI48, astfel încât el nu poate nici să treacă la nota următoare, nici să dea o parte din energia sa lui MI48.

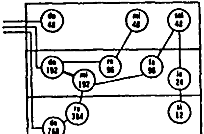

Continuarea octavei aerului în organism

Intrarea impresiilor în organism

În condiţiile de existenţă normală, producţia materiilor fine de către uzină ajunge la un punct mort, se opreşte, şi a treia octavă răsună doar ca un DO. Substanţa de cea mai înaltă calitate produsă de uzină este SI12 şi, pentru toate funcţiile sale superioare, uzina nu poate folosi decât această substanţă superioară.

Cele trei feluri de alimente şi digestia lui H_{768} şi H_{192} în organism cu ajutorul unui şoc *mecanic*. Starea normală a organismului şi producerea normală a substanţelor mai fine plecând de la produşii de nutriţie.

Există totuşi o posibilitate de creştere a randamentului, adică de a permite octavei aerului şi octavei impresiilor să se dezvolte în continuare. În acest scop, este neapărat nevoie să se creeze un fel de "şoc artificial" în punctul, aproape de început, în care a treia octavă se opreşte. Aceasta înseamnă că "şocul artificial" trebuie aplicat notei DO48.

Dar ce înseamnă un "şoc artificial"? Mai întâi, el se leagă de momentul în care se primeşte o impresie. Nota DO48 desemnează momentul în care o impresie intră în conştiinţa noastră. Un "şoc artificial" în acest punct semnifică un anumit fel de efort, făcut în momentul în care se primeşte o impresie.

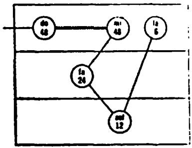
A fost explicat mai înainte că în condiţiile vieţii obişnuite nu ne

putem aminti de esenţa noastră divină; *nu ne amintim*, adică nu suntem conştienţi de adevărata noastră natură; nu suntem conştienţi în momentul perceperii unei emoţii, unui gând sau unei acţiuni. Dacă un om înţelege asta şi urmăreşte să păstreze în permanenţă legătura cu Divinul, fiecare impresie pe care o va primi în acest timp va fi, într-un anumit fel, dublată. Într-o stare psihică normală, privesc pur şi simplu strada, de exemplu. Dar dacă sunt perfect lucid, nu mai privesc pur şi simplu strada, simt că o privesc, ca şi cum mi-aş spune mie însumi: "Eu privesc". Şi în loc de o impresie a străzii, am două impresii: una a străzii, şi alta a mea privind strada. Această a doua impresie, datorată stării de luciditate, este "şocul adiţional". Mai mult, se întâmplă ca senzaţia adiţională datorată conştientizării, să aducă cu ea un element de emoţie; altfel spus, în acest moment, lucrul uzinei cere o anumită cantitate de carbon 12. Eforturile pentru a-şi aminti de sine însuşi, auto-observarea în momente în care se primeşte o impresie, observarea unei impresii în momentul în care o primim, "înregistrarea", ca să zicem aşa, primirii impulsurilor şi estimarea simultană a valorii lor, toate acestea luate împreună dublează intensitatea impresiilor şi face trecerea de la DO48 la RE24. În acelaşi timp, eforturile corespunzătoare trecerii de la o notă la alta şi trecerea de la DO48 la RE24, permite lui DO48 din a treia octavă să intre în contact cu MI48 al celei de-a doua octave, şi să dea acestei note o cantitate suficientă de energie necesară pentru trecerea de la MI la FA. În acest mod, "şoc"ul dat lui DO48 se întinde şi la MI48 şi permite celei de-a doua octave să se dezvolte.

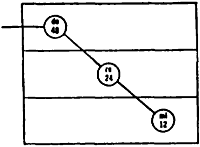
MI48 trece la FA24; FA24 trece la SOL12; SOL12 trece la LA6. LA6 este materia de cea mai înaltă calitate care poate fi produsă de organism, plecând de la aer, adică plecând de la al doilea fel de hrană. *Totuşi, aceasta nu poate fi obţinută decât printr-un efort conştient, făcut în momentul în care este primită o impresie.*

Să înţelegem bine ce înseamnă aceasta. Respirăm cu toţii acelaşi aer. În afară de elementele cunoscute de ştiinţa noastră, aerul conţine şi un mare număr de substanţe necunoscute de ea, indefinibile şi inaccesibile observaţiei ei. Dar o analiză exactă a aerului inspirat şi a aerului expirat este posibilă. Deşi aerul inspirat de diferite persoane este acelaşi, această analiză arată că aerul expirat este total diferit. Să presupunem că aerul pe care îl respirăm conţine cam douăzeci de elemente diferite necunoscute de ştiinţa noastră. Fiecare dintre noi absoarbe un anumit număr din aceste elemente la fiecare inspiraţie. Să presupunem că cinci dintre ele vor fi pentru totdeauna absorbite. În consecinţă, aerul expirat de fiecare este

compus din cincisprezece elemente; cinci hrănesc organismul. Totuşi anumiţi oameni nu expiră 15, ci doar zece elemente, adică ei absorb cinci elemente în plus.

Dezvoltarea octavei aerului după primul şoc *conştient.*

Dezvoltarea octavei impresiilor după primul şoc conştient.

Aceste cinci elemente sunt hidrogeni superiori. Aceşti hidrogeni superiori sunt prezenţi în fiecare particulă de aer pe care o inspirăm. Inspirând, introducem aceşti hidrogeni în noi, dar dacă organismul nostru nu ştie cum să-i extragă din particule de aer, nici cum să-i reţină, se reîntorc în aer prin expiraţie. Dacă organismul este capabil să îi extragă şi să îi reţină, ei rămân în fiinţă ajutând la elevarea ei spirituală. Astfel, noi respirăm cu toţii acelaşi aer, dar noi nu extragem cu toţii din el aceleaşi elemente. Unii extrag mai mult, alţii mai puţin.

Pentru a extrage mai mult este necesar ca organismul nostru să dispună de o anumită cantitate de substanţe fine corespunzătoare. Aceste substanţe fine conţinute în organism acţionează deci *ca un magnet* asupra substanţelor fine conţinute în aerul inhalat. Vom regăsi astfel vechea lege alchimică: "Pentru a obţine aurul, trebuie mai întâi să avem aur. Fără aur, nici o posibilitate de a face aur."

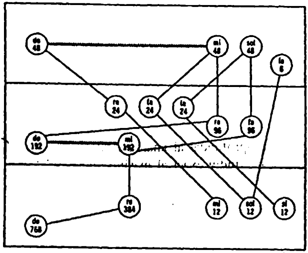
Toată alchimia nu este nimic altceva decât o descriere alegorică a uzinei umane şi muncii ei de transformare a metalelor fără valoare (substanţe grosiere) în metale preţioase (substanţe fine).

Am urmărit dezvoltarea celor două octave. A treia octavă, adică octava impresiilor, începe printr-un efort conştient. DO48 trece în RE24; RE24 trece în MI12. Ajungând la acest punct, dezvoltarea octavei se opreşte. **(vezi figura de mai sus)**

Dacă examinăm acum rezultatul dezvoltării acestor trei octave, vom vedea că prima octavă a atins SI12, a doua LA6 şi a treia MI12. Astfel,

prima şi a treia octavă se opresc la note care nu pot trece la notele următoare.

Pentru dezvoltarea ulterioară a celor două octave este necesar un al doilea "şoc" conştient într-un anumit punct al uzinei: trebuie un nou efort conştient. Natura acestui efort cere un studiu special. Dacă considerăm mersul general al uzinei, acest efort poate fi pus în legătură cu viaţa emoţională, adică cu un fel special de influenţă asupra propriilor noastre emoţii. Dar ce este cu adevărat acest tip de influenţă şi cum trebuie produs, nu poate fi explicat decât în funcţie de o descriere generală a lucrului uzinei sau a maşinii umane.

Tabel complet al lucrului intens al organismului şi al producerii intensive de substanţe plecând de la produşii de nutriţie, după primul şoc *conştient*.

Practica neexprimării emoţiilor neplăcute, a neidentificării, a neconsiderării interioare, este pregătirea pentru *al doilea* efort.

Dacă considerăm acum munca uzinei umane ca pe un tot, vom fi capabili să discernem, de fiecare dată când producţia de substanţe fine este oprită, prin ce mijloc o putem repune în funcţiune. Vedem că, în condiţii normale, lucrând doar cu ajutorul unui "şoc" mecanic, uzina produce o cantitate foarte mică de substanţe fine; în fapt, doar SI12. Lucrând cu un "şoc" mecanic şi unul conştient, uzina produce acum o mult mai mare cantitate de substanţe fine.

Lucrând cu două "şoc"uri conştiente, uzina va produce o asemenea cantitate de substanţe fine încât, în timp, programul ei se va schimba întru

totul.

Uzina are trei etaje reprezentând universul în miniatură; ea este construită după aceleaşi legi şi pe acelaşi plan cu întreg universul.

Pentru a înţelege analogia dintre om, organismul uman şi univers, să ne închipuim lumea, cum am făcut şi mai înainte, sub forma a trei octave mergând de la Absolut la Soare, de la Soare la Pământ şi de la Pământ la Lună. Fiecare dintre aceste trei octave are un semiton între FA şi MI, şi în fiecare din ele rolul acestui semiton lipsă este umplut de un anumit "şoc" creat artificial în acest punct. Dacă încercăm acum să precizăm analogia dintre uzina cu trei etaje şi cele trei legi ale octavei universului, trebuie să înţelegem că cele trei ""şoc"uri adiţionale" în cele trei octave corespund la trei feluri de hrană care intră în organismul uman. "şoc"ul în octava inferioară corespunde hranei fizice; acest "şoc" este DO768 al uzinei cosmice cu trei etaje. În octava mijlocie "şoc"ul corespunde aerului: este DO192 al uzinei cosmice. În octava superioară, "şoc"ul corespunde impresiilor: este DO48 al uzinei cosmice. În munca interioară a acestei uzine cosmice cu trei etaje, cele trei feluri de hrană sunt supuse la aceeaşi transformare ca în uzina umană, pe acelaşi plan şi în raport cu aceleaşi legi. Un studiu mai aprofundat al analogiei dintre om şi univers nu este posibil decât după un studiu exact al maşinii umane şi după ce "locurile" respective ale fiecăruia dintre hidrogeni în organismul nostru au fost recunoscute cu exactitate. Trebuie deci să descoperim motivul existenţei fiecăruia dintre hidrogeni, dând definiţia chimică, psihologică, fiziologică şi anatomică, altfel spus, să-i definim funcţiile, locul în organismul uman, şi, dacă este posibil, senzaţiile particulare care îi sunt ataşate.

Studiul muncii organismului uman privit ca uzină chimică scoate în evidenţă trei stadii în evoluţia maşinii umane. Primul stadiu se referă la lucrul organismului uman, al organismului aşa cum a fost el creat de natură, adică pentru viaţa şi funcţiile omului nr. 1, 2 şi 3. Prima octavă, octava alimentaţiei, se dezvoltă în mod normal până la MI192. Ajunsă la acest punct, ea primeşte automat un "şoc" la începutul celei de-a doua octave, şi dezvoltarea sa se continuă apoi până la Si12. A doua octavă, octava aerului, începe cu DO192 şi se dezvoltă până la MI48 unde se opreşte. A treia octavă, octava impresiilor, începe cu DO48 şi tot acolo se şi opreşte. Astfel, şapte note ale primei octave, trei note ale celei de-a doua şi o notă din cea de-a treia reprezintă un tablou complet al lucrului "uzinei umane" în primul stadiu, altfel spus, în stadiul său natural. Natura nu a prevăzut decât un singur "şoc", acela care este primit la intrarea în a doua octavă şi care permite lui MI din prima octavă să treacă în FA. Dar natura

nu a prevăzut nimic pentru al doilea "șoc", adică pentru «"șoc"ul» care ar fi ajutat la dezvoltarea celei de-a treia octave și ar fi permis astfel lui MI din a doua octavă să treacă în FA. Omul trebuie să creeze acest "șoc" prin efort propriu, dacă dorește să mărească producția de hidrogeni fini în oganismul său.

Al doilea stadiu se referă la lucrul organismului uman când omul creează un "șoc" voluntar conștient - în punctul DO48. Acest "șoc" voluntar este mai întâi transmis celei de-a doua octave care se dezvoltă până la SOL12, sau chiar mai departe, până la LA6, și încă mai departe, dacă activitatea organismului este destul de intensă. Același "șoc" permite și dezvoltarea celei de-a treia octave, octava impresiilor, care atinge în acest caz MI12. Astfel, în al doilea stadiu al activității organismului uman, putem vedea deplina dezvoltare a celei de-a doua octave, și trei note din a treia octavă. Prima octavă s-a oprit la nota SI12, a treia la nota MI12. Nici una dintre aceste octave nu se poate dezvolta în continuare fără un nou "șoc". Natura acestui al doilea "șoc" nu poate fi definită la fel de ușor ca aceea a primului "șoc" voluntar în DO48. Pentru a o înțelege, este neapărat necesar să înțelegem semnificația lui SI12 și MI12.

Efortul care creează acest "șoc" constă în controlarea emoțiilor, dintr-o transformare și o mutație a emoțiilor; această transmutare a emoțiilor va ajuta deci la transmutarea lui SI12 în organismul uman. Nici o creștere reală, adică nici o creștere a corpurilor superioare în organism, nu este posibilă fără ea. Ideea transmutației era cunoscută de numeroase învățături străvechi, și chiar de câteva învățături mai recente, Alchimia Evului Mediu de exemplu. Dar alchimiștii vorbesc de această transmutare sub forma alegorică a unei transmutări a metalelor neprețioase în metale prețioase. În realitate, ei vroiau să vorbească de transformarea hidrogenilor grosieri în hidrogeni fini în organismul uman, și în principal de transformarea lui MI12. Despre un om care a ajuns să opereze această transmutare, se poate spune că și-a atins scopul eforturilor sale; dar atâta timp cât nu l-a realizat, toate rezultatele pe care le-a obținut încă mai pot fi pierdute, pentru că nu sunt încă fixate în nici un fel în el; mai mult, ele nu țin decât de sfere ale gândirii și ale emoției. Rezultate reale, obiective, nu pot fi obținute înainte să fi început transmutarea lui MI12.

Alchimiștii care vorbeau de această transmutare începeau direct cu ea. Ei nu știau nimic, sau cel puțin nu spuneau nimic despre natura primului "șoc" voluntar. De acesta depinde totul. Al doilea "șoc" voluntar și transmutația nu devin posibile fizic decât după o lungă practică a primului "șoc" voluntar, care constă în "amintirea sinelui" și în "observarea

impresiilor" primite. Pe calea călugărului şi pe calea fachirului, realizarea celui de-al doilea "şoc" precedă realizarea primului "şoc", dar cum doar acesta din urmă poate duce la crearea lui MI12, eforturile în absenţa oricărui alt element trebuie, în mod necesar să se concentreze asupra lui SI12 ceea ce dă foarte adesea rezultate în întregime greşite. Pe a patra cale, o dezvoltare corectă trebuie să înceapă prin primul "şoc" voluntar şi să treacă apoi la al doilea "şoc" care trebuie să intervină la MI12.

Al treilea stadiu în munca organismului uman începe atunci când omul creează conştient în el însuşi un al doilea "şoc" voluntar în MI12, atunci când transformarea sau transmutarea acestor hidrogeni în hidrogeni superiori se amorsează în el. Al doilea stadiu şi începutul celui de-al treilea se referă la viaţa şi funcţiile omului nr.4. O perioadă de transmutaţie şi de cristalizare foarte lungă este necesară pentru trecerea omului nr.4 la nivelul omului nr.5.

Atunci când tabelul hidrogenilor a fost suficient înţeles, el face să apară imediat un număr de caractere noi în lucrul maşinii umane, stabilind foarte clar, înainte de orice altceva, motivele diferenţelor care există între centri şi funcţiile lor corespunzătoare.

Centrii maşinii umane lucrează cu hidrogeni diferiţi. Aceasta este principala diferenţă dintre ei. Centrul care lucrează cu hidrogenul cel mai grosier, cel mai dens, cel mai greu, lucrează cel mai încet. Centrul care lucrează cu hidrogenul cel mai uşor, cel mai mobil, este şi cel mai rapid.

Centrul gânditor sau intelectual este cel mai lent dintre toţi cei trei centri pe care i-am examinat până acum. El lucrează cu hidrogen 48 (după a treia scală a "tabelului de hidrogeni").

Centrul motor lucrează cu hidrogen 24. Hidrogenul 24 este mult mai rapid şi mobil decât hidrogenul 48. Centrul intelectual nu este niciodată capabil să urmărească lucrul centrului motor. Nu ne putem urmări propriile mişcări, nici pe cele ale altor persoane, decât dacă sunt încetinite artificial. Suntem cu atât mai puţin capabili să urmărim lucrul intern al organismului nostru: funcţiile instinctive, gândirea instinctivă, care constituie, într-un anumit fel, un aspect al centrului motor.

Centrul emoţional poate lucra cu hidrogen 12. În realitate, totuşi, el lucrează foarte rar cu acest hidrogen fin. Şi, în majoritatea cazurilor, lucrul său diferă puţin, în viteză şi în intensitate, de cel al centrului motor sau al centrului instinctiv.

Pentru a înţelege lucrul maşinii umane şi posibilităţile ei, trebuie să ştim că, în afară de aceşti trei centri şi de cei care sunt în raport cu ei, noi mai avem încă doi centri, complet dezvoltaţi, şi care funcţionează perfect.

dar ei nu au legătură cu viaţa noastră obişnuită, şi nici cu aceşti trei centri prin care ne-am cunoscut pe noi înşine.

Prezenţa în noi a acestor centri superiori este analoagă cu cea a comorilor ascunse pe care le caută, din timpuri străvechi, oamenii fascinaţi de mister şi de miraculos. Dar este o enigmă chiar mai mare.

Toate învăţăturile mistice şi oculte recunosc în om existenţa forţelor şi capacităţilor superioare - deşi în multe cazuri doar sub forma posibilităţii - şi vorbesc despre necesitatea de *a dezvolta* forţele ascunse în om. Învăţătura prezentă diferă mult de altele prin faptul că ea afirmă existenţa în om a centrilor superiori deja complet dezvoltaţi.

Centrii inferiori sunt cei care nu sunt dezvoltaţi. Şi exact această lipsă a dezvoltării centrilor inferiori, sau funcţionarea lor imperfectă, este cea care ne interzice folosirea centrilor superiori.

Cum am mai spus deja, există doi centri superiori:

- centrul emoţional superior, lucrând cu hidrogen 12 şi
- centrul intelectual superior, lucrând cu hidrogen 6.

Dacă considerăm activitatea maşinii umane din punct de vedere al hidrogenilor cu care lucrează centrii, vom vedea de ce, centrii superiori nu pot intra în contact cu centrii inferiori.

Centrul intelectual lucrează cu hidrogen 48; centrul motor cu hidrogen 24.

Dacă centrul emoţional ar lucra cu hidrogen 12, lucrul său s-ar lega de cel al centrului emoţional superior. În cazul în care lucrul centrului emoţional atinge intensitatea vieţii şi rapiditatea pe care o dă hidrogenul 12, se produce un contact momentan cu centrul emoţional superior, şi omul încearcă noi emoţii, noi impresii total necunoscute până atunci, şi pentru descrierea cărora nu are nici cuvinte, nici expresii. Dar în condiţii obişnuite, diferenţa dintre viteza emoţiilor noastre obişnuite şi viteza centrului emoţional superior este atât de mare încât nu poate fi posibil nici un fel de contact, şi noi nu ajungem să auzim în interiorul nostru vocile care ne vorbesc, şi *care ne cheamă*, din centrul emoţional superior.

Centrul intelectual superior, lucrând cu hidrogen 6, este şi mai îndepărtat de noi, şi mai puţin accesibil. Nu este posibil nici un contact cu el decât prin intermediul centrului emoţional superior. Exemple ale unor asemenea contacte ne sunt date prin descrierea experienţelor mistice, a stărilor extatice etc. Aceste stări pot fi produse prin emoţii religioase, în afară de cazuri în care apar, pentru scurte momente, sub acţiunea anumitor narcotice, sau în anumite stări patologice aşa cum ar fi atacurile de epilepsie şi leziunile creierului prin traumatisme accidentale - şi în acest caz

este dificil de precizat care este efectul, adică dacă starea patologică rezultă din acest contact sau invers.

Dacă am putea lega, deliberat şi la voinţă, centrii conştiinţei noastre obişnuite de centrul intelectual superior, aceasta nu ne-ar folosi, în starea noastră obişnuită, la nimic. În cea mai mare parte a cazurilor, atunci când are loc un contact accidental cu centrul intelectual superior, omul îşi pierde cunoştinţa. Inteligenţa este invadată de un torent de gânduri, de emoţii, de imagini şi de viziuni care, brusc, năvălesc în ea. Şi în loc de o gândire vie, sau de o emoţie vie, nu rezultă dimpotrivă decât un gol complet, o stare de inconştienţă. Memoria îşi aminteşte doar de primul moment, atunci când spiritul este ca înghiţit, şi de ultimul, atunci când mulţimea se retrage şi revine conştienţa. Dar chiar şi aceste momente sunt atât de bogate în culori cu mii de nuanţe, că nu există nimic cu care ar putea fi comparate printre senzaţiile obişnuite ale vieţii. Este în mod obişnuit tot ceea ce rămâne din experienţele numite mistice sau extatice, care rezultă dintr-un contact momentan cu un centru superior. Şi se întâmplă foarte rar, chiar şi pentru un spirit foarte bine pregătit să reuşească să aprofundeze şi să păstreze amintirea a ceea ce a simţit şi înţeles în acel moment de extaz. Totuşi, chiar în asemenea cazuri, centrii intelectual, emoţional şi motor îşi amintesc în felul lor, şi transmit tot în felul lor, adică traduc, în limbajul senzaţiilor cotidiene, senzaţii absolut noi, nepercepute niciodată mai înainte; ei reduc la formele lumii tridimensionale lucruri care depăşesc în întregime măsurile noastre obişnuite; şi în acest fel, ei denaturează şi cele mai mici urme din ceea ce, în memoria lor, ar putea rămâne din aceste experienţe neobişnuite. Centrii noştri obişnuiţi, atunci când transmit impresiile centrilor superiori, sunt comparabili orbilor care vorbesc de culori, sau surzilor care vorbesc despre muzică.

Pentru a obţine o legătură permanentă şi corectă între centrii inferiori şi centrii superiori trebuie armonizată şi dinamizată activitea centrilor inferiori.

Mai mult, cum s-a spus deja, centrii inferiori lucrează prost, pentru că, foarte des, în loc să-şi îndeplinească funcţiile proprii, unul sau altul dintre ei preia activitatea celorlalţi. Aceasta reduce considerabil viteza de funcţionare a maşinii şi face foarte dificilă accelerarea activităţii centrilor. Astfel, pentru a putea regla şi accelera activitaea centrilor inferiori, primul obiectiv trebuie să fie să eliberăm fiecare centru de orice lucru care nu îi este propriu sau care nu îi aparţine în mod natural, şi să-l aducem la propria sa muncă, pe care el poate să o îndeplinească mai bine ca orice alt centru.

Câtă energie este astfel risipită pentru un lucru complet inutil şi vătămător din orice punct de vedere: manifestarea emoţiilor neplăcute, exprimarea senzaţiilor dezagreabile, griji, nelinişti, ură, gelozie şi toată gama actelor automate lipsite de orice necesitate. Pot fi date cu uşurinţă exemple nenumărate ale unor asemenea activităţi inutile. Mai întâi, există această mulţime neîncetată de gânduri care nu pot fi nici oprite, nici controlate, şi care ne ia o cantitate enormă de energie. Apoi, există tensiunea continuă şi absolut inutilă a *muşchilor* din organismul nostru. Muşchii noştri sunt contractaţi, chiar atunci când nu facem nimic. Pentru cel mai mic lucru, o parte considerabilă a musculaturii noastre intră imediat în acţiune, ca şi cum ar fi vorba de a îndeplini cel mai mare efort. Adeseori un om, pentru a ridica de jos un ac, cheltuie la fel de multă energie ca pentru a ridica o greutate foarte mare şi pentru a scrie o scrisoare de o pagină, risipeşte o forţă musculară care ar fi suficientă pentru a scrie un întreg roman. Dar cel mai rău este că ne risipim energia musculară continuu, chiar atunci când nu facem nimic. Atunci când mergem, ne încordăm muşchii umerilor şi braţelor fără să fie câtuşi de puţin necesar; atunci când suntem aşezaţi, muşchii picioarelor, ai gâtului, ai spatelui, sunt contractaţi inutil; chiar dormind, ne contractăm muşchii braţelor, ai picioarelor, ai feţei şi ai întregului corp - şi nu înţelegem că în această risipire continuă de eforturi care nu ne sunt cerute pierdem mult mai multă energie decât ne-ar trebui pentru a face ceva util, real, pentru întreaga viaţă.

Mai mult, putem remarca obiceiul de a vorbi fără încetare despre orice, cu oricine, şi dacă nu e nimeni, de a vorbi cu tine însuţi; obiceiul de a se hrăni cu himere, reveria continuă, dispoziţiile noastre schimbătoare, trecerile continue de la un sentiment la altul, şi aceste mii de lucruri complet inutile pe care un om se crede obligat să le simtă, să le gândească, să le facă sau să le spună.

Pentru a regla şi echilibra munca celor trei centri ale căror funcţii constituie viaţa noastră, este neapărat necesar să economisim energia produsă de organismul nostru; nu trebuie să o risipim într-o funcţionare inutilă, ci să o îndrumăm către această activitate, care va uni gradat centrii inferiori cu centrii superiori.

Tot ceea ce a fost spus mai înainte despre procesul autotransformării, despre formarea unităţii interioare şi trecerea de la oamenii nr.1, 2, 3 la nivelul oamenilor nr.4 şi 5 şi mai mult, urmăreşte acelaşi scop. Ceea ce este numit "corp astral" după o terminologie specială, este numit, după alta "centrul emoţional superior", deşi diferenţa nu constă aici

doar în terminologie. Aici este vorba de diferite aspecte ale viitorului stadiu evolutiv al omului. Se poate spune că "corpul astral" este necesar funcționării complete și adecvate a "centrului emoțional superior" la unison cu centrii inferiori - sau chiar că "centrul emoțional superior" este necesar muncii "corpului astral".

"Corpul mental" corespunde "centrului intelectual superior". Ar fi greșit să spunem că sunt unul și același lucru. Dar unul îl cere pe celălalt, unul nu poate exista fără altul, unul este exprimarea anumitor aspecte și funcții ale celuilalt.

"Al patrulea corp" cere un lucru complet și armonios al tuturor centrilor; și el implică un control complet asupra acestei munci, a cărui expresie este și el, de asemenea.

Ceea ce trebuie bine înțeles (și ceea ce "tabelul hidrogenilor" ne ajută să înțelegem) este ideea completei materialități a tuturor proceselor interioare psihice, intelectuale, emoționale, voluntare, și altele, aici înțelegând și inspirațiile poetice cele mai exaltate, extazurile religioase și revelațiile mistice.

Materialitatea proceselor semnifică dependența lor de calitatea materiei sau substanței folosite. Un anumit proces necesită consumarea, sau putem spune combustia, hidrogenului 48; dar un alt proces nu se poate realiza prin combustia hidrogenului 48; el cere o substanță mai fină sau *mai combustibilă*, hidrogenul 24. Pentru un al treilea proces hidrogenul 24 este prea slab; trebuie hidrogen 12.

Observăm astfel că organismul nostru posedă diferite feluri de combustibili necesari diferiților centri. Centrii pot fi comparați cu mașini utilizând combustibili de mai multe calități. O mașină poate lucra cu păcură; alta necesită o esență rafinată; o a treia poate lucra cu petrol. Substanțele fine ale organismului nostru pot fi caracterizate ca substanțe cu diferite "grade de inflamabilitate" în timp ce organismul în sine poate fi comparat cu un laborator în care diverși combustibili, necesari pentru diferiți centri, sunt pregătiți plecând de la diverse materii prime. Dar, din nefericire, ceva nu funcționează bine în laborator. Forțele care controlează repartiția combustibililor între centri fac adesea greșeli, și centrii primesc un combustibil fie prea slab, fie prea ușor inflamabil. Mai mult, o mare cantitate din toți combustibilii produși este consumată în moduri cu totul neproductive, există scurgeri, și este pur și simplu pierdută. În afară de aceasta, în laborator au loc deseori explozii și ele distrug dintr-o dată tot combustibilul care era pregătit pentru ziua următoare, dacă nu chiar pentru o perioadă de timp mult mai lungă, și ele pot provoca distrugeri ireparabile

întregii uzine.

Trebuie notat că organismul produce de obicei pe parcursul unei singure zile toate substanţele necesare în ziua următoare. Şi se întâmplă foarte adesea ca toate aceste substanţe să fie risipite sau consumate prin cine ştie ce emoţii cu totul inutile şi, de regulă, total neplăcute. Proastele dispoziţii; tracasările, angoasele în aşteptarea a ceva dezagreabil, îndoiala, teama, sentimentele ofensei, iritarea, fiecare dintre aceste emoţii, atunci când ating un anumit grad de intensitate, pot într-o jumătate de oră sau chiar într-o jumătate de minut să ardă toate substanţele care au fost preparate pentru ziua următoare; în acelaşi timp o simplă explozie de mânie, sau orice altă emoţie violentă, poate să facă ca dintr-o dată să explodeze toate substanţele care fuseseră preparate în laborator, şi să lase un om complet gol pentru mult timp.

Toate procesele psihice sunt materiale. Nu există nici un proces care să nu necesite consumul unei anumite substanţe corespondente. Dacă această substanţă este prezentă, procesul se dezvoltă. Dar când substanţa este terminată, procesul se opreşte.

CAPITOLUL X

Într-o zi au venit foarte multe persoane care nu asistaseră niciodată la vreuna din reuniunile noastre. Una dintre ele a întrebat: "Unde începe calea spirituală?" Persoana care punea această întrebare nu a auzit niciodată ceea ce spusese G. despre cele patru căi şi folosea cuvântul "cale" în sensul religios sau mistic obişnuit.

- Ideea de cale este deosebit de dificil de înţeles, a spus G., pentru că se crede în mod normal că o *cale spirituală* începe chiar de pe nivelul pe care se derulează viaţa noastră. Dar este complet fals. Calea spirituală începe pe un alt nivel, mai elevat. Tocmai acest lucru nu se înţelege. Punctul de plecare al căii este considerat mult mai accesibil decât este în realitate. O să încerc să vi-l explic.

Omul ignorant trăieşte *sub influenţa legii întâmplării* şi sub alte două feluri de influenţe, care ţin tot de întâmplare. Influenţele de primul fel sunt create *în viaţa însăşi* sau chiar de viaţa însăşi. Sunt influenţele rasei, naţionalităţii, ale ţării, ale climatului, familiei, educaţiei, ale societăţii, ale profesiei, ale manierelor, ale ocbiceiurilor, norocului, sărăciei, ale ideilor curente şi aşa mai departe. Influenţele de al doilea fel sunt create, dimpotrivă, *în afara acestei vieţi*, sunt influenţele care vin din cercul interior sau ezoteric al umanităţii; altfel spus, ele au fost create sub incidenţa altor legi, deşi pe acelaşi Pământ. Aceste influenţe diferă de primele, înainte de toate prin faptul că ele sunt manifestate în mod conştient.

Aceasta înseamnă că ele au fost create conştient de oameni conştienţi, cu scopuri bine determinate. Influenţele de acest fel iau de obicei forma doctrinelor sau învăţăturilor religioase, a sistemelor filozofice, operelor de artă şi aşa mai departe.

Aceste influenţe sunt lansate în viaţă pentru un scop definit şi ele se supun influenţelor de primul fel. Nu trebuie uitat niciodată că aceste influenţe sunt vehiculate în mod conştient doar la originea lor. Atunci când pătrund în marea vâltoare a vieţii, cad sub influenţa legii întâmplării şi

încep să acţioneze *mecanic*; cu alte cuvinte, ele pot să acţioneze sau să nu acţioneze aspura unui anumit tip de om; pot să îl atingă sau să nu îl atingă.

Suferind în cursul vieţii, din cauza transmiterii şi interpretării, tot felul de schimbări şi de denaturări, influenţele de al doilea fel se reduc la influenţele de primul fel, adică ele se confundă, într-un anumit fel.

Gândindu-ne la aceasta, vom vedea că este dificil să distingem influenţele create în viaţă de influenţele a căror sursă se găseşte în afara vieţii (influenţele planetare). Să le enumerăm, să le catalogăm şi pe unele şi pe altele este imposibil. Trebuie *înţeles*. Şi totul va depinde de înţelegerea noastră. Ne întrebăm unde începe calea. Începutul căii depinde exact de această înţelegere sau de capacitatea de a distinge aceste două feluri de influenţe. Repartizarea lor, bineînţeles, este inegală. Un anumit om este mai bine acordat cu influenţele a căror sursă este în afara vieţii, şi el este influenţat de acestea mai mult; alt om primeşte din acestea mai puţin, un al treilea este aproape izolat faţă de ele. Dar acest lucru este inevitabil. Este deja destinul. Trebuie să considerăm acest lucru ca regulă generală: omul normal trăind în condiţii normale; aceste condiţii fiind mai mult sau mai puţin aceleaşi pentru toată lumea, se poate spune că dificultatea este aceeaşi pentru toţi. Şi ea constă în a separa aceste două feluri de influenţe. Dacă un om, atunci când le primeşte, nu le separă, nu le vede sau nu le simte diferenţele, acţiunea lor asupra lui nu va fi nici ea separată, adică ele vor acţiona în acelaşi mod, şi vor produce aceleaşi rezultate. Dar dacă un om, în momentul în care primeşte aceste influenţe, ştie să facă deosebirile necesare şi să dea la o parte pe cele care nu sunt benefice, atunci pentru el devine gradat mai uşor să le separe şi, după un anumit timp, nu poate să le mai confunde cu influenţele obişnuite ale vieţii.

Rezultatele influenţelor a căror sursă se găseşte în afara vieţii se acumulează în el. Ele încep să formeze un anumit *tot*. El nu îşi dă seama clar despre ce este vorba; nu întrevede nici de ce, nici cum, sau dacă încearcă să-şi explice greşeşte. Totuşi, esenţialul nu este acolo, ci în faptul că, acumulându-se, rezultatul acestor influenţe formează în el, progresiv, un soi de *centru magnetic*, care atrage toate influenţele aparente şi, în acest mod, omul evoluează. Dacă centrul magnetic al unui om primeşte hrană suficientă şi dacă alte laturi ale personalităţii sale care rezultă din influenţele generate în diferite conjuncturi, nu opun o puternică rezistenţă, centrul magnetic începe atunci să-l influenţeze în orientarea sa, îl obligă să facă o schimbare sau chiar să meargă într-o anumită direcţie.

Atunci când centrul magnetic a căpătat forţă şi o dezvoltare suficientă, omul înţelege deja ideea de cale şi el începe să o caute. Căutarea

căii poate dura mulţi ani şi să nu ducă la nimic. Aceasta depinde de condiţii, de circumstanţe, de puterea centrului magnetic, de puterea şi de direcţia tendinţelor interioare pe care această căutare nu le interesează în nici un fel, şi care pot deturna un om de la scopul său chiar în momentul în care posibilitatea atingerii lui, adică a găsirii căii, apare.

Dacă centrul magnetic lucrează cum trebuie şi dacă omul caută întradevăr, sau chiar dacă, în afară de toată căutarea activă, el simte într-un mod corect, el poate întâlni *un alt om* care cunoaşte calea şi care este legat, direct sau prin intermediul unor persoane, de un centru a cărui existenţă se sustrage *legii întâmplării* şi de unde provin ideile care au dinamizat centrul magnetic.

Chiar şi aici există multiple posibilităţi. Dar vom vorbi despre ele mai târziu. Pentru moment, să ne închipuim că cineva a întâlnit un om care cunoaşte într-adevăr calea şi este dispus să îl ajute. Influenţa acestui om ajunge la el prin centrul său magnetic. Din acest moment, *în acest loc*, omul este eliberat de sub influenţa legii întâmplării. Trebuie înţeles că influenţa omului care cunoaşte calea asupra celui care nu o cunoaşte este un fel special de influenţă diferită de primele două, mai întâi de toate pentru că este o influenţă *directă* şi, în al doilea rând, o influenţă *conştientă*. Influenţele de al doilea fel, care creează centrul magnetic, sunt conştiente la originea lor, dar ele sunt aruncate apoi în vâltoarea vieţii unde sunt supuse influenţelor create chiar de viaţă, şi cad la rândul lor sub influenţa legii întâmplării. Influenţele de al treilea fel scapă de sub influenţa ei în întregime, fiind chiar ele în afara legii întâmplării, şi acţiunea lor este de asemenea eliberată de aceasta. Influenţele de al doilea fel pot să ne parvină prin cărţi, sisteme filozofice, ritualuri. Influenţele de al treilea fel nu pot acţiona decât direct de la o persoană la alta, prin transmitere orală. Momentul în care un om care caută calea spirituală întâlneşte un om care o cunoaşte este numit *primul prag* sau *prima treaptă*. De la acest prim prag, începe *scara*. Între "viaţă" şi "cale" există o "scară". Doar cu ajutorul "scării" un om poate ajunge pe "cale". Mai mult, omul se caţără pe această scară cu ajutorul ghidului său; el nu se poate căţăra singur. *Calea* începe doar la capătul *scării*, adică după *ultima treaptă* sau *ultimul prag*, pe un nivel mult mai înalt decât cel al vieţii obişnuite.

În consecinţă, este imposibil de răspuns la întrebarea: *Unde începe calea spirituală?*

Calea începe cu ceva care nu aparţine deloc vieţii obişnuite, cum am putea atunci să-i precizăm originea? Se spune câteodată că, urcând pe scară, omul nu este niciodată sigur de nimic, că se poate îndoi de orice, de

propriile sale forțe, de corectitudinea a ceea ce face, de *ghidul* său, de cunoașterea și puterile acestuia din urmă. Ceea ce obține el este foarte instabil: chiar dacă a ajuns foarte sus pe scară, el poate să cadă întotdeauna și trebuie să o ia de la început. Dar atunci când a depășit ultimul prag și când s-a angajat cu toată ființa sa pe cale, totul se schimbă. Mai întâi toate îndoielile pe care le-ar putea avea în ceea ce-l privește pe ghidul său dispar și, în același timp, ghidul său devine pentru el mult mai puțin necesar ca înainte. Din multe puncte de vedere, poate fi independent acum, pentru că știe încotro se îndreaptă. Apoi, el nu mai poate pierde rezultatele efortului său și nu mai poate recădea la nivelul vieții normale. Chiar dacă se depărtează de cale, îi va fi imposibil să revină la punctul de plecare.

Există mai multe tipuri de "scări", la fel cum există mai multe căi spirituale. De exemplu, pe "scara"către" a patra cale, există condiții speciale care nu există pe alte "scări". Astfel, una din condiții este că un om nu se poate cățăra pe treapta următoare dacă nu a ajutat pe cineva să urce pe propria sa treaptă. Celălalt, la rândul său, trebuie să ajute pe cineva să urce în locul său, dacă vrea ca el însuși să urce cu o treaptă. Deci, cu cât urcă un om, cu atât se găsește mai mult sub dependența celor ce îl urmează. Dacă ei se opresc, atunci și el se oprește. Asemenea situații se întâlnesc chiar și pe cale. Se întâmplă, de exemplu, ca un om să obțină puteri speciale și ca el să le sacrifice apoi pentru a ridica alte persoane la nivelul său. Dacă persoanele cu care lucrează ating nivelul său, el va primi în schimb tot ceea ce a sacrificat. Dacă ei nu îl ating, atunci el poate pierde totul.

Există și diverse posibilități în ceea ce privește situația maestrului în raport cu centrul ezoteric, după cum el știe mai mult sau mai puțin despre acest centru. De exemplu, maestrul poate ști exact unde este centrul ezoteric și cum se poate primi un ajutor de acolo; sau dimpotrivă, el poate să-l ignore și să-l cunoască doar pe omul de la care și-a dobândit el însuși cunoștințele. În cea mai mare parte a cazurilor, la început, discipolul nu cunoaște decât eșalonul imediat superior. Și doar gradat, pe măsura propriei sale dezvoltări va putea să vadă mai departe și să recunoască de unde știe ceea ce știe.

Contează foarte puțin dacă un om, luând asupra lui rolul de maestru, știe sau nu știe exact originea a ceea ce învață: rezultatele lucrului său vor depinde înainte de toate de acest lucru: ideile sale vin *într-adevăr* sau nu vin de la un centru ezoteric, și înțelege el *ideile ezoterice*, adică este capabil să distingă ideile cunoașterii obiective de ideile științifice sau filozofice sau nu?

Am vorbit până acum de adevăratul centru magnetic, de adevăratul

ghid şi de adevărata cale. Dar se poate întâmpla ca centrul magnetic să fie prost format. El însuşi poate fi divizat, adică poate include contradicţii. Mai mult, influenţele de primul fel, create de viaţă, au putut intra în el sub aparenţa influenţelor de al doilea fel , sau chiar urmele influenţelor de al doilea fel au putut fi denaturate până în punctul de a deveni exact contrariul a ceea ce au fost. Un centru magnetic prost format nu va putea da niciodată o orientare veritabilă. Un om al cărui centru este în acest fel, poate fi el însuşi în căutarea unei căi şi poate întâlni un alt om care se autointitulează maestru, va pretinde că el cunoaşte calea şi că este legat de un centru care se află în afara legii întâmplării. Dar acest om poate să nu cunoască cu adevărat calea şi să nu fie în legătură cu un asemenea centru. Chiar şi aici există multe posibilităţi:

1. Poate fi de bună credinţă şi să se înşele imaginându-şi că ştie ceva, când în realitate nu cunoaşte nimic.

2. Poate să creadă într-un om, care la rândul său se înşeală.

3. Poate înşela cu bună ştiinţă.

În consecinţă, dacă cel care caută calea crede un astfel de om, acesta îl poate conduce într-o direcţie cu totul diferită de cea care a fost promisă; poate fi condus foarte departe de calea cea bună şi să se obţină rezultate contrarii celor pe care le-ar fi putut atinge.

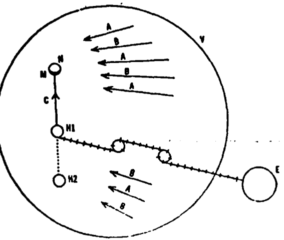
Din fericire, asta nu se întâmplă decât foarte rar; căile rele sunt foarte numeroase, dar în imensa majoritate a cazurilor, ele nu duc nicăieri. Omul se învârte pur şi simplu în cerc, crezând că urmează o cale.

- Cum se poate recunoaşte o cale falsă? a întrebat cineva.

- Cum se poate recunoaşte? a spus G. Este imposibil de recunoscut o cale falsă dacă n-o cunoaştem pe cea bună. Asta înseamnă că este inutil să te preocupi să recunoşti o cale falsă. Dar trebuie să ne întrebăm cum să o găsim pe cea adevărată. Nu vorbim de altceva aici. Dar acest lucru nu poate fi rezumat în două cuvinte. Totuşi, plecând de la ceea ce v-am spus, puteţi trage foarte multe concluzii utile, bineînţeles dacă vă veţi mai aminti. De exemplu, puteţi vedea că "maestrul" corespunde întotdeauna nivelului elevului. Dacă nivelul acestuia este elevat, şi acela al maestrului poate fi. Dar un elev al cărui nivel nu este suficient de înalt nu poate conta pe un maestru de un nivel foarte înalt. Într-adevăr, un elev nu poate niciodată să cunoască nivelul maestrului său. Este o lege. Nimeni nu poate vedea mai sus de nivelul său. Dar cea mai mare parte a oamenilor ignoră această lege şi, în general, cu cât nivelul lor este mai scăzut, cu atât doresc un maestru cu un nivel mai înalt. A înţelege bine acest lucru înseamnă deja mult. Dar aceasta se întâmplă foarte rar. De regulă, discipolul însuşi nu valorează

decât un gologan, dar nu vrea alt maestru decât Isus Christos. Este indignat dacă i se dă un maestru mai puţin valoros. Şi nu se va gândi niciodată că, dacă va întâlni un maestru la fel ca Acela care este descris în Evanghelii, nu va fi capabil să îl urmeze; într-adevăr, pentru a-i fi discipol ar trebui să ai nivelul unui apostol. Aceasta este o lege inflexibilă. Cu cât maestrul este mai mare, cu atât este mai dificil de urmat. Şi dacă diferenţa între nivelul maestrului şi cel al elevului depăşeşte o anumită limită, atunci elevul întâlneşte pe cale dificultăţi de netrecut. Una dintre regulile fundamentale ale celei de-a patra căi este în legătură directă cu această lege. Pe a patra cale nu există decât *un singur* maestru. Cel mai avansat pe cale este maestru. Şi la fel cum maestrul este indispensabil elevului, elevul este indispensabil maestrului. Elevul nu poate progresa fără maestru şi maestrul nu poate progresa fără un elev, sau fără elevi. Şi aceasta nu este o consideraţie generală, ci o regulă indispensabilă şi în totalitate concretă pe care se bazează legea oricărei ascensiuni umane. Cum a fost spus mai înainte, *nimeni nu se poate ridica la un grad superior al scării înainte de a pune pe cineva în locul său*. Ceea ce un om a primit, trebuie imediat să dăruie mai departe; doar atunci el poate primi mai mult. Altfel, îi va fi luat şi ceea ce i-a fost dat.

La una dintre întâlnirile următoare, G. mi-a cerut să repet ceea ce a spus el despre cale şi despre centrul magnetic, şi am rezumat ideea sa în diagrama următoare:

V - viață.
H - un om, luat izolat.
A - influențe create în viață de viața însăși - primul fel de influețe.
B - influențe create în afara vieții, dar aruncate în vâltoarea generală a vieții - al doilea fel de influențe.
H1 - un om legat de activitatea unui centru ezoteric, sau pretinzând că este legat de ea.
E - centrul ezoteric, situat în afara legilor generale ale vieții.
M - centru magnetic în om.
C - influența omului H1 asupra omului H; în cazul unei legături reale cu centrul ezoteric, directă sau indirectă, este vorba de o influență de al treilea fel. Această influență este *conștientă*, și sub acțiunea ei, într-un punct M1 care desemnează centrul magnetic, un om devine liber de legea întâmplării.
H2 - un om care se înșeală singur sau care îi înșeală pe alții, neavând nici o legătură, nici directă, nici indirectă cu centrul ezoteric.

La una din întâlnirile care au urmat, după o lungă conversație despre existență și cunoaștere, G. a spus:

- Cu toată rigoarea, voi nu aveți dreptul de a vorbi despre cunoaștere, pentru că nu știți unde începe cunoașterea.

Cunoașterea începe cu învățătura cosmosului.

Cunoașteți expresiile "macrocosmos" și "microcosmos". Ele înseamnă "marele cosmos" și "micul cosmos", "marea lume" și "mica lume". Universul este privit ca un "mare cosmos" și omul ca un "mic cosmos", analog cu cel mare. Astfel s-a stabilit, într-un anumit fel, ideea unității și similitudinii între om și lume, a corespondenței dintre Macrocosmos și Microcosmos.

Doctrina celor două cosmosuri se găsește în Kabala și în alte sisteme mai vechi. Dar această doctrină este *incompletă* și este imposibil de a obține ceva pe baza ei, de a fonda ceva pe ea, pentru că această învățătură nu este decât un fragment, o rămășiță a unei învățături ezoterice mult mai vechi, și mult mai complete, despre cosmosuri sau lumi înglobate unele în altele, și toate create după imaginea și asemănare celei mai mari dintre ele, care le conține pe toate celelalte. "Ceea ce este sus este și jos" este o expresie referitoare la cosmosuri.

Dar este esențial de știut că doctrina *completă* a cosmosurilor nu vorbește de două, ci de șapte cosmosuri conținute unele în altele.

Doar o viziune globală a celor șapte cosmosuri, în relațiile lor mutuale, poate să ne dea o imagine completă a universului. Ideea celor două cosmosuri asemănătoare, vestigiu unic, salvat accidental, al unei mari învățături complete, este atât de parțială încât nu poate oferi nici o idee

despre analogia dintre om și univers.

Doctrina cosmosurilor consideră șapte cosmosuri.

Primul este *Protocosmosul* - "primul cosmos".

Al doilea este *Ayocosmos* - cosmosul sfânt sau Megalocosmosul, "marele cosmos".

Al treilea este *Macrocosmosul* - "cosmosul vast".

Al patrulea este *Deuterocosmos* - "al doilea cosmos".

Al cincilea este *Mesocosmos* - "cosmosul intermediar".

Al șaselea este *Tritocosmos* - "al treilea cosmos".

Al șaptelea este *Microcosmosul* - "cosmosul mic".

Protocosmosul este Absolutul în raza creației sau lumea 1. *Ayocosmosul* este lumea guvernată de 3 legi ("Toate lumile" în raza creației). *Macrocosmosul* este lumea noastră stelară sau Calea Lactee (lumea guvernată de 6 legi în raza creației). *Deuterocosmosul* este Soarele, sistemul solar (lumea guvernată de 12 legi). *Mesocosmosul* este "Toate planetele" (lumea guvernată de 24 de legi), sau Pământul ca reprezentant al lumii planetare. *Tritocosmosul*, guvernat de 48 de legi, este omul. *Microcosmosul*, guvernat de 96 de legi este atomul.

- Așa cum am explicat deja, a spus G., numim "atom" cea mai mică cantitate din nu contează care substanță care păstrează toate proprietățile ei, fizice, chimice, psihice și cosmice. Din acest punct de vedere, poate exista, de exemplu, un "atom de apă".

Putem vedea că, în ordinea generală a celor șapte cosmosuri, Microcosmosul și Macrocosmosul sunt atât de îndepărtate unul de altul încât pentru omul ignorant este imposibil de văzut sau de stabilit între ele vreo analogie directă.

Fiecare cosmos este o ființă însuflețită care trăiește, respiră, gândește, simte, se naște și moare.

Toate cosmosurile rezultă în urma acțiunii acelorași forțe și acelorași legi. Legile sunt pretutindeni aceleași. Dar ele nu se manifestă identic pe diferite planuri ale universului, adică pe diferite nivele. Cosmosurile nu sunt deci cu totul analoage unele cu celelalte. Analogia lor ar fi totală dacă legea octavei nu ar exista; dar din cauza acestei legi, nu există o analogie completă între ele, pentru că nu există analogie completă nici între note diferite ale unei octave. Doar *trei* cosmosuri, luate împreună, sunt perfect analoage cu oricare alt grup de trei cosmosuri.

Condițiile acțiunii legilor pe fiecare plan, adică în fiecare cosmos, sunt determinate de două cosmosuri adiacente, cel care este deasupra și cel care este dedesubt. Trei cosmosuri imediat alăturate dau o imagine

completă a manifestării legilor în univers. O asemenea imagine nu poate fi dată de un singur cosmos. Astfel, pentru a cunoaşte bine un cosmos, este indispensabil să cunoaştem şi cele două cosmosuri adiacente, cel care este deasupra şi cel care este dedesubt, adică cel care este mai mare şi cel care este mai mic. Luate împreună, aceste două cosmosuri determină pe al treilea care se găseşte între ele. Macrocosmosul şi Mirocosmosul, luate împreună, determină Tritocosmosul. Deuterocosmosul şi Tritocosmosul determină Mesocosmosul şi aşa mai departe.

Relaţia dintre un cosmos şi altul este diferită de relaţia dintre o lume şi alta în "raza creaţiei". În "raza creaţiei" lumile sunt luate în considerare după relaţia reală care există între ele, din punctul nostru de vedere, în univers: Luna, Pământul, planetele, Soarele, Calea Lactee, Toate lumile şi Absolutul. Prin urmare, sistemul de relaţii dintre lumi luate două câte două în "raza creaţiei" nu este cantitativ acelaşi. Într-un caz, sau pe un nivel, acest sistem este mai mare, de exemplu în relaţia "toţi sorii" cu Soarele nostru; în alt caz, pe un alt nivel, el este mai mic - de exemplu în relaţia Pământ - Lună. Dimpotrivă, între cosmosuri, relaţia este permanentă şi întotdeauna aceeaşi. Cu alte cuvinte, de la un cosmos la altul, raportul este întotdeauna cel *dintre zero şi inifinit*. Aceasta înseamnă că relaţia de la Microcosmos la Tritocosmos este aceeaşi ca cea de la zero la infinit; relaţia dintre Tritocosmos şi Mezocosmos este cea dintre zero şi infinit; relaţia dintre Mesocosmos şi Deuterocosmos este cea dintre zero şi infinit, şi aşa mai departe.

Pentru a înţelege sensul acestei diviziuni între cosmosuri şi relaţia dintre cosmosuri, este indispensabil să înţelegem ce înseamnă relaţia dintre zero şi infinit. Dacă înţelegem ce vrea să spună aceasta, principiul diviziunii universului în cosmosuri, necesitatea unei asemenea diviziuni şi imposibilitateade a ne face o imagine mai mult sau mai puţin clară a lumii fără această diviziune, va deveni imediat evidentă pentru noi.

Ideea cosmosurilor ne ajută să ne înţelegem locul în lume, şi ea rezolvă numeroase probleme, de exemplu cele care sunt legate de spaţiu, timp...

Şi mai ales această idee ne permite să stabilim cu precizie *pricipiul relativităţii*. Acest ultim principiu este în mod special important, pentru că fără el este cu totul imposibil să ne formăm o concepţie exactă asupra lumii.

Ideea cosmosurilor ne permite să punem studiul relativităţii pe o bază solidă. La prima vedere, sistemul cosmosurilor poate părea foarte paradoxal. În realitate, totuşi, acest aparent paradox nu este decât o

expresie a relativităţii.

Ideea posibilităţi unei dilatări a conştiinţei umane şi a unei creşteri a capacităţilor sale de cunoaştere este în relaţie directă cu doctrina cosmosurior. În starea sa obişnuită, un om este conştient de existenţa sa într-un *singur cosmos* şi el priveşte toate celelalte cosmosuri din punct de vedere al unui singur cosmos. Dilatarea conştiinţei sale şi intensificarea funcţiilor sale psihice îl conduc până în sfera activităţii şi a vieţii în *alte două* cosmosuri simultan, unul mai mare şi altul mai mic, unul deasupra şi altul dedesubt. Dilatarea conştiinţei nu se face într-o singură direcţie, cea a cosmosurilor superioare; ridicându-se, ea coboară de asemenea.

Această ultimă idee vă va explica poate câteva expresii pe care le-aţi întâlnit probabil în literatura ocultă; de exemplu, acest pasaj conform căruia "calea care urcă este în acelaşi timp calea care coboară". De regulă, această expresie este foarte prost interpretată.

În realitate ea vrea să spună că conştiinţa unui om care a atins, de exemplu, nivelul lumii planetare, a atins în acelaşi timp nivelul lumii atomice: atunci când un om începe să înţeleagă viaţa planetelor, el începe în acelaşi timp să înţeleagă viaţa lumii atomilor. În acest mod, dilatarea conştiinţei se realizează simultan în două direcţii, către mai mare şi către mai mic. Unul şi celălalt, cel mai mare şi cel mai mic, cer în mod egal omului, pentru a fi cunoscute, o transformare interioară. Dacă se caută paralele sau analogii între cosmosuri, putem considera pe fiecare dintre ele după trei relaţii:

1. relaţia cu el însuşi;
2. relaţia cu un cosmos superior sau mai vast;
3. relaţia cu un cosmos superior sau mai mic.

Manifestarea legilor unui cosmos în alt cosmos constituie ceea ce noi numim *un miracol*. Nu poate exista nici un alt fel de miracol. Un miracol nu este o violare a legilor, nici un fenomen în afara legilor. Este un fenomen care are loc intr-un cosmos după legile unui alt cosmos. Aceste legi ne sunt necunoscute şi de neînţeles, şi ele sunt deci pentru noi *miraculoase*.

Pentru a înţelege legile relativităţii, este foarte util să examinăm viaţa şi fenomenele unui cosmos ca şi cum le-am privi din alt cosmos, adică din punctul de vedere al legilor altui cosmos. Toate fenomenele vieţii unui cosmos dat, când examinăm un alt cosmos, capătă un aspect şi o semnificaţie complet diferită. Numeroase fenomene apar, altele dispar. De regulă, imaginea noastră despre lume şi despre lucruri s-ar găsi cu totul schimbată.

Cum tocmai am spus, doar ideea cosmosurilor ne poate asigura o bază solidă pentru stabilirea legilor relativității. Pe înțelegerea legilor relativității ar trebui fondată adevărata cunoaștere și adevărata filozofie. *În consecință, este posibil să se spună că știința și filozofia, în adevăratul sens al acestor cuvinte, încep cu ideea cosmosurilor.*

După o liniște destul de lungă, G. s-a întors către mine și a adăugat:

- Încercați să reluați tot ceea ce tocmai v-am spus din punct de vedere al dimensiunilor voastre.

- Tot ceea ce ați spus este legat fără cea mai mică îndoială de problema dimensiunilor. Dar înainte de a ajunge la ea, aș vrea să elucidez o problemă care nu este complet clară pentru mine. Ea se referă la ideea dvs. despre Microcosmos. Suntem obișnuiți să legăm ideea Microcosmosului cu cea de om. Aceasta înseamnă că un om reprezintă o lume în el însuși. O lume analoagă lumii mari, Macrocosmosului. Dar dvs. dați omului numele de Tritocosmos, adică de a treia lume. De ce a treia? Prima este Protocosmos; a doua este Soarele sau Deuterocosmosul. De ce omul este al treilea cosmos?

- Este dificil de explicat acest lucru acum, a răspuns G. Veți înțelege aceasta mai târziu.

- Dar vreți să spuneți într-adevăr că acest concept al Microcosmosului nu poate fi pus în legătură cu omul? a întrebat una dintre persoanele prezente. Aceasta încurcă straniu terminologia.

- Da, a spus G. omul este Tritocosmosul. Microcosmosul este atomul sau mai degrabă - el căuta cuvântul - "microbul". Dar nu vă opriți asupra acestei probleme. Toate acestea vi se vor explica mai târziu[5].

Apoi s-a întors din nou către mine:

- Vedeți cum ați putea explica aceasta din puctul dvs. de vedere, luând totul așa cum am spus.

- Trebuie mai întâi de toate să examinăm ce înseamnă raportul dintre zero și infinit, am spus eu. Dacă îl înțelegem, vom înțelege relația dintre un cosmos și altul. În lumea accesibilă studiului nostru, avem un exemplu perfect clar al relației dintre zero și infinit. În geometrie este relația dintre o unitate cu un anumit număr de dimensiuni și o altă unitate cu un număr mai mare de dimensiuni. Relația dintre un punct și o linie, dintre o linie și o suprafață, dintre o

[5] Menționez acest punct pentru că G. va aduce asupra lui mai târziu modificări.

suprafaţă şi un corp solid, adică un corp tridimensional, şi un corp cvadridimensional, şi aşa mai departe.

Dacă adoptăm acest punct de vedere, trebuie să admitem că relaţia dintre un cosmos şi altul este relaţia dintre două corpuri de dimensiuni diferite. Dacă un cosmos este tridimensional, atunci cosmosul imediat superior trebuie să aibă patru dimensiuni; următorul, cinci dimensiuni şi aşa mai departe. Dacă considerăm "atomul" - sau "microbul" după expresia dvs. - adică Microcosmosul, ca un punct, atunci, faţă de acest punct omul va fi o *linie*, adică o figură cu o dimensiune. Cosmosul următor, Pământul, va fi, faţă de om, o suprafaţă, adică va avea două dimensiuni, cum este într-adevăr cazul pentru percepţia noastră directă. Soarele, sistemul solar, va fi tridimensional pentru Pământ. Lumea stelară va avea patru dimensiuni pentru Soare. "Toate lumile" vor avea cinci dimensiuni, şi Absolutul sau Protocosmosul şase dimensiuni.

Personal, ceea ce mă interesează mai mult în acest sistem al cosmosurilor, este că eu văd în ele în totalitate "perioada dimensiunilor" din cartea mea: *Un nou model al universului*. Nu este vorba doar de o coincidenţă de detalii - este absolut identică. E un lucru ciudat, căci eu n-am auzit niciodată vorbindu-se despre şapte cosmosuri aflate într-o relaţie de tipul celei dintre zero şi infinit. Totuşi aceasta coincide exact cu "perioada dimensiunilor".

"Perioada dimensiunilor" îngloba şapte dimensiuni: dimensiunea zero, prima, a doua şi aşa mai departe până la a şasea dimensiune. Dimensiunea zero, sau punctul, este o *limită*. Asta înseamnă că noi vedem ceva ca un punct, dar că nu ştim ce se ascunde în spatele acestui punct. Poate este într-adevăr un punct, adică un corp fără dimensiuni, şi poate este un univers întreg, dar un univers atât de îndepărtat de noi sau atât de mic, că ne apare ca un punct. Mişcarea acestui punct în spaţiu ne va apare ca o linie. În acelaşi mod, punctul însuşi va vedea spaţiul în lungul căruia se mişcă ca o linie. Mişcarea liniei într-o direcţie perpendiculară pe ea însăşi va fi un plan şi linia însăşi va vedea spaţiul pe care ea se mişcă ca un plan.

Am examinat până acum linia din punctul de vedere al punctului, şi planul din punctul de vedere al liniei, dar punctul, linia şi planul pot fi considerate din punctul de vedere al unui corp tridimensional. În acest caz, suparafaţa va fi o limită a corpului, sau faţa sa, sau secţiunea sa. Linia va fi limita sau secţiunea planului. Punctul va fi limita sau secţiunea liniei.

Un corp tridimensional diferă de punct, de linie şi de suprafaţă prin aceea că el are o existenţă fizică reală pentru percepţia noastră.

Suprafaţa nu este in realitate decât proiecţia unui corp. linia proiecţia

unui plan, şi punctul proiecţia unei linii. Un "corp" are existenţă fizică independentă, adică posedă diferite proprietăţi fizice.

Atunci când spunem că un lucru "există" vrem să spunem că el există în timp. Dar nu există timp în spaţiul tridimensional. Timpul se găseşte în afara spaţiului cu trei dimensiuni. Timpul, aşa cum îl simţim, este a patra dimensiune. Existenţa este pentru noi existenţa în timp. Existenţa în timp este mişcarea, sau extensia de-a lungul celei de-a patra dimensiuni; dacă noi considerăm viaţa ca un corp cu patru dimensiuni, atunci un corp tridimensional va fi secţiunea sa, proiecţia sau limita sa.

Dar existenţa în timp nu îmbrăţişează toate aspectele existenţei. În afară de existenţa în timp, tot ceea ce există, există şi în eternitate. Eternitatea este existenţa infinită a fiecărui moment din timp. Dacă concepem timpul ca pe o linie, atunci această linie va fi traversată în fiecare punct de liniile eternităţii. Fiecare punct al liniei timpului va fi o linie în eternitate. Linia timpului va fi un plan în eternitate. Eternitatea are o dimensiune în plus faţă de timp. În consecinţă, dacă timpul este a patra dimensiune, eternitatea este a cincea dimensiune. Dacă spaţiul timpului are patru dimensiuni, spaţiul eternităţi are cinci dimensiuni.

Dar pentru a înţelege ideea celei de-a cincea şi a şasea dimensiuni, trebuie să fie stabilit un anumit concept al timpului. Fiecare moment de timp conţine un anumit număr de posibilităţi, câteodată un număr mic, câteodată un număr mare, dar niciodată un număr infinit. Este indispensabil să ne dăm seama că există posibilităţi şi că există imposibilităţi. Pot să iau de pe masă şi să arunc pe pământ o bucată de hârtie, un creion sau o scrumieră, dar nu pot să iau de pe masă şi să arunc jos o portocală care nu există pe această masă. Asta defineşte clar diferenţa între posibilităţi şi imposibilităţi. Există o serie întreagă de combinaţii posibile în privinţa lucrurilor, care pot fi aruncate de pe masă pe pământ. Pot să arunc un creion, sau o bucată de hârtie, sau scrumiera, sau pe toate trei împreună, sau nimic. Dar nu există decât aceste posibilităţi. Dacă considerăm ca un moment de timp momentul în care există aceste posibilităţi, atunci momentul următor va fi momentul de realizare a unora dintre aceste posibilităţi. Creionul este aruncat pe pământ. Este realizarea uneia dintre posibilităţi. Apoi apare un moment nou. Acest moment are şi el un număr finit de posibilităţi. Şi momentul următor va fi din nou momentul realizării uneia dintre aceste posibilităţi. Succesiunea acestor momente de realizare a unei posibilităţi constituie linia timpului. Dar fiecare moment din timp are o existenţă infinită în eternitate. Posibilităţile care au fost realizate continuă să fie realizate fără sfârşit în eternitate, în timp ce posibilităţile

nerealizate continuă să rămână nerealizate şi nerealizabile.

Dar toate posibilităţile care au fost create sau care îşi au originea în lume trebuie realizate. Realizarea tuturor posibilităţilor create sau manifestate constituie existenţa lumii. În acelaşi timp, nu există nici un loc pentru realizarea acestor posibilităţi în limitele eternităţii. În eternitate tot ceea ce a fost realizat continuă să fi realizat şi tot ceea ce nu a fost realizat continuă să rămână nerealizat. Eternitatea nu este totuşi decât un plan traversat de linia timpului. În fiecare punct al acestei linii rămân un anumit număr de posibilităţi nerealizate. Dacă ne imaginăm linia realizării acestor posibilităţi, ele se vor efectua de-a lungul razelor pornind dintr-un singur punct, după unghiuri diferite în raport cu linia timpului şi cu planul eternităţii. Aceste linii se vor dezvolta în afara eternităţii, în afara spaţiului cu cinci dimensiuni, într-o "eternitate mai înaltă" sau într-un spaţiu cu şase dimensiuni, în a şasea dimenisiune.

A şasea dimensiune este linia realizării tuturor posibilităţilor.

A cincea dimensiune este linia existenţei eterne sau a repetiţiei posibilităţilor realizate.

A patra dimensiune este secvenţa momentelor realizării unei posibilităţi.

Am spus că şapte dimensiuni, de la dimensiunea zero la a şasea dimensiune, constituie întreaga "perioadă a dimensiunilor". În afară de această perioadă, nu mai există nimic - sau chiar aceeaşi perioadă poate să se repete pe o altă scară.

După cum am semnalat deja, sistemul cosmosurilor, care tocmai ne-a fost expus, mă frapează mai ales pentru că el corespunde pe deplin "perioadei dimensiunilor" care este baza cărţii mele - singura diferenţă este că sistemul cosmosurilor merge şi mai departe şi explică multe lucruri pe care eu nu le-am putut elucida.

Deci, dacă luăm Microcosmosul, adică "atomul", sau "microbul", cum l-aţi definit dvs., Tritocosmosul va fi pentru el un spaţiu cu patru dimensiuni, Mezocosmosul un spaţiu cu cinci dimensiuni şi Deuterocosmosul un spaţiu cu şase dimensiuni.

Asta înseamnă că toate posibilităţile "atomului" sau ale "microbului" sunt realizate în limitele sistemului solar.

Dacă considerăm omul ca Tritocosmos, atunci pentru el Mezocosmosul va fi un spaţiu cu patru dimesniuni, Deuterocosmosul un spaţiu cu cinci dimensiuni şi Macrocosmosul un spaţiu cu şase dimensiuni. Asta înseamnă că toate posibilităţile Tritocosmosului sunt realizate în Macrocosmos.

Paralel, din acelaşi motiv, toate posibilităţile Mezocosmosului sunt realizate în Ayocosmos şi toate posibilităţile Deuterocosmosului sau ale Soarelui sunt realizate în Protocosmos sau Absolut.

Toate cosmosurile având o existenţă fizică reală, fiecare din ele este în consecinţă tridimensional pentru el însuşi sau în el însuşi. Relativ la un cosmos inferior el are patru dimensiuni. Relativ la un cosmos superior este un punct. Cu alte cuvinte, este în el însuşi tridimensional, dar a patra dimensiune se găseşte pentru el în cosmosurile de deasupra sau în cosmosul de dedesubt. Acest ultim punct este poate cel mai paradoxal, dar totuşi el este exact aşa. Pentru un corp tridimensional aşa cum este un cosmos, a patra dimensiune se găseşte în regatul mărimilor de ordin microscopic, precum şi în regatul mărimilor de ordin macroscopic; nu doar în regatul a ceea ce este infinit, ca şi în regatul a ceea ce este zero.

Mai mult, trebuie să înţelegem că tridimensionalitatea unuia şi aceluiaşi corp cu şase dimensiuni poate fi de diferite ordine. Doar un corp cu şase dimensiuni poate fi complet real. Un corp cu cinci dimensiuni nu este decât un aspect incomplet al unui corp cu şase dimensiuni, un corp cu patru dimensiuni nu este decât un aspect incomplet al unui corp cu cinci dimensiuni, un corp cu trei dimensiuni nu este decât un aspect incomplet al unui corp cu patru dimensiuni. Şi bineînţeles, un plan nu este decât aspectul incomplet al unui corp cu trei dimensiuni, adică vederea unei singure feţe. În acelaşi mod, o linie nu este decât un aspect incomplet al unui plan şi un punct nu este decât un aspect incomplet al unei linii.

Mai mult, deşi noi nu înţelegem cum un corp cu şase dimensiuni se poate vedea el însuşi tridimensional, un observator privindu-l din afară poate să-l vadă ca pe un corp tridimenional, dar de un gen de tridimensionalitatecomplet diferit. De exemplu, noi ne închipuim Pământul ca tridimensional. Această tridimensionalitate este doar imaginară. Privit ca un corp tridimensional, Pământul este pentru el însuşi ceva cu totul diferit de ceea ce este pentru noi. Noi avem despre el o viziune imperfectă, îl vedem ca pe o secţiune a secţiunii secţiunii existenţei sale complete. "Globul terestru" este un corp imaginar. El este secţiunea unei secţiuni a secţiunii Pământului cu şase dimensiuni. Ori, acest Pământ cu şase dimensiuni poate fi de asemenea tridimensional pentru el însuşi; doar că nu ne putem face nici o idee despre forma sub care se vede el însuşi.

Posibilităţile Pământului sunt realizate în Ayocosmos; asta înseamnă că în Ayocosmos Pământul este un corp cu şase dimensiuni. Şi de fapt putem vedea până la un anumit punct in ce mod trebuie să se schimbe forma Pământului. În Deuterocosmos, adică în raport cu Soarele, Pământul

nu este doar un punct (punctul fiind luat ca o scară redusă a unui corp tridimensional), ci o linie pe care o trasăm ca drum al Pământului în jurul Soarelui. Dacă luăm Soarele în Macrocosmos, adică dacă ne reprezentăm linia mişcării Soarelui, atunci linia mişcării Pământului va deveni o spirală încercuind linia mişcării Soarelui. Dacă concepem o mişcare laterală a acestei spirale, atunci această mişcare va descrie o figură pe care nu ne-o putem imagina, pentru că noi ignorăm natura unei asemenea mişcări, dar care va fi fără îndoială figura cu şase dimensiuni a Pământului, pe care Pământul însuşi şi-o poate vedea ca pe o figură cu trei dimensiuni. Este neapărat necesar să stabilim şi să înţelegem bine acest punct, pentru că altfel ideea tridimensionalităţiicosmosurilor s-ar opune ideii *noastre* despre corpuriletridimensionale. *Tridimensionalitatea unuia şi aceluiaşi corp poate prezenta aspecte diferite.*

Şi acest ultim punct mi se pare legat de ceea ce numiţi dvs. "principiul relativităţii". Principiul relativităţii la dvs. nu are nimic în comun cu principiul relativităţii al lui Einstein. Este exact cel pe care eu l-am descris în *Un nou model al universului*: este principiul relativităţii existenţei.

Aici s-a terminat expunerea mea despre sistemul cosmosurilor din punct de vedere al teoriei pluridimensionale.

- Există numeroase elemente valabile, a spus G., în ceea ce tocmai aţi spus, dar mai rămâne de discutat. Dacă veţi ajunge la aceasta, nu veţi întârzia să înţelegeţi foarte bine lucruri care v-au scăpat până în prezent. Gândiţi-vă, de exemplu, că timpul este diferit în diferite cosmosuri. Şi poate fi calculat exact; altfel spus, este posibilă stabilirea cu precizie a raportului dintre timpul unui cosmos şi timpul altui cosmos.

Voi adăuga doar aceasta:

"Timpul este respiraţie - încercaţi să înţelegeţi."

El n-a spus nimic în plus despre asta.

Dar, cum am aflat mai târziu de la unul dintre elevii săi din Moscova, vorbind odată despre cosmosuri şi timpuri diferite în diferite cosmosuri, G. a spus că *somnul şi veghea* diferitelor fiinţe şi planete, adică cele douăzeci şi patru de ore de zi şi noapte, constituie "respiraţia vieţii organice".

Expunerea lui G. asupra cosmosurilor şi conversaţiile care au urmat mi-au stârnit intens curiozitatea. Trecusem astfel direct de la "universul tridimensional", cu care începusem, la problemele pe care le atinsesem în *Un nou model al universului*: problemele spaţiului şi timpului şi ale dimensiunilor de ordin superior, care mi-au reţinut atenţia timp de mulţi ani.

Timp de multe luni, G. nu a mai adăugat nici un cuvânt la ceea ce spusese despre cosmosuri. Unii dintre noi au încercat să abordeze aceste probleme din diferite unghiuri, dar deşi am simţit cu toţii forţa latentă a ideii cosmosurilor, nu am obţinut timp îndelungat nici un rezultat. Eram stânjenţi mai ales de informaţia legată de Microcosmos, care nu ne era la mulţi foarte clară.

- Dacă ar fi posibil să luăm omul ca Microcosmos şi Tritocosmosul ca specie umană, sau mai bine ca viaţă organică, ar fi mult mai uşor de stabilit realţia dintre om şi alte cosmosuri, a spus în legătură cu acest subiect unul dintre noi, Z., care alături de mine se străduia să înţeleagă şi să dezvolte ideea cosmosului.

Dar atunci când am încercat, o dată sau, de două ori, să-i vorbim despre asta lui G., el a persistat în definiţiile sale.

Îmi amintesc că într-o zi când G. părăsea St. Petersburg - poate că era chiar la ultima sa plecare, în 1917 - unul dintre noi l-a întrebat, pe peron, ceva care avea legătură cu "teoria cosmosurilor".

- Încercaţi să înţelegeţi ceea ce înseamnă Microcosmosul, a răspuns G. Dacă veţi reuşi aceasta, atunci tot restul, tot ceea ce mă întrebaţi voi, vă va deveni clar.

Îmi amintesc că după aceea, când am revenit asupra acestei întrebări, ea ne-a părut foarte uşor de rezolvat, din momentul în care am luat "Microcosmosul" ca om.

Cu siguranţă, aici era o convenţie, dar în perfect acord cu întreg sistemul care studia lumea şi omul. Fiecare fiinţă vie - un câine, o pisică, un arbore - putea fi luat ca un Microcosmos; combinaţiile tuturor fiinţelor vii constituiau Tritocosmosul sau viaţa organică pe Pământ. Aceste definiţii mi se păreau singurele care erau logic posibile. Atunci nu am putut înţelege de ce li se opunea G.

Cu orice risc, câtva timp mai târziu, examinând încă o dată problema cosmosurilor, am decis să consider omul ca Microcosmos şi Tritocosmosul ca "viaţa organică pe Pământ".

În acest mod multe lucruri au început să mi se pară mult mai coerente. Şi într-o zi, în timp ce frunzăream un manuscris al lucrării *Sclipiri de adevăr* pe care mi-l dăduse G., în această povestire neterminată care fusese citită la grupa din Moscova prima dată când mersesem eu acolo, am descoperit expresiile "Macrocosmos" şi "Microcosmos"; şi "Microcosmosul" semnifica în această lucrare omul:

"Acum aveţi o oarecare idee despre legile care guvernează viaţa din Macrocosmos şi aţi revenit la Pământ. Amintiţi-vă: «Ceea ce este sus este

şi jos». Cred că deja, fără explicaţii suplimentare, veţi admite în sfârşit că viaţa omului individual - Microcosmosul - este guvernat de aceleaşi legi." (*Sclipiri de adevăr*)

Aceasta ne-a întărit mai mult în hotărârea de a înţelege termenul de "Microcosmos" ca aplicându-se omului. Dar mai târziu am înţeles cu claritate de ce dorea G. să ne facă să aplicăm conceptul de "Microcosmos" mărimilor microscopice în comparaţie cu omul, şi către ce vroia astfel să ne dirijeze gândurile.

Îmi amintesc de o conversaţie pe acest subiect.

- Dacă vrem să ne reprezentăm grafic inter-relaţia dintre cosmosuri, am spus eu, trebuie să considerăm "Microcosmosul", adică omul, ca pe un punct; cu alte cuvinte, trebuie să-l privim la o scară foarte mică şi, într-un anume fel, la o foarte mare distanţă de noi. Atunci viaţa sa în "Tritocosmos", adică printre semenii săi în natură, va fi linia pe care o trasează pe suprafaţa globului terestru, deplasându-se dintr-un loc în altul. În Mezocosmos, altfel spus în raport cu mişcarea de 24 de ore a Pământului în jurul axei sale, această linie va deveni o suprafaţă, în timp ce în raport cu Soarele, adică luând în consideraţie mişcarea Pământului în jurul Soarelui, ea va deveni un corp tridimensional; altfel spus, ea va deveni ceva într-adevăr existent, ceva realizat. Dar punctul esenţial, adică omul, sau Microcosmosul, este de asemenea un corp tridimensional. Avem în consecinţă două tridimensionalităţi.

În acest caz, toate posibilităţile omului sunt realizate în Soare. Aceasta corespunde cu ceea ce a fost deja spus, respectiv că omul nr.7 *devine nemuritor în limitele sistemului solar.*

În afara Soarelui, adică în afara sistemului solar, omul nu poate avea nici o existenţă; altfel spus, din punct de vedere al cosmosului următor, el nu are o existenţă proprie. Omul nu există nicăieri în Macrocosmos. Macrocosmosul este cosmosul în care toate posibilităţile Tritocosmosului sunt realizate şi omul nu poate exista în Macrocosmos decât ca un atom al Tritocosmosului. Posibilităţile Pământului sunt realizate în Megalocosmos, şi posibilităţile Soarelui sunt realizate în Protocosmos.

Dacă Microcosmosul, sau omul, este un corp, tridimensional, atunci Tritocosmosul - "viaţa organică pe Pământ" - este un corp cu patru dimensiuni; Pământul are cinci dimensiuni şi Soarele - şase.

Teoria ştiinţifică obişnuită consideră omul ca pe un corp tridimensional; ea consideră ansamblul vieţii organice pe Pământ ca un fenomen mai degrabă decât ca un corp tridimensional; consideră Pământul ca pe un corp tridimensional; Soarele ca pe un corp tridimensional;

sistemul solar ca pe un corp tridimensional; Calea Lactee tot ca pe un corp tridimensional.

Inexactitatea unui asemenea mod de a vedea lucrurile devine evidentă atunci când încercăm să concepem existenţa unui cosmos inferior într-un cosmos superior, a unui cosmos mai mic într-unul mai mare - de exemplu existenţa omului în viaţa organică, sau în relaţiile sale cu viaţa organică. În acest caz, viaţa organică trebuie inevitabil "considerată" în timp. Existenţa în timp este o extensie de-a lungul celei de-a patra dimensiuni.

Pământul nu mai poate fi considerat ca un corp tridimensional. El ar fi tridimensional dacă ar fi staţionar. Mişcarea în jurul axei sale face din om o fiinţă cu cinci dimensiuni, în timp ce mişcarea în jurul Soarelui face din Pământ un corp cu patru dimensiuni. Pământul nu este o sferă, ci o spirală care încercuieşte Soarele; şi Soarele nu este o sferă, ci un fel de ax în interiorul acestei spirale.

Spirala şi axul, luate împreună, pot avea o mişcare laterală în cosmosul următor, dar noi ignorăm ce rezultă din această mişcare, căci noi nu îi cunoaştem nici natura, nici direcţia.

Mai mult, şapte cosmosuri reprezintă o "perioadă a dimensiunilor", dar asta nu înseamnă că lanţul cosmosurilor se termină cu Microcosmosul. Dacă omul este un Microcosmos, adică un cosmos în el însuşi, atunci celulele microscopice care îi compun corpul se găsesc în raport cu el în aceeaşi relaţie în care el însuşi se găseşte în raport cu viaţa organică pe Pământ. O celulă microscopică situată la limita vizibilităţii unui microscop este ea însăşi compusă din miliarde de molecule care aparţin gradului următor, cosmosului următor. Mergând chiar mai departe, putem spune că cosmosul care urmează va fi cel al electronului. Am obţinut astfel un al doilea Microcosmos - celula; un al treilea Microcosmos - molecula; şi un al patrulea Microcosmos - electronul. Aceste diviziuni şi definiţii, noţiuni: "celule", "molecule" şi "electroni" sunt foarte imperfecte; este posibil ca în timp ştiinţa să stabilească altele, dar principiul va rămâne întotdeauna acelaşi şi relaţia cosmosurilor inferioare cu Microcosmosul va fi întotdeauna de acest ordin.

Este dificil de reconstituit toate conversaţiile pe care le-am avut în acea perioadă despre cosmosuri. Voi reveni adesea mai ales la cuvintele lui G. despre diferenţa timpurilor în cosmosuri diferite. Simţeam că este aici o enigmă pe care puteam şi trebuia să o rezolv.

În sfârşit, decizând să-mi coordonez toate ideile pe acest subiect, am considerat omul ca Microcosmos. Cosmosul venind imediat după om l-am considerat ca fiind "viaţa organică pe Pământ" şi l-am numit Tritocosmos -

deşi nu am înţeles acest termen, pentru că eram incapabil să spun de ce viaţa organică pe Pământ era "al treilea" cosmos. Dar termenul conta foarte puţin. În acest fel, totul era în acord cu sistemul lui G. Sub om, adică pentru cosmosurile mai mici, cel mai apropiat era "celula". Nu o celulă oarecare, nu o celulă în nişte condiţii oarecare, ci o celulă de o anumită dimensiune, aşa cum este de exemplu celula embrionară a organismului omenesc. După cum, drept cosmos următor, s-ar lua o celulă *ultramicroscopică*. Ideea a două cosmosuri în lumea microscopică, adică ideea a doi indivizi microscopici diferind unul de altul la fel cum omul diferă de celula embrionară - este perfect evidentă în bacteriologie.

Cosmosul următor era molecula şi cel de după el, electronul. Nici definiţia "moleculei", nici cea a "electronului", nu mi s-au părut foarte satisfăcătoare, dar în absenţa oricăror altora, ele puteau fi reţinute.

Fără nici o îndoială, o astfel de ordine introducea sau menţinea o incomensurabilitate completă între cosmosuri, adică respecta raportul zero - infinit. Şi, prin dezvoltare, acest sistem permitea construcţii foarte interesante.

Dezvoltarea ideii cosmosurilor trebuia prin urmare să fie dusă mai departe, dar doar după un an, adică în primăvara lui 1917, am reuşit pentru prima dată să alcătuiesc un tabel al timpurilor în diferite cosmosuri. Dar voi vorbi despre acest tabel mai târziu. Mă voi mulţumi să adaug că niciodată G. nu a explicat, după cum ne-a promis, numele cosmosurilor şi originea acestor nume.

CAPITOLUL XI

Întrebările care mi se pun, ne-a spus într-o zi G., au legătură cel mai adesea cu texte sau cu parabole din Evanghelii. După mine, nu a venit încă momentul pentru noi să vorbim de Evanghelii. Acest subiect cere mai multă cunoaştere. Dar din când în când vom lua anumite texte din Evanghelii ca puncte de plecare ale discuţiilor noastre. Veţi ajunge astfel să le citiţi aşa cum trebuie şi mai ales să înţelegeţi că, în textele cunoscute de noi, punctele cele mai importante lipsesc de obicei.

Pentru început, să luăm textul, binecunoscut, despre sământa care trebuie să moară pentru a renaşte. "Dacă sămânţa nu moare după ce am aruncat-o pe pământ, va rămâne singură; dar dacă moare, va aduce multe roade". (Ioan, XII, 29)

Acest text are multiple semnificaţii şi vom reveni adesea la el. Dar, înainte de toate, este indispensabil să ne dăm seama că principiul pe care il conţine se aplică din plin omului. Există o carte de aforisme care nu a fost niciodată publicată şi care nici nu va fi probabil vreodată. Am mai vorbit de ea atunci când ne întrebam despre sensul cunoaşterii, iar aforismul pe care vi l-am citat era extras din ea.

Referitor la subiectul de faţă, această carte spunea: "Omul poate să se nască, dar pentru a se naşte trebuie mai întâi să moară, şi pentru a muri trebuie ca mai întâi să se trezească."

În alt loc, această carte spune:

"Atunci când omul se trezeşte, poate să moară; atunci când moare, poate să se renască."

Trebuie să înţelegem ce înseamnă acest lucru. "A se trezi", "a muri", "a se naşte", sunt trei stadii succesive. Dacă veţi studia Evangheliile cu atenţie, veţi vedea că se pune adesea problema posibilităţii de "a te naşte", dar poate mai mult textele vorbesc despre necesitatea de "a muri"; şi tot acolo se vorbeşte foarte adesea de necesitatea de "a te trezi". «Vegheaţi, căci nu ştiţi nici ziua, nici ora...»

Dar aceste trei posibilităţi: a te trezi (sau a nu dormi), a muri, a te naşte, nu sunt puse în raport una cu alta. Aici se află întreaga problemă. Dacă un om moare fără să se trezească, el nu se poate naşte. Dacă un om se naşte fără a fi murit, el nu poate să devină "nemuritor". Astfel, faptul de a nu fi "mort" îl împiedică pe un om să se "nască"; şi faptul de a nu se fi "trezit" îl împiedică "să moară"; iar naşterea lui înainte de a fi "murit"

îl va împiedica de "a fi".

Am vorbit deja destul despre semnificaţia "naşterii". Naşterea nu este decât un alt cuvânt folosit pentru a desemna începutul unei noi creşteri a fiinţei. Începutul formării individualităţii, începutul apariţiei unui "eu" indivizibil.

Dar pentru a fi capabil să ajungă aici sau cel puţin să se angajeze pe această cale, omul trebuie să moară. Asta vrea să spună că el trebuie să se elibereze de o multitudine de mici ataşamente şi de identificări limitatoare pe care le menţine în situaţia actuală. În viaţa sa el se ataşează de totul, se ataşează de imaginaţia sa, chiar de suferinţele sale - mai mult chiar, poate de suferinţele sale mai mult ca de orice altceva.

Trebuie să scape de acest ataşament. Ataşamentul pentru lucruri, identificarea cu efemerul, menţin în viaţă în om o mie de eu-ri inutile. Aceste "eu"-uri trebuie să moară pentru ca marele "Eu", Sinele Suprem să se poată manifesta. Dar cum pot fi făcute ele să moară? Ele nu vor să moară. Aici posibilitatea trezirii vine în ajutorul nostru. A te trezi înseamnă a deveni conştient de propria ta nulitate, adică a realiza propria ta mecanicitate, completă şi absolută şi propria ta neputinţă şi nu mai puţin completă, nu mai puţin absolută. Dar nu este suficient să o înţelegi filozofic, cu ajutorul cuvintelor. Trebuie să o înţelegi cu fapte simple, clare, concrete, cu fapte care te privesc. Atunci când un om începe să se cunoască puţin, vede în el însuşi multe lucruri care nu se poate să nu-l îngrozească. Atâta timp cât un om nu se îngrozeşte de propriul fel de a fi, nu ştie nimic despre el însuşi.

Să presupunem că un om a văzut în el însuşi ceva care îl îngrozeşte. A hotărât să scape de acest lucru, să se elibereze de el. Cu toate eforturile pe care le face, totuşi, simte că nu poate, că totul rămâne ca mai înainte. Atunci îşi va descoperi neputinţa, nenorocirea şi nulitatea; sau, mai mult, atunci când începe să se cunoască pe el însuşi îşi dă seama că nu posedă nimic, adică tot ceea ce credea că îi aparţine, ideile, gândurile, convingerile, obiceiurile, chiar greşelile şi viciile sale, nimic nu este al lui: totul a fost luat nu contează de unde, totul a fost copiat. Omul care simte aceasta îşi poate simţi nulitatea. Şi, simţindu-şi nulitatea, se va putea vedea aşa cum este în realitate, nu doar pentru o secundă, nu doar pentru un moment, ci pentru totdeauna şi el nu va uita niciodată.

Această conştiinţă continuă a nulităţii sale îi va da curajul "să moară", adică să moară nu doar în mentalul său, sau în teorie, ci să moară în fapt şi să renunţe pentru totdeauna la toate aceste aspecte ale lui însuşi care nu prezentau nici o utilitate din punctul de vedere al creşterii interioare sau care de fapt se opuneau creşterii. Aceste aspecte sunt, înainte de toate, "falsul eu" şi mai apoi toate ideile fantastice asupra "individualităţii", "voinţei", "conştiinţei" sale, asupra "capacităţii de a face", asupra puterilor, iniţiativei, capacităţilor sale de decizie şi aşa mai departe.

Dar pentru a deveni într-o zi capabil să vezi un lucru *tot timpul*,

trebuie mai întâi să-l fi văzut o dată, chiar şi pentru o secundă. Toate noile puteri, toate capacităţile de realizare vin într-un singur şi acelaşi mod. La început, nu este vorba decât de rare străfulgerări, care nu durează decât o clipă; apoi ele pot să se reproducă mai des şi să dureze de fiecare dată mai mult, până când, în sfârşit, după o foarte lungă muncă, vor deveni permanente. Aceeaşi lege se aplică trezirii. Este imposibil să te trezeşti complet, dintr-o dată. Trebuie mai întâi să începi prin a te trezi pentru momente foarte scurte. *Dar trebuie să mori brusc şi pentru totdeauna*, după ce ai făcut un anumit efort, după ce ai triumfat asupra unui anumit obstacol, după ce ai luat o anumită hotărâre asupra căreia nu vei mai reveni. Aceasta va fi dificil, sau chiar imposibil, dacă nu a avut loc în prealabil o trezire lentă şi gradată.

Există însă mii de lucruri care îl împiedică pe om să se trezească şi îl menţin în puterea viselor sale. Pentru a acţiona conştient în scopul trezirii trebuie să cunoşti natura forţelor care îl menţin pe om în somn.

Înainte de toate, trebuie să înţelegi că somnul în care se află omul nu este un somn normal, ci unul hipnotic. Omul este hipnotizat şi această stare hipnotică este menţinută în mod continuu şi reîntărită în el. Totul se desfăşoară ca şi cum ar exista anumite "forţe" pentru care ar fi util şi profitabil să-l menţină pe om în stare hipnotică, pentru a-l împiedica să vadă adevărul şi să-şi dea seama de situaţia sa.

O povestire orientală vorbeşte despre un foarte bogat magician care avea multe turme de oi. Acest magician era însă foarte zgârcit. Nu voia să angajeze ciobani şi nu voia nici să pună împrejmuire în jurul pajiştilor unde păşteau oile sale ca să nu cheltuiască. Oile se rătăceau în pădure, cădeau în văgăuni, se pierdeau şi mai ales se temeau de apropierea magicianului pentru că ele ştiau că acesta le voia lâna şi pielea. Şi oilor nu le plăcea acest lucru. În sfârşit, magicianul a găsit remediul: el hipnotiză oile şi le sugeră mai întâi că erau nemuritoare şi că jupuirea nu le poate face nici un rău, că acest tratament era excelent pentru ele şi chiar agreabil; apoi le sugeră că el este un *bun păstor*, care îşi iubea mult turma, şi că era gata de orice sacrificiu pentru ea; în sfârşit, le sugeră că, dacă cel mai neînsemnat lucru trebuia să li se întâmple, acest lucru nu putea în nici un caz să li se întâmple acum, astăzi, şi că *în consecinţă* nu aveau de ce să se teamă. După care magicianul le băgă în cap oilor că nu erau deloc oi; unora dintre ele le sugeră că sunt lei, altora că sunt vulturi şi, mai mult, altora că sunt oameni sau că sunt magicieni.

După ce făcu aceasta, oile nu-i mai cauzară nici plictiseală, nici tracasări. Ele nu s-au mai temut niciodată, aşteptând, din contra, cu bucurie, momentul în care magicianul le tundea sau le jupuia.

Această povestire ilustrează perfect situaţia omului. În literatura zisă "ocultă", aţi întâlnit probabil expresia: "*kundalini*", "*focul kundalini*" sau "*şarpele kundalini*". Aceşti termeni sunt folosiţi pentru a desemna o putere colosală, latentă în om, şi care nu poate fi trezită decât prin anumite

procedee specifice. Dar nici o teorie cunoscută nu dă explicaţia veritabilă a forţei *kundalini*. Această forţă este câteodată atribuită sexului, energiei sexuale, adică legată de ideea folosirii energiei sexuale în alte scopuri decât procreerea. Dar *kundalini* este mult mai mult decât atât. Este o energie colosală care trezită, conştientizată şi controlată poate transforma un om în supraom. *Kundalini* poate acţiona în toţi centrii de forţă şi, cu ajutorul ei, toţi centrii pot fi complet dinamizaţi, în mod real.

Kundalini este forţa care a fost dată oamenilor pentru a se putea trezi din starea de iluzie. Dacă oamenii ar putea să-şi dea seama într-adevăr de situaţia lor, dacă ar putea să vadă toată oroarea, ar fi incapabili să rămână aşa cum sunt, chiar şi pentru o secundă. Ar începe imediat să caute o scăpare şi ar găsi-o foarte rapid, *pentru că există o scăpare*; dar oamenii nu o pot vedea pentru simplul fapt că sunt hipnotizaţi. Ignoranţa este forţa care îi ţine pe oameni în stare de hipnoză. În acest context, trezirea semnifică de fapt "dehipnotizarea". Este dificultatea cea mai mare, iar *kundalini* este, de fapt, garanţia posibilităţii trezirii, pentru că nu există o legitimitate organică a acestui somn - omul *poate* să se trezească.

Teoretic poate, dar practic este aproape imposibil pentru că, imediat ce omul deschide ochii, se trezeşte pentru un moment, toate forţele care îl menţin în somn se reped asupra lui cu o energie înzecită şi imediat el recade în somn, uitând foarte adesea că s-a trezit sau că se trezeşte. Într-un somn obişnuit, în anumite cazuri omul ar vrea să se trezească dar nu poate. Îşi spune că s-a trezit dar în realitate continuă să doarmă - şi aceasta poate să se producă în diferite rânduri înainte ca el să se trezească cu adevărat. În cazul somnului obişnuit, o dată ce s-a trezit, omul este într-o stare diferită; dar în cazul somnului hipnotic este altceva: nu există semne obiective cel puţin când începe trezirea: omul nu poate să se ciupească pentru a vedea dacă este sau nu adormit. Şi dacă un om a auzit vreodată de *semne obiective*, mintea lui le transformă imediat în imaginaţie sau în reverii. Înainte de a realiza pe deplin dificultatea trezirii, îi este imposibil să înţeleagă necesitatea unei lungi şi dure munci de trezire.

Ce este necesar, de obicei, pentru a trezi un om adormit? Îi trebuie un şoc bun. Dar atunci când omul este profund adormit, un singur şoc nu este suficient. Este necesară o lungă perioadă de şocuri neîncetate. În consecinţă, trebuie cineva care să-i administreze aceste şocuri. Am mai precizat deja că omul dornic să se trezească trebuie să găsească pe cineva care să-l ajute mai mult timp. Dar pe cine ar putea găsi dacă toată lumea doarme? Cât despre un om într-adevăr capabil să se menţină treaz, acesta va refuza probabil să-şi piardă timpul trezindu-i pe alţii: poate că are de făcut lucruri mult mai importante.

Există însă şi posibilitatea trezirii prin mijloace mecanice. Necazul este că fiinţa umană se obişnuieşte prea repede cu orice "ceas" deşteptător: încetează pur şi simplu să-l mai audă. Sunt deci necesare mai multe ceasuri deşteptătoare, cu sonerii variate. Omul trebuie să se înconjoare literalmente

de ceasuri care să-l împiedice să doarmă. Chiar şi aici apar unele dificultăţi. Ceasurile trebuies întoarse, iar pentru a le întoarce este neapărat nevoie să-şi amintească. Ca să-şi amintească, trebuie adesea să se trezească. Dar iată răul cel mai mare: un om se obişnuieşte cu toate deşteptătoarele şi, după un anumit timp, doarme chiar mai bine ca înainte. În consecinţă, ceasurile trebuie schimbate continuu, trebuie inventate noi ceasuri. Cu timpul, asta îl poate ajuta pe om să se trezească. Ori, există puţine şanse ca să facă el însuşi toată această muncă de invenţie, să întoarcă şi să schimbe deşteptătoarele. Este mult mai probabil ca, după ce a început această muncă, să adoarmă şi, în somn, să viseze chiar că pune "ceasurile" să sune - şi, cum am mai spus, asta nu îl va trezi.

Deci, pentru a se trezi, este necesară o conjugare a eforturilor. Este indispensabil să existe cineva pentru a-l trezi pe cel care doarme; este indispensabil să existe cineva care să-l supravegheze pe trezitor; acesta trebuie să aibă "ceasuri" deşteptătoare şi trebuie, de asemenea, să se inventeze mereu unele "ceasuri" noi. Dar pentru a duce la capăt această muncă şi a obţine rezultate, un anumit număr de persoane trebuie să lucreze împreună.

Un singur om nu poate să facă nimic. Înainte de orice altceva, el are nevoie de ajutor. Dar un om singur nu poate conta pe ajutor. Aceia care sunt capabili să ajute îşi evaluează timpul la un preţ foarte mare. Este normal ca ei să prefere să ajute douăzeci sau treizeci de persoane dornice să se trezească, decât numai pe una. Mai mult, cum am spus deja, un om poate foate bine să se înşele asupra trezirii sale, să ia drept trezire ceea ce nu este decât un nou vis. Dacă câteva persoane decid să lupte împreună împotriva somnului, ele se vor trezi reciproc. Se poate ca douăzeci dintre ele să adoarmă, dar a douăzeci şi una se va trezi şi îi va trezi şi pe ceilalţi. Acelaşi lucru se produce cu ceasurile deşteptătoare. Un om va inventa un deşteptător, al doilea va inventa altul, după care vor putea face schimb. Toţi împreună vor putea să-şi fie unul altuia de un mare ajutor. Şi fără acest ajutor reciproc, nici unul dintre ei nu va putea ajunge la nimic. Deci, un om care vrea să se trezească, trebuie să caute alte persoane care vor de asemenea să se trezească în scopul de a lucra împreună cu ele. Însă acest lucru este uşor de spus şi mai greu de făcut, pentru că angrenarea într-o astfel de muncă şi organizarea ei cer o cunoaştere pe care omul obişnuit nu o are. Această muncă trebuie bine organizată şi trebuie să fie coordonată de un conducător înţelept. Fără aceste două condiţii lucrul nu poate să dea rezultatele aşteptate şi toate eforturile vor fi în van. Oamenii pot să se tortureze; dar aceste torturi nu-i vor face să se trezească. Se pare că pentru anumite persoane nimic nu este mai greu de înţeles. Singure şi din propria lor iniţiativă ele pot fi capabile de mari eforturi şi de mari sacrificii. Dar nimic în lume nu le va convinge niciodată că primele lor eforturi, primele lor sacrificii, trebuie făcute sub ghidarea unei alte persoane.

Şi ele nu vor să admită că toate eforturile şi toate sacrificiile lor, în

cazul în care nu sunt corect ghidate, nu pot servi la nimic.

Munca trebuie să fie organizată. Şi nu poate fi organizată decât de către un om care cunoaşte scopul ei şi problemele care pot apare pe parcurs, care cunoaşte metodele şi care a trecut, la rândul său, printr-o asemenea muncă organizată.

Lucrul începe de obicei într-un grup mic, iar acest grup este în legătură cu o întreagă serie de grupuri analoage, de diferite niveluri, care, toate împreună, constituie ceea ce se poate numi "o şcoală pregătitoare".

Prima trăsătură caracteristică a grupelor şi cea mai importantă dintre ele este aceea că ele nu sunt constituite după dorinţa şi preferinţele membrilor lor. Grupurile sunt constituite de maestru, care alege tipurile de oameni capabili, din punctul de vedere al scopului urmărit, să se facă utili unii altora. Nici o muncă de grup nu este posibilă fără un maestru. Şi o muncă de grup condusă de un maestru nepregătit nu poate conduce decât la rezultate mediocre.

A doua trăsătură importantă a muncii grupelor este că acestea pot fi în relaţie cu *un scop* despre care cei care încep lucrul nu-şi pot face nici cea mai mică idee, şi care nu le poate fi explicat înainte ca ei să fi înţeles esenţa, principiile de lucru şi toate ideile care se leagă de acestea. Dar acest scop către care ei se îndreaptă şi căruia îi servesc fără să-l cunoască este principiul echilibrului, fără de care munca lor nu ar putea exista. Primul pas este de a înţelege acest rol, adică rolul maestrului. Atunci când ei au înţeles acest rol - deşi la început nu poate fi vorba despre aceasta decât parţial - propria lor muncă devine mai conştientă şi, în consecinţă, poate să dea rezultate mai bune. Dar, cum am spus deja, se poate ca uneori scopul pe care-l urmăreşte maestrului să nu poată fi explicat de la început.

Deci, primul scop al omului care începe *căutarea esenţei fiinţei sale* trebuie să fie de a forma un grup. Studiul sinelui nu poate avea loc decât în grupe bine organizate. Un singur om nu se poate analiza obiectiv el însuşi. Dar un anumit număr de persoane asociate în acest mod îşi vor fi, chiar fără să vrea, de mare ajutor reciproc. Una dintre trăsăturile tipice ale naturii umane este că vede întotdeauna mai uşor defectele altora decât pe ale sale. În acelaşi timp, pe calea studiului sinelui, omul învaţă că el însuşi posedă toate defectele pe care le observă la ceilalţi. Ori, există multe lucruri pe care nu le vede la el însuşi, pe când la alţii începe să le vadă mult mai repede. Totuşi, cum tocmai am spus, el ştie acum că aceste trăsături sunt şi ale sale. Astfel, ceilalţi membri ai grupului îi servesc drept oglinzi în care se vede pe sine. Bineînţeles, pentru a se vedea pe el însuşi în greşelile colegilor săi trebuie, fără îndoială, să fie atent şi foarte sincer cu el însuşi.

Trebuie să-şi amintească că nu este unul, că o parte din el este omul care vrea să se trezească şi că altul - "Ivanoff, Petroff sau Zacharoff" - nu are nici cea mai mică dorinţă de "trezire" şi va trebui trezit cu forţa.

Un grup este de obicei un pact încheiat între "Eu"-rile unui anumit

număr de persoane pentru a începe împreună lupta împotriva tuturor "Ivanoff"-ilor, "Petroff"-ilor și "Zacharoff"-ilor, adică împotriva "falselor eu-ri", împotriva personalităților.

Să-l luăm pe Petroff. Petroff este format din două părți: *eu* și Petroff. Dar *eu* este fără forță în fața lui Petroff. Petroff este stăpânul. Să presupunem că într-un grup sunt douăzeci de persoane. *eu*-rile încep deci să lupte contra unui singur Petroff. Ele pot acum să se dovedească mai puternice ca el. În orice caz, îi pot tulbura somnul, îl pot împiedica să doarmă la fel de liniștit ca mai înainte. Și scopul este atins.

Mai mult, în studiul propriei ființe, fiecare începe să acumuleze o experiență care rezultă din observațiile sale asupra sa însuși. Douăzeci de persoane vor avea oexperiență de douăzeci de ori mai bogată. Și fiecare dintre ele va putea fi în stare să folosească în totalitate acest material, pentru că schimbul de observații este unul dintre scopurile existenței grupurilor.

Atunci când este pe cale să se organizeze un grup, sunt impuse anumite condiții tuturor membrilor săi; de altfel, aceste condiții speciale sunt prevăzute pentru fiecare.

Condițiile generale puse la începutul lucrului sunt de obicei de acest tip: este mai întâi explicat tuturor membrilor grupului că ei trebuie să păstreze secret tot ceea ce aud și învață în grup și nu doar atâta timp cât sunt membri ai grupului, ci pentru totdeauna.

Aceasta este o condiție indispensabilă al cărui principiu trebuie asimilat de la început. Altfel spus, ei trebuie să înțeleagă că nu este în aceasta nici cea mai mică tentativă de a face un secret din ceea ce nu este un secret în mod esențial, și nici că este vorba de o tentativă deliberată de a-i lipsi de dreptul lor de a schimba idei cu apropiații sau cu prietenii lor.

Motivul simplu al acestei condiții este faptul că *ei sunt incapabili* să transmită corect ceea ce aud în interiorul grupului. Foarte repede însă, *prin propria lor experiență*, ei încep să-și dea seama câte eforturi, cât timp și câte explicații sunt necesare pentru a ajunge să înțelegi ceea ce se spune în interiorul grupului. Le devine clar atunci că ei sunt incapabili să dea prietenilor lor o idee corectă despre ceea ce au învățat ei înșiși. În același timp, ei încep să înțeleagă că, dându-le prietenilor lor *idei false*, le retează orice posibilitate de a se apropia vreodată de vreun grup sau de a putea înțelege ceva - fără să ținem cont că, în acest mod, își creează singuri tot felul de probleme și de neplăceri. Dacă un om, în ciuda acestui avertisment, încearcă să transmită prietenilor săi ceea ce a fost spus în cadrul grupului, nu va trece mult timp până când își va da seama că asemnea tentative dau rezultate complet neașteptate și nedorite. Oamenii pot chiar să discute cu el fără să vrea să îl asculte, străduindu-se să-i impună propriile lor teorii sau interpretează altfel ceea ce a zis, dând un sens în întregime diferit la tot ceea ce aud de la el. Atunci când un om își dă seama și înțelege inutilitatea unor asemenea încercări, legitimitatea acestei condiții începe să-i fie evidentă.

Există, de altfel, un alt motiv, nu mai puţin important: este foarte dificil pentru un om să păstreze tăcerea asupra lucrurilor care îl interesează. El va dori să vorbească despre ele tuturor acelora cărora el are obiceiul să le încredinţeze gândurile. Este cea mai mecanică dintre toate dorinţele şi în acest caz tăcerea este forma de austeritate (*tapas*) cea mai dificilă. Dimpotrivă, dacă un om o înţelege sau cel puţin urmează această regulă, va fi pentru el cel mai bun exerciţiu de amintire a naturii sale divine şi de dezvoltare a voinţei. Doar un om capabil să păstreze tăcerea când este necesar poate fi propriul său stăpân. Dar pentru mulţi oameni, mai ales pentru aceia care se consideră serioşi şi sensibili, sau tăcuţi, neiubind nimic în lume mai mult decât tăcerea şi reflecţia, este foarte dificil să recunoască că una dintre principalele lor caracteristici este vorbăria. Iată de ce această exigenţă este deosebit de importantă. Dacă un om îşi aminteşte de ea şi se străduie să o respecte, va descoperi numeroase laturi minunate ale lui însuşi pe care nu le remarcase niciodată. Şi se mai cere membrilor fiecărui grup să spună *maestrului spiritual* adevărul în întregime. Şi aici este un lucru care trebuie foarte bine înţeles. Oamenii nu îşi dau seama de locul imens pe care îl ocupă minciuna în viaţa lor, sau cel puţin *ascunderea adevărului*. Ei sunt incapabili să fie sinceri, atât faţă de ei înşişi, cât şi faţă de ceilalţi. Ei nu înţeleg că a învăţa să fii sincer *atunci când este necesar* este unul din lucrurile cele mai grele din lume. Îşi imaginează că a spune sau a nu spune adevărul, a fi sincer sau nu, depinde de ei. În consecinţă, ei trebuie să înveţe să fie sinceri şi să înveţe înainte de toate prin raportarea la *maestrul* lor. Să-i spună maestrului o minciună în mod deliberat, să nu fie sincer cu el însuşi sau, pur şi simplu, să-i ascundă ceva, face prezenţa lor în grup complet inutilă, este chiar mai rău decât dacă s-ar arăta grosolani sau necivilizaţi faţă de el, sau în prezenţa lui.

Ceea ce li se cere apoi membrilor unui grup este să-şi *amintească motivul pentru care au venit în grup*. Ei au venit acolo pentru a învăţa şi pentru a lucra asupra lor înşişi - şi pentru a învăţa, pentru a lucra, nu după cum cred ei, ci cum li se spune să o facă. Astfel deci, dacă ei încep din momentul în care sunt în grup să resimtă neîncredere cu privire la maestru, să-i critice acţiunile, să pretindă că ei înţeleg mai bine decât el cum trebuie condus grupul, şi mai ales dacă fac dovada lipsei de respect faţă de maestrul lor, de o lipsă de consideraţie, de asprime, de nerăbdare, de tendinţa către discuţii inutile, aceasta pune capăt oricărei posibilităţi de lucru, pentru că lucrul nu este posibil decât în măsura în care oamenii îşi amintesc că au venit să înveţe şi nu să-i înveţe ei pe alţii.

Atunci când un om începe să se îndoiască de maestrul său, acesta pierde imediat orice utilitate pentru el, în timp ce el însuşi devine inutil maestrului, iar în acest caz este mai bine pentru el să plece în căutarea altui maestru sau să lucreze singur. Aceasta nu-i va aduce nici un bine dar, în orice caz, îi va face mai puţin rău decât minciuna sau ascunderea adevărului, sau rezistenţa şi neîncrederea cu privire la maestrul său.

În afară de aceste exigenţe fundamentale, este de presupus, firesc, că membrii oricărui grup trebuie să lucreze. Dacă se mulţumesc să frecventeze grupul şi nu lucrează ci doar îşi imaginează că lucrează, sau privesc ca lucru prezenţa lor în grup sau, mai mult, cum se produce deseori, dacă vin la întâlnire pentru a pierde timpul, privind grupul ca pe un loc de întâlniri plăcute, atunci "prezenţa" lor în grup devine complet inutilă. Şi cu cât vor fi mai repede daţi afară sau vor pleca din proprie iniţiativă, cu atât mai bine va fi pentru ceilalţi.

Exigenţele fundamentale care tocmai au fost enunţate determină regulile fundamentale pentru toţi membrii unui grup. În primul rând, aceste reguli ajută pe oricine vrea într-adevăr să lucreze să se sustragă miilor de lucruri care ar putea să-l oprească sau să-l împiedice în munca sa, şi în al doilea rând *ele îl ajută să-şi amintească de sine însuşi.*

Se întâmplă foarte adesea, la începutul lucrului, ca o regulă sau alta să le displacă membrilor. Ajung chiar să întrebe: *Nu putem lucra fără reguli?* Regulile li se par fie ca o constrângere inutilă a libertăţii lor, fie ca o formalitate plictisitoare, iar atunci când aceste reguli le sunt amintite fără încetare li se pare o dovadă de nemulţumire sau de reavoinţă din partea maestrului.

În realitate, regulile constituie primul şi principalul *ajutor* pe care ei îl primesc în muncă. Este evident că regulile nu sunt obiect de amuzament, de produs satisfacţii şi nici nu fac lucrurile mai uşoare. Regulile urmăresc un obiectiv definit: să-i facă să se comporte aşa cum s-ar comporta *dacă ei ar fi*, adică să-şi amintească de ei înşişi şi să înţeleagă cum trebuie să se comporte cu persoanele care sunt în afara grupului, cu cele care lucrează, cu maestrul. Dacă ei ar putea să-şi amintească de ei înşişi şi să se înţeleagă, nici o regulă nu ar mai fi necesară. Dar la începutul lucrului ei nu sunt capabili să-şi amintească de ei înşişi şi nu înţeleg nimic din toate lucrurile acestea, deşi aceste reguli sunt indispensabile; iar regulile nu pot fi niciodată uşoare, plăcute sau confortabile. Dimpotrivă, ele trebuie să fie dificile, neplăcute şi inconfortabile, altfel, nu ar corespunde scopului lor. Regulile sunt "ceasurile" deşteptătoare care îl trezesc pe cel care doarme. Dar omul care deschide ochii pentru o secundă se indignează atunci când aude soneria deşteptătorului şi întreabă: *Nu am putea oare să ne trezim fără aceste deşteptătoare?*

Alături de aceste reguli generale, anumite condiţii particulare mai sunt impuse fiecărei persoane; ele sunt în general în legătură cu defectul sau cu trăsătura sa negativă principală.

Dar aici trebuie să dăm câteva explicaţii. Caracterul oricărui om prezintă o anumită trăsătură negativă definitorie - comparabilă cu un ax în jurul căruia se învârte toată "falsa personalitate". Lucrul personal al oricărui om trebuie să fie alcătuit în principal dintr-o luptă contra acestui defect principal. Asta explică de ce nu pot exista reguli generale de lucru şi de ce toate sistemele care încearcă să dezvolte asemenea reguli, ori nu duc

la nimic, ori chiar fac mai mult rău. Cum ar putea exista anumite reguli generale? Ceea ce este necesar unuia, este dăunător altuia. Un om vorbeşte prea mult; trebuie să înveţe să tacă. Altul tace atunci când trebuie să vorbească, el trebuie să înveţe să vorbească. Şi aşa se întâmplă în toate împrejurările. Regulile generale pentru lucrul grupului privesc pe toată lumea.

Directivele personale nu vor trebui să-l privească decât pe cel căruia îi sunt destinate. Nimeni nu poate descoperi singur trăsătura sau defectul său caracteristic. Este practic imposibil. Maestrul trebuie să indice elevului defectul său principal şi să-i arate cum să-l combată. Doar maestrul poate să o facă.

Studiul "defectului principal" şi lupta împotriva lui constituie, într-un fel, calea individuală a fiecărui om, dar scopul trebuie să fie acelaşi pentru toţi. Acest scop este să-şi realizeze propria neînsemnătate. Omul trebuie mai întâi să se convingă, cu toată sinceritatea, de propria sa neputinţă, de propria sa neînsemnătate; şi doar atunci când va ajunge să o simtă mereu *va fi gata pentru paşii următori, mult mai dificili, ai lucrului.*

Tot ceea ce a fost spus până aici priveşte grupurile adevărate care sunt legate de o muncă adevărată; şi această muncă este legată de ceea ce noi am numit "a patra cale". Dar există numeroase pseudo-căi, ce nu sunt decât imitaţii exterioare. Nu este vorba aici de "magia neagră".

Am fost întrebat deseori în ce constă "magia neagră" şi am răspuns că nu există magie roşie, nici verde, nici galbenă. Există mecanica, adică "ceea ce se produce" şi există "a face". "A face" este magic şi nu există decât un mod de "a face". Nu pot exista două. Dar poate exista o falsificare, o imitaţie exterioară a aparenţelor lui "a face", care nu va putea da nici un rezultat obiectiv, dar poate înşela persoanele naive şi să suscite în ele credinţa, infatuarea, entuziasmul şi chiar fanatismul.

Iată de ce, în adevăratul lucru, adică în adevăratul "a face", nici o infatuare nu este posibilă. Ceea ce numiţi voi magie neagră este bazat pe infatuare şi pe posibilitatea de a te juca cu slăbiciunile umane. O fiinţă cu o anumită trezire spirituală nu poate fi capabilă să facă rău de dragul răului. Fiecare face totul în interesul binelui, *aşa cum îl vede şi îl înţelege*. În acelaşi mod, este cu totul corect să afirmăm că magia neagră este magia *egoistă*, că în magia neagră un om vizează să obţină rezultate pentru el însuşi. Ceea ce merită să fie numit magie neagră este tendinţa de a folosi oamenii cu un anumit scop malefic, *fără ca ei să ştie* şi fără să înţeleagă, fie suscitând în ei orgoliul şi infatuarea, fie acţionând asupra lor generându-le teamă.

Dar în această direcţie, trebuie să ţinem minte că un magician negru a trebuit să treacă printr-o şcoală. El a învăţat ceva, a auzit vorbindu-se de ceva, el ştie ceva. Este pur şi simplu un om "semi-educat", care a fost dat afară din şcoală, sau care chiar a părăsit-o, zicând că de acum înainte ştie destul, refuzând să mai rămână sub orice tutelă şi fiind convins că ar putea să lucreze după propriul chef şi chiar să conducă pe alţii. Orice muncă de

acest fel nu poate să dea decât rezultate subiective, adică nu poate decât să dezamăgească din ce în ce mai mult şi să favorizeze somnul în loc să-l diminueze. Putem totuşi să învăţăm anumite lucruri de la un practicant al magiei negre - oricât de rău ar fi acesta. Şi lui i se poate întâmpla, chiar accidental, să spună adevărul. Dar mai există şi alte grupări la fel de malefice pentru societate ca "magia neagră". De exemplu, toate felurile de societăţi "spiritiste", "teozofice" şi alte grupuri "oculte" care nu sunt conduse de un maestru spiritual autentic.

Nu numai că maeştrii lor nu au fost niciodată într-o şcoală, dar nici măcar nu au întâlnit niciodată pe cineva care să fi fost în contact cu o şcoală. Munca lor nu este, cel mai adesea, decât o maimuţăreală. Dar un lucru imitativ de acest fel aduce o mare satisfacţie. Un om se crede "maestru" , alţii se cred "discipoli" şi toată lumea este mulţumită. Nici un fel de realizare a propriei lor neînsemnătăţi nu poate fi atinsă în acest mod şi dacă unii dintre ei afirmă că au ajuns la un astfel de rezultat, nu fac decât să se înşele pe ei înşişi - dacă nu este vorba chiar de minciună intenţionată. Dimpotrivă, departe de a-şi realiza propria neînsemnătate, membrii unor asemenea cercuri devin convinşi de propria lor importanţă şi îşi exacerbează personalitatea.

La început, nu este nimic mai dificil decât să verifici dacă munca este corectă sau falsă, dacă directivele primite sunt valabile sau eronate. Cu privire la aceasta, partea teoretică a muncii poate deveni utilă, pentru că ea permite unui om să o judece mai uşor. El ştie ceea ce cunoaşte şi ceea ce ignoră. Ştie ceea ce poate fi învăţat prin mijloace obişnuite şi ceea ce nu poate fi. Şi dacă înveţi ceva nou sau înţelegi ceva ce nu poate fi învăţat in mod normal, plecând de la cărţi sau urmând cursuri, este până la un anumit punct o garanţie că odată, poate, partea practică poate fi de asemenea corectă. Dar este foarte departe de a fi o garanţie suficientă pentru că, şi aici, greşelile sunt posibile. Toate societăţile, toate cercurile oculte sau spiritiste afirmă că posedă o nouă învăţătură. Şi există oameni care îi cred.

În grupurile corect organizate nu este cerută nici un fel de credinţă; se cere doar puţină încredere, la început; pentru că, cu cât începe mai repede un om să probeze adevărul a ceea ce invaţă, cu atât este mai bine pentru el.

Lupta contra persnalităţii, contra trăsăturii sau defectului principal este partea cea mai importantă a muncii, dar această luptă trebuie să se traducă prin acţiune, nu prin cuvinte. În acest scop, maestrul dă fiecăruia însărcinări precise, care necesită, pentru a fi duse la bun sfârşit, depăşirea trăsăturii negative principale. Atunci când un om ia asupra lui îndeplinirea unei asemenea însărcinări, el luptă cu el însuşi, lucrează asupra lui însuşi. Dacă fuge de îndatoriri, dacă se sustrage îndeplinirii lor, asta înseamnă fie că nu vrea să lucreze, fie că nu poate.

De regulă, maestrul nu dă la început decât îndatoriri foarte uşoare, care nici măcar nu pot fi numite îndatoriri şi el nu abordează anumite

subiecte importante decât pe ocolite; mai mult le sugerează decât le dezvăluie. Dacă vede că este înţeles şi că îndatoririle sunt executate, trece apoi la sarcini mai dificile.

Aceste noi însărcinări, deşi nu sunt dificile decât în mod subiectiv, sunt numite "bariere". O "barieră" serioasă are ceva particular, astfel încât omul care a ajuns să o depăşească nu poate niciodată să revină la viaţa sa obişnuită, la somnul său obişnuit. Şi dacă, după ce a trecut de prima barieră se teme de cele care urmează şi nu mai vrea să înainteze se opreşte, ca să spunem aşa, între două bariere şi de aici nu mai poate nici să înainteze, nici să dea înapoi. Fiinţa poate trece atunci prin momente destul de dificile. În consecinţă, maestrul este de obicei foarte prudent în alegerea însărcinărilor şi a barierelor sau, altfel spus, nu-şi asumă riscul să dea însărcinări precise, necesitând depăşirea barierelor interioare, decât acelora care au fost probaţi deja pe micile bariere.

Se întâmplă deseori ca, opriţi de vreo barieră, de obicei de cea mai mică şi cea mai simplă, oamenii se întorc împotriva practicii spirituale, împotriva maestrului, împotriva celorlalţi membri ai grupului şi îi acuză exact de ceea ce tocmai le-a fost revelat în ei înşişi.

Câteodată se căiesc şi îşi îndreaptă dezaprobarea asupra lor înşişi; apoi îşi îndreaptă dezaprobarea asupra celorlalţi; după care se căiesc din nou şi aşa mai departe. Nimic nu poate arăta mai bine caracterul unui om decât atitudinea sa faţă de practica spirituală şi faţă de maestru *după ce l-a părăsit*.

Câteodată asemenea teste sunt organizate intenţionat. Un om este pus într-o asemenea situaţie încât este *obligat* să plece, ceea ce este perfect legitim, din moment ce are o plângere reală, fie chiar împotriva maestrului, fie contra unei alte persoane. După care se continuă observarea sa pentru a vedea cum se va comporta. Un om decent se va comporta decent, chiar dacă consideră că a fost victima unei erori sau a unei nedreptăţi. Dimpotrivă, mulţi oameni dovedesc în asemenea circumstanţe, o latură a firii lor care, fără aceasta, ar fi rămas ascunsă pentru totdeauna. Şi câteodată este un mijloc indispensabil pentru a face să iasă la iveală natura unui om. Atâta timp cât sunteţi bun cu un om şi el va fi bun faţă de voi. Dar ce se va întâmpla cu el dacă îl zgândăriţi un pic?

Restul nu este esenţial; ceea ce este capital este atitudinea personală a unui asemenea om, propria sa *evaluare* a ideilor pe care le primeşte sau le-a primit şi faptul că va păstra această evaluare sau o va pierde. Un om poate să-şi imagineze mult timp şi cu toată sinceritatea că vrea să lucreze şi chiar să facă mari eforturi, apoi poate să arunce totul peste bord şi să se ridice definitiv împotriva lucrului; atunci va încerca să se autojustifice, inventează diferite contraargumente, falsifică deliberat sensul la tot ceea ce a auzit şi aşa mai departe.

- Ce va primi ca pedeapsă? a întrebat unul dintre auditori,

- Nimic, ce ar putea primi? a răspuns G. Frământarea sa interioară

este propria sa pedeapsă. Şi ce pedeapsă ar putea fi mai rea?

- Este imposibil să faci o descriere completă a modului în care este condusă munca unui grup, a reluat G. Toate acestea trebuie trăite. Nu pot face decât aluzii la lucruri al căror adevărat sens va fi revelat numai celor care vor munci, care vor învăţa prin experienţă ce înseamnă "bariere" şi ce dificultăţi prezintă ele.

În mod cu totul general, se poate spune că controlul asupra minciunii este bariera cea mai dificilă. Un om minte în aşa hal, pe el şi pe alţii, încât nici nu-şi mai dă seama de asta. Totuşi, minciuna trebuie cucerită, învinsă. Şi primul efort al elevului este de a învinge minciuna faţă de maestru. Trebuie să se hotărască să nu-i spună decât adevărul sau să înceteze să lucreze.

Trebuie să înţelegeţi că maestrul ia asupra lui o însărcinare foarte dificilă: curăţirea şi repararea maşinilor umane. Natural, nu acceptă decât maşini pe care poate să le repare. Dacă o piesă esenţială este spartă sau nu mai poate îndeplini rolul în maşină, atunci el refuză să se ocupe de acea maşină. Totuşi, anumite maşini care ar putea fi aduse în stare de funcţionare, se pun într-o situaţie disperată din cauză că încep să spună minciuni. O minciună spusă maestrului, chiar insignifiantă, orice disimulare, ca aceea care constă pentru un elev în a nu-i spune maestrului ce i s-a cerut să ţină secret sau ceea ce a spus el însuşi altuia, pune imediat capăt lucrului său, chiar dacă făcuse eforturi reale mai înainte.

Aici este ceva care nu trebuie să uitaţi niciodată: fiecare efort al elevului produce o supracreştere a pretenţiilor. Atâta timp cât el nu a făcut eforturi serioase, nu se poate practic pretinde nimic de la el dar, gradat, pe măsură ce eforturile sale cresc, creşte de asemenea şi nivelul pretenţiilor faţă de el. Cu cât un om face mai multe eforturi, cu atât i se cere să fie mai responsabil.

Atâta timp cât sunt la acest nivel, elevii fac deseori greşeli ca toată lumea. Ei cred că eforturile lor anterioare, meritele precedente, le dau, ca să zicem aşa, privilegii, *diminuând* ceea ce se poate cere de la ei şi constituind într-un anumit fel o scuză în caz că nu vor lucra sau chiar că vor face greşeli mai departe. Aceasta este, firesc, greşeala cea mai gravă. Nimic din ceea ce un om a făcut ieri nu-i poate servi drept scuză astăzi. Dimpotrivă. Dacă un om nu a făcut nimic ieri, nu i se poate cere nimic astăzi; dacă a făcut ceva ieri, asta înseamnă că poate face mai mult astăzi. Asta nu înseamnă, evident, că este mai bine să nu faci nimic. Cel care nu face nimic, nu primeşte nimic.

"Cum am spus, deja, una din primele cerinţe este sinceritatea. Dar există diferite feluri de sinceritate. Există sinceritate inteligentă şi există sinceritate prostească, la fel cum există disimulare inteligentă şi disimulare prostească. Sinceritatea prostească şi disimularea prostească sunt în mod egal mecanice. Dar dacă un om vrea să înveţe să fie *sincer inteligent*, el trebuie mai întâi să fie sincer cu maestrul său şi cu cei care sunt mai vechi

decât el în muncă. Aceasta va fi "sinceritatea inteligentă". Totodată, trebuie să remarcăm că sinceritatea nu trebuie să devină "lipsă de consideraţie". Lipsa consideraţiei în ceea ce îl priveşte pe maestru sau pe cei care îl înlocuiesc într-o anumită măsură, distruge orice posibilitate de a evolua. Dacă un om vrea să înveţe să *disimuleze inteligent*, trebuie să disimuleze în legătură cu lucrul, să înveţe să tacă atunci când trebuie să tacă, adică atunci când este cu oameni din afara căii spirituale şi care nu sunt capabili să îl înţeleagă, nici să-l aprecieze. Dar sinceritatea în grup este o cerinţă absolută; într-adevăr, dacă un om continuă să mintă în grup în acelaşi mod în care se minte pe sine însuşi şi pe ceilalţi în viaţă, nu va învăţa niciodată să facă deosebire între adevăr şi minciună.

A doua barieră este foarte adesea cucerirea fricii. Omul are multe temeri inutile, imaginare. Minciuni şi frici, aceasta este atmosfera în care trăieşte. Şi cucerirea fricii nu este mai puţin individuală decât cucerirea minciunii. Orice om are fricile sale particulare, frici care nu-i aparţin decât lui. Trebuie să le descopere, apoi să le distrugă. Fricile de care vorbesc sunt de obicei legate de minciunile în mijlocul cărora omul trăieşte. Trebuie să înţelegeţi că aceste frici nu au nimic în comun cu frica de păianjeni sau de şoareci, sau de întuneric, sau cu fricile nervoase inexplicabile.

Lupta contra minciunilor în el însuşi şi lupta contra temerilor proprii constituie primul lucru pozitiv pe care un om îl are de înfăptuit. Trebuie să se convingă în general că eforturile pozitive şi chiar sacrificiile care se fac în muncă nu justifică sau nu scuză în nici un fel greşelile care pot urma. Dimpotrivă, ceea ce este scuzabil la un om care nu a făcut niciodată eforturi şi care nu a sacrificat niciodată nimic este de neiertat la altul, care a făcut deja sacrificii. Aceasta pare nedrept, dar trebuie să înţelegem această lege. O socoteală este ţinută într-un anumit fel pentru fiecare om. Eforturile sale şi sacrificiile sale sunt înregistrate pe o pagină a Marii Cărţi şi greşelile sale, faptele sale rele pe o alta. Ceea ce este scris pe partea pozitivă nu poate răscumpăra niciodată ceea ce este scris pe partea negativă. Ceea ce este înregistrat pe partea negativă poate fi şters doar prin adevăr, adică printr-o confesiune înflăcărată şi totală lui însuşi şi altora, şi mai ales maestrului. Dacă un om îşi vede greşeala dar continuă să caute justificări, această greşeală, chiar mică, poate distruge rezultatul a ani întregi de lucru şi de eforturi. În muncă, în consecinţă, este preferabil să-ţi asumi vina, chiar şi atunci când nu eşti vinovat. Dar aceasta este încă o problemă delicată şi trebuie să fie apărată de orice exagerare. Dacă nu, rezultatul va fi din nou minciună şi minciună inspirată din frică.

Altă dată, G. a spus vorbind despre grupuri: "Nu vă gândiţi că putem imediat să formăm un grup. Este un lucru destul de dificil. Un grup se formează pentru o activitate *bine organizată*, pentru un scop bine definit. Ar trebui ca eu să pot avea încredere în voi pentru acest lucru şi voi să puteţi avea încredere în mine şi să aveţi încredere şi unul în celălalt. Atunci ar fi un grup. Până nu există o muncă generală, nu poate fi vorba de un

grup pregătitor. Trebuie să ne pregătim pentru a putea într-o zi să avem un grup adevărat. Dar nu este posibil să ne pregătim decât încercând să urmărim un model de grup aşa cum ar trebui să fie - imitându-l pe dinăuntru bineînţeles, nu pe dinafară.

Ce este necesar pentru aceasta? Înainte de orice, trebuie să înţelegeţi că într-un grup toţi sunt responsabili unii pentru ceilalţi. Greşeala unuia singur este considerată ca fiind greşeala tuturor. Este o lege şi această lege este bine fondată pentru că, după cum veţi vedea mai târziu, ceea ce dobândeşte unul singur, dobândesc toţi în acelaşi moment.

Regula responsabilităţii comune trebuie întotdeauna bine ţinută minte. Membrii unui grup nu sunt responsabili doar pentru realizările celorlalţi, ci şi de eşecurile lor. Succesul unuia este succesul tuturor, eşecul unuia este eşecul tuturor. O mare greşeală comisă de unul, violarea unei reguli fundamentale, de exemplu, produce inevitabil perturbări la nivel de grup.

Un grup trebuie să funcţioneze ca o maşină. Dar piesele unei maşini trebuie să se cunoască una pe cealaltă şi trebuie să se ajute între ele. Într-un grup nu pot exista interese personale care se opun intereselor celorlalţi sau scopului pentru care se lucrează, nu pot exista simpatii sau antipatii personale care împiedică lucrul. Toţi membrii unui grup sunt prieteni şi fraţi, dar dacă unul dintre ei pleacă, şi mai ales dacă este dat afară de maestru, el încetează de a mai fi un prieten sau un frate, devine imediat un străin, este ca un membru tăiat. Această lege poate să pară câteodată foarte dură, ea este totuşi indispensabilă. Să presupunem că doi prieteni de o viaţă intră împreună într-un grup. Apoi, unul dintre ei pleacă. Celălalt din acel moment nu mai are dreptul de a-i vorbi despre munca grupului. Cel care a plecat simte această tăcere ca o ofensă de neînţeles şi ei se ceartă. Pentru a evita această situaţie, atunci când este vorba de relaţii ca aceea de: soţ, soţie, mamă şi fiică şi aşa mai departe, noi le considerăm drept o singură persoană; altfel spus, soţul sau soţia sunt număraţi ca un singur membru al grupului. Deci, dacă unul dintre cei doi nu poate continua să lucreze şi pleacă, celălalt este considerat ca vinovat şi trebuie de asemenea să plece.

Mai mult, trebuie să vă amintiţi că eu nu pot să vă ajut decât în măsura în care mă ajutaţi. Şi ajutorul vostru, mai ales la început, nu va fi socotit după rezultatele efective, care vor fi aproape sigur zero, ci după numărul şi importanţa eforturilor voastre.

După care G. a trecut la însărcinările individuale şi la definirea greşelilor noastre principale. Ne-a dat câteva însărcinări bine definite, cu care a început lucrul grupului nostru.

Mai târziu, în 1917, atunci când eram în Caucaz, G. a adăugat câteva observaţii interesante asupra principiilor generale ale formării grupurilor. Cred că trebuie să le redau aici.

- Voi luaţi totul într-un mod mult prea teoretic, a spus el. Ar trebui de acum să ştiţi mai mult. Existenţa grupurilor în sine nu aduce nici un avantaj particular şi nu este nici un merit să faci parte dintr-un grup.

Avantajul sau utilitatea grupurilor depinde de rezultatele lor.

Lucrul fiecăruia se poate face după trei direcţii. Un om poate fi util activităţii *grupului*. Îmi poate fi util *mie însumi*. Şi îşi poate fi util *lui însuşi*. Normal, ideea ar fi ca lucrul unui om să producă rezultate în toate aceste trei direcţii în acelaşi timp. Dar dacă una dintre ele lipseşte, celelalte două pot exista. De exemplu, dacă un om îmi este util mie prin acest simplu fapt este util şi grupului, sau dacă este util grupului, doar prin aceasta îmi este util şi mie. Dar în cazul în care acest om va fi grupului lucrului şi îmi va fi util mie, fără să fie capabil să-şi fie util lui însuşi, această situaţie ar fi cea mai gravă, pentru că ea nu ar putea dura. Într-adevăr, dacă nu ia nimic pentru el însuşi şi dacă nu se transformă, dacă rămâne aşa cum era mai înainte, faptul de a fi fost util grupului o anumită perioadă nu îi este de folos şi, ceea ce este mai important, încetează curând să mai fie util. Grupul sporeşte şi se transformă. Dacă un om nu creşte el însuşi sau nu se transformă, nu poate păstra contactul cu grupul. Lucrul îl depăşeşte şi chiar faptul de a fi putut fi util poate să înceapă să-i fie vătămător.

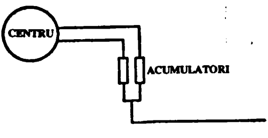
M-am întors la St. Petersburg în timpul verii din 1916. Puţin după ce grupul nostru, sau "grupul nostru pregătitor", fusese format, G. ne-a vorbit despre eforturile corespunzătoare însărcinărilor pe care ni le fixase.

- Trebuie să înţelegeţi, a spus el, că eforturile obişnuite nu contează. *Contează doar supraeforturile*. Şi aşa se întâmplă pretutindeni şi în toate lucrurile. Cei care nu vor să facă supraeforturi au tendinţa de a abandona totul şi de a avea grijă de sănătatea lor.

- Supraeforturile nu riscă să fie periculoase? a întrebat unul dintre auditori, care se îngrijora întotdeauna pentru sănătatea sa.

- Normal că pot fi, a spus G., dar este preferabil să mori făcând eforturi, pentru a te trezi, decât să trăieşti dormind. Iată un motiv. De altfel, nu este aşa de uşor să mori din cauza eforturilor. Sunteţi mult mai puternici decât credeţi. Dar vă folosiţi de obicei doar de o mică parte din forţele voastre. În această direcţie trebuie să înţelegeţi un aspect al constituţiei maşinii umane.

În maşina umană, un rol foarte important este jucat de un anumit tip de acumulator. Există două mici acumulatoare pentru fiecare centru şi fiecare dintre ele conţine substanţa
particulară necesară lucrului centrului dat.

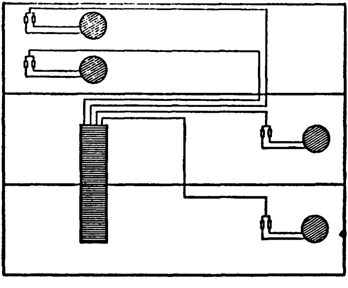

În plus, există în organism un mare acumulator care le alimentează pe cele mici. Micile acumulatoare sunt legate între ele şi fiecare este legat la centrul cel mai apropiat precum şi la marele acumulator. G. a desenat o diagramă generală a maşinii umane şi a indicat poziţia marelui acumulator şi a celor mici, precum şi legăturile lor.**(Vezi mai jos)**

- Acumulatorii lucrează în modul următor, a spus el. Să ne imaginăm un om muncind: citeşte, de exemplu, o carte dificilă şi se străduieşte să o înţeleagă; în acest caz, mai multe rotiţe se învârt în aparatul intelectual localizat în capul său. Sau să ni-l închipuim urcând pe un munte şi fiind puţin câte puţin doborât de oboseală; în acest caz se învârt rotiţele centrului motor.

Centrul intelectual, în primul exemplu, şi centrul motor în al doilea, îşi trag energia necesară muncii lor de la micile acumulatoare. Atunci când un acumulator este aproape gol, omul se simte obosit. El ar vrea să se oprească, să se aşeze, în caz că merge, să se gândească la altceva atunci când rezolvă o problemă dificilă.

Dar, în mod cu totul neaşteptat, iată că resimte în el un aflux de forţe noi şi din nou este în stare să meargă sau să lucreze. Asta înseamnă că centrul obosit s-a pus în legătură cu cel de-al doilea acumulator, de unde îşi trage noua energie. În acest timp, primul acumulator se reîncarcă cu energie, luată de la acumulatorul mare.**(vezi fig. pag.331)**. Munca centrului se reia. Omul continuă să meargă sau să lucreze. Câteodată, pentru a se asigura această conexiune, un scurt repaos este necesar. Câteodată îi este necesar un şoc sau un efort. În amândouă cazurile, lucrul se reia. Dar, după un anumit timp, rezerva de energie a celui de-al doilea acumulator se epuizează şi ea. Atunci omul se simte din nou obosit.

încă un şoc exterior, sau un moment de repaos şi contacul este restabilit cu primul acumulator. Dar deseori se poate întâmpla ca centrul să epuizeze atât de repede energia celui de-al doilea acumulator, încât primul să nu aibă timp să se umple din rezerva marelui acumulator şi să nu ia decât jumătate din energia pe care ar putea să o conţină; nu va fi plin decât pe jumătate. Fiind repus în legătură cu primul acumulator, centrul încearcă să continue să se alimenteze cu energie, în timp ce al doilea se pune în legătură cu marele acumulator pentru a se alimenta la rândul său energie. Dar de această dată, primul acumulator nefiind plin decât pe jumătate, centrul îl epuizează foarte repede şi în acest timp al doilea nu reuşeşte să se umple decât pe sfert. Centrul se pune în legătură cu el, îl goleşte rapid de toată energia şi se mai pune încă o dată în legătură cu primul acumulator şi aşa mai departe.

După un anumit timp, organismul este adus într-o asemenea stare încât nici unul dintre micii acumulatori nu mai are nici o picătură de energie în rezervă. De această dată, omul se simte într-adevăr obosit. Nu se mai ţine pe picioare, cade de somn, sau organismul reacţionează într-o manieră morbidă, adică prin dureri de cap, palpitaţii, etc... omul se simte bolnav.

Apoi, dintr-o dată, după ce s-a odihnit puţin, sau ca urmare a unui şoc sau a unui efort, iată un nou aflux de energie şi omul este din nou în stare să gândească, să meargă sau să lucreze. Asta înseamnă că centrul este acum în legătură directă cu marele acumulator. Energia conţinută în acesta este enormă. Pus în legătură cu marele acumulator, omul este în stare să înfăptuiască adevărate miracole. Dar, normal, dacă energia extrasă din alimente, din aer şi din impresii continuă să se risipească mai repede decât este reacumulată, atunci apare un moment în care chiar marele acumulator este golit de toată energia şi organismul moare. Dar aceasta se întâmplă foarte rar. De obicei, organismul reacţionează mai înainte, încetând automat să mai funcţioneze. Pentru ca un organism să moară de epuizare sunt necesare condiţii speciale. În condiţii normale, omul va adormi, sau va leşina, sau se va dezvolta în el vreo complicaţie internă, care va face ca organismul să nu mai fie în stare să continue cu mult timp înainte de pericolul real. În consecinţă, nu există motive să ne lăsăm speriaţi de eforturi: pericolul să murim de efort practic nici nu există. Este mult mai uşor să mori din lipsă de activitate, de lene, sau de frica de a face eforturi.

Scopul nostru va trebui deci să fie să învăţăm să stabilim legături între un anumit centru şi marele acumulator. Atâta timp cât nu vom fi capabili de aceasta, vom eşua în tot ceea ce întreprindem, pentru că vom adormi înainte ca eforturile noastre să poată avea cel mai mic rezultat.

Micile acumulatoare sunt suficiente pentru munca obişnuită, cotidiană, a vieţii. Dar pentru procesul auto-transformării, pentru creşterea interioară şi pentru eforturile care sunt cerute omului care se angajează pe cale, energia micilor acumulatoare nu este suficientă. Trebuie să învăţăm

să folosim energie de la marele acumulator. Aceasta nu este posibil, totuşi, decât cu ajutorul centrului emoţional. Este esenţial să înţelegem acest lucru. Contactul cu marele acumulator nu se poate face decât prin centrul emoţional. Centrul motor şi cel intelectual nu se pot alimenta decât de la micii acumulatori.

Este tocmai ceea ce oamenii nu înţeleg. Şi totuşi, scopul lor ar trebui să fie dezvoltatea activităţii centrului emoţional. Centrul emoţional este un aparat mult mai subtil decât centrul intelectual, mai ales dacă luăm în consideraţie că, din toate părţile centrului intelectual, singura care lucrează este aparatul formator şi că multe lucruri îi rămân total inaccesibile. Dacă un om vrea să ştie şi să înţeleagă mai mult decât ştie şi înţelege astăzi, el trebuie să-şi amintească că această nouă cunoaştere şi această nouă înţelegere îi va veni trecând prin centrul emoţional şi nu prin centrul intelectual.

În plus faţă de tot ceea ce a spus despre acumulatori, G. a făcut o remarcă interesantă în legătură cu *căscatul* şi cu *râsul*.

- Două funcţii ale organismului nostru rămân neînţelese şi neexplicate din punct de vedere ştiinţific, a spus el, deşi ştiinţa nu admite, normal, că ea nu este în stare să le explice: acestea sunt căscatul şi râsul. Nici una nici alta nu pot fi înţelese şi nici explicate corect, dacă sunt ignoraţi acumulatorii şi rolul lor în organism. Aţi remarcat că voi căscaţi atunci când sunteţi obosiţi. Este în mod deosebit evident la munte, atunci când un om care nu este obişnuit face o ascensiune: cască fără încetare. Căscatul are ca efect reîncărcarea micilor acumulatori. Atunci când se golesc prea rapid, altfel spus atunci când unul dintre ei nu are timp să se umple în timpul în care celălalt se goleşte, căscatul devine aproape continuu. În anumite cazuri morbide, poate să se producă o oprire a inimii, de exemplu când un om vrea să caşte, dar nu poate; în alte cazuri, funcţia căscatului fiind dereglată, omul poate să caşte fără întrerupere, doar în pierdere, adică fără puterea să absoarbă nici o energie.

Studiul observaţiei căscatului, din acest punct de vedere, poate revela multe lucruri noi şi interesante.

Râsul nu ne insuflă energie, dimpotrivă o expulzează, ne scapă de o energie perturbatoare care se găseşte în acumulatori. Râsul nu există pentru toţi centrii, ci doar pentru centrii polari. Nu am expus încă această problemă în detaliu; o vom face atunci când vom efectua un studiu mai aprofundat al centrilor. Pentru moment, să nu ţinem cont decât de centrul intelectual. Anumite impresii pot stimula aspecte diferite ale centrului în acelaşi timp şi să producă în acelaşi moment un "da" şi un "nu" clar distincte. O asemenea simultaneitate a lui "da" şi a lui "nu" provoacă în centrul intelectual un fel de convulsie şi, pentru că el este incapabil să armonizeze şi să digere aceste două impresii opuse pe care un singur fapt le declanşează în el, centrul începe să elimine, sub forma râsului, energia aflată în plus în acumulatorul la care se găseşte legat. În alte cazuri, se

poate ca în acumulator să se fi înmagazinat mult prea multă energie pe care centrul nu o poate asimila. Atunci orice impresie, chiar şi cea mai obişnuită, poate fi percepută ca dublă, ea poate stimula simultan aspecte complementare ale centrului şi să declanşeze râsul, adică o descărcare de energie.

Eu nu vă dau aici decât o schiţă. Amintiţi-vă doar că şi căscatul şi râsul sunt şi unul şi celălalt foarte contagioase. Aceasta arată că sunt în esenţă funcţii ale centrilor instinctiv şi motor.

- De ce râsul este atât de plăcut? a întrebat cineva.

- Pentru că, răspunse G., râsul ne eliberează o energie excedentară care, dacă ar rămâne nefolosită, ar putea deveni negativă, adică toxică. Râsul este antidotul ei. Dar acest antidot nu este necesar decât atâta timp cât suntem incapabili să ne folosim toată energia pentru o muncă utilă.

CAPITOLUL XII

În acea perioadă - eram în august 1916 - activitatea grupurilor noastre începuse să ia forme noi şi să fie mult mai intensă. G. îşi petrecea cea mai mare parte a timpului la St. Petersburg; nu mai mergea la Moscova decât pentru câteva zile, după care revenea, cel mai adesea cu doi sau trei dintre elevii săi din Moscova. Reuniunile şi discuţiile noastre din acea perioadă îşi pierduseră deja aproape orice caracter convenţional; ne cunoşteam deja destul de bine şi, în ciuda câtorva fricţiuni, formam de acum înainte un grup foarte coerent, uniţi prin aceste idei noi pe care le învăţasem şi prin aceste largi perspective de învăţătură şi de auto-cunoaştere care se deschiseseră în faţa noastră. Eram atunci în jur de treizeci. Ne întâlneam aproape în fiecare seară. Câteodată, după sosirile sale de la Moscova, G. hotăra mari excursii sau picnicuri la ţară, cu ceea ce ne scotea complet din atmosfera de la St. Petersburg. Am păstrat mai ales amintirea unei călătorii la Ostrovski în amonte de Neva, pentru că am înţeles dintr-o dată în acea zi din ce cauză G. organiza aceste voiaje plăcute, în aparenţă fără nici un scop. Am înţeles că el ne observa tot timpul, şi că mulţi dintre noi arătau, în asemenea ocazii, aspecte ale personalităţilor cu totul noi, care nu s-ar fi manifestat niciodată în timpul întâlnirilor noastre din St. Petersburg.

Relaţiile mele cu elevii moscoviţi ai lui G. erau în acea perioadă total diferite faţă de cum fuseseră la prima mea întâlnire cu ei, în primăvara anului precedent. Aceştia nu mi se mai păreau acum fiinţe artificiale, jucând un rol învăţat pe dinafară. Dimpotrivă, aşteptam întotdeauna cu nerăbdare sosirea lor. Încercam să descopăr în ce anume consta munca pe care ei o făceau la Moscova şi ceea ce le spunea G. mai nou. Astfel am înţeles de la ei multe lucruri care mi-au fost mai târziu utile în munca mea. De altfel, aceste noi discuţii făceau parte, mi-am dat seama imediat, din dezvoltarea unui plan stabilit de G. Îndatorirea noastră nu era să învăţăm de la el, ci să învăţăm unii de la alţii. Astfel, grupurile lui G. mi s-au părut comparabile cu "şcolile" de pictori din Evul Mediu în care elevii trăiau în apropierea maestrului lor şi, învăţând în acelaşi timp de la el, trebuiau să se înveţe unii pe alţii. Şi am înţeles în acelaşi timp de ce elevii lui G. nu au putut să răspundă la întrebările pe care eu le pusesem la prima noastră întâlnire. Ele erau de o naivitate fără margini: "Pe ce se bazează procesul auto-transformării? Care este doctrina pe care o studiaţi? De unde vine

această învăţătură?" etc.

Înţelegeam acum imposibilitatea de a răspunde la astfel de întrebări. Dar trebuie să **înveţi** pentru a începe să înţelegi aceasta. În acea perioadă, adică acum aproape un an, mă gândeam dimpotrivă că am toate drepturile de a pune asemenea întrebări, exact cum gândesc încă cei care vin la noi în prezent; încep întotdeauna prin a ne pune întrebări de acelaşi fel, total surprinşi că noi nu le răspundem, şi, după cum am putut deja să ne dăm seama, privindu-ne din acel moment ca fiinţe artificiale sau jucând un rol învăţat.

Noii veniţi nu apăreau decât la marile reuniuni, la care lua parte şi G. Grupurile mai vechi se întâlneau întotdeauna, în acea perioadă, separat. Motivul pentru care procedam aşa era simplu. Noi nu mai aveam acelaşi aplomb, aceeaşi aspiraţie de a şti totul - atitudine inevitabilă a tuturor acelora care se apropiau de cale pentru prima dată - şi, în acelaşi timp, puteam să-l înţelegem pe G. mai bine ca înainte.

La aceste mari reuniuni era într-adevăr foarte interesant pentru noi să constatăm că noii veniţi puneau exact aceleaşi întrebări ca noi la început; aceleaşi lucruri scăpau înţelegerii lor, pe care şi noi fusesem de asemenea incapabili să le înţelegem, şi care ni se păreau acum atât de simple, de elementare. Aceste experienţe ne lăsau foarte satisfăcuţi de noi înşine.

Dar atunci când eram din nou singuri cu G., el distrugea adeseori, printr-un cuvânt, tot ceea ce ne imaginasem despre noi înşine: ne forţa să vedem că de fapt noi nu ştiam şi nu înţelegeam încă nimic, nici despre noi înşine, nici despre ceilalţi.

- Toată nenorocirea vine din siguranţa voastră că sunteţi voi înşivă, spunea el. Dar eu am asupra voastră o viziune total diferită. De exemplu, văd că astăzi un Ouspensky a venit aici, în timp ce ieri era un alt Ouspensky. Cât despre doctor - înainte de sosirea voastră - noi eram împreună şi vorbeam; era un anumit doctor. Apoi aţi venit voi. Şi mi s-a întâmplat să arunc o privire asupra lui; era deja un cu totul alt doctor. Pe cel pe care l-am văzut eu când eram singur cu el, voi îl vedeţi foarte rar.

Fiţi conştienţi de acest lucru, a spus G. în legătură cu acest subiect: fiecare om are un anumit repertoriu de roluri pe care le joacă în circumstanţe obişnuite. El are un rol pentru fiecare tip de circumstanţă în care se găseşte de obicei; dar plasaţi-l în circumstanţe uşor diferite, şi va fi incapabil să descopere rolul care i se acordă acolo, şi *pentru un scurt moment va deveni el însuşi*. Studiul rolurilor pe care le joacă fiecare este o parte indispensabilă a auto-cunoaşterii. Repertoriul fiecărui om este extrem de limitat. Dacă un om spune pur şi simplu "Eu" şi "Ivan Ivanovici", el nu se va vedea pe el însuşi în întregime, pentru că "Ivan Ivanovici" nu mai este singur; fiecare are cel puţin cinci sau şase: unul sau doi pentru familia sa, unul sau doi pentru la birou (unul pentru superiori şi altul pentru subordonaţi), unul pentru amicii săi de la restaurant, şi un altul de asemenea, poate, pentru conversaţiile intelectuale asupra subiectelor

sublime. În funcție de moment, un om este complet identificat cu unul sau altul dintre ele, și incapabil să se separe de el. Să-și vadă rolurile, să-și cunoască propriul repertoriu, și mai ales să știe cât este de limitat, înseamnă deja să știe prea mult. Dar iată ce este cel mai important: omul, dincolo de repertoriul său, adică imediat când ceva îl face să iasă din rutina sa obișnuită, chiar și pentru un moment, se simte teribil de slăbit, și face deci toate eforturile pentru a reveni cât mai repede la unul sau altul dintre rolurile sale obișnuite. Reintră în făgașurile sale, și toate lucrurile se scurg din nou fără să-l mai rănească: toate sentimentele de jenă și de tensiune au dispărut. Și astfel se întâmplă totdeauna în viață. Dar în procesul auto-observării trebuie neapărat să admită această jenă și această tensiune, și să nu se mai teamă de aceste stări de indispoziție și de slăbiciune. Doar trecând prin ele un om poate învăța să se vadă. Și este ușor să înțelegem din ce cauză. De fiecare dată când un om nu este în unul din rolurile sale obișnuite, de fiecare dată când nu poate găsi în repertoriul său un rol care convine situației date, se simte ca și cum ar fi dezbrăcat. Îi este frig, rușine, ar vrea să se ascundă, așa încât nimeni să nu îl vadă. Totuși apare întrebarea: "Ce vrea el?" Dacă vrea o viață liniștită, trebuie mai întâi de toate să nu iasă niciodată din repertoriul său. În rolurile sale obișnuite, el se simte în mediul său și liniștit. Dar dacă vrea să se transforme trebuie să renunțe la pace. Căci auto-transformarea și pacea sunt incompatibile. Omul trebuie să aleagă. Fără să se înșele pe sine însuși. Ceea ce se întâmplă cel mai adesea. În vorbe, el spune că alege *transformarea*, când în realitate de fapt nu vrea să-și piardă *confortul*. Rezultatul este că se află între două luntre. Este cea mai inconfortabilă poziție. Omul nici nu se transformă și nici nu obține nici un fel de confort. Din nefericire, îi este foarte dificil să abandoneze totul și să înceapă să lucreze cu adevărat. Și de ce este atât de dificil? Înainte de toate pentru că *viața sa este prea ușoară*. Chiar cei care cred că viața lor e grea, sunt obișnuiți cu ea, și puțin le pasă în fond că ea este așa, pentru că s-au obișnuit. Dar iată că ei se găsesc în fața a ceva nou și necunoscut, din care nu știu dacă ar putea sau nu să obțină vreun rezultat. Cel mai rău este că ei vor trebui să asculte de cineva, că vor trebui să se supună voinței altuia. Dacă un om ar putea să inventeze pentru el însuși dificultăți și sacrificii, ar ajunge câteodată foarte departe. De fapt, aceasta este imposibil. Este indispensabil să asculte de un alt om și să urmeze o direcție generală de lucru al cărei control nu va aparține decât unuia singur. Nimic nu va fi mai dificil decât această subordonare pentru un om care, în ceea ce privește viața sa, se consideră capabil să decidă totul și să facă totul. Normal, atunci când ajunge să se elibereze de toate fanteziile sale și să se vadă așa cum este în realitate, dificultatea dispare. Dar cu siguranță, această eliberare nu se poate produce decât pe măsură ce te transformi. Este foarte dificil să începi să lucrezi și mai ales să continui, și este dificil pentru că viața se scurge prea ușor.

Altă dată, tot legat de activitatea grupurilor, G. a mai spus:

- Mai târziu veţi vedea că fiecare elev îşi primeşte propriile sarcini individuale, care corespund tipului său şi trăsăturii sale caracteristice; aceste sarcini au scopul de a-i da ocazia să lupte cu mai multă intensitate împotriva defectului său principal. Dar alături de sarcinile individuale există însărcinări generale care sunt date grupului, considerat ca un tot; şi atunci întregul grup este responsabil de realizarea lor - ceea ce nu înseamnă că, în anumite cazuri, grupul nu este responsabil pentru îndatoririle individuale. Dar să vorbim mai întâi despre sarcinile generale. Astăzi, voi înţelegeţi până la un anumit punct natura acestei învăţături şi metodele sale; voi trebuie deci să fiţi capabili să începeţi a-i transmite ideile. Vă amintiţi că la început, mă opuneam ca voi să vorbiţi despre ideile învăţăturii în afara grupului. Am impus regula că nici unul dintre voi nu trebuie să spună nimic, cu excepţia celor pe care i-am instruit special în acest scop. V-am explicat atunci de ce era necesar acest lucru: voi nu eraţi capabili să oferiţi oamenilor o apreciere justă, nici o impresie obiectivă. Mai mult, în loc să le daţi posibilitatea să se apropie de învăţătură, voi le tăiaţi orice posibilităţi; chiar îi privaţi de posibilitatea de a veni aici mai târziu. Dar acum situaţia este diferită. Aţi aflat deja multe lucruri. Dacă aţi făcut într-adevăr eforturi pentru a înţelege ceea ce aţi auzit, atunci trebuie să fiţi capabili să le transmiteţi altora. Din această cauză vă voi da tuturor o însărcinare precisă.

Veţi urmări să orientaţi conversaţiile cu prietenii voştri către ideile noastre, veţi urmări să pregătiţi persoanele care îşi manifestă interesul şi, dacă ele v-o cer, aduceţi-le la întâlniri. Dar fiecare să ia asupra sa o însărcinare proprie, fără să aştepte ca altul să o îndeplinească pentru el. Dacă reuşiţi acest lucru, aceasta vă va arăta mai întâi că aţi asimilat ceva, şi că sunteţi capabili să evaluaţi oamenii, să înţelegeţi cu cine merită într-adevăr să vorbeşti şi cu cine este inutil. Într-adevăr, cea mai mare parte a oamenilor nu pot fi interesaţi de aceste idei. La ce bun atunci să te străduieşti să-i convingi? Dar anumite persoane pot aprecia acest lucru, şi atunci trebuie să le vorbeşti.

Reuniunea care a urmat a fost foarte interesantă. Fusesem cu toţii foarte impresionaţi de conversaţiile cu amicii noştri; cu toţii aveam foarte multe întrebări de pus, dar eram şi puţin dezamăgiţi şi descurajaţi.

Aceasta arăta că prietenii noştri au pus întrebări incomode şi că noi nu am ştiut să găsim răspunsurile potrivite. Ei au întrebat, de exemplu, ce rezultate am obţinut în urma efortului nostru de a ne cunoaşte şi transforma, şi şi-au exprimat îndoieli foarte categorice asupra "conştientizării esenţei noastre divine". Sau chiar s-au arătat în întregime convinşi că erau capabili, fără nici un efort, "să fie în permanenţă conştienţi de scânteia divină din ei". Unii au găsit "raza creaţiei" şi "cele şapte cosmosuri" ridicole şi inutile: «Ce are a face "geografia" în toate acestea?» a întrebat, nu fără umor, unul dintre prietenii mei, parodiind

astfel o anumită replică amuzantă dintr-o comedie de succes care se juca în acea perioadă la St. Petersburg; alţii au întrebat cine a văzut centrii şi cum pot fi ei văzuţi; alţii au găsit absurdă ideea că noi nu putem *să facem*. Mai mult, alţii au estimat ideea ezoterismului "seducătoare, dar neconvingătoare. Sau chiar au declarat că ezoterismul este "o nouă invenţie". Unii nu erau deloc dispuşi să-şi sacrifice "descendenţa" din maimuţă. Alţii au constatat absenţa dragostei faţă de umanitate în această învăţătură. În sfârşit, alţii au spus că ideile noastre dovedeau un materialism clar, că noi vroiam să transformăm oamenii în nişte maşini, că nu ne lipsea în întregime idealismul, atracţia către supranatural, şi aşa mai departe...

G. a râs atunci când i-am povestit conversaţiile cu amicii noştri.

- Nu-i nimic, a spus el. Dacă ar trebui să faceţi o culegere cu tot ceea ce sunt capabili să spună oamenii, nu v-ar veni să credeţi. Această învăţătură are o proprietate minunată: cel mai mic contact cu ea face să apară din profunzimea omului ceea ce este mai rău şi ceea ce este mai bun. Cunoaşteţi pe cineva de ani de zile, şi credeţi că este un om cumsecade şi inteligent. Dar încercaţi să-i vorbiţi despre aceste idei şi veţi vedea că reacţionează ca un nebun. Altul, dimpotrivă, vi se pare un personaj destul de puţin interesant, dar îi expuneţi principiile acestei învăţături şi veţi vedea imediat ce gândeşte acest om, şi că el gândeşte chiar foarte profund.

- Cum recunoaştem persoanele capabile să facă ceva pentru a se transforma? a întrebat unul dintre noi.

- Cum să-i *recunoaştem*, a spus G., este o altă problemă. Pentru a fi capabil de asta, trebuie "să fii" până la un anumit punct. Vom mai vorbi despre aceasta. Acum trebuie să stabilim ce fel de oameni sunt capabili să facă ceva pentru a se transforma şi ce fel nu sunt încă pregătiţi.

Trebuie să înţelegeţi în primul rând că este necesar să aibă o anumită pregătire, un anumit bagaj. Trebuie să ştie în general tot ceea ce este posibil să ştie *prin mijloace obişnuite*, despre ideea unei cunoaşteri ascunse, despre posibilităţile unei evoluţii interioare a omului, şi aşa mai departe. Vreau să spun că asemenea idei nu trebuie să rişte să apară ca ceva în întregime nou. Altfel, ar fi dificil de vorbit. Şi chiar, poate fi bine să aibă o pregătire ştiinţifică şi filozofică. Solide cunoştinţe religioase pot fi, şi ele, foarte utile. Dar cel care se ataşează de o anumită formă de religie fără a-i înţelege esenţa, va întâlni mari dificultăţi. În general, atunci când un om nu ştie aproape nimic, atunci când a citit puţin, a gândit puţin, este dificil de discutat cu el. Totuşi, dacă are un caracter blând, există pentru el o altă cale - se poate trece peste toate conversaţiile; dar în acest caz, el trebuie să fie ascultător şi va trebui să renunţe la voinţa proprie. Într-un mod sau altul, va trebui să ajungă la asta, căci este o regulă generală valabilă pentru toţi. Pentru a te apropia de această învăţătură în mod serios, trebuie să fi fost în prealabil *dezamăgit*, trebuie să-şi fi pierdut toată încrederea în el însuşi, adică în propriile sale posibilităţi, şi, pe de altă parte, în toate căile cunoscute. Omul nu poate simţi ceea ce este mai valoros în ideile noastre

dacă nu a fost dezamăgit în tot ceea ce a făcut, în tot ceea ce a căutat. Dacă era un om de ştiinţă, trebuie ca ştiinţa să-l fi dezamăgit. Dacă era un politician, trebuie ca politica să-l fi dezamăgit. Dacă era filozof, trebuie ca filozofia să-l fi dezamăgit. Dacă era teozof, trebuie ca teozofia să-l fi dezamăgit. Dacă era ocultist, trebuie ca ocutismul să-l fi dezamăgit. Şi aşa mai departe. Dar înţelegeţi bine, eu spun de exemplu că un devot trebuie să fi fost dezamăgit de religie. Asta nu înseamnă că el trebuie să-şi fi pierdut credinţa. Dimpotrivă. Asta înseamnă că el a fost "dezamăgit" *doar de învăţământul religios obişnuit şi de metodele sale!* Atunci el înţelege că religia, aşa cum ne este ea inoculată în mod normal, nu este suficientă pentru a-i alimenta credinţa, şi nu poate să-l ducă nicăieri.

În învăţăturile lor, toate religiile, bineînţeles cu excepţia religiilor degenerate ale sălbaticilor, a religilor inventate şi a câtorva secte din timpurile noastre moderne, prezintă două părţi: una vizibilă şi alta ascunsă. Să fii dezamăgit de religie înseamnă să fii dezamăgit de partea sa vizibilă şi să simţi nevoia de a găsi partea sa ascunsă sau necunoscută. Să fii dezamăgit de ştiinţă nu înseamnă să fi pierdut interesul pentru cunoaştere. Asta înseamnă să ajungi la convingerea că metodele ştiinţifice obişnuite nu sunt doar inutile, ci şi nefaste, căci ele nu pot duce decât la construirea unor teorii absurde sau contradictorii. Şi trebuie deci să caute alte căi. Să fii dezamăgit de filozofie înseamnă să înţelegi că filozofia obişnuită este pur şi simplu - cum zice un proverb rusesc - "a vărsa neantul în vid", deci contrariul unei adevărate filozofii - căci cu siguranţă că poate şi că trebuie să existe o adevărată filozofie. Să fii dezamăgit de ocultism nu înseamnă să-ţi fi pierdut credinţa în miraculos, înseamnă doar să te convingi că ocultismul obişnuit şi chiar ocultismul "savant", nu este decât şarlatanie sau păcăleală. Altfel spus, nu înseamnă să renunţi la ideea că *ceva* există *undeva*, ci să înţelegi că tot ceea ce un om cunoaşte acum sau este capabil să înveţe pe căi obişnuite, nu este neapărat ceea ce îi este necesar.

Nu contează ce făcea omul înainte sau ceea ce îl interesa. Când a ajuns să fie astfel dezamăgit de căile accesibile, merită de acum înainte oboseala de a-i vorbi despre ideile noastre, căci el este capabil să facă ceva pentru a se transforma. Dar dacă continuă să creadă că urmându-şi rutina sau explorând alte căi - căci el nu le-a explorat încă pe toate - el poate prin el însuşi să găsească sau să facă ceva, asta înseamnă că nu este gata încă. Nu spun că trebuie să renunţe la tot ceea ce avea obiceiul să facă mai înainte. Asta ar fi cu totul inutil. Nu, chiar este preferabil uneori ca el să continue să trăiască la fel ca înainte. Dar trebuie să-şi dea seama acum că nu este vorba de o profesie, sau de un obicei, sau de o necesitate. Din acel moment, problema se schimbă: el nu va mai putea să "se identifice".

Nu există decât un singur lucru incompatibil cu o cale spirituală, este ocultismul profesional, altfel spus: şarlatanismul. Toţi aceşti spiritişti, toţi aceşti vindecători, toţi aceşti clarvăzători şi alţii, aici înţeleg cea mai mare parte a celor care îi urmează - nu prezintă nici o valoare pentru noi. Şi

trebuie să vă amintiţi întotdeauna de asta. Aveţi grijă să nu le spuneţi prea mult, căci ei se vor servi de tot ceea ce învaţă de la voi pentru a continua să amăgească sărmanii naivi.

Mai există şi alte categorii de oameni care nu valorează mai mult. Vom vorbi despre asta mai târziu. Până atunci amintiţi-vă doar aceste două puncte: nu este suficient ca un om să fie dezamăgit de căile obişnuite, trebuie mai mult, ca el să fie capabil să reţină sau să accepte ideea că poate exista ceva - undeva. Dacă puteţi descoperi un asemenea om, el va putea discerne în vorbele voastre, oricât de stângace ar fi ele, gustul adevărului. Dar dacă le veţi vorbi unor alt fel de oameni, tot ceea ce veţi spune va suna în urechile lor ca nişte absurdităţi şi nici nu vă vor asculta cu seriozitate. Nu merită osteneala să vă pierdeţi timpul cu ei. Aceste învăţături sunt pentru cei care au căutat deja şi care s-au *ars*. Acei care nu au căutat, şi care nici nu caută, nu au nevoie de ele. Şi cei care nu s-au ars încă, nici ei nu au nevoie de ele.

- Dar nu despre aceasta vorbesc oamenii, a spus unul dintre colegii noştri. Ei întreabă: "Admiteţi existenţa eterului? Cum concepeţi voi problema evoluţiei? De ce nu credeţi în progres? De ce umanitatea ar trebui să-şi organizeze viaţa pe baza dreptăţii şi a binelui comun?" Şi alte fleacuri de genul acesta.

- Toate întrebările sunt bune şi puteţi pleca de la oricare, *doar dacă ea este sinceră*. Înţelegeţi-mă: orice întrebare despre eter, sau progres, sau bine comun, poate fi pusă de cineva doar pentru a se auzi vorbind, pentru a repeta ce a spus un altul, sau ceea ce a citit într-o carte - sau poate să o pună pentru că este o întrebare care îl frământă. Dacă este o întrebare care îl frământă, puteţi să-i daţi un răspuns, şi să-l aduceţi astfel la învăţătură, plecând de la tot ceea ce întreabă. Dar este indispensabil ca întrebarea sa, problema sa, să îl preocupe.

Conversaţiile noastre asupra persoanelor susceptibile să se intereseze de învăţătură şi să înceapă să lucreze, ne-au dus prin forţa lucrurilor la a ne evalua amicii dintr-un punct de vedere nou. Din acest punct de vedere, am încercat cu toţii decepţii amare. Înainte ca G. să ne dea propriu-zis însărcinarea *să vorbim*, fără îndoială că fiecare din noi încercase, într-un mod sau altul să-şi convingă prietenii, cel puţin pe aceia dintre ei pe care îi întâlnea mai des. Şi în cea mai mare parte a cazurilor, entuziasmul nostru fusese întâmpinat în mod glacial. Ei nu ne înţelegeau. Ideile care nouă ni se păreau esenţiale, lor le păreau complet perimate, plicticoase, disperate sau chiar respingătoare. Acest lucru pe noi ne mâhnea. Nu ne închipuisem că persoane care fuseseră intimii noştri, cu care odinioară discutam tot ceea ce ne tulbura şi la care găseam întotdeauna înţelegere, puteau să nu vadă acum ceea ce vedeam noi şi să creadă exact contrariul. Trebuie să spun că pentru mine această experienţă a fost foarte ciudată, dureroasă chiar. Vreau să vorbesc despre imposibilitatea absolută de a te face înţeles. Normal, în viaţa de zi cu zi, în domeniul problemelor curente, ne-am obişnuit cu asta;

ştim că persoanele care ne sunt cu desăvârşire ostile, sau care prin naştere sunt incapabile să gândească, pot înţelege invers, fals, denaturat tot ceea ce le spunem, să ne atribuie gânduri pe care nu le-am avut niciodată, cuvinte pe care nu le-am rostit niciodată. Dar acum, când vedeam că cei pe care noi aveam obiceiul să-i privim ca *fiind de-ai noştri*, cei cu care ne petreceam de obicei mult timp şi care odinioară păreau capabili să ne înţeleagă mai bine ca oricine, erau ca toţi ceilalţi, asta producea asupra noastră o impresie descurajantă. Bineînţeles, astfel de cazuri constituiau o excepţie; cea mai mare parte a amicilor noştri rămâneau indiferenţi, şi toate tentativele noastre de "a-i contamina" cu interesul nostru pentru învăţăturile lui G. nu duceau la nimic. Chiar îşi făceau câteodată o impresie foarte curioasă despre noi. Cum noi nu am întârziat să remarcăm, amicii noştri considerau că am ajuns foarte rău. Ne găseau chiar mult mai puţin interesanţi ca altă dată. Ne spuneau că am devenit insipizi şi incolori, că ne-am pierdut spontaneitatea şi sensibilitatea în această încercare de trezire, că suntem pe cale de a deveni maşini, de a ne pierde originalitatea, capacitatea de a vibra, în fine, că noi nu facem decât să repetăm ca nişte papagali ceea ce auzisem de la G.

G. râdea mult atunci când îi povesteam toate acestea.

- Aşteptaţi, a spus el, ce este mai rău n-a venit încă. Înţelegeţi acest lucru: voi nu mai minţiţi, sau în orice caz, voi nu mai minţiţi la fel de bine ca altă dată, nu mai puteţi minţi la fel de interesant ca mai înainte. Un om interesant este acela care minte bine! Dar vouă deja vă este ruşine să minţiţi. Sunteţi acum în stare să vă daţi seama câteodată că voi înşivă ignoraţi anumite lucruri şi nu mai puteţi vorbi în continuare ca şi cum aţi înţelege totul. Asta conduce la a spune că voi aţi devenit mai puţin interesanţi, mai puţin originali şi mai puţin *sensibili*, cum spun ei. Astfel voi puteţi vedea ce fel de oameni sunt prietenii voştri. Astăzi, ei se întristează pentru voi. Şi, din punctul lor de vedere, au dreptate: voi aţi început deja *să muriţi* - el accentuă acest cuvânt. Drumul care conduce la o moarte totală este mai lung, totuşi voi aţi pierdut deja un anumit strat de prostie. Voi nu mai puteţi, în orice caz, să vă minţiţi pe voi înşivă cu la fel de multă naivitate ca altădată.

Aţi dobândit acum gustul pentru adevăr.

- Atunci, de ce mi se pare câteodată că nu înţeleg absolut nimic? a spus unul dintre noi. Altădată eram obişnuit să cred că există anumite lucruri pe care le înţelegeam, dar acum nu mai înţeleg aproape nimic.

- Asta înseamnă că sunteţi pe calea înţelegerii, a spus G. Atunci când nu înţelegeţi nimic, credeţi că înţelegeţi totul, sau cel puţin sunteţi siguri că aveţi, cel puţin posibilitatea de a înţelege totul. Acum că aţi început să înţelegeţi, voi simţiţi că nu înţelegeţi. Asta pentru că aţi dobândit *gustul pentru înţelegere*. Vă era înainte complet necunoscut. Şi acum voi încercaţi gustul înţelegerii ca pe o lipsă de înţelegere.

Am revenit deseori între noi asupra impresiilor pe care le făceam

asupra prietenilor noştri, şi asupra celor pe care ni le făceau ei. Am început să vedem că aceste idei, mai mult decât orice altceva, pot sau să-i unească pe oameni, sau să-i separe.

Într-o zi a avut loc o foarte lungă şi foarte interesantă discuţie asupra *tipurilor*. G., cu numeroşi auditori, a reluat tot ceea ce spusese asupra acestui subiect; şi el a adăugat acolo anumite indicaţii pentru lucrul individual:

- Fiecare dintre voi a întâlnit probabil în cursul vieţii persoane de acelaşi tip. Anumite persoane au deseori acelaşi aspect exterior şi reacţiile lor interioare sunt şi ele aceleaşi. Ceea ce îi place unuia îi place şi altuia. Şi ele detestă aceleaşi lucruri. Amintiţi-vă de aceste întâlniri şi de observaţiile pe care le-aţi făcut, pentru că este imposibil să studiem *ştiinţa tipurilor* altfel decât întâlnind aceste tipuri. Nu există o altă metodă. Orice altceva este imaginaţie. Dar în condiţiile de viaţă actuale, trebuie să înţelegeţi că nu puteţi întâlni mai mult de şase sau şapte tipuri de oameni, deşi în realitate există un număr mult mai mare. Alte tipuri pe care le puteţi întâlni nu sunt decât diverse combinaţii ale acestor tipuri fundamentale.

- Câte tipuri fundamentale există în total? a întrebat unul dintre noi.

- Unii spun că douăsprezece, a răspuns G. După legendă, cei doisprezece apostoli reprezintă cele 12 tipuri. Dar alţii spun că sunt chiar mai multe.

El s-a oprit un moment.

- Putem cunoaşte aceste douăsprezece tipuri, adică definiţia lor şi caracteristicile lor?

- Aşteptam această întrebare. Nu mi s-a întâmplat niciodată să vorbesc despre tipuri fără ca vreo persoană inteligentă să nu-mi pună această întrebare. De ce nu înţelegeţi că, dacă acest lucru ar fi putut fi explicat, de mult timp aş fi făcut-o? Dar greutatea este că tipurile şi diferenţele lor nu pot fi definite în limbajul obişnuit, şi voi sunteţi încă departe de a cunoaşte limbajul în care acest lucru ar fi posibil. Este exact ca în cazul "celor patruzeci şi opt de legi"; există întotdeauna cineva care mă întreabă de ce nu putem cunoaşte aceste patruzeci şi opt de legi. Ca şi cum acest lucru ar fi posibil! Înţelegeţi că vă este dat tot ceea ce vă poate fi dat. Cu acest ajutor, depinde de voi să găsiţi restul! Dar îmi pierd timpul spunându-vă aceasta. Voi încă nu înţelegeţi, şi va trece timp până să ajungeţi la acest lucru. Gândiţi-vă la diferenţa dintre cunoaştere şi existenţă. Pentru a înţelege anumite lucruri, este neapărat necesar să fi dobândit un grad mai înalt de existenţă.

- Dar dacă nu există mai mult de şapte tipuri în jurul nostru, de ce nu le putem cunoaşte, adică recunoaşte, principalele lor diferenţe, pentru a putea, atunci când le întâlnim, să le distingem unele de altele şi să le identificăm pe fiecare dintre ele?

- Trebuie să incepeţi prin voi înşivă şi prin observaţiile despre care am vorbit deja, a răspuns G. Altfel, ar fi vorba de o cunoaştere inutilizabilă

pentru voi. Acum câţiva dintre voi consideră că ei pot distinge tipurile, dar nu tipurile reuşesc ei să le vadă. Pentru a vedea tipurile, trebuie să-ţi cunoşti mai întâi propriul tip. Acesta trebuie să fie punctul de plecare. Şi pentru a-şi cunoaşte propriul tip, trebuie să ştie să-şi studieze bine propria viaţă, întreaga viaţă de la început. Trebuie să ştim de ce şi cum s-au petrecut lucrurile. Vă voi da o sarcină. Va fi, în acelaşi timp, o sarcină generală şi o sarcină individuală. Fiecare dintre voi, în grup, să-şi povestească viaţa.

Să spună totul fără înfrumuseţări şi fără omisiuni. Puneţi accentul asupra principalului, asupra esenţialului, trecând peste micile detalii. Trebuie să fiţi sinceri şi să nu vă temeţi că alţii vor lua în nume de rău ceea ce veţi spune, pentru că fiecare dintre voi se va găsi în aceeaşi situaţie. Fiecare dintre voi se va dezbrăca, se va arăta aşa cum este! Veţi înţelege astfel încă o dată în plus de ce nimic nu trebuie să transpire în afara grupului. Nimeni nu va îndrăzni să vorbească, dacă s-ar gândi sau dacă ar bănui că cuvintele sale ar putea fi repetate în afară. El trebuie deci să fie convins că nimic nu va fi repetat. Atunci va putea vorbi fără teamă, ştiind că alţii vor face la fel ca el.

Puţin mai târziu, G. s-a reîntors la Moscova şi, în absenţa sa, am încercat să ducem la bun sfârşit sarcina pe care ne-o dăduse. Mai întâi, pentru a fi mai uşor, câţiva dintre noi, la sugestia mea, au încercat să-şi povestească istoria vieţii, nu la reuniunile generale ale grupului, ci în mici grupuri compuse din persoanele pe care le cunoşteau mai bine.

Sunt obligat să mărturisesc că aceste încercări nu au dus la nimic. Unii vorbeau prea mult, alţii prea puţin. Unii se pierdeau în detalii inutile şi în descrieri a ceea ce ei considerau ca fiind caracteristicile lor particulare şi originale, alţii se concentrau asupra "păcatelor" şi greşelilor lor. Dar toate acestea, luate împreună, erau departe de a da rezultatul pe care G. îl aştepta în aparenţă. Adevăratul rezultat au fost anecdotele, dări de seamă cronologice lipsite de importanţă, sau amintiri de familie care făceau să caşte pe toată lumea. Ceva nu mergea. Dar unde era greşeala? Chiar aceia care se străduiau să fie foarte sinceri erau incapabili să o spună.

Îmi amintesc de propriile mele încercări.

Amintirile pe care le-am păstrat din primii mei ani de viaţă m-au uimit întotdeauna; am încercat deci să evoc anumite impresii de atunci de când eram mic copil, care mi se păreau interesante psihologic. Dar acestea nu au interesat pe nimeni, şi am văzut imediat că nu aceasta mi se cerea. Am continuat, dar *aproape imediat am fost copleşit de această certitudine: "Nu voi spune niciodată anumite lucruri"*. Era pentru mine un fapt cu totul neaşteptat. Acceptasem ideea lui G. fără cea mai mică opoziţie, şi mă gândeam că voi putea spune povestea vieţii mele fără vreo dificultate specială. Dar această însărcinare se dovedea complet imposibilă. Ceva în mine se împotrivea atât de vehement încât nici nu încercam să lupt. Şi atunci când am ajuns să vorbesc de anumite perioade din viaţa mea *despre*

care nu doream să vorbesc, am tăcut, dând doar câteva explicaţii generale. În acest fel, mi-am dat seama că vocea mea şi intonaţiile ei se schimbau atunci când vorbeam în acest fel. Aceasta m-a ajutat să-i înţeleg pe ceilalţi. Atunci când vorbeau despre ei şi despre vieţile lor şi ei aveau voci diferite, intonaţii schimbătoare pe care m-am străduit să le sesizez. Şi am putut uneori să identific, pentru că le auzisem deja în mine însumi, anumite intonaţii de un fel provocator. Ele îmi semnalau momentele în care ei doreau să ascundă ceva. Dar intonaţia îi trăda. Observarea "vocilor" urma să-mi permită să înţeleg în continuare şi multe alte lucruri.

Atunci când G. s-a întors la St. Petersburg (rămăsese de data asta două sau trei săptămâni la Moscova), i-am povestit despre încercările noastre; el a ascultat totul şi a spus pur şi simplu că noi nu ştim să deosebim "personalitatea" de "esenţă".

- Personalitatea, a spus el, se ascunde în spatele esenţei, şi esenţa se ascunde în spatele personalităţii; astfel ele se maschează una pe cealaltă.

- Cum putem separa esenţa de personalitate?

- Cum separaţi ceea ce vă aparţine de ceea ce nu vă aparţine? a replicat G. Trebuie să vă gândiţi la asta, trebuie să vă întrebaţi de unde este venită o caracteristică de-a voastră sau alta. Şi mai ales, nu uitaţi niciodată că cea mai mare parte a oamenilor, mai ales în mijlocul vostru, nu posedă aproape nimic în realitate. Nimic din ceea ce au nu le aparţine; cel mai adesea, le-au furat; tot ceea ce ei numeau ideile lor, convingerile lor, teoriile lor, concepţiile lor, au fost jefuite din diverse locuri. Toate acestea împreună constituie personalitatea lor. Şi la aceasta este necesar să se renunţe, trebuie dată la gunoi.

- Dar chiar dvs. aţi spus că transformarea începe prin personalitate.

- Nimic mai adevărat, a răspuns G. Astfel noi trebuie să începem prin a stabili cu precizie de ce etapă în dezvoltarea omului şi de ce nivel al eu-lui vorbim. La momentul acela, vorbeam doar despre un om in cursul vieţii, fără nici o intenţie de a se transforma. Un asemenea om, mai ales dacă aparţine clasei "intelectuale" este aproape exclusiv constituit din personalitate. În cea mai mare parte a cazurilor, esenţa lui a încetat să se mai manifeste la o vârstă foarte mică. Cunosc taţi de familie respectabili, profesori plini de idei, scriitori cunoscuţi, oameni de stat, la care esenţa a încetat să se mai manifeste la vârsta de doisprezece ani. Şi nu este chiar aşa de rău. Se întâmplă uneori ca esenţa să nu se mai manifeste de la cinci sau şase ani, şi, de atunci, tot ceea ce un om dobândeşte în continuare, să nu-i aparţină; nu va fi decât un repertoriu de lucruri moarte, luate din cărţi. Nu va fi decât un fals.

Am urmărit numeroase conversaţii, la care a luat parte G. Doream să înţelegem de ce nu am reuşit să ducem la bun sfârşit sarcina pe care ne-o dăduse. Dar din ce vorbeam mai mult din aceea înţelegeam mai puţin ceea ce G. aştepta de fapt de la noi.

- Asta arată doar cât de bine vă cunoaşteţi pe voi înşivă, a spus el.

Nu mă îndoiesc că cel puţin unii dintre voi au vrut să facă cu sinceritate ceea ce le cerusem, adică să-şi povestească istoria vieţii. Totuşi aţi văzut că nu puteţi să faceţi acest lucru, şi nici măcar nu ştiţi de unde să începeţi. Nu este decât o amânare, căci veţi trece oricum prin asta. Este unul din primele *teste* pe cale. Cel care nu l-a trecut nu poate merge mai departe.

- Dar ce nu înţelegem noi?

- Voi nu înţelegeţi ce înseamnă *a fi sincer*.

Sunteţi atât de obişnuiţi să minţiţi, atât pe voi înşivă cât şi pe alţii, că nu găsiţi nici cuvinte, nici gânduri, atuci când vreţi să spuneţi adevărul. Să spui tot adevărul despre tine însuţi este foarte greu. Înainte să îl spui, trebuie însă să îl ştii. Ori voi nici nu ştiţi măcar în ce constă. Voi vorbi într-o zi cu fiecare despre trăsătura sa principală sau defectul său principal. Vom vedea astfel dacă ne putem înţelege pe noi înşine sau nu.

Cam în acea perioadă am avut o conversaţie care m-a interesat foarte mult. Era o perioadă în care eu eram deosebit de atent la ceea ce se petrecea în mine; şi mai ales simţeam că, în ciuda tuturor eforturilor mele, rămâneam incapabil să fiu conştient în fiecare clipă. La început crezusem că o să ajung la ceva, dar mai apoi pierdusem totul, şi nu puteam avea nici cel mai mic dubiu în privinţa somnului în care mă simţeam aruncat. Eşecul încercărilor mele de a-mi povesti viaţa, şi mai ales faptul că nu reuşisem nici măcar să înţeleg ceea ce G. ne cerea, îmi sporiră proasta dispoziţie care, ca întotdeauna la mine, se manifesta nu printr-o depresie, ci prin iritare.

În această stare am mers într-o zi să-mi iau micul dejun cu G. într-un restaurant din Sadovajaya vizavi de Porte Gostiny. I-am aruncat lui G. o privire foarte rece, după care am păstrat tăcerea.

- Ce este cu dumneavoastră astăzi?

- Nu ştiu nici eu, am răspuns. Încep pur şi simplu să simt că nu ajungem la nimic, sau mai degrabă că eu nu ajung la nimic. Nu pot să vorbesc despre alţii. Dar eu, nu vă mai pot înţelege, iar dumneavoastră nu mai explicaţi nimic, cum aveaţi obiceiul să faceţi la început. Şi simt că în acest fel nu mai ajungem nicăieri.

- Aveţi răbdare, mi-a spus G. Vom avea în curând noi discuţii. Înţelegeţi-mă: până în prezent, am încercat să punem fiecare lucru la locul său; în curând vom spune tuturor lucrurilor pe nume.

Cuvintele lui G. au rămas în memoria mea, dar pe moment nu le-am acordat nici o atenţie şi am continuat să-mi urmăresc propriile gânduri.

- Cu ce poate să mă ajute, am spus eu, că vom spune lucrurilor pe nume, când eu nu sunt capabil să le corelez? Nu răspundeţi niciodată la nici una dintre întrebările mele.

- Foarte bine, a răspuns G. râzând. Vă promit că vă răspund imediat la orice întrebare... ca în poveştile cu zâne!

Am simţit că vrea să mă scape de proasta mea dispoziţie şi îi eram recunoscător din tot sufletul, chiar dacă ceva din mine refuza să cedeze.

Şi deodată mi-am amintit că îmi doream mai mult decât orice să ştiu tot ceea ce crede G. despre "Eterna Întoarcere", despre reîncarnare. De mai multe ori încercasem să deschid o discuţie pe acest subiect şi să-i spun lui G. punctul meu de vedere. Dar aceste conversaţii au rămas aproape mereu ca nişte monologuri. El asculta în tăcere, apoi începea să vorbească despre altceva.

- Foarte bine, am spus, aş vrea să ştiu ce gândiţi despre "eterna întoarcere". Există aici vreun adevăr? Iată întrebarea mea: trăim o singură viaţă, pentru a dispare apoi, sau totul se repetă iar şi iar, de un număr incalculabil de ori poate, fără ca noi să ştim sau să păstrăm cea mai mică amintire?

- Ideea repetiţiei, a spus G., nu este adevărul total şi absolut, ci aproximarea sa cea mai grosieră. Aici, adevărul nu poate fi exprimat prin cuvinte. Ceea ce aţi spus se apropie de el foarte mult. Dar dacă aţi înţelege de ce n-am făcut niciodată aluzie la aceasta, aţi fi chiar mai aproape. Şi la ce i-ar folosi unui om să ştie adevărul asupra "eternei întoarceri" dacă nu este conştient şi nu se transformă? Putem spune chiar că dacă un om se transformă nu există repetiţie pentru el. Dacă îi veţi vorbi de repetiţie unui om care nu se transformă, asta nu vă face decât să-i adâncească somnul. De ce să facă atâtea eforturi astăzi, când are încă atâta timp şi atâtea posibilităţi în faţa lui - o întreagă eternitate? De ce să se mai ostenească astăzi? Iată motivul pentru care învăţătura nu spune nimic despre repetiţie şi ţine cont doar de viaţa pe care o cunoaştem. Învăţătura n-are nici un folos, nici un sens, dacă nu luptăm pentru a produce o schimbare în noi. Şi lucrul în scopul de a te transforma pe tine însuţi trebuie să înceapă astăzi, imediat. O viaţă este suficientă pentru a ajunge la înţelegerea tuturor legilor. O cunoaştere relativă a repetiţiei vieţilor nu poate aduce nimic unui om care nu vede cum se repetă toate lucrurile într-o viaţă, adică în această viaţă, şi care nu face nici un efort pentru a se transforma în scopul de a scăpa de această repetiţie. Dar dacă el face o transformare esenţială în el însuşi, şi dacă ajunge la un rezultat, acest rezultat nu poate fi pierdut.

- Sunt deci îndreptăţit să cred că toate tendinţele înăscute sau dobândite trebuie să crească? am întrebat.

- Da şi nu. Este adevărat în cea mai mare parte a cazurilor, ca şi pentru viaţa privită în ansamblu. Totuşi, pe scară mare, pot interveni noi forţe. Nu vă voi explica asta acum; dar gândiţi-vă la aceasta: chiar şi influenţele planetare sunt susceptibile la schimbări. Ele nu sunt permanente. Alături de acestea, chiar şi tendinţele pot fi diferite; există tendinţe care, odată apărute, nu mai dispar şi se dezvoltă mecanic, în timp ce există altele care au întotdeauna nevoie să fie stimulate din nou, pentru că ele slăbesc fără încetare şi pot să dispară complet sau să rămână în imaginaţie, atunci când un om încetează să se transforme. Mai mult, există un termen dat pentru fiecare lucru. Posibilităţile care există *pentru fiecare lucru* nu există decât pentru o durată *limitată*.

Eram extrem de interesat de toate ideile pe care G. tocmai le exprimase. Ele se potriveau în general cu ceea ce intuiam deja. Dar faptul că el recunoştea că premisele mele fundamentale sunt bine fondate - şi tot conţinutul pe care li-l dăduse - era pentru mine de mare importanţă. Imediat, toate lucrurile au început să se lege în mintea mea. Şi am avut senzaţia că văd apărând în faţa mea liniile mari ale acestui "maiestuos edificiu" despre care era vorba în *Sclipiri de adevăr*. Proasta mea dispoziţie dispăruse chiar fără să-mi dau seama.

G. mă privea zâmbitor.

- Vedeţi cât este de simplă *reîntoarcerea* dumneavoastră! Dar poate că pur şi simplu *v-am spus poveşti*, poate că "eterna întoarcere" nici nu există deloc. Care este plăcerea de a avea cu tine un Ouspensky ursuz, care nici nu mănâncă, nici nu bea? Mi-am spus: "Să încercăm să-l bine dispunem". Şi cum să bine dispui pe cineva? Trebuie să-i spui anecdote. Pentru altul, este suficient să doreşti să-i asculţi necazul. Şi ştiam că în cazul lui Ouspensky al nostru... era "eterna întoarcere". Aşa că i-am promis că îi voi răspunde la orice întrebare; ştiam bine de la început ce mă va întreba!

Dar glumele lui G. nu mă speriară. Îmi dăduse ceva foarte substanţial şi nu mai putea să mi-l ia înapoi. Nu am spus nimic la glumele lui, neconcepând că ar fi putut inventa ceea ce tocmai a spus despre "eterna întoarcere". Învăţasem de altfel să-i cunosc intonaţiile. Şi viitorul mi-a arătat că nu mă înşelam, căci G., deşi nu a introdus niciodată ideea eternei întoarceri în expunerile învăţăturii sale, nu evita să se refere la ea, mai ales când vorbea despre posibilităţile pierdute ale unor oameni care se apropiaseră de învăţătură şi apoi se depărtaseră.

Grupurile au continuat să se întâlnească la fel ca de obicei. G. ne-a spus într-o zi că ar vrea să facă o experienţă de separare a personalităţii de esenţă. Eram cu toţii foarte interesaţi, pentru că ne promisese de mult timp "experienţe"; dar până în prezent nu văzusem nimic. Nu voi descrie metodele sale, voi vorbi doar de cei doi oameni pe care i-a ales în acea seară pentru experienţă. Unul avea deja o anumită vârstă şi ocupa o foarte înaltă poziţie socială. La întâlnirile noastre vorbea mult despre el însuşi, despre familia sa, despre creştinism, despre evenimentele politice la ordinea zilei, despre război şi despre tot felul de "scandaluri" dintre acelea care îl revoltau mai mult. Celălalt era mai tânăr. Mulţi dintre noi nu îl luau în serios. În multe împrejurări, făcea pe nebunul, cum se zice; sau se angaja în discuţii interminabile despre cutare sau cutare detaliu al învăţăturii care nu avea, în definitiv, nici cea mai mică importanţă. Era foarte greu să-l înţelegi. Vorbea într-un mod confuz, încurcând lucrurile cele mai simple, învălmăşind puncte de vedere şi termeni care descriau nivele sau domenii foarte diferite. Nu voi spune nimic despre începutul experienţei. Eram cu toţii aşezaţi în sala mare. Conversaţiile au început ca de obicei.

- Acum, observaţi, a spus G. încet.

Cel mai bătrân dintre cei doi, care tocmai vorbea cu entuziasm,

aproape cu violență, nu mai știu despre ce, s-a oprit brusc în mijlocul unei fraze și, înțepenit pe scaunul său, privea acum drept în fața lui. La semnul lui G. am continuat să vorbim luându-ne privirile de la el. Cel mai tânăr a început prin a asculta ceea ce spuneam, apoi a început și el să vorbească. Priveam cu toții unii la alții. Vocea sa se schimbase. Ne împărtăși câteva observații pe care le făcuse asupra lui însuși. Vorbea într-un mod clar, simplu și inteligibil, fără cuvinte inutile, fără extravaganțe și fără bufonerii. Apoi a tăcut. Se gândea evident la ceva. Cât despre primul, el continua să rămână complet imobil, într-o stare de profundă interiorizare.

- Întrebați-l la ce se gândește, a spus G. calm.

- Eu? ridică el capul, ca și cum această întrebare tocmai îl trezise. La nimic.

Și a surâs ușor, ca și cum și-ar fi cerut scuze. Părea surprins că-l întrebasem la ce se gândește.

- Ei bine, tocmai vorbeați despre război și despre ceea ce s-ar întâmpla dacă am face pace cu nemții, a spus unul dintre noi. Vă mai preocupă această problemă?

- Într-adevăr, nu știu, a spus el cu voce nesigură. Am vorbit eu despre asta?

- Bineînțeles! Chiar acum un moment ați spus că toată lumea ar trebui să se gândească la asta, că nimeni nu are dreptul să ignore războiul și să nu se preocupe de el; că toată lumea ar trebui să aibă opinii bine definite: da sau nu - pentru sau contra războiului.

Asculta ca și cum nu ar fi înțeles nimic din ceea ce i se spunea.

- Da? a întrebat el. Cât este de ciudat. Nu îmi amintesc nimic.

- Dar nu vă mai interesează aceste probleme?

- Nu, nu mă mai interesează deloc.

- Nu vă îngrijorează toate consecințele evenimentelor actuale, posibilele lor rezultate pentru Rusia și pentru civilizație?

A clătinat capul cu o expresie de regret.

- Nu înțeleg pur și simplu despre ce vorbiți, a spus el. Toate acestea nu mă interesează deloc și nu știu nimic despre ele.

- Fie. Vorbeați mai adineauri despre membrii familiei dumneavoastră. Nu ar face lucrurile mult mai ușoare pentru dvs. dacă s-ar interesa de ideile noastre și ar veni la întâlniri?

- Da, poate - tot cu vocea nesigură. Dar de ce ar trebui să mă gândesc la asta?

- Dar nu spuneați dvs. că sunteți speriat de prăpastia - așa cum ați spus dvs. - care se deschide între dvs. și ei?

Nici nu a răspuns.

- Ce credeți despre asta acum?

- Nu mă mai gândesc deloc la acest lucru.

- Dacă v-am întreba ce vă doriți, ce ați răspunde?

Încă o privire vagă.

- Eu nu doresc nimic.

- Dar cum, gândiţi-vă, ce aţi vrea?

Pe micuţa măsuţă care se afla lângă el, era un pahar cu ceai pe care nu îl terminase. L-a privit lung mult timp, ca şi cum s-ar fi gândit la ceva. De două ori şi-a plimbat privirea în jurul lui, apoi a fixat din nou paharul şi, cu o voce atât de serioasă şi cu o intonaţie atât de gravă încât ne-am uitat uimiţi unii la alţii, a pronunţat aceste cuvinte:

- *Cred că aş vrea puţină dulceaţă de zmeură.*

Din spatele locului a venit o voce pe care noi am recunoscut-o cu greu.

Era al doilea subiect al experienţei.

- Nu vedeţi că este adormit?

- Şi dumneavoastră? a întrebat cineva.

- Eu, dimpotrivă, sunt treaz.

- De ce el a adormit în timp ce dvs. sunteţi treaz?

- Nu ştiu.

Acesta a fost sfârşitul experienţei.

În ziua următoare, nici unul nici celălalt nu-şi mai aminteau, de nimic. G. ne-a explicat că tot ceea ce constituia subiectul obişnuit al discuţiilor, al alarmărilor, al agitaţiilor primului subiect, era de natura personalităţii. Atunci când personalitatea sa era adormită, practic nu mai rămânea nimic. În schimb, dacă exista foarte multă vorbărie fără sens în personalitatea celuilalt, în spatele ei se ascundea o esenţă care ştia mai mult decât personalitatea sa şi o ştia mai bine; atunci când personalitatea a adormit, esenţa i-a luat locul.

- Remarcaţi că, împotriva obiceiului său, a vorbit foarte puţin, a spus G. Dar se uita la fiecare dintre voi şi nu-i scăpa nimic din tot ceea ce se întâmpla.

- Dar la ce îi foloseşte aceasta, din moment ce nu-şi mai mai aminteşte nimic? a spus unul dintre noi.

- Esenţa îşi aminteşte, a spus G.; personalitatea a uitat. Acest lucru era necesar, pentru că altfel "personalitatea" ar fi fost cu totul pervertită. Şi-ar fi înscris toate acestea în propriul ei cont.

- Dar este un fel de magie neagră, a spus unul dintre noi.

- Nu poate fi vorba despre aşa ceva, răspunse G. Aşteptaţi şi veţi vedea că nu este vorba despre aşa ceva.

Vorbind despre "tipuri", G. a spus într-o zi:

- Aţi remarcat cât de important este rolul "tipului" în relaţia bărbat - femeie?

- Eu am remarcat, am spus, că un bărbat pe tot parcursul vieţii sale nu intră în contact decât cu un anumit tip de femeie şi că o femeie nu intră în contact decât cu un anumit tip de bărbat. Ca şi cum un anumit tip de femeie ar fi predestinat pentru un anume tip de bărbat şi un tip de bărbat pentru un anume tip de femeie.

- Este adevărat, mi-a spus G. Dar această formulare este, desigur, mult prea generală. De fapt, voi nu aţi văzut niciodată nici un tip de bărbat sau de femeie, ci doar tipuri de evenimente. Cel despre care vorbesc eu se referă la tipul real. Dacă oamenii ar putea trăi în esenţa lor, un tip de bărbat ar întâlni întotdeauna tipul de femeie corespondent, şi nu ar mai exista asocieri false de tipuri. Dar oamenii trăiesc în personalitatea lor care are interese proprii, gusturi proprii. Acestea n-au nimic în comun cu interesele şi gusturile esenţei. Personalitatea, într-un asemenea caz, este rezultatul proastei funcţionări a centrilor. Din acest motiv, ea nu poate iubi ceea ce iubeşte esenţa - şi iubeşte exact ceea ce esenţa nu iubeşte. Aici începe conflictul dintre esenţă şi personalitate. Esenţa ştie ce vrea, dar nu poate să explice. Personalitatea nu vrea să înţeleagă şi nu ţine absolut deloc cont de dorinţele ei. Ea are dorinţele proprii şi acţionează în felul ei propriu. Dar puterea sa se opreşte aici. Pe de altă parte, esenţa şi personalitatea trebuie să trăiască împreună. Pentru personalitate acest lucru este dificil. În acest domeniu nu este posibilă nici un fel de prefăcătorie: într-un fel sau altul, esenţa ia în cele din urmă puterea şi decide.

Şi într-un asemenea caz nu se mai poate face nimic nici de către raţiune, nici de către prudenţă. Nici prin "dragoste", pentru că omul mecanic nu poate iubi în adevăratul sens al acestui cuvânt - *ceva din el iubeşte* sau *ceva nu iubeşte*.

În acelaşi timp, sexul joacă un rol enorm în menţinerea mecanicităţii. Tot ceea ce fac oamenii în legătură cu sexul, politica, religia, arta, teatrul, muzica, totul este "sex". Credeţi că oamenii vin la biserică pentru a se ruga, sau la teatru pentru a vedea o piesă nouă? Nu, nu sunt decât pretexte. Principalul, atât la teatru cât şi la biserică, este că aici se află bărbaţi şi femei. Iată centrul de gravitaţie al tuturor reuniunilor. Ce aduce oamenii la cafenele, în restaurante, la sărbătorile de tot felul? Un singur lucru: *sexul*. Iată principala sursă de energie a întregii mecanicităţi. Toate genurile de somn, toate tipurile de hipnoză decurg din asta.

Încercaţi să înţelegeţi ce vreau să spun. Mecanicitatea este periculoasă mai ales atunci când oamenii nu o iau drept ceea ce este şi încearcă să o explice altfel. Atunci când energia sexuală este conştientizată şi sublimată, nu mai poate fi vorba de mecanicitatea de care vorbeam. Dimpotrivă, sexul care există prin el însuşi şi nu depinde de nimic altceva, este deja o mare împlinire.

- Şi care sunt concluziile dvs.? a întrebat cineva. Trebuie să lăsăm lucrurile aşa cum sunt, sau să le schimbăm?

G. a surâs.

- Este ceea ce se întreabă întotdeauna. Despre orice subiect am discuta, oamenii întreabă: "Este admisibil să fac astfel şi să nu se poată schimba această stare de lucruri?" Ca şi cum ar fi posibil să schimbi vreodată ceva - sau să faci ceva! Voi, cel puţin, aţi văzut deja naivitatea unor asemenea întrebări. Forţe cosmice o dirijează. Şi voi întrebaţi -

trebuie să lăsăm lucrurile aşa, sau să le schimbăm? Haideţi! Vă amintiţi ceea ce v-am spus despre cele 48 de legi? Ele nu pot fi schimbate, dar ne putem elibera de un mare număr dintre ele, vreau să spun că există o posibilitate de a schimba starea lucrurilor *pentru tine însuţi*. Se poate scăpa de influenţa legilor generale. Nici aici, nici în altă parte, legea generală nu poate fi schimbată. Dar omul îşi poate schimba propria situaţie faţă de această lege; se poate sustrage influenţei ei. Cu atât mai mult cu cât legea de care vorbesc, adică puterea sexului asupra oamenilor, oferă posibilităţi foarte diverse. Sexul este principalul motiv al sclaviei noastre, dar este şi principala noastră posibilitate de eliberare.

"Noua naştere" de care am vorbit nu depinde mai puţin de energia sexuală decât naşterea fizică şi perpetuarea speciei. Hidrogenul SI12 este hidrogenul care reprezintă produsul final al transformării hranei în organismul uman. El este materia plecând de la care sexul lucrează şi produce. El este "sământa" sau "fructul".

Hidrogenul SI12 poate trece la DO-ul octavei următoare printr-un "şoc adiţional". Dar acest "şoc" poate avea o dublă natură, şi pot începe două octave diferite, una în afara organismului care a produs SI-ul şi alta în interiorul lui. Unirea dintre SI masculin şi feminin - şi tot ceea ce o însoţeşte - constituie "şocul" de primul tip şi noua octavă începută cu ajutorul lui se dezvoltă independent, ca un nou organism sau o nouă viaţă.

Acesta este modul normal şi natural de a utiliza energia lui SI12. În acelaşi timp, acelaşi organism oferă şi o altă posibilitate. Şi este posibilitatea de a crea o nouă viaţă în interiorul organismului în care SI12 a fost elaborat, dar de această dată fără unirea principiilor masculin şi feminin. O nouă octavă se dezvoltă din acel moment în organism, şi nu în afara lui. Este trezirea "corpului astral". Trebuie să înţelegeţi că corpul astral se formează din aceeaşi materie primă ca şi corpul fizic. Doar procesul diferă. Corpul fizic este, ca să zicem aşa, pătruns în toate celulele sale de emanaţii ale materiei SI12. Şi atunci când saturaţia a ajuns la un grad suficient, materia SI12 începe să se cristalizeze. Cristalizarea acestei materii echivalează cu formarea "corpului astral".

Trecerea materiei SI12 în stare de emanaţie, şi saturaţia gradată a întregului organism de aceste emanaţii, este ceea ce alchimia numeşte transformare sau "transmutaţie". Este chiar această transformare a corpului fizic în corp astral pe care alchimia o numeşte transformarea *grosierului în subtil* sau transmutaţia *metalelor nepreţioase în aur*.

Transmutaţia totală, adică formarea "corpului astral", nu este posibilă decât într-un organism sănătos, funcţionând normal. Într-un organism bolnav, sau anormal, sau infirm, nu este posibilă transmutaţia.

- Continenţa absolută este necesară pentru transmutaţie şi, la modul general, abstinenţa sexuală este utilă în procesul auto-transformării? a întrebat cineva.

- Întrebarea dvs. comportă multe altele, a spus G. Abstinenţa sexuală

este într-adevăr necesară transmutaţiei, dar numai în anumite cazuri, adică pentru un anumit tip de om. Pentru alte tipuri, ea nu este deloc necesară. Şi pentru alţii ea se realizează spontan chiar în timpul actului amoros. O să vă explic mai clar. Pentru anumite tipuri, o abstinenţă sexuală îndelungată este indispensabilă pentru ca transmutaţia *să înceapă*; fără această îndelungată şi totală abstinenţă, ea nu poate începe. Dar atunci când procesul este pe calea cea bună, abstinenţa încetează să mai fie necesară. În alte cazuri, adică la alte tipuri, transmutaţia poate foarte bine să înceapă, dimpotrivă, într-o viaţă sexuală normală; ea poate chiar să se facă mai repede şi să se deruleze mai bine utilizând o mare parte din energia sexuală. În al treilea caz, transmutaţia la început nu necesită abstinenţa, dar, după aceea, ea preia toată energia sexuală şi pune capăt unei vieţi sexuale normale sau risipirii exterioare a energiei sexuale.

Să trecem la o altă întrebare: "Abstinenţa sexuală este necesară pentru a te transforma sau nu?"

- Ea este utilă, dacă există abstinenţă în toţi centrii. Dacă există abstinenţă doar într-un centru şi deplină libertate a imaginaţiei în ceilalţi, nu poate exista nimic mai rău. În plus, abstinenţa poate fi utilă dacă omul ştie cum să folosească energia obţinută în acest mod. Dacă nu ştie, nu poate obţine nici un avantaj de pe urma abstinenţei.

- Din acest punct de vedere, care este în general atitudinea faţă de eros cea mai corectă din punct de vedere al evoluţiei spirituale?

- Este imposibil de spus. Repet, atâta timp cât un om *nu ştie*, este preferabil pentru el să nu întreprindă nimic. Până în momentul în care va avea o cunoaştere nouă şi *exactă*, va fi absolut suficient să-şi conducă viaţa după regulile şi principiile comune. În acest domeniu, atunci când un om începe să facă teorii, sau lasă frâu liber imaginaţiei, nu poate să ajungă decât la psihopatie. Dar mai trebuie să ne amintim că numai persoanele perfect normale din punct de vedere sexual au o şansă să se transforme. Orice fel de "originalitate", toate gusturile ciudate, dorinţele bizare, teama şi acţiunea constantă a "tampoanelor", toate acestea trebuie distruse încă de la început. Educaţia şi viaţa modernă creează un număr incalculabil de psihopaţi sexuali. Ei nu au nici cea mai mică şansă de a se transforma.

La modul absolut general, se poate spune că nu există decât două moduri legitime de a cheltui energia sexuală: viaţa sexuală cu continenţă şi abstinenţa activă (cu transmutare). În acest domeniu, orice invenţie este foarte periculoasă. Abstinenţa a fost experimentată din timpuri imemoriale. Câteodată ea a dat roade; dar ceea ce în cea mai mare parte a cazurilor ceea ce este numită abstinenţă nu reprezintă decât schimbarea senzaţiilor normale prin senzaţii anormale, pentru că acestea din urmă sunt mai uşor de ascuns. Totuşi nu despre asta vreau să vorbesc. Aş vrea să vă fac să înţelegeţi unde se ascunde cel mai mare pericol şi principalul factor al sclaviei noastre. Acesta nu este sexul însuşi, ci *abuzul de sex*. Dar nu se înţelege aproape niciodată ce înseamnă abuzul de sex. Nu este vorba aici

de excese sexuale sau de perversiuni sexuale. Acestea nu sunt decât forme relativ inofensive ale abuzului de sex. Nu, este indispensabil să cunoaştem foarte bine maşina umană pentru a înţelege ce este abuzul de sex, în adevăratul său înţeles. Această expresie denumeşte proasta funcţionare a centrilor în raport cu centrul sexual, sau altfel spus, activitatea centrului sexual se exercită prin intermediul celorlalţi centri, şi acţiunea celorlalţi centri se exercită prin centrul sexual; sau pentru a fi şi mai precişi, funcţionarea centrului sexual cu ajutorul energiei înprumutate de alţi centri şi funcţionarea altor centri cu ajutorul energiei împrumutate de la centrul sexual.

- Sexul poate fi privit ca un centru independent? a întrebat unul dintre auditori.

- Da, a răspuns G. Dar în acelaşi timp, dacă noi considerăm etajul inferior ca un singur tot, atunci sexul poate fi privit ca parte neutralizantă a centrului motor.

- Cu ce tip de hidrogen lucrează centrul sexual? a întrebat altul.

Această întrebare ne interesa pe toţi de mult timp, dar nu putusem găsi răspunsul. Şi G., atunci când l-am întrebat, a evitat întotdeauna un răspuns direct.

- Centrul sexual lucrează cu hidrogen 12, a spus el de această dată. Adică ar trebui să lucreze cu el. Hidrogenul 12 este SI12. Dar adevărul este că lucrează foarte rar cu hidrogenul propriu. Anomaliile în funcţionarea centrului sexual necesită un studiu special.

Trebuie să nu uităm că centrul sexual lucrează cu hidrogen 12. Aceasta înseamnă că este mai rapid şi mai puternic decât orice alt centru. Sexul, într-adevăr, guvernează toţi ceilalţi centri inferiori. Singurul lucru care acţionează asupra lui în circumstanţe obişnuite, adică atunci când omul nu are nici conştiinţă, nici voinţă, este ceea ce noi numim "tampoane". Acestea pot să-l reducă literalmente la nimic, adică îi pot împiedica manifestările normale. Dar nu îi pot distruge energia. Energia subzistă şi trece către ceilalţi centri, prin care ea se exprimă; altfel spus, ceilalţi centri sustrag centrului sexual energia pe care el nu o mai foloseşte. Energia centrului sexual în funcţionarea centrilor intelectual, emoţional şi motor, se recunoaşte ca având o "savoare" particulară, o anumită ardoare, o vehemenţă care nu este deloc necesară. Centrul intelectual scrie cărţi, dar când foloseşte energia centrului sexual, nu se mai ocupă doar de filozofie, ştiinţă sau politică - este întotdeauna pe cale să combată ceva, să se certe, să critice, să creeze noi teorii subiective. Centrul emoţional predică creştinismul, abstinenţa, ascetismul, teroarea, oroarea de a păcătui, infernul, pedepsirea păcătoşilor, focul etern, şi toate acestea cu energia sexului... Sau chiar alimentează revoluţii, plagiază, arde, ucide, cu aceeaşi energie sustrasă sexului. Şi, tot cu aceeaşi energie, centrul motor se pasionează pentru sport, atinge recorduri, sare înălţimi, escaladează munţi, luptă, se apără etc... În toate cazurile în care centrii intelectual, emoţional sau motor utilizează energia centrului sexual, întâlnim aceeaşi vehemenţă

caracteristică, în acelaşi timp în care apare *inutilitatea* lucrului întreprins. Iată un exemplu de abuz de sex.

Dar nu este vorba decât despre un aspect. Un al doilea aspect este reprezentat de faptul că atunci când energia sexului este sustrasă de alţi centri şi risipită pentru un lucru inutil, nu-i mai rămâne nimic pentru el însuşi, şi trebuie atunci să fure energie altor centri, care este de calitate mult inferioară faţă de a sa şi mult mai grosieră. Totuşi centrul sexual este foarte important pentru activitatea generală şi mai ales pentru creşterea interioară a organismului, pentru că, lucrând cu hidrogen 12, el poate beneficia de o foarte fină *hrană de impresii*, pe care nici unul dintre centrii obişnuiţi nu o pot primi. Această hrană foarte fină de impresii este foarte importantă pentru producerea hidrogenului superior. Dar atunci când centrul sexual lucrează cu o energie care nu îi aparţine, adică cu «hidrogeni» relativ inferiori 48 şi 24, impresiile sale devin mult mai grosiere, şi el încetează să îndeplinească pentru organism rolul pe care ar putea să-l joace. În acelaşi timp, uniunea sa cu centrul intelectual şi utilizarea energiei sale de către centrul intelectual provoacă un exces de imaginaţie de ordin sexual, şi prin amplificare *o tendinţă de a se satisface prin această imaginaţie*. Uniunea sa cu centrul emoţional creează sentimentalismul sau, dimpotrivă, gelozia, cruzimea. Iată încă doar câteva aspecte ale abuzului de sex.

- Ce trebuie să facem pentru a lupta împotriva abuzului de sex? a întrebat cineva.

G. a început să râdă.

- Aşteptam această întrebare, a spus el. Dar trebuie să fi înţeles că este imposibil să explici unui om care nu a început încă să se transforme şi nu cunoaşte structura maşinii umane, semnificaţia abuzului de sex şi modul în care poate fi evitat. Procesul auto-transformării corect condus începe prin crearea unui *centru de gravitaţie permanent*. Atunci când a fost creat un centru de gravitaţie permanent, tot ce rămâne, subordonându-se lui, se organizează puţin câte puţin. Problema se pune deci astfel: pornind de unde şi cum se poate crea un centru de gravitaţie? Şi iată răspunsul pe care îl putem da: doar atitudinea justă a unui om faţă de propria evoluţie, faţă de calea pe care o urmează, aprecierea justă a ceea ce face şi înţelegerea mecanicităţii sau a absurdităţii a tot ceea ce mai rămâne, pot crea în el un centru de gravitaţie permanent.

Rolul centrului sexual în crearea unui echilibru general şi a unui centru de gravitaţie permanent poate fi foarte mare. Prin energia sa, adică dacă îşi foloseşte energia proprie, centrul sexual se situează la nivelul centrului emoţional superior. Şi toţi ceilalţi centri inferiori îi sunt subordonaţi. În consecinţă, ar însemna foarte mult dacă ar lucra cu propria sa energie. Acest lucru ar putea indica un nivel de existenţă relativ elevat. Şi, în acest caz, adică dacă centrul sexual ar lucra cu propria sa energie şi şi-ar îndeplini propriile funcţii, toţi ceilalţi centri ar putea lucra corect, şi-ar îndeplini propriile funcţii şi cu energia lor proprie.

CAPITOLUL XIII

Această lună august a lăsat tuturor membrilor grupurilor noastre o amintire foarte puternică ce a marcat munca noastră interioară. Simţeam toţi că trebuie să ne grăbim, că făceam mult prea puţin pentru munca imensă în care ne angajaserăm. Înţelegând că şansa noastră de a învăţa mai mult ar putea să dispară la fel de neaşteptat cum a apărut ne străduiam să creştem intensitatea lucrului interior şi să facem tot ce era în puterea noastră atât timp cât condiţiile rămâneau favorabile.

Am început să exersez foarte serios bazându-mă pe o anumită experienţă în această direcţie pe care o câştigasem înainte. Am realizat o serie de posturi alimentare de scurtă durată, dar foarte intense. Le numesc "intense" pentru că nu posteam deloc din motive igienice, din contră, urmăream să dau organismului meu cele mai puternice şocuri posibile. În plus am început "să respir" după un sistem precis care aplicat în acelaşi timp cu postul îmi dăduse altă dată interesante rezultate psihologice; exersam de asemenea "repetiţia" după metoda din lucrarea *Discurs mental*, metodă care înainte m-a ajutat mult să îmi îmbunătăţesc capacitatea de concentrare şi să învăţ să mă observ cu atenţie. În sfârşit mă supuneam la o serie de exerciţii mentale, destul de dificile, pentru a-mi disciplina atenţia. Nu voi descrie aceste exerciţii; eu nu le-am realizat, în definitiv, decât pentru a tatona terenul fără să ştiu exact unde ar putea să mă ducă.

Dar pe ansamblu, toate aceste eforturi, ca şi întâlnirile şi discuţiile noastre, mă menţineau într-o stare de alertă neobişnuită şi mă pregăteau astfel, în mare parte, pentru seria de experienţe extraordinare prin care aveam să trec. Într-adevăr G. s-a ţinut de cuvânt: am asistat la "fapte" extraordinare şi am înţeles în acelaşi timp la ce se gândea când spunea că înainte de fapte erau necesare multe alte elemente.

Aceste alte elemente erau o mai bună pregătire, o înţelegere mai profundă a anumitor idei şi necesitatea de a fi atins un anumit nivel spiritual. Importanţa existenţei unei anumite stări psihice este foarte puţin înţeleasă, vreau să spun că foarte puţine fiinţe înţeleg că este indispensabilă şi că fără ea "faptele" sunt imposibile.

Ajung acum la problema cea mai dificilă: imposibilitatea absolută de a descrie "faptele" însăşi. De ce?

Mi-am pus adesea această întrebare. Şi aş putea răspunde doar că astfel de fapte erau de natură atât de personală încât ele nu puteau în nici

un caz să fie comunicate celorlalţi. Acum am înţeles că nu era aşa doar pentru mine; era întotdeauna aşa.

Îmi amintesc că aserţiuni de acest gen m-au revoltat întotdeauna, atunci când le-am întâlnit în memoriile sau povestirile persoanelor care au trecut prin experienţe extraordinare şi care au refuzat după aceea să le descrie. Ele căutaseră miraculosul, sub o formă sau alta, şi erau convinse că l-au găsit. Spuneau atunci invariabil: "Am găsit... dar nu pot descrie ceea ce am găsit." Aceasta mi s-a părut întotdeauna artificial şi fals.

Şi iată că eram exact în aceeaşi situaţie. Am găsit ceea ce căutam. Am văzut şi am observat fapte care transcendeau complet sfera a ceea ce estimam ca fiind posibil, recunoscut sau admisibil şi nu puteam să spun nimic despre acestea.

Esenţialul în aceste experienţe era conţinutul lor interior şi învăţătura nouă pe care o primeam. Dar chiar aspectul lor exterior nu putea fi descris decât foarte aproximativ. După cum deja am spus, după toate posturile şi celelalte experienţe ale mele mă găseam într-un fel de stare de alertă şi tensiune psihică şi din punct de vedere fizic eram mai puţin solid ca de obicei. În această stare am ajuns la casa de la ţară pe care o avea în Finlanda unul dintre prietenii noştri, E.N.M., la care ne întâlneam adesea la St. Petersburg. Erau prezenţi opt din membrii grupului nostru. Seara am început să vorbim de tentativele pe care le-am făcut pentru a ne povesti vieţile. G. era foarte dur, sarcastic, ne ataca pe rând, dorind să dinamizeze mentalurile noastre leneşe şi laşe.

A fost deosebit de penibil pentru mine atunci când a început să repete de faţă cu toată lumea părerea mea despre doctorul S. pe care i-o mărturisisem strict confidenţial lui G. Ceea ce mi-a spus atunci de faţă cu toată lumea a fost foarte dezagreabil, mai ales pentru că, privitor la atitudinea mea, am condamnat întotdeauna astfel de comportări la ceilalţi.

Cred că era aproximativ ora zece atunci când ne-a chemat pe Z., pe dr.S şi pe mine într-o cameră mică şi izolată. Ne-am aşezat "turceşte" pe parchet şi G. a început să ne explice şi să ne arate un anumit număr de posturi corporale şi de mişcări. Nu am putut să nu remarc precizia şi siguranţa uimitoare cu care executa aceste mişcări. Ele nu reprezentau de fapt nimic excepţional: un bun gimnast ar fi putut să le facă cu mare uşurinţă, chiar şi eu, care nu am pretins niciodată că aş fi un atlet, puteam să le imit destul de bine. Dar G. ne-a explicat că nici un gimnast nu va executa aceste mişcări la fel ca el pentru că el le realiza cu muşchii perfect relaxaţi şi cu o anumită stare interioară.

După aceasta G. a revenit din nou asupra motivelor incapacităţii noastre de a povesti istoria vieţilor noastre. Şi atunci a început "miracolul".

Pot certifica cu siguranţa că G. nu a recurs la nici un procedeu exterior, adică nu mi-a dat nici un narcotic şi nu m-a hipnotizat după nici una din metodele cunoscute. Totul s-a declanşat atunci când am început să-i înţeleg gândurile. Eram aşezaţi în această cămăruţă direct pe parchet, fără

covoare aşa cum se întâmplă în casele de la ţară. Eram aşezat faţă în faţă cu G., dr.S şi Z.

G. vorbea despre "trăsăturile" noastre şi despre incapacitatea noastră de a vedea sau de a spune adevărul. Ceea ce spunea mă tulbura foarte tare. Şi deodată am remarcat că printre cuvintele pe care le pronunţa pentru noi toţi anumite gânduri îmi erau destinate. Am captat unul dintre aceste gânduri şi i-am răspuns cu voce tare. G. mi-a făcut un semn cu capul şi a tăcut după care a făcut o pauză destul de lungă. G. a tăcut câteva minute. Dar iată că în linişte am auzit vocea sa în mine ca şi cum ar fi fost în pieptul meu, aproape de inimă. Mi-a pus o întrebare precisă. Ochii mei s-au îndreptat către el : era nemişcat şi surâdea. Întrebarea sa m-a tulburat foarte puternic. Totuşi i-am răspuns afirmativ.

- De ce a spus asta? a întrebat G. privind pe rând pe Z şi pe dr.S. L-am întrebat eu ceva?

Şi mi-a pus imediat o altă întrebare şi mai personală, în acelaşi mod. Şi eu i-am răspuns, pentru a doua oară, absolut normal. Z şi S erau vizibil miraţi - în special Z. Această conversaţie, dacă poate fi numită conversaţie, s-a desfăşurat în acest mod timp de cel puţin jumătate de oră. G. îmi punea întrebări în linişte, iar eu îi răspundeam cu voce tare. Eram foarte tulburat în legătură cu ceea ce îmi spunea, prin întrebările pe care mi le punea, şi pe care nu aş putea să le reproduc aici. Era vorba despre anumite condiţii pe care ar fi trebuit să le accept - iar dacă nu aş fi acceptat, ar fi trebuit să părăsesc grupul. G. mi-a dat un termen de o lună ca să mă hotărăsc. Am refuzat acest termen şi i-am spus că tot ce mi-ar fi cerut, oricât de dificil ar fi fost, eram gata să execut imediat. Dar el a insistat pentru termenul de o lună.

La sfârşit s-a ridicat şi am ieşit pe terasă. În cealaltă parte a casei era încă o terasă pe care erau adunaţi prietenii noştri. Ceea ce avea să se petreacă în continuare este foarte important - totuşi nu aş putea să vorbesc despre aceasta decât foarte puţin. G. discuta cu Z şi cu dr. S. Deodată a spus despre mine ceva ce n-am putut suporta, m-am ridicat dintr-un salt şi am plecat în grădină. Am mers mult timp, în întuneric, pradă unor gânduri şi sentimente deşi extraordinare totuşi contradictorii. Uneori mi se părea că am găsit în interiorul meu ceea ce căutam sau că sunt foarte aproape, dar în alte momente simţeam că mă îndepărtez din nou.

Aşa a fost timp de o oră sau două; nu conştientizam trecerea timpului. La sfârşit, atunci când contradicţiile şi neliniştile mele interioare au ajuns la apogeu, un gând mi-a trecut prin minte ca o străfulgerare, făcându-mă să înţeleg corect tot ce mi-a spus G. şi să realizez care era de fapt poziţia mea. Am înţeles că G. avea dreptate: tot ce consideram în mine ca fiind solid şi demn de încredere în realitate nu exista. Dar în schimb am găsit altceva. Ştiam că G. nu m-ar fi crezut; mi-ar fi râs în nas dacă i-aş fi spus. Pentru mine, totuşi, era indubitabil şi ceea ce s-a întâmplat în continuare mi-a arătat că nu m-am înşelat.

M-am lungit într-un fel de luminiş unde am rămas privind cerul mult timp. Atunci când m-am întors în casă era noapte târziu; nimeni nu mai era pe mica terasă. Crezând că toată lumea s-a dus să se culce, m-am dus în camera mea şi m-am culcat. De fapt G. şi ceilalţi cinau pe terasa mare. Puţin după ce m-am aşezat în pat o stare ciudată de excitare a pus stăpânire pe mine din nou, pulsul mi-a crescut puternic şi am auzit din nou vocea lui G. în pieptul meu. Dar după aceasta nu m-am mulţumit să ascult, am răspuns mental şi G. m-a auzit şi mi-a răspuns. Era aici ceva foarte ciudat. Am încercat să găsesc ceva care ar fi putut să-mi confirme această conversaţie ca pe un fapt cert, dar degeaba. În sfârşit era poate rezultatul "imaginaţiei" sau un vis cu ochii deschişi. De asemenea am încercat să-l întreb pe G. ceva concret care nu ar fi lăsat nici un dubiu asupra realităţii discuţiei noastre sau asupra faptului că a participat la ea, dar nu am putut inventa nimic care să fi fost suficient de convingător. La anumite întrebări pe care i le-am pus şi la care a răspuns aş fi putut să-mi răspund la fel de bine şi eu. Aveam chiar impresia că evita răspunsurile concrete care ar fi putut servi mai târziu ca "probe" şi că la una sau două dintre întrebările mele nu a dat intenţionat decât răspunsuri vagi. Dar pentru mine sentimentul că era o conversaţie era foarte puternic, complet nou şi incomparabil.

După o lungă tăcere G. îmi puse o întrebare care m-a alertat imediat; după care s-a oprit ca şi cum ar fi aşteptat un răspuns. Ceea ce mi-a spus a oprit brusc toate gândurile şi sentimentele mele. Nu-mi era teamă, cel puţin nu era vorba despre o teamă conştientă, ca atunci când eşti speriat; dar tremuram din toate încheieturile şi eram literalmente paralizat in aşa hal încât nu puteam articula nici măcar un singur cuvânt, deşi am făcut eforturi teribile pentru a da un răspuns afirmativ. Simţeam că G. aştepta, dar că nu mai avea de gând să aştepte mult timp.

- Bine, sunteţi obosit acum, îmi spuse într-un sfârşit. Să ne oprim aici până data viitoare.

Am început să spun ceva, cred că îi ceream să mai aştepte, să-mi mai dea un pic de timp pentru a mă obişnui cu acest gând.

- Altă dată, a spus vocea sa, acum dormiţi.

Şi vocea a dispărut. Mult timp după aceea nu mi-am mai găsit somnul. Dimineaţă, atunci când am ieşit pe terasa mică unde ne instalaserăm seara precedentă G. era aşezat în grădină având alături pe trei dintre prietenii noştri, fiind cam la douăzeci de metri de mine, aproape de un gheridon (măsuţă mică cu un picior sau trei).

-Întrebaţi-l ce i s-a întâmplat noaptea trecută, a spus G., când am ajuns lângă ei.

Din anumite motive asta m-a iritat. Am făcut stânga împrejur şi m-am îndreptat spre terasă. Chiar când să ajung am auzit din nou vocea lui G. în pieptul meu:

-Stop!

M-am oprit şi m-am întors spre el. Surâdea.

-Unde mergeţi? Veniţi să staţi aici mi-a spus cu vocea sa obişnuită. M-am aşezat lângă el dar nu puteam să vorbesc şi nu aveam nici cea mai mică dorinţă de a vorbi. În acelaşi timp simţeam o claritate extraordinară a spiritului şi am decis să încerc să mă concentrez asupra anumitor probleme care mi se păreau deosebit de dificile. Îmi venise ideea că, în această stare neobişnuită aş putea să găsesc răspunsuri la întrebări pe care nu le-aş fi putut rezolva prin metode uzuale.

Am început să mă gândesc la prima triadă a "razei creaţiei", la cele trei forţe care de fapt reprezintă o unică forţă. Care era sensul lor? Putea fi definit? Puteam noi să înţelegem acest sens? Un răspuns începea să se schiţeze în capul meu, dar în momentul în care am încercat să-l exprim în cuvinte totul a dispărut.

- Voinţă, conştiinţă... dar care era cel de-al treilea termen? m-am întrebat eu. Mi se părea că dacă puteam să-l numesc aş fi înţeles imediat restul.

- Lăsaţi asta, a spus G. cu voce tare. Am întors ochii spre el: mă privea. Sunteţi încă departe. Nu puteţi găsi răspunsul acum. Gândiţi-vă mai degrabă la dvs. înşivă, la munca dvs.

Cei care erau aşezaţi lângă noi ne priveau perplecşi. G. răspunsese gândurilor mele.

După aceea a început o experienţă foarte stranie care s-a prelungit pe timpul celor trei zile pe care a trebuit să le mai petrecem în Finlanda. În timpul acestor zile - în care am avut numeroase conversaţii despre diverse subiecte - am fost constant într-o stare emoţională neobişnuită, care mi se părea uneori plictisitoare.

- Cum să mă debarasez de această stare? l-am întrebat pe G. Nu mai pot să o suport.

- Preferaţi să dormiţi? a spus el.

- Desigur, nu.

- Atunci ce mai doriţi de fapt? Aveţi deja ceea ce doreaţi înainte. Acum nu mai dormiţi!

Nu am crezut că este complet adevărat. Fără nici o îndoială că mai "dormeam" în anumite momente. Multe cuvinte pe care le-am rostit atunci trebuie să-i fi surprins pe cei care se găseau în compania mea în această aventură inedită. Chiar şi eu eram surprins de mii de lucruri pe care le remarcasem în mine. Unele dintre ele păreau de vis, altele n-aveau nici o legătură cu realitatea. Desigur că inventam mult. Mai târziu am avut o adevărată surpriză amintindu-mi tot ce am spus.

În sfârşit ne-am întors la St. Petersburg. G. trebuia să plece la Moscova. Am venit foarte mulţi pe peron pentru a ne lua rămas bun. A plecat. Dar eram departe de a termina cu "miraculosul" Seara au avut loc fenomene noi şi nu mai puţin neobişnuite: "conversam" cu G. văzându-l totodată în compartimentul trenului care-l ducea la Moscova.

În cursul perioadei extraordinare care a urmat şi care a durat cam

trei săptămâni, de mai multe ori am văzut că oamenii pe care îi întâlneam se aflau într-o stare de somn profund. Dar trebuie să dau aici câteva explicaţii.

Două sau trei zile după plecarea lui G. mergeam pe strada Troitsky; deodată am văzut că omul care venea spre mine dormea. Nu putea exista nici cea mai mică îndoială. Deşi ochii săi erau deschişi, el mergea cufundat în vise care alergau pe faţa sa precum norii pe un cer în furtună. M-am surprins gândindu-mă că dacă l-aş fi putut privi suficient aş fi văzut visele sale, adică aş fi înţeles la ce visa. Dar omul s-a îndepărtat repede. După el a venit un altul de asemenea adormit. Un vizitiu adormit a trecut cu două cliente adormite şi ele la rândul lor. Şi deodată m-am văzut în situaţia prinţului din "Frumoasa din pădurea adormită". În jurul meu toată lumea era adormită. Era o senzaţie clară care nu lăsa loc la nici un fel de îndoieli. Atunci am înţeles că am putea să vedem cu ochii noştri o lume pe care nu o vedem de obicei. Aceste senzaţii au durat mai multe minute. În ziua următoare ele s-au repetat cu multă uşurinţă. Dar am făcut apoi descoperirea că încercând să-mi amintesc de esenţa fiinţei mele puteam să le intensific şi să le prelungesc atât timp cât aveam suficientă energie pentru a nu permite mediului înconjurător să-mi distragă atenţia. Îndată ce aceasta se lăsa distrasă încetam imediat să mai văd "adormiţii". Pentru că evident mă scufundam şi eu în somn. Nu am vorbit de aceste experienţe decât unui număr mic din prietenii noştri; doi dintre ei, atunci când au încercat să-şi amintească de esenţa fiinţei lor, au încercat senzaţii asemănătoare.

Apoi totul a redevenit normal. Nu am putut să-mi dau seama ce s-a întâmplat exact. Totul a fost răvăşit în mine - şi este evident că în tot ce am spus sau am gândit în timpul acestor trei săptămâni a existat şi o anumită doză de fantezie.

Totuşi m-am văzut - am văzut în mine lucruri pe care nu le-am mai văzut niciodată înainte. Era un lucru cert. Şi deşi apoi am redevenit acelaşi om, nu puteam şterge ceea ce s-a întâmplat şi nu puteam uita nimic.

Am înţeles foarte clar un adevăr important, şi anume că nici unul dintre fenomenele de ordin superior - numite uneori "metafizice" - adică transcenzând categoria faptelor obişnuite, observabile în fiecare zi, nu poate fi observat sau studiat cu mijloace obişnuite, în starea noastră obişnuită de conştiinţă, aşa cum se studiază fenomenele fizice. Este complet absurd să crezi că se pot studia fenomene ca telepatia, clarvederea, premoniţia, fenomenele mediumice, etc, în acelaşi mod în care se studiază electricitatea, fenomenele meterologice sau chimice. Există în cazul fenomenelor de ordin superior ceva ce necesită, pentru observarea şi studiul lor, o stare emoţională specială. Aceasta exclude complet posibilitatea experienţelor sau observaţiilor "conduse ştiinţific". Ajunsesem deja la aceleaşi concluzii după experienţele pe care le-am descris în lucrarea mea *Noul Model al Universului* în capitolul *Misticismul experimental*, dar acum, am înţeles de se aceasta era absolut imposibil.

A doua concluzie interesantă la care am ajuns este mult mai dificil de formulat. Ea reprezintă o anumită transformare în modul meu de a privi şi de a-mi defini mie însumi scopurile, dorinţele şi aspiraţiile mele. Pe moment am fost departe de a aprecia toată importanţa acestei transformări. Dar mai târziu am recunoscut clar că din această epocă datează transformările clare intervenite în ideile despre mine însumi, despre anturajul meu, despre ceea ce eu mă mulţumeam să numesc, fără alte precizări, "metode de acţiune". O descriere a acestor transformări mi s-a părut aproape imposibilă. Voi spune doar că ele nu aveau nici o legătură cu tot ceea ce s-a spus în Finlanda, dar proveneau direct din emoţiile pe care le-am încercat acolo. Ceea ce aş nota în primul rând ar fi diminuarea în mine a acestui individualism extrem care, până la această dată, a fost trăsătura fundamentală a atitudinii mele în faţa vieţii. Am început să mă apropii de oameni şi să simt mai mult ceea ce aveam în comun cu ei. În al doilea rând, de undeva din adâncul meu, am înţeles principiul ezoteric al imposibilităţii reuşitei violenţei, adică inutilitatea metodelor violente pentru a obţine ceva. Am înţeles foarte clar, şi prin urmare nu ar trebui să uit acest lucru niciodată, că metodele violente *în orice domeniu* produc inevitabil rezultate negative, adică chiar opuse scopurilor pentru care au fost aplicate. Ajunsesem la ceva asemănător cu non-rezistenţa lui Tolstoi, dar nu era chiar acelaşi lucru pentru că am ajuns la aceeaşi concluzie nu din punct de vedere etic ci poetic; nu am ajuns aici din punctul de vedere al *binelui* şi al *răului* ci din punctul de vedere a ceea ce este mai de folos, mai eficient.

G. a revenit la St. Petersburg la începutul lui septembrie. Am încercat atunci să-l întreb despre ceea ce, de fapt, s-a petrecut în Finlanda; îmi spusese cu adevărat acel lucru şocant care de atunci mă obseda sau fusese doar fantezia mea? Şi de ce mă speriasem?

- Dacă v-aţi speriat, mi-a răspuns G., este pentru că nu eraţi pregătit. El nu mi-a dat altă explicaţie. Centrul gravitaţional al conversaţiilor noastre în timpul acestei vizite a lui G. a fost "trăsătura principală" sau "defectul principal" al fiecăruia dintre noi. G. era plin de ingeniozitate în definirea trăsăturilor. Mi-am dat seama cu această ocazie că era cvasi-imposibil să precizezi trăsătura principală a anumitor persoane. Într-adevăr ea poate să se ascundă atât de bine în spatele diverselor manifestări convenţionale, încât să fie imposibil de descoperit. Şi un om poate atunci să se privească pe el însuşi ca fiind trăsătura sa principală - astfel aş putea să numesc trăsătura mea principală "Ouspensky", sau, după cum spunea G. mereu, "Piotr Demianovich". Nu puteau exista erori fiind cunoscut faptul că "Piotr Demianovich" al fiecărei persoane se formează pentru a spune aşa "în jurul trăsăturii sale principale".

Atunci când unul dintre noi nu era de acord cu definiţia pe care G. o dăduse trăsăturii sale principale, G. spunea întotdeauna că simplul fapt al acestui dezacord este suficient pentru a proba că avea dreptate.

- Nu, nu mă recunosc în asta, a spus unul dintre noi. Ceea ce

consider eu că este trăsătura mea principală este cu siguranţă mult mai rea. Dar sunt de acord că ceilalţi mă pot vedea aşa cum m-aţi descris.

- Nu ştiţi nimic despre dvs., i-a spus G. Dacă v-aţi cunoaşte mai bine nu aţi avea această trăsătură. Desigur oamenii vă văd aşa cum v-am spus eu. Dar dvs. nu vă vedeţi aşa cum vă văd ei. Dacă acceptaţi ceea ce eu am desemnat ca fiind trăsătura dvs. principală veţi înţelege cum vă văd oamenii. Şi dacă veţi găsi o metodă de a lupta contra acestei trăsături şi de a distruge *manifestarea sa involuntară, mecanică* - a accentuat aceste cuvinte - nu veţi mai produce asupra oamenilor impresia obişnuită, ci oricare alta, la voinţă.

În felul acesta au început lungi conversaţii despre impresia pe care un om o produce asupra anturajului său şi despre modul de a produce o impresie dorită sau nedorită.

Oamenii cu care trăim văd întotdeauna trăsătura noastră principală, oricât de ascunsă ar fi. Natural ei nu sunt întotdeauna capabili să o exprime. Dar definiţiile lor sunt adesea foarte bune sau foarte apropiate. Uitaţi-vă la porecle, ele definesc câteodată foarte bine trăsătura principală.

Aceste discuţii despre impresia pe care o producem ne-au adus încă o dată la problema "analizei interioare" şi a "analizei exterioare".

- Un om nu poate "analiza exteriorul" în mod convenabil atât timp cât este fixat în "trăsătura sa principală", a spus G. De exemplu "Cutare" (îl numea astfel pe unul dintre noi). Trăsătura sa este aceea că el nu este *niciodată cu el*. Cum ar putea el analiza ceva sau pe cineva?

Eram uluit de desăvârşirea "descrierii acestei trăsături", cea pe care G. tocmai o ilustrase. Nu mai era psihologie, era artă.

- Dar psihologia trebuie să fie o artă, a spus G. Psihologia nu poate fi o simplă ştiinţă.

Unui altuia i-a spus că trăsătura sa era că el nu exista deloc.

- Înţelegeţi, a spus G., *eu nu vă văd*. Asta nu înseamnă că sunteţi întotdeauna aşa. Dar atunci când sunteţi ca acum nu existaţi deloc.

Unui al treilea i-a spus că trăsătura sa principală era o tendinţă de a discuta tot timpul, cu toată lumea şi despre orice.

- *Dar eu nu discut niciodată*, a replicat acesta cu căldură.

Nimeni nu s-a putut abţine să nu râdă.

G. i-a spus în continuare altuia - era vorba acum de acel om matur cu care făcuse experienţa de separare a personalităţii de esenţă şi care ceruse dulceaţă de zmeură - că trăsătura sa principală era că nu avea *nici o conştiinţă morală*. Şi în ziua următoare acesta a revenit să ne spună că a fost la biblioteca publică pentru a căuta în dicţionarele enciclopedice a patru limbi sensul cuvintelor "conştiinţă morală". Cu un simplu semn cu mâna G. l-a făcut să tacă. Celui de-al doilea subiect al experienţei G. i-a spus că era *fără pudoare*, iar omul nostru a lansat imediat o butadă destul de caraghioasă.

În timpul acestui sejur G. a trebuit să rămână în casă. Căpătase o

răceală zdravănă şi ne întâlneam în mici grupuri la el, pe Leiteiny, aproape de Nevsky.

Într-o zi a spus că nu avea nici un sens să continuăm în felul acesta şi că trebuia în sfârşit să ne decidem: doream sau nu să parcurgem drumul împreună? Vroiam sau nu să lucrăm? Sau cumva ar fi fost mai bine pentru noi - lipsa unei seriozităţi totale neputând duce la nici un rezultat - să abandonăm orice tentativă în această direcţie?

El a adăugat că împreună cu cei care vor lua hotărârea de a lupta contra mecanicităţii şi a somnului, el va continua să lucreze.

- Ştiţi de acum că nu vi se cere nimic teribil, a spus el. Dar nu are nici un sens să rămâneţi cu fundul în două luntre. Pe acel dintre voi care nu vrea să se trezească, ei bine, lăsaţi-l să doarmă.

El şi-a exprimat dorinţa de a vorbi cu fiecare în particular: fiecare dintre noi separat trebuia să-i demonstreze, prin argumente suficiente, de ce el, G., "dădea de furcă" fiecăruia pentru a-i veni în ajutor.

- Credeţi fără îndoială că asta îmi procură mari satisfacţii, a spus el. Sau poate mă credeţi incapabil de a face altceva. Dacă este aşa, în amândouă cazurile vă înşelaţi grav. Există atâtea lucruri pe care aş putea să le fac. Şi dacă îmi dedic timpul acestui lucru este doar pentru că am un scop precis. Ar trebui de acum să fiţi în măsură să înţelegeţi natura a ceea ce face şi să vă daţi seama dacă urmaţi acelaşi drum cu mine sau nu. Nu voi spune nimic mai mult. Dar de acum înainte nu voi mai lucra decât cu acei care mi-ar putea fi utili, cu acei care s-au decis ferm să lupte contra lor înşişi, adică împotriva mecanicităţii lor. După aceste cuvinte a tăcut.

Discuţiile lui G. cu fiecare dintre membrii grupului nostru au durat aproximativ o săptămână. Cu unii el a vorbit foarte mult timp; cu alţii mai puţin. În final aproape toată lumea a rămas.

Omul matur, P., de care am vorbit în legătură cu experienţa, a ieşit onorabil din situaţie şi a devenit rapid un membru foarte activ al grupului nostru, rătăcindu-se doar câteodată într-o atitudine formalistă şi o "înţelegere literală".

Doar doi dintre noi au căzut. Deodată, ca printr-o magie ei au încetat să mai înţeleagă ceva şi au început să vadă în tot ce spunea G. o *lipsă de înţelegere* şi din partea membrilor grupului o lipsă de simpatie şi de sentiment.

Această atitudine relativ la noi, pe care au adoptat-o fără să ştim de ce, mai întâi neîncrezătoare, bănuitoare, apoi deschis ostilă, până la acuzaţii ciudate şi complet neaşteptate, ne-a uimit mult.

"Făceam un mister din orice", le ascundeam ce spunea G. în absenţa lor. Debitam istorii pe seama lor pentru ca G. să nu mai aibă încredere în ei. Îi raportam toate cuvintele lor făcând-o sistematic cu scopul de a-l induce în eroare. Îi prezentam faptele într-o lumină falsă. *I-am creat o impresie eronată lui G. despre ei*, făcându-l întotdeauna să vadă invers.

În acelaşi timp, chiar G. se "schimbase complet", nu mai era acelaşi

ca altă dată, devenise dur, exigent, lipsit de orice cordialitate, nu mai manifesta deloc interes pentru oameni, încetase să ne mai ceară să spunem adevărul, prefera acum să aibă în jurul lui oameni cărora le era frică să-i vorbească deschis, ipocriți care se laudă unii pe alții, spionându-se pe la spate.

Eram stupefiați să-i auzim vorbind astfel. Aduceau cu ei o atmosferă complet nouă, necunoscută de noi până atunci. Și asta ni se părea foarte straniu, fiindcă cea mai mare parte dintre noi ne găseam în această perioadă într-o stare emoțională destul de puternică și eram cu toții deschiși și cordiali față de acești doi membri protestatari ai grupului nostru.

Am încercat de multe ori să-i vorbim despre ei lui G. Ideea că am putea să-i dăm o "impresie falsă" despre ei l-a amuzat foarte mult.

- În ce mod pot să aprecieze ceea ce facem! a spus el. Și ce idiot mizerabil sunt eu în ochii lor! Cât de ușor este să mă înșel! Vedeți că au încetat să înțeleagă lucrul cel mai important: în muncă, maestrul nu poate fi înșelat. Este o lege care decurge din tot ce am spus despre cunoaștere și existență. Eu pot să vă înșel dacă vreau. Dar voi nu puteți să mă înșelați. Dacă ar fi altfel, voi nu ați avea ce învăța de la mine, eu aș avea de învățat de la voi.

- Cum ar trebui să le vorbim și cum am putea să-i ajutăm să revină în grup? a întrebat cineva dintre noi.

- Nu numai că nu puteți face nimic, a spus G., dar nici măcar nu trebuie să încercați; cu astfel de tentative veți distruge ultima șansă pe care o au de a înțelege și de a se vedea. *Este întotdeauna foarte dificil să revii.* Și asta trebuie să fie rezultatul unei decizii absolut voluntare, fără nici un fel de persuasiune sau de constrângere. Înțelegeți că fiecare cuvânt rostit de ei la adresa mea și a noastră este o încercare de autojustificare, o tentativă de a da vina pe ceilalți în scopul de a-și dovedi lor înșiși că aveau dreptate. Asta înseamnă că se afundă continuu mai mult în minciună. Această minciună poate fi distrusă, dar doar prin suferință. Dacă ieri le era greu să se obiectiveze, astăzi le va fi de zece ori mai dificil.

Altcineva l-a întrebat: "Cum au putut ei ajunge aici? De ce atitudinea lor față de noi toți și față de dumneavoastră s-a schimbat atât de brusc, fără ca nimic să fi lăsat să se prevadă aceasta?"

- Este primul caz la care sunteți martori, a răspuns G., și în consecință sunteți mirat, dar mai târziu veți vedea cât este de frecvent. Voi adăuga că asta se întâmplă întotdeauna în acest mod. Căci este imposibil să stai cu fundul în două luntre. Dar oamenii cred întotdeauna că o pot face, că pot dobândi calități noi rămânând ceea ce sunt. Nu o gândesc conștient, bineînțeles, dar este același lucru.

Și ce vor ei să apere înainte de toate? Dreptul de a avea propria lor apreciere a ideilor și a oamenilor, adică ceea ce le este cel mai nefast. Ei sunt nebuni, o știu deja - cel puțin a fost o perioadă în care și-au dat seama de asta și de aceea s-au apropiat de cale. Dar, un moment mai târziu, ei au uitat deja totul! Și acum aduc în muncă propriile lor atitudini subiective și

meschine, ei încep să mă judece pe mine şi pe ceilalţi ca şi cum ar fi capabili să judece ceva. Şi asta se reflectă imediat în atitudinea lor faţă de ideile expuse şi faţă de tot ceea ce spun eu. Deja "ei acceptă asta", dar "nu acceptă aia"; ei sunt de acord cu un lucru, dat nu sunt de acord cu un altul; ei îmi acordă încredere într-un caz, dar în altul sunt plini de suspiciune.

Şi cel mai nostim este că îşi imaginează că ar fi capabili "să lucreze" în astfel de condiţii, adică fără să îmi acorde încredere în toate şi fără să accepte totul. În realitate este absolut imposibil. Singurul fapt al restricţiilor lor sau al suspiciunilor cu privire la orice idee îi face să fabrice imediat ceva inventat de ei care să o substituie. Şi "interpretările" încep - sunt noi explicaţii sau noi teorii care nu au nimic în comun cu munca sau cu ce am spus eu. Atunci ei încep să gândească erori sau greşeli în toate cuvintele mele, în toate acţiunile mele şi în tot ce ceilalţi spun sau fac. Din acest moment, eu încep să vorbesc despre lucruri pe care le ignor şi despre care chiar n-am idee, dar pe care *ei înşişi* le ştiu şi le înţeleg mult mai bine decât mine; toţi ceilalţi membri ai grupului sunt nebuni, idioţi etc., etc.

Atunci când un om pune în discuţie aceste principii, ştim dinainte tot ce va spune în continuare. Şi voi o veţi şti la rândul vostru. Ceea ce este amuzant este că oamenii pot vedea asta când este vorba despre alţii, dar când încep ei înşişi să divagheze, în acel moment "clarvederea" lor se stinge pentru tot ceea ce îi priveşte. Este o lege. Este greu să urci dealul, dar este foarte uşor să aluneci la poala lui. Ei nici nu încearcă, din jenă, să vorbească despre această situaţie, fie cu mine, fie cu ceilalţi. Şi deseori ei nu se îndoiesc că asta s-ar putea compensa cu un anumit gen de muncă. Chiar nu vor să înţeleagă că atunci când un om a ajuns aici, el a încetat să mai caute.

În plus, remarcaţi că cei doi sunt prieteni. Dacă ar fi fost separaţi, dacă fiecare dintre ei şi-ar fi urmat propriul său drum, nu le-ar fi fost atât de dificil să devină conştienţi de situaţia lor şi să revină. Dar ei sunt prieteni şi se încurajează reciproc în slăbiciunile lor. Acum, unul nu poate reveni fără celălalt. Totuşi, chiar dacă ar vrea să revină, nu-l voi lua decât pe unul dintre cei doi, şi pe celălalt, nu.

- De ce? a întrebat cineva.

- Asta este o altă problemă, a spus G. În cazul de faţă ar fi doar pentru a-i permite să se întrebe cine contează mai mult pentru el, eu sau prietenul său. Dacă este prietenul său, atunci nu am nimic să-i spun, dar dacă sunt eu, trebuie să-şi abandoneze prietenul şi să revină singur. Mai târziu va putea reveni şi celălalt. Dar vă spun că se agaţă unul de celălalt şi se împiedică unul pe altul. Iată un exemplu perfect de rău pe care oamenii şi-l pot face atunci când se îndepărtează de ceea ce este mai bun în ei.

În octombrie eram la Moscova, cu G. Micul său apartament de pe Bilshaia Dimitrovka m-a uluit prin atmosfera sa. Îl amenajase în stil oriental: podeaua şi pereţii erau acoperite de covoare şi chiar şi plafonul era tapetat cu şaluri de mătase. Oamenii care veneau aici - toţi elevi ai lui

G. - păstrau o linişte desăvârşită. Era ceva neobişnuit. Veneau, se aşezau, nu se auzea nici un cuvânt uneori timp de ore în şir. Şi nu era nimic neplăcut, nici neliniştitor în această linişte. Din contră, era un sentiment de siguranţă liniştită; te simţeai eliberat de necesitatea de a juca un rol artificial sau forţat. Dar asupra curioşilor sau vizitatorilor întâmplători această linişte producea o impresie extraordinară. Ei începeau să vorbească fără întrerupere, ca şi cum le-ar fi fost frică să se oprească şi să simtă ceva; sau chiar se ofensau, îşi imaginau că "liniştea" era îndreptată contra lor pentru a simţi ce fiinţe elevate erau elevii lui G. şi pentru a-i face să înţeleagă că nu meritau să vorbească nimeni cu ei; alţii găseau această linişte stupidă, comică, nefirească; în ochii lor apăreau trăsăturile noastre cele mai rele, în special slăbiciunile noastre şi supunerea noastră totală faţă de G., care ne "tiraniza".

P. s-a decis chiar să noteze "reacţiile la linişte" ale diferitelor tipuri de vizitatori. Şi am înţeles astfel de ce oamenii se tem de linişte mai mult decât de orice altceva, de ce vorbesc fără încetare. Era un reflex de apărare bazat întotdeauna pe refuzul de a vedea ceva, refuzul de a mărturisi ceva despre sine însuşi.

Nu am întârziat să recunosc o proprietate şi mai ciudată a apartamentului lui G. *Nu era posibil să minţi în acest loc*. O minciună ieşea imediat la iveală, devenea vizibilă, tangibilă şi clară. Odată am văzut venind pe un om pe care G. îl cunoştea vag. Îl întâlnisem deja pentru că mai venise uneori la întâlnirile grupurilor noastre în absenţa lui G. Eram trei sau patru în apartament. G. nu era acolo. După ce a păstrat liniştea un moment a început să ne spună că tocmai a întâlnit un amic care i-a dat veşti extraordinar de interesante despre război, despre posibilităţilede pace şi aşa mai departe. Şi, deodată, într-un mod cu totul neobişnuit pentru mine, am simţit *că acest om minţea*. El nu întâlnise pe nimeni şi nimeni nu-i spusese nimic. Totul se fabrica în capul său chiar în acest moment doar pentru că nu putea suporta liniştea.

Mi-era jenă să-l privesc. Mi se părea că dacă mi-ar întâlni privirea ar înţelege că eu îmi dădeam seama că minţea. Am privit la ceilalţi şi mi-am dat seama că ei simţeau la fel ca mine şi cu greu puteau să-şi reprime zâmbetele... L-am observat atunci pe cel care vorbea şi am văzut că era singurul care nu remarcase nimic. El vorbea, fericit că vorbeşte, şi, din ce în ce mai prins de subiect, nu-şi dădea deloc seama de privirile pe care le schimbam fără să vrem între noi.

Nu era un caz excepţional. Mi-am amintit deodată de eforturile pe care le-am făcut pentru a ne descrie vieţile şi de "intonaţiile" pe care le căpătau vocile noastre atunci când încercam să ascundem anumite fapte. Mi-am dat seama astfel că şi aici totul stătea în "intonaţii". Atunci când un om flecăreşte sau când aşteaptă doar o ocazie pentru a începe să vorbească, el nu remarcă intonaţiile celorlalţi şi este incapabil să deosebească minciuna de adevăr. Dar imediat ce se linişteşte, adică se trezeşte puţin, el percepe

diferenţele de intonaţii şi începe să discearnă adevărul de minciună.

Am discutat deseori despre această problemă cu ceilalţi elevi ai lui G. Le-am povestit ce s-a întâmplat în Finlanda şi despre "adormiţii" pe care i-am văzut pe străzile din St. Petersburg. Ceea ce simţeam aici, în apartamentul lui G., în contact cu cei care minţeau mecanic, îmi amintea mult de impresia resimţită în contact cu "adormiţii".

Dorinţa mea de a aduce în preajma lui G. pe unii din prietenii mei din Moscova era mare, dar dintre toţi cei pe care i-am întâlnit în timpul sejurului meu, unul singur, vechiul meu prieten ziaristul V.A.A., mi-a făcut impresia că ar fi suficient de viu. Deşi avea, ca de obicei, foarte mult de lucru şi era întotdeauna aglomerat, el s-a arătat foarte interesat atunci când i-am vorbit de G. şi l-am invitat din partea lui să ia masa împreună cu el. G. a convocat vreo 15 dintre elevii săi şi a organizat o masă somptuoasă pentru această perioadă de război, cu zacuscă, *shashlik*, vin de Cacbetie şi alte splendori, într-un cuvânt, unul dintre aceste festinuri la modă în Caucaz care începe la prânz şi durează până seara. G. l-a aşezat pe A. lângă el, a fost foarte amabil şi tot timpul a avut grijă de el, turnându-i el însuşi în pahar. Deodată inima mi-a stat. Am înţeles la ce test l-am expus pe prietenul meu. Noi toţi păstram liniştea. Timp de cinci minute, el s-a comportat ca un erou. Apoi a început să vorbească. A vorbit despre război, despre aliaţii noştri, de inamicii noştri; ne-a împărtăşit opiniile tuturor oamenilor publici din Moscova şi din St. Petersburg despre toate subiectele posibile; apoi ne-a vorbit despre uscarea legumelor pentru armată (de care se ocupă acum, în afara muncii sale de ziarist), în special despre uscarea cepei, apoi despre chimia aplicată în agricultură şi despre chimie în general, despre "amendamentele" care se pot aduce "solului"; despre spiritism, despre "materializări" şi nu ştiu mai câte. Nici G, nici altcineva nu a spus nici un cuvânt. Eram pe punctul de a interveni, temându-mă ca A. să nu se ofenseze, dar G. mi-a aruncat o privire atât de feroce încât m-am oprit imediat. De altfel, temerile mele erau inutile. Bietul A. nu a reamarcat nimic; era în culmea fericirii vorbind, şi era atât de prins de ceea ce spunea, de propria sa elocvenţă încât nu s-a oprit nici un moment timp de patru ore. Apoi, cu multă căldură, el a strâns mâinile lui G. şi i-a mulţumit pentru "foarte interesanta conversaţie". Privindu-mă, G. a avut un râs maliţios.

Mă simţeam copleşit de ruşine. Îl ridiculizaseră pe bietul A. care desigur nu se putea aştepta la aşa ceva şi de aceea fusese invitat. Am înţeles că G. a vrut să le facă elevilor săi o demonstraţie.

- Ei bine, aţi văzut? a spus el după ce A. a ieşit. Este ceea ce oamenii numesc un om inteligent; dar el nu a remarcat nimic, deşi eu am urmărit să-i atrag atenţia. Lăsaţi-l deci să vorbească, pentru că el nu doreşte decât asta; şi toată lumea este la fel. Acesta este mult mai bun decât mulţi alţii; el nu a minţit. El cunoştea cu adevărat lucrurile despre care vorbea - în modul său, bineînţeles. La ce bun, vă întreb? Nu mai este

tânăr. Şi era probabil singura dată în viaţa sa când avea o şansă să audă adevărul; dar el a vorbit tot timpul.

Dintre discuţiile de la Moscova mi-o mai amintesc pe următoarea. De data aceasta G. a fost cel care mi-a vorbit:

- După părerea dvs. care este cel mai important lucru pe care l-aţi învăţat până astăzi?

- Experienţele pe care le-am avut în luna august, normal. Dacă aş fi capabil să le provoc la voinţă şi să le folosesc, nu aş cere nimic mai mult, deoarece cred că atunci aş putea să găsesc tot restul singur. Dar ştiu că aceste "experienţe" - am ales acest cuvânt pentru că nu există un altul, dar ştiţi bine despre ce vorbesc (cu un semn cu capul mi-a confirmat) - depind în acelaşi timp de starea emoţională în care mă găseam atunci. Dacă aş putea să creez în mine acea stare emoţională, aş regăsi foarte repede aceste "experienţe". dar simt că sunt foarte departe, ca şi cum aş dormi. Astăzi "dorm"; ieri eram "treaz". Cum poate fi creată din nou această stare emoţională? Spuneţi-mi.

- În trei moduri, a răspuns G. În primul rând, această stare poate veni singură, din întâmplare. În al doilea rând, cineva poate să o creeze în dvs. Şi în al treilea rând puteţi să o creaţi singur. Alegeţi.

Mărturisesc că pentru o secundă am fost ispitit să spun că aş prefera să fie altcineva, adică el, care să creeze în mine starea emoţională de care vorbesc. Dar mi-am dat seama imediat că mi-ar răspunde că deja a făcut-o o dată şi că acum trebuie sau să aştept ca starea să vină singură, sau să fac eu însumi ceva pentru a o dobândi.

- Vreau să o creez singur, bineînţeles, am spus eu. Dar cum să fac?

- V-am spus deja mai înainte; este necesar sacrificiul, a răspuns G. Nimic nu se poate obţine fără sacrificiu. Dar dacă există în lume un lucru pe care oamenii nu il înţeleg, acesta este cu siguranţă ideea de sacrificiu. Ei cred că trebuie să sacrifice ceva ce au. De exemplu, le-am spus într-o zi că ar trebui să sacrifice "credinţa", "liniştea" şi "sănătatea". Ei au luat-o ad-literam. Ca şi cum ei chiar ar fi avut credinţă, linişte, sau sănătate. Toate aceste cuvinte trebuie puse între ghilimele. De fapt, ei nu trebuie să sacrifice decât lucruri pe care îşi imaginează că le au şi care nu le aparţin câtuşi de puţin în realitate. Ei nu trebuie să-şi sacrifice decât fanteziile. Dar asta este foarte dificil pentru ei, foarte dificil. Este mult mai uşor să-şi imagineze că sacrifică lucruri reale.

Nu, ceea ce oamenii trebuie să sacrifice *este suferinţa lor*: nimic nu este mai dificil de sacrificat. Un om va renunţa la orice plăcere mai degrabă decât să renunţe la propria sa suferinţă. Omul a degenerat în aşa fel încât ţine la asta mai mult decât la orice. Şi totuşi, este indispensabil să se elibereze de suferinţă. Cel care nu s-a eliberat de ea, cel care nu a sacrificat suferinţa, nu se poate transforma. Mai târziu voi spune mai multe despre acest subiect. Nimic nu poate fi obţinut fără suferinţă, dar în acelaşi timp trebuie să începeţi prin a o sacrifica. Acum descifraţi ce înseamnă

asta.

Am rămas la Moscova opt zile, apoi m-am întors la St. Petersburg cu o provizie de idei şi impresii noi. Şi atunci s-a produs un mic eveniment care mi-a dat cheia multor aspecte ale învăţăturilor şi metodelor lui G.

În timpul sejurului meu la Moscova elevii lui G. mi-au explicat diverse legi legate de om şi lume. Printre altele ei mi-au arătat din nou "tabelul hidrogenilor", cum îl numeam noi la St. Petersburg, dar într-o formă considerabil lărgită. De remarcat că în loc de trei scări de hidrogen pe care G. le stabilise pentru noi mai înainte, ei căpătaseră schema următoare constituită în total din 12 scări.

Sub această formă tabelul era dificil de înţeles şi am putut să mă conving de necesitatea scărilor reduse.

Să luăm de exemplu a şaptea scară, a spus P. Absolutul este aici hidrogenul 96. *Focul* poate fi luat drept hidrogen 96. Focul este atunci Absolutul pentru o bucată de lemn. Să luăm a noua scară. Aici Absolutul este hidrogenul 384 sau apa. Apa va fi Absolutul pentru o bucată de zahăr.

Dar nu am putut să înţeleg principiul pe baza căruia era posibil să se determine cu exactitate când trebuia folosit un astfel de tabel. P. mi-a arătat un tabel care mergea până la a cincea scară şi care se raporta la nivele paralele în diferite lumi. Nu am putut să înţeleg nimic din el. Am început să mă întreb dacă nu ar fi potrivit să corelez aceste diverse scări cu diversele cosmosuri. Totuşi, fiind blocat pe această idee, am apucat-o într-o direcţie complet greşită, deoarece cosmosurile nu aveau, bineînţeles, nici cea mai mică legătură cu diviziunile scării. În acelaşi timp, mi se părea că nu am înţeles nimic din "cele trei octave ale radiaţiei" din care G. dedusese prima scară a hidrogenilor. Principala barieră era aici relaţia celor trei forţe 1, 2, 3 şi 1, 3, 2 şi relaţiile dintre "carbon", "oxigen" şi "azot".

Am înţeles că aici era ceva important şi am părăsit Moscova cu sentimentul că nu numai că nu am învăţat nimic nou, dar că după toate aparenţele am pierdut ce dobândisem, adică ceea ce credeam că deja înţelesesem.

Am adoptat, în grupul nostru, convenţia că oricine mergea la Moscova şi primea noi explicaţii trebuia, la rândul său, să le împărtăşească integral şi celorlalţi. Dar în vagonul care mă ducea spre St. Petersburg, atunci când am revăzut mental cu atenţie tot ce am auzit la Moscova, am simţit că nu voi fi capabil să comunic prietenilor mei ce era mai important pentru motivul că nu îl înţelegeam nici eu. Asta mă irita şi nu ştiam ce să fac. În această stare de spirit am sosit la St. Petersburg şi m-am dus a doua zi la întrunire.

Încercând să reconstitui, pe cât era posibil, diferitele puncte de plecare ale "diagramelor" - numeam astfel acea parte a învăţăturii lui G. care avea legătură cu problemele generale şi cu legile - am început să evoc impresiile generale ale călătoriei mele. Şi, în timp ce vorbeam, gândirea

H_6	H_1										
H_{12}	H_6	H_1									
H_{24}	H_{12}	H_6	H_1								
H_{48}	H_{24}	H_{12}	H_6	H_1							
H_{96}	H_{48}	H_{24}	H_{12}	H_6	H_1						
H_{192}	H_{96}	H_{48}	H_{24}	H_{12}	H_6	H_1					
H_{384}	H_{192}	H_{96}	H_{48}	H_{24}	H_{12}	H_6	H_1				
H_{768}	H_{384}	H_{192}	H_{96}	H_{48}	H_{24}	H_{12}	H_6	H_1			
H_{1536}	H_{768}	H_{384}	H_{192}	H_{96}	H_{48}	H_{24}	H_{12}	H_6	H_1		
H_{3072}	H_{1536}	H_{768}	H_{384}	H_{192}	H_{96}	H_{48}	H_{24}	H_{12}	H_6	H_1	
H_{6144}	H_{3072}	H_{1536}	H_{768}	H_{384}	H_{192}	H_{96}	H_{48}	H_{24}	H_{12}	H_6	H_1
H_{12288}	H_{6144}	H_{3072}	H_{1536}	H_{768}	H_{384}	H_{192}	H_{96}	H_{48}	H_{24}	H_{12}	H_6

mea a fost acaparată de o cu totul altă problemă: "De unde să încep? - Ce înseamnă tranziţia lui 1, 2, 3 în 1, 3, 2? Poate fi găsit un exemplu de astfel de tranziţie printre fenomenele pe care le cunoaştem?"

Simţeam că trebuie să găsesc un răspuns acum, imediat. Atât timp cât eu însumi nu-l găseam, nu putem să spun nimic celorlalţi.

Am început prin a trasa diagrama pe tablă. Era diagrama celor trei octave ale radiaţiei: *Absolut - Soare - Pământ - Lună*. Erau deja obişnuiţi cu această terminologie şi cu forma expunerilor lui G. Dar nu ştiam deloc ce voi spune în continuare ca să fie nou pentru ei.

Deodată mi-a venit o în minte un simplu cuvânt, *pe care nimeni nu-l pronunţase la Moscova*, dar care lega şi explica totul: "o diagramă în mişcare". Am înţeles că era indispensabil să ne-o reprezentăm ca pe o *"diagramă în mişcare"*, în care toate verigile îşi schimbă locul ca într-un dans mistic.

Am simţit că în acest simplu cuvânt exista o atât de mare bogăţie de conţinut încât aproape că nu mai auzeam ceea ce spuneam. Dar după ce mi-am aranjat gândurile am văzut că colegii mei mă ascultau şi că le explicasem tot ceea ce nici eu nu înţelesesem înainte de întrunire. Asta mi-a dat o senzaţie extraordinar de puternică şi de clară, ca şi cum aş fi descoperit noi posibilităţi, o nouă metodă de percepţie şi de înţelegere *legată de faptul de a da explicaţii altora*. Şi sub impresia acestei senzaţii, imediat după ce am spus că exemple sau analogii ale tranziţiei forţelor 1, 2, 3 şi 1, 3, 2 puteau fi găsite în lumea reală, am văzut brusc astfel de exemple simultan în organismul uman, în lumea astronautică şi în mecanică, în mişcările ondulatorii.

Am avut apoi o discuţie cu G. despre diversele scări cărora nu le vedeam motivul de a exista.

- Ne risipim timpul ca să descifrăm enigme, am spus eu. Nu ar fi mai simplu să ne ajutaţi să le rezolvăm mai rapid? Ştiţi că ne aşteaptă numeroase dificultăţi, dar în acest mod nici măcar nu vom ajunge să ne confruntăm cu ele. Nu ne-aţi spus chiar dvs. adeseori că avem foarte puţin timp?

- Tocmai din cauză că timpul e scurt şi că ne aşteaptă multe dificultăţi, a spus G., este indispensabil să urmaţi îndrumările mele. Dacă de pe acum sunteţi speriat de aceste dificultăţi, cum va fi mâine? Credeţi că se dă ceva vreodată în formă completă pe trei coli? Sunteţi foarte naiv. Trebuie să fii şiret, să te prefaci; trebuie ca vorbind cu oamenii să-i aduci până la esenţa lucrurilor. Unele dintre ele se învaţă câteodată plecând de la o anecdotă sau de la o glumă. Şi aţi vrea ca totul să fie simplu? Niciodată nu se întâmplă aşa. Trebuie să ştii cum să iei atunci când nu ţi se dă nimic, cum *"să furi"*, dacă este necesar, şi nu să aştepţi tot timpul să-ţi pice din cer.

CAPITOLUL XIV

Atunci când G. rămânea singur cu noi, după conferințele publice în care erau admise și persoane din afară, revenea întotdeauna asupra anumitor subiecte. Primul era "amintirea Sinelui"; el a subliniat necesitatea lucrului constant asupra Sinelui pentru a-l atinge; al doilea era imperfecțiunea limbajului nostru, dificultatea de a descrie în cuvinte "adevărul obiectiv".

Cum am mai spus, G. dădea expresiilor "obiectiv" și "subiectiv" un sens special, luând ca bază împărțirea stărilor de conștiință în "subiective" și "obiective". Astfel, toată știința obișnuită, care se bazează pe metode obișnuite de observare și de verificare a observațiilor era, în ochii săi, o știință *subiectivă*; în același fel, el numea *subiective* toate teoriile științifice deduse din observarea faptelor accesibile în stări de conștiință subiective. Dimpotrivă, știința bazată pe metode și principii străvechi de observare, știința lucrurilor în sine, *știința totului*, era pentru el *știința obiectivă*.

Voi scrie acum folosindu-mă de notele luate de anumiți elevi ai lui G. la Moscova și de mine la St. Petersburg.

- Una dintre ideile centrale ale științei obiective, a spus G., este ideea unității tuturor lucrurilor, a unității în diversitate. Din timpuri străvechi, oamenii care au înțeles conținutul acestei idei, care i-au înțeles sensul și au văzut în ea baza științei obiective, s-au străduit să găsească mijlocul prin care să ne-o transmită într-o formă accesibilă. O transmitere corectă a ideilor științei obiective a fost întotdeauna o preocupare a celor ce posedau această știință. În asemenea cazuri, ideea unității tuturor lucrurilor, în calitate de idee centrală și fundamentală, trebuia să fie principala preocupare și trebuia transmisă integral și exact. S-a căutat deci metoda cea mai potrivită pentru a-i asigura transmiterea adecvată, fără riscul de a o deforma sau de a o altera. În acest scop, persoanele cărora le era destinată trebuiau să primească o pregătire adecvată; cât despre ideea în sine, ea era prezentată fie sub o formă logică - ca în sistemele filozofice care urmăresc să dea o definiție "principiului fundamental" sau *arche*-i (pietrei filozofale), din care provine totul - fie sub forma învățăturii religioase tinzând să creeze un element de credință și să provoace o emoție puternică, care ridică oamenii la nivelul "conștiinței obiective". Tentativele mai mult sau mai puțin încununate de succes care au fost făcute pe una sau alta din aceste căi se întâlnesc de-a lungul întregii istorii a umanității de la origini până în

zilele noastre şi, sub aspectul credinţelor religioase sau a doctrinelor filozofice, ele rămân monumente mărturisind despre eforturile făcute pentru a uni gândirea umanităţii cu gândirea ezoterică.

Dar ştiinţa obiectivă, şi ideea unităţii incluse, nu aparţine decât conştiinţei obiective. Atunci când formele care exprimă această ştiinţă sunt percepute de conştiinţa subiectivă, ele sunt inevitabil denaturate şi, în locul adevărului, ele se încarcă tot mai mult de erori. Cu conştiinţa obiectivă este posibil să vezi şi să simţi "unitatea tuturor lucrurilor". Dar pentru conştiinţa subiectivă, lumea este fragmentată în milioane de fenomene separate şi fără legătură. Eforturile făcute pentru a le lega, pentru a le uni în câteva sisteme ştiinţifice sau filozofice, nu duc la nimic, pentru că oamenii nu pot să deducă ideea Totului plecând de la fapte izolate şi nu pot ghici principiile diviziunii totului fără a cunoaşte legile pe care se bazează această diviziune.

Cu siguranţă, ideea unităţii tuturor lucrurilor există şi în gândirea raţională, dar raportul său exact cu diversitatea nu poate fi exprimat niciodată bine prin cuvinte sau sub o formă logică. Rămâne întotdeauna dificultatea insurmontabilă a limbajului. Un limbaj care s-a format exprimând impresii de pluralitate şi de diversitate în stări de conştiinţă subiective nu poate niciodată să transmită cu suficientă claritate şi plenitudine ideea unităţii, inteligibilă şi evidentă doar în starea obiectivă de conştiinţă.

Dându-şi seama de imperfecţiunea şi de slăbiciunea limbajului obişnuit, oamenii care posedau ştiinţa obiectivă au încercat să exprime ideea unităţii sub forma "miturilor", a "simbolurilor" şi a "formulelor" speciale care, fiind transmise fără nici o alterare, au purtat această idee de la o şcoală la alta, deseori şi de la o epocă la alta.

S-a spus deja că, în stările superioare de conştiinţă, la om funcţionează centrii psihici superiori: centrul "emoţional superior" şi "centrul intelectual superior". Scopul "miturilor" şi al "simbolurilor" era să trezească centrii superiori, să transmită omului idei inaccesibile raţiunii sale şi să le transmită sub asemenea forme încât ele să nu poată fi greşit interpretate. "Miturile" erau destinate centrului "emoţional superior", iar simbolurile centrului "intelectual superior". Din această cauză, toate eforturile făcute pentru a ne da seama sau pentru a explica doar prin raţiune "miturile", "simbolurile", ca şi "formulele" care dau un rezumat al conţinutului lor, sunt sortite de la început eşecului. Este totdeauna posibil să înţelegi totul, dar în fiecare caz trebuie implicat centrul potrivit. Pregătirea, fără de care nu s-ar putea recepţiona ideile ştiinţei obiective, trebuie să se facă cu ajutorul gândirii, căci doar o gândire bine pregătită poate să transmită această idee centrilor superiori fără să introducă în ea elemente străine.

Simbolurile folosite pentru a transmite idei ale ştiinţei obiective conţineau diagramele legilor fundamentale ale universului şi ele nu transmiteau doar ştiinţa în sine, ele arătau şi calea pe care se putea ajunge acolo. Studiul simbolurilor, al structurii şi semnificaţiilor lor formau o

parte foarte importantă a pregătirii fără de care nu este posibilă primirea științei obiective și era în sine un test, pentru că o înțelegere literală sau formală a simbolurilor se opune obținerii oricăror cunoștințe ulterioare.

Simbolurile erau împărțite în simboluri fundamentale și simboluri secundare; primele conțineau principiile diferitelor ramuri ale științei; celelalte exprimau natura esențială a fenomenelor în relația lor cu unitatea.

Printre formulele care rezumau conținutul numeroaselor simboluri, următoarea avea o importanță deosebită: "*Ceea ce se află jos se află și sus*" - primele cuvinte ale *Tablei de smarald* a lui Hermes Trismegistos. Această formulă arată că toate legile cosmosului puteau fi găsite în atom sau în orice alt fenomen existent ca *ceva îndeplinit după legi incontestabile*. Același sens se găsea în analogia stabilită între *Microcosmos* - omul, și *Macrocosmos* - Universul.

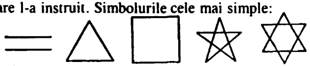
Legile fundamentale ale triadelor și ale octavelor pătrund în toate lucrurile și trebuie studiate simultan în om și în univers. Dar omul este pentru el însuși un obiect de studiu și de știință mai apropiat și mai accesibil decât lumea fenomenelor care îi sunt exterioare. În consecință, dacă se străduiește să ajungă la cunoașterea universului, omul trebuie să înceapă prin a studia în el însuși legile fundamentale ale universului.

Din acest punct de vedere, o altă formulă: *Cunoaște-te pe tine însuți* are un sens foarte profund; este unul dintre simbolurile care conduc ființa la cunoașterea Adevărului. Astfel, studiul omului și al lumii se susțin unul pe celălalt. Studiind universul și legile sale, omul se va studia pe el însuși și, studiindu-se pe el însuși, va studia universul. În acest sens, fiecare simbol ne învață ceva despre noi înșine.

Studiul simbolurilor poate fi abordat în felul următor: mai întâi, studiind lumea fenomenală, omul trebuie să vadă în toate lucrurile manifestarea celor două principii opuse care, după conjuncțiile și opozițiile lor, dau un rezultat sau altul, reflectând natura esențială a principiilor care le-au creat. Această manifestare a marilor legi ale *dualității* și ale *trinității* omul o vede simultan în cosmos și în el însuși. Dar, în raport cu cosmosul, el este un simplu spectator care nu vede decât la suprafața fenomenelor care lui i se par că se mișcă într-o singură direcție, deși în realitate ele se mișcă în multiple direcții. În timp ce, în raport cu el însuși, înțelegerea legilor dualității și ale trinității se poate exprima într-o formă practică; el poate, atunci când înțelege într-adevăr aceste legi, să limiteze manifestarea la linia permanentă a luptei contra lui însuși pe calea cunoașterii de sine. Și, în acest mod, el introduce *linia voinței*, mai întâi în cercul timpului, apoi în ciclul eternității, a cărui desăvârșire va crea în el marele simbol cunoscut sub numele de *Pecetea lui Solomon*.

Transmiterea sensului simbolurilor la un om care nu a dobândit mai înainte o înțelegere interioară este imposibilă. Acesta pare un paradox. Însă doar acela care cunoaște deja conținutul simbolului îi poate descoperi esența. Simbolul devine atunci pentru el o sinteză a cunoașterii sale, și el

îl utilizează pentru a-l exprima şi a-l transmite la fel cum acesta a folosit omului care l-a instruit. Simbolurile cele mai simple:

sau numerele 2, 3, 4, 5, 6 care le exprimă, au un sens definit în raport cu dezvoltarea interioară a omului; ele arată diferite grade ale perfecţionării sinelui şi de ridicare a nivelului existenţei pe cale.

Omul, în starea sa obişnuită de conştiinţă, este privit ca o *dualitate*. El este în întregime constituit din dualităţi sau din "cupluri de contrarii". Toate senzaţiile omului, impresiile sale, emoţiile sale, gândurile sale, sunt împărţite în pozitive şi negative, folositoare şi dăunătoare, necesare şi inutile, bune şi rele, plăcute şi neplăcute. Lucrul centrilor de forţă se face sub semnul acestei dihotomii. Gândurile se opun sentimentelor. Impulsurile motrice se opun setei instinctive de linişte. În această dualitate se desfăşoară toate percepţiile, toate reacţiile, toată viaţa omului. Şi cel care este capabil să se observe câtuşi de puţin, acela va putea recunoaşte această dualitate în el însuşi.

Dar această dualitate apare ca o alternanţă: învingătorul de astăzi este învinsul de mâine; ceea ce ne domină astăzi va fi în curând un aspect secundar, subordonat. Şi totul este la fel de mecanic, lipsit de voinţă sau de scop. Înţelegerea existenţei dualităţii în noi înşine începe atunci când ne dăm seama de mecanicitatea noastră şi când ajungem să înţelegem diferenţa între ceea ce este automat şi ceea ce este conştient. Această înţelegere trebuie să fie precedată de distrugerea minciunii faţă de sine însuşi, care pentru om constă în a privi acţiunile sale, chiar şi pe cele mai mecanice, ca pe acte voluntare şi conştiente şi de a se considera o *fiinţă unitară şi coerentă*.

Atunci când această iluzie este distrusă şi când omul începe să vadă în el diferenţa între mecanic şi conştient, începe lupta pentru o existenţă lucidă şi pentru subordonarea automatismelor conştientului. În acest scop, omul începe să facă eforturi pentru a lua *decizia corectă*, bazată pe motive conştiente, să lupte contra proceselor automate care se efectuează în el după legile dualităţii. Crearea acestui al treilea principiu, principiu permanent, va fi pentru om *transformarea dualităţii în trinitate*.

Cel care ia această hotărâre şi o introduce constant, cu perseverenţă, în toate evenimentele în care nu interveneau altădată decât şocuri neutralizatoare, accidentale (dând doar rezultate accidentale) acela va crea în timp o linie permanentă de rezultate şi în fiinţa lui se va produce *transformarea trinităţii în cuaternar*.

Gradul următor, *transformarea lui patru în cinci* şi construcţia pentagramei nu are doar unul ci o mulţime de sensuri în raport cu omul. Ori, printre ele, este unul care trebuie învăţat mai întâi, şi este cel mai sigur: el se referă la lucrul centrilor de forţă.

Dezvoltarea maşinii umane şi ridicarea nivelului existenţei încep

printr-o funcţionare nouă şi neobişnuită a acestei maşini. Ştim că omul are cinci centri: intelectual, emoţional, motor, instinctiv şi sexual. O dinamizare predominantă a unuia sau altuia din aceşti centri în detrimentul celorlalţi produce un tip de om unilateral, incapabil de orice dezvoltare ulterioară. Dar dacă omul îşi va dezvolta în mod armonios toţi centrii, "pentagrama se închide în el" şi devine tipul desăvârşit al omului complet. Funcţionarea completă a celor cinci centri îi face să se unească cu centrii superiori, care introduc principiul până atunci absent şi îl pun pe om în legătură directă şi permanentă cu conştiinţa obiectivă şi cu cunoaşterea obiectivă.

Omul devine atunci *steaua cu şase colţuri*, adică se închide într-un cerc de viaţă independent şi complet prin el însuşi, se izolează de influenţele străine sau de şocurile accidentale; încarnează în el însuşi *Pecetea lui Solomon*.

În cazul de faţă, seria simbolurilor date - 2, 3, 4, 5 şi 6 - este interpretată ca fiind aplicabilă unui singur proces. Dar chiar această interpretare este incompletă, pentru că niciodată un simbol nu poate fi complet interpretat. El nu poate decât să fie experimentat sau *trăit*, la fel cum, de exemplu, ideea *cunoaşterii de sine* trebuie trăită.

Chiar acest proces al dezvoltării armonioase a omului poate fi privit din punctul de vedere al unui alt sistem de simboluri, cel al legii octavei. După legea octavei, un proces complet este reprezentat de trecerea de la un DO la DO-ul octavei superioare, printr-o serie de tonuri succesive. Cele şapte tonuri fundamentale ale scării octavei exprimă legea lui 7. Adăugarea DO-ului octavei suerioare, care este încoronarea procesului, formează a opta treaptă. Cele şapte tonuri fundamentale, cu cele două "intervale" sau cele două "şocuri adiţionale", formează nouă trepte. Dacă adăugăm la ele DO-ul noii octave, avem zece trepte. Ultima, a zecea treaptă, este sfârşitul ciclului precedent şi începutul următorului. Astfel, legea octavei, la fel ca şi procesul pe care îl exprimă, conţine numerele de la 1 la 10. Găsim aici ceea ce s-ar putea numi *simbolismul numerelor*. Simbolismul numerelor nu poate fi înţeles fără legea octavei, sau fără o concepţie clară a modului în care octavele îşi găsesc expresie în *sistemul zecimal* şi invers.

În sistemele oculte occidentale există o metodă cunoscută sub numele de *"adunarea teozofică"*, care dă semnificaţia numerelor de două cifre sau mai mult, bazându-se pe suma acestor cifre. Pentru cei care nu înţeleg simbolismul numerelor, acest mod de a le sintetiza pare absolut arbitrar şi steril. Dar pentru un om care înţelege unitatea a tot ceea ce există şi care posedă cheia acestei unităţi, metoda adunării teozofice are un sens profund, pentru că ea conţine întreaga diversitate a legilor fundamentale care o guvernează, şi care sunt exprimate în numere de la 1 la 10.

Cum am mai spus deja, în ştiinţa simbolurilor numerele corespund unor *figuri geometrice* determinate, care le sunt complementare. Kabala foloseşte în acelaşi timp un *simbolism al literelor*, care este în concordanţă cu un *simbolism al cuvintelor*. Combinarea celor patru metode ale

simbolismului - prin numere, figuri geometrice, litere şi cuvinte - dă o metodă complexă, dar perfectă.

Există în acelaşi timp un *simbolism al magiei*, *un simbolism al alchimiei*, *un simbolism al astrologiei*, fără să uităm *simbolurile tarotului*, care le uneşte într-un singur tot. Fiecare dintre aceste sisteme poate servi ca mijloc pentru *a transmite* ideea unităţii. Dar în mâinile ignorantului şi incompetentului, oricât de bune ar fi invenţiile sale, acelaşi simbol devine "instrument al greşelii". Motivul este că un *simbol* nu poate fi luat niciodată într-un sens ultim şi exclusiv. Atât timp cât el exprimă legile unităţii într-o diversitate indefinită, un simbol posedă el însuşi un număr indefinit de aspecte plecând de la acela sub care poate fi înfăţişat, şi necesită de la cel care se apropie de el capacitatea de a-l vedea simultan din diferite puncte de vedere. Simbolurile care transpun sistemul în cuvintele limbajului obişnuit se rigidizează, îşi pierd transparenţa şi devin foarte uşor "propriile lor contrarii", închizând sensul în liniile dogmaticii, fără să lase măcar libertatea foarte relativă a unui examen *logic* al subiectului. Motivul acestui lucru se găseşte în înţelegerea literală a simbolurilor, în faptul că nu le atribuim decât un singur sens. Chiar şi acolo adevărul se găseşte acoperit de o ţesătură exterioară de minciuni şi descoperirea lui necesită imense eforturi de negare, în care se pierde chiar şi ideea simbolului. Se ştie la câte aberaţii s-a ajuns pornind de la simbolurile religioase, alchimice şi mai ales ale magiei, pentru cei care le-au luat *ad-literam*, şi într-un singur sens.

Totuşi, adevărata înţelegere a simbolurilor nu poate fi pusă în discuţie. Ea aprofundează cunoaşterea şi nu poate rămâne teoretică, pentru că ea intensifică eforturile în vederea rezultatelor reale, în vederea unirii ştiinţei şi *sufletului*, adică în vederea *marelui a face*. Cunoaşterea pură nu poate fi transmisă; dar, dacă este exprimată prin simboluri, ea este ca acoperită de un voal care, pentru cei care doresc să o vadă şi ştiu cum să privească, devine transparent.

În acest sens, este posibil să vorbim de un simbolism al limbajului - deşi acest simbolism este foarte rar înţeles. Căci aici este vorba de înţelegerea sensului profund a ceea ce se spune, ceea ce nu este posibil decât plecând de la un grad destul de elevat al evoluţiei şi presupune de la auditor o anumită stare şi anumite eforturi corespunzătoare. Atunci când un om aude un limbaj care este nou pentru el dacă, în loc să facă eforturi să înţeleagă, începe să discute sau să contrazică şi susţine părerea pe care o crede corectă dar, de regulă, nu are nici cea mai mică legătură cu subiectul, el pierde astfel orice şansă să dobândească ceva nou. Pentru a fi în stare să cunoşti conţinutul interior al limbajului simbolic este esenţial să înveţi în prealabil să asculţi. A asculta este o ştiinţă. Şi dacă această ştiinţă lipseşte, orice încercare de înţelegere literală, mai ales atunci când este vorba despre cunoaştere obiectivă şi despre fuziunea diversităţii in unitate, este destinată dinainte eşecului şi face să apară noi erori, în cea mai mare parte a cazurilor.

Trebuie să insistăm asupra acestui punct, pentru că acest caracter raţionalist al educaţiei contemporane impregnează oamenii cu tendinţa sau înclinaţia să contrazică cu definiţii logice sau cu argumente logice aproape tot ceea ce aud. Şi, fără să-şi dea seama, această nevoie, ca să zicem aşa, de exactitate, îi paralizează în toate domeniile în care, chiar prin natura lor, definiţiile exacte implică o inexactitate a sensului.

Din cauza acestei tendinţe a gândirii noastre contemporane, se întâmplă adesea ca o cunoaştere exactă a detaliilor, în orice domeniu, în cazul unui om care nu a înţeles esenţialul acestui domeniu, să devină un obstacol în calea cunoaşterii naturii esenţiale a domeniului respectiv. Bineînţeles, asta nu înseamnă că ştiinţa adevărată nu cunoaşte definiţiile exacte: dimpotrivă, doar ea le cunoaşte, dar în felul său, care cade exact pe ideea pe care ne-o facem noi. Atât de bine încât, dacă cineva îşi imaginează că poate urma calea revelării Sinelui ghidat de o ştiinţă "exactă", sau dacă se aşteaptă să dobândească o asemenea ştiinţă înainte să-şi dea osteneala să asimileze îndemnurile pe care le-a primit în legătură cu munca sa, se înşeală: trebuie să înţeleagă înainte de toate că nu va ajunge niciodată la cunoaştere înainte de a face eforturile necesare, şi că doar lucrul asupra lui însuşi îi va permite să obţină ceea ce caută. Nimeni nu va putea să-i dea ceea ce nu are deja; nimeni nu va putea niciodată să facă în locul său munca pe care trebuie să o facă singur. Tot ceea ce poate face un altul pentru el este să-l stimuleze să lucreze şi, din acest punct de vedere, simbolul, înţeles aşa cum trebuie, joacă rolul unui stimulent din punctul de vedere al ştiinţei noastre.

Am vorbit deja despre legea octavei şi de faptul că fiecare proces, oricare ar fi gama în care se efectuează, este complet determinat în dezvoltarea sa gradată de legea structurii gamei de şapte tonuri. Sub acest raport, a fost spus că fiecare notă, dacă este transpusă în altă gamă, devine la rândul ei o octavă întreagă. "semitonurile" MI-FA şi SI-DO care nu pot fi umplute de energia proceselor în curs, pun în legătură diverse procese prin simplul fapt că au nevoie de un şoc exterior, de un ajutor exterior, ca să zicem aşa.

Prin urmare, "legea octavei" leagă toate procesele din univers şi, pentru cel care cunoaşte octavele de tranziţie şi legile structurii lor, apare posibilitatea cunoaşterii exacte a fiecărui lucru sau a fiecărui fenomen în natura sa esenţială, ca şi toate relaţiile cu alte lucruri şi alte fenomene.

Pentru a uni, pentru a integra toate cunoştinţele relative la legea structurii octavei există un simbol de forma unui cerc a cărui circumferinţă este divizată în nouă părţi egale prin puncte legate între ele, într-o anumită ordine, prin nouă linii.

Dar înainte să trecem la studiul acestui simbol este esenţial să înţelegem bine anumite aspecte ale învăţăturii pe care o folosim şi relaţia acestei învăţături cu alte sisteme care utilizează metoda simbolică pentru transmiterea cunoaşterii.

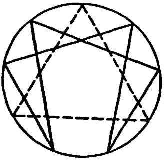
Pentru a înţelege relaţiile între aceste învăţături trebuie întotdeauna să ne amintim că aceste căi care duc la cunoaşterea unităţii se îndreaptă spre ea ca razele unui cerc convergând spre centrul său: cu cât se apropie de centru, ele sunt mai apropiate unele de altele.

Din aceasta rezultă că noţiunile teoretice care sunt la originea unei linii spirituale pot fi câteodată explicate din punct de vedere al unei alte linii şi invers. Din acest motiv este câteodată posibil să trasăm o anumită cale intermediară între aceste două căi adiacente. Dar în absenţa unei ştiinţe şi a unei înţelegeri complete a liniilor fundamentale, asemenea căi intermediare pot să ducă cu uşurinţă la o amestecătură de linii, la confuzii şi la greşeli.

Dintre liniile spirituale mai mult sau mai puţin cunoscute se pot distinge patru: 1. Ebraică; 2. Egipteană; 3. Iraniană; 4. Hindusă.

De altfel, noi nu cunoaştem din ultima decât filozofia ei şi din primele trei doar fragmente teoretice. În afară de aceste linii mai există două cunoscute în Europa: *teozofia* şi aşa-zisul *ocultism occidental*, care sunt rezultatul amestecului căilor fundamentale. Aceste două linii conţin în sine grăunţe de adevăr, dar nici una nici alta nu posedă ştiinţa integrală şi, în consecinţă, toate eforturile urmate pe aceste căi pentru a ajunge la o realizare efectivă, nu pot da decât rezultate negative.

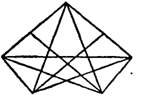
Învăţătura a cărei teorie o expunem aici este complet autonomă, independentă de toate celelalte căi şi până astăzi a rămas total necunoscută. Ca şi alte învăţături ea foloseşte o metodă simbolică, şi unul dintre simbolurile principale este figura pe care am menţionat-o, adică cercul divizat în nouă părţi. Acest simbol ia forma următoare:

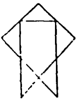
Cercul este divizat în nouă părţi egale. Figura construită pe şase din aceste puncte are ca axă de simetrie diametrul dus din punctul superior. Acest punct este vârful unui triunghi echilateral construit cu punctele care au rămas în afara primei figuri.

Acest simbol nu este cunoscut de "ocultişti". El nu poate fi găsit în nici una din cărţile lor şi nici nu a fost obiectul unei tradiţii orale. Semnificaţia acestui simbol a fost considerată atât de importantă de cei care o cunosc, încât ei au refuzat să o divulge vreodată.

Cu greu se pot găsi câteva urme sau reprezentări parțiale ale acestui simbol în întreaga literatură[6]. De exemplu într-o figură ca aceasta:

sau alta de genul acesta:

Simbolul, care ia forma unui cerc divizat în nouă puncte, legate între ele într-o anumită ordine prin nouă linii, exprimă legea lui șapte *în simbioza ei cu cea a lui trei.*

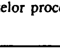
Octava are șapte tonuri și al optulea este o repetare a primului cu cele două "șocuri adiționale" care umplu "semitonurile" MI-FA și SI-DO, există deci nouă elemente.

Privit în structura sa integrală, mai complexă decât cea în care tocmai a fost înfățișat, acest simbol este expresia perfectă a legii octavei. Totuși, ceea ce ne-a dat este suficient pentru a vedea legile interne *ale unei octave* și să indice o metodă de cunoaștere a naturii esențiale a unui lucru examinat în el însuși.

Luată izolat, existența unui lucru sau a unui fenomen pe care îl examinăm este cercul închis al unui proces de eternă întoarcere care se derulează fără întreruperi. Chiar cercul este simbolul acestui proces. Punctele care divid circumferința simbolizează etapele acestui proces. Ansamblul simbolului este DO, prin faptul că el are o existență regulată și deplină. Este un cerc, un ciclu desăvârșit. Este *zero*-ul sistemului decimal; doar prin forma sa el reprezintă un ciclu închis. El conține în el însuși tot ceea ce este necesar propriei existențe. Este izolat de tot ceea ce îl înconjoară. Urmarea fazelor procesului trebuie pusă în legătură cu restul

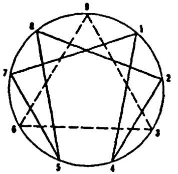
---

[6] În cartea *Studiu asupra originii naturii Zohar-ului* de S. Karpe, Paris 1901, pag. 201, există un desen al unui cerc divizat în nouă părți cu numerotarea următoare:

Dacă înmulțim 9x9, rezultatul este dat mai jos prin 8 din coloana din stânga și 1 din coloana din dreapta; la fel 9x8, produsul este indicat de 7 din stânga și 2 din dreapta; la fel 8x7 - Începând de la 9x5 ordinea este inversată, adică numărul reprezentând unitățile trece la stânga și numărul reprezentând zecile trece la dreapta.

numerelor rămase, de la 1 la 9. Prezenţa celui de-al nouălea grad umplând "intervalul" SI-DO desăvârşeşte ciclul, adică ea închide cercul care pleacă chiar din acel punct. Vârful triunghiului *conţine* dualitatea bazei, făcând posibile formele variate ale manifestării sale în triunghiurile cele mai diverse. Chiar acest vârf se multiplică el însuşi nedefinit pe linia bazei triunghiului. În consecinţă, fiecare început şi fiecare desăvârşire a ciclului îşi are locul în vârful triunghiului, în punctul în care se contopesc începutul şi sfârşitul, în care cercul se închide şi care răsună în fluxul ciclic fără sfârşit ca cele două DO-uri ale octavei. Dar al nouălea punct închide şi reîncepe ciclul. Deci în punctul superior al triunghiului corespunzător lui DO se găseşte numărul 9 şi numerele de la 1 la 8 se repartizează între celelalte puncte.

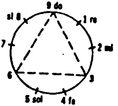
Să examinăm figura complexă care este înscrisă în interiorul cercului, pentru a-i studia legile de construcţie. Legile unităţii se reflectă în toate fenomenele. Sistemul zecimal a fost construit pe aceleaşi legi. Dacă luăm ca unitate o notă conţinând în ea însăşi o octavă întreagă, trebuie să divizăm această unitate în şapte părţi inegale corespunzătoare celor şapte note ale acestei octave. Dar în reprezentarea grafică inegalitatea părţilor nu este luată în consideraţie şi pentru construcţia diagramei se ia mai întâi o şeptime, apoi două şeptimi, apoi trei, patru, cinci, şase şi şapte şeptimi. Dacă calculăm părţile în zecimale, obţinem:

1/7 0,142857........
2/7 0,285714......
3/7 0,428571.....
4/7 0,571428........
5/7 0,714285........
6/7 0,857142.......
7/7 0,9999999........

Dacă examinăm seria zecimalelor periodice astfel obţinute, vom vedea imediat că în toate, cu excepţia ultimei, se regăsesc aceleaşi şase cifre, care îşi schimbă locul după o permutare definită atât de bine încât, atunci când cunoaştem prima cifră a perioadei este posibil să reconstruim perioada întreagă.

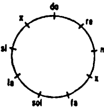
Dacă ne poziţionăm acum pe circumferinţa celor nouă numere de la 1 la 9 şi legăm între ele prin linii drepte punctele corespondente - chiar după ordinea numerelor perioadei de la care am plecat - vom obţine figura care se găseşte în interiorul cercului. Numerele 3,6 şi 9 nu sunt incluse în perioadă. Ele formează triunghiul separat - trinitatea liberă a simbolului.

Dacă efectuăm acum "adunarea teozofică" şi luăm suma numerelor perioadei, vom obţine *nouă*, adică o octavă întreagă. Din nou, în fiecare notă distinctă, se va găsi conţinută o octavă întreagă supusă aceloraşi legi ca şi prima. Poziţia notelor corespunzând numerelor perioadei şi desenului unei octave va apare astfel:

Triunghiul 9-3-6 care uneşte într-un tot cele trei puncte ale circumferinţei neincluse în perioadă, pune în legătură legea lui şapte şi legea lui trei. Numerele 3-6-9 nu sunt incluse în perioadă; două dintre ele 3 şi 6, corespund celor două intervale ale octavei; al treilea poate părea *inutil*, dar el înlocuieşte nota fundamentală, care nu a intrat în perioadă. Mai mult, fiecare fenomen care poate intra în contact cu un fenomen similar pentru o acţiune reciprocă, rezonează ca nota DO într-o octavă corespondentă. În consecinţă, DO poate ieşi din cercul său şi să intre în corelaţie regulată cu un alt cerc, adică să joace într-un alt ciclu rolul jucat în ciclul nostru de "şocurile" care umplu "intervalele" octavei.

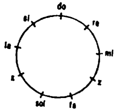
Şi pentru că are această posibilitate, DO este, şi aici, legat de triunghiul 3-6-9 în acele locuri unde intervin şocurile de origine exterioară şi în care octava poate fi *străpunsă* pentru a intra în relaţie cu exteriorul. Legea lui trei se suprapune cumva peste legea lui şapte, triunghiul pătrunde printre perioade, şi aceste două figuri combinate dau structura internă a octavei şi a notelor sale. În acest punct al raţionamentului nostru ar fi foarte logic să punem următoarea întrebare: de ce "intervalul" cu numărul 3 îşi găseşte adevăratul loc între notele MI şI FA, în timp ce altul, desemnat de numărul 6, se găseşte între SOL şi LA, când adevăratul său loc este între SI şi DO? Dacă ne-am uita la cerc poziţionând cel de-al doilea interval (6) la locul său, am avea cercul următor:

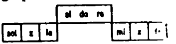
Şi cele nouă elemente ale cercului inclus ar fi fost grupate simetric în modul următor:

Repartiţia pe care o obţinem

poate da doar gruparea următoare:

adică într-un caz, x între MI şi FA, şi în altul între SOL şi LA - unde nu este necesar.

Faptul de a plasa aparent intervalul într-un LOC FALS, indică celor care sunt capabili să citească simbolul ce fel de "şoc" este necesar pentru trecerea de la SI la DO. Pentru a-l înţelege, este esenţial să ne amintim de ceea ce a fost spus despre rolul "şocurilor" în procesele care se efectuează în om şi în univers. În momentul în care examinăm aplicarea legii octavei în cosmos, reprezentăm etapa "Soare - Pământ" în acest mod:

Referitor la cele trei octave de radiaţii, este indicat ca în octava cosmică, trecerea de la DO la SI -intervalul este inclus în organismul Soarelui şi este umplut de voinţa Absolutului. Intervalul FA - MI în octava cosmică se umple mecanic, cu ajutorul unui mecanism special care îi permite lui FA să dobândească, printr-o serie de procese interioare caracteristicile lui SOL situat chiar deasupra lui, fără să-şi schimbe *nota*; altfel spus, acest mecanism special permite lui FA să acumuleze, într-un anumit fel, energia interioară necesară pentru a trece independent la nota următoare MI. Acelaşi raport se regăseşte exact în toate procesele terminate. Dacă se examinează procesul nutriţiei în organismul uman şi transformarea substanţelor care intră în organism, vom regăsi aici exact aceleaşi "intervale" şi acelaşi "şocuri".

Cum am spus deja, omul absoarbe trei feluri de hrană. Fiecare dintre ele este începutul unei octave noi. A două octavă, octava aerului, se uneşte cu prima, octava mâncării şi a băuturii, în punctul în care aceasta se opreşte din dezvoltare, la nota MI.

Dar trebuie bine înţeles aspectul următor: la fel cum, prin numeroase procese chimice, doar *cantităţi* definite de substanţe exact determinate de natură, pot da compuşi de calitatea cerută în organismul uman, cele "trei feluri de hrană" trebuiesc amestecate în proporţii definite.

Substanţa finală în procesul octavei hranei este substanţa SI (hidrogen 12 al celei de-a treia game) care are nevoie de un "şoc adiţional" pentru a trece la un nou DO. Dar cum cele trei octave au luat parte la producerea acestei substanţe, influenţa lor se reflectă şi în rezultatul final, determinându-i calitatea. Cantitatea şi calitatea pot fi reglate, dacă ştim să dozăm cele trei feluri de hrană absorbită de organism. Doar în prezenţa unei armonii perfecte între cele trei feluri de hrană, doar reîntărind sau slăbind o anumită parte a procesului se poate obţine rezultatul cerut. Dar este indispensabil să ne amintim că tot ceea ce se va face arbitrar pentru *reglarea* hranei - în sensul literal al acestui cuvânt - sau a respiraţiei, nu va putea duce la rezultatul dorit, dacă nu vom şti exact ce facem, pentru ce facem şi ce fel de rezultat vom obţine.

În plus, chiar dacă un om reuşeşte să dozeze două din componentele procesului, mâncarea şi aerul, aceasta nu va fi suficient, pentru că este mult mai important să ştim cum să *dozăm* al treilea fel de hrană - "impresiile".

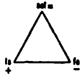
În consecinţă, înainte de a ne gândi să începem să influenţăm practic procesele interioare, este esenţial să înţelegem exact raportul reciproc al substanţelor care pătrund în organism, natura "şocurilor" posibile şi legile care guvernează transformarea notelor. Aceste legi sunt pretutindeni aceleaşi. Studiind omul, studiem cosmosul; studiind cosmosul, studiem omul.

În conformitate cu legea lui trei, octava cosmică "Absolut-Lună" a fost împărţită în trei octave subordonate. În aceste trei octave, cosmosul este ca şi omul: aceleaşi "trei etaje", aceleaşi "trei şocuri".

În octavele cosmice ale radiaţilor, chiar în locul unde se află, ca şi în corpul uman, intervalul FA-MI, sunt marcate pe diagramă "mecanismele". Procesul trecerii de la FA la MI poate fi descris foarte schematic astfel: FA-ul cosmic intră în acest mecanism ca hrană pentru etajul inferior şi el îşi începe ciclul de transformări. În consecinţă, la început, el răsună în mecanism ca DO. Substanţa SOL a octavei cosmice are acelaşi rol ca şi substanţa care intră în etajul intermediar, de exemplu aerul în respiraţie, ceea ce ajută nota FA, în mecanism să treacă la nota MI. Acest SOL atunci când intră în mecanism răsună ca DO. Materia obţinută este legată de etajul superior prin substanţa lui LA cosmic, care intă aici de asemenea ca DO.

Aşa cum vedem, notele următoare: LA, SOL, FA servesc ca hrană pentru mecanism. În ordinea în care se succed ele, în conformitate cu legea lui trei, LA va fi element activ, SOL element neutralizant şi FA element pasiv. Principiul activ intrând în reacţie cu principiul pasiv (adică unindu-se cu el datorită principiului neutralizant) dă un rezultat definit. Ceea ce este reprezentat simbolic astfel:

Acest simbol arată că substanţa FA, atunci când se combină cu substanţa LA, dă ca rezultat substanţa SOL. Şi cum acest proces are loc în octava care se dezvoltă într-un anumit fel în interiorul notei FA, este posibil să spunem că FA, fără să-şi schimbe locul, dobândeşte proprietăţile lui SOL.

Tot ceea ce a fost spus despre octavele de radiaţii şi octavele de hrană a organismului uman este în relaţie directă cu simbolul cercului divizat în nouă părţi egale. Acest simbol, ca expresie a unei sinteze perfecte, conţine în el însuşi toate elementele legilor pe care le reprezintă; este deci posibil *să-l utilizăm cât mai mult* şi să transmitem, mulţumită lui, tot ceea ce are legătură cu octavele - şi multe alte lucruri.

G. a revenit asupra eneagramei de mai multe ori.

Fiecare tot integral, fiecare cosmos, fiecare organism, *fiecare plantă* este o eneagramă, zicea el. Dar nu toate eneagramele au neapărat un triunghi în interior. Atunci când, într-un organism dat, se găseşte un triunghi interior, este proba prezenţei elementelor superioare, după scara "hidrogenilor". Acest triunghi interior este prezent la plante cum ar fi cânepa, macul de grădină, hameiul, ceaiul, cafeaua, tutunul şi multe altele care au un anume rol în viaţa omului. Studiul acestor plante ne poate revela multe în ceea ce priveşte eneagrama.

În mod general, trebuie înţeles că eneagrama este un SIMBOL UNIVERSAL. Orice ştiinţă îşi are locul în eneagramă şi poate fi interpretată mulţumită ei. Şi, din acest punct de vedere, se poate spune că un om *nu ştie* cu adevărat, adică nu înţelege decât ceea ce este capabil să situeze în eneagramă. Ceea ce nu este capabil să situeze în eneagramă, nu înţelege. Pentru omul care ştie să utilizeze eneagrama, cărţile şi bibliotecile devin complet inutile. Nu există nimic care nu poate intra în eneagramă şi să nu poată fi descifrat aici. Un om izolat în deşert trasează eneagrama pe nisip şi poate citi şi acolo legile eterne ale universului. Şi va învăţa de fiecare dată ceva nou, ceva care ignorase până atunci.

Dacă doi oameni care au studiat în şcoli diferite se întâlnesc şi trasează eneagrama, cu ajutorul ei vor vedea imediat cine ştie mai mult, cine este mai avansat; altfel spus, cine este *mai evoluat*, maestrul, şi cine este elevul. Eneagrama este hieroglifa fundamentală a unei limbi universale, care are tot atâtea sensuri câte nivele de oameni există.

Eneagrama este mişcarea continuă, este acel *perpetuum mobile* pe care oamenii l-au căutat din cea mai îndepărtată antichitate - întotdeauna degeaba. Şi nu este dificil de înţeles de ce ei nu o puteau găsi. Ei căutau în afara lor ceea ce era în ei; şi ei încercau să construiască o mişcare perpetuă aşa cum construim o maşină, în timp ce mişcarea perpetuă este o parte a unei alte mişcări perpetue şi nu poate fi creată în afara acesteia. Eneagrama este o diagramă schematică a *mişcării continue*, adică a unei maşini cu mişcare eternă. Dar, bineînţeles, este necesar să ştim cum să

citim această diagramă. Înţelegerea acestui simbol şi capacitatea de a-l folosi dă omului o putere foarte mare. Este *mişcarea perpetuă*, este *piatra filozofală* a alchimiştilor.

Ştiinţa eneagramei a fost foarte mult timp ţinută secretă şi dacă ea este acum, într-un anumit fel, făcută accesibilă tuturor, acest lucru nu se face decât sub o formă incompletă şi teoretică, inutilizabilă practic decât de către cineva care a fost instruit în această ştiinţă de cineva care o posedă.

Eneagrama, pentru a fi înţeleasă, trebuie gândită ca şi cum ar fi în mişcare, ca şi cum s-ar mişca. O eneagramă fixă este un simbol mort; simbolul viu este în mişcare.

Mult mai târziu, era în 1922, atunci când G. şi-a organizat institutul său în Franţa şi când elevii săi studiau dansurile dervişilor - G. le-a arătat exerciţii care se corespundeau "mişcării eneagramei". Pe podeaua sălii unde aveau loc aceste exerciţii fusese trasată o mare eneagramă şi elevii se poziţionau în locurile marcate de numerele la 1 la 9. Urmăreau atunci să treacă de la un punct la altul după ordinea indicată de perioada numerelor, într-o mişcare foarte *cusivă*, întorcându-se unul în jurul celuilalt în punctele de întâlnire, adică în punctele intersecţiei dintre liniile eneagramei.

G. spunea în acea perioadă că exerciţiile după eneagramă ocupau un loc important în baletul său "Lupta magilor". Şi el spunea de asemenea că, dacă nu participăm la aceste exerciţii, dacă nu ocupăm un loc oarecare, este aproape de neînţeles eneagrama.

- Eneagrama poate fi *trăită* prin mişcare, zicea el. Chiar ritmul mişcărilor va sugera ideile necesare şi va menţine tensiunea necesară; fără ele este imposibil de simţit ceea ce este mai important.

Un alt desen al aceluiaşi simbol a fost realizat sub îndrumarea sa, la Constantinopol, în 1920. În interiorul eneagramei, erau figurate cele patru animale ale Apocalipsei - Taurul, Leul, Omul şi Vulturul - însoţite de un porumbel. Aceste simboluri suplimentare erau puse în legătură cu centrii de forţă.

În legătură cu eneagrama considerată ca simbol universal, G. mai vorbea de existenţa unui limbaj filozofic universal.

- De foarte mult timp oamenii se străduiesc să găsească o limbă universală, zicea el. Şi în acest domeniu, ca şi în multe altele, ei caută ceea ce a fost găsit de mult timp, şi încearcă să *inventeze* ceva a cărei existenţă era bine cunoscută altădată. Am mai spus deja că nu există doar una, ci trei limbi universale sau, pentru a fi mai exacţi, trei grade ale aceleiaşi limbi. La primul grad această limbă face deja posibilă pentru oameni exprimarea propriilor gânduri şi înţelegerea gândurilor celorlalţi, atunci când este vorba de lucruri pentru care limbajul normal este neputincios.

- Ce legătură au aceste limbaje cu arta? a întrebat cineva. Şi chiar arta în sine nu reprezintă aceast limbaj filozofic pe care alţii îl caută raţional?

- Nu ştiu despre ce artă vorbiţi, a zis G. Există artă şi artă. Aţi

observat fără îndoială că la intâlnirile noastre am fost deseori întrebat despre artă şi că am evitat întotdeauna orice conversaţie asupra acestui subiect. Consider, într-adevăr, complet lipsită de sens orice conversaţie obişnuită despre artă. Ceea ce spun oamenii nu are nici o legătură cu ceea ce cred şi ei nici măcar nu-şi dau seama. De altfel, este zadarnic să încerci să explici adevărata legătură dintre lucruri unui om care nu ştie ABC-ul despre el însuşi, adică despre om. Dar noi am studiat suficient pentru ca voi să aveţi acum câteva noţiuni ale acestui ABC, aşa că poate voi vorbi astăzi despre artă cu voi.

Vă voi aminti mai întâi că există două feluri de artă, fără vreo unitate de măsură comună - arta obiectivă şi arta subiectivă. Tot ceea ce cunoaşteţi voi, tot ceea ce numiţi artă, este artă subiectivă şi mă voi feri eu însumi să o numesc artă, pentru că eu dau acest nume artei obiective.

Ceea ce numesc artă obiectivă este foarte dificil de definit, mai întâi pentru că voi îi atribuiţi caracteristicile artei subiective, apoi pentru că voi plasaţi operele artei obiective, pe acelaşi nivel cu operele de artă subiective.

Vă voi expune în mod clar ideea mea. Voi spuneţi: un artist creează. Eu păstrez această expresie pentru artistul obiectiv. Pentru artistul subiectiv, eu spun că la el "asta se creează". Dar voi nu faceţi diferenţa; şi totuşi, ea este imensă. Mai mult, voi atribuiţi artei subiective o acţiune invariabilă, altfel spus voi credeţi că toată lumea va reacţiona în acelaşi mod la operele de artă subiectivă. Vă imaginaţi, de exemplu, că un marş funerar va provoca la toţi gânduri triste şi solemne şi orice muzică de dans, un komarinski de exemplu, va provoca gânduri fericite. Dar, nu este deloc aşa. Totul depinde de asocieri. Dacă mi se întâmplă să aud pentru prima oară, atunci când sunt lovit de soartă, o arie veselă, acest lucru va provoca în mine, prin urmare, şi în toată viaţa mea de după aceea gânduri triste şi deprimante. Şi dacă, într-o zi în care mă simt foarte fericit, aud o melodie tristă, aceasta va provoca întotdeauna în mine gânduri fericite. Şi aşa se petrece cu orice.

Între arta obiectivă şi arta subiectivă diferenţa constă că în primul caz artistul "creează" într-adevăr - el face ceea ce are intenţia să facă, introduce în opera sa ideile şi sentimentele pe care le doreşte. Şi acţiunea pe care o produce opera sa asupra oamenilor este întotdeauna precisă; ei primesc, bineînţeles, fiecare după nivelul său, chiar ideile şi sentimentele pe care artistul a vrut să le transmită. Atunci când este vorba despre arta obiectivă, nu poate interveni nimic accidental, nici în creaţia operei, nici în impresiile pe care le transmite.

Atunci când este vorba despre arta subiectivă, totul este accidental. Artistul, am spus, nu creează; la el "asta se creează singură". Ceea ce înseamnă că un asemenea artist este în puterea ideilor, gândurilor şi dispoziţiilor pe care el însuşi nu le înţelege şi asupra cărora nu are nici cel mai mic control. Ele îl conduc şi ele se exprimă sub o formă sau alta. Şi atunci când au luat accidental o formă sau alta, această formă, tot

accidental, produce o acţiune sau alta asupra spectatorului după dispoziţia sa, gustul, obiceiurile sale, sau natura hipnozei in care trăieşte. Nu există aici nimic invariabil, nimic precis. În arta obiectivă dimpotrivă, nu există nimic imprecis.

- În conformitate cu acest lucru nu există riscul ca arta să dispară? a întrebat unul dintre noi. Şi nu este o anumită nesiguranţă, ceva, care deosebeşte arta de - să zicem: ştiinţă? Dacă această impresie dispare, dacă artistul ajunge să ştie el insuşi ceea ce vrea să obţină şi impresia pe care opera sa o produce asupra publicului, atunci aceasta va fi o "carte"... Nu va mai fi artă.

- Nu ştiu despre ce vorbiţi, a zis G. Avem criterii diferite: eu apreciez arta după cât este de *conştientă* - dvs. o apreciaţi cu atât mai mult cu cât este mai *inconştientă*. Nu ne putem înţelege. O operă de artă subiectivă trebuie să fie o "carte" cum spuneţi dvs.; singura diferenţă este că artistul nu-şi transmite ideile direct prin intermediul cuvintelor, al semnelor, sau al hieroglifelor, ci prin anumite sentimente pe care le trezeşte conştient şi în mod metodic, ştiind ceea ce face şi de ce.

- Anumite legende, a spus atunci unul dintre auditori, vorbesc despre statui ale zeilor în vechile temple greceşti - de exemplu, statuia lui Zeus din Olimp - care produc la toată lumea o impresie bine definită, întotdeauna aceeaşi.

- Foarte exact, a zis G. Şi faptul că asemenea legende există arată că strămoşii înţeleseseră diferenţa între arta adevărată şi arta falsă; efectul produs de prima este întotdeauna acelaşi, efectul produs de a doua, întotdeauna accidental.

- Nu ne puteţi indica şi alte opere de artă obiectivă? Există ceva ce se poate numi obiectiv în arta contemporană? Când a fost creată ultima operă de artă obiectivă?

Aproape toată lumea începuse să vorbească şi să pună întrebări de acest fel lui G.

- Înainte de a vorbi despre aceasta, a răspuns el, trebuiesc înţelese principiile. Dacă le înţelegeţi veţi fi capabili să răspundeţi voi înşivă la toate aceste întrebări. Dar dacă nu înţelegeţi aceste principii, nu vă voi putea explica nimic. În legătură cu aceasta a fost spus: ei privesc cu ochii lor şi nu văd, ei ascultă cu urechile lor şi nu aud.

Nu vă voi da decât un exemplu: muzica. Muzica obiectivă se bazează în întregime pe octavele interioare. Şi ea poate da nu doar rezultate psihologice precise, ci rezultate fizice precise. Există o muzică la acordurile căreia apa se răceşte. Există o muzică capabilă să ucidă un om pe câmp. Povestea distrugerii zidurilor Ierihonului cu ajutorul muzicii este povestea muzicii obiective. Niciodată muzica normală, oricare ar fi ea, nu va face să cadă ziduri dar muzica obiectivă, într-adevăr, poate. Şi poate nu doar să distrugă ci şi să întărească. Legenda lui Orfeu este ţesută pe asemenea amintiri ale muzicii obiective, pentru că Orfeu se folosea de muzică pentru

a preda învățătura spirituală. Muzica vrăjitorilor de șerpi în Orient se apropie de muzica obiectivă, dar într-un mod foarte primitiv. Totuși, nu este vorba decât despre o singură notă, bine modulată și prelungită la indefinit; în această notă simplă se dezvoltă fără încetare "octavele interioare" și, în aceste octave, melodii inaudibile pentru urechea umană, dar care pot fi resimțite de centrul emoțional. Și șarpele aude această muzică sau, mai exact,o simte și i se supune. O muzică de acest fel, doar puțin mai complexă, ar face omul să i se supună.

Astfel, vedeți că arta nu este doar un limbaj, ci ceva mult mai complex și fascinant. Și dacă vă amintiți ceea ce am spus despre diferitele niveluri ale omului, înțelegeți ceea ce tocmai v-am spus despre artă. Umanitatea mecanică este formată din oamenii 1, 2 și 3 și ei nu pot avea decât arta subiectivă. Arta obiectivă necesită cel puțin sclipiri de conștiință obiectivă; pentru a fi în stare de a extrage ceva din ea, este necesară o mare unitate interioară, un mare control asupra ființei.

CAPITOLUL XV

În cursul întâlnirilor din perioada pe care am descris-o - sfârşitul anului 1916 - G. a abordat, în mai multe etape, problema religiei. De câte ori i se punea o întrebare asupra unui subiect care avea o legătură oarecare cu religia, începea întotdeauna prin a sublinia că la baza atitudinii noastre obişnuite faţă de problemele religioase există ceva *foarte greşit*.

- Religia, spunea el întotdeauna, este un concept relativ; religia unui om poate foarte bine să nu-i convină altuia. Căci religia corespunde nivelului de existenţă. Vreau să spun că religia unui om având un anumit nivel de existenţă poate foarte bine să nu-i convină altui om cu un alt nivel de existenţă.

Trebuie să înţelegem că religia omului nr. 1 nu este aceeaşi cu religia omului nr.2 şi cea a omului nr.3 este de asemenea diferită. În acelaşi fel, religiile oamenilor nr.4, nr.5, nr.6, nr.7 sunt total diferite de religiile oamenilor nr.1, 2 şi 3.

În al doilea rând religia înseamnă: a face. Un om nu doar *gândeşte* sau *simte* religia, el o "trăieşte" atât cât poate; altfel nu mai este religie, este fantezie sau filozofie. Fie că aceasta îi place sau nu, el îşi arată atitudinea faţă de religie prin acţiunile sale şi nu şi-o poate arăta *decât prin acţiunile sale*. În consecinţă, dacă acţiunile sale sunt în contradicţie cu ceea ce îi cere religia sa el nu poate afirma că aparţine acelei religii. Marea majoritate a oamenilor care îşi spun creştini nu au dreptul să se numească astfel, pentru că nu numai că nu urmează perceptele religiei lor, dar nici nu par cel puţin să-şi dea seama că aceste percepte trebuie urmate.

Religia creştină interzice crima. Şi toate progresele pe care le-am făcut sunt progrese în arta de a ucide, în tehnica războiului. Cum putem atunci să ne numim creştini?

Nimeni nu are dreptul să se intituleze creştin, dacă nu urmează cu stricteţe perceptele lui Christos. Un om poate să spună că *doreşte* să fie creştin, dacă se străduieşte să-i urmeze perceptele. Dacă nu se gândeşte la asta, sau râde de ele, sau dacă le înlocuieşte prin altceva inventat de el sau pur şi simplu le uită, el nu are nici un drept să-şi spună creştin.

Am luat exemplul războiului, pentru că este cel mai frapant. Dar fără să vorbim de război, totul în viaţa noastră este la fel. Oamenii îşi spun creştini, dar fără să înţeleagă că ei nu vor, că nu pot fi creştini, deoarece pentru a fi creştin nu este suficient să doreşti, trebuie să *fii şi capabil* şi,

mai mult, trebuie să şi acţionezi în acest sens.

Omul modern nu este unul, nu este "*eu*", el este "noi" sau mai exact, el este "ei". Totul decurge din asta. Să presupunem că un om vrea, după Evanghelie, să întoarcă obrazul stâng după ce a fost lovit pe dreptul. Dar unul singur dintre "eu"-rile sale ia această decizie, fie în centrul intelectual, fie în centrul emoţional. Un "eu" vrea acest lucru, un "eu" îşi aminteşte despre asta - dar ceilalţi nu ştiu nimic. Să ne imaginăm că lucrul s-a produs într-adevăr: un om a fost pălmuit. Credeţi că va întoarce şi obrazul stâng? Niciodată. Nu va mai avea nici măcar timp să se gândească la asta. Sau îl va lovi pe omul care l-a pălmuit, sau îl va chema pe poliţist, sau o va lua la fugă; centrul său motor va acţiona ca de obicei, sau cum a fost învăţat să facă - cu mult mai înainte ca omul să-şi dea seama ce face.

Pentru a putea întoarce obrazul stâng, trebuie să se fi pregătit multă vreme, trebuie să se fi antrenat cu perseverenţă. Căci, dacă obrazul este întors mecanic, asta nu are nici o valoare; omul îşi întoarce obrazul pentru că nu poate face altfel.

- Rugăciunea nu-l poate ajuta pe om să trăiască ca un creştin? a întrebat cineva.

- Rugăciunea cui? a replicat G. Rugăciunea oamenilor subiectivi, adică a oamenilor nr.1, 2 şi 3 nu poate da decât rezultate subiective. Cu rugăciunile lor, asemenea oameni se consolează, se sugestionează, se adorm singuri. Procedeu de auto-hipnoză, această rugă nu poate da rezultate obiective.

- Dar rugăciunea, în general, nu poate da rezultate obiective? a întrebat altcineva.

- Am spus deja: depinde de cine se roagă, a răspuns G. Trebuie să învăţăm să ne rugăm, la fel cum trebuie să învăţăm orice altceva. Pentru cel care ştie să se roage şi este capabil să se concentreze cum trebuie, rugăciunea dă rezultate uluitoare. Dar să înţelegem că există diferite rugăciuni, şi că rezultatele lor sunt diferite. Acest lucru este bine cunoscut chiar şi în liturghia obişnuită. Dar atunci când vorbim de rugăciune, sau de rezultatele ei posibile, nu ţinem cont decât de un singur fel de rugăciune - cererea; sau chiar credem că cererea trebuie să se adauge la toate celelalte feluri de rugăciuni. Evident că acest lucru nu este adevărat. Cea mai mare parte a rugăciunilor nu au nimic în comun cu cererile. Vorbesc despre rugăciunile străvechi, dintre care multe datează chiar dinaintea creştinismului. Aceste rugăciuni sunt ca să zicem aşa *recapitulări*; repetându-le cu voce tare, sau mental, omul încearcă să le trăiască întregul conţinut, în gând şi în simţire. De altfel, un om poate să-şi compună întotdeauna rugăciuni noi corespunzătoare nevoilor proprii. Va spune de exemplu: "Vreau să fiu serios". Totul depinde de modul cum spune. Chiar dacă le-ar repeta de zece mii de ori pe zi, dacă în timp ce le rosteşte îşi pune întrebări de genul: când termină, ce va avea la cină - asta nu se numeşte rugăciune, se numeşte minciună. Totuşi, chiar şi aceste cuvinte pot

deveni o rugăciune dacă omul le recită astfel: "Eu" - şi în acelaşi timp se gândeşte la tot ceea ce ştie despre "Eu". Acest "Eu" nu există, nu există un singur "Eu", ci o multitudine de mici "eu"-ri revendicatoare şi războinice. Totuşi, el vrea să fie un adevărat "Eu"; vrea să fie conducătorul. "Eu" este stăpânul. "*Vreau*" - şi se gândeşte la semnificaţia lui "Eu vreau". Este capabil să vrea? În el întotdeauna "ceva vrea" şi "ceva nu vrea"; dar el va face efortul să opună celui "care vrea" şi celui "care nu vrea" propriul "eu vreau", care este legat de scopul lucrului asupra lui însuşi. Altfel spus, el va încerca să introducă a treia forţă în combinaţia obişnuită a două forţe: "ceva vrea" şi "ceva nu vrea". "*Să fiu*" şi se va gândi la ceea ce înseamnă a fi, "a exista". E o mare diferenţă între existenţa unui om automat pentru care totul "se întâmplă" şi existenţa unui om care poate face. Este posibil "să fii" în mai multe feluri. El vrea "să fie" nu doar în sensul existenţei, ci în sensul grandorii, puterii cu grandoare. Atunci cuvântul "a fi" capătă o nouă semnificaţie, un sens nou pentru el. "*Serios*" - el se întreabă despre semnificaţia acestor cuvinte "a fi serios". Modul în care îşi răspunde este foarte important. Dacă înţelege ceea ce spune, dacă este capabil să definească ceea ce vrea să spună acest lucru "să fii serios", şi vrea cu adevărat, atunci ruga sa poate da rezultate: mai întâi poate dobândi o mare forţă, apoi va putea remarca deseori în ce momente nu este serios, în sfârşit îi va fi mai uşor să se învingă pe sine însuşi. Deci ruga sa l-a ajutat să devină serios.

În acelaşi mod, un om se poate ruga: "Eu vreau să-mi amintesc de mine însumi". "Să-mi amintesc" - ce înseamnă "a-ţi aminti"? Omul trebuie să se gândească la memorie - cât este el capabil să-şi amintească! Cum uită adesea ceea ce a decis, ceea ce a văzut, ceea ce ştie! Întreaga sa viaţă s-ar schimba dacă ar putea să-şi amintească. Tot răul vine din uitările sale. "Eu - însumi" - din nou se întoarce asupra lui însuşi. De care "eu" doreşte el să-şi amintească? Merită osteneala să-şi amintească de sine însuşi în întregime? Cum poate discerne ceea ce vrea să-şi amintească? Ideea lucrului: cum va ajunge să se lege mai strâns de lucru? Şi aşa mai departe.

În cultul creştin, există nenumărate rugăciuni foarte asemănătoare cu acestea, în care este necesar să reflectezi asupra fiecărui cuvânt. Dar ele îşi pierd orice valoare, orice semnificaţie, autnci când sunt recitate sau cântate mecanic.

Să ne gândim la rugăciunea bine cunoscută "*Doamne, miluieşte-mă*". Ce înseamnă aceasta? Un om lansează o chemare lui Dumnezeu. N-ar trebui să se gândească puţin, să facă o comparaţie, să se întrebe ce este Dumnezeu şi ceea ce este el însuşi? Apoi, îi cere lui Dumnezeu să aibă *milă* de el. Dar oare ar trebui ca Dumnezeu *să se gândească la el, să îl ia în consideraţie?* Dar merită osteneala de a fi luat în consideraţie? Ce este in el de merită să i se acorde atenţie? Şi cine trebuie să se gândească la el? Dumnezeu însuşi. Vedeţi că toate aceste gânduri, şi încă multe altele, trebuie să-i treacă prin minte atunci când face această simplă rugă. *Şi chiar*

aceste gânduri sunt cele care ar putea face pentru el ceea ce i-a cerut lui Dumnezeu să facă. Dar la ce se gândeşte, şi ce rezultate poate da rugăciunea sa, când el repetă ca un papagal: Doamne, miluieşte-mă! Doamne, miluieşte-mă! Doamne, miluieşte-mă! Ştiţi bine că asta nu poate duce la nici un rezultat.

În general, noi nu cunoaştem bine creştinismul şi formele de cult creştin, şi cunoaştem şi mai puţin istoria sa, ca şi originea a foarte multe alte lucruri. Biserica, de exemplu, templul unde se întâlnesc credincioşii şi unde sunt celebrate oficii după anumite ritualuri, unde s-a vorbit despre ea? Câţi oameni nu s-au gândit niciodată la asta? Unii îşi spun că formele exterioare de cult, ritualurile, cântările, au fost inventate de Părinţii Bisericii. Alţii gândesc că formele exterioare au fost împrumutate parţial de la păgâni şi de la evrei. Dar toate acestea sunt false. Problema originii bisericii creştine, adică a templului creştin, este mult mai interesantă decât credem noi. Mai întâi, biserica şi cultul ei, în forma sub care se prezintă în primele secole ale erei creştine, nu ar putea veni din păgânism; nu există nimic asemănător nici în cultele greceşti sau romane, nici în iudaism. Sinagoga, templul evreu, templele greceşti şi romane cu zei numeroşi, erau foarte diferite de biserica creştină ce şi-a făcut apariţia în primul şi al doilea secol. Biserica creştină este o şcoală despre care nu se mai ştie că este o şcoală. Închipuiţi-vă o şcoală, în care maeştrii îşi predau cursurile şi îşi fac demonstraţiile, fără să ştie că sunt cursuri şi demonstraţii; şi deci elevii sau simpli auditori iau aceste cursuri şi demonstraţii drept ceremonii, rituri sau "taine bisericeşti", adică magie. Asta ar semăna mult cu biserica creştină a zilelor noastre.

Biserica creştină, forma creştină de cult nu a fost inventată de Părinţii Bisericii. Totul a fost luat din Egipt - dar nu din Egiptul pe care îl cunoaştem noi: totul a fost luat dintr-un Egipt pe care noi nu-l cunoaştem. Acest Egipt nu se confundă cu celălalt, deşi el a existat de mult mai mult timp. Doar vestigii infime au supravieţuit timpului, dar ele au fost conservate în secret, şi atât de bine încât nici măcar nu ştim unde.

Cred că vi se va părea ciudat dacă vă spun că acest Egipt preistoric era creştin cu mai multe mii de ani înainte de naşterea lui Christos, sau, mai degrabă, că religia sa era fondată pe aceleaşi principii, pe aceleaşi idei ca adevăratul creştinism. În acest Egipt preistoric existau şcoli speciale, numite "şcoli de recapitulare". În aceste şcoli, se făceau la date fixe şi chiar zilnic, în unele dintre ele, "recapitulări" publice, într-o formă condensată, ale cursurilor complete de ştiinţe ce erau predate acolo. "Recapitularea" dura câteodată o săptămână întreagă, mai rar o lună. Datorită acestor "recapitulări" cei care urmaseră cursurile păstrau contactul cu şcoala, şi puteau reţine astfel tot ceea ce învăţaseră. Unii veneau de la distanţe foarte mari pentru a fi de faţă la aceste "recapitulări" şi plecau apoi cu un nou sentiment al apartenenţei lor la aceste şcoli. În cursul anului, mai multe zile speciale erau consacrate unor recapitulări foarte complete, care

se derulau cu o solemnitate particulară şi acele zile aveau ele însăşi un sens simbolic.*

Aceste "şcoli de recapitulare" au servit de model bisericilor creştine. În bisericile creştine, formele de cult reprezintă aproape în totalitate "ciclul de recapitulare" al ştiinţelor tratând despre univers şi despre om. Rugăciunile individuale, imnurile, răspunsurile, totul îşi avea propriul sens în aceste recapitulări, chiar şi sărbătorile, şi toate simbolurile religioase, dar semnificaţia lor a fost pierdută de mult.

G. ne-a dat apoi anumite explicaţii foarte interesante asupra diverselor părţi ale liturghiei ortodoxe. Din nefericire, nimeni nu a notat aceste explicaţii şi nu vreau să încerc să le redau din memorie.

Ideea era că, de la primele cuvinte, liturghia evocă, ca să zicem aşa, întregul proces cosmogonic, repetând toate etapele şi toate fazele creaţiei. Am fost deosebit de surprins să constat, după explicaţiile lui G., în ce măsură totul a fost conservat în forma sa pură, şi cât de puţin înţelegem noi din ea. Aceste explicaţii erau foarte deosebite de interpretările teologice obişnuite, şi chiar de interpretările mistice. Şi principala diferenţă era că G. elimina o mulţime de alegorii. Mi-a devenit clar, mulţumită explicaţiilor sale, că noi găsim multe alegorii acolo unde nu există nici una şi unde este necesară înţelegere mult mai simplă şi mai psihologică.

- Riturile şi ceremoniile nu au valoare atunci când sunt executate fără nici o alterare, spunea el. O ceremonie este o carte în care sunt scrise mii de lucruri. Cine înţelege poate să citească. Un singur ritual are adesea mai mult conţinut decât o mie de cărţi.

Vorbind despre ceea ce a fost conservat până astăzi, G. a indicat în acelaşi timp ceea ce s-a pierdut şi uitat. Se referea la dansurile sacre ce însoţeau "serviciile" în "templele de recapitulare", şi care astăzi sunt excluse din cultul creştin. A vorbit de asemenea şi de diversele exerciţii şi posturi corespunzând în mod special diferitelor rugăciuni, adică diferitelor forme de meditaţie; el a explicat cum s-ar putea dobândi controlul asupra respiraţiei şi a insistat pe necesitatea de a fi capabil să încordezi sau să relaxezi orice grupă de muşchi, sau muşchii întregului corp, la voinţă; ne-a învăţat în sfârşit multe lucruri ţinând, ca să zicem aşa, de "metodologia" religiei.

Într-o zi, în legătură cu descrierea unui exerciţiu de concentrare, unde era vorba de a muta atenţia de la o parte a corpului la alta, G. ne-a întrebat:

- Atunci când rostiţi cuvântul *eu* cu voce joasă, vă puteţi da seama *unde rezonează acest cuvânt în voi*?

Nu am înţeles imediat ceea ce vroia să spună. Dar unii dintre noi au început foarte repede să-şi dea seama că atunci când pronunţau cuvântul *eu*, aveau sentimentul că acest cuvânt *rezonează* în capul lor, alţii îl simţeau în piept, alţii chiar deasupra capului - în afara corpului. Trebuie să mărturisesc aici că, din partea mea, eram total incapabil să provoc această

senzaţie în mine, şi că trebuia să mă raportez la ceilalţi în legătură cu ea.

După ce a ascultat toate remarcile noastre, G. ne-a spus că un exerciţiu de acest gen s-a păstrat până în zilele noastre în mânăstirile de pe muntele Athos. Un călugăr rămâne într-o anumită poziţie, fie în genunchi, fie în picioare, cu braţele ridicate îndoite din cot, şi spune - EGO - cu o voce joasă şi susţinută, ascultând unde rezonează acest cuvânt. Scopul acestui exerciţiu este să-l facă să-şi simtă eu-l de fiecare dată când se gândeşte la el însuşi, şi să-l facă să treacă de la un centru la altul.

G. a subliniat de mai multe ori necesitatea de a studia această "tehnică" uitată pentru că, fără ea, spunea el, este imposibil să obţii vreun rezultat pe calea religiei, cu excepţia, bineînţeles, a rezultatelor subiective.

- Amintiţi-vă, spunea el, că orice religie adevărată, vorbesc despre cele care au fost create de oameni într-adevăr realizaţi spiritual, prezintă două aspecte. Primul învaţă *ceea ce trebuie făcut*. Această parte pătrunde în domeniul cunoştinţelor generale, şi se diluează în timp pe măsură ce se depărtează de origine. Celălalt aspect învaţă *cum să faci* ceea ce te învaţă primul. El este păstrat secret în anumite şcoli, şi cu ajutorul lui este posibil întotdeauna să corectezi ceea ce a fost greşit în prima parte, sau să restaurezi ceea ce a fost uitat. Fără această a doua parte, nu poate exista o cunoaştere a religiei, sau în orice caz, această cunoaştere rămâne incompletă şi foarte subiectivă. Această parte secretă există în creştinism ca şi în toate celelalte religii autentice şi ea te învaţă *cum* să urmezi perceptele lui Christos şi ce înseamnă ele în realitate.

Trebuie să mai amintesc încă o conversaţie despre cosmosuri.

- Am aici o comunicare cu ideile lui Kant asupra "manifestatului" şi "nemanifestatului", i-am spus eu lui G. De altfel, toată problema e aici. Pământul, văzut în calitate de corp tridimensional, este "manifestat" şi în calitate de corp hexadimensional - "nemanifestat".

- Într-adevăr, a răspuns G. Trebuie doar să adopţi ideea scării: dacă Kant ar fi introdus ideea scării în filozofia sa, multe dintre scrierile lui ar avea valoare. Este singurul lucru care i-a lipsit.

Ascultându-l pe G., mă gândeam că filozoful Kant ar fi fost foarte surprins să audă acest lucru. Dar ideea scării îmi era foarte familiară; îmi dădeam seama că, luând-o ca punct de plecare, puteam descoperi în ceea ce noi credeam că cunoaştem multe lucruri noi şi neaşteptate. Aproape un an mai târziu, dezvoltând ideea cosmosurilor şi legătura lor cu problemele timpului, am obţinut un tabel al timpurilor în diferite cosmosuri pe care îl vom examina imediat.

Vorbind într-o zi despre coordonarea tuturor lucrurilor în univers, G. s-a oprit în mod special la problema "vieţii organice pe Pământ".

- Pentru ştiinţa obişnuită, a spus el, viaţa organică este un fel de apendice accidental care violează integritatea unui sistem mecanic. Ştiinţa obişnuită nu se leagă de nimic şi nu trage nici o concluzie din faptul existenţei ei. Dar trebuie să vă fi dat seama deja că nu este şi nu poate fi

nimic accidental sau inutil în natură; fiecare lucru își are o funcție precisă, servește unui scop definit. Astfel, viața organică este o verigă indispensabilă a lanțului lumilor; acesta nu poate exista fără ea, la fel cum el nu poate exista în afara acestui lanț. Am spus deja că viața organică transmite Pământului diverse influențe planetare, și că ea servește drept hrană Lunii, permițându-i astfel să crească și să se fortifice. Dar și Pământul crește, dar nu în volum, ci ca nivel de conștiință și tip de receptivitate. Influențele planetare care i-ar ajunge pentru o anumită perioadă din existența lui devin insuficiente, are nevoie de influențe mai subtile. Pentru a primi aceste influențe mai subtile, este necesar un aparat receptor mai subtil. Viața organică trebuie deci să evolueze pentru a se adapta necesităților planetelor și Pământului. La fel, Luna își poate satisface necesitățile, într-o perioadă sau alta, cu hrana de o anumită calitate pe care i-o aduce viața organică, dar după un timp această hrană nu o va mai satisface, nu îi va mai putea asigura creșterea, și din acel moment Luna va fi înfometată. Viața organică trebuie să fie în măsură să astâmpere această foame, altfel nu-și îndeplinește funcția, nu răspunde scopului său. Asta înseamnă că pentru a răspunde scopului său, viața organică trebuie să evolueze și să se mențină la nivelul necesităților planetelor, Pămâmtului și Lunii.

Raza creației, așa cum am considerat-o noi, de la Absolut la Lună, este ca ramura unui copac - este o ramură care crește. Extremitatea acestei ramuri, din care ies noi mlădițe, este Luna. Dacă Luna nu ar mai crește, dacă ea nu produce sau nu se pregătește să producă nici o mlădiță, asta înseamnă că întreaga creștere a razei creației se va opri, sau că va trebui să-și găsească o altă cale de creștere, dezvoltându-și cumva o nouă ramură laterală. În același timp tot ceea ce tocmai am spus ne permite să vedem că această creștere a Lunii depinde de viața organică pe Pământ. Creșterea razei creației depinde deci de viața organică pe Pământ. Dacă viața organică dispare, sau moare, întreaga ramură dispare imediat sau, cel puțin, toată partea ramurei care se găsește lângă viața organică. Același lucru se va produce, deși mult mai lent, dacă viața organică se oprește din dezvoltare, din evoluție; și nu mai poate răspunde la cererile care îi sunt făcute. Ramura poate pieri. Nu trebuie să uităm niciodată asta. Segmentului Pământ - Lună a razei creației i-au fost date exact aceleași proprietăți de dezvoltare și de creștere ca fiecăreia dintre ramurile unui mare copac. Dar creșterea acestei ramuri nu este total garantată, ea depinde de acțiunea armonioasă și corectă a propriilor sale țesuturi. Dacă unul din țesuturi nu se mai dezvoltă, toate celelalte vor face la fel. Tot ceea ce poate fi spus despre raza creației sau despre segmentul său Pământ - Lună are legătură și cu viața organică de pe Pământ. Viața organică pe Pământ este un fenomen complex, căci toate elementele sale sunt foarte strâns legate unele de altele. Creșterea generală nu este posibilă decât în condițiile în care crește "extremitatea ramurii". Sau, pentru a fi mai preciși, există în viața

organică ţesuturi care evoluează şi altele care servesc ca hrană sau ca mediu. La fel, există în ţesuturile în evoluţie celule care evoluează şi altele care le servesc drept hrană şi mediu. Şi fiecare celulă în evoluţie prezintă la rândul său părţi care evoluează şi părţi care îi servesc ca hrană. Dar întotdeauna şi în totul, trebuie să ne amintim că evoluţia nu este niciodată garantată, că ea este posibilă dar se poate opri oricând şi oriunde.

Partea vieţii organice care evoluează este umanitatea. Umanitatea, şi ea, prezintă o parte care evoluează, dar vom vorbi despre asta mai târziu; până atunci, să luăm umanitatea ca un tot. Dacă umanitatea nu evoluează, asta înseamnă că evoluţia vieţii organice trebuie să se oprească, ceea ce va provoca la rândul său o oprire a dezvoltării razei creaţiei. În acelaşi timp, dacă umanitatea se opreşte din evoluţie, ea devine inutilă din punct de vedere al scopurilor în vederea cărora a fost creată, şi, astfel, ea poate fi distrusă. În acest mod oprirea evoluţiei poate însemna distrugerea umanităţii.

Nu avem indicii pentru a preciza în ce perioadă a evoluţiei planetare ne găsim, nici dacă Pământul şi Luna vor avea sau nu timp să aştepte ca viaţa organică să se dezvolte până la stadiul cerut de evoluţia ei. Dar cei care ştiu, normal, pot avea informaţii exacte acolo sus, adică pot defini în ce fază a evoluţiei lor se găsesc Pământul, Luna şi umanitatea. În ceea ce ne priveşte, noi nu putem şti, dar trebuie să ne amintim că numărul posibilităţilor nu este niciodată infinit. Pe de altă parte, dacă examinăm viaţa umanităţii aşa cum o cunoaştem pe plan istoric, nu trebuie să fim de acord că umanitatea se roteşte într-un cerc vicios? Ea distruge în cursul unui secol tot ceea ce a fost creat în altul, şi ea plăteşte acum pentru progresul mecanic sute de ani de pierdere a multor altor valori, mult mai preţioase pentru ea, datorită cărora s-a făcut acest progres. În general, există toate motivele să credem şi să afirmăm că umanitatea este acum într-o perioadă de stagnare; şi de la stagnare la declin, apoi la degenerare, nu e prea mult. O stagnare semnifică echilibrarea procesului. Apariţia unei calităţi de oricare natură provoacă imediat apariţia unei alte calităţi de natură opusă. Progresul ştiinţific într-un domeniu antrenează creşterea ignoranţei în altul; rafinamentul antrenează vulgaritatea; libertatea, sclavia; dispariţia unor superstiţii favorizează dezvoltarea altor superstiţii şi aşa mai departe.

Acum, dacă ne amintim de legea octavei, vom vedea că un proces de echilibru efectuându-se într-un anumit mod nu poate fi modificat la voinţă, în orice moment. Nu poate interveni o schimbare, nu poate fi aleasă o nouă direcţie, decât în anumite "răscruci". Între aceste "răscruci", nu se poate face nimic. Şi dacă un proces trece printr-o "răscruce" fără să se întâmple nimic, fără să se facă nimic, este deja prea târziu; procesul va continua să se dezvolte după legi mecanice; şi chiar dacă cei ce iau parte la acest proces văd iminenţa unei distrugeri totale, nu vor putea face nimic. Repet, există lucruri care nu pot fi făcute decât în anumite momente, adică

în aceste "răscruci" pe care, în octavă, noi le-am numit semitonurile MI - FA şi SI - DO.

În privinţa oamenilor, viaţa umanităţii nu se desfăşoară niciodată aşa cum ar trebui. Şi ei inventează tot felul de teorii destinate să o reînnoiască de la un cap la altul. Dar, imediat ce o teorie a fost expusă apare o alta opusă ei. Şi fiecare teoretician vrea să obţină o aprobare unanimă. Şi găseşte într-adevăr adepţi. Viaţa bineînţeles nu şi-a schimbat cursul, dar oamenii continuă să creadă în propriile lor teorii sau în cele pe care le-au adoptat, şi consideră că este într-adevăr posibil să faci ceva. Şi toate teoriile lor sunt complet fantastice, mai ales pentru că nu ţin cont deloc de ceea ce este mai important: rolul *lipsit de importanţă* jucat de umanitate şi de viaţa organică în procesul cosmic. Teoriile intelectuale pun omul în centrul a tot. Ca şi cum tot restul nu ar fi fost creat decât pentru el: Soarele, stelele, Luna, Pământul! Ele uită nulitatea omului, existenţa lui efemeră etc... Şi ele nu se tem să afirme că un om poate, dacă vrea, să-şi schimbe întreaga viaţă, adică să o organizeze pe principii raţionale. Astfel vedem apărând fără încetare noi teorii care suscită contrariul lor; ori, toate împreună, cu conflictele lor neîncetate, constituie fără îndoială una dintre forţele care menţin umanitatea în starea în care se află astăzi. De altfel, toate aceste teorii "umanitare" şi "egalitare" nu sunt doar irealizabile, ele ar fi fatale dacă s-ar realiza. Totul în natură are un scop şi un sens, atât inegalitatea dintre oameni ca şi suferinţa lor. A distruge inegalitatea înseamnă a distruge posibilitatea oricărei forme de evoluţie. A distruge suferinţa ar echivala mai întâi cu a distruge o serie de percepţii pentru care omul există, şi apoi a distruge "şocul", adică singura forţă care ar putea schimba situaţia. Şi asta se petrece cu toate teoriile intelectuale.

Procesul evoluţiei, al acestei evoluţii care este posibilă pentru umanitatea luată ca un tot, este în întregime analog procesului de evoluţie posibil pentru omul individual. Şi el începe în acelaşi mod: un anumit număr de celule devin puţin câte puţin conştiente; ele se grupează; acest grup atrage la rândul său alte celule, subordonează altele şi face ca întreg organismul să servească scopului său - şi nu numai să mănânce, să bea şi să doarmă.

Aceasta este evoluţia şi nu poate exista nici un alt fel de evoluţie. Pentru umanitate, ca şi pentru om, luat izolat, totul începe de la formarea unui nucleu conştient. Toate forţele mecanice ale vieţii luptă contra formării acestui nucleu conştient în umanitate, în acelaşi mod în care obiceiurile mecanice, gesturile şi slăbiciunile luptă în om împotriva amintirii de sine.

- Se poate spune că există *o forţă conştientă* în luptă contra evoluţiei umanităţii? am întrebat eu.

- Dintr-un anumit punct de vedere se poate spune, a răspuns G.

Am notat acest răspuns pentru că el părea în contradicţie cu ceea ce fusese spus mai înainte: că nu există decât două forţe care se luptă în lume: "conştiinţa" şi "mecanicitatea". În locul luptei contra forţelor mecanice,

poate exista, în anumite momente, o luptă contra opoziţiei intenţionate a unor forţe involutive cu adevărat foarte puternice, deşi puterea lor nu se poate compara cu a celor care dirijează procesul evolutiv. Aceste forţe adverse pot câteodată chiar să iasă în avantaj. Şi asta pentru că forţele care dirijează evoluţia au o posibilitate de alegere mai limitată; cu alte cuvinte, ele nu pot folosi decât anumite mijloace şi anumite metode. Forţele adverse nu sunt limitate în alegerea mijloacelor, pot folosi orice mijloace, chiar dacă obţin numai un succes temporar.

Dar, cum am spus deja, această problemă este lipsită de importanţă practică pentru noi. Pentru noi contează doar să stabilim unde începe evoluţia şi cum se desfăşoară ea. Şi dacă ne amintim analogia completă între umanitate şi om, nu va fi dificil să stabilim dacă umanitatea este sau nu în evoluţie. Putem spune, de exemplu, că viaţa este condusă de un grup de oameni conştienţi? Unde sunt ei? Cine sunt ei? Vedem exact contrariul. Viaţa este în puterea celor mai inconştienţi şi mai adormiţi. Putem spune că observăm în viaţă o preponderenţă a elementelor cele mai bune, cele mai puternice, cele mai curajoase? - Deloc. Dimpotrivă, vedem pretutindeni domnia vulgarităţii şi a stupidităţii în toate formele ei. Putem spune măcar că vedem în viaţă aspiraţie către unitate, către unificare? Nu vedem decât dezbinare, ostilităţi, neînţelegeri. Astfel încât, în situaţia actuală a umanităţii, nimic nu denotă o evoluţie. Dimpotrivă, dacă am compara umanitatea cu omul, am vedea cu claritate creşterea personalităţii în detrimentul esenţei, adică creşterea artificială a irealului, a ceea ce nu ne aparţine, în detrimentul naturalului, realului, a ceea ce este bine pentru noi. În acelaşi timp, constatăm o amplificare a automatismului. Civilizaţia contemporană vrea automate. Şi oamenii sunt cu siguranţă pe cale să-şi piardă obiceiurile aduse de independenţă, transformându-se din ce în ce mai mult în nişte roboţi, nemaifiind decât rotiţele propriilor maşini. Este imposibil de spus cum se vor sfârşi toate acestea sau cum să ieşim din această situaţie - nu ştim nici măcar dacă va avea un sfârşit sau un punct culminant. Un singur lucru este sigur, că sclavia omului nu face decât să crească. Omul devine un sclav voluntar. El nu mai are nevoie de lanţuri: începe să-şi iubească sclavia şi să fie mândru de ea. Şi nimic mai teribil nu i s-ar putea întâmpla omului.

- Tot ceea ce am spus până acum se referă la umanitate considerată în ansamblu. Dar, cum am atras deja atenţia, evoluţia umanităţii nu se poate face decât prin evoluţia unui anumit grup care, la rândul său, va influenţa şi conduce restul umanităţii. Putem spune că un astfel de grup există? Poate că putem bazându-ne pe anumite semne, dar în orice caz, trebuie să recunoaştem că este un grup foarte mic, total insuficient pentru a trezi restul umanităţii. Sau chiar, privind lucrurile din alt punct de vedere, putem spune că umanitatea este într-o astfel de stare încât este incapabilă să se lase ghidată de un grup conştient.

- Câţi oameni ar putea fi în acest grup conştient? a întrebat cineva.

- Doar ei ştiu, a răspuns G.
- Asta înseamnă că se cunosc între ei? a întrebat aceeaşi persoană.
- Cum ar putea fi altfel? Închipuiţi-vă doi sau trei oameni treji într-o mulţime de adormiţi. Ei se cunosc cu siguranţă. Dar cei care sunt adormiţi nu îi pot recunoaşte. Câţi sunt? Nu ştim şi nu putem şti înainte de a ne trezi: am explicat deja că un om nu poate vedea nimic deasupra nivelului său de evoluţie. Cu siguranţă, *două sute de oameni conştienţi*, dacă ar exista şi dacă ar găsi această intervenţie necesară şi legitimă, ar putea schimba întreaga viaţă pe Pământ. Dar ei nu sunt suficient de mulţi, sau poate chiar nu vor, sau poate nu a venit încă timpul, sau poate ceilalţi dorm prea adânc.

Iată-ne astfel ajunşi la scopul ezoterismului. Vorbind de istoria umanităţii, am spus deja că viaţa umanităţii căreia îi aparţinem este condusă de forţe care provin din două surse: mai întâi influenţele planetare, care acţionează în mod mecanic şi pe care masele umane ca şi indivizii separaţi le primesc în totalitate involuntar şi inconştient; apoi influenţele venind din cercurile interioare ale umanităţii, ale căror existenţe şi semnificaţii nu sunt mai puţin ignorate de marea majoritate a oamenilor.

Umanitatea căreia îi aparţinem, întreaga umanitate istorică şi preistorică cunoscută în general, nu reprezintă cu adevărat decât *cercul exterior al umanităţii*, în interiorul căruia se găsesc multe alte cercuri. Putem să ne închipuim deci umanitatea întreagă, cunoscută şi necunoscută, ca formată din mai multe cercuri concentrice. Cercul interior este numit cercul "ezoteric"; el cuprinde oameni care au atins cea mai înaltă dezvoltare posibilă omului; este cercul oamenilor care posedă individualitate în sensul cel mai complet al acestui cuvânt, adică un *Eu* indivizibil, toate stările de conştiinţă care le sunt accesibile, controlul absolut asupra acestor stări de conştiinţă, toată cunoaşterea pe care un om o poate avea şi o voinţă liberă şi independentă. Aceşti indivizi nu pot acţiona contrar înţelegerii lor sau nu pot avea o **înţelegere** pe care acţiunile lor să nu o reflecte. Mai mult, nu există neînţelegeri între ei, nici diferenţe de înţelegere. În consecinţă, activitatea lor este în întregime coordonată şi îi conduce către un singur scop comun fără nici un fel de constrângere, pentru că acolo, la bază, există o înţelegere comună şi identică.

Cercul următor este numit "mezoteric", ceea ce înseamnă mijlociu, format din oamenii care posedă toate calităţile membrilor cercului ezoteric, cu singura deosebire că cunoaşterea lor are un caracter mai teoretic. Asta se raportează, natural, la o cunoaştere cu *caracter cosmic*. Ei ştiu şi înţeleg multe lucruri dar care nu şi-au găsit încă expresie în acţiunile lor. Ei ştiu mai mult decât fac. Dar înţelegerea lor nu este mai puţin exactă decât cea a membrilor cercului ezoteric, în consecinţă, ea este identică. Între ei nu pot exista discordii, nu se poate produce nici o neînţelegere. Ceea ce înţelege unul, înţeleg toţi, ceea ce înţeleg toţi, înţelege fiecare. Dar, cum am spus, comparativ cu cea a cercului ezoteric, această înţelegere este mai

teoretică.

Al treilea cerc este numit "exoteric", adică exterior, pentru că este cercul exterior al părţii interioare a umanităţii. Oamenii care fac parte din acest cerc au multe cunoştinţe comune cu membrii cercului ezoteric şi mezoteric, dar cunoaşterea lor cosmică are un caracter mai filozofic, adică mai abstract decât cunoaşterea mezoterică. Un membru al cercului mezoteric *calculează*, un membru al cercului exoteric *contemplă*. Înţelegerea membrilor cercului exoteric poate să nu se exprime prin acţiuni. Dar nu pot exista diferenţe de înţelegere între ei, ceea ce înţelege unul, înţeleg toţi.

În literatura care admite existenţa ezoterismului, umanitatea este în general divizată doar în două cercuri, şi "cercul exoteric" pentru că se opune "cercului ezoteric" este numit: viaţa obişnuită. Este o mare greşeală. În realitate, "cercul exoteric" este foarte departe de noi şi se situează la un nivel foarte elevat. Pentru un om obişnuit, este deja "ezoterism".

"Cercul exterior" propriu-zis este cercul umanităţii mecanice căreia îi aparţinem, singura pe care o cunoaştem, de altfel. Acest cerc se recunoaşte mai întâi după faptul că, pentru persoanele care fac parte din el, nu există şi nu poate exista înţelegere comună. Fiecare înţelege în felul său propriu, şi există atâtea moduri de "a înţelege" câte persoane sunt. Acest cerc este numit câteodată cercul "confuziilor de limbaj" pentru că fiecare din acest cerc vorbeşte propria limbă, doar a lui, şi pentru că nici unul nu-l înţelege pe altul şi nici nu face vreun efort pentru a se face înţeles. Este deci cercul în care înţelegerea reciprocă este imposibilă, cu excepţia unor rare momente, cu totul excepţionale, şi doar în privinţa unor subiecte aproape lipsite de semnificaţie, doar între limitele unei *existenţe* date. Dacă oamenii care aparţin acestui cerc devin *conştienţi de această lipsă generală de înţelegere* şi dobândesc dorinţa de a înţelege şi de a fi înţeleşi, asta înseamnă că ei tind inconştient către cercul interior, pentru că o înţelegere reciprocă nu începe decât în cercul exoteric şi nu se poate dezvolta decât acolo. Dar conştiinţa lipsei de înţelegere apare la fiecare pe căile cele mai variate. Astfel, posibilitatea pe care o au oamenii de a se înţelege depinde de posibilitatea lor de a intra în cercul exoteric, de unde începe înţelegerea.

Dacă ne închipuim umanitatea sub forma a patru cercuri concentrice, ne putem imagina patru intrări la marginea celui de-al treilea cerc, adică a cercului exoteric, prin care oamenii cercului mecanic pot să pătrundă în el. Aceste patru intrări corespund celor patru căi pe care le-am descris. Prima este calea fachirului, calea omului nr.1, a oamenilor corpului fizic, la care predomină instinctele, simţurile şi impulsurile motrice. A doua este calea călugărului, calea religioasă, calea omului nr.2, adică a oamenilor sentimentului. A treia este calea yoghinului. Este calea intelectului, calea omului nr.3. Dar în afara acestor trei căi, care nu-i vor putea satisface pe toţi, există şi a patra. Diferenţa fundamentală între cele trei căi ale fachirului, călugărului, yoghinului şi a patra, este că primele trei sunt

legate de arhetipuri, care au subzistat aproape fără schimbări în decursul a lungi perioade istorice. Baza lor comună este religia. Şcolile yoghine diferă puţin, în exterior, de şcolile religioase. La fel ca şi diverse ordine sau confrerii de fachiri care, în decursul istoriei, au existat şi există încă în diferite ţări. Aceste trei căi tradiţionale sunt căi *care au continuitate*, în limitele timpului nostru istoric.

Existau şi alte căi acum două sau trei mii de ani, dar ele au dispărut. A patra cale diferă de cele străvechi şi de cele noi pentru că ea nu are continuitate. Ea nu are o formă determinată şi nici instituţii care să-i fie ataşate. Ea apare şi dispare, după legi care îi sunt proprii. A patra cale nu poate fi parcursă niciodată fără o anumită *muncă* cu un sens bine definit, ea implică întotdeauna o anumită *activitate*, singura care îi fondează şi justifică existenţa. Atunci când această muncă s-a încheiat, adică atunci când scopul pe care şi-l propunea a fost atins, a patra cale dispare; trebuie să înţelegem că dispare dintr-un loc sau altul, iese dintr-o formă pentru a reapare în alt loc sub altă formă. Motivul existenţei şcolilor celei de-a patra căi este munca pe care ele o desfăşoară pentru a realiza ceea ce şi-au propus. Nu există niciodată prin ele însele ca şcoli, în scopul educaţiei sau al instrucţiei. Nici o muncă a celei de-a patra căi nu necesită un ajutor mecanic. Doar un mod de a acţiona conştient poate fi util, în toate activităţile celei de-a patra căi. Omul mecanic nu poate munci conştient, astfel că prima îndatorire a oamenilor care întreprind o asemenea muncă este să se asigure de prezenţa asistenţi conştienţi.

Chiar şi munca şcolilor celei de-a patra căi poate lua forme foarte variate şi înţelesuri foarte diferite. În condiţii normale de viaţă, singura şansă de a găsi o "cale" este posibilitatea de a întâlni o muncă de acest fel în stadiul de început. Dar şansa de a întâlni o astfel de muncă, ca şi posibilitatea de a profita de această şansă, depinde de multe circumstanţe şi condiţii. Cu cât mai repede va înţelege un om scopul muncii pe care o execută, cu atât mai repede îi va deveni utilă, cu atât mai repede va profita de ea. Dar oricare ar fi scopul fundamental al muncii, şcolile nu există decât pe durata ei. Când ea este îndeplinită, şcolile se închid. Persoanele care au fost la originea muncii părăsesc scena. Cele care au învăţat ceea ce puteau învăţa şi care au atins posibilitatea de a continua pe această cale în mod independent întreprind deci, sub o formă sau alta, o muncă personală. Dar după ce a fost închisă şcoala, rămân deseori un anumit număr de persoane care gravitaseră *în jurul* muncii, văzându-i doar aspectul exterior *şi chiar nevăzându-i decât acest aspect*. Neavând nici o îndoială asupra lor înşişi, nici asupra corectitudinii concluziilor lor şi a înţelegerii lor, *ele* decid să continue munca. În această situaţie, ele deschid noi şcoli, îi învaţă pe alţii ceea ce au învăţat ele, şi le fac aceleaşi promisiuni care le-au fost făcute şi lor. Toate astea, bineînţeles, nu pot fi decât o imitaţie exterioară. Dar atunci când privim înapoi în istorie, ne este aproape imposibil să distingem unde se opreşte adevărul şi unde începe imitaţia. În orice caz,

aproape tot ceea ce ştim despre diversele şcoli oculte se raportează la astfel de imitaţii. Nu am cunoaşte practic nimic din vechile şcoli, dacă nu ar fi rezultatul muncii lor şi încă doar în măsura în care îl putem distinge de contrafacere sau de imitaţie.

Dar aceste sisteme pseudo-ezoterice au de asemenea rolul lor în munca şi în activitatea cercurilor ezoterice. Printre altele, servesc ca intermediar între umanitate, complet scufundată în viaţa materială şi şcolile care se interesează de educaţia unui anumit număr de persoane, atât în interesul propriei existenţe cât şi pentru munca cu caracter *cosmic* pe care ele o pot avea de făcut. Chiar şi ideea ezoterismului, ideea iniţierii, ajunge la oameni în cea mai mare parte a cazurilor prin şcoli şi sisteme pseudo-ezoterice; şi dacă aceste şcoli pseudo-ezoterice nu ar exista, cea mai mare parte a oamenilor nu ar auzi niciodată vorbindu-se de ceva care să iasă din limitele existenţei lor, pentru că adevărul în forma sa pură este inaccesibil. Datorită numeroaselor caracteristici ale existenţei omului, şi mai ales ale existenţei contemporane, adevărul ajunge la oameni cu totul deformat *sub forma minciunii*. Doar în această formă ei sunt capabili să îl digere şi să îl asimileze. Adevărul nedenaturat le-ar fi o hrană indigestă.

Totuşi, un grăunte de adevăr subzistă câteodată sub formă nealterată în mişcările pseudo-ezoterice, în practicile religioase şi în şcolile ocultismului şi ale teozofiei. El se poate conserva în scrierile lor, în ritualurile lor, în tradiţiile lor, ierarhia, dogmele şi regulile lor. Şcolile ezoterice - nu mai vorbesc de şcolile *pseudo-ezoterice* care există în anumite ţări din Orient - sunt dificil de găsit, pentru că ele se adăpostesc de obicei în mânăstiri sau temple. Mânăstirile tibetane au de obicei forma a patru cercuri concentrice sau a patru curţi separate prin pereţi înalţi. Templele hinduse, mai ales cele din Sud, sunt construite pe acelaşi plan, dar sub forma unor pătrate conţinute unele în altele. În prima curte exterioară au acces credincioşii şi câteodată, în mod excepţional, adepţii altor religii şi europenii. În a doua curte au acces doar anumite caste şi anumiţi privilegiaţi. În a treia curte nu au acces decât servitorii templului, şi în a patra doar preoţii şi brahmanii. Organizaţii analoage, foarte puţin diferite, există pretutindeni, şi ele permit şcolilor ezoterice să existe fără să fie cunoscute. Din douăsprezece mânăstiri, nu există decât o singură şcoală. Dar cum să o recunoşti? Dacă intraţi în ea, nu veţi fi admişi decât în interiorul primei curţi; doar elevii au accesul în cea de-a doua curte. Dar aceasta, voi nu ştiţi, vi se va spune că aparţine unei caste speciale. Cât despre a treia şi a patra curte, nici măcar nu le bănuiţi existenţa. Puteţi, în principiu, să constataţi o anumită ordine în toate templele: totuşi, nu aveţi nici o posibilitate de a distinge un templu sau o mânăstire ezoterică de un templu sau o mânăstire obişnuită, dacă nu vi se spune.

Ideea iniţierii, atunci când ajunge la noi prin sistemele pseudo-ezoterice, ne este transmisă sub o formă total eronată. Legendele referitoare la riturile exterioare de iniţiere sunt create din fragmente de

informaţie privind Misteriile antice. Misteriile constituiau, ca să zicem aşa, o cale pe care erau date, în paralel cu o lungă şi dificilă serie de studii, reprezentaţii teatrale de un fel particular, care descriau într-o formă alegorică procesul întregii evoluţii umane şi universale.

Trecerile de la un nivel al fiinţei la altul erau marcate de ceremonii de prezentare de o natură specială - iniţierile. Dar nici un rit nu poate antrena singur transformarea plenară a fiinţei. Riturile nu pot marca decât depăşirea unei trepte, o împlinire. Şi doar în sistemele pseudo-ezoterice, unde nu există nimic altceva decât aceste rituri, li se atribuie o semnificaţie independentă. Să presupunem că un rit, transformându-se în taină, transmite sau comunică anumite forţe iniţiatului. Acest lucru relevă psihologia unei căi a imitaţiei. Nu există, şi nu poate exista iniţiere exterioară. În realitate, fiecare trebuie să se iniţieze pe sine însuşi. Sistemele şi şcolile pot indica metodele şi căile, dar nici un sistem, nici o şcoală nu poate face pentru om munca pe care trebuie să o facă el însuşi. O creştere interioară, o transformare spirituală a fiinţei depinde în întregime de munca pe care o depune fiecare, singur, în acest sens.

CAPITOLUL XVI

Noiembrie 1916. Situaţia din Rusia devenea din ce în ce mai neliniştitoare. Printr-un miracol, până astăzi am reuşit în mare să ne ţinem departe de "evenimente". Dar acum "evenimentele" se apropiau din ce în ce mai mult, ne afectau personal pe unii dintre noi şi devenise imposibil să nu mai ţinem cont de ele.

Nu intenţionasem deloc să le descriu sau să le analizez. Totuşi, perioada de care este vorba era atât de excepţională, încât nu aş putea s-o trec în întregime sub tăcere, sau cel puţin, nu puteam să admit că aş fi fost şi orb şi surd. Pe de altă parte, nimic nu ar fi putut furniza date la fel de interesante pentru studiul "mecanicităţii" umane, adică absenţa completă a oricărui element voluntar în istorie, precum observarea evenimentelor de atunci. Anumite lucruri păreau sau ar fi putut să pară că depind de voinţa câtorva oameni, dar era doar iluzie. Niciodată nu fusese atât de clar că totul *se petrece* (din raţiuni superioare) şi că nimeni nu *face* nimic.

În primul rând, a devenit imposibil să nu vezi că războiul se apropia de sfârşit datorită unei oboseli extreme şi datorită unei înţelegeri târzii, a absurdităţii întregii acestei orori. Acum, nimeni nu mai putea crede în cuvinte şi orice tentativă de a însufleţi războiul nu ar fi putut reuşi. Totuşi, nu era mai puţin imposibil să-l opreşti şi toată această vorbărie pentru sau contra războiului dovedea pur şi simplu incapacitatea fiinţei de a realiza chiar propria sa neputinţă. În al doilea rând, era clar că se apropia catastrofa. Ea nu putea fi în nici un caz deturnată. Evenimentele îşi urmau cursul lor şi nu puteau să capete nici un alt curs. Cât de frapantă era în această epocă atitudinea politicienilor de stânga care, pasivi până atunci, începeau să treacă la fapte. De fapt, ei se dovedeau cei mai puţin pregătiţi, cei mai orbi, cei mai incapabili să înţeleagă ce fac, încotro se îndreaptă şi ce mai pregătesc, mai ales pentru ei înşişi.

Îmi amintesc atât de bine de St. Petersburg în timpul ultimei ierni pe care a trăit-o! Cine ar fi putut să prevadă atunci, chiar presupunând ce era mai rău, că aceasta va fi ultima sa iarnă? Dar prea mulţi oameni urau acest oraş şi un număr prea mare de oameni se temeau de el. Zilele sale erau numărate. Reuniunile noastre au continuat. În timpul ultimelor luni din 1916, G. nu a mai venit la St. Petersburg, dar unii dintre noi am mers la Moscova, de unde am venit cu noi diagrame şi note luate de la elevii săi moscoviţi.

Grupurile noastre au crescut mult, şi învăţătura lui G., chiar dacă era evident cătotul se precipită spre un sfârşit necunoscut, dar fatal, insufla tuturor un sentiment de încredere şi de siguranţă. Am vorbit atunci deseori despre ce am fi simţit în acest haos dacă nu am fi avut învăţătura, care devenea din ce în ce mai mult a noastră. Acum nu ne puteam imagina cum am fi putut trăi fără ea şi ce-ar fi devenit viaţa noastră în labirintul tuturor contradicţiilor acestor timpuri.

Din această perioadă datează primele noastre conversaţii despre arca lui Noe. Am considerat întotdeauna acest mit ca pe o alegorie a ideii generale de ezoterism. Dar am început să înţelegem cu toţii că avea o altă semnificaţie, mai precisă: era, în acelaşi timp, planul oricărei munci ezoterice, inclusiv a noastră. "Arca" era chiar învăţătura, graţie căreia puteam spera să ne salvăm în momentul diluviului.

G. nu a revenit decât la începutul lui februarie 1917. Încă de la primele reuniuni ne-a dezvăluit un aspect complet nou al tuturor lucrurilor despre care vorbise până atunci:

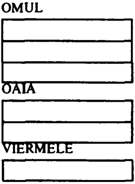
- Până aici, a spus G., am considerat "tabelul hidrogenilor" ca pe un tabel al densităţilor de vibraţie şi al densităţilor de materie, invers proporţionale una cu cealaltă. Trebuie să înţelegem acum că densitatea vibraţiilor şi densitatea materiei exprimă multe alte proprietăţi ale materiei. De exemplu, n-am spus încă nimic, până în prezent, despre *inteligenţă* sau despre conştiinţa materiei. Totuşi, frecvenţa vibraţiilor unei materii arată gradul său de inteligenţă. Trebuie să vă amintiţi că nu există nimic neanimat sau mort în natură. Fiecare lucru este viu, inteligent şi conştient în modul său; dar această conştiinţă şi această inteligenţă se exprimă în moduri diferite pe diversele planuri de existenţă, adică după octave. Nimic nu este mort, există doar diverse grade de animare şi diverse octave.

"Tabelul hidrogenilor", care serveşte la determinarea densităţii materiei şi a frecvenţei vibraţiilor, serveşte în acelaşi timp la determinarea gradelor de inteligenţă şi de conştiinţă ce corespund densităţii sau frecvenţei vibraţiilor. Aceasta înseamnă că cu cât *materia* este mai densă, cu atât ea este mai puţin conştientă, cu atât ea este mai puţin inteligentă. Şi cu cât *vibraţiile* sunt mai "dense", cu atât materia este mai conştientă, cu atât ea este mai inteligentă.

Materia este cu adevărat moartă atunci când nu mai există vibraţii. Dar, în condiţii obişnuite de viaţă, pe Pământ *materia moartă* nu vine în contact cu noi. Ştiinţa nu ne-o poate procura. Toată materia pe care o cunoaştem este vie, şi, în modul său, ea este inteligentă.

Determinând densitatea materiei, "tabelul hidrogenilor" determină prin aceasta chiar nivelul inteligenţei materiei. Aceasta vrea să spună că făcând comparaţie între materiile care ocupă locuri diferite în "tabelul hidrogenilor", determinăm nu doar densitatea ci şi inteligenţa lor. Şi putem spune nu doar de câte ori cutare sau cutare hidrogen este mai dens sau mai uşor decât altul, ci de câte ori este mai inteligent un hidrogen decât altul.

Pentru a determina cu ajutorul "tabelului hidrogenilor" diferitele proprietăţi ale lucrurilor şi ale creaturilor vii, alcătuite din numeroşi hidrogeni, se pleacă de la principiul că există în orice creatură vie şi în orice lucru un anumit hidrogen, care este centrul de gravitaţie; este pentru a spune aşa "hidrogenul sursă" a tuturor hidrogenilor care alcătuiesc creatura, sau lucrul dat. Pentru a găsi acest "hidrogen sursă" este necesar mai întâi să cunoaştem nivelul de existenţă al creaturii în cauză. Nivelul de existenţă este determinat de numărul de etaje al maşinii sale. Până aici nu am vorbit decât de om şi am luat omul ca pe o structură cu trei etaje. Nu putem vorbi în acelaşi timp de animale şi de om pentru că animalele diferă radical de om. Animalele superioare pe care le cunoaştem nu au decât două etaje; animalele inferioare nu au decât unul. G. a făcut un desen.

Omul este alcătuit din trei etaje; oaia are două etaje; viermele nu are decât un etaj. În acelaşi timp etajul inferior şi intermediar al omului echivalează, cumva, cu cele ale oii - etajul său inferior, luat izolat, corespunde celui al viermelui. Pornind de la o anumită schemă, putem deci spune că omul este alcătuit dintr-un om, o oaie şi un vierme; şi că oaia este alcătuită dintr-o oaie şi un vierme. Omul este o creatură complexă; nivelul său de existenţă este determinat de nivelul de existenţă al creaturilor care-l alcătuiesc. Oaia şi viermele joacă în om un rol mai mult sau mai puţin important. Astfel, viermele joacă rolul principal la omul nr. 1; la omul nr. 2 oaia şi la omul nr. 3, omul. Dar aceste definiţii nu sunt valabile decât pentru cazurile individuale. În general "omul" este determinat de centrul de gravitate al etajului mijlociu.

Centrul de greutate al etajului mijlociu al omului este hidrogenul 96. Inteligenţa hidrogenului 96 determină inteligenţa medie a "omului", adică a corpului fizic al omului. Centrul de gravitaţie al celui de-al treilea corp, va fi hidrogenul 24. Centrul de gravitaţie al celui de-al patrulea corp, hidrogenul 12. Dacă vă amintiţi diagrama celor patru corpuri ale omului care indică hidrogenii sursă ai etajului superior, vă va fi mai uşor să înţelegeţi ce spun acum. G. a desenat această diagramă:

48	24	12	6
96	48	24	12
192	96	48	24

Centrul de gravitaţie al etajului superior este doar cu un hidrogen mai sus decât centrul de gravitaţie al etajului mijlociu. Şi centrul de gravitaţie al etajului mijlociu este doar cu un hidrogen mai sus decât cel al etajului inferior. Dar, după cum am spus deja, pentru a determina nivelul de existenţă al mijlocului tabelului hidrogenilor se ia de obicei etajul mijlociu. Şi plecând de aici este posibil să rezolvi probleme cum ar fi următoarea:

Să presupunem, de exemplu că Buddha ar fi fost un om nr. 8. De câte ori Buddha va fi mai inteligent decât un scaun? Un scaun nu are etaje. El se situează între hidrogenul 1536 şi hidrgoenul 3072, după cea de-a treia octavă din tabelul hidrogenilor. Omul nr. 8 este hidrogen 6. Acest hidrogen este centrul de gravitaţie al etajului mijlociu al omului nr. 8. Dacă putem calcula de câte ori hidrogenul 6 este mai inteligent decât hidrogenul 1536 vom şti de câte ori un om nr. 8 este mai inteligent decât un scaun. Dar din acest punct de vedere trebuie să ne amintim că "inteligenţa" este determinată nu de densitatea materiei ci de frecvenţa sau densitatea vibraţiilor. Densitatea vibraţiilor nu creşte, ca în octava hidrogenilor, dublându-şi de fiecare dată numărul lor, ci după o progresie complet diferită, mult mai rapidă decât prima. Dacă ştiţi exact coeficientul acestei progresii puteţi rezolva problema. Vroiam doar să vă arăt că, oricât de ciudat ar părea, această problemă ar putea fi rezolvată.

Din acest punct de vedere este esenţial să determinăm principiile clasificării şi definirii fiinţelor vii dintr-un punct de vedere al existenţei lor cosmice. După ştiinţa obişnuită clasificarea este stabilită după trăsăturile exterioare, oasele, dinţii sau după funcţii - mamifer, vertebrate, rozătoare etc. După *ştiinţa exactă* clasificarea este stabilită după trăsăturile cosmice. De fapt există, pentru orice creatură vie, trăsături determinante care ne permit să stabilim cu maximum de exactitate clasa şi specia căreia ea aparţine, adică propriul ei loc în univers precum şi relaţia sa cu celelalte creaturi.

Aceste trăsături sunt trăsăturile existenţei. Nivelul cosmic de existenţă pentru orice creatură vie este determinat de mai mulţi factori. În primul rând de ceea ce mănâncă, în al doilea rând de ceea ce respiră, iar în al treilea rând de mediul în care trăieşte. Acestea sunt cele trei trăsături cosmice ale existenţei sale.

Luaţi de exemplu omul. El se hrăneşte cu H768, respiră H192 şi trăieşte în H192. Nu există ale fiinţe ca el pe planeta noastră. Deşi există fiinţe care îi sunt superioare. Un animal precum câinele *poate* să se hrănească cu H768, dar poate de asemenea să se hrănească cu un hidrogen mult inferior 1536 sau alt hidrogen apropiat, hrană neasimilabilă de către om. O albină se hrăneşte cu un hidrogen mult mai inalt decât 768, superior chiar şi H384, dar ea trăieşte în stupul său într-o atmosferă în care omul nu ar putea trăi. Dintr-un anumit punct de vedere omul este un animal, dar de un ordin diferit de toate celelalte animale.

Să luăm un alt exemplu - un vierme de făină. El se hrăneşte cu făină, un hidrogen mult mai grosier decât H768, pentru că acest vierme poate

de asemenea să trăiască în făină mucegăită. Să spunem că aceasta este H1536. Acest vierme respiră H192 şi trăieşte în H1536. Un peşte se hrăneşte cu H1536, trăieşte în H384 şi respiră H192. Un arbore se hrăneşte cu H1536, respiră H192 şi H96 şi trăieşte în parte în H192 (coroana) şi restul în H3072 (solul).

Dacă urmărim aceste definiţii vom vedea că acest plan atât de simplu, mai mult decât orice, permite distincţiile cele mai subtile între clasele de fiinţe vii, mai ales dacă ne amintim că hidrogenii, consideraţi în cadrul unor octave, sunt concepte foarte largi. De exemplu, noi am spus că un câine, un peşte şi un vierme de făină se hrănesc cu acelaşi H1536 prin aceasta înţelegându-se substanţe de origine organică care nu sunt comestibile pentru om. Acum, dacă ne dăm seama că aceste substanţe pot fi divizate la rândul lor în clase definite, vom înţelege posibilitatea definirii foarte precise. Exact la fel este cu aerul şi cu mediul înconjurător.

Aceste trăsături cosmice ale fiinţei sunt în legătură imediată cu definiţia inteligenţei după tabelul hidrogenilor. Inteligenţa unei *materii* este determinată de creatura căreia ea i-ar putea servi drept hrană. De exemplu, ce este mai inteligent din acest punct de vedere: un cartof copt, sau un cartof crud? Un cartof crud poate servi drept hrană porcilor, dar nu poate fi mâncat de un om. Un cartof copt este deci mai inteligent decât un cartof crud. Dacă aceste principii ale clasificării şi definirii sunt înţelese corect, o multitudine de lucruri vor deveni clare şi comprehensibile. Nici o fiinţă vie nu este liberă să-şi schimbe nici modul de a fi, nici hrana, nici aerul pe care-l respiră, nici mediul în care trăieşte. Ordinul cosmic determină pentru fiecare fiinţă hrana sa, aerul său şi mediul său.

Atunci când am vorbit despre octavele hranei în uzina cu trei etaje, am văzut că toţi hidrogenii subtili necesari pentru munca, creşterea, evoluţia organismului sunt elaboraţi plecând de la trei feluri de hrană: *hrana*, în sensul obişnuit al acestui cuvânt, mâncarea şi băutura; *aerul* pe care îl respirăm şi, în sfârşit *impresiile*. Acum, să presupunem că am putea să ameliorăm calitatea hranei şi a aerului şi să ne hrănim să spunem cu H384 în loc de 768 şi să respirăm H96 în loc de 192. Cât de simplificată şi uşurată ar fi elaborarea materiilor subtile în organism! Da, dar există aici o imposibilitate radicală. Organismul este adaptat precis să transforme *aceste* materii grosiere în materii subtile: dacă îi veţi da materii subtile în loc de materii grosiere nu va fi în stare să le transforme şi va muri rapid.

Nici aerul, nici hrana nu pot fi schimbate. Dar impresiile, sau mai corect, calitatea impresiilor posibile pentru om, nu depind de nici o lege cosmică. Omul nu poate ameliora hrana sa, nu poate ameliora aerul. *A ameliora* în acest caz ar fi , de fapt, *a înrăutăţi lucrurile*. De exemplu, H96 în loc de 192, ar fi un gaz rarefiat sau un gaz incandescent irespirabil pentru om; *focul* este un H96. La fel stau lucrurile şi cu hrana. H384 este apa. Dacă omul ar putea să-şi amelioreze hrana, adică să o facă mai subtilă, ar trebui să se hrănească cu apă şi să respire foc. Este clar că este imposibil.

Dar dacă nu poate ameliora nici hrana, nici aerul, omul poate ameliora impresiile sale până la un nivel foarte înalt şi să introducă astfel în organismul său hidrogen subtil. Exact în aceasta constă posibilitatea sa de evoluţie. Omul nu este deloc obligat să se hrănească cu impresiile terne ale hidrogenului 48; el poate avea impresiile hidrogenilor 24 şi 12, ale hidrogenului 6 şi chiar ale hidrogenului 3. Aceasta schimbă tot tabloul şi un om care extrage hidrogen subtil pentru hrana etajului superior al maşinii sale, va diferi desigur de un om care se hrăneşte cu hidrogen grosier sau inferior.

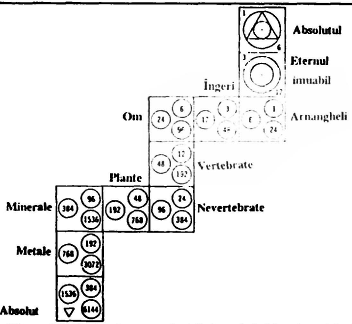
În discuţiile care au urmat, G. avea să reia din nou această temă a clasificării fiinţelor după trăsăturile lor cosmice.

- Un alt sistem de clasificare merită să fie înţeles, a spus el. Este vorba despre o clasificare după un raport al octavelor complet diferit. Primul, stabilit după hrană, aer şi mediu, se raportа clar la "fiinţe vii", aşa cum le cunoaştem, aici fiind cuprinse şi plantele. Celălalt, de care voi vorbi acum ne duce mult dincolo de limitele a ceea ce numim "fiinţe vii". El ne duce deodată mult deasupra şi mult dedesubtul fiinţelor vii; el nu se mai referă la indivizi, ci la clase, în sensul cel mai larg. Înainte de toate, această clasificare ne arată că în natură nimic nu se produce prin salturi. În natură, totul se leagă şi totul este viu. Diagrama acestei clasificări este numită "Diagrama Tuturor Lucrurilor Vii". După această diagramă, fiecare tip de creatură, fiecare nivel de existenţă este definit în acelaşi timp de ceea ce îi serveşte drept hrană şi de cel căruia el îi serveşte drept hrană. În ordinea cosmică într-adevăr, fiecare clasă de creaturi se hrăneşte cu o clasă determinată de creaturi inferioare şi serveşte ea însăşi drept hrană pentru o clasă determinată de creaturi superioare.

G. a trasat o diagramă în formă de scară, cuprinzând 11 pătrate; şi în fiecare pătrat, cu excepţia celor două superioare, el a trasat trei cercuri cu numere. (Vezi figura).

- Fiecare pătrat reprezintă un nivel de existenţă, a spus el. Hidrogenul din cercul inferior arată cu ce se hrănesc creaturile acestei clase. Hidrogenul cercului superior desemnează clasa care se hrăneşte cu aceste creaturi. Şi hidrogenul cercului din mijloc este hidrogenul sursă al acestei clase, determinând ce sunt aceste creaturi.

Locul omului este al şaptelea pătrat plecând de la bază, sau al cincilea plecând de sus. După această diagramă, omul *este* hidrogenul 24, se hrăneşte cu hidrogenul 96 şi serveşte el însuşi drept hrană hidrogenului 6. Pătratul de sub cel al omului va fi cel al vertebratelor, următorul, cel al nevertebratelor. Clasa de nevertebrate este hidrogenul 96. Prin urmare, omul se hrăneşte cu nevertebrate. Pentru moment nu căutaţi să găsiţi contradicţii, ci străduiţi-vă să înţelegeţi ce înseamnă aceasta. Nici nu comparaţi această diagramă cu altele. După diagrama hranei, omul se hrăneşte cu hidrogenul 768; după această diagramă, cu hidrogen 96. De ce? Ce înseamnă aceasta? Şi una şi cealaltă sunt la fel de corecte. Mai târziu, când veţi fi înţeles, veţi putea face sinteza.

Pătratul de dedesubt reprezintă "plantele". Următorul "mineralele". Următorul "metalele" care constituie o grupă cosmică distinctă printre minerale. Şi ultimul pătrat nu are nume în limbajul nostru pentru că noi nu întâlnim niciodată materie în această stare la suprafaţa Pământului. Acest pătrat intră în contact cu Absolutul. Vă amintiţi ce-am spus în legătură cu Dumnezeu Atotputernicul. Acesta este Dumnezeu Atotputernicul.

La baza acestui pătrat el a plasat un mic triunghi întors cu vârful în jos. Să luăm acum pătratul care se găseşte la dreapta omului: pătratul " 3,12,48". Este vorba despre o clasă de creaturi pe care nu o cunoaştem. Să le numim "îngeri". Pătratul următor "1,6,24" reprezintă fiinţe pe care le vom numi "arhangheli". În pătratul următor a plasat cifrele 3 şi 12, apoi două cercuri concentrice în care a marcat centrul comun şi l-a numit "Etern imuabil". În ultimul pătrat a plasat cifrele 1 şi 6, a desenat un cerc în mijloc, apoi, în acest cerc, un triunghi conţinând un alt cerc căruia i-a marcat de asemenea centrul şi pe care l-a numit "Absolut".

Această diagramă nu vă va fi comprehensibilă imediat, a conchis el, dar veţi învăţa puţin câte puţin să o descifraţi. Vă trebuie doar să o studiaţi mult timp, făcând abstracţie de ceea ce ştiaţi până acum. De fapt, aceasta a fost tot ce am înţeles de la G. despre această ciudată diagramă care părea să se opună multor informaţii pe care ni le dăduse înainte. În conversaţiile despre diagramă am convenit curând să considerăm "îngerii" ca fiind planete şi "arhangheli" ca sori. În felul acesta s-au lămurit multe alte puncte.

Aceasta a fost ultima vizită a lui G. la St. Petersburg. Am încercat să-i vorbesc de evenimentele iminente, dar el nu mi-a spus nimic precis şi

am rămas într-o profundă stare de incertitudine cu ceea ce aveam de făcut în continuare.

Un eveniment excepţional s-a petrecut la plecarea sa. L-am însoţit cu toţii la gara Nicolaevski. G. era cu noi pe peron, aproape de vagon, şi ne vorbea. Era cel pe care-l cunoşteam din totdeauna. După al doilea sunet de clopoţel a intrat în compartimentul său şi a ieşit la fereastră. Un alt om, era un alt om! Nu mai era cel pe care îl însoţisem la tren. În cele câteva secunde, ceva în starea sa lăuntrică se transformase total. Dar cum să vă explic care era diferenţa? Pe peron era ca toată lumea, dar la fereastra vagonului, un om cu totul diferit ne privea. Un om a cărei fiecare privire, fiecare mişcare erau pline de o importanţă excepţională şi de o demnitate incredibilă, ca şi cum ar fi devenit deodată un prinţ domnitor sau suveranul vreunui regat necunoscut, recucerindu-şi statele sale şi pe care veniserăm să-l salutăm la plecare.

Unii dintre noi nu au realizat clar ce se petrecea chiar în acel moment, dar am trăit cu toţii, emoţional, ceva care depăşea cursul obişnuit al vieţii noastre. Aceasta nu a durat decât câteva secunde. A treia bătaie a clopoţelului a urmat aproape imediat după a doua şi trenul a pornit. Nu-mi amintesc cine a vorbit primul de această "transfigurare" a lui G. atunci când am rămas singuri, dar ne-am dat seama că fiecare dintre noi am remarcat-o, deşi nu am realizat cu toţii în acelaşi grad caracterul său extraordinar. Dar toţi, fără excepţie, am simţit ceva care era tangent miraculosul.

G. ne-a explicat altă dată că dacă am poseda temeinic arta "plasticii", am putea să ne schimbăm propria aparenţă. El a vorbit despre posibilitateade a da trăsăturilor frumuseţe sau hidoşenie, de a forţa oamenii să ne remarce sau chiar de posibilitatea de a deveni *cu adevărat invizibil*.

Ce s-a întâmplat deci? Fusese poate un exemplu de modul cum se realizează această "plastică"?

Dar povestea nu s-a sfârşit. În acelaşi vagon în care se urcase G., era şi A-off, un ziarist cunoscut care părăsea St. Petersburgul în scopul unei anchete (era tocmai înainte de revoluţie). El avea loc în acelaşi compartiment. Ne-am luat la revedere de la G. la unul dintre capetele vagonului, în timp ce la celălalt un grup îşi lua rămas bun de la A-off. Nu-l cunoşteam personal pe A-off, dar printre cei care îl conduseseră la gară erau şi unii dintre prietenii mei; doi sau trei veniseră chiar şi la reuniunile grupului nostru.

Câteva zile mai târziu, ziarul la care era corespondent A-off a publicat un articol intitulat "Cu trenul", în care relata gândurile şi impresiile de călătorie. În compartimentul său se găsea un oriental ciudat şi ziaristul fusese frapat de extraordinara demnitate a acestui om, care contrasta net cu masa de speculanţi agitaţi de care era plin vagonul; el îi privea exact ca şi cum aceşti oameni n-ar fi fost pentru el decât nişte musculiţe. A-off presupunea că trebuia să fie un "rege al petrolului" din

Baku, şi pe parcursul conversaţiei pe care a avut-o apoi cu el, anumite fraze enigmatice îi întăriră convingerea că era un om căruia milioanele îi veneau în timpul somnului şi care privea de sus oamenii agitaţi să-şi câştige existenţa sau să facă bani.

"Companionul meu de călătorie", scria A-off "se menţinea la distanţă, tăcut. Era un persan sau un tătar ce ţinea sub braţ un roman franţuzesc şi-şi bea ceaiul răcind cu grijă paharul pe măsuţa din faţa ferestrei. Câteodată, cu cel mai mare dispreţ, arunca câte o privire spre vecinii săi gălăgioşi şi agitaţi. Aceştia îl priveau cu mare atenţie, dacă nu cumva cu un respect amestecat cu teamă. Ceea ce m-a interesat cel mai mult era că părea să fie acelaşi tip de oriental din sud ca şi restul călătorilor, ce se asemăna cu un grup de vulturi care şi-au luat zborul pentru a merge să ciopârţească vreun stârv. Avea tenul bronzat, ochii negri ca smoala şi o mustaţă ca cea a lui Zelim-Khan... Atunci de ce evita el şi dispreţuia propria sa carne şi propriul său sânge? Dar am avut şansa de a-l putea face să vorbească:

- Îmi fac multe griji, a spus el.

Pe faţa sa măslinie, imperturbabilă, ochii săi negri, expresia unei politeţe evident orientale, surâdeau indulgent. A tăcut un moment şi a reluat:

- Da, există astăzi în Rusia o mulţime de afaceri din care un om inteligent ar putea să scoată mulţi bani.

Şi după o nouă perioadă de linişte, a explicat:

- Dincolo de toate, aşa este războiul. Fiecare vrea să devină milionar.

În tonul său, care era liniştit şi rece mi s-a părut că surprind un soi de lăudăroşenie fatalistă şi barbară care se apropia de cinism şi l-am întrebat brusc:

- Şi dumneavoastră?

- Şi eu, ce? a replicat el.

- Nu doriţi şi dumneavoastră să deveniţi milionar?

A răspuns cu un gest vag şi puţin ironic. Mi s-a părut că nu auzise sau că nu înţelesese şi am repetat:

- Nu sunteţi şi dumneavoastră avid de profit?

A surâs într-un mod deosebit de calm şi a răspuns cu gravitate:

- Am putea să profităm de orice. Nimic nu ne-ar putea împiedica. Război sau nerăzboi, este întotdeauna acelaşi lucru pentru noi. Noi profităm întotdeauna.

- Dar cu ce faceţi dumneavoastră trafic?

- Cu energie solară.

G. se refera cu siguranţă la munca ezoterică, la "dobândirea cunoaşterii şi la formarea grupurilor". Dar A-off a înţeles că vorbea despre petrol.

Aş fi fost curios să se prelungească conversaţia şi să cunosc mai

mult despre psihologia unui om al cărui capital depinde în întregime de aranjarea sistemului solar care nu părea să poată fi bulversat vreodată şi ale cărui interese, din acest motiv, par plasate mult deasupra războiului şi a păcii..."

Prin aceste cuvinte, A-off a încheiat pasajul consacrat în articolul său "regelui petrolului". Un detaliu a surprins în mod deosebit pe unii dintre noi: "romanul franţuzesc" al lui G. Îl inventase oare A-off, sau chiar G. îl făcuse "să vadă" sau să presupună un roman franţuzesc în micul volum galben sau poate nu chiar galben pe care-l ţinea în mână? Căci G. nu ştia franceza.

Cât despre mine, toate planurile mele fuseseră bulversate. N-am reuşit să-mi public cărţile. Nu pregăteam nimic pentru ediţiile străine, deşi îmi devenise evident, încă de la începutul războiului, că aveam să-mi continui de acum înainte munca mea de scriitor în străinătate. În timpul acestor ultimi doi ani, mi-am consacrat tot timpul operei lui G., grupurilor sale, discuţiilor privind munca, călătoriilor departe de St. Petersburg, şi mi-am neglijat complet propriile afaceri.

Atmosfera devenea în Rusia din ce în ce mai sumbră. Se simţea în aer o ameninţare care se apropia din ce în ce mai mult. Doar cei care se lăsaseră cu totul duşi de val nu vedeau şi nu simţeau nimic.

În sfârşit războiul a izbucnit. A fost "marea revoluţie fără vărsare de sânge" cea mai absurdă şi mai evidentă dintre toate minciunile! Dar lucrul cel mai extraordinar a fost încrederea pe care au avut-o în ea oamenii care erau chiar în mijlocul acestor crime. Îmi amintesc că vorbeau în acel moment de "puterea teoriilor". Cei care şi-au pus toate speranţele lor în revoluţie, cei care au aşteptat vreo eliberare, nu vroiau sau nu puteau să vadă *faptele*. Ei nu vedeau decât ceea ce ar fi trebuit să se petreacă după opinia lor.

Atunci când am citit pe o mică foaie, imprimată pe o singură parte, vestea abdicării lui Nicolae al II lea, am simţit că aici se găsea centrul de gravitaţie al tuturor lucrurilor. Iloveski[7] ar putea să iasă din mormântul său şi să scrie pe ultima pagină a cărţii sale: "Martie 1917, sfârşitul istoriei Rusiei", mi-am spus eu. Nu nutream nici o simpatie deosebită pentru dinastie, dar pur şi simplu nu vroiam să mă amăgesc că o să fie mai bine aşa cum făceau atâţia alţii.

Am fost întotdeauna interesat de persoana ţarului Nicolae al II-lea; mi se părea un om remarcabil din multe puncte de vedere, dar neînţeles, şi neînţelegându-se nici el însuşi. Am avut dreptate, aşa după cum a dovedit-o sfâşitul jurnalului publicat de bolşevici şi în care el a vorbit despre epoca în care, trădat şi abandonat de toţi, a făcut dovada unei forţe şi chiar a unei măreţii sufleteşti cu totul ieşite din comun.

* Mare istoric rus ce a trăit la sfârşitul sec. XIX.

Nu era vorba totuşi de persoana ţarului, ci de principiul *unităţii puterii*, şi a responsabilităţii din toate punctele de vedere, a puterii pe care o reprezenta. Ori, acest principiu a fost ignorat de o parte considerabiă a inteligenţei ruse. Cât despre cuvântul "ţar", îşi pierduse de mult timp orice sens pentru oameni. Dar el avea încă o mare semnificaţie pentru armată şi pentru maşina birocratică care, deşi foarte imperfectă, muncea totuşi şi menţinea totul. "Ţarul" era partea centrală, absolut indispensabilă, a acestei maşini. Abdicarea "ţarului" într-un astfel de moment avea să ducă la distrugerea întregii maşini. *Şi nu mai aveam nimic altceva.* Faimoasa "întrajutorare socială", a cărei cerere a necesitat atâtea sacrificii, s-a dovedit, natural, un bluf. Cât despre "a' improviza" ceva, nici nu trebuia să te gândeşti. Evenimentele se derulau prea rapid. Armata s-a dezmembrat în câteva zile. În realitate, războiul deja se terminase. Dar noul guvern refuza să recunoască asta. Era încă o minciună în plus. Şi cel mai surprinzător era că oamenii găseau încă motive de a se bucura! Nu vorbesc despre soldaţii scăpaţi din cazarme, sau despre trenurile care îi duceau la abator, ci despre "intelectualitatea" noastră. Ea era "patriotă", ea s-a trezit deodată "revoluţionară" şi "socialistă". Chiar *Novoie vremya* a devenit un ziar socialist. Şi celebrul Menshikoff a scris un articol "Despre libertate". Dar evident el însuşi nu l-a putut crede şi a abandonat.

La aproximativ o săptămână după revoluţie, i-am adunat pe principalii membri ai grupului nostru la dr. Sh., pentru a le expune ideile mele despre situaţie. Le-am spus că, din punctul meu de vedere, nu avea nici cel mai mic sens să vrei să rămâi în Rusia şi că trebuia să plecăm în străinătate; că, după toate probabilităţile, nu putea fi decât o foarte scurtă perioadă de calm relativ înainte de prăbuşirea finală; că nu puteam fi de nici un folos, şi că propria noastră muncă ar fi devenit imposibilă. Nu pot să spun că ideea mea a fost primită cu căldură. Cea mai mare parte a membrilor grupului nostru nu realizau gravitatea situaţiei, amăgindu-se cu ideea că totul ar fi putut redeveni liniştit şi normal. Alţii au rămas cu obişnuita iluzie că totul se întâmplă pentru binele nostru. Pentru ei cuvintele mele erau exagerate; ei nu vedeau, în orice caz, nici un motiv de a se speria. Pentru alţii, cel mai supărător era că de mult timp nu mai primisem de la G. nici o veste, şi nu mai ştiam unde era. După revoluţie, o scrisoare de la el ne-a făcut să credem că nu mai era la Moscova, dar nimeni nu ştia unde plecase. În sfârşit, ne-am hotărât să aşteptăm.

Existau atunci două grupuri principale care numărau în total 40 de persoane; în plus, grupuri secundare se întâlneau la intervale neregulate. Puţin după reuniunea noastră din casa dr. Sh., am primit o ilustrată de la G. scrisă cu o lună înainte în trenul care îl ducea din Moscova în Caucaz. Din cauza dezordinii, ea rămăsese până atunci la poştă. Această ilustrată confirma faptul că G. părăsise Moscova înainte de revoluţie şi că nu ştia încă nimic despre evenimente când o scrisese. El spunea că este în drum spre Alexandropol, îmi cerea să continui să lucrez cu grupurile până la

întoarcerea sa şi promitea să fie printre noi de Paşte. Asta îmi ridica o problemă foarte dificilă. Mi se părea stupid şi lipsit de sens să rămân în Rusia. Totuşi, nu vroiam să plec fără consimţământul lui G., sau pentru a fi mai sincer, fără el. Dar el plecase în Caucaz, şi ilustrata sa, scrisă în februarie, adică înainte de revoluţie, putea să nu aibă nici o legătură cu situaţia prezentă. În sfârşit, m-am hotărât să mai aştept, deşi îmi dădeam seama că ceea ce era posibil astăzi risca să nu mai fie mâine.

Paştele! Nici o veste de la G. O săptămână mai târziu, o telegramă spunând că va sosi în mai. Şi atunci a căzut primul "guvern provizoriu". Era deja din ce în ce mai dificil de plecat în străinătate. Grupurile noastre continuau să se întrunească în aşteptarea lui G.

Reveneam deseori la "diagrame" în conversaţiile noastre, mai ales atunci când trebuia să vorbim persoanelor noi. Mi se părea că există aici o seamă de lucruri pe care G. nu ni le spusese, şi că toate sensurile lor ni se vor revela dacă le vom studia mai mult

Priveam într-o zi anumite note luate în anii precedenţi despre cosmosuri. După cum am spus deja, cosmosurile mă interesau în mod deosebit deoarece coincideau cu "perioada de dimensiune" din lucrarea mea *Un nou model al universului*. Am menţionat de asemenea dificultăţile pe care le-am întâmpinat în înţelegerea "Microcosmosurilor" şi a "Tritocosmosurilor". Ne hotărâsem atunci să privim omul drept "Microcosmos" şi viaţa organică de pe Pământ drept "Tritocosmos". În ultima noastră conversaţie, G. aprobase tăcut. Dar cuvintele sale despre diferitele tipuri în diferitele cosmosuri continuau să mă intrige mult. Şi mă străduiam mereu să-mi amintesc ceea ce-mi spusese P. despre "somn şi veghe" şi despre "respiraţia vieţii organice". Mult timp asta a fost zadarnic. Apoi mi-am amintit cuvintele lui G.: "timpul este respiraţie".

Ce este respiraţia? M-am întrebat eu. Trei secunde: omul, în mod normal, respiră (expiră şi inspiră) de 20 de ori pe minut. O singură expiraţie durează aproximativ 3 secunde. De ce "somnul şi veghea" sunt "respiraţia vieţii organice"? Ce reprezintă "somnul şi veghea"? Pentru om şi toate organismele care sunt comparabile cu el, trăind în condiţii asemănătoare cu ale sale, chiar pentru plante, acesta este 24 de ore. Pe de altă parte, somnul şi veghea **sunt respiraţie**, pentru că plantele, de exemplu atunci când dorm noaptea expiră şi ziua, atunci când sunt treze, inspiră; la fel stau lucrurile cu toate mamiferele, ca şi în cazul omului, existând o diferenţă în absorbţia oxigenului şi a eliminării de bioxid de carbon, între zi şi noapte, între somn şi veghe.

Raţionând astfel, am stabilit perioadele de respiraţie sau de somn şi de veghe în modul următor:

Microcosmos	Respiraţie	3 secunde
	Somn şi veghe	24 de ore
Tritocosmos	Respiraţie	24 de ore
	Somn şi veghe	?

Am aplicat regula de trei simplă. Divizând 24 de ore prin 3 secunde, am obținut 28.800.Divizând 28.800 (zilele și nopțile) prin 365, am obținut o mică fracțiune de 79 de ani. Asta m-a uimit. Șaptezeci și nouă de ani, mi-am spus eu, constituie somnul și veghea "vieții organice". Acest număr nu corespundea cu nimic din ceea ce puteam gândi despre viața organică, dar el reprezenta viața omului. Străduindu-mă atunci să continui paralela, am aranjat tabelul în modul următor:

Microcosmos	Tritocosmos	Mezocosmos
Om	Viața organică	Pământ
Respirație:	Respirație:	Respirație:
3 secunde	24 de ore	79 de ani
Zi și noapte:	Zi și noapte:	
24 de ore	79 de ani	
Viață: 79 de ani		

Însă 79 de ani nu însemnau nimic în viața Pământului. Am înmulțit 79 de ani cu 28800 și am obținut un pic mai puțin de două milioane și jumătate de ani. Înmulțind 2.500.000 cu 30.000 pentru a fi mai simplu, am obținut un număr de 11 cifre, 75.000.000.000. Acest număr trebuia să fie durata vieții Pământului. Până aici toate aceste numere păreau plauzibile logic: 2.500.000 de ani pentru viața organică și 75.000.000.000 pentru Pământ. Dar există cosmosuri inferioare omului, mi-am spus eu. Să încercăm să vedem în ce raport se găsesc ele în acest tablou. M-am decis să iau pe această diagramă două cosmosuri *la stânga* Microcosmosului, privindu-le mai întâi ca pe celule microscopice relativ mari, apoi ca pe cele mai infime particule posibile, aproape invizibile. O astfel de divizare a celulelor în două categorii n-a fost până acum acceptată de știință. Dar dacă ne gândim la dimensiunile interioare ale "micro-lumii", este imposibil să nu admitem că această lume este constituită din două lumi, la fel de deosebite una de alta cum sunt lumea oamenilor și lumea micro-organismelor și a celulelor relativ mari. Am obținut astfel tabelul următor:

	Celule mici	Celule mari	Micro cosmos-Om	Viața organică	Pământ
Respirație	-	-	3 sec.	24 ore	79 ani
Zi și noapte	-	3 secunde	24 ore	79 ani	2.500.000ani
Viața...	3 secunde	24 ore	79 ani	2.500 000ani	75miliarde ani

Acest tabel se forma într-un mod foarte interesant. 24 de ore era durata de existență a celulei. Și deși durata existenței de viață a celulelor individuale nu putea fi în nici un mod considerată ca stabilă, numeroși cercetători au ajuns la rezultatul că, pentru o celulă specializată cum este celula organismului uman, această durată pare a fi exact de 24 de ore. Respirația celulei este de 3 secunde. Asta nu îmi sugera nimic. Dar cele 3 secunde de viață ale micii celule erau foarte elocvente pentru mine, ele îmi

arătau înainte de toate de ce este atât de dificil să vezi aceste celule deşi dimensiunile lor ar fi trebuit să permită să le vezi cu un microscop bun. M-am străduit apoi să văd ce s-ar obţine dacă "respiraţia", adică 3 secunde, era divizată prin 30.000. Se obţinea *a zecea mia parte dintr-o secundă*, ea fiind durata unei scântei electrice sau cea *a celui mai scurt impuls care produce impresii vizuale*. Pentru a calcula mai uşor, şi pentru mai multă claritate, am luat 30.000 în loc de 28.800. Patru perioade se găseau astfel legate sau separate una de alta printr-unul şi acelaşi coeficient de 30.000 - impresia vizuală cea mai scurtă, respiraţia sau perioada de inspiraţie şi expiraţie, perioada de somn şi de veghe şi durata medie maximă a vieţii. În acelaşi timp, fiecărei aceste perioade îi corespundeau altele două, una mult mai mică, într-un cosmos superior, cealaltă mult mai mare, într-un cosmos inferior. Fără să trag încă concluzii, am încercat să fac un tablou mai complet, adică să introduc aici toate cosmosurile şi să adaug două cosmosuri inferioare, pe primul l-am numit "molecula", şi pe al doilea "electronul". Şi în continuare, pentru a fi mai clar, înmulţind cu 30.000, am luat o cifră rotundă şi doar doi coeficienţi, 3 şi 9, fie 3.000.000 în loc de 2.500.000; 90 de miliarde în loc de 75 şi 80 de ani în loc de 79 ş.a.m.d.(vezi tabelul de la pagina următoare).

Acest tabel a făcut să-mi apară în minte o mulţime de gânduri. Eram incapabil să spun dacă era corect sau dacă definea exact relaţiile unui cosmos cu altul. Coeficientul 30.000 mi se părea prea mare. Dar mi-am amintit că relaţia dintre un cosmos şi altul exprimă un raport "de la zero la infinit". Şi în cazul unei astfel de relaţii, nici un coeficient nu putea fi prea mare. Relaţia "de la zero la infinit" era relaţia între mărimile diferitelor dimensiuni. G. spunea că fiecare cosmos este tridimensional pentru el însuşi. Prin urmare, cosmosul care este superior este cu patru dimensiuni şi cel care este inferior este cu două dimensiuni. Cosmosul superior următor este cu cinci dimensiuni, după cum cosmosul inferior următor are o dimensiune. Fiecare cosmos, relativ la un altul, este o mărime care comportă un număr de dimensiuni superior şi inferior. Dar nu puteau exista decât şase dimensiuni sau, cu zero, şapte; ori se obţineau cu acest tabel 11 cosmosuri. La prima vedere, asta părea ciudat, dar doar la prima vedere, pentru că atunci când se lua în consideraţie durata de existenţă a unui cosmos oarecare în raport cu cea a cosmosurilor mai elevate, cosmosurile inferioare dispăreau cu mult înainte de a fi atins a 7-a dimensiune.

Să luăm, de exemplu, *omul* şi *soarele*. Dacă luăm omul drept primul cosmos, Soarele ar fi pentru el al patrulea cosmos; dar o viaţă umană lungă, 80 de ani, nu are decât durata unei scântei electrice, cea a celei mai scurte impresii vizuale, pentru Soare. M-am străduit să-mi amintesc tot ce a spus G. despre cosmosuri. Fiecare cosmos este o fiinţă animată şi inteligentă, care se naşte, trăieşte şi moare. Un singur cosmos nu poate conţine toate legile universului. Dar *trei cosmosuri* luate împreună, le cuprind; sau chiar putem spune că două cosmosuri, unul

superior, celălalt inferior, determină cosmosul intermediar. "Omul care îşi expansionează conştiinţa la nivelul unui cosmos superior, trece, în acelaşi timp, la nivelul unui cosmos inferior". Simţeam că în fiecare din aceste cuvinte se găsea firul unei înţelegeri a structurii lumii. Dar erau prea multe fire şi nu ştiam de unde să plec. Cum apăreau mişcările unui cosmos în funcţie de ale altuia? Când şi cum dispărea el? Care sunt legăturile dintre numerele mai mult sau mai puţin stabilite ale mişcărilor cosmice, ca viteza de deplasare a electronilor într-un atom, viteza luminii? etc.

Atunci când am comparat mişcările diferitelor cosmosuri, am obţinut câteva corelaţii impresionante. Să luăm Pământul, de exemplu. Am văzut că timpul său de rotaţie în jurul axei proprii ar echivala pentru el cu a 10.000-a parte dintr-o secundă, ce ar fi durata unei scântei electrice. Este puţin probabil că la această viteză Pământul putea remarca rotaţia în sine. Mi-am imaginat omul gravitând cu aceeaşi viteză în jurul Soarelui şi am calculat că rotaţia sa ar dura pentru el a 25-a parte dintr-o secundă, comparabilă cu viteza unui instantaneu fotografic. Ştiută fiind enorma distanţă pe care Pământul trebuie să o parcurgă în acest timp, deducem că Pământul nu este conştient de el însuşi aşa cum îl ştim noi, adică sub formă de sferă, ci el trebuie să fie conştient de sine ca fiind un *inel* sau ca o *lungă spirală* de inele. Această ultimă idee era cea mai probabilă dacă se definea *prezentul* ca fiind timpul de respiraţie. Era prima care mi-a venit în minte cu un an înainte, după conferinţa despre cosmosuri, când G. a introdus ideea că timpul *este respiraţie*. Credeam atunci că poate respiraţia este unitatea timpului, adică pentru percepţia directă, timpul respiraţiei era resimţit ca *prezent*. Plecând de aici şi presupunând că percepţia sinelui, adică a corpului său, era legată de percepţia prezentului, am ajuns la concluzia că Pământul, al cărui timp de respiraţie este de 80 de ani, ar avea o percepţie de sine echivalând cu 80 de inele ale unei spirale. Obţinusem o confirmare neşteptată a tuturor deducţiilor din lucrarea mea *Un nou model al universului*.

Trecând la cosmosurile inferioare, plasate pe tabelul meu *la stânga*, am găsit în primul dintre ele explicaţia a ceea ce mi s-a părut întotdeauna atât de inexplicabil, atât de enigmatic în munca organismului nostru, şi anume, viteza uimitoare, aproape instantanee a numeroaselor procese interioare. Mi s-a părut întotdeauna că era un fel de şarlatanism din partea fiziologilor de a nu acorda importanţă acestui fapt. Este un lucru ştiut că ştiinţa nu explică decât ceea ce poate explica. Dar în acest caz, ea nu trebuia, după părerea mea, să ascundă acest lucru şi să-l trateze ca şi cum n-ar exista; ea trebuia, din contră, să atragă atenţia asupra lui, menţionându-l cu fiecare ocazie. Un om care nu este interesat

	Electron	Moleculă	Celulă mică	Celulă mare	Micro-cosmos (om)	Trito-cosmos	Mezo-cosmos	Deutero-cosmos	Macro-cosmos	Ayo-cosmos	Proto-cosmos
Impresie				1/300.000 .000 secunde	1/10.000 secunde	3 secunde	24 ore	80 ani	3 milioane	90 miliarde ani	$3x10^{15}$ani (nr. de 16 cifre)
Respirație			1/300.000 .000 secunde	1/10.000 secunde	3 secunde	24 ore	80 ani	3 milioane	90 miliarde ani	$3x10^{15}$ani (nr. de 16 cifre)	$9x10^{19}$ani (nr. de 20 cifre)
Zi și noapte		1/300.000 .000 secunde	1/10.000 secunde	3 secunde	24 ore	80 ani	3 milioane	90 miliarde ani	$3x10^{15}$ani (nr. de 16 cifre)	$9x10^{19}$ani (nr. de 20 cifre)	$3x10^{23}$ani (nr. de 24 cifre)
Viață	1/300.000 .000 secunde	1/10.000 secunde	3 secunde	24 ore	80 ani	3 milioane ani	90 miliarde ani	$3x10^{15}$ani (nr. de 16 cifre)	$9x10^{19}$ani (nr. de 20 cifre)	$3x10^{23}$ani (nr. de 24 cifre)	$9x10^{28}$ (nr. de 29 cifre)

de probleme fiziologice poate să nu se mire de faptul că o ceaşcă de ceai, un pahar de suc sau fumul unei ţigări sunt imediat resimţite în întreg corpul, schimbând toate corelaţiile interioare ale forţelor, forma şi caracterul relaţiilor; dar pentru un fiziolog trebuia să fie clar că, în aceste intervale de timp imperceptibile, aproape egale cu o respiraţie, aveau loc o lungă serie de procese chimice şi de alt gen, foarte complicate. Substanţa intrată în organism a trebuit să fie analizată cu grijă; cele mai mici particularităţi au fost notate; în cursul procesului de analiză, această substanţă a trecut prin numeroase laboratoare; ea a fost disociată în părţile sale constituente şi transformată în alte substanţe; apoi, acest amestec a fost încorporat ca aliment pentru hrana diverşilor centri nervoşi. Şi toată asta ar trebui să ia mult timp. Ori, ceea ce este absolut fantastic şi miraculos, este intervalul extrem de scurt, de ordinul secundelor, în care se petrec aceste procese. Dar aspectul fantastic dispare atunci când ne dăm seama că pentru celulele mari care dirijează evident viaţa organismului, o simplă respiraţie de-a noastră se produce în timp de 24 de ore. Ori, în 24 de ore şi chiar în de 2 sau 3 ori mai puţin timp, adică în 8 ore (ceea ce echivalează cu o secundă), toate procesele care au fost indicate pot fi efectuate cu grijă, exact cum ar fi într-o uzină chimică bine organizată şi posedând numeroase laboratoare.

Trecând la cosmosul celulelor mici, care este la limită sau dincolo de limita vederii microscopice, am găsit aici explicaţia inexplicabilului. De exemplu, în cazul infecţiei, aproape instantanee, în maladiile epidemice, mai ales în cele pentru care nu se poate găsi cauza infecţiei. Dacă 3 secunde sunt limite de viaţă ale unei celule mici de acest gen, şi sunt privite ca echivalând cu o viaţă lungă a unui om, ne putem da seama într-adevăr de viteza cu care pot să se multiplice aceste celule deoarece, pentru ele, 15 secunde corespund la patru secole.

În continuare, trecând la lumea moleculelor, m-am găsit în faţa faptului că durata scurtă de existenţă a unei molecule este o idee aproape neaşteptată. Se presupune în general că o moleculă având o structură foarte complicată există, în calitate de *interior viu* a elementelor din care este constituită materia, atât timp cât există şi materia. Suntem obligaţi să abandonăm această idee agreabilă şi liniştitoare. Molecula, care este *vie în interior*, nu poate fi *moartă în exterior*; şi ca orice lucru viu, ea trebuie deci să se nască, să trăiască şi să moară. Durata vieţii sale, egală cu cea a unei scântei electrice sau a 10000 a parte dintr-o secundă, este prea scurtă pentru a acţiona direct asupra imaginaţiei noastre. Ne trebuie o analogie, o comparaţie oarecare, pentru a înţelege ce înseamnă aceasta. Faptul că celulele organismului nostru mor şi sunt înlocuite de altele ne va ajuta în această direcţie. Materia inertă - fierul, cuprul, granitul - trebuie să fie reînnoite *de dincolo* mai repede decât organismul nostru. În realitate, ele se schimbă sub ochii noştri. Priviţi o piatră, apoi închideţi ochii; când îi veţi redeschide, deja nu va mai fi aceeaşi piatră; nici una dintre moleculele sale

nu va mai fi identică. De fapt, nu vor mai fi aceleaşi molecule pe care le-aţi văzut, ci doar urmaşele lor. Încă o dată reveneam la *Noul model al universului*. Şi aceasta explica de asemenea "de ce nu putem vedea moleculele", subiect pe care eu l-am tratat în capitolul doi al acestei lucrări.

În plus, vedeam în ultimul cosmos, adică în lumea electronului, o lume cu şase dimensiuni. Problema care se punea pentru mine era a unei mai bune elaborări a raportului dimensiunilor. A lua electronul drept corp tridimensional este prea nesatisfăcător. Mai întâi de toate, durata sa de existenţă este de ordinul de a 300 milioana parte dintr-o secundă. Este mult dincolo de limitele imaginaţiei noastre. Se consideră că viteza de revoluţie a electronului în interiorul atomului se exprimă printr-un număr invers de 15 cifre (1 divizat printr-un număr de 15 cifre). Şi deoarece întreaga viaţă a unui electron, calculată în secunde, este egală cu un raport cu un numitor de 9 cifre, rezultă că în timpul vieţii sale un electron face un număr de revoluţii în jurul "soarelui" său egal cu un număr format din 6 cifre, sau dacă introducem în calcul coeficientul, cu un număr format din 7 cifre.

Dacă privim Pământul în mişcarea sa de revoluţie în jurul Soarelui, el face în cursul vieţii sale, după tabelul meu, un număr de revoluţii în jurul Soarelui egal cu un număr de 11 cifre. Se pare că ar fi o diferenţă enormă între un număr de 7 cifre şi un număr de 11 cifre, dar dacă se compară electronul nu cu Pământul ci cu Neptun, atunci diferenţa va fi mult mai mică, nu va fi decât diferenţa dintre un număr de 7 cifre şi un număr de 9 cifre - o diferenţă de două zecimale în loc de patru. Şi de altfel, viteza de revoluţie a unui electron în interiorul atomului este aproximativă. Trebuie să ne amintim că diferenţa dintre perioadele de revoluţie a planetelor în jurul Soarelui se exprimă printr-un număr de 3 cifre, pentru că Mercur se învârteşte de 460 ori mai repede decât Neptun.

Putem discerne relaţia de viaţă a unui electron percepându-l în modul următor: percepţia noastră vizuală cea mai rapidă este egală cu 1/10.000 secunde. Existenţa unui electron echivalează cu 1/30.000 din 1/10.000 secunde, deci 1/300.000.000 secunde, şi în acest timp el face 7 milioane de revoluţii în jurul nucleului. În consecinţă, dacă noi ar trebui să vedem un electron ca o licărire de 1/10.000 secunde, nu am vedea electronul în sensul strict al acestui cuvânt, ci *urma* electronului alcătuită din 7 mil. de revoluţii multiplicate cu 30.000 de recurenţe ale electronului în eternitate. Timpul, după tabelul pe care l-am obţinut, va duce evident la mai mult de 4 dimensiuni. Şi eu mă întrebam dacă nu ar fi posibil să aplicăm în acest tabel formula lui Minkovski $\sqrt{-1}$ cxt, luând timpul ca a patra "coordonată" a lumii. După mine, "lumea" lui Minkovski corespundea exact fiecărui cosmos izolat. M-am decis să încep cu "lumea electronilor" şi să iau ca t durata de existenţă a unui electron. Asta coincidea cu una din propoziţiile din cartea mea, să înţelegem că *timpul este viaţă*. Rezultatul ar arăta distanţa (în kilometri) parcursă de lumină în timpul vieţii unui electron. În cosmosul următor, aceasta ar fi distanţa

parcursă de lumină în timpul vieţii unei molecule; în următorul - în timpul vieţii unei celule mici - apoi, în timpul vieţii unei celule mari - apoi în timpul vieţii omului etc. - pentru toate cosmosurile, rezultatele ar trebui să se obţină liniar, adică în fracţiuni de kilometri sau în kilometri. Multiplicarea unui număr de km. cu radical din -1 trebuia să arate că nu avem de-a face cu măsuri liniare şi că cifra obţinută era o *măsură de timp*. Introducerea lui radical din -1 în formulă, dacă nu o schimbă cantitativ, indică faptul că ea se raportează la o altă dimensiune. În acest mod, în ceea ce priveşte cosmosul electronilor, formula lui Minkovski ia forma următoare:

$\sqrt{-1}$x300.000x3x10^{-7}, deci radical din -1, multiplicată cu 300.000 (care este c sau viteza luminii, 300.000 km/s), apoi cu 1/300.000.000 de secunde, adică durata de viaţă a unui electron. Multiplicând 300.000 cu 1/300.000.000, am avea 1/1000 km, deci 1m. Un "metru" indică distanţa parcursă de lumină în timpul vieţii unui electron, mergând cu viteza de 300.000 km/s. Radical din -1, care face dintr-un "metru" o cantitate imaginară, arată că măsura liniară de un metru, în cazul de faţă este "măsura timpului", adică a patra coordonată.

Trecând la "lumea moleculelor", formula lui Minkovski devine:

$\sqrt{-1}$x300.000x1/10.000

După tabel, a 10.000-a parte dintr-o secundă este durata de existenţă a unei molecule. Dacă multiplicăm 300.000 km. cu 1/10.000, vor rezulta 30 km. "Timpul" în lumea moleculelor este obţinut prin formula $\sqrt{-1}$x30. 30 km. reprezintă distanţa pe care o parcurge lumina în timpul vieţii unei molecule, deci 1/10.000 s. Apoi, în "lumea celulelor mici", formula lui Minkovski se enunţă astfel: $\sqrt{-1}$x300.000x3 sau $\sqrt{-1}$x900.000, adică 900.000 km. înmulţit cu radical din -1. 900.000 km. reprezintă distanţa parcursă de lumină în timpul vieţii unei celule mici, deci în 3 secunde.

Continuând aceleaşi calcule pentru cosmosurile următoare am obţinut pentru celulele mari *un număr de 11 cifre*, desemnând distanţa pe care o parcurge lumina în 24 de ore; pentru "Microcosmos", un număr de 16 cifre exprimând în km. distanţa pe care o parcurge lumina în 80 de ani; pentru "Tritocosmos", un număr de 20 de cifre; pentru "Mezocosmos", un număr de 25 de cifre; pentru "Deuterocosmos", un număr de 29 de cifre; pentru "Macrocosmos" un număr de 34 de cifre; pentru "Ayocosmos" un număr de 38 de cifre; pentru "Protocosmos", un număr de 42 de cifre sau $\sqrt{-1}$x9x10^{41}; cu alte cuvinte, asta înseamnă că în timpul vieţii "Protocosmosului", o rază de lumină parcurge 900.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000 km.[8]

---

[8] Dar, după ultimele concluzii ştiinţifice, o rază de lumină parcurge o curbă şi, după ce a făcut înconjurul universului, revine la originea sa după un miliard de ani lumină; un miliard de ani lumină

Aplicarea formulei lui Minkovski tabelului timpului aşa cum l-am obţinut , arată foarte clar, după mine, că "a patra coordonată" nu poate fi stabilită decât pentru un singur cosmos deodată, care ar apare atunci ca "lumea cu patru dimensiuni" a lui Minkovski. Dacă trei cosmosuri sau mai mult nu pot fi considerate ca o lume "cu patru dimensiuni", şi ele necesită pentru descrierea lor cinci sau şase coordonate. În acelaşi timp, formula lui Minkovski arată, pentru toate cosmosurile, relaţia celei de-a patra coordonate a unui cosmos cu patru coordonate cu un altul. Şi această relaţie - altfel spus, relaţia între cele patru perioade principale ale fiecărui cosmos, aceeaşi cu relaţia dintre o perioadă a unui cosmos şi perioada corespondentă, adică nesimilară altui cosmos - este egală cu 30.000.

Ceea ce mă interesa în continuare în ceea ce numeam "tabelul timpilor în diferite cosmosuri", era relaţia cosmosurilor şi a timpilor în diferite cosmosuri cu centrii corpului uman. G. a vorbit despre enorma diferenţă de viteză în diferiţi centri. Raţionamentul de mai sus m-a condus, în ceea ce priveşte viteza de lucru interior a organismului, la ideea că această viteză aparţinea *centrului instinctiv*. Pe această bază m-am străduit să plec de la centrul intelectual, luând ca unitate a lucrului său, de exemplu, timpul necesar pentru perceperea completă a unei impresii, adică pentru recepţionarea sa, clasificarea sa, definirea sa şi pentru elaborarea reacţiei corespunzătoare. Din acel moment, dacă este adevărat că centrii sunt, unii în raport cu ceilalţi, intr-o relaţie asemănătore celei a cosmosurilor, s-ar fi putut efectua în acelaşi timp: în centrul instinctiv, 30.000 de percepţii; în centrul emoţional superior şi sexual, 30.000^2; în centrul intelectual superior, 30.000^3.

În acelaşi timp, urmând legea indicată de G., referitor la corelarea cosmosurilor, centrul instinctiv în raport cu capul sau cu centrul intelectual ar cuprinde *două cosmosuri*, adică al doilea Microcosmos şi Tritocosmosul. În continuare, centrul emoţional superior şi sexul, luate izolat, ar cuprinde al treilea Microcosmos şi Mezocosmosul. Şi, în sfârşit, centrul intelectual superior ar cuprinde al patrulea Microcosmos şi Deuterocosmosul. Dar acest ultim centru se raportează la o dezvoltare superioară, la o dezvoltare

---

reprezintă deci circumferinţa Universului - deşi opiniile cercetătorilor diferă mult asupra acestui punct şi numerele relative la circumferinţa Universului nu pot fi privite în nici un caz ca fiind strict stabilite, chiar dacă se acceptă toate constelaţiile care ne conduc la asta, privind densitatea materiei din Univers. În orice caz, dacă luăm numărul general adoptat pentru circumferinţa ipotetică a Universului, obţinem atunci împărţind $9x10^{28}$ la 10^{8}, un număr de 20 de cifre care va arăta de câte ori va face înconjurul Universului o rază de lumină în timpul vieţii Protocosmosului.

a omului care nu poate fi obţinută nici accidental, nici în mod natural. În starea normală a omului, centrul sexual, care lucrează de 30.000 de ori mai rapid decât centrul instinctiv şi motor, şi de 30.000^2 de ori mai repede decât centrul intelectual, ar avea, din acest punct de vedere, un avantaj enorm faţă de toţi ceilalţi centri. În ce priveşte relaţia centrilor cu cosmosurile, în faţa mea s-au deschis numeroase posibilităţi de studiu.

Ceea ce mi-a atras în continuare atenţia a fost faptul că tabelul meu coincidea cu anumite idei şi chiar cu numerele "calculelor perioadelor cosmice" care se găsesc la gnostici şi indieni.

"O zi lumină este aproximativ o mie de ani ai lumii şi 36 şi jumătate de miriade de ani lumeşti (365.000) sunt un singur an lumină"[9]

Aici numerele nu coincid, dar în textele hinduse, corespondenţa, în anumite cazuri, este flagrantă. Ele vorbesc despre "respiraţia lui Brahma", despre "ziua şi noaptea lui Brahma", despre o "vârstă a lui Brahma". Dacă luăm drept ani numerele indicate în textele hinduse, atunci *Mahamanvantara*, adică "vârsta lui Brahma" sau 311.040.000.000.000 ani (un număr de 15 cifre) aproape coincide cu perioada de existenţă a Soarelui (un număr de 16 cifre); şi "ziua şi noaptea lui Brahma", 8.640.000.000 (număr de 10 cifre), aproape coincide cu "ziua şi noaptea Soarelui" (număr de 11 cifre). Dacă luăm ideea hindusă a timpilor cosmici fără să ţinem cont de numere, apar alte corespondenţe interesante. Astfel, dacă îl privim pe Brahma ca fiind Protocosmosul, atunci expresia "Brahma inspiră şi expiră Universul" coincide cu tabelul, pentru că respiraţia lui Brahma (sau Protocosmosul - un număr de 20 de cifre) coincide cu viaţa Macrocosmosului, adică Universul nostru vizibil sau lumea stelelor.

Am vorbit mult cu Z. despre tabelul timpilor şi eram foarte curios să ştiu ce va spune G. când îl vom vedea. Aşteptându-l lunile treceau. În sfârşit - eram deja în iunie - am primit o telegramă din Alexandropol: "Dacă vreţi să vă odihniţi, veniţi să mă vedeţi aici" - Era chiar G.! Două zile mai târziu am părăsit St. Petersburg. Rusia "fără autorităţi" era un spectacol curios. Totul părea să se menţină datorită inerţiei. Dar trenurile mergeau încă regulat şi controlorii expulzau din vagoane o mulţime indignată de călători fără bilete. Mi-au trebuit 5 zile pentru a ajunge la Tiflis, în loc de trei zile în mod normal. Trenul a ajuns la Tiflis noaptea. Imposibil să ieşi în oraş. Am fost obligat să aştept dimineaţa la bufet. Gara era plină de o mulţime de soldaţi care, de capul lor, reveneau de pe frontul din Caucaz. Mulţi erau beţi. Toată noaptea pe peron, în faţa ferestrelor bufetului, s-au ţinut "meeting"-uri şi au fost votate rezoluţii. În timpul meeting-urilor s-au format trei "curţi marţiale" şi trei oameni au fost împuşcaţi pe peron. Un "camarad" beat, care a năvălit în bufet, explica la fiecare că primul a fost împuşcat pentru furt. Al doilea fusese împuşcat din

---

[9] *Pistis sophia*, p.203, traducerea engleză, 1921

greşeală, pentru că fusese luat drept primul. Şi al treilea fusese şi el împuşcat din greşeală pentru că fusese luat drept al doilea.

Am fost obligat să-mi petrec ziua la Tiflis. Trenul pentru Alexandropol nu pleca decât seara. Am sosit a doua zi. L-am găsit pe G. instalând un dinam pentru fratele său. Încă o dată am constatat capacitatea sa incredibilă de a se adapta la orice muncă, la orice lucru. I-am cunoscut pe părinţii săi, oameni aparţinând unei foarte vechi culturi, foarte deosebită. Tatăl său iubea poveştile locului, legendele şi tradiţiile, el era "bard" continuând tradiţia familiei; ştia pe de rost mii şi mii de versuri în dialectele locale. Erau greci din Asia Mică, dar între ei vorbeau armeneşte, ca toţi cei din Alexandropol.

În primele zile după sosirea mea, G. era atât de ocupat încât nu am avut ocazia să-l întreb ce gândea despre situaţia generală, nici ce avea de gând să facă. Dar atunci când am ajuns să-i vorbesc, mi-a spus că nu este de părerea mea, că în curând totul se va calma şi că vom putea lucra în Rusia. El a adăugat că, în orice caz, dorea să se întoarcă la St. Petersburg pentru a vedea Nevski cu mica piaţă de semniţe de turnesol de care îi vorbisem şi să decidă acolo ce avea de făcut. Nu puteam să-l iau în serios pentru că ştiam modul său de a vorbi, aşa că am aşteptat. De fapt, spunându-mi asta aparent serios, G. îmi sugera că nu ar fi rău să mergem în Persia sau chiar mai departe, că el cunoştea un loc în munţii din Transcaucazia unde s-ar fi putut trăi mai mulţi ani fără să întâlneşti pe nimeni. Pe ansamblu, păstram un sentiment de incertitudine, dar speram, în ciuda tuturor lucrurilor, ca pe drumul spre St. Petersburg să-l conving să plece în străinătate, dacă mai era posibil. Era evident că G. aştepta ceva. Dinamul funcţiona bine, dar noi nu ne urneam.

În casă exista un portret interesant al lui G. care mi-a lămurit multe despre el. Era o fotografie mărită de când era foarte tânăr. Era fotografiat în redingotă neagră, cu părul său buclat şi aruncat pe spate. Acest portret mi-a arătat care era profesia sa de atunci - de care nu ne vorbise niciodată. Şi asta mi-a sugerat multe idei interesante. Dar pentru că eu singur am făcut această descoperire, am păstrat secretul. Am încercat de mai multe ori să vorbesc cu G. despre "tabelul meu cu timpii în diferite cosmosuri", dar el evita toate conversaţiile teoretice.

Alexandropol mi-a plăcut mult. Cartierul armean amintea de un oraş din Egipt sau din India de Nord, cu casele sale cu acoperişuri plate pe care creştea iarba. Pe coline se găsea un cimitir armean foarte vechi de unde se puteau vedea vârfurile înzăpezite ale muntelui Ararat. Exista o minunată imagine a Fecioarei într-una din bisericile armeneşti. Centrul oraşului amintea de un sat rusesc, dar piaţa sa era tipic orientală, mai ales cu căldărarii săi lucrând în dughenele lor aflate în bătaia vântului. Cel mai puţin interesant era, aparent, cartierul grecesc, în care se găsea casa lui G. Contrastând cu cartierul grecesc, prin viroage se etala periferia *tartară*, foarte pitorească şi, judecând după ce se spunea prin celelalte cartiere ale

oraşului, foarte periculoasă. Nu ştiu ce a rămas din Alexandropol după toate aceste mişcări de independenţă, aceste republici, aceste federaţii etc. Cred că acum nu mai poate fi recunoscut decât muntele Ararat.

În acea perioadă nu am reuşit aproape niciodată să-l văd pe G. singur şi să-i vorbesc. El petrecea o mare parte din timp cu tatăl şi cu mama sa. Îmi plăcea mult relaţia dintre el şi tatăl său; ea era expresia unei consideraţii extraordinare. Tatăl lui G. era un bărbat în vârstă, robust, de talie mijlocie, întotdeauna cu pipa între dinţi şi acoperit cu o căciulă de astrahan. Era greu să crezi că avea mai mult de 80 de ani. Avea obiceiul să se întreţină timp de ore întregi cu G. şi îmi plăcea să văd cum acesta îl asculta, râzând un pic uneori, dar nepierzând nici o secundă firul conversaţiei şi alimentând-o cu întrebările şi comentariile sale. Bătrânul se bucura evident să vorbească cu fiul său. G. îi consacra tot timpul său liber şi nu dădea niciodată dovadă de nerăbdare; din contră, manifesta tot timpul un mare interes pentru ceea ce spunea bătrânul. Chiar dacă această atitudine era în parte voluntară, ea nu putea să fie în întregime aşa, altfel nu avea nici un sens. Eram foarte interesat de această desfăşurare de sentimente din partea lui G.

Am petrecut în total două săptămâni la Alexandropol. În final, într-o dimineaţă frumoasă am plecat la St. Petersburg. La Tiflis l-am văzut pe generalul S. care frecventase câtva timp grupul nostru din St. Petersburg. Discuţia sa cu G. l-a făcut fără îndoială să vadă situaţia sub un alt unghi, deoarece şi-a modificat planurile. În timpul călătoriei la Tiflis, am avut cu G. o conversaţie interesantă într-o mică gară între Baku şi Derbent. Trenul nostru a staţionat aici pentru a lăsa să treacă trenurile "camarazilor" care reveneau de pe frontul din Caucaz. Era foarte cald. În depărtare strălucea Marea Caspică şi peste tot în jurul nostru nisipul strălucea. Silueta a două cămile se contura la orizont.

M-am străduit să-l fac pe G. să vorbească despre viitorul imediat al muncii noastre. Vroiam să înţeleg ce dorea să facă şi ce aştepta de la noi.

- Evenimentele sunt împotriva noastră, am spus eu. A devenit foarte clar că este imposibil să faci ceva în acest vârtej de nebunie colectivă.

- Din contră, a răspuns G., totul devine posibil. Evenimentele nu sunt deloc contra noastră, ele merg doar prea repede. Iată nenorocirea. Dar aşteptaţi cinci ani şi veţi vedea că obstacolele de astăzi ne vor fi fost foarte utile.

Nu înţelegeam ce vroia G. să spună. Nici după cinci ani, nici după cincisprezece ani asta nu mi-a devenit mai clar. Privind lucrurile din punctul de vedere al "faptelor", era dificil să-ţi imaginezi cum am fi putut fi ajutaţi de evenimente ca războaie civile, crime, epidemii, foamete, Rusia întreagă pe cale de a deveni sălbatică, minciuna fără sfârşit a politicii europene şi criza generală care, fără cea mai mică îndoială, era rezultatul

acestei minciuni. Dar dacă în loc să priveşti asta din punctul de vedere al "faptelor", o priveai din punctul de vedere al principiilor ezoterice, ceea ce G. vroia să spună devenea mai inteligibil. De ce aceste idei nu au venit mai devreme? De ce nu le-am avut atunci când Rusia exista încă şi când Europa era pentru noi "străinătatea" confortabilă şi plăcută? Aici, fără îndoială se găsea cheia enigmaticei remarci a lui G. De ce nu au venit atunci aceste idei? Probabil că datorită faptului că ele nu pot veni decât exact în momentul în care atenţia majorităţii se îndreaptă complet în altă direcţie şi în care aceste idei nu pot să ajungă decât la cei care le caută. Aveam dreptate din punctul de vedere al "faptelor". În acelaşi timp, este probabil că exact aceste "evenimente" au fost cele care ne-au permis să primim ceea ce ne-a fost dat.

Amintirea unei alte conversaţii mi-a rămas în memorie. Încă o dată trenul se oprise într-o gară şi însoţitorii noştri de călătorie se plimbau pe peron. I-am pus lui G. o întrebare căreia eu nu puteam să-i găsesc nici un răspuns în legătură cu diviziunea fiinţei în "Eu" şi în "Ouspenski". Cum se poate amplifica sentimentul de "Eu" şi activitatea "Eu"-lui?

- Nu puteţi face nimic special pentru aceasta, a spus G. Asta va veni ca rezultat al *tuturor* eforturilor dvs. Luaţi exemplul vostru personal. În prezent, ar trebui să simţiţi "Eu"-l vostru diferit. Remarcaţi o diferenţă sau nu?

M-am străduit să percep "senzaţia de eu" după cum ne-a învăţat G., dar trebuie să spun că nu am constatat nici o diferenţă faţă de ceea ce simţeam înainte.

- Asta va veni, a spus G. Şi când va veni, o veţi şti. În această privinţă nu este posibilă nici o îndoială. Este o senzaţie complet nouă.

Mai târziu am înţeles ce vroia să spună, de ce gen de senzaţie vorbea şi de ce transformare anume. Dar nu am început să le remarc decât la doi ani după conversaţia noastră.

Trei zile după plecarea noastră din Tiflis, în timpul unei opriri a trenului nostru la Mozdok, G. mi-a spus că aveam să revin singur la St. Petersburg în timp ce el şi cei trei însoţitori ai noştri se vor opri la Mineralnii Vodii, apoi vor merge la Kislovodsk.

- Veţi merge la Moscova, apoi la St. Petersburg, şi veţi spune grupurilor noastre de acolo că eu încep o nouă muncă aici. Cei care doresc să lucreze cu mine, pot veni. Şi vă sfătuiesc să nu întârziaţi.

Mi-am luat rămas bun de la G. şi de la însoţitorii săi şi mi-am continuat singur călătoria. Era clar că nimic din planurile mele de plecare în străinătate nu subzista. Dar asta nu mă tulbura deloc. Nu mă îndoiam că treceam printr-o perioadă foarte dificilă, dar asta nu mă mai afecta. Înţelegeam ce îmi provocase frica. Nu era vorba de pericole reale, îmi era teamă de a acţiona stupid, adică de a nu pleca la timp când ştiam foarte bine ce mă aştepta. Acum, orice responsabilitate a mea părea să-mi fi fost înlăturată. Nu mi-am schimbat opinia; puteam spune, ca şi înainte, că a

rămâne în Rusia era o nebunie. Dar atitudinea mea era complet diferită. Nu mai trebuia să decid.

Călătoream, ca şi altă dată, singur, la clasa I, şi aproape de Moscova a trebuit să plătesc un supliment pentru că biletul şi tichetul meu de loc aveau direcţii diferite notate pe ele. Altfel spus, era din nou ca în trecut. Dar ziarele pe care le-am cumpărat pe drum erau pline de veşti despre luptele de stradă de la St. Petersburg. Acum bolşevicii erau cei care trăgeau în mulţime; ei îşi încercau forţa.

Situaţia în acea epocă se contura puţin câte puţin. Pe de o parte se găseau bolşevicii, care nu bănuiau încă succesul incredibil care îi aştepta; dar ei începeau deja să simtă absenţa oricărei rezistenţe şi să se comporte din ce în ce mai insolent. De cealaltă parte era "al doilea guvern provizoriu", ale cărui posturi subalterne erau ocupate de oameni serioşi care înţelegeau situaţia, dar ale cărui prime locuri erau ocupate de teoreticieni şi de flecari nesemnificativi; apoi exista intelectualitatea, care fusese decimată de război; în sfârşit, ceea ce rămânea din vechile partide şi cercurile militare. Toate aceste elemente luate împreună se divizau la rândul lor în două grupe: una, care contrar tuturor faptelor şi bunului simţ, accepta posibilitatea unui compromis de pace cu bolşevicii, de care foarte inteligent s-ar folosi ocupând una după alta toate poziţiile - şi alta - care, deşi realizând imposibilitatea oricărei negocieri cu bolşevicii, era, în acelaşi timp, dezbinată şi incapabilă să intervină deschis.

Poporul tăcea, chiar dacă niciodată poate în istorie voinţa poporului n-a fost aşa de clar exprimată - şi această voinţă era *de a opri războiul!* Dar cine putea opri războiul? Era problema capitală. Guvernul provizoriu nu încerca. Şi decizia, bineînţeles, nu putea să vină din cercurile militare. Totuşi, puterea trebuia obligatoriu să treacă prin mâna celor care ar fi pronunţat primii cuvântul: *pace*. Şi cum se întâmplă deseori în astfel de cazuri, cuvântul a venit tocmai din partea din care era mai puţin indicat să vină. Bolşevicii au pronunţat cuvântul *pace*. Mai întâi pentru că tot ce spuneau nu prezenta în ochii lor vreo importanţă. Ei nu aveau nici cea mai mică intenţie de a-şi ţine promisiunile, ei puteau deci să spună tot ce vroiau. Era principalul lor avantaj şi cea mai mare forţă a lor.

Pe lângă asta mai exista şi altceva. A distruge este întotdeauna mai uşor decât a construi. Cât de uşor este să arzi o casă fără să construieşti alta în loc. Bolşevicii erau agenţi distructivi. Nici atunci şi nici după, ei nu puteau şi nu pot fi altceva. În ciuda tuturor lăudăroşeniilor lor şi a sprijinului prietenilor lor declaraţi sau ascunşi. Dar ei puteau atunci, şi pot foarte bine să distrugă, nu atât prin activitatea lor, cât prin chiar existenţa lor, care descompune şi dezintegrează totul în jur. Această calitate specială care le este proprie explica succesul lor crescând şi tot ce avea să se întâmple mult mai târziu.

Noi, care privim lucrurile din punct de vedere al învăţăturii, putem vedea nu doar că fiecare lucru *se întâmplă*, ci chiar *cum* se întâmplă, adică

cât de uşor fiecare lucru, imediat ce a primit cel mai mic impuls, decade şi se dezmembrează.

Nu am rămas la Moscova, dar mi-am aranjat să mă întâlnesc cu câteva persoane în aşteptarea trenului de seară pentru St. Petersburg, şi le-am transmis cuvintele lui G. Apoi am mers la St. Petersburg şi am transmis acelaşi mesaj membrilor grupurilor noastre. Douăsprezece zile mai târziu eram înapoi în Caucaz. Am aflat că G. nu era la Kistovodsk, ci la Essentuki, şi două ore mai târziu îl întâlneam într-o mică vilă. G. mi-a pus o mulţime de întrebări despre toate persoanele pe care le-am văzut, despre ce a spus fiecare, despre cei care s-ar fi pregătit să vină şi despre cei care nu ar fi venit etc. Ziua următoare s-au strâns astfel în jurul lui G. douăsprezece persoane.

CAPITOLUL XVII

Am întodeuna un sentiment straniu când evoc acest prim sejur la Essentuki. Am petrecut aici în total şase săptămâni; dar asta mi se pare de necrezut acum şi de fiecare dată când mi se întâmplă să vorbesc despre aceasta cu vreunul din cei care au fost acolo îi este şi lui greu să-şi imagineze că nu a durat decât şase săptămâni. Chiar în şase ani ar fi fost dificil să găseşti loc pentru tot ce se leagă de această perioadă, aşa a fost ea de plină.

G. s-a instalat într-o căsuţă în vecinătatea satului şi cea mai mare parte dintre noi, printre care şi eu, locuiam cu el; ceilalţi veneau dimineaţa şi rămâneau până la o oră târzie. Ne culcam foarte târziu şi ne sculam foarte devreme. Dormeam patru ore, cel mult cinci. Făceam toate treburile menajere şi restul timpului era ocupat cu exerciţii de care voi vorbi mai târziu. De câteva ori G. a organizat excursii la Kislovodsk, Jeleznovodsk, Pyatigoisk, Beshtan, etc...

G. supraveghea bucătăria şi adesea prepara chiar el mesele. S-a dovedit un bucătar fără pereche: cunoştea sute de reţete orientale şi în fiecare zi ne pregătea noi feluri de mâncare: tibetane, persane sau altele.

Nu am intenţia să discut tot ce s-a întâmplat la Essentuki; ar trebui o carte întreagă. G. ne călăuzea repede, fără să piardă nici un minut. Ne dădea multe explicaţii, de-a lungul plimbărilor prin parcul municipal, la ora de muzică, sau în timpul muncilor noastre menajere.

În timpul scurtului nostru sejur, G. ne-a expus întregul plan al muncii. Ne-a arătat originile tuturor metodelor, a tuturor ideilor, legăturile lor, relaţiile reciproce şi direcţiile lor. Multe lucruri erau obscure pentru noi, multe altele nu erau considerate în adevăratul lor sens, ci din contră; în concluzie, am primit directive generale care puteau să ne ghideze în continuare.

Toate ideile pe care le-am aflat în această epocă ne-au pus în faţa multor întrebări privind realizarea practică a muncii asupra sinelui şi bineînţeles, ele au provocat între noi numeroase discuţii.

G. lua întodeauna parte la ele şi ne explica diverse aspecte despre organizarea şcolilor.

- Şcolile sunt necesare în primul rând datorită complexităţii structurii umane. Un om este incapabil să-şi *păstreze controlul asupra lui însuşi în întregime*, adică asupra diferitelor sale laturi - doar şcolile îl pot

ajuta să facă asta, metodele unei şcoli, disciplina unei şcoli. Omul este mult prea leneş. El va face aproape totul fără intensitatea necesară, sau nu va face nimic intens atunci când nu e nevoie şi va lăsa să treacă momentele în care este nesesară munca intensă. În aceste momente el se va menaja, se va teme să nu facă ceva dezagreabil. Singur nu se va angrena niciodată în mod total în ceea ce face. Dacă observaţi corect, veţi fi de acord cu ceea ce tocmai v-am spus. Când un om îşi va impune un ţel oarecare va începe foarte repede să fie indulgent cu el însuşi. El va încerca să-şi îndeplinească ţelul cu cele mai mici eforturi posibile: asta nu este muncă. În muncă contează doar *supra-eforturile*, dincolo de normal, dincolo de ce consideraţi voi că este necesar. Eforturile obişnuite nu contează.

- Ce înţelegeţi prin *supra-eforturi*? a întrebat cineva.

- Înseamnă un efort mai mare decât cel care este necesar pentru efectuarea unei acţiuni obişnuite. Imaginaţi-vă că am mers toată ziua şi că sunt obosit. Vremea este urâtă, plouă, este frig. Seara ajung acasă. Am făcut mai mult de 40 de km. Acasă cina este gata; este bine şi atmosfera este agreabilă. Dar în loc să mă aşez la masă, ies din nou în ploaie şi mă hotărăsc să nu intru în casă înainte de a fi făcut încă 4 sau 5 km. Iată ceea ce se poate numi supra-efort. Atât timp cât mă grăbeam spre casă, era doar un efort: acesta nu contează. Mă întorceam; frigul, foamea, ploaia - toate astea îmi conduceau paşii. În al doilea caz merg pentru că eu însumi am hotărât să o fac! Dar acest gen de supra-efort devine şi mai dificil atunci când nu eu sunt cel care decide, atunci când ascult de maestrul meu care, în momentul în care mă aştept mai puţin, cere de la mine eforturi noi atunci când eu credeam că am făcut destul pentru azi.

O altă formă de supra-efort constă în a efectua orice muncă într-un mod mai rapid decât o cere natura sa. Sunteţi ocupat cu ceva - să spunem că tocmai spălaţi rufe sau tăiaţi lemne. Aveţi de lucru pentru o oră. Faceţi-o într-o jumătate de oră: va fi un supra-efort.

Dar în practică, un om nu poate niciodată să-şi impună singur supra-eforturi consecutive sau de lungă durată; aceasta necesită voinţa unei alte persoane, care nu este indulgentă şi care posedă o metodă.

Dacă omul ar fi capabil să lucreze asupra lui însuşi, totul ar fi simplu şi şcolile ar fi inutile. Dar el nu poate, şi trebuie să caute motivele în profunzimile naturii sale. Voi lăsa deoparte pentru moment lipsa de sinceritate în privinţa lui însuşi, minciunile continue în care se complace, ş.a.m.d. - şi voi vorbi doar despre centri şi despre divergenţa lor. Asta este suficient pentru a face imposibilă pentru un om munca de revelare a Sinelui Suprem. Trebuie să înţelegeţi că cei trei centri principali - intelectual, emoţional şi motor - sunt interdependenţi şi că, la un om normal, ei lucrează întodeauna simultan. Exact aceasta este ceea ce constituie dificultatea majoră în munca de trezire spirituală. Ce înseamnă această simultaneitate? Înseamnă că o muncă a centrului intelectual este legată de o altă muncă a centrilor emoţional şi motor - adică un anumit gând este

inevitabil legat de un anumit fel de emoţie (sau stare de spirit) şi de un anumit fel de mişcare (sau postură) şi unul îl declanşează pe celălalt; altfel spus, un gen de emoţie (sau stare de spirit) declanşează anumite mişcări sau atitudini şi anumite mişcări sau stări de spirit etc... Toate lucrurile se leagă şi unul nu poate exista fără celălalt.

Acum, imaginaţi-vă că un om se hotărăşte *să gândească* într-o manieră nouă. El nu mai continuă deloc să simtă în vechea manieră. Presupuneţi că simte antipatie pentru R. (arată pe unul din noi). Această antipatie pentru R. face imediat să apară gânduri vechi şi el uită hotărârea sa de a gândi într-o manieră nouă. Sau imaginaţi-vă că el este obişnuit să fumeze de fiecare dată când se gândeşte la un anumit lucu. Începe să fumeze o ţigară şi cade imediat în gândirea sa obişnuită, fără măcar să-şi dea seama. Gestul obişnuit de a aprinde o ţigară a condus deja gândurile sale pe vechiul făgaş. Trebuie să vă amintiţi că un om nu poate să-şi distrugă niciodată astfel de legături singur. Este necesară voinţa altuia, şi este necesar băţul. Tot ceea ce poate face un om care doreşte să lucreze asupra lui însuşi, atunci când ajunge la un anumit nivel, este să se supună. El nu poate face nimic singur.

Mai mult decât orice lucru, el are nevoie de a fi constant observat şi controlat. El nu se poate observa singur *constant*. De asemenea, el are nevoie de reguli stricte, a căror respectare necesită mai întâi un anumit fel de amintire de sine şi care, în continuare, îi aduc un ajutor în lupta împotriva obiceiurilor. Omul nu şi le poate impune singur. În viaţă, totul se aranjează întodeauna mult prea confortabil pentru a permite omului să muncească. Într-o şcoală omul nu mai este singur şi alegerea tovarăşilor săi nu mai depinde de el; îi este câteodată foarte dificil să trăiască şi să lucreze împreună cu ei - cel mai adesea, de altfel, în condiţii neconfortabile şi neobişnuite. Asta creează o tensiune, între el şi ceilalţi. Şi această tensiune, de asemenea, este indispensabilă, pentru că ea loveşte puţin câte puţin în orgoliul fiinţei.

Lucrul asupra centrului motor nu poate fi deci organizat într-un mod convenabil decât într-o şcoală. După cum am spus deja, lucrul incorect, izolat sau automatic al centrului motor privează ceilalţi centri de susţinere; ei îl urmează atunci involuntar. Unica posibilitate de a-i face să lucreze într-o manieră nouă este cel mai adesea de a începe cu centrul motor, adică cu corpul. Un corp leneş, mecanicizat şi plin de obiceiuri stupide blochează orice fel de muncă.

- Dar anumite teorii, a spus unul dintre noi, afirmă că trebuie dezvoltat aspectul moral şi spiritual al naturii umane şi că dacă se obţin rezultate în această direcţie, nu vor mai fi obstacole din partea corpului. Este posibil, sau nu?

- Şi da, şi nu, a răspuns G. Totul stă în "dacă". *Dacă* un om atinge perfecţiunea naturii morale şi spirituale fără piedici din partea corpului, corpul nu se va opune evoluţiei ulterioare. Dar, din nefericire,

asta nu se întâmplă niciodată deoarece corpul intervine de la primii paşi, intervine datorită automatismului său, datorită ataşamentului său faţă de obiceiuri şi, înainte de toate, datorită proastei sale funcţionări. Dezvoltarea naturii morale şi spirituale fără opoziţie din partea corpului este teoretic posibilă, dar doar în cazul unei funcţionări ideale a corpului. Şi cine este în măsură să spună că are o funcţionare ideală a corpului?

În plus există erori asupra sensului cuvintelor "moral" şi "spiritual". Am explicat deseori înainte că studiul *maşinilor* începe nu focalizându-ne asupra "moralităţii" sau "spiritualităţii" lor, ci prin studiul mecanicităţii şi al legilor care o guvernează. Existenţa oamenilor numărul 1, 2 şi 3 este existenţa maşinilor care au posibilitatea de a înceta să fie maşini, dar care nu au încetat încă să fie maşini.

- Dar nu este posibil ca un om, în cazul unei stări emoţionale puternice, să fie imediat transportat la un alt nivel de existenţă, a întrebat cineva?

- Nu ştiu, a spus G. Din nou vorbim limbi diferite. O emoţie este indispensabilă, dar ea nu poate schimba obiceiurile motrice; singură nu poate să armonizeze centrii care toată viaţa lor au funcţionat prost. Pentru a schimba aceste obiceiuri, pentru a armoniza aceşti centrii, este necesară o muncă specială, bine definită şi de lungă durată. Şi acum dumneavoastră spuneţi: să mutăm omul pe un alt nivel de existenţă. Dar din punct de vedere spiritual, *omul* nu există pentru mine: eu nu văd decât un mecanism complex, alcătuit din diverse părţi, la fel de complexe. O "emoţie puternică" pune stăpânire pe una din aceste părţi, dar celelelte pot să nu fie afectate deloc. Nu există miracol pentru o maşină. Deja este destul de miraculos că o maşină poate fi în stare să se transforme. Dar voi aţi vrea ca toate legile să fie violate.

- Ce părere aveţi despre răufăcătorul care se căieşte pe cruce? a întrebat altcineva. Este oare vorba despre o trezire spirituală, sau nu?

- Nu are nici o legătură, a răspuns G. Asta este ilustrarea unei idei complet diferite. În primul rând, acţiunea se petrece *pe cruce*, adică în toiul unor teribile suferinţe, cu care nimic din viaţa obişnuită nu poate fi comparat; în al doilea rând, este momentul morţii. Asta are legătură cu ideea ultimelor emoţii şi gânduri ale omului în momentul morţii. În viaţă, astfel de gânduri sunt fugitive şi cedează imediat locul gândurilor obişnuite. Nici o stare de emoţie puternică nu poate dura toată viaţa, deci nu poate provoca nici cea mai mică schimbare.

În plus, trebuie înţeles că aici nu vorbim de excepţii, nici despre accidente care se pot întâmpla sau nu, ci despre principii generale, despre ceea ce se petrece în fiecare zi pentru fiecare. Omul obişnuit, chiar dacă ajunge la concluzia că progresul spiritual este indispensabil, este sclavul corpului său. El nu este doar sclavul activităţii vizibile şi recunoscute a corpului său, ci şi sclavul activităţilor invizibile şi nerecunoscute şi acestea din urmă sunt în mod deosebit cele care îl ţin în puterea lor. Prin urmare,

când omul se decide să lupte pentru a se elibera, înainte de toate el trebuie să lupte cu propriul său corp.

Vă voi vorbi acum despre un anumit defect al funcţionării corpului care trebuie întodeauna corijat. Atât timp cât el persistă, nici un fel de lucru, moral sau spiritual, nu se poate face în mod corect.

Vă amintiţi că atunci când am vorbit despre "uzina cu 3 etaje" v-am explicat că cea mai mare parte a energiei elaborată de uzină este risipită degeaba, adică în tensiune musculară inutilă. Această tensiune inutilă absoarbe o cantitate de energie enormă. Şi în lucrul asupra sinelui, atenţia trebuie să se îndrepte mai întâi aici.

În legătură cu lucrul uzinei în general, trebuie neapărat să stabilim că creşterea producţiei nu poate avea nici un sens atât timp cât risipa nu a fost stopată. Dacă producţia este crescută atunci când risipa rămâne nefrânată, şi când nu s-a făcut nimic pentru a-i pune capăt, noua energie produsă va amplifica doar această risipă inutilă şi va putea chiar da naştere unor fenomene neplăcute. Omul trebuie deci, înainte de toate, să înveţe să observe şi să-şi simtă tensiunea musculară; el trebuie să fie capabil să-şi relaxeze muşchii când asta este necesar, adică înainte de orice, să înceteze să mai piardă energie prin tensiunea inutilă a muşchiilor.

G. ne-a învăţat un număr de exerciţii pentru controlul tensiunii musculare, precum şi anumite posturi yoga adaptate în anumite şcoli pentru meditaţie contemplare şi pe care un om nu le poate adopta dacă nu ştie cum să elimine tensiunea inutilă a muşchiilor. Printre ele se găsea postura numită a lui Buddha (sau postura lotusului), şi o alta, şi mai dificilă, pe care el o realiza perfect şi pe care noi nu eram capabili să o imite decât aproximativ.

Pentru a practica această ultimă postură, G. a îngenunchiat, apoi s-a aşezat pe călcâie (fără pantofi), picioarele apăsate unul pe celălalt; era deja foarte dificil să te aşezi astfel pe călcâie mai mult de un minut sau două. După care, el a ridicat braţele şi, ţinându-le la nivelul umerilor şi aplecându-se lent în spate până la sol, s-a întins menţinând gambele apăsate sub el. Rămânând culcat în această postură un anumit timp, s-a redresat de asemenea lent, cu braţele întinse, apoi s-a întins din nou, ş.a.m.d.

Ne-a învăţat relaxarea gradată a muşchiilor, *începând întotdeauna cu muşchii feţei*, şi ne-a dat diverse exerciţii cu scopul de a ne proiecta conştiinţa la nivelul mâinilor, picioarelor, degetelor, ş.a.m.d. Ideea necesităţii unei relaxări musculare nu era deloc o idee nouă, dar explicaţia lui G., după care relaxarea muşchiilor corpului trebuia să înceapă cu cei ai feţei, era pentru mine complet nouă.

Unul dintre cele mai interesante exerciţii era cel al "senzaţiei circulare", cum o numea G. Un om se întinde pe spate. După ce şi-a relaxat toţi muşchii, el încearcă, concentrându-şi atenţia, să se proiecteze la nivelul nasului său. Îndată ce reuşeşte, îşi concentrează atenţia asupra urechii sale drepte; o dată ce a "simţit-o", îşi îndreaptă atenţia asupra

piciorului stâng, apoi de la piciorul stâng la piciorul drept, apoi la mâna stângă, apoi asupra urechii stângi, apoi din nou asupra nasului, ş.a.m.d.

Aceasta mă interesa în mod deosebit pentru că anumite experienţe mă duseseră altă dată la concluzia că stările fizice care sunt legate de noi impresii psihice încep *cu senzaţia pulsului în întreg corpul*, ceea ce nu simţim niciodată în condiţii obişnuite; aici pulsul este imediat resimţit în toate părţile corpului, ca o singură bătaie. Pe parcursul experienţelor mele personale, am obţinut această "senzaţie" a unei pulsaţii a întregului corp, de exemplu ca urmare a anumitor exerciţii combinate cu mai multe zile de post. Aceste experienţe nu m-au dus la nici un rezultat spectaculos, dar am păstrat convingeeea profundă că controlul asupra corpului începe cu controlul asupra pulsului. Dobândind pentru scurt timp posibilitatea de a regla, accelera sau încetini respiraţia, am fost capabil să accelerez sau să încetinesc bătăile inimii, ceea ce la rândul său m-a dus la interesante rezultate psihologice. La modul general am constatat că controlul asupra inimii nu putea veni chiar din muşchii inimii, ci el depindea de controlul pulsului corespunzător "marii circulaţii" şi G. m-a făcut să înţeleg asta foarte bine precizând că controlul asupra "inimii stângi" depinde de contolul tensiunii musculare, ori, dacă nu posedăm acest control este înainte de toate datorită proastei şi neregulatei tensiuni a diverselor grupe musculare.

Am început să practicăm exerciţiile de relaxare musculară şi am obţinut rezultate foarte interesante. Astfel, unul dintre noi a fost dintr-o dată capabil să pună capăt unei nevralgi dureroase a braţului său. De altfel, relaxarea musculară a avut o repercursiune imensă asupra somnului de noapte, şi cel care îşi făcea serios aceste exerciţii nu încerca să remarce că dormea mult mai bine având nevoie de mult mai puţine ore de somn.

G. ne-a arătat de asemenea un exerciţiu complet nou pentru noi, fără care, după el, era imposibil să stăpâneşti musculatura somatică. Era ceea ce el numea tehnica "stop"-ului.

- Fiecare rasă, a spus el, fiecare epocă, fiecare naţiune, fiecare ţară, fiecare clasă, fiecare profesie posedă un număr definit de poziţii şi de mişcări care îi sunt proprii. Mişcările şi poziţiile sau atitudinile, având o mare importanţă în planul fizic, controlează modul său de a gândi precum şi sentimentele sale. Dar omul nu foloseşte toate poziţiile şi mişcările care îi sunt posibile. Fiecare adoptă un anumit număr de posturi conform individualităţii sale. Astfel repertoriul poziţiilor şi mişcărilor fiecărui individ este foarte limitat.

Caracterul mişcărilor şi atitudinilor fiecărei epoci, fiecărei rase şi fiecărei clase este indisolubil legat de formele definite ale gândurilor şi sentimentelor. Omul este incapabil să schimbe natura gândurilor şi sentimentelor sale atât timp cât nu şi-a schimbat repertoriul poziţiilor şi mişcărilor. Natura gândurilor şi a sentimentelor poate fi asociată cu poziţiile şi mişcările fiinţei respective şi fiecare are un număr determinat.

Toate poziţiile fizice, intelectuale şi emoţionale, sunt legate între ele.

O analiză şi un studiu coordonat a gândurilor şi sentimentelor noastre, pe de o parte, şi a funcţiilor motrice pe de altă parte, arată că fiecare din mişcările noastre voluntare sau involuntare este o trecere inconştientă de la o poziţie la alta, amândouă la fel de mecanice.

Este o iluzie să credem că mişcările noastre ar fi voluntare. Toate mişcările noastre sunt automatisme. Şi gândurile şi sentimentele noastre sunt la fel. Automatismul gândurilor şi sentimentelor noastre corespunde în mod exact automatismului mişcărilor noastre. Unul nu poate fi schimbat fără celălalt. În felul acesta, dacă atenţia omului se concentrează, să spunem, asupra transformării gândurilor sale automatice, mişcările şi atitudinile obişnuite vor interveni imediat în noul curs al gândirii impunându-i vechile asociaţii intrate în rutină.

În circumstanţele obişnuite nu ne putem imagina modul în care funcţiile intelectuale, emoţionale şi motrice depind unele de altele; şi totuşi, noi ignorăm modul în care dispoziţiile şi stările noastre emoţionale pot depinde de mişcările şi poziţiile noastre. Dacă un om adoptă o poziţie care corespunde la el unui sentiment de tristeţe sau de descurajare, atunci el poate fi sigur că se va simţi foarte repede trist sau descurajat. O schimbare deliberată a poziţiei poate provoca în el frică, dezgust, nevrozitate, sau din contră, calm. Dar cum toate funcţiile umane - intelectuale, emoţionale şi motrice - au propriul lor repertoriu bine definit şi cum ele interacţionează constant unele cu celelalte, omul nu poate să iasă niciodată din cercul vicios al poziţiilor sale.

Chiar dacă un om recunoaşte aceste legături şi începe să lupte pentru a se elibera, voinţa sa nu este suficientă. Trebuie să înţelegeţi că acest om are doar destulă voinţă pentru a guverna un *singur* centru pentru un *scurt* moment. Dar ceilalţi doi centri i se opun. Şi voinţa omului nu este niciodată suficientă pentru a guverna trei centri simultan.

Pentru a se opune acestui automatism şi a dobândi un control asupra poziţiilor şi mişcărilor diferiţilor centri există un exerciţiu special. El constă în următoarele: la un cuvânt sau un semn, stabilit prealabil de maestru, toţi elevii care îl aud sau îl văd trebuie să-şi suspende instantaneu gesturile lor, oricare ar fi - să se imobilizeze în locul, în poziţia chiar, în care semnalul i-a surprins. În plus, ei trebuie nu doar să înceteze să se mişte, ci să-şi păstreze ochii fixaţi chiar pe punctul pe care-l priveau în momentul semnalului, să rămână cu gura deschisă dacă tocmai vorbeau, să-şi conserve expresia fizionomiei lor şi, dacă surâdeau, să păstreze acest surâs pe faţa lor. În această stare de "stop", fiecare trebuie de asemenea să suspende mulţimea gândurilor şi să-şi focalizeze atenţia - menţinând tensiunea muşchiilor săi, în diferitele părţi ale corpului, la acelaşi nivel la care se găsea - plimbând-o, ca să spunem aşa, dintr-o parte în alta a corpului. Şi el trebuie să rămână în această stare şi în această poziţie până ce un alt semnal convenit îi permite să reia o atitudine normală, sau până

cade de oboseală fiind incapabil să menţină mai mult timp atitudinea inţială. Dar el nu are dreptul să schimbe nimic, nici privirea sa, nici punctele de sprijin; nimic. Dacă nu se poate ţine şi cade trebuie să cadă ca un sac, fără să încerce să se protejeze de vreo lovitură. La fel, dacă ţinea vreun obiect in mâini, trebuie să-l păstreze atât timp cât este posibil; şi dacă mâinile sale refuză să asculte de el şi obiectul îi scapă, aceasta nu este considerată o greşeală.

Maestrul are datoria să vegheze să nu se întâmple nici un accident ca urmare a căderilor sau poziţiilor neobişnuite, şi din acest punct de vedere elevii trebuie să aibă încredere deplină în maestrul lor şi să nu se teamă de nici un pericol.

Acest exerciţiu şi rezultatele sale pot fi privite în diferite moduri. Să privim mai întâi acest exerciţiu din punctul de vedere al studiului mişcărilor şi poziţiilor. El dă omului posibilitatea de a ieşi din cercul automatismului său şi este de neînlocuit, mai ales la începutul muncii. Un studiu de sine nemecanic nu este posibil decât cu ajutorul "stop"-ului, sub conducerea unui om care îl înţelege.

Să încercăm să urmărim ce se întâmplă. Un om tocmai se aşează, sau merge, sau munceşte. Deodată, el aude semnalul. Imediat mişcarea începută este întreruptă de acest "stop". Corpul său devine imobil, îngheaţă *în timpul trecerii de la o poziţie la alta, într-o poziţie în care el nu se opreşte niciodată în viaţa obişnuită*. Oprindu-se în această stare, în această poziţie insolită, omul, fără să vrea, se priveşte pe el însuşi din unghiuri noi; el este în măsură să gândească, să simtă într-o manieră nouă, să se cunoască pe el însuşi într-o manieră nouă. În acest mod, cercul vechiului automatism este spart. Corpul se străduieşte în van să reia o poziţie confortabilă cu care este obişnuit; voinţa omului, în rezonanţă cu voinţa maestrului, i se opune. Lupta se continuă până la moarte. Dar în acest caz voinţa poate învinge. Dacă se ţine cont de tot ce s-a spus mai înainte, acest exerciţiu este un exerciţiu al amintirii de sine. Pentru a nu pierde semnalul elevul trebuie să-şi amintească de el însuşi; trebuie să-şi amintească de el însuşi pentru a nu adopta, în primul moment, poziţia cea mai confortabilă, pentru a supraveghea tensiunea muşchiilor în diferitele părţi ale corpului său, direcţia privirii sale, expresia feţei sale şi aşa mai departe; el trebuie să-şi amintească de el însuşi pentru a depăşi durerea câteodată foarte violentă care rezultă din poziţia neobişnuită a gambelor sale, a braţelor sale, a spatelui sau chiar pentru a nu-i fi frică să cadă sau să lase să cadă ceva greu pe picioarele sale. Este suficient să uite de sine o singură clipă şi corpul ia singur şi aproape imperceptibil o poziţie mai confortabilă, mutându-şi greutatea de pe un picior pe altul, relaxând anumiţi muşchi ş.a.m.d. Acesta este un exerciţiu simultan pentru voinţă, pentru atenţie, pentru gândire, pentru sentiment şi pentru centrul motor.

Dar trebuie înţeles că pentru a mobiliza o forţă a voinţei suficientă pentru a menţine un om într-o poziţie neobişnuită, un ordin sau o comandă

din exterior: tehnica *stop*-ului este indispensabilă. Omul nu-şi poate da singur ordinul: *stop*. Voinţa i-ar slăbi. Motivul este, după cum deja am spus, că adoptarea poziţiilor obişnuite - intelectuale, emoţionale şi motrice - este mai puternică decât voinţa omului. Ordinul "*stop*" acţionând asupra atitudinii motrice şi venind din afară ia locul gândirii şi sentimentelor. Aceste poziţii şi efectele lor sunt, pentru a spune aşa, abolite de ordinul *stop* - şi *în acelaşi caz* atitudinile motrice se supun voinţei.

Puţin după aceea G. a început să pună în practică "stopul" - cum am numit noi acest exerciţiu - în circumstanţele cele mai variate.

Mai întâi G. ne-a arătat cum "să rămâi îngheţat pe loc", instantaneu, la comanda "stop" şi cum să nu ne mişcăm şi să nu privim alături, orice s-ar întâmpla, să nu răspundem nimănui care vorbeşte, chiar dacă ne pune nouă o întrebare sau ne acuză pe nedrept de ceva.

- Exerciţiul "stopului" este privit ca sacru în şcolile ezoterice, a spus el. Nimeni în afară de maestru sau cel desemnat de el nu are dreptul să dea ordinul "stop". "Stopul" nu poate servi drept joc sau exerciţiu între elevi. Voi nu realizaţi niciodată poziţia în care se găseşte un om. Dacă nu puteţi *să vă puneţi în locul său* nu puteţi şti care muşchi sunt încordaţi, nici până la ce nivel. Uneori, dacă trebuie menţinută o tensiune dificilă, ea poate cauza ruperea unui vas şi chiar, în anumite cazuri, poate să ducă la moartea imediată. Prin urmare, doar o fiinţă care este în măsură să ştie ce face poate să-şi permită să comande un "stop".

În acelaşi timp, "stopul" necesită o supunere necondiţionată, fără cea mai mică ezitare sau cea mai mică neîncredere. Aceasta de fapt constituie invariabil o metodă de a studia disciplina şcolii ezoterice. Aceasta este ceva complet diferit de disciplina militară, de exemplu. În aceasta din urmă, totul este mecanic, şi cu cât este mai mecanic, cu atât merge mai bine. În disciplina şcolii, din contră, totul trebuie să fie conştient, pentru că scopul constă în a trezi conştiinţa. Şi pentru mulţi oameni, disciplina şcolii este mult mai greu de urmat decât disciplina militară. În aceasta din urmă, totul este întotdeauna la fel, în cealaltă, totul este întotdeauna diferit.

Dar apar cazuri foarte dificile. O să vă povestesc unul pe care l-am trăit personal. Era în Asia centrală acum mulţi ani. Ne instalasem cortul pe marginea unui canal de irigaţie. Trei dintre noi tocmai cărau bagajele de pe un mal pe celălalt, unde se găsea cortul nostru. În canal, apa ne ajungea până la brâu. Tocmai ne căţărasem pe mal, unul dintre tovarăşii mei şi cu mine, cu încărcătura noastră şi ne pregăteam să ne întoarcem. Al treilea scăpase ceva în apă - am aflat mai târziu că era vorba de un topor - şi tatona fundul cu un băţ lung. În acest moment am auzit venind din cort o voce care comanda: "stop!". Amândoi am rămas îngheţaţi pe mal, aşa cum eram. Tovarăşul nostru se găsea deci în câmpul nostru vizual. Era aplecat înspre apă, şi atunci când a auzit "stop!-ul", a rămas în această poziţie. Au trecut unul sau două minute, şi deodată am văzut că apa canalului urca; fără îndoială, cineva deschisese o vană undeva la 2 km în

amonte. Apa se ridica foarte rapid şi i-a atins curând bărbia. Nu ştiam dacă G. ştia că apa urca. Nu puteam să-l chemăm, nici cel puţin să întoarcem capul pentru a vedea unde se găsea. Puteam doar să-l aud pe prietenul meu gâfâind lângă mine. Apa se ridica foarte repede şi curând capul omului a dispărut complet. Doar o mână se mai vedea la suprafaţă, cea care se sprijinea pe baston; doar ea se vedea. Timpul care s-a scurs mi s-a părut interminabil. În sfârşit, am auzit: "Destul!". Am sărit şi l-am tras pe prietenul nostru afară din apă. Era aproape asfixiat.

Nu a durat mult ca să ne convingem la rândul nostru că exerciţiul "stop"-ului nu era o glumă. În primul rând, el cerea din partea noastră să fim continuu în alertă, să fim continuu gata să întrerupem ceea ce făceam sau spuneam; în plus, el cerea câteodată o răbdare şi o tenacitate de o calitate foarte specială.

"Stop"-ul ne surprindea în orice moment al zilei. Într-o după amiază la ora ceaiului, P., care era aşezat în faţa mea, tocmai îşi turnase un pahar de ceai fierbinte şi sufla deasupra lui înainte de a-l îndrepta spre buze. În acest moment, din camera vecină a venit un "stop". Faţa lui P. şi mâna sa ţinând paharul se găseau în raza mea vizuală. L-am văzut înroşindu-se şi am remarcat micul muşchi de pe pleoapa sa tremurând. Dar îşi ţinea paharul, cramponându-se de el. Mi-a explicat după aceea că degetele l-au durut doar în primele minute; după aceea, cel mai dificil a fost să-şi menţină braţul care se îndoise incomod, fiind oprit la jumătatea mişcării. Dar avea băşici mari pe degete şi a suferit din cauza aceasta mult timp.

Altă dată, un "stop" l-a surprins pe Z. mirosind un beţişor parfumat. El ne-a mărturisit mai târziu că nu a trăit nimic mai dezagreabil în viaţa sa. El nu putea să expire fumul inhalat în mod accidental şi a rămas aşa, cu ochii plini de lacrimi, cu fumul ieşindu-i lent din gură.

"Stop"-ul a avut o enormă influenţă asupra vieţii noastre şi asupra înţelegerii muncii. În primul rând, atitudinea în privinţa "stop"-ului a făcut să se clarifice cu o precizie incontestabilă atitudinea fiecăruia în privinţa muncii. Cei care căutaseră să fugă de muncă se eschivau şi de "stop". Altfel spus, ei nu auzeau ordinul de "stop" sau spuneau că nu aveau legătură cu ei. Sau din contră, erau întodeauna pregătiţi pentru "stop"; nu-şi permiteau să neglijeze nici o mişcare, aveau grijă să nu ţină niciodată vreun pahar de ceai cald în mâinile lor, se aşezau şi se ridicau precipitat. Până la un anumit punct, era deci posibil să trişezi "stop"-ul, dar bineînţeles asta nu putea să nu se vadă. Se distingeau astfel cei care se menajau şi cei care hotărâseră să nu se menajeze, cine ştia să ia munca în serios, şi cine încerca să-i aplice metodele obişnuite, să evite dificultăţile, să "se adapteze". La fel, "stop"-ul evidenţia care dintre noi erau incapabili să se supună disciplinei unei şcoli sau chiar refuza să o ia în serios. Devenea evident pentru noi că fără "stop" şi celelalte exerciţii care îl însoţeau, nimic nu putea fi niciodată obţinut printr-o cale pur psihologică.

Dar mai târziu, munca ne-a arătat precis metodele căii psihologice.

Pentru cea mai mare parte dintre noi principala dificultate, după cum a reieşit curând, era obiceiul de a vorbi. Nimeni nu vedea acest obicei în el însuşi. Nimeni nu putea să-l combată, pentru că el era întodeauna legat de ceva caracteristic, pe care omul îl consideră ca fiind pozitiv în el. Dacă vorbea despre el însuşi sau despre ceilalţi este pentru că voia să fie "sincer", sau pentru că dorea să ştie ce gândea altcineva, sau pentru că voia să ajute pe cineva, etc. etc...

Mi-am dat seama foarte repede că lupta contra obiceiului de a flecări, sau, în general, de a vorbi, nu numai că nu era necesară, dar putea deveni centrul de gravitaţie al muncii asupra sinelui, pentru că acest obicei influenţa totul, penetra totul, şi pentru că era, pentru mulţi dintre noi, cel mai puţin remarcat. Era într-adevăr curios de observat cum indiferent ce întreprindea omul, acest obicei (spun "obicei" în lipsa altui cuvânt, ar fi mai corect spus acest "păcat", sau această "calamitate") punea imediat stăpânire pe totul.

La Essentuki, în timpul aceleiaşi perioade, G. ne-a pus să ţinem, printre altele, un mic post. Eu făcusem experienţe de acest gen înainte şi ele îmi erau, în mare parte, familiare. Dar pentru mulţi alţii, impresia zilelor interminabile, de vid total, de inutilitate a existenţei, era nouă.

- Bine, a spus unul dintre noi, în prezent eu văd foarte clar *de ce* trăim, şi locul pe care îl ocupă alimentaţia în vieţile noastre.

Cât despre mine, ceea ce mă interesa în mod special, era să constat locul pe care îl ocupă în viaţă vorbăria. În ochii mei, acest prim post se reducea pentru fiecare la a *flecări* fără încetare despre post timp de mai multe zile; altfel spus, fiecare vorbea despre el însuşi. În această privinţă, îmi aminteam conversaţii foarte vechi pe care le-am avut cu unul dintre prietenii mei din Moscova despre faptul că liniştea voluntară trebuia să fie cea mai severă disciplină căruia un om i se poate supune. Dar la acea epocă noi înţelegeam prin asta liniştea absolută. Acum însă explicaţia lui G. a făcut să apară caracterul practic uimitor care deosebea învăţătura şi metodele sale de tot ceea ce cunoscusem înainte.

- Tăcerea (liniştea) completă este mai uşoară, a spus el, atunci când am încercat să-i împărtăşesc ideile mele asupra acestui subiect. Tăcerea completă este doar o cale în afara vieţii, bună doar pentru un om din deşert sau dintr-o mânăstire. Aici noi vorbim despre munca integrată în viaţă. Şi se poate păstra tăcerea în aşa fel încât nimeni să nu-şi dea seama. Problema vine din faptul că noi spunem prea multe lucruri. Dacă ne limităm doar la cuvintele cu adevărat indispensabile, asta s-ar putea numi a păstra liniştea. Şi la fel este cu orice: cu hrana, cu plăcerile, cu somnul; pentru fiecare lucru există o limită a ceea ce este necesar. Dincolo de asta începe "păcatul". Urmăriţi să înţelegeţi bine: "păcatul" este tot ceea ce nu este necesar.

- Dar dacă de acum, chiar din acest moment, oamenii se abţin de

la tot ce este inutil, cu ce se va asemăna viaţa lor? am întrebat eu. Şi cum vor distinge ceea ce este necesar de ceea ce nu este?

- Din nou, vorbiţi în modul vostru, a spus G. Nu vorbeam deloc despre "oameni". Ei nu merg în nici o parte şi pentru ei nu există punct al păcatului. "Păcatele" sunt cele care fixează omul pe loc atunci când se decide să meargă şi când este capabil să meargă. "Păcatele" sunt pentru cei care urmează calea sau care se apropie de cale pentru că aspirantul înţelege atunci că "păcatul" este ceea ce opreşte un om, ceea ce îl ajută să se păcălească singur şi să-şi imagineze că munceşte când el este adormit. "Păcatul" este cel care adoarme omul când el deja s-a hotărât să se trezească. Şi ce adoarme omul? Încă o dată, tot ceea ce este inutil, tot ceea ce nu este indispensabil. Indispensabilul este întodeauna permis. Dar dincolo de el începe imediat hipnoza. Totuşi, trebuie să vă amintesc că asta priveşte doar pe cei care muncesc sau cred că muncesc. Şi munca constă în a se supune voluntar unei suferinţe temporare pentru a se elibera de suferinţa eternă. Dar oamenilor le este frică de suferinţă. Ei vor plăcerea acum, imediat şi pentru totdeauna. Ei nu vor să înţeleagă că plăcerea este un *atribut al paradisului* şi că trebuie să o câştige. Şi asta este necesar nu datorită vreunei legi morale - arbitrară sau interioară - ci deoarece dacă omul obţine plăcerea înainte de a o fi meritat, nu va fi în stare să o păstreze şi plăcerea se va transforma în suferinţă. Important este că trebuie să fie capabil să cucerească plăcerea şi să fie capabil şi să o păstreze. Cine poate să o facă nu mai are nimic de învăţat. Dar drumul care duce aici trece prin suferinţă. Cel care îşi imaginează că, aşa cum este, poate profita de plăcere, se înşeală puternic şi dacă poate să fie sincer cu el însuşi, atunci va veni momentul în care va putea să-şi dea seama.

Dar să ne întoarcem la exerciţiile fizice pe care le executam în acea perioadă. G. ne-a arătat numeroase tehnici şi metode folosite în şcolile ezoterice. Printre exerciţiile cele mai interesante, deşi incredibil de dificile, erau cele care constau în a executa o serie de mişcări consecutive trecând atenţia de la o parte a corpului la alta.

De exemplu, un om este aşezat cu genunchii îndoiţi, ţinând mâinile între picioare cu palmele alăturate. Apoi, el trebuie să ridice un picior şi în acest timp să numere: OM, OM, OM, OM, OM, OM OM, OM, OM, OM, de 10 ori OM, apoi de 9 ori OM, apoi de 8 ori OM, de 7 ori OM, etc, descrescând până la unu, şi din nou de două ori, de trei ori OM; etc. În acest timp el trebuie "să-şi simtă" urechea dreaptă. Apoi trece la etapa următoare, să-şi "simtă" urechea sa stângă, ş.a.m.d.

Trebuie înainte de toate să-şi amintească ordinea mişcărilor şi cea a "senzaţiilor", apoi să nu se înşele la numărare, să-şi amintească numărul mişcărilor şi al "senzaţiilor". Era deja foarte dificil, dar asta nu era totul. Atunci când unul dintre noi ajungea la măiestrie în acest exerciţiu şi putea să-l facă, să spunem, timp de 10 sau 15 minute, i se dădea suplimentar un exerciţiu special de respiraţie în felul următor: trebuia să inspire

pronunţând OM de un anumit număr de ori şi în acelaşi mod să expire pronunţând OM de un anumit număr de ori; in plus numărătoarea trebuia să se facă cu voce tare. Apoi exerciţiul devenea din ce în ce mai complicat, aproape imposibil. Şi G. ne povestea că a văzut oameni făcând exerciţii de acest gen *timp de zile întregi.*

Scurtul post de care am vorbit a fost însoţit de asemenea de exerciţii speciale. De la început G. a explicat că, in post, dificultatea constă în a nu lăsa nefolosite substanţele care erau elaborate în organism pentru digestia alimentelor.

- Aceste substanţe, a spus el, sunt soluţii foarte concentrate. Şi dacă nu li se acordă atenţie, ele otrăvesc organismul. Ele trebuiesc folosite până se epuizează. Dar cum să le epuizăm dacă organismul nu primeşte nici o hrană? Doar printr-o amplificare a muncii, printr-un exces de transpiraţie. Oamenii fac o eroare redutabilă când îşi "economisesc forţele", când fac minimum de mişcări posibile, etc... atunci când postesc. Din contră, ei trebuie să-şi cheltuiască cât mai mult posibil energia. Doar atunci postul poate fi profitabil.

Şi când am început postul nostru, G. nu ne-a lăsat în pace nici o secundă. Ne-a pus să alergăm pe o zi toridă 3 sau 4 km, sau să rămânem cu braţele intinse, sau să mergem într-un ritm accelerat, sau să executăm o serie de exerciţii de gimnastică curioase pe care ni le-a arătat el.

Şi el, în timpul intregului post, insista fără încetare asupra faptului că astea nu erau exerciţii reale, ci simple exerciţii preliminarii şi preparatorii.

În legătură cu ce spunea G. cu privire la respiraţie şi oboseală, am avut o experienţă care mi-a explicat multe lucruri, cum ar fi faptul că este atât de dificil să ajungi la ceva în condiţiile obişnuite ale vieţii.

Eram într-o cameră în care nimeni nu putea să mă vadă şi am început să bat pasul pe loc într-un ritm accelerat încercând în acelaşi timp să-mi reglez respiraţia numărând: inspiram timp de un anumit număr de paşi şi expiram timp de un alt număr de paşi. Un pic obosit, după un anumit timp am remarcat, sau pentru a fi mai exact, am simţit foarte clar că respiraţia mea a devenit artificială şi instabilă. Am simţit că în cel mai scurt timp voi fi incapabil să bat pasul şi că respiraţia mea obişnuită - accelerată, bineînţeles - s-ar fi accelerat şi mai mult, nemairespectând numărătoarea.

Îmi era din ce în ce mai greu să continui să respir şi să bat paşii fiind atent în acelaşi timp la numărătoarea respiraţiilor şi a paşilor. Eram transpirat complet, capul începea să-mi cadă şi credeam că am să cad. Eram disperat că nu obţin nici un rezultat, când deodată, mi s-a părut că ceva s-a rupt sau s-a deplasat înăuntrul meu; atunci respiraţia mea a redevenit liniştită şi normală, în ritmul pe care il doream, dar fără nici un efort din partea mea şi fără să mă impiedice să obţin cantitatea de aer de care aveam nevoie. Era o senzaţie extraordinară şi dintre cele mai

agreabile. Am închis ochii şi am continuat să bat pasul respirând liber şi fără dificultate; mi se părea că în mine creştea o forţă extraordinară şi că deveneam mai uşor şi mai riguros. Mă gândeam că dacă aş putea alerga în acest mod un anumit timp aş obţine rezultate şi mai interesante pentru că am început să simt fremătând valuri de fericire care îmi învăluiau corpul. Şi asta - ştiam din experienţele mele anterioare - preceda tot ceea ce eu numeam deschiderea conştiinţei interioare.

Dar tocmai în acest moment cineva a intrat în cameră şi m-am oprit.

Inima mi-a bătut în continuare foarte puternic mult timp, dar asta nu-mi era dezagreabil. Exerciţiul a durat aproximativ o jumătate de oră. Nu l-aş recomanda persoanelor care au inima slabă.

În orice caz, această experienţă mi-a arătat cu precizie că un exerciţiu dat putea fi transferat la centrul motor, altfel spus, că era posibil să faci să lucreze centrul motor într-o manieră nouă. În acelaşi timp m-am convins că condiţia acestui transfer era o oboseală extremă. Se începe un exerciţiu în care trebuie să-ţi foloseşti mintea şi doar atunci când este atins ultimul stadiu de oboseală, controlul poate trece la centrul motor. Asta explica cuvintele lui G. despre supra-eforturi şi făcea inteligibile ultimele sale recomandări.

Dar în continuare, oricâte eforturi am făcut, n-am reuşit să repet această experienţă, adică să provoc aceleaşi trăiri. Este adevărat că postul luase sfârşit şi că succesul experienţei mele îi era datorat într-o foarte mare măsură.

Atunci când i-am povestit lui G. ceea ce am trăit, mi-a spus că fără o muncă generală, fără o muncă a întregului organism, astfel de realizări nu se pot produce decât accidental.

Mai târziu am auzit în diverse rânduri că cei care studiau cu G. dansurile şi mişcările dervişilor descriau experienţe foarte asemănătoare cu a mea.

Cu cât vedeam mai mult şi realizam complexitatea şi diversitatea metodelor de lucru asupra sinelui, cu atât ne apăreau mai evidente dificultăţile căii. Înţelegeam necesitatea imperioasă, în afara unei cunoaşteri vaste şi a unor eforturi imense, a unui ajutor aşa cum nici unul dintre noi nu era nici în măsură, nici în drept să-l aştepte. Ne dădeam seama că simplul fapt al angrenării serioase în lucrul asupra sinelui era un fenomen extraordinar care necesita mii de condiţii favorabile interioare şi exterioare. Şi faptul de a începe munca nu dădea nici o garanţie pentru viitor. Fiecare pas cerea un efort, fiecare pas necesita un ajutor. Posibilitatea de a descoperi ceva autentic părea atât de infimă în comparaţie cu dificultăţile, încât un mare număr dintre noi pierdeam orice dorinţă de a face eforturi.

Fiecare trebuie să treacă pe aici, obligatoriu, înainte de a putea înţelege cât este de inutil să te gândeşti la posibilitatea şi imposibilitatea marilor şi îndepărtatelor realizări; omul trebuie să înveţe să aprecieze ceea

ce primeşte astăzi fără să se gândească la ceea ce poate primi mâine.

Dar, fără nici o îndoială, ideea unei căi dificile şi exclusive corectă. Şi ea ne-a făcut încă o dată să-i punem lui G. întrebări de genul:

- Există vreo diferenţă între noi şi cei care nu au nici o idee despre această învăţătură?

- Trebuie să înţelegem că în afara căilor oamenii sunt condamnaţi să se învârtă etern într-un singur şi acelaşi cerc, că nu sunt altceva decât o "hrană pentru Lună", că nu există pentru ei nici o scăpare, nici o posibilitate?

- Este corect să gândim că nu există nici o posibilitate în afara căilor? Şi cum se poate ca anumiţi oameni, printre cei mai buni poate, nu întâlnesc nici o cale, în timp ce posibilitatea de a o întâlni se oferă altor oameni, slabi şi insignifianţi?

Ne întorceam fără încetare asupra acestei probleme. Mai înainte, G. insistase întotdeauna asupra imposibilităţii de a găsi ceva cu adevărat valoros *în afara căilor spirituale*. Ori, într-o zi a început să ne vorbească într-un mod puţin diferit:

- Nu există nimic şi nu poate exista nimic care să-i deosebească în mod special pe cei care vin în contact cu "căile". Cu alte cuvinte, nimeni nu îi alege, se aleg ei înşişi, fie "accidental", fie pentru că sunt înfometaţi. Cel care nu este înfometat nu poate fi ajutat accidental. Dar oricine încearcă această foame foarte acut poate fi dus în punctul de plecare al căii, în ciuda împrejurărilor celor mai defavorabile.

- Dar ce ziceţi de cei care, în acest război, de exemplu, au fost ucişi, sau au murit de boală? a întrebat cineva. Nu au fost poate, printre ei mulţi care au avut această foame? Şi, deci, cum ar fi putut să-i ajute această foame?

- Este cu totul altceva, a răspuns G. Aceşti oameni au căzut sub o lege generală. Nu vorbim de ei şi nici nu putem să o facem. Putem vorbi doar de aceia care, mulţumită şansei lor, destinului sau propriei lor îndemânări, scapă legii generale, adică cei care se menţin în afara oricărei legi generale de distrugere. De exemplu, statisticile ne arată că în fiecare an, la Moscova, un anumit număr de persoane sunt călcate de tramvai. Ei bine, oricât de mare ar fi foamea unui om, dacă alunecă sub un tramvai şi acesta îl striveşte, nu mai putem vorbi despre el din punct de vedere al lucrului, din punct de vedere al "căilor". Nu putem vorbi decât despre aceia care sunt în viaţă şi doar atâta timp cât sunt în viaţă. Tramvaiul sau războiul - sunt exact acelaşi lucru. Este doar o problemă de scară. Noi vorbim aici de cei care nu sunt călcaţi de tramvai.

Un om, dacă este înfometat, are o şansă să găsească începutul căii. Dar în afară de foame şi alte "resorturi" sunt necesare. Altfel nu va vedea niciodată calea. Imaginaţi-vă că un european cultivat, adică un om care nu ştie nimic despre religie, întâlneşte posibilitatea unei căi religioase. El nu va putea vedea nimic, nu va înţelege nimic. Pentru el va fi stupiditate şi

superstiţie. Şi totuşi, el poate fi foarte înfometat, deşi foamea sa nu se exprimă decât printr-o căutare intelectuală. La fel se întâmplă şi cu un om care nu a auzit niciodată vorbindu-se depre tehnicile yoghine, despre dezvoltarea conştiinţei şi aşa mai departe; dacă va întâlni o şcoală de yoga, tot ceea ce va auzi va fi mort pentru el. Şi a patra cale este şi mai dificilă. Pentru ca un om să o poată aprecia la adevărata ei valoare, trebuie ca el să o fi gândit şi să o fi simţit, trebuie ca el să o fi descoperit prin multe alte lucruri mai înainte. Dacă nu a experimentat mai înainte căile fakirului, ale călugărului şi ale yoghinului, trebuie cel puţin să fi auzit despre ele, să fi meditat asupra lor şi să se fi convins că nu sunt potrivite pentru el. Nu luaţi literal tot ceea ce v-am spus; acest proces mental poate fi ignorat de omul respectiv, dar aceste rezultate trebuie să fie în el şi doar ele îl pot ajuta să recunoască a patra cale. Altfel poate fi foarte aproape de ea fără să o vadă.

Dar este cu siguranţă greşit să afirmăm că un om nu are nici o şansă decât dacă se angajează pe una din aceste căi. "Căile" nu sunt decât un ajutor, un ajutor dat fiecăruia în funcţie de tipul său. Bineînţeles, căile "accelerate", căile de evoluţie individuală, se deosebesc foarte mult de evoluţia generală, pot precede această evoluţie, pot conduce la ea, dar în nici un caz nu se confundă cu ea.

Dacă evoluţia generală are loc sau nu, este o altă problemă. Este suficient să înţelegem că ea este posibilă şi în consecinţă evoluţia este posibilă pentru oamenii din afara "căilor". Ca să fim mai exacţi, să spunem că există două căi. Prima să o numim "calea subiectivă". Ea înglobează cele patru căi despre care am vorbit. Pe cealaltă să o numim "calea obiectivă". Este calea oamenilor în viaţă. Nu trebuie să luaţi prea literal termenii "subiectivă" şi "obiectivă". Ei nu exprimă decât un aspect. M-am folosit de ei pentru că nu există alte cuvinte.

- Nu se poate spune calea "individuală" şi calea "generală"? a întrebat cineva dintre noi.

- Nu, a zis G. Ar fi mai impropriu ca "subiectivă" şi "obiectivă"; calea subiectivă nu este individuală în sensul obişnuit al acestui cuvânt, căci această cale este "calea unei şcoli". Din acest punct de vedere calea "obiectivă" este mai individuală pentru că ea permite multe particularităţi individuale. Este deci preferabil să păstrăm aceste cuvinte "subiectivă" şi "obiectivă". Ele nu sunt chiar satisfăcătoare, dar o să le folosim mai atent.

Cei care urmează calea obiectivă trăiesc pur şi simplu viaţa. Ei sunt numiţi oameni viteji. Pentru ei nu este nevoie de metode sau de sisteme speciale. Sprijinindu-se pe învăţăturile intelectuale şi religioase obişnuite, pe morala obişnuită, ei trăiesc după conştiinţa lor. Ei nu fac nici prea mult bine, dar nu fac nici rău. Este vorba câteodată de oameni foarte simpli şi needucaţi, dar care înţeleg foarte bine viaţa, care au o justă evaluare a lucrurilor şi un punct corect de vedere. Bineînţeles, ei se perfecţionează şi evoluează. Doar că această cale a lor poate fi foarte lungă şi poate să prezinte multe repetiţii inutile.

Vroiam de foartă multă vreme să obţin de la G. precizări asupra repetiţiei, dar el evita întotdeauna. Şi de această dată făcu la fel. În loc să răspundă la întrebarea mea despre acest lucru, a continuat:

- Cei care urmează calea subiectivă şi mai ales cei care se află la început, îşi imaginează adesea că ceilalţi, adică cei care urmează calea obiectivă nu avansează. Dar este o greşeală gravă. Un simplu *obyvatel* poate câteodată să facă el însuşi o asemenea muncă pe care o va învăţa de la alţii, fie ei călugări sau chiar yoghini.

Obyvatel este un cuvânt ciudat din limba rusă. El are sensul curent de "locuitor", nimic mai mult. Este folosit şi pentru a arăta dispreţul sau derâderea: *Obyvatel*! - ca şi cum n-ar putea exista nimic mai rău. Dar cei care vorbesc astfel nu înţeleg că *obyvatel* este *nucleul* robust, care duce cu el viaţa. Şi din punctul de vedere al posibilităţilor de evoluţie, un bun *obyvatel* are mult mai multe şanse decât un "lunatic" sau un "vagabond". Vă voi explica în continuare ce înţeleg eu prin aceste două cuvinte. Până atunci, să vorbim despre *obyvatel*. Nu vreau să spun că toţi *obyvatelii* urmează calea obiectivă. Absolut deloc. Printre ei, putem găsi hoţi, nemernici sau nebuni. Dar este cu totul altceva. Vreau pur şi simplu să spun că doar faptul de a fi un bun *obyvatel* nu interzice "calea". De altfel, există mai multe tipuri. Imaginaţi-vă, de exemplu, *obyvatelul* care trăieşte ca toată lumea, care nu este prin nimic remarcabil; poate fi un bun şef care câştigă mulţi bani; poate că este chiar zgârcit... În acelaşi timp, el vizează o viaţă religioasă, visează să părăsească totul, într-o zi sau alta, şi să intre într-o mănăstire. Şi asemenea cazuri chiar există în Occident cât şi în Rusia. Un om îşi trăieşte viaţa de familie şi munceşte apoi, când copiii şi nepoţii lui au crescut el le dă totul şi intră într-o mânăstire. Despre un astfel de *obyvatel* vă vorbesc. Poate chiar să nu intre într-o mănăstire, poate nici nu are nevoie. Propria sa viaţă ca *obyvatel* îi poate servi drept cale.

Cei care, în mod determinat, se gândesc la căi, mai ales cei care urmează căi intelectuale, privesc întotdeauna de sus la *obyvatel* şi în general îi subapreciază virtuţile. Dar prin aceasta ei nu fac decât să dovedească propria lor lipsă de calificare pentru oricare cale. Căci nici o cale nu poate începe pe un nivel inferior celui de *obyvatel*. Adesea se pierde din vedere faptul că mulţi oameni, incapabili să-şi organizeze propria lor viaţă şi prea slabi pentru a o putea domina, visează căi sau ceea ce consideră ei drept căi, pentru că îşi imaginează că aceasta va fi mai uşor pentru ei decât viaţa şi că asta justifică ca să zicem aşa slăbiciunea lor şi continua lor neadaptare. Cel care este capabil să fie un bun *obyvatel* este mai util cu siguranţă din punctul de vedere al căii decât un vagabond care îşi imaginează că îi este superior. Numesc "vagabonzi" pe toţi membrii aşa-zisei "inteligenţia" - artişti poeţi şi toţi "boemii" în general, care îl dispreţuiesc pe *obyvatel* şi care, în acelaşi timp, ar fi incapabili să existe fără el. Capacitatea de a se orienta în viaţă este, din punct de vedere al lucrului, una dintre cele mai utile calităţi. Un bun *obyvatel* este în stare să

facă să trăiască prin propria sa muncă cel puţin douăzeci de persoane. Cât ar putea să valoreze un om care nu este capabil să facă aceasta?

- Ce înseamnă de fapt *obyvatel*? a întrebat cineva. Se poate spune că *obyvatel*-ul este un bun cetăţean?

- Un *obyvatel* trebuie să fie patriot? a întrebat altcineva. În caz de război, ce atitudine trebuie să adopte el?

- Pot exista diferite tipuri de războaie şi diferiţi patrioţi, a zis G. Voi încă mai credeţi în cuvinte. Un *obyvatel*, dacă este un bun *obyvatel* nu crede în cuvinte. El realizează câte himere se ascund în spatele lor. Cei care îşi etalează în gura mare patriotismul sunt pentru el bolnavi mental şi îi tratează ca atare.

- Şi cum îi consideră un *obyvatel* pe pacifişti sau pe cei care refuză să lupte în război?

- Exact ca pe nişte lunatici! Ei sunt poate chiar mai răi decât aceştia.

Altă dată, referitor la aceeaşi problemă, G. a zis:

- Multe lucruri vă rămân neînţelese pentru că nu ţineţi cont de semnificaţia unor cuvinte foarte simple; de exemplu, nu v-aţi gândit niciodată ce înseamnă *a fi serios*. Încercaţi să răspundeţi voi înşivă la această întrebare. Ce înseamnă: *a fi serios*?

- Să ai o atitudine serioasă faţă de lucruri, a zis cineva.

- Exact la asta se gândeşte fiecare, a răspuns G. În realitate este exact invers. Să ai o atitudine serioasă faţă de lucruri nu înseamnă deloc să fii serios, problema este să *ştii faţă de care lucruri*. Un număr foarte mare de oameni au o atitudine serioasă faţă de lucruri insignifiante. Se poate spune că sunt serioşi? Bineînţeles că nu.

Greşeala apare din cauză că acest concept "serios" este înţeles într-un mod foarte relativ. Ceea ce este serios pentru unul nu este serios pentru altul şi invers. În realitate, serios este unul dintre conceptele care niciodată, în nici o împrejurare, nu pot fi luate relativ. Un singur lucru este serios pentru toată lumea, în orice moment. Omul îşi poate da seama mai mult sau mai puţin de el, dar seriosul din lucruri nu va fi deloc diminuat din această cauză.

Dacă omul ar putea înţelege toată oroarea vieţii oamenilor obişnuiţi care se învârt pe loc într-un cerc de interese şi de scopuri insignifiante, dacă şi-ar da seama de ceea ce pierd, ar înţelege că nu poate exista decât un singur lucru serios pentru el: să scape legii generale, să fie liber. Pentru un om aflat în închisoare, condamnat la moarte, ce poate fi mai serios? Un singur lucru: cum să scape, cum să se salveze. Nimic altceva nu este serios.

Când spun că un *obyvatel* este mai serios decât un "vagabond" sau decât un "lunatic", vreau să spun că un *obyvatel*, obişnuit să lucreze cu valori reale, evaluează posibilităţile "căilor", posibilităţile de "eliberare" şi de "salvare", mult mai bine şi mai repede decât un om care toată viaţa este

prizonierul cercului obişnuit de valori imaginare, de interese imaginare şi de posibilităţi imaginare.

Pentru *obyvatel*, nu sunt serioşi cei care trăiesc cu iluzii şi mai ales cei care trăiesc cu iluzia că pot face ceva. *Obyvatelul* ştie că ei nu fac decât să-i înşele pe oamenii din jurul lor, promiţându-le Dumnezeu ştie ce, în timp ce în realitate ei îşi aranjează micile lor afaceri - sau chiar, ceea ce este şi mai rău, profită de faptul că unii oameni sunt lunatici şi cred tot ceea ce li se spune.

- Din ce categorie fac parte politicienii care vorbesc dispreţuitor despre *obyvatel*, despre opiniile şi interesele sale? a întrebat cineva.

- Ei sunt cei mai răi dintre *obyvateli*, a spus G., adică sunt *obyvatelii* care nu au nimic pozitiv, nimic care să-i răscumpere - sau chiar şarlatani, lunatici sau excroci.

- Dar nu există şi oameni oneşti şi decenţi printre politicieni? a întrebat altcineva.

- Sigur, pot exista, a zis G., dar în acest caz ei nu sunt oameni practici, sunt visători şi ceilalţi îi utilizează pentru a ascunde în spatele lor afaceri murdare.

Obyvatelul, chiar dacă nu ştie în mod filozofic, adică nu este capabil să formuleze, ştie fără îndoială că lucrurile "se întâmplă" toate singure şi ştie aceasta doar datorită perspicacităţii sale; prin urmare, el râde interior de cei care cred sau care vor să-l facă să creadă că ei înşişi înseamnă ceva, că ceva depinde de decizia lor, că ei pot schimba - sau, în general, că sunt capabili să facă - orice ar fi. Pentru el asta nu se numeşte a fi serios şi înţelegerea a ceea ce nu este serios îl poate ajuta să aprecieze ceea ce este serios.

Am revenit deseori asupra dificultăţilor căii. Propria noastră experienţă de viaţă în comun şi de lucru constant ne conducea neîncetat la noi dificultăţi interioare.

- Toată problema este aici: să fii gata să-ţi sacrifici propria libertate, zicea G. Omul, conştient sau inconştient, luptă pentru libertate aşa cum şi-o imaginează el şi asta îl împiedică, mai mult decât orice, să atingă adevărata libertate. Dar cel care este capabil să atingă ceva ajunge mai devreme sau mai târziu la concluzia că libertatea sa este o iluzie şi el consimte să sacrifice această iluzie. Voluntar, el devine sclav. Face ceea ce i se spune să facă, repetă ceea ce i s-a spus să repete şi gândeşte ceea ce i s-a spus să gândească. Nu îi este frică să piardă ceva pentru că ştie că nu posedă nimic. Şi în acest mod dobândeşte totul. Ceea ce în el era real, în înţelegerea sa, în simpatiile sale, gusturile şi dorinţele sale, totul îi revine, cu noi însuşiri pe care nu le avea şi nu le putea avea mai înainte, asociate cu un sentiment interior de unitate şi voinţă. Dar pentru a ajunge aici, omul trebuie să treacă prin drumul greu al sclaviei şi al ascultării. Şi dacă doreşte rezultate, el trebuie să asculte nu numai exterior, ci şi interior. Aceasta necesită o puternică determinare, şi această determinare necesită

la rândul ei o mare înţelegere a faptului că nu există o altă cale, că un om nu poate face nimic *prin el însuşi*, şi că totuşi ceva trebuie făcut.

Când un om ajunge la concluzia că nu poate trăi şi nu mai vrea să trăiască la fel cum a trăit până atunci, atunci când vede într-adevăr tot ceea ce se petrece în viaţa sa şi decide să lucreze trebuie să fie sincer faţă de el însuşi pentru a nu cădea într-o situaţie chiar mai rea. Pentru că nu este nimic mai rău decât să începi lucrul asupra sinelui şi apoi să-l abandonezi şi să te găseşti între două luntrii: mai bine nu începi deloc.

Şi pentru a nu începe în van sau pentru a nu risca să fie dezamăgit de propriul comportament, un om va trebui să-şi pună de mai multe ori hotărârea la încercare. Mai întâi de toate trebuie să ştie până unde vrea să meargă sau ceea ce este gata să sacrifice. Nimic nu este mai uşor şi mai lipsit de sens decât să spună: *totul*. Omul nu poate niciodată sacrifica totul şi nici nu i se poate cere acest lucru. Dar trebuie să ştie exact ceea ce este gata să sacrifice şi să nu se mai gândească la aceasta încontinuu. Dacă nu, se va petrece cu el la fel ca şi cu lupul din povestea armeană. Ştiţi povestea armeană cu lupul şi oile?

«Era odată un lup care făcea mari pagube în turmele de oi şi semăna teroare în sate. După o vreme, nu se ştie de ce, a fost cuprins de remuşcări şi regrete; astfel s-a hotărât să se schimbe şi să nu mai mănânce oi. Pentru a se ţine serios de promisiune, el căută un preot şi îi ceru să facă pentru el o slujbă pentru iertarea păcatelor.

Preotul începu slujba; lupul era şi el de faţă plângând şi rugându-se. Slujba a durat foarte mult timp. Lupul mâncase foarte multe dintre oile preotului şi acesta se ruga cu ardoare ca lupul să se fi schimbat într-adevăr. Deodată lupul, aruncând o privire pe fereastră, văzu oile care se pregăteau să intre în staul. Nu se mai putu ţine locului, dar preotul nu-şi terminase rugăciunile.

- În sfârşit, lupul nu se mai putu stăpâni şi strigă:

- Să terminăm mai repede, părinte, în curând toate oile vor intra în staul şi eu nu voi mai avea nimic la cină!»

Este o poveste foarte savuroasă pentru că descrie admirabil omul: omul este gata de orice sacrificiu, dar când este vorba despre cina lui, asta este cu totul altceva...

Omul vrea întotdeauna să înceapă cu ceva mare. Dar este imposibil; nu avem de ales, trebuie să începem cu lucrurile simple, cotidiene.

Am notat o altă întâlnire ca fiind foarte caracteristică pentru metodele lui G. Ne plimbam prin parc. Eram cinci în jurul lui. Unul dintre noi l-a întrebat care erau părerile sale în privinţa astrologiei, dacă exista ceva valabil în teoriile mai mult sau mai puţin cunoscute ale acestei ştiinţe.

- Da, a zis G., totul depinde de modul în care le înţelegem. Ele pot fi valoroase dacă ştii cum să le priveşti. Astrologia nu priveşte decât o parte a omului, *tipul* său, esenţa sa - nu se referă la personalitatea sa,

calitățile dobândite. Dacă înțelegeți asta vă dați seama de ceea ce este valabil în astrologie. Avusesem deja în grupurile noastre discuții despre tipuri și ni se părea că știința tipurilor era una dintre părțile cele mai dificile în studiul omului, datorită faptului că G. nu ne-a dat decât foarte puține elemente, cerând de la noi observații personale asupra noastră și asupra celorlalți.

Continuam să ne plimbăm, in timp ce G. încerca să ne explice ceea ce, în om, putea depinde de influențele planetare - și ceea ce le scăpa.

Cum am ieșit din parc, G. a tăcut și ne-a depășit. L-am urmat, vorbind în continuare între noi. Trecând prin spatele unui copac, G. a lăsat să-i cadă bastonul - era un baston de abanos cu o măciulie de argint din Caucaz - și unul dintre noi s-a aplecat, l-a ridicat și i l-a întins. G. a mai făcut câțiva pași, apoi, întorcându-se către noi, a zis:

- Asta înseamnă astrologie, înțelegeți? Toți ați văzut că mi-a căzut bastonul. De ce doar unul dintre voi l-a ridicat? Să răspundă fiecare, pe rând.

Unul a spus că nu văzuse căzând bastonul, pentru că se uita în altă parte. Al doilea, că-și dăduse seama că lui G. nu-i căzuse bastonul întâmplător, ca atunci când un baston se agață de ceva, ci că îl lăsase dinadins. Asta îl făcuse curios și așteptase să vadă ce se petrece. Al treilea a spus că a văzut căzând bastonul dar că era prea absorbit de gândurile sale asupra astrologiei, încercând mai ales să-și amintească ceea ce spusese G. odată despre aceasta, pentru a acorda suficientă atenție acestui eveniment. Al patrulea a văzut și el căzând bastonul și s-a gândit să îl ridice dar, chiar în acel moment, celălalt îl ridicase și i-l dăduse lui G. Al cincilea a spus că a văzut bastonul și că s-a văzut imediat aplecându-se și dându-l lui G.

G. a surâs ascultându-ne.

- Asta este astrologie, a zis el. În aceeași situație, un om vede și face ceva, altul altceva, al treilea altceva, și așa mai departe. Și fiecare acționează conform tipului său. Observați-i pe ceilalți, observați-vă pe voi înșivă în acest mod și poate vom vorbi altă dată de o astrologie ezoterică.

Timpul a trecut foarte repede. Scurta vară de la Essentuki se apropia de sfârșit. Începusem să ne gândim la iarnă și să facem tot felul de planuri.

Și deodată totul s-a schimbat. Pentru un motiv care mi s-a părut accidental și care era rezultatul certurilor între unii dintre colegii noștri, G. a anunțat disoluția grupului și oprirea oricărui lucru. Mai întâi nu ne-a venit să credem, gândindu-ne că ne supune la un test. Și atunci când a spus că pleacă singur cu Z. pe coasta Mării Negre, toți - cu excepția unui mic număr dintre noi care trebuia să se întoarcă la Moscova sau la St. Petersburg - au anunțat că îl vor urma oriunde s-ar duce. G. a fost de acord cu aceasta, dar a spus că fiecare va trebui de acum să se ocupe singur de el însuși și că nu va fi vorba de nici o muncă, oricare ar fi dorința noastră.

Toate astea m-au surprins mult. Momentul mi s-a părut foarte prost ales pentru o "glumă" şi dacă ceea ce zicea G. era serios, atunci de ce a mai fost începută toată această muncă? În timpul acestei perioade, nimic nou nu a apărut în noi. Şi dacă G. începuse să ne facă să lucrăm aşa cum eram, atunci de ce se oprea acum?

Pentru mine asta nu schimba practic nimic. Am decis să petrecem iarna în Caucaz, orice s-ar întâmpla. Dar aceasta bulversa proiectele celor mai mulţi din grupul nostru, care se aflau încă în incertitudine; pentru ei dificultatea devenea de netrecut. Şi trebuie să recunosc că, de atunci, încrederea mea în G. a început să se clatine. În fapt, despre ce era vorba? Mă deranja ceva în mod deosebit? Mi-e greu să-mi dau seama chiar şi acum. Fapt este că, începând din acel moment, puţin câte puţin, îl separam pe G. de ideile sale, ceea ce până atunci nu mai făcusem niciodată.

La sfârşitul lunii august l-am însoţit mai întâi pe G. la Tuapse şi de acolo m-am îndreptat spre St. Petersburg cu intenţia de a-mi aduce câteva obiecte. Din păcate, a trebuit să las în urmă toate cărţile mele. Gândeam, la acea vreme, că ar fi fost riscant să le iau cu mine în Caucaz. Dar la St. Petersburg, bineînţeles, totul s-a pierdut.

CAPITOLUL XVIII

N-am reuşit să părăsesc St. Petersburg decât la 15 octombrie, cu o săptămână înainte de revoluţia bolşevică. Era imposibil să mai rămân chiar şi o zi. Se apropiau vremuri destul de grele. O tensiune morbidă se simţea în aer. Se aştepta desfăşurarea unor evenimente inevitabile. Zvonurile circulau, fiecare mai absurd, mai stupid decât celelalte. Era o stare de năuceală generală. Nimeni nu-şi putea imagina viitorul. "Guvernul provizoriu", învingându-l pe Korniloff, negocia în maniera cea mai corectă cu bolşevicii, care nu-şi ascundeau dispreţul de "miniştri socialişti" şi căutau numai să câştige timp. Germanii, din anumite motive, nu au mai înaintat spre St. Petersburg, mai ales că acolo nu mai era front de luptă. Şi erau numeroşi cei care îşi puneau acum speranţele în ei să-i salveze odată de "guvernul provizoriu" şi de bolşevici. Cât despre mine, nu împărtăşeam aceleaşi speranţe deoarece, după părerea mea, ceea ce se întâmpla în Rusia scăpase de acum de sub orice control.

La Tuapse domnea încă o linişte relativă. Un fel de soviet îşi avea sediul în reşedinţa de vară a şahului Persiei, dar jafurile nu începuseră încă. G. s-a instalat destul de departe de asta, în sud, la vreo treizeci de kilometri de Sochi. Închiriase o casă care domina marea, cumpărase o pereche de cai şi trăia acolo cu un grup de vreo zece persoane.

I-am găsit. Locul era minunat, plin de trandafiri - într-o parte marea, de partea cealaltă lanţuri de munţi deja înzăpeziţi. Îmi părea rău pentru aceia dintre prietenii noştri care se aflau încă la Moscova sau la St. Petersburg.

Dar în ziua următoare sosirii mele am observat că ceva nu era în regulă. Nu mai era aceeaşi atmosferă de la Essentuki. Am fost mai ales mirat de atitudinea lui Z. Când ne-am despărţit, la începutul lui septembrie, pentru a merge la St. Petersburg, Z. era plin de entuziasm; mă tot bătea la cap să nu întârzii, de teamă ca nu cumva să-mi fie greu să mă mai întorc.

- Crezi că nu voi mai vedea niciodată St. Petersburgul? l-am întrebat.

- Cel ce zboară către munţi nu se mai întoarce! mi-a răspuns el.

Şi acum, abia sosit la Ouch Dere, vedeam că Z. avea intenţia să plece la St. Petersburg.

- Dar ce va face acolo? Şi-a părăsit serviciul. De ce vrea să plece? l-am întrebat pe Dr. Sh.

- Nu ştiu. G. este nemulţumit de el şi spune că este mai bine să plece.

Vroiam să vorbesc cu Z., dar el mă evita, nu-i fără nici o plăcere să-mi explice motivele care îl determinau să plece. Se mulţumea să-mi spună numai că, într-adevăr, avea intenţia să plece.

Puţin câte puţin, întrebându-i pe ceilalţi, am aflat ce se întâmplase: o ceartă foarte absurdă între G. şi câţiva letoni, vecini de-ai noştri. Z., care era de faţă, spusese sau făcuse ceva care nu i-a plăcut lui G. şi începând din acea zi atitudinea lui G. se schimbase complet faţă de Z. G. nu-i mai adresa nici un cuvânt şi, în general, îl punea pe Z. în astfel de situaţii încât acesta a trebuit să-şi anunţe plecarea.

Găseam că aceasta este o idioţenie. A merge la St. Petersburg într-un asemenea moment era culmea absurdităţii. Nu găseai acolo decât foamete, dezordine şi jafuri. În mod normal nimeni nu şi-ar fi putut imagina, în acele vremuri, că nu vom mai vedea niciodată St. Petersburg.

Eu aveam intenţia să mă reîntorc acolo în primăvară. Gândeam că atunci situaţia se va schimba. Dar acum, în iarnă, aceasta era fără sens. Dacă Z. s-ar fi interesat de politică, dacă ar fi vrut să urmărească desfăşurarea evenimentelor, atunci da, l-aş fi putut înţelege. Dar cum nu era cazul, nu găseam pentru plecarea lui nici cel mai mic motiv. Am început atunci să-l conving să mai aştepte, să nu ia deocamdată nici o hotărâre, să vorbească cu G. pentru a clarifica situaţia. Z. mi-a promis că nu se va grăbi. Dar vedeam că se afla, într-adevăr, într-o situaţie foarte dificilă. G. îl ignora complet şi aceasta producea asupra lui Z. o impresie deprimantă. Două săptămâni s-au scurs astfel. Argumentele mele aveau efect asupra lui Z. spunându-mi, până la urmă, că ar mai rămâne, dacă G. i-ar permite. Şi plecă să vorbească cu G., dar reveni foarte repede, cu o faţă răvăşită.

- Ei bine, ce ţi-a spus?

- Nimic deosebit. Mi-a spus că, dacă tot m-am decis să plec, ar fi mai bine să o fac.

Z. a plecat. Nu puteam admite asta. N-aş fi lăsat nici un câine să plece la St. Petersburg într-un asemenea moment.

G. avea intenţia să petrecem iarna la Ouch Dere. Am ocupat mai multe case dispuse pe o porţiune de teren destul de mare. Nu mai era acum nici o "muncă" de genul celei pe care o făceam la Essentuki. Tăiam lemne pentru iarnă, mergeam la cules de pere pădureţe. G. mergea adesea la Sochi, unde unul dintre prietenii noştri era internat, deoarece contractase o febră tifoidă înainte de venirea mea.

Pe neaşteptate, G. s-a decis să plece. Gândea că putem fi izolaţi de restul Rusiei, legăturile putând fi uşor întrerupte, şi am fi rămas astfel fără provizii.

G. plecă cu jumătate dintre noi şi îl trimise apoi pe Dr. Sh să-i aducă şi pe ceilalţi. Din nou împreună, la Tuapse, am început să facem

excursii de-a lungul coastelor, către nord, unde nu exista cale ferată. Într-una din aceste excursii, Sh. întâlni câţiva dintre prietenii săi de la St. Petersburg, care aveau o casă la ţară la vreo patruzeci de kilometri în nord. Am petrecut noaptea cu ei şi în dimineaţa următoare G. a închiriat o casă situată la un kilometru de a lor. Aici micul nostru grup se reînchegă. Patru dintre noi au plecat la Essentuki.

Am locuit acolo timp de două luni. A fost o perioadă pasionantă, G., Dr. Sh. şi cu mine mergeam săptămânal la Tuapse pentru a ne aproviziona şi a aduce furaje pentru cai. Aceste curse îmi vor rămâne întipărite în minte pentru totdeauna. Fiecare dintre ele dădea naştere la cele mai neaşteptate aventuri, la conversaţiile cele mai interesante. Casa noastră, situată la vreo cinci kilometri de centrul satului Olghniki, domina marea. Eu speram să rămânem acolo mai mult timp. Dar în a doua jumătate a lui decembrie veneau zvonuri cum că o parte a armatei caucaziene înainta spre Rusia de-a lungul coastelor Mării Negre. G. a decis să ne întoarcem la Essentuki pentru a începe acolo o nouă perioadă de "muncă". Eu am plecat primul. Am luat cu mine o parte din lucrurile noastre, la Pyatigorsk şi am revenit. Era posibil să circuli la orice oră doreai, chiar dacă erau bolşevici la Armavir.

Bolşevicii, în general, îşi aveau efectivele în nordul Caucazului şi deja se produceau ciocniri între cosaci şi ei. La trecerea noastră prin Mineralni Vodi totul era aparent liniştit, chiar dacă numeroase persoane detestate de bolşevici fuseseră ucise de aceştia.

G. a închiriat o casă mare la Essentuki şi a trimis o scrisoare circulară datată 12 februarie şi având semnătura mea tuturor membrilor grupelor noastre din Moscova şi St. Petersburg invitându-i, împreună cu cei apropiaţi lor, să vină să locuiască şi să "lucreze" alături de el.

Foametea deja făcea ravagii la St. Petersburg şi la Moscova; totuşi, în Caucaz era încă belşug. Devenise foarte dificil să circuli şi câţiva, în ciuda marii lor dorinţe, nu au putut veni. Au venit, totuşi, în jur de patruzeci de persoane. Împreună cu ele reveni şi Z. căruia, de asemenea, îi fusese adresată circulara. A venit complet bolnav.

În februarie, pe când încă eram în incertitudine, G. mi-a spus, într-o zi, arătându-mi casa şi tot ce aranjase:

- Înţelegi acum pentru ce am strâns bani la Moscova şi la St. Petersburg. Îmi vei spune poate că o mie de ruble ar fi prea mult. Dar nici chiar această sumă nu este suficientă. Plata s-a făcut abia pentru o persoană şi jumătate... Şi deja am cheltuit mai mult decât am primit atunci.

G. avea intenţia să închirieze sau să cumpere un teren, să facă grădini de legume şi zarzavaturi şi, în general, să organizeze o colonie. Dar a fost impiedicat de evenimentele care începuseră în timpul verii.

După ce s-au strâns toţi prietenii noştri, în martie 1918, s-au stabilit reguli foarte stricte în casa noastră, în grupul nostru: era interzis să părăseşti locurile, se organizau plantoane zi şi noapte. Şi am început cele

mai variate practici. În organizarea casei şi a vieţii noastre intrau principii foarte interesante.

Exerciţiile erau de data aceasta mult mai dificile şi mai variate decât cele din vara precedentă: exerciţii ritmice acompaniate de muzică, dansuri ale dervişilor, exerciţii mentale, studii ale diverselor moduri de a respira şi aşa mai departe. Printre cele mai dificile erau exerciţiile de imitare a fenomenelor psihice: cititul gândului, clarviziunea, manifestări mediumice, etc. Înainte de a le începe pe acestea din urmă, G. ne-a explicat că studiul acestor "trucuri", cum le numea el, era obligatoriu în toate şcolile orientale pentru că, înainte de a studia toate imitările, toate contrafacerile posibile, era inutil să începi studiul fenomenelor cu caracter supranormal. Un om nu poate distinge lucrurile adevărate până nu cunoaşte toate trucurile şi nu se arată capabil să le reproducă el însuşi. Mai mult, G, spunea că studiul practic al acestora nu putea favoriza mai bine dezvoltarea perspicacităţii, a acuităţii observaţiei, a isteţimii şi al multor alte calităţi care ignoră limba psihologiei obişnuite, dar care trebuie dezvoltate.

Totuşi efortul nostru se îndrepta mai ales asupra ritmicii şi asupra ciudatelor dansuri destinate pregătirii în vederea executării ulterioare a exerciţiilor dervişilor. G. nu ne spunea nici scopurile, nici intenţiile sale dar, după ceea ce spusese mai înainte, puteam să ne dăm seama că toate acestea urmăreau să ne aducă la un mai bun control al corpului nostru fizic.

În plus, pentru ei care nu aveau bani, erau organizate exerciţii, dansuri, gimnastică de întreţinere, conferinţe, însărcinări casnice, practici speciale.

Mi-aduc aminte că, atunci când am părăsit Alexandropol, anul trecut, G. purta cu el o ladă plină cu fire de mătase, pe care o luase aproape pe nimic dintr-un târg. Ducea totdeauna această ladă cu el. După ce ne-am strâns la Essentuki, G. a împărţit mătasea femeilor şi copiilor. Pentru a o depăna, ne-a pus să facem piepteni în formă de stea. La urmă, cei dintre noi care aveau daruri de negustori, au vândut această mătase buticarilor din Pyatigorsk, Kislovodsk, şi Essentuki. Ţin să vă amintesc că la acea vreme negustorii erau foarte rari. Cât despre mătase, era incredibil de greu să o procuri. Această muncă s-a prelungit timp de două luni şi ne-a adus un profit foarte mare.

În vremuri normale, o colonie ca a noastră n-ar fi putut rezista la Essentuki şi, probabil, nici într-o altă regiune a Rusiei. Am fi atras atenţia, am fi trezit curiozitatea publică, ar fi intervenit poliţia, s-ar fi iscat un scandal pe care nu l-am fi putut evita, toate acuzaţiile posibile ne-ar fi fost aduse şi toate tendinţele politice, sectare sau imorale ne-ar fi fost, cu siguranţă, atribuite. Oamenii sunt astfel făcuţi încât trebuie să atace, să critice, în mod necesar, tot ceea ce nu pot înţelege. Dar în acele vremuri, adică în anul 1918, cei mai indiscreţi erau ocupaţi să-şi salveze pielea de bolşevici; cât despre aceştia, nu erau încă atât de puternici încât să se intereseze de viaţa particulară a oamenilor sau a organizaţiilor care nu

aveau caracter politic. Şi cum printre intelectualii capitalei reuniţi atunci la Mineralni Vodi tocmai se constituiseră foarte multe grupe de "lucrători", nimeni nu ne dădea nici cea mai mică atenţie.

Într-o seară, în timpul unei conversaţii, G. ne-a sugerat să găsim un nume pentru colonia noastră şi, în general, să găsim un mod de a ne legitima. Pyatigorsk era, la acea vreme, în mâna bolşevicilor.

- Gândiţi-vă la ceva de genul "Sodrujestvo"[4], a spus el, adăugându-i "artizani ai meseriei" sau "internaţională". Oricum, ei nu vor înţelege. Dar este bine ca, pentru ei, să avem o denumire.

Fiecare îşi dădu părerea în această privinţă.

Erau organizate în casa în care locuiam conferinţe publice bilunare. La aceste conferinţe venea un public numeros, în faţa căruia făceam demonstraţii de imitare a fenomenelor psihice, care nu erau totuşi prea reuşite, deoarece publicul nu respecta întocmai instrucţiunile noastre.

Poziţia mea personală faţă de lucrul cu G. s-a modificat puţin câte puţin. În cursul unui an întreg văzusem lucruri pe care nu puteam să le înţeleg, acestea se acumulau şi eu simţeam că *trebuie să plec de acolo*.

Această schimbare poate să pară ciudată şi neaşteptată după tot ce am scris până aici, dar ea se cristaliza puţin câte puţin. Deja, după câtva timp, vedeam posibilitatea de a-l separa pe G. de *ideile* sale. N-aveam nici o îndoială în ceea ce priveşte autenticitatea şi valoarea ideilor lui. Dimpotrivă, cu cât reflectam mai mult, cu atât ele penetrau mai adânc în mine şi cu atât mai mult învăţam să le apreciez şi să le realizez semnificaţia. Dar începeam să mă îndoiesc că ar fi posibil pentru mine, sau chiar pentru majoritatea însoţitorilor noştri, de a continua "lucrul" sub directa îndrumare a lui G. Nu vreau să spun pentru nimic în lume că găseam nepotrivite acţiunile sau metodele sale, nici că ele nu mai răspundeau cerinţelor mele. Aceasta ar fi fost în totală contradicţie cu ceea ce se crede despre îndrumarea unei munci ezoterice. Acceptasem natura acestei practici şi înţelegeam, în consecinţă, că nici un fel de critică nu ar putea fi adusă celui care o conduce. Este imposibil în acest caz "să nu fii de acord" cu o astfel de persoană. Dimpotrivă, toată munca constă în a face ceea ce-ţi indică maestrul, conformându-te ideilor sale, chiar şi atunci când nu ţi le explică clar, limpede; nu este vorba decât de a-l ajuta în *tot* ceea ce face. Nu trebuie să ai altă atitudine. Şi G. ne-a spus-o de mai multe ori: cel mai important în muncă este *să-ţi aminteşti că ai venit pentru a învăţa* şi nu pentru altceva.

Totuşi, aceasta nu înseamnă că un om trebuie să urmeze împotriva voinţei sale o cale care nu răspunde cerinţelor sale interioare. G. însuşi spunea că el nu are şcoli "generale", că fiecare *maestru* al unei şcoli are

---

[4] Sodrujestvo = aproximativ: "Uniunea Prietenilor cu un Scop Comun".

propria sa specialitate. Unul este sculptor, altul muzician, un al treilea învaţă un alt lucru şi toţi elevii unui astfel de *maestru* trebuie să-i studieze specialitatea. Posibilitatea unei alegeri există, deci. Depinde de fiecare să găsească acel *maestru* a cărui specialitate este *capabil* să o studieze, care să se apropie cel mai mult de gusturile, tendinţele şi capacităţile sale.

Că există căi foarte interesante cum ar fi muzica sau sculptura, este indiscutabil. Dar nu toată lumea poate fi obligată să înveţe muzica sau sculptura. În orarul unei şcoli există obiecte obligatorii dar există, de asemenea, şi materii auxiliare, folosite numai ca mijloace pentru studiul celor obligatorii. Astfel, şcolile diferă mult. După doctrina celor trei căi, metodele fiecărui *maestru* se pot apropia mai mult fie de calea fachirului, fie de calea călugărului, fie de calea yoghinului. Şi este evident că un elev poate începe prin a se păcăli, alegând un ghid pe care în realitate nu-l poate urma. Va fi, deci, obligaţia ghidului să-l întoarcă pe elevul cu adevărat incapabil să "lucreze" cu el, adică să-i asimileze metodele şi să ajungă la înţelegerea subiectelor care sunt specialitatea sa. Când aceasta se produce totuşi şi, când un om, începând să practice alături de un ghid pe care nu-l poate urma, îşi dă seama de asta, atunci, bineînţeles că el trebuie să plece, să caute un alt *maestru* sau să înceapă o muncă independentă, dacă este capabil.

În ceea ce priveşte relaţiile mele cu G. credeam, la acea vreme, că mă păcălisem şi că, dacă aş mai fi rămas cu el, n-aş mai fi mers în aceeaşi direcţie ca la început. Şi gândeam că toţi membrii micului nostru grup erau într-o situaţie analoagă, dacă nu identică.

Era o constatare surprinzătoare, dar era absolut justă. N-aveam nimic de reproşat metodelor lui G., chit că ele nu-mi conveneau. Atunci mi-a venit în minte un exemplu foarte clar. N-avusesem niciodată o atitudine negativă faţă de religie, adică faţă de "calea călugărului", totuşi n-aş fi putut să cred nici o clipă că o astfel de cale era posibilă sau convenabilă pentru mine. Dacă, deci, după trei ani de muncă, puteam aprecia că G. ne conducea către "mânăstire" şi că ne cerea de acum înainte observarea tuturor riturilor, a tuturor ceremoniilor, aceasta era pentru mine un motiv suficient pentru a nu fi de acord şi pentru a pleca, chiar cu riscul de a pierde îndrumarea acestuia. Aceasta nu vrea să spună că religia îmi apărea ca o cale falsă. Dimpotrivă, această cale este, poate, mai corectă decât a mea, dar *ea nu este a mea*.

Nu am luat hotărârea de a părăsi munca, de a-l părăsi pe G., fără o mare luptă interioară. Aveam o bază solidă pentru a o putea lua cu uşurinţă de la început. Dar asta nu avea importanţă. Fără îndoială, nu abandonam nimic din ce achiziţionasem în aceşti trei ani. Totuşi, nu mi-a luat mai puţin de un an până să aprofundez şi să descopăr cum ar fi posibil să "lucrez" în aceeaşi direcţie cu a lui G., păstrându-mi, în acelaşi timp, independenţa.

M-am mutat într-o altă casă şi am reluat cartea pe care începusem

să o scriu la St. Petersburg și care trebuia să apară mai târziu cu titlul *Un nou model al Universului*.

În "foaier", conferințele și demonstrațiile au mai continuat o vreme, apoi au încetat.

Uneori îl întâlneam pe G. în parc, sau pe stradă, alteori venea el la mine. Dar eu evitam să mai merg la "foaier". În această vreme, situația din nordul Caucazului începea să se înrăutățească. Noi eram rupți de Rusia centrală, neștiind nimic din ceea ce se petrecea acolo. După primul raid al cosacilor asupra orașului Essentuki, situația s-a agravat și mai mult și G. a decis să părăsească Mineralni Vodi. Nu a spus unde avea intenția să plece și, de altfel, ce ar fi putut spune în astfel de condiții?

Cei care părăsiseră deja Mineralni Vodi încercaseră să ajungă la Novorossiysk, iar eu credeam că G. va încerca, de asemenea, să meargă în acea direcție. La rândul meu, am decis să părăsesc Essentuki. Dar nu voiam să plec înaintea lui. În această privință, încercam un sentiment ciudat. Vroiam să aștept până la sfârșit, să fac tot ceea ce depindea de mine, pentru a nu-mi reproșa mai târziu că am lăsat să-mi scape o cât de mică posibilitate. Îmi era foarte dificil să abandonez ideea "muncii" alături de G.

La începutul lui august, G. a părăsit Essentuki. Cea mai mare parte a celor care locuiseră la "foaier" l-au însoțit. Unii au plecat înainte, iar vreo zece persoane au rămas la Essentuki. Eu am decis să merg la Novorossiysk. Dar circumstanțele s-au modificat rapid. O săptămână după plecarea lui G., toate căile de comunicație au fost întrerupte, chiar și cu localitățile cele mai apropiate. Cosacii își multiplicaseră raidurile pe linia căii ferate care ducea la Mineralni Vodi și imediat au început jafurile bolșevicilor, rechizițiile lor și tot restul. Atunci au fost masacrați "ostaticii" din Pyatigorsk, generalul Russky, generalul Rodko-Dimitrev, prințul Urussev și mulți alții.

Trebuie să mărturisesc că mă simțeam îngrozitor. Nu plecasem în străinătate, când aceasta era posibil, pentru a continua să "lucrez" alături de G. și iată-mă despărțit de G., și acum izolat total din cauza bolșevicilor.

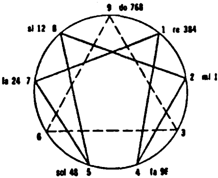
Cei dintre noi care au rămas la Essentuki aveau să trăiască vremuri foarte grele. Pentru mine și pentru familia mea, lucrurile mergeau relativ bine. Numai doi, din patru, contractaseră febră tifoidă; nu a murit, însă, nici unul. Nu am fost victima nici unui jaf. Și nu am încetat niciodată să am de lucru și să câștig astfel banii necesari existenței. Nu era însă la fel și pentru ceilalți. În ianuarie 1919 am fost eliberați de cosaci de către armata condusă de Denikin. Dar nu am părăsit Essentuki decât în vară. Veștile pe care le aveam despre G. se reduceau la câteva scurte informații. Ajunsese, de-a lungul căii ferate, la Maikop, după care toți, pe jos, împreună cu el, pe un drum splendid, dar foarte dificil, au traversat munții ajungând în portul Sochi care tocmai fusese luat de georgieni. Ducând cu ei toate bagajele, în regiuni fără drumuri sau poteci, înfruntând toate

pericolele posibile, ei au atins înălţimi unde nici vânătorii nu se aventurau decât foarte rar. Astfel, le-a trebuit o lună pentru a ajunge la mare.

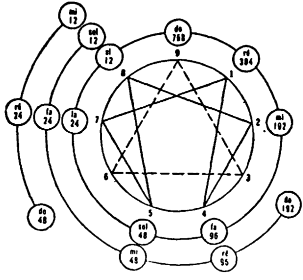
Dar nu mai domnea acelaşi spirit. La Sochi cei mai mulţi s-au separat de G., aşa cum prevăzusem. Între alţii, P. şi Z. Numai patru persoane au rămas cu el, dintre care Dr.Sh., care făcea parte din prima grupă constituită la St. Petersburg. Ceilalţi nu făceau parte decât din "grupurile mai mici".

În februarie, P., care se stabilise la Maikop după despărţirea de G., a venit la Essentuki pentru a o găsi pe mama sa; de la el am aflat toate detaliile călătoriei către Sochi. Cei de la Moscova erau plecaţi la Kiev. G. cu cei patru companioni ai săi ajunseseră la Tiflis. În primăvară am aflat că el începuse "lucrul" cu un nou grup şi o nouă orientare, în principal pe muzică, dansuri şi exerciţii ritmice.

La sfârşitul iernii, condiţiile de viaţă îmbunătăţindu-se, am început să răsfoiesc notele şi diagramele pe care, cu permisiunea lui G., le păstrasem după St. Petersburg. Atenţia mi-a fost atrasă în mod deosebit de *eneagramă*. Explicaţia eneagramei rămânea incompletă, dar aveam siguranţa că ea putea fi continuată. Am văzut curând că trebuia înainte de toate să înţelegi semnificaţia "şocului" aparent nelalocul lui situat în eneagramă între notele SOL şi LA. Amintindu-mi atunci de comentariile care fuseseră făcute, mi-am îndreptat atenţia asupra a ceea ce dările de seamă de la Moscova spuneau despre influenţa celor trei octave una asupra celeilalte, în "diagrama hranei". Am desenat diagrama aşa cum ne fusese ea dată şi am văzut că reprezenta, până la un anumit grad, "diagrama hranei".

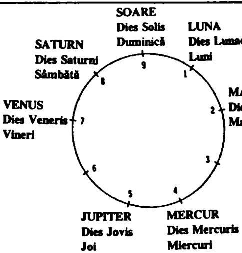
Punctul trei sau semitonul MI - FA era locul unde intervenea "şocul" dat de DO 192 al celei de a doua octave. Adăugând începutul acestei octave la eneagramă, am văzut că punctului 6 îi corespundea semitonul MI - FA al celei de-a doua octave şi "şocul" acestei octave apărea sub forma lui DO 48 al celei de-a treia octave, care începea în acest punct. Desenul complet al octavelor reieşea după cum urmează:

Aceasta însemna că locul "şocului" nu era deloc greşit situat. Punctul 6 desemna existenţa "şocului" şi în cea de-a doua "octavă" şi "şocul" era DO-ul care începea a treia octavă. Cele trei octave erau formate toate din H12 Într-una era SI12, în următoarea SOL12, iar în a treia MI12. A doua octavă care se termina la 12 în eneagramă, ar fi trebuit să continue. Dar SI12 şi MI12 pretindeau un "şoc adiţional". Am reflectat mult, la acea vreme, asupra naturii acestor "şocuri", dar voi vorbi despre ele mai târziu.

Simţeam toată bogăţia conţinutului eneagramei. Punctele 1,2,4,5,7,8 reprezentau, după "diagrama hranei", diferite "sisteme" ale organismului: 1 = sistemul digestiv; 2 = sistemul respirator; 4 = circulaţia sângelui; 5 = creierul; 7 = măduva spinării; 8 = sistemul simpatic şi organele sexuale. Urma ca direcţia liniilor interioare 14285721, adică rezultatul diviziunii lui 1 la 7, să indice direcţia curentului sanguin sau distribuţia sângelui arterial în organism, apoi întoarcerea sa sub formă de sânge venos. Era, mai ales, interesant de notat că *punctul de retur* nu era prin inimă, ci prin sistemul digestiv, ceea ce este adevărat, pentru că sângele venos se focalizează mai întâi în producerea digestiei; este dus apoi către atriul drept, prin ventriculul drept, apoi către plămân pentru a absorbi oxigen şi de acolo trece la atriul stâng, apoi în ventriculul stâng; după care, prin aortă, trece în sistemul arterial.

Un examen ulterior al eneagramei avea să-mi mai arate că cele *şapte puncte* puteau să reprezinte cele *şapte planete* ale lumii vechi; altfel spus, eneagrama putea fi un simbol astronomic. Şi, luând planetele în ordinea zilelor săptămânii, obţinem figura următoare:

Nu eram tentat să mai continui, căci nu aveam la îndemână cărțile necesare și nu aveam nici timp. "Evenimentele" nu-mi permiteau deloc speculații filozofice. Trebuia să trăiești, adică să cauți un loc unde ai putea locui și munci. Revoluția, cu toate consecințele ei, îmi provoca un profund dezgust fizic. Dar, în ciuda simpatiei mele pentru "albi", nu puteam să cred în succesul lor. Bolșevicii își înmulțeau promisiunile pe care nici ei înșiși și nici altcineva nu le-ar fi putut ține. În asta își găseau forța. Pe acest plan erau imbatabili. Dacă adăugați la aceasta faptul că Germania îi susținea văzând în ei posibilitatea unei revanșe în viitor realizați că era imposibilă victoria albilor. "Armata voluntară" care ne eliberase de bolșevici putea să le țină piept și să-i învingă. Dar nu știa să-și administreze teritoriile eliberate. Conducătorii ei nu aveau în această privință nici programe, nici experiență. Normal, nu li se putea cere așa ceva. Dar faptele sunt fapte. Situația era foarte instabilă și valul care continua să macine Moscova putea foarte bine să revină oricând.

Trebuia să plec în străinătate. Îmi fixasem Londra ca obiectiv final. Mai întâi pentru că acolo cunoșteam multă lume, apoi credeam că printre englezi ideile mele își vor găsi mai mult ecou decât în oricare altă parte. Mai mult, când eram la Londra, la plecarea mea spre India, apoi la întoarcere, la începutul războiului, decisesem că aici voi scrie și voi publica o carte începută în 1911 cu titlul *Înțelepciunea zeilor* și care avea să apară apoi sub titlul *Un nou model al universului*. Această carte, în care atingeam probleme de religie, și în special descriam noi metode de studiu al Noului Testament, n-ar fi putut fi publicată în Rusia.

Așa încât am decis să plec la Londra și să încerc să organizez aici conferințe și grupuri analoage celor de la St. Petersburg. Dar n-aveam să-mi văd planurile realizate decât trei ani mai târziu. 1919 este anul în care am reușit, în sfârșit să părăsesc Essentuki. În acea vreme lucrurile se mai liniștiseră și viața își reluase un curs relativ normal. Dar această acalmie

nu-mi inspira nici o încredere. Trebuia să plec în străinătate. Am ajuns mai întâi la Rostov, apoi la Ekaterinodar şi Novorossiysk, pentru a reveni la Ekaterinodar. Acest oraş era la acea vreme capitala Rusiei. Am regăsit acolo mulţi dintre membrii grupurilor noastre care părăsiseră Essentuki înaintea mea şi câţiva dintre prietenii mei din St. Petersburg. Am păstrat amintirea unei conversaţii cu unul dintre ei. Mi-a cerut, în momentul în care începusem să vorbim despre învăţătura lui G. şi despre munca asupra sinelui, să-i spun câteva rezultate practice pe care le obţinusem. Amintindu-mi tot ce mi se întâmplase anul trecut, şi în special după plecarea lui G., i-am spus că dobândisem o *încredere specială*, pe care n-o puteam defini într-un cuvânt, dar că i-o voi descrie.

- Aceasta nu este o încredere în sine în sensul curent al cuvântului, i-am spus. Dimpotrivă. Este mai curând o încredere sau o certitudine a perfectei semnificaţii a *eu*-lui obişnuit - vorbesc despre acest "eu" pe care noi îl cunoaştem în mod obişnuit. Da, dacă mi s-ar întâmpla ceva teribil, ca atâtor prieteni ai mei anul trecut, atunci *nu acest eu obişnuit, ci un altul*, ar fi acela care ar şti să se ridice deasupra situaţiei. În urmă cu doi ani, G. m-a întrebat dacă n-am simţit în mine însumi prezenţa unui alt eu şi i-am răspuns că nu am experimentat nici o schimbare de acest fel. Acum tind să folosesc un alt limbaj. Şi pot să vă explic cum s-a produs această transformare. Asta nu s-a făcut dintr-o dată şi nu este o schimbare care să fi cuprins toate momentele vieţii mele. Viaţa mea şi-a urmat cursul său obişnuit, cu toate aceste mici "eu"-ri banale şi stupide, în afară de câteva, poate, care şi acestea deja mi-au devenit insuportabile. Dar dacă ar avea loc unele evenimente grave, atunci ştiu că le-aş putea face faţă nu cu acest mic "eu" obişnuit care vă vorbeşte acum şi care poate fi intimidat, ci cu un altul, un "Eu" mare, pe care nimic nu-l poate speria şi care ar fi pregătit pentru orice s-ar întâmpla. Nu pot să vă dau o descriere mai frumoasă. Pentru mine este un fapt. Şi acest fapt este net legat de munca pe care mea. Mă cunoaşteţi şi ştiţi că nu sunt omul care să se lase tulburat de orice lucru. Dar acum este vorba de o stare diferită, care are un gust total diferit. Şi este pentru că ştiu că această nouă încredere nu este fructul experienţei vieţii mele, ci rezultatul muncii asupra mea însumi, pe care am început-o în urmă cu patru ani.

La Ekaterinodar şi mai târziu, în timpul iernii, la Rostov, am format un mic grup şi, urmând un plan pe care îl concepusem iarna trecută, am ţinut conferinţe pentru a expune ideile lui G.; luam ca punct de plecare lucrurile vieţii obişnuite (care îmi permiteau mai uşor să spun ceea ce aveam de spus).

În cursul verii şi toamnei anului 1919 am primit două scrisori de la G., una la Ekaterinodar, cealaltă la Novorossiysk. El mi-a scris că a deschis la Tiflis un "Institut pentru dezvoltarea armonioasă a omului", al cărui program era foarte vast. A trimis în scrisoare şi un prospect care, într-adevăr, m-a pus pe gânduri. Începea prin aceste cuvinte:

«Cu autorizarea Ministerului Educaţiei Naţionale, Institutul pentru dezvoltarea armonioasă a omului, bazat pe sistemul lui G.I.G., a fost deschis la Tiflis. Institutul primeşte copii şi adulţi de ambele sexe. Cursurile au loc dimineaţa şi seara. Programul de studii cuprinde: gimnastica de toate felurile (ritmică, medicală şi altele), exerciţii pentru dezvoltarea voinţei, a memoriei, a atenţiei, a gândirii, a sensibilităţii, a instinctelor etc., etc».

Prospectul adăuga: «Sistemul lui G.I.G. era deja aplicat într-o serie de oraşe mari precum Bombay, Alexandria, Kabul, New York, Chicago, Cristiania, Stockholm, Moscova, Essentuki şi în toate filialele şi foaierele acestei "veritabile fraternităţi internaţionale de practicanţi"».

La sfârşitul prospectului se găsea o listă de "profesori specialişti" ai Institutului pentru dezvoltare armonioasă a omului, în care am găsit şi propriul meu nume, cât şi pe acela al inginerului P. şi al lui J., un alt membru al grupului nostru care trăia în vremea aceea la Novorossiysk şi care nu avea nici cea mai mică intenţie să meargă la Tiflis. G. îmi mai scria că este pe cale să pregătească baletul "Lupta Magilor" şi, fără a face cea mai mică aluzie la dificultăţile trecutului, mă invita la Tiflis pentru a lucra cu el. Era exact felul lui de a se comporta. Dar, din mai multe motive, nu m-am putut duce la Tiflis. Mai întâi, existau mari obstacole materiale, apoi dificultăţile care apăruseră la Essentuki erau pentru mine foarte reale. Decizia mea de a-l părăsi pe G. mă costase foarte scump şi nu puteam renunţa aşa uşor, mai ales că argumentele sale îmi păreau subiecte de cauţiune. Trebuie să mărturisesc că programul I.D.A.O. (Institutul pentru dezvoltare armonioasă a omului) nu mă entuziasmase în mod deosebit. Sigur, înţelegeam că din motive de circumstanţe G. fusese constrâns să dea activităţii sale o formă exterioară oarecare, cum o făcuse la Essentuki, şi că aceasta putea să aibă aerul unei caricaturi. Nu era mai puţin adevărat pentru mine că în spatele acestei forme se găsea mereu **acelaşi lucru** şi că acesta nu se putea schimba. Dar nu eram deloc sigur că mă pot adapta la o astfel de formă. În acelaşi timp eram sigur că îl voi revedea pe G. curând.

P. a venit la Ekaterinodar - părăsise Maikop - şi am vorbit mult despre învăţătura lui G. şi despre G. însuşi. Starea sa de spirit era franc negativă. Totuşi ideea mea despre necesitatea imperioasă de a face distincţia între G. şi ideile sale l-a ajutat, mi se pare, să înţeleagă mai bine situaţia.

Am început să mă ocup cu cel mai viu interes de grupele mele. Vedeam în asta posibilitatea de a continua "munca". Ideile învăţăturii găseau ecou. Ele răspundeau nevoilor celor ce doreau să înţeleagă ce se petrece în ei şi în jurul lor. Asistam la sfârşitul acestui scurt epilog al istoriei ruse care înspăimânta:e atâta pe "prietenii şi aliaţii noştri". În faţa noastră totul era obscur. Eu petreceam toamna şi începutul iernii la Rostov. Acolo am întâlnit doi sau trei cunoscuţi din grupele noastre de la St.

Petersburg şi pe Z. care tocmai sosise de la Kiev. Z. avea atunci o atitudine mai puţin negativă decât P. în privinţa întregii practici. Am locuit împreună şi, chiar şi acolo, aveam impresia că discuţiile noastre îi permiteau să puncteze şi să recunoască faptul că primele sale evaluări fuseseră juste. S-a decis să-l caute pe G. la Tiflis. Dar destinul său era împotrivă. Am părăsit Rostov aproape în acelaşi timp cu el. Când Z. a ajuns la Novorossiysk, era deja bolnav, şi în primele zile de ianuarie 1920 a murit de variolă.

La puţin timp după aceea am reuşit să ajung la Constantinopol. Constantinopolul era atunci plin de ruşi. Am întâlnit aici numeroase cunoştinţe de la St. Petersburg şi, cu ajutorul lor, am ţinut numeroase conferinţe în sălile de la "Russki Mayak". Am reunit aici un auditoriu destul de numeros, format mai ales in tineri. Am continuat să dezvolt temele pe care le expusesem la Rostov şi la Ekaterinodar, legând toate ideile generale de psihologie şi filozofie cu cele ezoterice.

Nu am mai primit nici o scrisoare de la G., dar eram oricum sigur că el nu va întârzia să ajungă la Constantinopol. De fapt, el a sosit acolo în luna iunie, împreună cu un număr destul de mare de persoane. Pretutindeni în Rusia, până în cele mai îndepărtate provincii, munca grupurilor devenise imposibilă şi momentul îndreptării către Europa, pe care îl prevăzusem la St. Petersburg, sosise.

Eram foarte fericit să-l revăd pe G. şi mi se părea că, în interesul practicii noastre, toate dificultăţile precedente puteau fi îndepărtate. Încă mai credeam că pot lucra cu el ca la St. Petersburg. Şi îl invitam să ia parte la conferinţele mele în scopul de a-i prezenta auditoriul meu şi mai ales acel mic grup de vreo treizeci de persoane care se reuneau în sălile de la "Mayak".

G. a făcut atunci din baletul său "Lupta Magilor" centrul muncii. De altfel, vroia să reia la Constantinopol programul Institutului din Tiflis, care acorda cea mai mare atenţie dansurilor şi exerciţiilor ritmice destinate să-i pregătească pe elevii săi să ia parte la balet. Se gândea să facă din baletul său o şcoală. Eu lucram la scenariu, fapt care-mi permitea să-i înţeleg mai bine ideile. Toate dansurile şi scenele "Luptei Magilor" cereau o pregătire îndelungată şi foarte specială. Astfel, elevii care trebuiau să participe la balet erau forţaţi să studieze şi să dobândească controlul asupra lor înşişi, apropiind în această manieră revelarea formelor superioare de conştiinţă. Dansurile sacre, exerciţiile, ceremoniile diferitelor confrerii de dervişi, numeroase dansuri orientale puţin cunoscute, intrau aici ca elemente indispensabile.

Aceasta a fost o perioadă foarte interesantă pentru mine. G. venea adesea la Prinkipo. Împreună ne plimbam în "bazarele" din Constantinopol. Am mers să-i vedem pe dervişii Mehvlevi şi el mi-a explicat ceea ce nu eram capabil să înţeleg singur, şi anume faptul că învârtirile lor erau în raport cu un calcul mental, analog celui pe care ni-l arătase la Essentuki.

O vreme am lucrat cu el zi şi noapte. Dintre toate mi-a rămas în minte o noapte. "Traduceam" un cântec derviş pentru "Lupta Magilor". Atunci l-am văzut pe G. artistul şi G. poetul, pe care el îi ascundea aşa de bine - mai ales pe acesta din urmă. Lucram astfel: G. rememora versurile persane, uneori le recita cu o voce liniştită, apoi mi le traducea în rusă. După aproximativ un sfert de oră, când eram copleşit de forme, simboluri şi asimilaţii, el îmi spunea: "Bun, să rezumăm asta **într-un vers**". Eu nu încercam să pun în versuri, nici măcar să caut un ritm. Aceasta era complet imposibil. G. a continuat apoi, după un alt sfert de oră: "Şi acum un alt vers!" Am rămas aşezaţi până dimineaţa. Aceasta se petrecea pe strada Koumbaradji, puţin mai jos de vechiul consulat rus. În sfârşit, oraşul se deştepta. Scrisesem cred, cinci strofe şi mă oprisem la ultimul vers al ultimei strofe. Creierul meu nu mai era în stare de nici un efort în plus. G. râdea, dar şi el era obosit şi n-ar mai fi putut continua. Astfel, cântecul a rămas neterminat, pentru că n-am mai revenit asupra lui niciodată.

Au trecut astfel două sau trei luni. Îl ajutam pe G. cu toate forţele mele în organizarea Institutului său. Dar, puţin câte puţin, au apărut din nou aceleaşi dificultăţi ca la Essentuki. Astfel încât la deschiderea institutului său, în octombrie mi se pare, nu mai eram alături de ei. Totuşi, pentru a nu-l jigni, pentru a nu face din absenţa mea un motiv de discordie printre cei care-mi urmăriseră conferinţele, le-am întrerupt pe cele de aici şi nu am mai fost văzut la Constantinopol. De atunci, câţiva dintre auditorii mei obişnuiţi veneau regulat la Prinkipo, să mă vadă, şi acolo continuam dezbaterile.

Dar două luni mai târziu, când activitatea lui G. era deja consolidată, mi-am reluat conferinţele la "Mayac" şi le-am continuat încă şase luni. Îl vizitam din când în când şi el venea de asemenea să mă vadă la Prinkipo. Relaţiile noastre au rămas excelente. Mi-a propus ca în primăvară să ţin conferinţe în Institutul său, iar eu am început să fac aceasta o dată pe săptămână. G. însuşi lua parte la ele, pentru a-mi dezvolta explicaţiile.

La începutul verii G. a închis Institutul şi s-a stabilit la Prinkipo. Cam în acea perioadă i-am detaliat planul unei cărţi pe care mă hotărâsem să o scriu pentru a-i expune ideile în ea şi a i le comenta. A aprobat acest plan şi mi-a dat autorizaţia de a o publica. Mă conformasem până la acea dată regulii generale, obligatorie pentru toţi, potrivit căreia nimeni nu avea, în nici un caz, dreptul de a scrie, nici chiar pentru propria utilizare, nimic din ceea ce privea persoana lui G., ideile sale sau ale celor ce lucrau cu el, nici de a păstra scrisori, note, şi încă mai puţin dreptul de a le publica, orice ar fi fost. În timpul primilor ani de studiu G. insistase puternic asupra caracterului obligatoriu al acestei reguli şi orice persoană admisă la curs era în acelaşi timp pusă să-şi dea cuvântul că nu va publica nimic despre G. fără autorizarea sa specială, chiar dacă ar abandona cursul.

Era o regulă fundamentală. Toţi cei care intrau în grup trebuiau

să ţină cont de ea. Dar G., până la urmă, a admis alături de el şi persoane care nu acordau atenţie acestei reguli sau care refuzau să o ia în considerare. Aceasta explică publicarea ulterioară de descrieri variate care pot da impresia că munca lui G. n-a fost mereu aceeaşi.

Am petrecut vara lui 1921 la Constantinopol, iar în august am plecat la Londra. Înainte de plecarea mea, G. mi-a propus o călătorie cu el în Germania, unde avea încă o dată intenţia de a deschide Institutul său şi de a-şi prezenta baletul. Dar mi se părea imposibil de a organiza ceva de acest fel în Germania şi mai ales nu credeam, în ce mă priveşte, că mai puteam lucra alături de G.

Puţin după sosirea la Londra, am reluat ciclul de conferinţe de la Constantinopol şi Ekaterinodar. Am aflat că G. plecase în Germania cu grupul său de la Tiflis şi o parte din prietenii mei de la Constantinopol care i se alăturaseră. A încercat să organizeze cursul la Berlin, apoi să cumpere clădirile vechiului Institut Dolcroze din Hellerau, aproape de Dresda. Dar acest lucru nu a fost posibil. În februarie 1922 G. a venit la Londra. Bineînţeles că l-am invitat imediat la toate conferinţele mele şi i-am prezentat toate persoanele care veneau acolo. De data aceasta atitudinea mea în ceea ce-l priveşte era mult mai clară. Aşteptam încă enorm de multe de la munca sa şi am început să fac tot ce îmi stătea în putinţă pentru a-l ajuta în organizarea Institutului său şi la pregătirea baletului. Dar nu eram ferm convins întotdeauna că pot lucra cu el. Din nou au apărut obstacolele de la Essentuki. De data asta ele au izbucnit dinaintea sosirii sale.

G. a făcut multe pentru realizarea planurilor sale. A pregătit un anumit număr de elevi, în jur de douăzeci, care puteau să-i îndrume pe ceilalţi şi cu care exista posibilitatea să se înceapă. Muzica baletului era aproape în totalitate scrisă (o scrisese în colaborare cu un compozitor foarte cunoscut). Organizarea Institutului fusese studiată în amănunt. Dar, pentru a o pune în practică, lipseau banii. Puţin după sosirea sa, G. a spus că se gândea să deschidă Institutul său în Anglia. Un mare număr dintre cei care veneau la conferinţele mele au fost interesaţi de această idee, deschizând o listă de subscripţii destinată să acopere cheltuielile acestei întreprinderi. Astfel se strânse o sumă de bani care îi fu remisă lui G. pentru a-i permite să-şi ducă tot grupul în Anglia. Mi-am continuat conferinţele, aducând în discuţie tot ceea ce a spus G. in timpul sejurului său în Anglia. Eu am decis că dacă Institutul se deschidea în Londra aş fi plecat fie la Paris, fie în America. Institutul s-a deschis până la urmă la Londra în condiţii neprielnice, astfel că încercarea după un timp a fost abandonată. Totuşi, prietenii mei din Londra şi auditorii mei obişnuiţi au strâns o sumă considerabilă cu ajutorul căreia G. a putut obţine castelul istoric Prieuré, cu enormul său parc neîngrijit, la Avon, aproape de Fontainbleau, unde îşi deschise până la urmă Institutul în toamna lui 1922. Aici s-a adunat un grup destul de pestriţ. Erau acolo persoane care îşi aminteau de St. Petersburg; alţii erau dintre cei de la Tiflis; iar restul proveneau din cei

care îmi urmăriseră conferinţele la Constantinopol şi Londra. Aceştia din urmă erau repartizaţi în mai multe grupe. După mine, câţiva au fost cuprinşi de o grabă excesiv de mare abandonându-şi ocupaţiile din Anglia pentru a-l urma pe G. Nu puteam să le spun nimic, pentru că, atunci când mi-au spus aceasta, ei deja luaseră hotărârea. Mă temeam că voi întâlni decepţii date de faptul că acest curs al lui G. nu mi se părea a fi, la acea vreme, suficient de bine organizat pentru a fi stabil. Dar, în acelaşi timp, nu puteam fi sigur de justeţea propriilor mele opinii şi nu vroiam să intervin. Dacă totul mergea bine, dacă temerile mele erau vane, atunci ei ar fi avut dreptate.

Alţii încercaseră să lucreze cu mine, dar din diferite motive m-au părăsit considerând că e mai uş[illegible] pentru ei să lucreze cu G. Erau, mai ales, atraşi de ideea de a găsi ce[illegible] ce ei numeau o scurtătură. Când mi-au cerut avizul în această privinţă, i-am sfătuit, bineînţeles, să meargă la Fontainbleau. Câţiva s-au stabilit acolo. Ceilalţi n-au plecat lângă G. decât după 15 zile sau o lună. Aceştia erau auditorii conferinţelor mele care nu doreau să decidă ei înşişi, dar care, auzind vorbindu-se despre deciziile celorlalţi, veniseră să mă întrebe dacă ar trebui "să abandoneze totul" pentru Prieuré şi dacă acesta era sinmaestrul mod de a lucra. Acestora le-am răspuns să aştepte să plec şi eu acolo.

Am sosit la Prieuré pentru prima dată la sfârşitul lui octombrie sau la începutul lui noiembrie 1922. Se lucra acolo într-un mod foarte interesant, foarte viu. Fusese construit un pavilion pentru dansuri şi exerciţii, fusese organizată economia interioară şi fusese terminată amenajarea castelului. Şi atmosfera în general era excelentă; producea o impresie foarte puternică. Îmi amintesc o conversaţie cu Miss Katherine Mansfield, care la acea vreme locuia la Prieuré. Asta se întâmpla cam cu trei săptămâni înainte de moartea ei. Îi dădusem adresa lui G. Asistase la două sau trei conferinţe de-ale mele, apoi venise să-mi spună că va pleca la Paris. Se spunea că un medic rus vindecase acolo tuberculoza cu ajutorul razelor X. N-am putut, bineînţeles, să-i spun nimic în această privinţă. Îmi părea deja că i se apropia sfârşitul. Şi cred că îşi dădea seama de asta. Cu toate acestea, eram frapat de eforturile sale. Vroia să facă în ultimele sale zile cele mai bune lucruri cu putinţă şi să găsească adevărul a cărui prezenţă o simţea aşa de clar fără a ajunge să-l atingă. Nu credeam atunci să o mai văd vreodată. Dar când mi-a cerut adresa prietenilor mei de la Paris, în special a persoanelor cu care putea discuta aceleaşi lucruri ca şi cu mine, nu am putut să o refuz. Şi iată că am regăsit-o la Prieuré. Am petrecut împreună toată seara. Ea vorbea cu o voce slabă, care părea a nu veni de nicăieri, dar nu lipsită de farmec.

"Am înţeles că e adevărat şi că nimic altceva nu e adevărat. Ştiţi că de mult timp eu vă privesc pe toţi, fără excepţie, ca pe nişte naufragiaţi, pierduţi pe o insulă pustie, dar care nu o ştiu încă. Ei bine, cei care sunt aici o ştiu. Ceilalţi, acolo jos, în tumultul vieţii, se gândesc încă la o

corabie care va veni să-i ia şi totul va fi din nou ca în trecutele vremuri bune. Dar cei care sunt aici ştiu deja că nu se vor întoarce niciodată vechile vremuri. Sunt atât de fericită că pot fi aici."

Puţin după întoarcerea mea la Londra am aflat de moartea ei. G. fusese foarte bun cu ea. I-a dat voie să rămână, chiar dacă era clar că nu va mai trăi. Şi pentru aceasta bineînţeles că şi-a primit, cu dobândă chiar, porţia de intrigi şi calomnii.

În timpul anului 1923 am făcut destul de des curse către Fontainbleau. Puţin după deschiderea sa, Institutul a atras atenţia jurnaliştilor, şi, o lună sau două, presa franceză şi engleză s-au ocupat de acesta intens. G. şi elevii săi erau numiţi "filozofii pădurii", erau intervievaţi, fotografiile lor publicate şi aşa mai departe. La acea vreme, adică începând cu anul 1922, G. părea mai ales preocupat să dezvolte metode certe pentru studiul ritmului şi al plasticii. Nu a încetat niciodată să se ocupe de baletul său, preluând o mulţime de elemente din dansurile dervişilor, pe care le înţelesese destul de bine înainte, în Asia. Toate acestea erau noi pentru cea mai mare parte dintre cursanţi şi suscitau un viu interes. Era, fără îndoială, pentru prima dată când muzica şi dansurile dervişilor erau prezentate în Europa. Şi acest spectacol a produs o impresie puternică asupra tuturor celor care au asistat la el.

Se practicau, în acelaşi timp, la Prieuré cu multă intensitate exerciţii mentale pentru dezvoltarea memoriei, atenţiei şi imaginaţiei, raportându-se la studiul "imitaţiei fenomenelor psihice". În fine, exista pentru fiecare o serie de munci obligatorii, sub formă de îndatoriri casnice, care cereau foarte mari eforturi, din cauza rapidităţii cu care era necesar să fie realizate şi diverselor alte condiţii. Din discuţiile ce le purtam în acea perioadă am reţinut mai ales faptul că G. se consacra metodelor de respiraţie şi deşi acest fapt a rămas neobservat printre tot ceea ce s-a făcut atunci, el a evidenţiat posibilitatea de a revela un punct de vedere în întregime nou.

- Scopul, spunea G., este stăpânirea corpului şi supunerea de către voinţă a funcţiilor conştiente şi inconştiente. Exerciţiile care duc aici în linie dreaptă încep cu respiraţia. Fără un control al respiraţiei, nimic nu poate fi stăpânit. Totuşi nu este un lucru uşor.

Trebuie să înţelegeţi că există trei moduri de a respira. Unul este normal. Al doilea este artificial. Al treilea mod de respiraţie este cea ajutată de mişcări. Ce înseamnă asta? Asta înseamnă că respiraţia normală se face inconştient, ea se efectuează sub controlul centrului motor. Cât despre respiraţia artificială, în ce constă ea? Dacă un om se spune că numără zece inspiraţii, apoi zece expiraţii, sau că inspiră prin nara dreaptă şi expiră prin cea stângă - respiraţia sa se efectuează sub controlul aparatului formator. Şi este prin ea însăşi diferită, pentru că centrul motor şi aparatul formator acţionează grupe musculare diferite. Grupele de muşchi prin intermediul cărora îşi exercită funcţia centrul motor nu sunt nici

accesibile, nici subordonate aparatului formator. În cazul unei opriri momentane a centrului motor, aparatul formator poate totuşi să-şi exercite influenţa asupra unei grupe musculare cu ajutorul căreia poate declanşa mecanismul respiraţiei. Dar acţiunea sa nu o va egala desigur pe cea a centrului motor şi nu poate dura mult timp. Aţi citit manualele de "respiraţie yoghină", aţi citit de asemenea, sau poate aţi auzit vorbindu-se despre metodele speciale de respiraţie folosite în mânăstirile ortodoxe unde se practică "rugăciunea inimii". Este acelaşi lucru. Respiraţia care se efectuează pornind de la aparatul formator nu este normală, ci artificială. Ideea este următoarea: dacă un om, prin reprize frecvente, urmează acest mod de respiraţie timp îndelungat, sub controlul aparatului formator, centrul motor, care în acest timp lenevește, poate să obosească nefăcând nimic şi atunci începe să acţioneze "imitând" aparatul formator. Şi, de fapt, asta se întâmplă uneori. Dar, pentru ca acest lucru să se producă, este necesar să fie îndeplinite numeroase condiţii: posturi şi rugăciuni, meditaţii de lungă durată şi multe alte încercări extenuante pentru corp. Dacă corpul este bine tratat, nimic din toate astea nu e posibil. Credeţi, poate, că nu există exerciţii fizice în mânăstirile ortodoxe? Încercaţi numai să faceţi o sută de mătănii după toate regulile. Vă vor durea şalele mai mult decât după orice gimnastică.

Toate acestea nu au decât un scop: să folosească în respiraţie muşchii convenabili; să treacă respiraţia în sarcina centrului motor. Şi, aşa cum am mai spus-o, uneori este posibil. Dar centrul motor riscă mereu să-şi piardă obişnuinţa de a lucra corect şi, pentru că aparatul formator are uneori nevoie să se oprească, în timpul somnului, de exemplu, şi centrul motor nu o doreşte, atunci întreaga maşinărie se găseşte într-o situaţie dificilă. Poţi chiar muri la oprirea respiraţiei. Dereglarea funcţiilor maşinăriei prin exerciţii respiratorii este aproape inevitabilă la cei care încearcă să exerseze singuri, după cărţi, fără a fi îndrumaţi corespunzător. Mulţi oameni au venit la mine după ce-şi dereglaseră maşinăria prin exerciţii respiratorii numite de ei "yoghine", realizate din cărţi fără o îndrumare competentă. Cărţile care recomandă astfel de exerciţii sunt foarte periculoase.

Amatorii n-ar putea niciodată să treacă controlul respiraţiei de la aparatul formator la centrul motor. Pentru ca acest transfer să se poată realiza, organismul trebuie să fie adus, în funcţionarea sa, la cea mai înaltă cotă; dar un om nu poate niciodată să ajungă singur aici. Totuşi, aşa cum tocmai v-am spus, există un al treilea mod de a respira - respiraţia prin mişcări. Dar aceasta necesită o foarte bună cunoaştere a maşinii umane şi această metodă nu poate fi urmată decât în şcolile conduse de maeştri foarte avansaţi. În comparaţie, toate celelalte metode sunt amatorisme, nu te poţi lăuda cu ele.

Ideea esenţială este că anumite mişcări şi anumite posturi corporale, pot provoca, la voinţă, orice fel de respiraţie, păstrând acestei

respiraţii un caracter "normal", fără nimic artificial. Dificultatea constă aici în a şti care mişcări şi care posturi generează anumite moduri de respiraţie şi **la ce fel de oameni**. Acest din urmă punct este foarte important pentru că, din acest punct de vedere, oamenii se împart într-un mare număr de tipuri şi, pentru a ajunge la acelaşi mod de respiraţie, fiecare tip are definite propriile sale mişcări; dimpotrivă, aceleaşi mişcări antrenează tipuri diferite de respiraţie diferitelor tipuri de oameni. Un om care ştie ce mişcare va provoca în el un fel sau altul de respiraţie este deja capabil să-şi controleze organismul şi poate la dorinţă, în orice moment, să pună în mişcare un centru sau altul sau, dimpotrivă, să oprească o funcţie sau alta. Bineînţeles, cunoaşterea acestor mişcări şi capacitatea de a le controla îşi au nivelele lor, ca orice lucru în această lume. Ştiinţa oamenilor diferă în aceeaşi măsură ca şi modul ei de folosire. În aşteptare, ceea ce contează este de a înţelege principiul.

Înţelegerea acestui principiu, mai ales pentru studiul diviziunii centrilor, este indispensabilă. Despre asta am vorbit nu numai o dată. Vă reamintesc: fiecare centru este împărţit în trei părţi, după diviziunea iniţială a centrilor, în "intelectual", "emoţional" şi "motor". Pe aceeaşi bază, fiecare dintre aceste trei părţi este la rândul său divizată în trei. În afară de asta, fiecare centru este, de la formarea sa, împărţit în două sectoare: pozitiv şi negativ. Iată cum se explică diferenţele dintre oameni - ceea ce se numeşte "individualitate". Natural, nu există nici urmă de individualitate veritabilă, ci numai diferenţe de trezire a centrilor şi de dinamizare polară.

Conversaţia a avut loc în marele pavilion al grădinii, pe care G. îl decorase în maniera unui *tekkeh* derviş. Explicându-ne semnificaţia diverselor feluri de respiraţie, G. începea să împartă elevii prezenţi în trei grupe, după tipul lor. Erau în jur de patruzeci. Ideea lui G. era de a arăta cum aceleaşi mişcări provoacă, corespunzător tipului, diferite "momente de respiraţie", de exemplu inspiraţie la unii, expiraţie la alţii; şi cum diferite mişcări şi posturi corporale puteau determina o singură şi aceeaşi perioadă de respiraţie: inspiraţie, reţinerea suflului şi expiraţie. Dar această experienţă s-a oprit aici. Şi G., din câte ştiu eu, n-a mai revenit asupra ei niciodată.

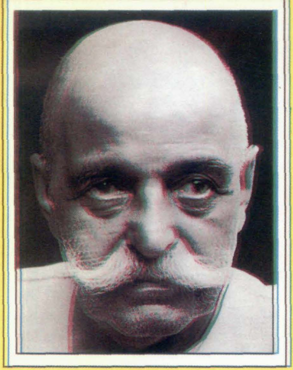
În acea vreme, G. m-a invitat de mai multe ori să locuiesc la Prieuré. Asta mă tenta. Dar în ciuda interesului meu, nu puteam găsi care ar fi locul meu în munca sa, şi nici nu îi înţelegeam clar orientarea. În acelaşi timp nu mă puteam împăca cu faptul de a vedea, cum deja văzusem la Essentuki în 1918, că existau numeroase elemente distructive în organizarea lucrului şi că acesta era sortit după părerea mea ca mai devreme sau mai târziu să se destrame.

În decembrie 1923 G. a organizat demonstraţii de dansuri ale dervişilor, de mişcări ritmice şi de exerciţii variate la Teatrul Champs-Elysées. Puţin după aceea, în primele zile ale anului 1924, G. a plecat spre America împreună cu un număr important de elevi de-ai săi, cu intenţia de

a organiza acolo conferinţe şi demonstraţii. Eu eram la Prieuré în ziua plecării sale. Şi această plecare mi-a amintit de cea de la Essentuki din 1918, cu tot ce era legat de ea.

La întoarcerea în Londra, i-am anunţat pe cei care veneau la conferinţele mele că munca mea se va derula în viitor într-o manieră absolut independentă, cum începusem de fapt aici, la Londra, în anul 1921.

CUPRINS

G. I. Gurdjieff

Uspensky, matematician şi cunoscut ziarist rus, a fost unul dintre cei mai de seamă discipoli ai lui Gurdjieff.

A fost fascinat de înţelepciunea şi originalitatea sistemului ezoteric conceput de Gurdjieff, ce cu fermitate a urmărit să atragă atenţia oamenilor asupra mecanicităţii şi stării de adormire în care se complac şi să trezească în ei dorinţa de *a fi* cu adevărat şi aspiraţia de a cunoaşte sensul profund al Existenţei.

Deşi mare parte a ideilor, pe care se bazează sistemul său ezoteric, au fost preluate din tradiţia înţelepciunii milenare orientale şi occidentale, meritul incontestabil al lui Gurdjieff constă în capacitatea sa de a actualiza şi adapta această învăţătură străveche la necesităţile omului modern, limbajul folosit, deşi a urmărit să reveleze adevăruri eterne, fiind acela al unui om de ştiinţă.

I.S.B.N. 973-97096-9-9

Lei 6500